

Gustáv Brukker - Jana Opatíková

**VEĽKÝ SLOVNÍK
CUDZÍCH SLOV**

Vydal Robinson, s.r.o., Bratislava, 2006

Všetky práva vyhradené

OBSAH

A 3, B 51, C 70, D 81, E 105, F 126, G 142, H 155, CH 170, I 175, J 192, K 196, L 235, M 249, N 276
O 287, P 299, Q 342, R 343, S 362, Š 395, T 400, U 428, V 433, W 442, X 444, Y 446, Z 447, Ž 450

A

á jour k určitému dátumu, byť hotový s prácou, nemeškať (byť v ažurite)

á la ako, podľa, na spôsob...

á la baisse v burzovej praxi špekulácia na pokles kurzov cenných papierov

á la carte podľa jedálneho lístka

á la hausse v burzovej praxi špekulácia na rast kurzov cenných papierov

á propos pri tej príležitosti, mimochodom

A skratka pre ampér

a záporová predpona, napr. alogický = nelogický

a capella spev bez sprievodu nástrojov; skladba interpretovaná hudobníkmi unisono

á conto na účet, ako záloha

a contrario v protiklade

a dato odo dňa vydania alebo vystavenia, napr. účtu

a limine od začiatku, zásadne

á po kusoch, za (po x kusoch, za y korún)

a posteriori zo skúseností, podľa skúsenosti

a potiori poradie podľa dôležitosti

a priori čo je vopred dané, pred získaním skúseností, len z rozumových dôvodov

á propos pri tej príležitosti, mimochodom

a rivederci taliansky pozdrav: do videnia

A skratka pre ampér; medzinárodný symbol označujúci možnosť použiť všetky chemické prostriedky na textíliach

a tempo v hudbe: v pôvodnom tempe

a tergo odzadu

a vista bez lehoty, netermínovaný (inkaso, zmenka, vklad)

a. c. latinská skratka anni curentis = v bežnom roku, tohto roku

A. D. latinská skratka z anno domini = roku Pána

a. Chr. skratka výrazu ante Christum = pred Kristom, pred naším letopočtom

a. m skratka výrazu ante meridiem = pred poludním

aak riečny nákladný čln

ab initio od začiatku

ab origine od počiatku; pôvodom

ab ovo od začiatku, od vajca

aba, abája vlnený mužský plášť bez rukávov v krajinách Orientu

abak, abakus časť hlavice antických stĺpov; počítadlo; stolík u oltára na prípravu bohoslužobných predmetov

abaka tzv. manilské konope, textilná surovina z vlákien filipínskeho banánovníka

abakteriálny ktorý je alebo prebieha bez účasti baktérií

abakus doska na hlavici stĺpa; staroveká počítaacia tabuľka, počítadlo

abandon vzdanie sa poistenej veci alebo práva za náhradu

abandonovať prenechať štátu dovážaný tovar namiesto úhrady cla

abatiša predstavená ženského kláštora niektorých rádov rímskokatolíckej cirkvi

abaton nezasväteným neprístupná časť chrámového areálu

abaxiálny odvrátený od stonky, od osi

abázia neschopnosť chodiť

abažúr tienidlo na lampu; šikmé okno pod stropom

abbé kňazský titul vo Francúzsku, duchovný bez cirkevného úradu; označenie vychovávateľa v šľachtických rodinách

ABC American Broadcasting Company, americká rozhlasová a televízna spoločnosť

abcoulomb jednotka pre elektrický náboj, značka aC

abd v mohamedánskych krajinách sluha a ctiteľ boha, neskôr súčasť arabských mien

Abdéra starogrécke „Kocúrkovo“

Abdéríta obyvateľ Abdéry; v prenesenom zmysle malomeštiak, obmedzenec

abdikácia vzdanie sa štátnej funkcie, úradu a pod.

abdikovať vzdať sa trónu, vysokej funkcie či úradu

abdómen brucho; zadoček hmyzu

abdominálny brušný

abdukcia odtiahnutie, napr. paže od tela; odchýlenie, upaženie
aberácia odchýlka od normálneho stavu organizmu; chyba optickej šošovky prejavujúca sa dúhovým sfarbením; omyl páchatel'a čo do predmetu trestného činu; chromozómová mutácia
abgébovať sa špinit' sa s niekým; strácať čas zbytočným konaním
abiogenéza samoplozenie, nesprávna predstava o vzniku života z neživého
abiogénny bez účasti živých organizmov
abionóza fyzikálnymi a chemickými vplyvmi vyvolaná chyba rastlín
abiotický neživý, neschopný života; týkajúci sa anorganickej zložky prírody
abiturient absolvent školy; študent krátko pred a po záverečnej skúške
abjudikácia odmietnutie žaloby súdom; rozhodnutie súdu
abjurácia verejné zrieknutie sa viery alebo učenia pod prisahou; krivá prisaha
ablácia odnos sypkých zemín vetrom; povrchové roztápanie snehu alebo ľadovca; chirurgický zákrok na povrchu tela; patologické odlúčenie sietnice
ablaktácia odstavenie mláďaťa; spôsob šľachtenia rastlín
ablatív 6. pád skloňovania, vyjadrujúci odluku, východisko deja
ablaut striedanie samohlások v slovách s rovnakým koreňom
ablefária chýbanie rias, mihalnic
ablegácia vypovedanie, vyobcovanie, exkomunikácia
ablepsia slepota
abnormalita nepravidelnosť, odchýlka od normálu, zvláštnosť
abnormálny nenormálny, nezodpovedajúci pravidlu, nezvyčajný, zvláštny, odlišný
abnormný abnormálny
abolícia zrušenie zákona; zastavenie súdneho konania udelením milosti
abolicionista stúpenec abolicionizmu
abolicionizmus hnutie za zrušenie zákona; hnutie za zrušenie otroctva v USA začiatkom 19. storočia; hnutie za zrušenie trestu smrti
abonent predplatiteľ, napr. novín či koncertov
abonentka preukážka predplatiteľa

abonmán, abonnement predplatné, predplatenie, subskripcia
abonnement predplatné, subskripcia
abonovať predplácať si
abordáž uviazanie lode u brehu; zrážka lodí; spôsob boja na mori, pri ktorom sa nepriateľské lode spojili a začal sa boj muža proti mužovi
aborigén domorodec, pôvodný obyvateľ
abort, abortus predčasný pôrod, potrat
abortácia zakrpatenie, chradnutie
abortér kto vykonáva potraty
abortívny spôsobujúci potrat; zakrpatený nedostatočne vyvinutý
abortívum látka vyvolávajúca potrat alebo urýchľujúca nástup pôrodu
abrahamita člen východočeskej kresťanskej sekty v 17. a 18. storočí
abrahámoviny päťdesiate narodeniny
abrakadabra stredoveké magické zaklínacie slovo; výmysel
abraxas magické slovo s číselnou hodnotou 365; koptické označenie božstva
abrázia obrúsenie, zoškrabovanie, napr. morského pobrežia príbojom; lekársky výškrab; obrusovanie zubov
abrazívny brúsiaci, brusný
abrazívum veľmi tvrdá látka používaná na brúsenie, rezanie a vŕtanie
abreakcia odreagovanie vybitím napätia, uvoľnenie napätia; odreagovanie, katarzia
abreografia röntgenové snímkovanie hrudníka, tzv. štítkovanie
abreviácia, abreviatúra skratka; skrátenie
abreviatúra tvorenie slov skracovaním; skratka
abrogácia zrušenie zákona novým zákonom; derogácia
abrupcia odtrhnutie svalu alebo šľachy; zlomenie, ulomenie zuba; odlúčenie placenty
abruptný úsečný, náhly
ABS antiblokovací systém zabraňujúci zablokovaniu kolies pri brzdení automobilu
abscedovať zhnisať, hnisieť
absces telová dutina vyplnená hlienom alebo hnisom; hnisavé skvapalnenie tkaniva; hľuza

abscisa vodorovná z dvoch na seba kolmých súradníc
abscisia oddelenie, odňatie, opadávanie
absencia neprítomnosť, napr. v škole alebo na pracovisku; neprítomnosť javu, vlastnosti alebo entity; náhla krátka strata vedomia alebo pamäte
absentér človek s častými absenciami
absentizmus vymeškávanie účasti bez uvedenia dôvodu; zanechanie majetku majiteľom
absentovať byť neprítomný, mať absenciu
absiemens jednotka pre vodivosť, značka aS
absint silný likér trpkkej chuti vyrábaný z paliny
absolúcia upustenie od výkonu právoplatne vyhláseného trestu; rozhrešenie, odpustenie hriechov
absolutista samovládca; stúpenec absolutizmu
absolutistický usilujúci o samovládu; podporujúci absolutizmus
absolutizácia nadradzovanie nad podmienky; zovšeobecňovanie, často neoprávnené
absolutizmus neobmedzená vládna moc jednotlivca, samovláda
absolútna nula vo fyzike najnižšia možná teplota, pri ktorej látka neobsahuje žiadnu tepelnú energiu
absolútne čo existuje samo sebou a spôsobuje všetko ostatné; dokonalé, neobmedzené bytie
absolútny úplný, ničím neobmedzený; nepodmienený, bezpodmienečný
absolutórium prepustenie zo zodpovednosti za činnosť v nejakej organizácii; schválenie účtov a hospodárskej činnosti organizácie; potvrdenie o absolvovaní štúdia
absolvent kto úspešne dokončil kurz, školu, vzdelanie
absolvovať dokončiť štúdium alebo nejakú činnosť
absorbancia miera absorpcie žiarenia
absorbát pohltená látka
absorbátor látka pohlcujúca žiarenie
absorbent látka objemovo pohlcujúca iné látky
absorbovať pohlcovať, vstrebávať (absorbcia = pohlcovanie, vstrebávanie látok alebo energie)

absorpcia objemové pohlcovanie, zoslabenie jednej látky v druhej; zoslabenie zvuku, elektromagnetického žiarenia
abstencia zdržanie sa možnosti využiť právo, najmä volebné
abstenovať zdržať sa nejakej činnosti, výkonu práva
abstergencium liek s mierne prehánajúcimi účinkami
abstinencia zdržanlivosť od pôžitkov, napr. alkoholu; neúčast' na spoločenských akciách
abstinenčný syndróm fyziologické reakcie organizmu a psychický stres po prerušení fajčenia, konzumácie alkoholu alebo drog
abstinent človek zdržujúci sa určitých pôžitkov, najmä alkoholu
abstinovať dodržiavať abstinenciu
abstrahovať odvodzovať, vyvodzovať, napr. všeobecné závery či pojmy z jednotlivých javov či pojmov
abstrakcia myšlienkové operácie od jednotlivého k všeobecnému, k zákonitostiam
abstrakt súhrn, referát, synopsis, zhrnutie
abstraktivista stúpenec abstraktivizmu
abstraktivizmus umelecký smer vyzdvihujúci abstraktné prvky
abstraktno abstraktný svet
abstraktný pomyselný, odťažitý, obecný, neskutočný
abstraktum abstraktné podstatné meno; abstraktný pojem
abstrúzny nepochopiteľný, nejasný; ťažko zrozumiteľný
absurdita nezmyselnosť; vnútorná rozporuplnosť, absurdnosť
absurdno svet absurdných javov
absurdný nezmyselný, hlúpy; nevhodný
absurdum niečo nelogické, sporné, čo nemôže platiť súčasne
abštajg slangový výraz pre hodinový hotel
abúlia chorobná strata vôle, oslabenie vôle napr. pri duševnej chorobe, chorobná nerozhodnosť
abundancia nadbytok, hojnosť
abundantný hojný, bohatý, početný, vyskytujúci sa vo veľkom množstve
abuzér človek závislý na alkohole, cigaretách, liekoch, drogách alebo iných návykových látkach
abúzus zneužitie, zneužívanie, nadmerné užívanie

abvolt jednotka pre napätie, značka aV
abwehr nemecká vojenská rozviedka a kontrarozviedka od roku 1935
abysál dno oceána v hĺbke od 2 do 6 kilometrov
abysálny žijúci vo veľkých hĺbkach morí, hlbinný
acapu ťažké a tvrdé hnedé drevo z tropického stromu z Brazílie
accelerando hudobný výraz pre postupne zrýchlovať, stále rýchlejšie
accentato v hudbe: dôrazne
acefália vrodené nevyvinutie hlavy
acetál zlúčenina vytvorená reakciou aldehydu a alkoholu
acetaldehyd aldehyd používaný na výrobu kyseliny octovej
acetamid amid kyseliny octovej
acetát octan, soľ alebo ester kyseliny octovej
acetoín kvapalina vznikajúca pri kvasení
acetol bezfarebná kvapalina vznikajúca oxidáciou propylénglykolu
acetometer prístroj na určovanie obsahu kyseliny octovej v octoch
acetón bezfarebná horľavá tekutina, často používané rozpúšťadlo, najjednoduchší ketón (dimetylketón)
acetonémia prítomnosť acetónu v krvi
acetonitril nitril kyseliny octovej, bezfarebná kvapalina
acetonúria ketonúria, vylučovanie ketónov – acetónu – močom
acetylácia zavádzanie acetylu do molekuly organickej zlúčeniny
acetylén jedovatý horľavý uhl'ovodík s trojitou väzbou vznikajúci rozkladom karbidu vodou, používa sa na zváranie, svietenie a pod.
acidifikácia okyslenie, zvýšenie kyslosti, zvýšenie hodnoty pH; znečistenie vzduchu oxidom siričitým
acidimeter prístroj na meranie kyslosti pôdy
acidimetria stanovenie obsahu zásaditých látok neutralizáciou
acidita kyslosť roztoku, vyjadruje sa ako hodnota pH; nadbytok kyseliny v žalúdku
acidný kyslý
acidobazický vzťahujúci sa na kyslé aj zásadité látky
acidofília potreba kyslosti u niektorých látok a organizmov
acidofilné mlieko mlieko skvasené baktériami mliečneho kvasenia
acidofilný kyslomilný, žijúci v kyslom prostredí

acidofóbia vlastnosť rastlín vyžadujúcich pôdu s prítomnosťou alkalického reakcie
acidofóbná rastlina vyžaduje pôdu s alkalickou reakciou
acidolýza hydrolýza s použitím kyseliny
acidóza, acidosa zvýšenie kyslej reakcie krvi; nadbytok obsahu kyslých látok v organizme
acidum kyselina; liečivá látka vyvolávajúca kyslé prostredie v žalúdku
acompanato recitatív s doprovodom orchestra
acre, aker aker, anglická a severoamerická plošná jednotka = 4 047 štvorcových metrov
acuto hudobný výraz pre ostro, prenikavo
acyl radikál z organickej kyseliny
acylácia zavádzanie acylovej skupiny do organickej zlúčeniny
acylpyrín liek na zníženie teploty, utíšenie bolesti, antireumatikum podobné aspirínu
ad absurdum až do nezmyselnosti; postup dôkazov spornosti, čo odporuje logike; dovedené do dôsledkov
ad acta spisová skratka, odložiť ako vybavené
ad astra nahor, ku hviezdám, dopredu
ad audiandum verbum na vypočutie slova; pozvať niekoho „na koberec“; na pokarhanie
ad auditorem k počúvajúcemu, k poslucháčovi, bez ohľadu na pravdu, populisticky
ad baculum argument so silou palice; vyhrážanie sa silou; nátlak
ad hoc latinská skratka = pre tento prípad, len pre tento účel či príležitosť
ad hominem k človeku, populisticky; zneužívajúci záporné vlastnosti človeka
ad ignorantiam k nevedomosti; využívajúci neznalosť a nevedomosť súpera
ad infinitum nekonečne, do nekonečna
ad informandum k informácii, na vedomie
ad informandum pre informáciu lekára
ad k, na
ad libitum podľa vašej vôle, ako sa vám páči

ad manus medici do rúk lekára
ad multos annos na dlhé roky = pranie pri prípitku
ad notam, ad notiam na vedomie
ad oculos zjavne, názorne, zrejme, viditeľne
ad personam osobne, pre svoju osobu; zosmiešňovanie protivníka
ad populum k ľudu; demagógia, odvolávanie sa na egoizmus a predsudky ľudí
ad rem k veci
ad usum pre potrebu, na použitie; niečo zámerne upravené
ad valorem podľa hodnoty
adagietto v hudbe: zdĺhavo
adagio v hudbe: pomaly, voľne; hudobná skladba alebo jej časť v tomto tempe
adaktýlia chýbanie všetkých prstov na končatine
adamantín zubná sklovina
adamantinóm nádor čeľuste
adamín arzeničnan zinočnatý, nerast
adamita člen stredovekej náboženskej sekty vyznávajúcej nahotu; naháč
adamitizmus hnutie adamitov
adamsit bojová chemická látka
adaptabilita prispôsobivosť, adaptivita
adaptabilný prispôsobivý
adaptácia prestavba, prispôsobenie stavby alebo veci iným účelom; proces premeny fauny a flóry pod vplyvom meniaceho sa prostredia; prispôsobenie umeleckého žánru na iný
adaptát pozorovateľný výsledok adaptácie organizmu
adaptátor pôvodca adaptácie
adaptér pomocný prístroj rozširujúci účinnosť hlavného prístroja, napr. v jemnej mechanike alebo rádiotechnike
adaptivita prispôsobivosť, adaptabilita
adaptívny prispôsobujúci sa podmienkam, daným okolnostiam
adaptometer prístroj na meranie rýchlosti adaptácie oka
adaptometria meranie vnímania zrakových svetelných podnetov
adaptor zariadenie meniace alebo rozširujúce kmitočtové pásmo v rozhla-

sovom alebo televíznom prijímači
adaptovať upraviť, prispôbiť
adaptovateľný upraviteľný, prispôsobiteľný
adaxiálny obrátený ku stonke, k ose
addendum dodatok, prídavok, doplnok
addisonizmus, Addisonova choroba spôsobuje ju nedostatočná činnosť kôry nadobličiek
addolorato v hudbe: žalostne, smutne, plačlivo
addukcia pohyb končatiny smerom k strednej línii tela, pritiahnutie, pripaženie
adefágia chorobná žravosť, pažravosť, nadmerná chuť do jedla
adekvátnosť primeranosť, zhoda
adekvátny primeraný, zhodný, zodpovedajúci čomu
adelit arzeničnan horčíka a vápnika, nerast
adend skupina atómov okolo atómového centra
adenitída zápal žľazy
adenoakantóm karcinóm žľazy
adenohypofýza žľazová časť podmozgovej žľazy
adenokarcinóm karcinóm žľazy
adenóm nezhubný nádor podobnej stavby ako žľaza
adenomyóm nezhubný nádor zo svalového a žľazového tkaniva
adenopatia ochorenie miazgových - lymfatických - uzlín
adenotómia chirurgické odstránenie zdurenej hltanovej mandle
adenovíry živočíšne vírusy vyvolávajúce infekčné choroby, najčastejšie dýchacej sústavy
adept uchádzač, začiatočník
adespoton menšie literárne dielo od neznáameho autora
adherencia príľnavosť
adherentnosť príľnavosť, adherencia
adherentný príľnavý; pristupujúci k niečomu zvonku
adhézia príľnavosť; zrastenie tkanív
adhezívum látka zvyšujúca príľnavosť
adhézny príľnavý
adhortatívum nabádavý konjunktív

adiabatický označujúci deje prebiehajúce bez výmeny tepla s okolitým prostredím

adiatermálna látka neprepúšťa tepelné lúče

adícia chemický pochod, pri ktorom sa spojením dvoch alebo viacerých molekúl vytvárajú väčšie celky; súhrn, súčet, zlučovanie

adidaska druh športovej obuvi, výrobok firmy Adidas

adié, adieu zbohom

adieu ahoj, pozdrav na rozlúčku

adipóm nezhubný nádor z tukového tkaniva

adiponekróza odumretie tukového tkaniva

adipozita nadmerné usadzovanie tuku v organizme, obezita

adipsia chýbanie pocitu smädu

adiptívny prípadný; súvisiaci so spočítavaním, skladaním

aditivita nájdenie hodnoty premennej sčítaním hodnôt jej jednotlivých zložiek

aditívny zlučujúci, prídavný

aditívum prídavná látka, prísada

adjektívum prídavné meno

adjudikácia prisúdenie práva alebo nároku, verejná súťaž na dodávku tovaru alebo zariadenia

adjunkcia pripájanie, vyjadrenie vetného vzťahu determinácie

adjunkt úradnícky pomocník, koncipient, elév

adjustácia usporiadanie, úprava, zabalenie napr. tovaru; príprava na činnosť

adjutant pobočník

adjutum prídavok k platu, napr. na úhradu stravy, dočasný plat

adjuvancie súčasti lieku zosilňujúce účinok vlastného liečiva

adjuvatika náuka o kompenzačných pomôckach, napr. barliach, vozíkoch a pod.

adlatus zástupca, pomocník

administrácia riadenie; hospodársko-prevádzkové oddelenie redakcie časopisu; kancelária, ekonomicko-prevádzkový útvar

administratíva správa, najmä verejná a štátna; správna zložka orgánu alebo organizácie; v USA súhrnné označenie prezidenta a vlády

administratívny úradný, správny; byrokratický

administrátor správca; dočasný správca farnosti; správca počítačovej siete

administrovať riadiť administráciu

admirál najvyšší veliteľ loďstva; motýľ babôčka

admiralita velenie vojenského námorníctva

admisia vpustenie, vstup

admitancia zdanlivá vodivosť elektrického obvodu

admonícia pokarhanie, výčitka

adnexitída zápal maternicových prívěskov

adnominálny stojaci pri podstatnom mene, závislý od podstatného mena

adnotácia anotácia

adogmatický odmietajúci dogmy

adogmatizmus odmietanie, neuznávanie dogiem

adolescencia dospievanie, dosiahnutie pohlavnej zrelosti, obdobie medzi pubertou a dospelosťou

adolescent jedinec vo veku medzi pubertou a dospelosťou

Adonai označenie boha v Starom zákone

adónis, adonis krásavec (podľa starogréckeho bájneho milenca bohyne Afrodity)

adónsky verš tvorený daktylmi a trochejmi

adopcia, adoptácia osvojenie dieťaťa, prijatie za vlastné

adopcia predimplantačná osvojenie embrya manželmi alebo partnermi ešte pred jeho zavedením do tela príjemkyne pri asistovanej reprodukcii

adoptant osvojiteľ

adoptát osvojenec

adoptívny prijímajúci niekoho cudzieho za vlastného; prijatý za vlastného

adoptovať osvojiť si cudzie dieťa, prijať ho za vlastné

adorácia zbožné uctievanie, zbožňovanie

adorovať zbožne uctievať, zbožňovať, vzývať

adovať chemicky zlučovať, spojovať, viazať

adrenalektómia chirurgické odstránenie nadobličky

adrenalín hormón v dreni nadobličiek, vyrába sa aj umelo ako liek na

reguláciu krvného tlaku; epinerfin

adrenalinémia nárast hladiny adrenalínu v krvi

adrenálny nadchádzajúci sa pri obličke; týkajúci sa nadobličky

adrenolytikum liek znižujúci napätie sympatika prostredníctvom látky pôsobiacej proti adrenalínu

adresa miesto dodania s menom osoby alebo organizácie; vo výpočtovej technike odkaz na pamäťové miesto alebo zdroj dát

adresár zoznam mien a adres osôb, podnikov, organizácií a pod.; zoznam adres v počítačovom programe, ktoré boli použité na odkazy

adresát osoba, ktorej je určená zásielka; príjemca správy, oznámenia a pod.

adresný určený konkrétnemu adresátovi, konkrétnej osobe, firme a pod.

adsorbát pohlcovaná látka

adsorbcia schopnosť látok viazať na svojom povrchu iné pevné a plyné látky; povrchové pohlcovanie

adsorbent nerozpustná látka povrchovo pohlcujúca plyny alebo kvapaliny

adsorbér zariadenie na pohlcovanie pár alebo plynov

adsorbovať viazať alebo pohlcovať iné látky

adsorpcia schopnosť látok viazať na svojom povrchu iné pevné a plyné látky; povrchové pohlcovanie; viazanie látok na časticiach pôdy

adspekcia vyšetrenie zrakom

adstrát jazyk vytvorený spojením dvoch jazykov, z ktorých ani jeden nezanikol

adstringentný sťahujúci, zvierajúci

adulár priehľadná odroda ortoklasu

adulterácia falšovanie, napr. mincí alebo rukopisu

adultný zrelý, dospelý

adut tromf v kartách

advekcia prenos, premiestnenie danej veličiny prúdením v atmosfére

advent v katolíckom cirkevnom roku štvortýždňové obdobie pred Vianocami; v prenesenom zmysle čas očakávaní a nádeje; príchod

adventista člen kresťanského spoločenstva, ktoré očakáva druhý príchod Ježiša Krista

adventívny predvianočný; zanesený z iného miesta, vyskytujúci sa na neobvyklom mieste; prídavný, náhodný, náhradný

adventizmus kresťanské hnutie veriace v nový príchod Ježiša Krista

adventný predvianočný

adverbálny závislý na slovese

adverbializácia transformácia slova k príslovkám

adverbializovať meniť na príslovku

adverbium príslovka, slovný druh určujúci vzťahy medzi slovesnými dejmi

adverzatívny v jazykovede odporovací

advocatus diaboli ustanovený odporca pri katolíckom svätorečení, advokát diabla; obhajca zlej veci

advokácia inštitúcia poskytujúca právnu pomoc, právne zastúpenie; obhajoba, presadzovanie niečoho; činnosť advokáta

advokát právnik poskytujúci právnu pomoc; obhajca, zástanca

advokátsky týkajúci sa advokáta a jeho činnosti

adware akákoľvek programová aplikácia, v ktorej sa počas používania programu zobrazujú reklamy

adynamia zoslabenie životne dôležitých orgánov

aedelost vo Švédsku vyrábaný plesňový syr

aeón dlhé obdobie dejín; vek, éra

aerácia vetranie, prevetrávanie, prevzdušňovanie

aerátor prevzdušňovacie zariadenie

aero lietadlo, aeroplán

aero- prvá časť zložených slov majúca význam vzduch alebo lietadlo

aeróbia športové náčinie, lietajúci plastový krúžok

aerobik sústava telesných cvičení pri hudbe posilňujúcich obehový, dýchací a srdcovo-cievny systém

aerobiont organizmus vyžadujúci pre svoju existenciu atmosferický kyslík

aerobióza život v prostredí kyslíka

aeróbny vyžadujúci k životu kyslík

aerobus, airbus veľkokapacitné dopravné lietadlo

aerodróm letisko, spravidla vojenské

aerodyn lietadlo ťažšie ako vzduch, napr. vrtuľník alebo lietadlo

aerodynamický prúdnicový, prekonávajúci odpor vzduchu; týkajúci sa aerodynamiky

aerodynamika náuka o pohybe plynov a pohybe pevných telies v plynoch

aeroembolizmus nežiadúce príznaky vyvolané rýchlym znížením tlaku vzduchu

aerofágia neúmerné hltanie vzduchu pri jedle alebo pití

aerofilatelia zostavovanie zbierok známok s tematikou leteckej pošty

aerofilter filter na čistenie odpadových vôd

aerofóbia chorobný strach z prievanu

aerofón vzduchový hudobný nástroj

aerofotografia letecká fotografia, snímky z lietadla

aerofyt rastlina s asimiláciou závislou na vzdušnom prostredí

aerogén vzácny, tzv. inertný plyn (zo skupiny hélum, neón, kryptón, xenón, radón)

aerogeológia geologický prieskum terénu na základe leteckých fotografií

aerogram letecká listová zásielka

aerohydrodynamika náuka o prúdení tekutín na základe aerodynamiky a hydrodynamiky

aeroklub združenie záujemcov o letectvo a parašutizmus

aerolínie podniky zabezpečujúce leteckú prepravu osôb a tovaru

aerológia náuka o fyzikálnych dejoch vo vyšších vrstvách atmosféry, najmä v troposfére

aeromagnetický letecky monitorujúci geomagnetizmus

aeromechanika náuka o rovnováhe a pohybe plynov a pár, o zákonoch mechaniky plynov

aeronautika letectvo, vzduchoplavba

aeronivelácia určovanie výšky leteckou fotogrametriou

aeronómia náuka o horných vrstvách atmosféry so silnou disociáciou a ionizáciou

aerootitída poškodenie stredného ucha spôsobené zmenou tlaku

aeropauza časť horných vrstiev atmosféry, kde nie je možné lietať

aeroplán lietadlo ťažšie ako vzduch s krídlami plniacimi funkciu nosných plôch

aeroplanktón drobné častice voľne sa pohybujúce vo vzduchu

aeropónia pestovanie rastlín bez pôdy

aeroport letisko

aerosalón medzinárodná výstava lietadiel a leteckej techniky

aerosol plyn s rozptýlenými nepatrnými časticami hmoty, ktoré sa prakticky neusadzujú

aerostat lietadlo ľahšie ako vzduch, napr. vzducholod' alebo balón

aerostatika náuka o rovnováhe plynov a telies v plynoch

aeroterapia liečba vzduchom

aerotriangulácia triangulácia s využitím leteckých snímok

afágia neschopnosť prehĺtať

afakia chýbanie šošovky v oku

afatik osoba trpiaca afáziou

afázia chorobná neschopnosť hovoriť

afebrilita stav bez horúčky

afebrilný bez horúčky, bezhorúčkový

afekcia hnutie mysle; náklonnosť, vášeň; postihnutie chorobou; citový záchvat, veľké vzrušenie

afekt, afektovanosť prudké hnutie mysle; strojené chovanie, strojenosť

afektácia neprirodzené, strojené správanie

afektívny citový

afektovanosť strojená, prenaná dokonalosť v prejavoch, chovaní; precíoznosť, škrobenosť

afektovaný strojený, prehnaný; chovajúci sa neprirodzene

afélium miesto, kde je planéta najďalej od Slnka, odslnie; nepriaznivé okolnosti

afémia strata schopnosti hovoriť bez straty schopnosti prijímať zvukové vnemy

aféra nepríjemná, pohoršujúca udalosť, škandál; záujem masmédií

afarentácia prenos informácií z periférie do centra

afarentný prenášajúci do centra

aférista častý účastník škandálov, afér, ich pôvodca

affabile v hudbe: milo, prívetivo, vľúdne

affettuoso v hudbe: náruživý, s citom

affidativ v anglo-americkom práve písomné prísahné svedecké prehlásenie

affrettando v hudbe: rýchlo

afgání menová jednotka Afganistánu

afilácia pridruženie, pričlenenie, napr. pobočky firmy; samostatný, ale pritom podriadený podnik či iný subjekt

afiliácia chorobné vyhľadávanie spoločnosti ľudí; osvojenie (prijatie za syna); prijatie do organizácie; nadväzovanie osobného kontaktu

afilantný ústretový, priateľský

afinácia odstraňovanie menej ušľachtilých kovov zo vzácnych kovov, zjemňovanie vzácnych kovov

afinéria závod na čistenie ušľachtilých kovov od prímiesí

afinita schopnosť látky zlučovať sa s inými látkami; výskyt niekoľkých druhov živočíchov na jednom mieste bez ovplyvňovania sa

afirmácia kladné tvrdenie, prisvedčenie, uistenie

afirmovať ubezpečiť, potvrdiť

afiš plagát, výveska, reklamný nápis

afix predpona alebo prípona

afixácia tvorenie slov predponami alebo príponami, prípadne súčasne

aflatoxín toxická látka, ktorú produkujú niektoré mikroorganizmy, najmä v potravinách a krmivách

afónia strata hlasu následkom zápalu hlasiviek alebo hrtana

aforista autor aforizmov

aforistický vtipný, stručný, výstižný

aforizmus stručný a vtipný výrok

afotický bez svetla, tmavý, temný

afrázia neschopnosť prirodzene sa vyjadrovať rečou

afrikanista odborník v afrikanistike

afrikanistika náuka o jazykoch, histórii a kultúrach afrického kontinentu

afrikanizácia šírenie africkej kultúry; nové nadobudnutie africkej špeci-
fičnosti

afrikáta spoluhláska vznikajúca splynutím sykavky so zubnou spolu-
hláskou

afro afrického pôvodu, v africkom štýle, inšpirované Afrikou; účes ty-

pický kučeravosťou vlasov

afrodit nepriehľadný zrnitý nerast

afroditka morský živočích, tzv. morská húsenica

afrodízia nadmerný pohlavný pud

afrodiziakum látka povzbudzujúca pohlavný pud, potenciú, výkonnosť

afta drobná bolestivá erózia alebo vriedok na ústnej sliznici

after po

after shave voda po holení

afterparty večierok konaný na záver nejakej akcie či udalosti

afterpills antikoncepčné tabletky užívané krátko po styku, zabraňujúce
uhniezdeniu vajíčka v maternici; tzv. „pilulka po“

aftongia porucha reči nervového pôvodu, prejavujúca sa kŕčmi svalov
jazyka

afunkcia zastavenie činnosti alebo neschopnosť činnosti telesného orgánu

afunkčný neschopný činnosti, nefunkčný

agalakcia neschopnosť mliečnej žľazy vylučovať mlieko

agama plaz s pestrým sfarbením žijúci v Afrike, Austrálii a Ázii

agamia, agamogónia nepohlavné rozmnožovanie

agamospermia vznik zárodku bez pohlavného rozmnožovania

agapé, agapa láska; v kresťanstve láska Boha k ľuďom

agar, agar-agar rôsolovitá látka z morských rias, polysacharid

agát strom s výrazne voňavými kvetmi a ostrými trnmi, patriaci do čeľade
bôbovitých

agaton otočný závesný kĺb kruhov (telocvičného náradia)

agáva okrasná rastlina s tuhými, na okraji ostnatými listami, vždyzelený
sukulent pestovaný pre sisalové vlákna

agenda pracovná náplň úradu, orgánu alebo pracovníka, súhrn úradných
prac a výkonov; príručná liturgická kniha; zhrnutie bodov pripravených
na prerokovanie

agenéza vrodené chýbanie alebo nevyvinutie orgánu alebo jeho časti,
tzv. aplázia

agens činiteľ, hnacia sila, pôvodca; chemické činidlo; pôvodca nákaz
a chorôb organizmu

agent jednatel', splnomocnenec; špión, vyzvedáč

agentúra jednatel'stvo, zastupitel'stvo; tlačová kancelária; sprostredkovateľňa

ageuzia strata schopnosti vnímať chuťové pocity

aggiornamento otváranie sa katolíckej cirkvi súčasnej dobe

agile v hudbe ľahko, živo, svižne

agilita, agilnosť čulosť, horlivá činnosť, pohyblivosť

agilný horlivý, aktívny, čulý

agitácia ústne alebo písomné šírenie ideí a politických myšlienok s cieľom ovplyvniť mienku jednotlivcov a skupín ľudí; v medicíne pohybový - telesný - nepokoj; premiešavanie rmutu, aby sa prevzdušnil a mal rovnomerné zloženie

agitato v hudbe: vzrušene, pohnuto

agitátor zariadenie na oddeľovanie látok

agitka agitačne zameraný prejav alebo iná forma vyjadrenia

agitovať robiť agitáciu

aglobúlia výrazný pokles počtu červených krviniek

aglomerácia nahromadenie, zhuk, územnosprávny celok s väčším počtom obyvateľov; obvod veľkomestského typu; spekanie prachových rúd vyššími teplotami v špeciálnych peciach

aglomerát zhuk; spečenec, spečená ruda; hornina z veľkých úlomkov sopečných látok a tufu

aglomerovaný nahromadený, spečený

agloporit syntetické pórovité plnivo do betónu

aglosia vrodené chýbanie jazyka

aglutinácia tvorenie slov a ich tvarov odlišiteľnými príponami; zhukovanie krviniek a baktérií v plazme; forma združovania predstáv; zhukovanie častíc pôsobením chemických alebo fyzických faktorov

aglutinát pevná červená kamenná látka vytvorená aglomeráciou a spečením úlomkov sopečných látok a tufu

aglutinín obranná protilátka v krvnom sére, ktorá spôsobuje zhukovanie bunkových elementov, krviniek a baktérií

aglutinogén látka vyvolávajúca tvorbu protilátky po vstreknutí do organizmu; obsiahnutá je v červených krvinkách

aglúzia strata schopnosti vnímať chuť

agnácia príslušenstvo k tej istej rodine; pokrvné príbuzenstvo v mužskej línii

agnát pokrvný príbuzný v mužskej línii

agnoskácia zisťovanie totožnosti osôb alebo vecí, uznanie niečoho; identifikácia

agnosticizmus filozofická náuka popierajúca schopnosť poznania objektívneho sveta a jeho zákonitostí

agnostik prívrženec agnosticizmu

agnózia neurologická porucha poznávania, schopnosti chápať; neschopnosť alebo nemožnosť jednoznačného určenia diagnózy

Agnus Dei baránok boží, symbol smrti Krista ako vykupiteľa

agogika pohybová voľnosť v prednese hudobnej skladby, zmena tempa pri jej interpretácii

agóna izočiara s nulovou magnetickou deklináciou; pomyselná čiara spájajúca miesta na povrchu Zeme, ktoré majú nulovú deklináciu

agónia stav bezvedomia, spravidla tesne pred smrťou; nečinnosť

agonistické správanie správanie sa živočíchov rovnakého druhu v krízových alebo konfliktných situáciách

agonistický vzťahujúci sa na agonistiku

agonistika amatérske súťažné aktivity v antickom Grécku

agora trhovisko, zhromaždisko, verejné priestranstvo

agorafóbia chorobný strach z veľkého priestranstva alebo davu

agraciácia odpustenie alebo zmiernenie trestu

agradácia zvyšovanie zemského povrchu nanášaním materiálu

agrafa ozdobná spona na odev; drôtená ochrana zátky vo fľaši so šampanským alebo šumivým vínom

agrafia chorobná neschopnosť písať, spôsobená poškodením mozgu bez straty inteligencie

agramatizmus porucha schopnosti vyjadrovania

agranulocytóza nedostatok bielych krviniek v kostnej dreni a krvi

agrarizácia aplikovanie agrárnych zásad v ekonomickej politike

agrárnik člen agrárnej strany v predmníchovskej republike

agrárny poľnohospodársky, roľnícky

agravácia predstieranie chorobných príznakov a zdravotných ťažkostí,

simulácia; zámerné zveličovanie zdravotných problémov

agregácia zoskupenie, združovanie, zhlukovanie, spajovanie

agregát prepojenie, spojenie, zoskupenie, napr. strojov, kryštálov a pod.; pôdny prvok vytvorený zlúčením častíc pôdy pôsobením určitých biologických, chemických a fyzikálnych procesov

agrément súhlas udelený prijímajúcim štátom s ustanovením vedúceho cudzej diplomatickej misie; dohoda, zmluva

agresia útok, napadnutie krajiny ozbrojenými silami inej krajiny; ozbrojený vpád

agresivita útočnosť, tendencia napádať iných, ovládať ich

agresívny dobyvačný, útočný, výbojný

agresor útočník

agri-, agro- prvá časť zložených slov s významom poľnohospodárstvo, poľnohospodársky, pôda, pole

agrikultúra poľnohospodárstvo

agrobiológia náuka o biologických zákonitostiach v poľnohospodárstve

agrobotanika výskum poľnohospodárskych plodín a rastlín v rámci botaniky

agroekológia náuka o vzájomných vzťahoch poľnohospodárskych plodín a vonkajšieho prostredia

agrofyzika náuka o pôde a ovzduší, súčasť fyziky

agrogeológia výskum hornín, z ktorých vzniká pôda

agrochémia náuka o používaní chemických prostriedkov v rastlinnej výrobe

agrochemikália chemikália používaná v poľnohospodárstve, napr. syntetické hnojivo a pod.

agrokombinát združený poľnohospodársky podnik, združenie viacerých poľnohospodárskych výrobných odvetví

agrokomplex spolupráca a spojenie poľnohospodárskej výroby s odvetvami poskytujúcimi výrobné prostriedky pre poľnohospodárstvo; názov každoročnej poľnohospodárskej výstavy v Nitre

agrokybernetika náuka o možnostiach vytvárania modelových procesov pre využitie v poľnohospodárskej výrobe

agrológ odborník v agrológii

agrológia poľnohospodárska veda, náuka o poľnom hospodárstve

agrometeorológia náuka o vplyvoch počasia na poľnohospodárstvo

agronóm poľnohospodársky odborník; vedúci rastlinnej výroby v poľnohospodárskom podniku

agronómia súhrn teoretických a praktických poznatkov o rastlinnej poľnohospodárskej výrobe

agrotechnik agronóm

agrotechnika technické opatrenia na zaistenie úspešnej poľnohospodárskej výroby

agroturistika turistika s cieľom spoznať život vidieka, napr. pobytom v typických príbytkoch, na gazdovstvách a pod.

agrumy súhrnné označenie citrusových plodov

agrypnia ťažkosti so zaspávaním, nespavosť

Ah značka pre ampérhodinu

ahasver legendárny „večný Žid“, večný tulák; nespokojný človek, ktorý sa nikde nevie uplatniť a nájsť uspokojenie

ahinsá princíp východných náboženstiev o neubližovaní živým bytostiam

ahistorický popierajúci dejinné fakty a význam dejín

ahistorizmus podceňovanie historického hľadiska a dejín vôbec

achát odroda prírodného oxidu kremičitého, farebný polodrahokam

Achillova päta ľahko zraniteľné, citlivé miesto niekoho, podľa starogréckej báje o hrdinovi Achillovi, ktorý bol zraniteľný len na päte

achilodýnia bolesť v oblasti Achillovej šľachy

achilovka šľacha lýtkového svaha upínajúca sa na pätnú kosť; v prenese- nom význame Achillova päta, najzraniteľnejšie miesto

achloropsia strata schopnosti vnímať zelenú farbu

achólia nedostatočné vylučovanie žlče

acholúria neprítomnosť žlčového farbiva v moči pri žltacke

achondroplázia porucha rastu kostí

achromát optická sústava odstraňujúca tzv. farebnú chybu

achromatický odstraňujúci chromatickú chybu šošovky, bezfarebný

achromatín nesfarbená látka bunkového jadra

achromatizmus, achromázia odstránenie farebnej chyby u optických skiel, chorobný nedostatok kožného a vlasového farbiva

achromatocyt nesfarbená, bezfarebná bunka
achromatopsia farbosleposť, neschopnosť rozoznávať určité farby a farebné odtiene
achromatóza nedostatok kožného pigmentu vo vlasoch a v pokožke
achromodermia nedostatok kožného farbiva
achronický, achronistický mimočasový, bezčasový
acht zbavenie právnej ochrany a vylúčenie zo spoločenstva; kliatba
achtlík v polygrafii osmina petitu, jednotka dĺžky
achýlia nedostatok žalúdočnej šťavy, zastavenie jej vylučovania
aide-mémoire zápis na pamiatku, na pripomenutie; záznam jednania v diplomatickom styku; zápisník
AIDS Acquired Immune Deficiency Syndrome, syndróm získaného zlyhania imunity; smrteľné ochorenie, spôsobené retrovírom HIV
aichmofóbia strach z nástrojov s hrotmi
aikido druh japonského bojového umenia
aikinit nerast v tvare kosoštvorca
air condition, air-condition klimatizácia, klimatizačné zariadenie
air koncert, open air konaný pod šírým nebom, v prírode, na otvorenom priestranstve
air mail letecky, par avion; letecká poštová zásielka
air pieseň, ária, melódia, nápev; kratšia baroková skladba netanečného typu
airbag bezpečnostný automatický nafukovací vak v prednej časti auta ako ochrana cestujúceho pri náraze spredu
airbrush vytváranie farebných plôch, obrazov striekacou pištoľou, napr. na kamiónoch, motocykloch, v reklame
airbus veľkokapacitné dopravné lietadlo, aerobus
airport letisko
airsoft adrenalínový šport simulujúci bojové situácie, využívajúci elektrické alebo plynové zbrane vystreľujúce guľičky, podobný paintballu
ajanámša prvok indickej astrológie; meniac sa uhlová rozteč počiatkov tropického a siderického zverokruhu
ajatín dezinfekčný prostriedok, tinktúra

ajatolláh titul najvyšších šiitských duchovných
ajnclík malá miestnosť pre jednu osobu; väzenská samotka
ajurvéda klasická indická medicína
ajznboňák z nemčiny pochádzajúci slangový výraz pre železničiara
akácia tropický krík alebo strom rodu Acacia, z ktorého výlučkov sa vyrába lepidlo známe ako arabská guma
akadémia starogrécka škola žiakov a nasledovníkov filozofa Platóna; vedecké, školské, umelecké a osvetové zariadenie vyššieho typu; verejné vystúpenie s umeleckým programom
akademický týkajúci sa akadémie; školský; učený, majúci vzdelanie z umeleckej akadémie (napr. akademický sochár); triezvy; čisto teoretický, vzdialený skutočnému životu
akademik člen akadémie vied alebo umení; najvyššia vedecká hodnosť
akademizmus strohý, triezvy ráz, spôsob a forma prejavu; konzervatívna umelecká metóda riadiaca sa určitými normami; v architektúre smer riadiaci sa tradičnými vzormi
akalkúlia strata schopnosti počítať
akant rod tropických a subtropických rastlín; dekoratívna výzdoba hlavice antických stĺpov v podobe listu akantu
akantit sulfid strieborný; odroda argentitu, čierne sfarbený nerast
akantóm ohraničené bujnenie kože
akantóza zhrubnutie pokožky v dôsledku rastu epidermy do hĺbky
akapnia nadmerné zníženie oxidu uhličitého v krvi
akarinóza kožná choroba spôsobená roztočmi, napr. svrab; kučeravosť viniča; ochorenie včiel spôsobené roztočmi
akarológ odborník v akarológii, znalec života roztočov
akarológia náuka o roztočoch, súčasť biológie
akatafázia chorobná neschopnosť usporiadať slová do viet
akatalektický neúplný
akatízia chorobná neposednosť, hyperaktivita
akawi druh syra v slanom náleve
akcelerácia zrýchlenie, urýchlenie; zvýšenie rýchlosti motocykla alebo automobilu za určitý čas
akcelerátor časť motorového vozidla, ktorou sa zrýchľuje činnosť moto-

ra, súčasť karburátora („plynový pedál“); urýchľovač; koeficient vyjadrujúci vplyv nárastu dopytu po tovare na rast dopytu po investíciach

akcelerograf prístroj registrujúci údaje o zrýchlení pohybu, akcelerometer

akcent prízvuk, dôraz; znamienko prízvuku; spôsob výslovnosti, svojráznosť v rečovom prejave, najmä pri používaní nárečia

akcentológia náuka o prízvuku

akcentovať zdôrazňovať, vyzdvihovať význam niečoho, prízvukovať

akcept, akceptácia prijatie, príjem niečoho, akceptácia; prijatie zmenky akceptantom

akceptabilný prijateľný, vyhovujúci

akceptant príjemca cudzej zmenky

akceptor atóm, ión alebo molekula prijímajúca elektrón, elektrónový pár alebo protón od inej častice; porucha kryštalickej mriežky polovodiča, príčina tzv. deravej vodivosti

akceptovať prijať, súhlasiť s niečím alebo niekým

akcesia prístup k už uzavretej zmluve; prírastok knižnice; pripojenie územia

akcesoria nerast vyskytujúci sa v nepatrnom množstve vo vyvrelej hornine a neovplyvňujúci jej klasifikáciu

akcesorický vedľajší, prídavný, nepodstatný

akcesórny sprievodný, vedľajší

akcia cenný papier potvrdzujúci kapitálovú účasť na podnikaní akciovej spoločnosti; jednanie, konanie, zámerná činnosť, zasahovanie do niečoho; vo fyzike pôsobenie

akcidencia niečo náhodné, nepodstatné, vedľajšie; prechodný, pominuteľný jav; príležitostná tlačovina, napríklad parte, letáky, navštívenky, svadobné oznámenia

akcidenčný vedľajší, mimoriadny, príležitostný

akcidens nepodstatné, nepatriace k podstate; dočasné, menlivé

akcident nehoda; nepredvídaná udalosť, náhla príhoda

akcidentála znamienko pre zníženie alebo zvýšenie tónu; znamienko rušiace predznamenanie

akcidentálny náhodný, nepodstatný, vedľajší

akcionár majiteľ akcie, podielnik akciovej spoločnosti

akciová spoločnosť podnik, ktorého kapitál je tvorený vkladmi účastníkov, akcionárov; akciovka

akciovka akciová spoločnosť

akciza, akcíz daň z dovozu niektorých druhov tovaru do mesta; spotrebná daň; stanovište daňovej kontroly

akčný činný, výkonný; vzťahujúci sa na činnosť alebo jednanie

akčný prúd elektrický prúd vznikajúci pri podráždení svalov alebo nervov, využíva sa pri vyšetovaní činnosti srdca a iných orgánov

akčný rádius krajná medza účinnosti, napr. doletu lietadla bez doplnenia pohonných látok

aker stará plošná jednotka v anglosaských krajinách, značka ac

akinakes krátky bronzový alebo železný meč Skýtov a Sarmatov

akineta nedeliaca sa bunka

akinéza nehybnosť živočíchov pri hroziacom nebezpečí; neschopnosť pohybovať končatinami

akja, akija sane v tvare loďky, používané pôvodne Eskimákmi a Laponcami, dnes aj horskou službou na zvoz ranených

aklamácia verejné hlasovanie zdvihnutím ruky; verejný prejav súhlasu; hlasité pozdravovanie

aklamovať vítať, pozdravovať, hlasito volať

aklimácia zmena určitého faktoru prostredia podmieňujúca zlepšené prežívanie organizmu

aklimatizácia prispôbenie sa novému prostrediu, podnebiu

aklimatizovať (sa) prispôbiť (sa) zmeneným životným podmienkam

aklina izočiara s nulovou magnetickou inklináciou, zhodná s geomagnetickým rovníkom

akmé vrchol, vyvrcholenie nejakého procesu

akméizmus literárny smer v Rusku v dvadsiatych rokoch dvadsiateho storočia

akné uhrovitosť pleti, najmä počas puberty

akoazma zvonenie alebo praskanie v ušiach

akoláda svorka spájajúca niekoľko notových osnov

akológ odborník v akológii
akológia náuka o liečebných prostriedkoch
akomik plešatý človek
akomodácia prispôsobenie, prispôsobenie sa, adaptácia; schopnosť oka prispôbiť sa videniu rôznych vzdialeností
akomodovať prispôbiť akomodáciou
akonitín prudko jedovatý alkaloid
akontácia záloha, napr. pri lízingu, čiastočná platba predom
akord súzvuk troch alebo viacerých tónov; úkolová práca alebo mzda
akordeón ťahacia harmonika s klávesnicou
akordeonista harmonikár, hráč na akordeóne
akrálny vyčnievajúci nad povrch tela, napr. ucho, nos
akránia vrodené nevyvinutie lebečnej kosti
akratopega liečivá podzemná voda
akrécia rast anorganických telies prirastaním nových častíc na vonkajšej strane
akreditácia poverenie, splnomocnenie, schválenie; prihlásenie sa pozvaných účastníkov konferencie, tlačovej besedy a pod. pri príchode
akreditív bankový poverovací list v medzinárodnom obchodnom styku; poverovacia listina; suma zložená v banke a rezervovaná na úhradu určitého tovaru alebo služby
akreditovaný ten, ktorému udelili akreditáciu
akreditovať poverovať, napr. diplomatickým zastupovaním u cudzej vlády
akríbia presnosť, starostlivosť, pozornosť, svedomitosť
akribofóbia chorobný strach z toho, že čo sme napísali, nie je správne
akridín organická zlúčenina nachádzajúca sa v antracénovom oleji, používaná vo farmaceutickom priemysle
akro- prvá časť zložených slov s významom okrajový, vrcholný, najvyšší
akrobacia letecká najvyšší stupeň ovládania lietadla vo vzduchu
akrobacia vrcholné telesné cviky vyžadujúce najvyššie vypätie síl a vôle a náročné na koordináciu
akrobat osoba prevádzajúca akrobáciu, napr. v cirkuse
akrobatický týkajúci sa akrobata alebo akrobacie

akrocefália lebka v tvare zrezaného kužeľa
akrocyanóza zmena farby niektorých častí tela, najčastejšie prstov a uší, do fialova; príčinou je ich nedostatočné prekrvenie
akrodermatitída zápal pokožky na okrajových miestach tela
akrodýnia bolesť končatín
akrofóbia chorobný strach z hĺbky alebo výšky
akrochordit červenohnedý alebo žltý vzácny nerast
akroleín zápachajúca bezfarebná tekutina, aldehyd
akrolit antická sochárska technika, kombinovanie dreva s mramorom
akromegália chorobné zväčšenie okrajových častí tela spôsobené poruchou činnosti hypofýzy
akromelalgia bolestivosť koncových častí rúk a nôh
akromikria skrátenie končatín
akronizácia konzervovanie údenín, rýb a iných potravín naložením do konzervačnej látky
akronym skratkové slovo vytvorené z počiatkových písmen alebo slabík niekoľkých slov, napr. ČEDOK, NATO, AIDS
akropola, akropolis opevnený posvätný okrskok na najvyššom mieste mesta; vyššie položený hrad
akrostich, akrostichon báseň, v ktorej počiatkové alebo koncové slabiky, hlásky alebo slová veršov tvoria ďalšiu informáciu
akrotómia štiepenie vrcholu listu
akryl akrylanová priadza
akrylaldehyd akroleín
akrylan ester alebo soľ kyseliny akrylovej
akrylana priadza z polyesterových vlákien
akrylát umelá živica
akrylén syntetické vlákno z polyakrylonitrilu, používa sa na výrobu sietí a textílií
akrylonitril nitril kyseliny akrylovej
aksamít hodvábný zamat
akt čin, jednanie, výkon; úradný spis; časť divadelnej hry, dejstvo; zobrazenie nahého ľudského tela
akta, aktá úradné spisy; zborník vedeckých prác; edičný rad

aktér aktívny účastník deja alebo udalosti; zastaralý výraz pre herca

aktín svalová bielkovina, aktomyozín

aktínium rádioaktívny kovový prvok, značka Ac

aktino- prvá časť zložených slov s významom žiarenie, lúč

aktinodermatitída zápal kože spôsobený röntgenovým žiarením

aktinoid jeden z rádioaktívnych prvkov nasledujúcich v periodickej sústave prvkov za aktínom

aktinoid rádioaktívny prvok zo skupiny začínajúcej aktíniom

aktinometer zariadenie na meranie intenzity slnečného žiarenia dopadajúceho na plochu kolmú na smer lúčov

aktinometria náuka skúmajúca slnečné žiarenie dopadajúce na hornú hranicu atmosféry Zeme, jeho zmeny, zemské a atmosferické žiarenie a tepelnú bilanciu našej planéty

aktinomorfny v botanike skladajúci sa z rovnakých častí, ktoré sú rozložené pravidelne v kruhoch

aktinomyceta jednobunkový organizmus rodu Actinomyces

aktinomycín antibiotikum s protinádorovými účinkami

aktinomykóza chrastavosť rastlín, najmä zemiakov; zápal väziva, infekčné ochorenie zvierat prenosné na človeka a spôsobené aktinomycetami

aktinoterapia liečba ionizujúcimi lúčmi, liečebné ožarovanie

aktív súhrn funkcionárov nejakej organizácie a ich zhromaždenie; pracovná schôdza

aktivácia povzbudenie k činnosti, uvedenie do chodu; úprava látok tak, aby boli schopné chemicky reagovať; premena neaktívneho prvku na rádioaktívny; čistenie odpadových vôd s využitím mikroorganizmov

aktivátor látka pridávaná do zmesi na urýchlenie reakcie; zariadenie na pestovanie a rozmnožovanie organizmov v živnej pôde

aktivista pracovník aktívu nejakej organizácie; človek poverený nejakou úlohou verejnej činnosti

aktivita činnosť, konanie, pracovná horlivosť; schopnosť reagovať na podnety z okolia; počet rádioaktívnych premien za jednotku času; fyzikálne procesy vyvolávajúce úkazy na Slnku; veličina vy-

jadrujúca termodynamické vzťahy

aktivizácia obnovenie činnosti; uvedenie do prevádzky alebo činnosti; zintenzívnenie činnosti

aktivizmus činná účasť na nejakom, predovšetkým verejnom dianí

aktívny výkonný, činný; činnorodý; vykazujúci väčšie príjmy ako výdavky

aktivovať uviesť do činnosti, povzbudzovať; urobiť prvok rádioaktívnym

aktívum činný rod slovesný; majetok; pohľadávky

aktograf zariadenie na registrovanie telesných pohybov, používa sa pri spánkovej terapii

aktogram záznam aktografu

aktológia veda o motorike človeka, antropomotorika

aktovka taška najmä na spisy; divadelná hra s jedným dejstvom, jednoaktovka

aktualita časová vec, novinka; najnovšia, súčasná udalosť, čerstvá správa

aktualizácia sprítomňovanie, urobienie niečoho časovým, prevádzanie niečoho vo vzťahu k prítomnosti, doplnenie o najnovšie údaje

aktualizmus smer v prírodných vedách, ktorý predpokladá kvalitatívnu zhodu predvekových dejov s dejmi súčasnými

aktualizovať urobiť niečo aktuálnym, priblížiť súčasnému stavu

aktuálny časový, súčasný, časovo naliehavý, práve prebiehajúci

akty úradné spisy, najmä súdne

akulit tvrdá drevovláknitá doska s otvormi o priemere cca 4 mm vo štvorcovej sieti

akulturácia vzájomné preberanie a splývanie odlišných kultúr, proces sociálnych a kultúrnych zmien

akumulácia energie zhromažďovanie, hromadenie energie, napr. elektrickej v akumulátore

akumulácia hromadenie, zväčšovanie, napr. majetku; použitie časti národného dôchodku na rozšírenie reprodukcie

akumulátor zariadenie na hromadenie tepelnej, elektrickej alebo inej energie

akumulovať nahromadiť

akupresúra čínska tradičná liečebná metóda založená na tlaku na určité body na povrchu ľudského tela

akupunktúra čínska liečebná metóda vpichovania ihliel do určitých bodov - nervových a iných centier - ľudského tela

akurátnosť presnosť, precíznosť; starostlivosť

akurátny presný, starostlivý, pedantný, vyžadujúci a dodržiavajúci presnosť

akustický sluchový, zvukový

akustik odborník v akustike

akustika náuka o vzniku a šírení zvuku; šírenie zvuku v priestore; zvukové vlastnosti miestnosti, určitého priestoru

akustofóbia chorobný strach z hluku

akút ostrý prízvuk v niektorých jazykoch, jeho značka

akútny naliehavý, súrny, bezprostredný, rýchle prebiehajúci (napr. choroba)

akutrauma poškodenie sluchového ústrojenstva zvukom

akuzácia obžaloba, obvinenie, žaloba

akuzatív štvrtý pád skloňovania, nepriamy pád

akva-, **aqua-** prvá časť zložených slov s významom voda, vodný

akvabela plavkyňa prevádzajúca synchronizované plávanie, umelecké cvičenie vo vode

akvacentrum akvapark, súbor viacerých bazénov, tobogánov a iných relaxačných zariadení

akvadukt, **aquadukt** stavebné dielo privádzajúce vodu do miest a iných sídiel, nadzemný vodovod

akvakultúra pestovanie rastlín bez pôdy, v živných roztokoch, tzv. hydroponia

akvalung potápačský dýchací prístroj na stlačený vzduch

akvamarín modrozelený až modrý drahokam, odroda berylu; modrozelená farba

akvanautika výskum morských hlbín

akvapark luxusné relaxačné zariadenie pozostávajúce z niekoľkých bazénov, kĺzačiek, reštaurácií, bufetov, solárií a podobných zariadení

akvaplán drevená doska na nácvik vodného lyžovania

akvaplanning, **aquaplanning** strata ovládateľnosti vozidla na mokrej vozovke, „plávanie“ vozidla, šmyk

akvarel maľba vodovými farbami, obraz namaľovaný takýmito farbami

akvarelista maliar akvarelov

akvaristika chov a pestovanie vodných živočíchov a rastlín v akváriách

akvárium umelá vodná nádrž alebo nádoba na chov vodných živočíchov

akvaterárium terárium s vodnou nádržou, pre chov obojživelníkov a niektorých plazov

akvatický žijúci vo vode, vodný

akvatinta grafická technika hĺbkotlače; zrnový lept; tušová technika

akvavit z latinského slova aqua vitae, voda života, živá voda; liehovina

akvizícia prírastok; získaná vec; nábor; získanie nových kníh pre knižnicu

akvizitér, **akvizítor** obchodný jednatel', náborár, človek získavajúci zákazníkov, inzeráty a pod.

akyanoblepsia neschopnosť vnímať modrú farbu

akyn v krajinách strednej Ázie ľudový básnik a spevák

al corso v bežnom kurze

al pari zhoda medzi kurzovou a menovitou hodnotou cenného papiera

al secco maľba na suchej omietke steny

ala miestnosť na vítanie hostí v domoch antického Ríma

alabandín sulfid mangánu, nerast čiernej farby, mangánová ruda

alabaster priesvitná forma sádrovca

alain kyselina olejová, oleín

alaktit arzeničnan mangánu, vzácny nerast

alália chyba reči

alália mentálna chorobný strach pred hovorením

alamosit kremičitan olovnatý, vzácny nerast

alarm poplach; prístroj na vyvolanie poplachu v budovách, automobiloch a pod.

alarmovať vyvolávať poplach, alarmom volať bezpečnostné služby

alárny krídlový, týkajúci sa krídla

alba dlhá biela košeľa kňazov; druh stredovekej milostnej básne

albanista odborník v albanistike

albanistika výskum dejín, jazyka a kultúry albánskeho národa

albano vyznačenie veslárskeho závodného tratí bójami

albatros čajke podobný veľký morský vták

albedo odrážavosť difúzne odrážajúcej matnej plochy; miera schopnosti určitých častí povrchu Zeme odrážať žiarenie; biela časť kôry citrusových plodov

albikácia neschopnosť rastlín vytvárať chlorofyl; zbelenie pokrývky tela živočíchov v polárnych oblastiach

albín človek alebo živočích s nedostatkom kožného farbiva v pokožke, vlasoch a dúhovke

albinizmus čiastočný alebo úplný vrodený nedostatok pigmentu v pokožke zvierat aj ľudí; nedostatok chlorofylu v rastlinách

Albion starý názov Anglicka; básnický výraz pre Anglicko

albit kremičitan hlinitosodný, nerast zo skupiny živcov

album kniha so zbierkou fotografií, známok a pod.; výber obrazov, básní, hudobných skladieb vydaný v podobe zošita alebo knihy

albumen lepkavá tekutina obsahujúca bielkoviny, bielok

albumín vo vode rozpustná bielkovina tkanív živočíšnych a niektorých rastlinných organizmov

albuminát soľ albumína

albuminóza látka vzniknutá štiepením bielkovín

albuminúria vylučovanie bielkovín močom, proteinúria

alcazar pôvodne maurský opevnený palác, neskôr názov španielskeho panovníckeho sídla

aldehydy organické zlúčeniny vznikajúce oxidáciou alebo dehydrogenáciou primárnych alkoholov

aldoly organické zlúčeniny vznikajúce kondenzáciou dvoch molekúl aldehydu

aldosterón hormón produkovaný nadobličkami, reguluje látkovú premenu minerálov

aldóza cukor s aldehydovou skupinou v molekule

aldrín druh pesticídu, používaný na hubenie škodcov

alea iacta est kocky sú hodené - výrok rímskeho vojvoduca Caesara na začiatku občianskej vojny, vo význame „je rozhodnuté“

aleatorika kompozičná hudobná technika využívajúca prvky neistoty a náhodnosti

aleatórny odvážny; zo zmlúv taká, ktorej plnenie závisí od náhody

alef prvé písmeno hebrejskej abecedy; označenie kardinálnych čísiel v teórii množín

alegácia citovanie zo zákona, z listín

alegát doslovný citát z listiny alebo zákona

alegória inotaj, symbolické, obrazné vyjadrenie

alegorický inotajový, obrazný, symbolický

alegorizácia zobrazovanie, vyjadrovanie alegórií

alegorizovať zobrazovať, vyjadrovať pomocou alegórie

aleja stromoradie; cesta po oboch stranách vysadená stromami

alela dedičný základ znaku, jedna z viacerých alternatívnych foriem génu

alelopatia nepriaznivé pôsobenie jednej rastliny na druhú produktmi látkovej výmeny

aleluja chválospev „chváľte Jahveho“ v bohoslužbe a žalmoch

alemontit nerast zo skupiny arzénu

alergén antigén spôsobujúci alergickú precitlivosť s tvorbou imunoglobulínu E; liečebný prípravok na diagnostiku a liečbu alergických ochorení

alergia zvýšená až chorobná citlivosť organizmu voči niektorým látkam alebo vonkajším podnetom

alergik osoba trpiaca alergiou

alergiológ odborník v alergiológii

alergiológia náuka o rozpoznávaní, prevencii a liečbe alergií

alergóza ochorenie na alergiu

alerný prirodzene čulý, aktívny

aleukémia chorobný nedostatok bielych krviniek

aleurit sypká usadenina vytvorená úlomkami

aleuronát pšeničný lepok v sušenom stave, používa sa v potravinárskom priemysle

alexander papagáj pochádzajúci z Afriky a tropického pásma Ázie

alexandrijská škola smery a učenia v helenistickom období, ktoré vznikali v Alexandrii

alexandrín dvanásťnásobný verš s prerušením po tretej stope

alexandrit iný názov drahokamu chryzoberylu

alexia chorobná neschopnosť čítať, neschopnosť pochopiť čítaný text

alexín ochranné protilátky v krvnom sére, citlivé na vyššie teploty

alfa prvé písmeno gréckej abecedy; začiatok, pôvod, začiatok a koniec niečoho; druh nukleárneho žiarenia

alfabeta abeceda, predovšetkým grécka

alfabetizácia likvidácia negramotnosti, organizovaná výučba čítania a písania

alfabetizátor učiteľ, ktorý sa podieľa na alfabetizácii

alfameter prístroj na meranie prúdového zosilňovacieho koeficientu

alfanumerický abecedno-číslíkový, napr. kód

alfavírus vírus zo skupiny togavírusov

algebra odvetvie matematiky, ktoré má pôvod v náuke o riešení rovníc; učebnica algebry

algebraický súvisiaci s algebrou, najčastejšie v zmysle nahrádzania čísel písmenami

algézia bolestivosť, vnímanie bolesti

algezimetria meranie citlivosti na bolesť

algo- prvá časť zložených slov s významom bolesť, bolestivý; vodná riasa

algonit zliatina medi a arzénu, vzácny nerast vyskytujúci sa v medených a arzénových rudách

ALGOL programovací jazyk na riešenie matematických úloh

algolagnia sexuálna úchylka, pri ktorej sa človek pohlavne uspokojuje spôsobovaním bolesti sám sebe alebo iným

algológia náuka o riasach

algomenorea bolestivá menštruácia

algonkium starohory, proterozoikum

algor chlad

algor mortis chladnutie mŕtveho tela

algoritmizácia zostavovanie algoritmov na riešenie konkrétnych úloh

algoritmus súhrn matematických úkonov slúžiacich účelnému predvedeniu určitého výpočtu platného pre všetky podobné úlohy

algotspasmus bolestivý kŕč

algrafia reprodukčná technika kresbou na zinkovú alebo hliníkovú platňu

Alhambra doslova: červený dom; palác maurských vládcov v španielskej

Granade v 13. storočí; spoločenská hra

alhidáha časť zememeračského prístroja so zameriavacím zariadením, otočná okolo zvislej osy

alchemilka rastlina z rodu Alchemilla, ktorá rastie na trávnatých porastoch

alchýmia stredoveká primitívna až špekulatívna chémia, pokusy o výrobu zlata z menejcenných kovov

aliancia spojenectvo, spolčenie sa; príležitostné a dočasné združovanie rôznych druhov živočíchov

alias inak; inak nazývaný; vlastne; prezývka, krycie meno

aliasing schodovitosť, rozbitie diagonálnych čiar v počítačovej grafike v dôsledku obmedzenej rozlišovacej schopnosti

alibi dôkaz neprítomnosti na mieste činu v dobe jeho spáchania; výhovorka, dôkaz nevinoty

alibicionizmus, alibizmus snaha dokázať alibi; odmietanie zodpovednosti z dôvodov neznalosti, neinformovanosti a pod.

alibista človek hľadáajúci alibi, skrývajúci sa za alibi, vyhýbajúci sa zodpovednosti

alibizmus snaha vyhnúť sa zodpovednosti, politika dvoch tvárí, pokrytectvo

alicín rastlinné antibiotikum

alicyklický označenie uhl'ovodíkov a ich derivátov s reťazcami kruhovito usporiadaných atómov uhlíka

alienácia duševná porucha, pri ktorej si postihnutý vytvára vlastnú psychickú realitu; porucha identity, odcudzenie, druh šialenstva; prevod vlastníckeho práva na inú osobu

alifatický označujúci nasýtené aj nenasýtené uhl'ovodíky s necyklickými reťazcami

alifer prehlásenie neplatnosti hry; odmietnutie rozdaných kariet

aligátor druh amerického krokodíla

aliín aminokyselina nachádzajúca sa v cesnaku

alikvotné tóny vedľajšie tóny, ktoré znejú súčasne so základným tónom

alikvotný pomerný, úmerný podielu; obsiahnutý bezo zvyšku; pripadajúci na určitú časť celku

alimentácia poskytnutie výživy, vyživovacia povinnosť zo zákona; výživa, strava

alimentárny súvisiaci s príjmom potravy, pokrmový)

alimentológia výskum potravy a jej zložiek

alimenty zákonom stanovené výživné

aliminácia odmietnutie, napr. sťažnosti bez jej prejednaní

alineá nový odstavec

alit hornina s vysokým obsahom voľne hydratovaných oxidov hliníka

alitácia pokrývanie železa hliníkovou vrstvou, difúzne hliníkovanie

aliterácia opakovanie zhodných hlások na začiatku po sebe nasledujúcich slov alebo veršov

alitovanie alitácia

aliud iné ako dohodnuté plnenie záväzku vedúce k zániku záväzku

alivalit hornina zložená z olivínu a anortitu

alka morský vták žijúci v severných moriach

alkália chemická zásada, hydroxid alebo uhličitan alkalických kovov a amoniaku

alkalický zásaditý, bazický

alkalimetria stanovenie obsahu alkalických látok

alkalita zásaditosť, alkalickosť; obsah alkalických látok v roztoku

alkalizácia zmena reakcie prostredia na alkalické

alkaloid dusíkatá zásaditá látka so silným, často jedovatým účinkom na ľudský organizmus

alkalóza stupňovanie zásaditej reakcie krvi

alkán nasýtený uhlíkovodík, parafín

alkén nenasýtený uhlíkovodík s jednou trojitou väzbou medzi atómami uhlíka v otvorenom reťazci

alkín nenasýtený uhlíkovodík s trojitou väzbou

alkohol organická zlúčenina, v ktorej je vodík nahradený hydroxylovou skupinou, lieh, liehovina; všeobecný názov pre etanol; opojný nápoj, liehovina

alkoholáty zlúčeniny alkoholov s kovom

alkoholik nadmerný konzument alkoholických nápojov, človek závislý na alkohole

alkoholizácia pridávanie alkoholu do dezertných vín

alkoholizmus chorobný návyk, závislosť na pití alkoholických nápojov

alkoholometer, alkohomer merač obsahu alkoholu v tekutine, liehomer

alkoholýza štiepenie chemickej väzby pôsobením alkoholu

alkovňa výklenok, prístenok v obytnej miestnosti

alkoxid zlúčenina vytvorená pôsobením niektorých kovov na alkoholy

alkyd syntetická živica polyesterového typu

alkyl jednoväzbový uhlíkový zvyšok odvodený od molekuly nasýteného uhlíkovodíka odtrhnutím atómu vodíka

alkylácia zavádzanie alkylu do molekuly organickej zlúčeniny

all right súhlasím, dobre, v poriadku

alla marcia v hudbe: pochodovo

alla prima priama maľba na podklad bez podmalieb

allargando v hudbe: voľnejšie, rozvláčnejšie

allegretto v hudbe o trochu pomalšie ako allegro, mierne rýchlo

allegro v hudbe: veľmi rýchlo

allegro v hudbe: živo, rýchlo, temperamentne; skladba v tomto tempe

allemanda stredoveký nemecký tanec

allonym autorom vypožičané meno iného skutočného človeka, najčastejšie z politických a cenzúrnych dôvodov

allround všestranný

alm vápenec s vysokým obsahom humusu

alma mater žijúca matka, matka živiteľka; označenie univerzity v stredoveku

almanach zborník, ročenka, kalendár

almandín nerast zo skupiny hliníkových granátov, polodrahokam

almara väčšia skriňa na uloženie liturgických predmetov; starší názov šatníka alebo skrine

almea tanečnica a speváčka v orientálnych krajinách

almukantarát v astronómii myslená kružnica rovnobežná s obzorníkom

almužna malý dar chudobnému, najčastejšie peňažný

almužník žobrák

alnico nekujná zliatina, najmä železa, niklu, kobaltu a hliníka

alo-, allo- prvá časť zložených slov s významom iný, odlišný

aloe rastlina s tuhými listami z rodu Aloe, sukulent pestovaný v byte; hustá šťava z listov tohto sukulentu, používaná na liečebné účely

alobal obchodný názov hliníkovej fólie na balenie potravín

alod feudálny slobodný statok bez lénneho záväzku

alofán kremičitan hliníka, ílový nerast

alofanoid súhrnné označenie ílových minerálov

alofóna hláska zastupujúca inú hlásku

alogamia opelenie kvetu peľom z iného kvetu rovnakej alebo inej rastliny toho istého druhu

alogénna transfúzia transfúzia krvi pochádzajúcej od darcu

alogénny v geológii vzťahujúci sa na zmeny vyvolané podmienkami vzniknutými mimo pôvodného prostredia

alogický nelogický, nezmyselný

alogizmus nelogický názor, logike odporujúci výrok

alograf testament napísaný cudzou rukou a podpísaný zostaviteľom

alochória rozširovanie rozmnožovacích častíc rastlín vodou, živočíchmi, vetrom alebo človekom

alochromatický sfarbený

alochronický vyskytujúci sa v určitej ére

alochtónny zavlečený, prenesený, druhotný, pochádzajúci z iného miesta, napr. organizmus; opak autochtónneho

aloi obsah drahého kovu v minci, rýdzosť mince

alokácia rozmiestenie, umiestenie, rozloženie

alokúcia verejný prejav; oslovenie, slávnostný príhovor

alometamorfóza vonkajšími podmienkami spôsobená premena horniny

alometria nerovnomerný rast niektorých častí tela vyvolaný nerovnomerným rozdelením výživných látok

alomorfóza prispôsobenie sa organizmu zmeneným podmienkam prostredia

alonym krycie meno autora diela, vypožičané od iného autora

alonž prídavok, prívesok prístroja, cenného papiera; pridaná časť; mužská baroková parochňa; nástavec destilačného prístroja uľahčujúci odtekávanie destilátu; časť mikrofilmového pásu bez mikrozáznamu

alopaládium nerast zo skupiny platiny

alopatia liečba liekmi vyvolávajúcimi opačný obranný proces než aký vyvoláva choroba, opak homeopatie

alopatria výskyt dvoch alebo viacerých druhov živočíchov úplne oddelene; schopnosť vyskytovať sa vo viacerých tvarových modifikáciách pri niektorých odlišných chemických a fyzikálnych vlastnostiach

alopécia vypadávanie vlasov, holohlavosť, plešatosť, lysina

aloplastika nahradenie strateného tkaniva neživým umelým materiálom

alotrium nezbednosť, neposednosť

alotropia výskyt niektorých prvkov v dvoch alebo viacerých štruktúrálnych odlišných modifikáciách

alozóm nepárový pohlavný chromozóm

alpa prípravok na natieranie tela pri masáži; francovka

alpaka biela zliatina niklu, medi a zinku v podobe striebra; druh juhoamerickej lamy a jej vlna

alpid tektonická jednotka, ktorá vznikla alpínskym vrásnením na konci druhohôr a treťohôr

alpínek človek alpínskeho typu

alpinista vysokohorský turista, horolezec

alpinizmus horolezectvo, vysokohorská turistika

alpínka skalnička

alpinkár pestovateľ alpínok, skalničár

alpínsky alpský, týkajúci sa Álp; vysokohorský

alpínium záhradná skalka najčastejšie z nízkych vysokohorských rastlín, alpínok

alstonit uhličitan vápnika a bária, vzácny nerast

alt hlboký ženský alebo chlapčenský hlas

altait nerast

altán menšia zastrešená, čiastočne otvorená stavba, besiedka

altánok besiedka, menšia zastrešená a čiastočne otvorená stavba

alter ego druhé „ja“, niekoho „pravá ruka“

alterácia porucha, poškodenie napr. organizmu; zvýšenie alebo zníženie tónu v určitej stupnici; trápenie, problémy, ťažkosti; zmena minerálu alebo horniny chemického alebo fyzikálneho pôvodu

alternácia nahradenie, zaskakovanie, vzájomná výmena, striedanie; v divadle obsadenie jednej úlohy viacerými hercami; striedanie práce zdravej a postihnutej paže; striedanie hlások v jednom slove

alternarióza choroba rastlín prejavujúca sa hnilobou plodov a škvrnami na listoch

alternát náhradník za niektorého člena delegácie; zásada v striedaní poradia podpisov zmluvných strán na medzinárodnej zmluve

alternatim v hudbe: striedavo

alternatíva možnosť voľby medzi viacerými riešeniami, keď je treba rozhodnúť sa pre niektoré z nich

alternatívny zástupný, iný, náhradný, s možnosťou voľby

alternátor zariadenie na výrobu elektrickej energie v automobiloch, nástupca predtým používaných dynám, synchronný generátor striedavého prúdu

alternovať nahradiť, vystriedať, striedať, zaskakovať

alterovať poškodzovať, meniť, narušovať, rozčuľovať

altimeter výškomer

altis miesto poskytujúce azyl, zasvätený priestor

altocumulus skupina bielych alebo sivých kupovitých oblakov

altostratus súvislá šedá alebo biela vrstva oblakov

altruista človek s pozitívnym vzťahom k iným ľuďom, ľudomil

altruistický ľudomilný, nezištný, nesebecký

altruizmus nesebecký, láskavý vzťah k druhému človeku, láska k blížnemu

altsaxofón altový saxofón

alumetovanie povrchová úprava niektorých železných kovov hliníkovou vrstvou

alumíniový hliníkový

aluminit biely mäkký nerast, vodnatý síran draslíka a hliníka

alumínium hliník, značka Al

aluminotermia výroba kovov pomocou hliníka

aluminóza zaprášenie pľúc hliníkovým prachom

alumnát internát pre výchovu katolíckych kňazov

alunit zásaditý síran draslíka a hliníka, nerast

alunogén vodnatý síran hlinitý, nerast

alurgit červená odroda muskovitu, nerast

alúry maniere, mravy, spôsoby, chovanie

alúvium štvrtohorné usadeniny, naplaveniny; mladšie štvrtohory, holocén; nánosy a usadeniny uložené tečúcou vodou

alúzia narážka

alveola zubné lôžko, dutinka; pľúcna dutina; malá nádobka; výstupok na ďasne horného chrupu, na ktorom sa tvoria hlásky

alveolára ďasnová spoluhláska (d, n, r)

alveolitída zápal zubného lôžka

alweg sedlová jednokoľajnicová rýchlodráha na nadzemnej konštrukcii

alyl jednoväzbový radikál odvodený od propénu

amabile v hudbe: nežne, ľúbezne, sladko

amadína malý austrálsky alebo africký vták s pestrým perím a hrubým zobákom

amalgám roztok kovu v ortuti, používa sa v stomatológii; nerast nachádzajúci sa v rudách striebra a ortuti

amalgamácia, amalgamovanie získavanie vzácnych kovov pôsobením ortute

amalgamovať spájať kov s ortuťou; pokrývať amalgámom

amanitín jedovatá látka v muchotrávke zelenej

amant slangový výraz pre milenca

amanuensis kedysi nižší súdny úradník

amara horké lieky na povzbudenie chuti do jedla

amarantit vodnatý síran železa, nerast červenej farby

amarelka druh čerešne s plodmi kyslastej chuti

amarilitit vodnatý síran železa a sodíka

amarylka subtropická rastlina s ľaliovitými kvetmi, u nás známa ako izbový kvet

amatér človek pestujúci vedu, šport, umenie a pod. zo záľuby, opak profesionála

amaterizmus vykonávanie niečoho zo záľuby, nie z povolania, amatérstvo; profesionálna nespôsobilosť k vykonávanej činnosti, neschopnosť

amatérsky ochotnícky, neprofesionálny
amauróza nezvratná strata zraku, slepota
amazonit odroda draselného živca, amazónsky kameň
amazonka bojovná, statočná žena; mužatka
Amazonka príslušníčka bájneho národa statočných bojovných žien s amputovaným prsníkom
ambaláž obal, balenie
ambasáda veľvyslanectvo
ambasádor veľvyslanec
ambažúra v hudbe: nátisk; chuť piť; dobrá nálada
ambícia ctižiadosť, snaha vyniknúť; veľkorysé plány
ambiciózny usilujúci sa vyniknúť, ctižiadostivý
ambidextria nevyvinuté alebo chýbajúce prednostné používanie jedného z párových orgánov tela, najmä ruky
ambient prostredie; syntezátorová hudba využívajúca prírodné alebo technické zvuky
ambigua dvojzmyselnosť, dvojznačnosť, neurčitosť
ambiofónia používanie elektroakustických zariadení v akustických priestoroch; prenos priestorovej informácie z poľa odrazených vln v priestore
ambiofia chyba zraku spočívajúca v dvojitom videní, diplopia
ambit krytá chodba okolo nádvorja kláštora, zámku a pod.
ambitus rozsah hlasu alebo hudobného nástroja, tónový rozsah melódie
ambivalencia dvojakosť predstáv alebo pocitov, vnútorná rozpornosť, rozpoltenosť; chorobná nerozhodnosť; zmiešanosť citov
ambivalentný reagujúci v protichodných citových alebo vôľových postojoch vzhľadom na určitú osobu alebo predmet; orientovaný na dve strany; nerozhodný
amblyakúzia oslabený sluch, nedoslýchavosť
amblyopia tupozrakosť, zníženie zrakovkej ostrosti
ambo kazateľňa starokresťanského chrámu; v staršej lotérii výhra na dve čísla; dvojitá kontra v kartovej hre
ambona vyvýšené miesto, rečnícka tribúna v starých kresťanských chrámoch

ambra voskovitý výlučok veľryby využívaný pre svoju špecifickú vôňu v kozmetickom priemysle; fosílna živica z treťohorných ihličnatých stromov; skorá odroda zemiakov
ambrit fosílna živica
ambroid umelý jantár
ambrozia pokrm olympských bohov; rod dvojklíčnolistových rastlín z čeľade astrovitých
ambulancia sanitka; oddelenie nemocnice alebo iného zdravotníckeho zariadenia, kam pacienti dochádzajú
ambulantný pojazdný, sťahovavý; liečený v ambulatnom oddelení
ambulatórium zdravotnícke zariadenie alebo stredisko pre pacientov schopných chôdze
améba meňavka, prvok premenlivého tvaru
amébocyt pohyblivá bunka húb
amélia vrodené nevyvinutie končatín
amen hebrejský výraz „staň sa, tak nech sa stane“; naozaj, isto; zakončenie modlitby, koniec
amencia porucha vedomia prejavujúca sa stratou orientácie
amenorea nedostavenie sa menštruácie
american blue označenie syrov typu rokfort v niektorých štátoch USA
amerícium kovový rádioaktívny prvok, značka Am
amerika slangový výraz pre výrobok vyrobený v Amerike, napr. cigarety
amerikán človek, ktorý odišiel za prácou do Ameriky; krasokorčuľarska figúra prti jazde dozadu
amerikanista odborník v amerikanistike
amerikanistika výskum jazykov, kultúry, dejín, literatúry a spôsobu života obyvateľov Ameriky
amerikanizácia poameričťovanie; preberanie a podriaďovanie sa politickému, kultúrnemu a ekonomickému vplyvu USA
amerikanizmus americký spôsob života; jazykový prvok americkej angličtiny, ktorý vznikol odchýlkou od iného jazyka, najčastejšie od spisovnej angličtiny
ametropia chyba lomivosti oka
ametyst polodrahokam, fialový kremeň

amfetamín prostriedok proti únave, benzedrín
amfi-, amfo- prvá časť slov s významom dvojaký, zdvojený, dvojstranný
amfíbia obojživelník, vozidlo schopné jazdy po súši aj plavby na vode, lietadlo schopné pristávať aj na vode
amfibický obojživelný, schopný života alebo pohybu na súši aj na vode
amfibiont rastlinný alebo živočíšny obojživelný organizmus
amfibol skupina horninotvorných kremičitanov
amfibólia mnohoznačnosť alebo dvojzmyselnosť slov vznikajúca zámenou slov rovnakého znenia, ale rôzneho významu; logická chyba vyplývajúca z dvojzmyselnosti
amfibolit hornina zložená z amfibolu a plagioklasy
amfibolovec hlbinná hornina zložená najmä z amfibolu
amfibrach trojslabičná stopa s neprízvučnou, prízvučnou a neprízvučnou slabikou
amfigónia pohlavné rozmnožovanie, splyvanie pohlavných buniek
amfimixia pohlavné rozmnožovanie založené na spojení gamét jedincov opačného pohlavia
amfión obojetný ión, elektricky neutrálna častica nesúca kladný aj záporný elektrický náboj
amfiteáter kruhové divadlo so scénou v strede, v starom Ríme podobná stavba pre vystúpenia gladiátorov; spravidla nezakryté, sálová miestnosť podobného tvaru; polkruhový priestor so stupňovitým hľadiskom
amfolyt látka s kyslými aj zásaditými vlastnosťami
amfora dvojuchá staroveká nádoba vajcovitého tvaru; jednotka objemu v antickom Ríme
amfoterita vlastnosť, ktorá umožňuje látke správať sa ako zásada aj ako kyselina
amfotérny dvojstranný, obojaký, prejavujúci sa vo dvoch podobách
amid organická aj anorganická zlúčenina obsahujúca aminoskupinu – NH₂, dusíkatý derivát organických kyselín
amidol derivát fenolu
amidopyrín liek zmierňujúci horúčku a bolesti
amík slangové označenie Američana

amimia strata mimických pohybov pri duševnej poruche
amín derivát amoniaku
aminácia zavedenie aminoskupiny do molekuly organickej zlúčeniny
aminokyselina karboxylová skupina s jednou alebo dvomi aminoskupinami, stavebná jednotka bielkovín
aminoplast plastická látka z polykondenzačných produktov formaldehydu s močovinou alebo jej derivátmi
aminoskupina dusíkatá atómová skupina pre amíny
amiš príslušníkov americkej odnože sekty anabaptistov, novokrstencov
amitóza priame delenie bunky
amixia nepohlavné množenie organizmu, bez oplodnenia
amnestia daňová jednorazové odpustenie daňových nedoplatkov
amnestia hromadné odpustenie trestného stíhania alebo trestu milosťou udelenou hlavou štátu
amnézia chorobná strata pamäti pri duševných chorobách alebo po úraze hlavy
amniocentéza vyšetrenie plodovej vody v tehotenstve
amnión vnútorný plodový obal, obal zárodku, ovčia blana
amnioskopia vyšetrovacia metóda na určenie stupňa ohrozenia plodu v neskorom tehotenstve
amok tropické šialenstvo, zúrivosť
amoniak čpavok, bezfarebný zápachajúci plyn
amonifikácia baktériami vyvolaný rozklad organických látok sprevádzaný uvoľňovaním amoniaku
amonit druh vyhynutých hlavonožcov
amonizácia proces sprevádzaný uvoľňovaním amoniaku
Amor starorímsky boh lásky, symbol lásky; jeho zobrazenie
amoralista človek porušujúci princípy mravnosti
amoralizmus popieranie mravných zásad, nerešpektovanie mravných noriem, zvykov, mravnosti
amorálny nemravný, mravne ľahostajný
amoret nahá okrídlená bytosť detského vzhľadu, anjelík
amorfický, amorfný beztvárny
amorfizmus beztvarosť

amoroso v hudbe: nežne, milostne, láskyplne; krátka milostná skladba
amortizácia úradné umorenie listiny alebo dlhu; odpis hodnoty základných fondov v dôsledku opotrebenia; postupná likvidácia dlhu, úbytok hodnoty; splácanie dlhu pravidelnými splátkami vyššími ako dohodnuté úroky
amortizovať uskutočňovať amortizáciu
amotóza priame delenie bunkového jadra zaškrtením
ampelografia náuka o druhoch viniča
ampér praktická jednotka intenzity elektrického prúdu, značka A
ampérhodina fyzikálna jednotka pre elektrický náboj, značka Ah
ampérmeter prístroj na meranie hodnoty elektrického prúdu
ampérsekunda jednotka elektrického náboja, značka As
ampicilín polosyntetické antibiotikum, druh penicilínu
amplektácia prvá fáza zoznamovania sa a zblížovania sa s objektom erotického záujmu
amplidyn elektrický dvojstupňový rotačný zosilovač
amplifikácia rozšírenie, rozmnoženie, zveladenie, zdokonalenie
amplifikátor zosilovač (v slaboprúdovej technike)
amplión reproduktor, zariadenie zosilujúce zvuk
amplitúda rozkyv, rozkmit, najväčšia vzdialenosť od rovnobežného stavu, rozsah, šírka, biologická prispôsobivosť v rôznom prostredí, objem; maximálna jednotka periodicky premennej fyzikálnej veličiny; rozdiel medzi minimom a maximom; maximálna výška hrebeňa vlny alebo maximálna hĺbka údolia vlny
ampula nádobka s úzkym hrdlom na tekutiny
ampulka zatavená nádobka s injekčnou látkou
amputácia chirurgické odňatie údu alebo jeho časti, alebo inej časti organizmu
amputovať vykonať amputáciu
amulet predmet nosený pri sebe, o ktorom ľudia veria, že dokáže ochrániť svojho držiteľa pred nešťastím, úrazom a pod.
amur z Číny pochádzajúca kaprovitá ryba, chovaná aj v našich jazerách a rybníkoch
amúzia chorobný nedostatok alebo strata zmyslu pre hudbu, dysmúzia

amuzikálny bez hudobného talentu, bez hudobného sluchu
amygdalin glykozid obsiahnutý v horkých mandliach a niektorých ovocných jadrách
amygdalitída zápal mandlí
amyl organická skupina s piatimi atómami uhlíka
amyláza enzým vyvolávajúci štiepenie škrobu na jednoduchšie cukry
amylofilná rastlina rastlina asimiláciou vytvárajúca v listoch škrob, ktorý sa mení na cukor
amylolýza štiepenie škrobu pôsobením enzýmov na glukózu, dextríny alebo maltózu
amylopektín polysacharid, vo vode nerozpustná zložka škrobu
amyloplast veľmi malé útvary v rastlinných bunkách, obsahujúce škrob
amylóza vo vode rozpustná zložka cukru, polysacharid
amyotrofia chorobné ubúdanie svalovej hmoty
an sich nemecky: o sebe; vec sama, ako taká
ana partes aequales rovným dielom (používa sa na receptoch)
anabaptista novokrstenec, stúpenec anabaptizmu
anabaptizmus novokrstenectvo, učenie odmietajúce krst detí
anabáza návrat veľkých vojenských jednotiek do vlasti za súčasných bojov; komplikované vyjednávanie, putovanie
anabióza skrytá forma života pri prežívaní v nepriaznivých podmienkach, maximálne obmedzenie životných procesov
anabolikum látka podobná mužským pohlavným hormónom, zvyšujúca tvorbu svalstva
anabolizmus premena jednoduchších látok v živom organizme na zložitejšie
anacidita nedostatok kyseliny
anacionalizmus ľahostajnosť k vlastnému národu, k svojmu pôvodu, opak nacionalizmu
anadróma presúvanie sa rýb z mora do rieky, aby sa v nej mohli neresiť
anaerobióza schopnosť organizmu žiť bez kyslíka
anaerobný nevyžadujúci pre svoj život kyslík
anafáza tretia fáza nepriameho delenie bunkového jadra
anafora opakovanie toho istého slova na začiatku následných veršov

anafrodízia veľký nedostatok sexuality, pohlavného cítenia; frigidita
anafrodiziakum liek znižujúci pohlavný pud
anafylaktický vzťahujúci sa k anafylaxii, podmienený anafylaxiou
anafylaxia druh alergie, precitlivelosti na cudzorodú bielkovinu
anaglyf stereoskopické zobrazenie; polovypuklé sochárske dielo; metóda rozmnožovania stereoskopických obrazov tlačou; vytváranie stereoskopického modelu
anagram zámena slabík alebo písmen v slovách za účelom vytvorenia nových slov (lampa – palma a pod.), prešmyčka
anagramonym pseudonym na základe anagramu vytvorený z osobného mena prešmyčkou
anachoréta pustovník
anachronický nemoderný, zastaralý, nevhodný do súčasnosti
anachronizmus čo odporuje danej dobe, čo je zastaralé, časovo nevhodné; kladenie osoby, javu alebo udalosti do inej doby než patrí; prežitok
anaklitická depresia depresia detí oddelených od matky
anakolut vybočenie z vetnej väzby
anakonda juhoamerický veľhad
anakreontika básnický štýl vyzdvihujúci lásku a víno
anakúzia nedostatočný sluch, hluchota
anál konečník; súlož do konečníka
analcím vodnatý hlinitokremičitan sodný, nerast
analektá výber zo slovesných diel, zbierka básní
analeptikum látka povzbudzujúca činnosť dýchacieho ústrojenstva, srdca a iných životne dôležitých orgánov
analfabet človek, ktorý nevie čítať a písať; nevzdelanec, primitív, zaostalý človek
analfabetický hlúpy, nevzdelaný
analgetický utišujúci bolesť
analgetiká lieky proti bolesti, ktoré však neodstraňujú jej príčinu; nepotláčajú bdelosť chorého
analgézia, analgia strata vnímania bolesti
analista kronikár, autor análov

analistika podávanie historických skutočností v chronologickom poradí
análny konečníkový
analógia zhoda, obdoba, pripodobnenie; zhoda základných matematických rovníc, opisujúcich dva vzájomne nezávislé fyzikálne javy; použitie právnej normy pre podobný prípad, ktorý ešte nie je upravený právnou normou
analogický podobný, zodpovedajúci
analogizovať vytvoriť analógiu
analogon analogický jav, predmet; ideálny adekvátny pojem, popis, teória
analógový spojitý, plynule premenný, napr. analógový signál; taký, ktorého premenné hodnoty sú zobrazené fyzikálnymi veličinami
analsex análny sex, erotické a sexuálne praktiky používajúce konečník
anály letopisy; nadmerne dlhý opis; zdĺhavé rozprávanie
analytický rozborový, rozoberajúci; vzťahujúci sa na analýzu
analytik odborník v analytike; človek, ktorý sa profesionálne zaoberá analyzovaním napr. politickej situácie
analýza rozklad na jednoduchšie prvky, rozbor, opak syntézy
analyzátor prístroj na stanovenie zložiek, na rozloženie, vytriedenie danej veličiny alebo závislosti, jej vyhodnotenie; látka používaná pri analýze; ten, kto prevádza analýzu
analyzovať prevádzať analýzu, robiť rozbor
anamnésis rozpomínanie sa duše na minulé zážitky
anamnéza rozpomínanie, vyšetrenie tzv. predchorobia pacienta, súbor údajov o prekonaných ochoreniach pacienta, jeho rodičov a súrodencov, o subjektívnych ťažkostiach a sociálno-ekologických podmienkach života chorého; uvedomovanie si, rozpomätanie sa
anamorfóza proces premeny, zmena; optické zobrazenie s rôzne zväčšenými osami predmetu
ananás tropická rastlina s dužinatými plodmi
anankazmus vtieravé myšlienky spojené s nutkaním konať, obsesia
ananké prírodná minulosť, nevyhnutnosť
anonym meno napísané obrátene napr. Lobas – Sabol
anapaít vodnatý fosforečnan železa a vápnika, nerast
anapest trojslabičná vzostupná metrická stopa

anaplazmóza choroba dobytku spôsobená parazitmi
anarchia bezvládie, chaos, spoločenský rozklad, zmätok; porušenie spoločenského poriadku
anarchista stúpenec anarchizmu
anarchistický týkajúci sa anarchizmu; neuznávajúci disciplínu, zákonnosť a poriadok
anarchizmus hnutie požadujúce odstránenie štátnej a spoločenskej organizácie, odmietajúce právny poriadok, disciplínu
anartria chorobná porucha výslovnosti
anastáza vzkriesenie, zmŕtvychvstanie (v kresťanskom zmysle)
anastézia znecitlivenie, umŕtvenie
anastigmat objektív s odstránenými optickými chybami
anastomóza umelé alebo prirodzené spojenie dvoch dutých telesných orgánov
anastrofa prevrátenie poriadku slov vo vete
anastylóza obnovenie stavebnej pamiatky zostavením zachovalých častí do pôvodnej polohy
anatas kysličník titánu, štvorcový nerast
anatéma cirkevné prekliatie, kliatba, exkomunikácia v katolíckej cirkvi a v židovstve
anatexia natavenie horniny vo vnútri Zeme a kryštalizácia vytvoreného magmatu na vyvrelinu
anatóm odborník v anatómii
anatómia náuka o stavbe a zložení tela živých organizmov; rozdelenie, členenie
anatomický týkajúci sa anatómie; tvarom vyhovujúci stavbe ľudského tela
anatoxín toxicity zbavený jed, ktorý sa používa ako sérum
ancien régime absolutistický vládny systém vo Francúzsku pred revolúciou v roku 1789; označenie pre európske zriadenie v 17. a 18. storočí; starý, prežitý spoločenský poriadok vo všeobecnosti
ancienita služobný vek, určujúci poradie v služobnom zaradení, spoločenskom živote a pod., napr. v diplomacii; druh devízového obmedzenia odrážajúceho skutočnosť, resp. zvýhodnenie účastníka ob-

chodu, ktorý bol už v minulosti činný v rovnakej sfére
ancikrist pejoratívne označenie zlého človeka
ančar šípový jed získavaný z tropického stromu upas
ančovička ančovka, sardela v korenistom náleve
ančovka sardela v korenistom náleve, ančovička
andaluzit kremičitan hlinitý, kosoštvorcový nerast
andante v hudbe: krokom, voľne, voľným tempom; skladba alebo veta skladby v tomto tempe
andezit sopečná hornina neobsahujúca kremeň, používaná v stavebníctve
andorit sulfid olova, antimónu a striebra, kosoštvorcový nerast
andradit nerast patriaci medzi granáty, kremičitan železa a vápnika
andragogika výchova a vzdelávanie dospelých
andrewsit zásaditý fosforečnan železa a medi, nerast
andro- prvá časť zložených slov s významom muž, mužský
androblastóm nádor vaječníka
androcefália zobrazenie zvieracieho tela s ľudskou hlavou
androfóbia chorobný strach žien z mužov
androgén mužský pohlavný hormón
androgýn obojpohlavný jedinec, hermafrodit
androgýnia obojpohlavnosť, pohlavná obojakosť
android umelý človek, robot napodobňujúci človeka
androkefália zobrazenie zvieracieho tela s ľudskou hlavou, napríklad kentaur
andrológia náuka o mužskom organizme
andrománia chorobná túžba žien po mužoch
andronym ženské meno odvodené od mena muža
androspermia spermia určujúca samčie pohlavie, u človeka chromozóm Y
androsterón samčí a mužský pohlavný hormón
anekdota vtip; krátke vtipné rozprávanie s prekvapujúcou pointou
anekdotický týkajúci sa anekdoty
anektovať násilím obsadiť a pripojiť územie cudzieho štátu alebo jeho časti
anekumena trvale nevyužitú, neobývanú územie

anémia málokrvnosť, chudokrvnosť, nedostatok červených krviniek v krvi

anemik osoba trpiaca anémiou, chudokrvnosťou

anemo- prvá časť zložených slov s významom vietor

anemofília prenášanie pelu vetrom, vetroprašnosť

anemograf meteorologický prístroj na meranie smeru a rýchlosti vetra

anemogram záznam anemografu

anemochória rozširovanie rastlín vetrom

anemometer vetromer, prístroj na meranie sily a smeru vetra

anencefália narodenie dieťaťa s nevyvinutou mozgovou časťou hlavy

anepigraf spis bez titulu

anergia časť energie, ktorú nie je možné premeniť na užitočnú energiu; znížená obranná reakcia organizmu

anteroid kovový tlakomer

anestetikum látka spôsobujúca znecitlivenie

anestézia znecitlivenie pomocou anestetík

anestéziológ lekár starajúci sa o správne uspatie pacienta pri operácii, udržiavanie jeho vitálnych funkcií počas nej a jeho úspešné prebudenie po operácii

anestéziológia odbor zaoberajúci sa anestéziou

anestézovať prevádzať, poskytovať anestéziu

anetol voňavá látka obsiahnutá vo feniklovom a anízovom oleji

aneurín vitamín B¹

anexia násilné pripojenie cudzieho štátu alebo jeho časti k inému štátnemu územiu, zábor územia; anšlus

ánfas pohľad na obličaj spredu, (en face)

angažmán zmluva o prijatí do umeleckého (napr. divadelného) súboru, pracovný úväzok v umeleckom súbore

angažovanosť účasť, záujem presadiť, motivácia účasti; zaujatie stanoviska

angažovať najatť, zamestnať, poveriť

angažovať sa byť pri niečom veľmi horlivý, zúčastniť sa na niečom s veľkým zaujatím

angelika lekárska aromatická liečivá rastlina s malými bielymi kvetmi

a veľkými listami

angelín druh tvrdého dreva, ktoré sa používa na výrobu nadštandardného nábytku

angialgia bolesť ciev

angina pectoris srdcová angína; prejav ischemickej choroby srdca, zvieravá bolesť za hrudnou kosťou spojená s potením a úzkosťou

angína zápal prednej časti hrtanu, krčných mandlí, bolesť v krku; zvieravá bolesť v okolí srdca

angio-, angi- prvá časť zložených slov s významom cieva, cievny

angiografia vyšetrenie ciev, röntgenologické zobrazenie ciev s kontrastnou látkou

angiológia lekárskeho odboru zaoberajúci sa cievami

angióm cievny nádor

angioplastika znovuvytvorenie poškodených ciev

angiorexia, angiorexa natrhnutie, narušenie ciev

angiospazmus cievny kŕč

angiostenóza chorobné zúženie ciev

anglesit síran olovnatý, kosoštvorcový nerast

anglicizmus do iného jazyka prevzatý anglický jazykový prvok

anglický týkajúci sa Anglicka; vzťahujúci sa na anglický jazyk

angličan hovorové označenie anglického plnokrvníka

anglikán príslušník anglikánskej cirkvi

anglikanizmus učenie anglikánskej cirkvi

anglikanizovať poangličťovať

anglikánska cirkev kresťanská cirkev zo začiatku 16. storočia, rozšírená vo Veľkej Británii a v Britskom spoločenstve národov

anglista odborník v anglistike

anglistika náuka o anglickom jazyku, histórii a kultúre anglického národa

angloamerický anglický a americký; americký s anglickými prvkami alebo s anglickým pôvodom

angloarab angloarabský kôň

anglofil prívrženec Anglicka a všetkého anglického

anglofób nepriateľ Angličanov a Anglicka

anglofónna krajina krajina, v ktorej je angličtina úradným a spisovným

jazykom

anglofónny vyjadrujúci sa angličtinou

anglomán obdivovateľ všetkého anglického

anglosaský vzťahujúci sa na Anglosasov, čiže príslušníkov starogermánskych kmeňov aj príslušníkov národov hovoriacich po anglicky

angora vlna z angorských králikov a kôz; angorská vlna

angorizmus zbujnenie a zjemnenie srsti niektorých domácich zberat, najčastejšie králikov

angulárny týkajúci sa uhla

angulitída zápalové ochorenie kútikov úst

angúria americká uhorka

anhidrotikum prostriedok znižujúci nadmerné potenie

anhidróza znížené vylučovanie potu

anhydrit síran vápenatý, nerast

anihilácia zničenie, zmiznutie; zánik častice premenou na iné častice

anilín aromatická zlúčenina z redukcie nitrobenzénu, s dôležitým využitím vo farmaceutickom priemysle

anima duša, v scholastike prvý životný princíp

animácia oživovanie, oživenie; vyvolanie ilúzie pohybu postupným zachytením statických obrázkov idúcich po sebe; animovanie

animal rationale tvor rozumný, tvor s vedomím

animalista umelec zobrazujúci zvieratá

animalizmus uctievanie posvätných zvierat

animálny zvierací, živočíšny; zmyselný, pudový

animato v hudbe živo, oživene

animátor pracovník určujúci alebo realizujúci pohyby filmových bábok alebo postavičiek kresleného filmu; pracovník organizujúci zábavu pre rekreantov

animikit zliatina antimónu a striebra, nerast

animizácia oduševnenie

animizmus viera v duchov a nadprirodzené bytosti; názor, že duša je základom života a všetkého diania

animó dobrá nálada; chuť na niečo, záujem o niečo

animoso v hudbe: odvážne

animovanie animácia

animovaný veselý, čulý, živý; oživený, kreslený, napr. film

animovať robiť animáciu, kresliť; získať záujem niekoho o niečo

animozita zaujatosť, podráždenosť

anión ión so záporným nábojom

aníz rastlina rodu Pimpinella pestovaná ako korenina

anizo- prvá časť zložených slov s významom nerovnaký, nerovnakosť

anizochrónny nerovnomerný

anizometropia nerovnaká optická lomivosť očí

anizotropia závislosť fyzikálnych vlastností látok na smere, v ktorom sa merajú

anízovka sladký likér

anketa prieskum verejnej mienky, dotazníková akcia

anketár kto robí anketu, kladie otázky

ankylóza chorobná stuhnutosť kĺbov následkom poranenie alebo ochorenia kĺbu

anni roku

anno Domini roku Pána

anno v roku, roku

anóda kladná elektróda

anodýnia strata vnímania bolesti, bezbolestnosť

anodynum prostriedok zmierňujúci bolesť

anofeles dvojkrídly hmyz prenášajúci maláriu

anofelizmus zamorenie oblasti komármi rodu Anopheles, ktoré prenášajú maláriu

anoftalmia vrodené chýbanie oka

anomália nepravidelnosť, odchýlka od normálneho stavu, úchylka; výnimčnosť

anoméria druh stereoizomérie

anómia stav rozkladu sústavy individuálnych a spoločenských hodnôt; neschopnosť spomenúť si na mená ľudí alebo názvy vecí

anons, anonsa verejne publikované oznámenie, ponuka v tlači; inzerát

anonym nemenovaný, neznámy, nepodpísaný autor

anonymita bezmennosť; nevedenie, zatajenie mena

anonymný nepodpísaný, bezmenný
anopsia strata schopnosti vidieť
anorák dlhá vetrovka s kapucňou
anoretikum prostriedok znižujúci chuť do jedla
anorexia chorobné nechutenstvo
anorganický nerastný, neústrojný, týkajúci sa neživých látok, opak organického; vzťahujúci sa na funkčnú poruchu orgánu
anorganika anorganická chémia
anorgazmia u ženy chýbanie orgazmu, nemožnosť dosiahnuť orgazmus
anormalita anormálnosť, úchylnosť, nenormálnosť
anormálny neobvyklý, nenormálny, odchýlny, nepravidelný
anosmia chorobná strata čuchu
anotácia predbežné oznámenie o nejakom diele alebo činnosti; stručná charakteristika literárneho diela pre propagačné alebo knihovnícke účely; pripájanie poznámok k textu
anotovať robiť anotáciu
anoxémia nedostatok kyslíka v krvi
anoxia nedostatok kyslíka v tkanivách; bezkyslíkaté prostredie
anozmia chorobná strata čuchových schopností
ansábel umelecký súbor, zbor; celok, súhrn
anšlus násilné pripojenie, zabranie územia cudzieho štátu, anexia; podľa násilného pripojenia Rakúska k Nemecku v roku 1938 = nemecky der Anschluss
antabus prostriedok na liečbu alkoholikov - ak človek po jeho požití pije alkohol, pozvracia sa
antacid, antacidum látka znižujúca kyslosť žalúdočných štiav
antae spôsob zosilnenia čela steny antickej architektúry
antagonický nezmieriteľne nepriateľský; protichodný
antagonistický nepriateľský, protichodný, antagonický
antagonizmus nezmieriteľný protiklad, protichodnosť, rozpor
antanta spojenectvo medzi štátmi
antapex bod na svetovej sfére ležiacej oproti apexu
antarktický vzťahujúci sa na južný pól a oblasti okolo neho alebo pochádzajúci z oblasti Antarktídy

ante Christum pred narodením Krista, pred našim letopočtom, skratka A. Chr.
ante meridiem pred poludním, skratka a. m.
ante mortem krátko pred smrťou
ante portas pred bránami, podľa vety Hannibal ante portas; v prenesenom zmysle blížiac sa nebezpečenstvo
ante pred
ante- prvá časť zložených slov s významom umiestenie vpredu, predchádzanie v čase
antecedencia predpoklad, podmienka, to, čo predchádza; proces zarezávania rieky do zdvíhajúceho sa podložia; prevládajúci vplyv jedného z predkov na genotyp jedinca
antecedent predok, predchodca; východiskový predpoklad úsudku
antedatovať opatriť skorším dátumom, napr. spis
antelúdium v hudbe: predohra
anténa zariadenie na vysielanie a zachytávanie elektromagnetických vln
anteneandertálec vyhynutý primát, predchodca neandertálc; človek steinheimský
antependium, antipendium ozdobný záves na prednej strane oltára
antepozícia postavenie jedného jazykového prostriedku pred ostatné; postavenie vpredu
antéza obdobie kvitnutia vegetácie
anthelmintiká liečivá proti črevným parazitom
anti-, ant- prvá časť zložených slov s významom proti-, vyjadrujúcich protiklad, opak
antialergický zabraňujúci alergii, protialergický
antialergikum prostriedok proti alergii
antianemický pôsobiaci proti anémii
antianemikum prostriedok proti anémii
antiatóm atóm, v ktorom sú všetky častice nahradené antičasticami: protón antiprotónom, neutrón antineutrónom, elektrón pozitronom
antibakteriálny pôsobiaci proti baktériám
antibarión elementárna častica alebo mikroobjekt, ktorý je antičasticou vo vzťahu k bariónu

antibiotický ničiaci mikroorganizmy
antibiotiká látky produkované rôznymi druhmi baktérií a húb a schopné potlačiť rast a pôsobenie iných mikroorganizmov
antibióza vzájomné potláčanie rastu a iných životných prejavov jedného organizmu druhým
antiblokovací systém, ABS systém zabraňujúci zablokovaniu otáčajúcich sa kolies pri brzdení automobilu
anticipácia predčasný výskyt, predchádzanie; predzvesť
anticipovať predpovedať niečo, čo ešte nebolo preukázané, prijaté
antický staroveký, týkajúci sa gréckeho a rímskeho staroveku, rímskej a gréckej kultúry, architektúry, filozofie a pod.
anticorodal zliatina hliníka, kremíka a horčíka, odolná proti korózii
anticyklický opak cyklického opakovania, necyklický
anticyklóna oblasť vysokého tlaku vzduchu, tlaková výš
antičastica objekt existujúci ku každej elementárnej častici, síce s rovnakou hmotnosťou, ale opačným nábojom
antidemokratický pôsobiaci proti demokracii, odporujúci jej princípom, protidemokratický
antidemokratizmus protidemokratické myslenie
antidepresívny pôsobiaci proti depresii
antidetonačný pôsobiaci proti tzv. klepaniu motora
antidiabetikum prostriedok upravujúci hladinu cukru v tele
antidiaroidikum prostriedok proti hnačke
antidiuretický pôsobiaci proti nadmernému močeniu
antidiuretikum prostriedok proti nadmernému močeniu
antidogmatizmus odpor proti dogmatizmu, odmietanie dogiem
antidotum protijed, protilátka
antidráma forma modernej drámy, ktorej základom je protiklad k realistickej tradícii divadla
antiemetikum látka tlmíaca zvracanie
antifašizmus demokratické hnutie proti fašizmu a neofašizmu
antifeminizmus hnutie proti ženskej emancipácii, odpor voči ženám
antifóna striedavý spev kňaza a zboru alebo dvoch zborov pri katolíckej omši

antifonár zborník antifón
antifrikčné povlaky nátery látkami znižujúcimi účinky trenia
antigén cudzorodá látka vyvolávajúca v organizme tvorbu obranných protilátok
antigénny vyvolávajúci v organizme tvorbu protilátok
antigest starší hormonálny antikoncepčný prostriedok, ktorý sa začal vyrábať v bývalej ČSSR v šesťdesiatych rokoch minulého storočia
antiglobalisti odporcovia globalizácie, zjednocovania krajín sveta, splývania kultúr, ekonomík a pod.
antigravitácia silové odpudivé pôsobenie medzi telesami, opak gravitácie
antihalačný odstraňujúci nežiadúcu haláciu
antihistaminikum protialergický liek, liek znižujúci účinky histamínu v organizme
antihistorizmus popieranie historického významu, odmietanie historických súvislostí a dejov
antihmota hmota zložená z antičastíc
antihumánnny protihumánnny, odmietajúci humánnosť, neľudský
antijadro jadro zložené z antiprotónov a antineutrónov
antika grécky a rímsky starovek; umelecké dielo z tohto obdobia, kultúra tohto obdobia
antiklerikalizmus hnutie proti klerikalizmu
antiklimax postupné zoslabovanie štylistických výrazov
antiklinála ohyb horninových vrstiev alebo súboru hornín do oblúka nahor; sedlo
antikolonializmus hnutie proti kolonizmu, kolonizácii
antikoncepcia ochrana proti počatiu mechanickými, chemickými alebo hormonálnymi prostriedkami a koncepčnými metódami
antikoncepčný zabraňujúci počatiu
antikorózny pôsobiaci alebo chrániaci proti korózii
antikrist odporca Krista, neznaboh; v prenesenom význame veľmi zlý človek; ancikrist
antikva stojatá tlačová latinka; okrúhle písmo z 15. storočia
antikvariát predajňa použitých kníh a hudobnín, starých grafík a pod.
antikvárium zbierka starožitností

antikvárny použitý, starý, starožitný
antikvita starožitnosť
antikvovať urobiť niečo zastaralým
antilátka ochranná látka vznikajúca v tele ako reakcia na ochorenie
antilopa párnokopytník žijúci v afrických a ázijských stepiach
antimagnetický odolný proti magnetizmu
antimikrobiálny pôsobiaci proti mikroorganizmom
antimilitarizmus hnutie proti militarizmu
antimón kovový prvok, značka Sb
antimonopolný protimonopolný
antineutríno antičastica vo vzťahu k neutrínu
antineutrón antičastica prislúchajúca k neutrónu
antinómia rozpor medzi dvomi správnymi názormi, ktoré sa však navzájom vylučujú, protiklad, paradox
antinukleón antičastica prislúchajúca k nukleónu
antioxidácia opatrenia spomaľujúce alebo zastavujúce okysličovacie procesy pri výrobe alebo skladovaní látok
antiparazitikum liek proti cudzopasníkovi, parazitovi
antipasát celoročne vanúci vietor smerujúci od rovníka k subtrópom
antipasta výrobok z marinovaných rýb a zeleniny
antipatia odpor alebo nechť k určitým osobám, veciam alebo činnostiam
antiperspirant prípravok zabraňujúci poteniu
antipód protinožec; protivník, odporca
antipól opačný pól; protiklad
antiprotón stabilná elementárna častica, antičastica protónu
antipyretikum liek znižujúci horúčku
antiquark, antikvark antičastica prislúchajúca ku kvarku
antireflexný protidrazový
antireumatikum liek na liečbu reumatizmu s protizápalovými účinkami
antiromán románová tvorba v 60. a 70. rokoch 20. storočia vo Francúzsku
antisemita stúpenec antisemizmu, nepriateľ Židov
antisemitizmus reakčné rasistické protižidovské zmýšľanie, resp. hnutie; nepriateľstvo voči Židom

antiseptikum ošetrovanie rany proti pôsobeniu choroboplodných zárodkov a látok; likvidácia choroboplodných mikroorganizmov chemickými prostriedkami
antiseptický zamedzujúci nákaze mikróbami; protihnilobný
antiseptikum látka ničiaca mikroorganizmy a zastavujúca ich rozmnožovanie
antisklerotický pôsobiaci proti skleróze
antisociálny namierený proti sociálnym a spoločenským potrebám, protispoločenský
antistatický odstraňujúci nežiadúci elektrostatický náboj, zabraňujúci jeho vzniku
antistrofa opakovanie tých istých slov na konci verša, epifora
antisymetrický protisymetrický
antitalent človek bez nadania, netaľentovaný človek
antitéza protiklad, výrok popierajúci iný výrok
antitoxický pôsobiaci proti jedovatým látkam
antitoxín látka zneškodňujúca účinky toxických látok v organizme
antiuretikum látka používaná pri liečbe dny
antivegetačný brzdiaci rast rastlín
antivibračný pôsobiaci proti vibráciám, účinný proti nim
antivírusový, protivírusový odstraňujúci počítačové vírusy a/alebo brániaci ich preniknutiu do počítača
antivírusový účinný proti vírusom
antivitamín látka pôsobiaca proti účinkom vitamínov v organizme
antlerit zásaditý síran medi, kosoštvorcový nerast
antológia výber z literárnych diel viacerých autorov
anton slangový výraz pre uzavreté policajné vozidlo na prepravu zadržaných osôb
antonómia označenie známej osoby všeobecným pomenovaním
antonýmia jav, keď slová majú opačný, protikladný význam
antonymum slovo opačného významu: dobrý – zlý, pekný – škaredý; opozitum
antracén aromatický uhl'ovodík používaný pri výrobe farbív
antracit najstaršie a najkvalitnejšie čierne uhlie, s najvyšším obsahom

uhlíka

antraknóza plesňami spôsobené ochorenie rastlín, najmä ovocných stromov a viniča

antrakóza pľúc zaprášenie pľúc uhoľným prachom a sadzami

antrasilikóza choroba z vdychovania uhoľného a kremičitého prachu

antrax sneť slezinná, infekčné ochorenie domácich zvierat, prenosné na človeka

antritída zápal sliznice dutiny

antropický týkajúci sa človeka

antropo-, **anthropo-** prvá časť zložených slov s významom človek, ľudský

antropobiológia náuka o biologických javoch ľudského života

antropocentrizmus názor, podľa ktorého človek je centrom všetkého diania a že svet bol stvorený pre človeka

antropofág ľudozhút, človek konzumujúci ľudské mäso, kanibal

antropofágia ľudozhútstvo, kanibalizmus

antropofilný sprevádzajúci človeka, vyskytujúci sa pri ľudských sídlach a pri komunikáciach (o niektorých druhoch rastlín a živočíchov)

antropofóbia chorobný strach z ľudí

antropofyl synantropný druh rastlín vyskytujúci sa v blízkosti ľudských sídiel, šírený ľuďmi

antropogenetika vedný odbor skúmajúci dedičnosť a premenlivosť znakov človeka

antropogenéza proces vzniku a vývoja človeka

antropogénia náuka o pôvode a vývoji človeka

antropogénny vznikajúci činnosťou človeka

antropogeografia výskum vzťahov človeka k zemepisnému prostrediu, súčasť geografie

antropogogika štúdium výchovy človeka v procese jeho bytia

antropoid ľudoop, napr. šimpanz

antropokinetika veda o motorike človeka; o pôvode, vývoji a zákonitostiach jeho fyzických zmien

antropológ znalec antropológie

antropológia náuka o človeku, o pôvode, vývoji a zákonitostiach fyzic-

kých zmien človeka, o vývoji ľudských plemien; výskum postavenia človeka vo svete; výskum malých, uzavretých systémov

antropomaxiológia lekársky odbor študujúci rozvoj rezervných pohybových možností človeka v športe

antropometria náuka o meraní častí ľudského tela, súčasť antropológie

antropomorfizácia prenášanie ľudských vlastností na prírodu, zľudšťovanie, personifikácia

antropomorfizmus prenášanie ľudských vlastností na neživú prírodu, zľudšťovanie

antropomorfný napodobňujúci schematické tvary ľudského tela

antropomotorika veda o motorike človeka, antropokinetika, aktológia

antroponomastika výskum pôvodu osobných mien

antroposociológia sociologická disciplína odvodzujúca sociálne postavenie jedinca od jeho anatomických znakov

antropozofia učenie o múdrosti človeka, schopného spojenia s vyššími svetmi

antropozoikum najmladšia skupina geologických útvarov, v ktorých bol zistený výskyt človeka; štvrtohory

antrotómia chirurgické otvorenie dutiny

antrozoonóza na človeka prenosné ochorenie zvierat

antuka tehlová múčka používaná na tenisových a iných ihriskách

anuela jednoročná rastlina, letnička

anuita pravidelná ročná alebo polročná splátka dlhu

anulácia zrušenie, vyhlásenie za neplatné

anulátor vypínač na organe

anuloid plocha vytvorená rotáciou kružnice okolo priamky ležiacej v rovine tejto kružnice a neprechádzajúcej jej stredom, torus

anulovať vyhlásiť neplatnosť niečoho, zrušiť; prevedenie rovnice na taký tvar, kde na jednej strane je nula

anuréza anúria

anúria zastavenie tvorby a vylučovania moču, anuréza

anus kruh; konečník

anxieta pocit úzkosti

anxiozita chorobný stav úzkosti ako príznak mnohých psychoneuróz

aorist jednoduchý minulý čas slovíec v niektorých jazykoch
aorta tepna odvádžajúca krv zo srdca; srdcovnica
aortitída zápal aorty
Apač príslušník indiánskeho kmeňa Apačov
apage satanas odstúp, satan (pokušiteľ); prenesene „nepokúšaj“
apagoga záver urobený z jedného istého a jedného neistého predpokladu
apagogický dôkaz dôkaz sporom
apanáž dôchodok členov panovníckych alebo šľachtických rodín, vreckové; trvalý príjem
aparát prístroj, zariadenie; sústava prístrojov alebo pomôcok; orgány, inštitúcie alebo organizácie; orgány verejnej správy
aparátúra zložitý prístroj, sústava prístrojov; sústava orgánov so zvláštnou funkciou
apartheid systém rasovej diskriminácie proti farebnému obyvateľstvu, napr. v Juhoafrickej republike; oddeľovanie; segregácia
aparthotel hotelový dom, penzión
apartmán väčší súkromný alebo hotelový byt s príslušenstvom
apartný vybraný, vkusný, zvláštny, nápadne oblečený
apastron bod na dráhe jednej zložky dvojhviezdy, v ktorom sú obe hviezdy od seba najviac vzdialené
apatéka lekáreň
apatia nezáujem, ľahostajnosť, nečinnosť, oslabenie reakcií voči prichádzajúcim podnetom
apatický majúci znaky apatie
apatičnosť apatia
apatit fosforečnan vápenatý obsahujúci chlór alebo fluór, nerast
apatrida bezdomovec, človek bez štátnej príslušnosti, apolita
apatritída bezdomovstvo
apeiron nekonečno, neobmedzené, neohraničenosť
apel dovolávanie sa, verejná výzva; v koncentračných táboroch zhromaždenie väzňov; poslušnosť cvičeného psa
apelácia odvolanie sa k vyššiemu súdu
apelativizácia zmena vlastného mena na všeobecné
apelatívum všeobecné meno

apelovať podávať odvolanie; dovolávať sa niečoho
apendicitída zápal slepého čreva
apendix dodatok, prívesok; červovitý prívesok slepého čreva; koreňový prívesok rozvetvených koreňov; dodatok v knihe, doplnený o vysvetlivky autora
apendoktómia chirurgické vybratie appendixu, slepého čreva
apepsia chorobná porucha trávenia
apercepcia osvojovanie si predstáv, vnímanie, porovnávanie vnútorných a vonkajších rozdielov
aperceptívny vnímavý
apercipovať osvojovať si predstavy, vnímať vonkajšie aj vnútorné predstavy
aperitív alkoholický nápoj podávaný pred jedlom na povzbudenie chuti a zlepšenie trávenia
apertácia tepelná sterilácia, konzervácia potravín
apertúra otvorenie, otvor; veľkosť otvoru optickej sústavy; otvorené miesto v tele; vchod, východ
apetencia túžba, chuť, najmä sexuálna
apetit chuť, predovšetkým do jedla
apex vrchol niektorých orgánov; vrchol, významný bod na oblohe, ku ktorému v danej chvíli smeruje kozmické teleso
apikála jazyčná spoluhláska
apikotómia vybranie zubného koreňa
apitoxín čistý včelí jed
aplanácia urovanenie, zrovnanie, usporiadanie, napr. pôdy
aplanát objektív s odstránenými optickými chybami
aplaudovať tleskať
aplauz potlesk
aplázia vrodené chýbanie alebo nevyvinutie orgánu alebo jeho časti, agenéza
apléger odnož rastliny na ďalšie pestovanie; prenesene nevydarený potomok
aplikácia použitie, uplatnenie, upotrebenie, prenesenie poznatkov a skúseností; látková alebo kožená ozdoba na odev; spôsob použitia

niečoho; použitie právnej normy na konkrétny prípad
aplikatúra označenie polohy prstov pri hre na hudobné nástroje, prstoklad
aplikovať použiť, používať, uplatňovať; našívať aplikáciu
aplomb istota, sebaistota
apnoe krátkodobé prerušenie pravidelného dýchania
apocentrum bod na dráhe kozmického telesa obiehajúceho okolo iného kozmického telesa, v ktorom sú obe telesá najviac vzdialené
apodiktický nezvratný, nepochybný, celkom určitý, vždy platný
apofylit kremičitan vápnika, draslíka a fluóru, nerast
apofýza výčnelok na kosti; výbežok rudnej žily do susednej horniny
apogalaktikum bod na dráhe hviezdy obiehajúcej okolo stredu galaxie, v ktorom je hviezda od stredu galaxie najviac vzdialená
apogamia nepohlavnosť
apogeum odzemie; najväčšia vzdialenosť Mesiaca alebo umelého vesmírneho telesa od Zeme, opak perigea
apochromát optická sústava s korigovanou otvorovou a farebnou chybou
apokalypsa hrozné zjavenie, podľa jednej časti bibliie; koniec sveta, katastrofa
apokalyptický desivý, hrozný, grandiózny
apokalyptika opis blížiaceho sa konca sveta
apokarpium súplodie zložené zo samostatných plodov
apokastáza obnova, návrat bývalého ideálu, dokonalého stavu sveta
apokopa odsúvanie hlásky, nevyslovenie hlásky na konci slova
apokrinný vylučujúci, defekačný
apokryf nepravý, podhodený, falšovaný spis; literárny útvar alegoricky alebo parodicky porovnávajúci známy motív s výkladom autora; spis, ktorý cirkev neprevzala do Starého a Nového zákona
apolinský čistý, mravný, cudný, rozumový, intelektuálne vyspelý, podľa boha Apolóna
apolita bezdomovec, človek bez štátnej príslušnosti, apatrida
apolitický ľahostajný k politike, nezaujímajúci sa o politiku
apollinský rozumový, svetlý, mravne čistý, intelektuálny
apologéta obhájca nejakého učenia alebo myšlienky
apologetik apologeta

apologetika obrana nejakého učenia alebo názoru, najmä cirkevných dogiem, či literárneho diela; obhajoba myšlienky alebo učenia
apológia obrana, obhajoba za každú cenu
apomixia rozmnožovanie rastlín bez oplodnenia
apoplexia mŕtvica, náhle zlyhanie funkcie životne dôležitého orgánu
aporéma sporná logická otázka, ťažko riešiteľný myšlienkový problém
aporia paradox, logicky neriešiteľný protiklad
aport súhrn všetkých majetkových hodnôt okrem peňažnej hotovosti; povel psovi, aby niečo priniesol
aportovať vykonávať aport; prinášať na povel
apospória vegetatívne rozmnožovanie rastlín
apostata odpadlík, napr. od viery
aposteriórny založený na zmyslovej skúsenosti
apostrof odsuvník, znamienko označujúce vynechanú hlásku
apostrofa oslovenie neprítomnej osoby, literárnej postavy a pod.
apoštol jeden z dvanástich učeníkov Ježiša Nazaretského; vierozvestca, hlásateľ kresťanskej viery; šíreľ učenia alebo myšlienky
apotéka lekáreň
apoteóza nadšená oslava, uctievanie; prijatie medzi bohov; vyhlásenie mŕtveho za svätého
apozícia rast organizmu prikladaním nových vrstiev ku starším, gramatický prístavok
apozio péza nedokončená veta v hovorovom prejave
apartement apartmán
appassionato v hudbe náruživý, vášnivý, prudký; skladba alebo časť skladby tohoto rázu
appearancia vonkajší vzhľad, výraz, image
appeasement uzmirovacia politika, politika ústupkov protivníkovi
appoggiatura melodická ozdoba
appoint čiastočná zmenka vydaná spravidla na zaokrúhlenú čiastku
apraxia chorobná neschopnosť účelných pohybov, porucha hybnosti
aprehenzia vnímanie, pochopenie, uchopenie podstaty veci; okamih postrehnutia; podráždenosť, urážlivosť, namyslenosť; uchopenie sa držby veci

aprehenzívny útočný, podráždený
apretácia konečná úprava výrobku; úprava rukopisu po jazykovej a štylistickej stránke
apretúra konečná úprava výrobku na zlepšenie vzhľadu a kvality, najmä kože, textilu a papiera; úprava textov pred odovzdaním do tlače
apriorizmus idealistické učenie, podľa ktorého poznanie vychádza z rozumových úvah
apriórny vopred daný, vopred stanovený; nezávislý na skúsenosti
aprobácia schválenie, odsúhlasenie; spôsobilosť vyučovať odborný predmet; klasifikácia
aprobačný schvaľovací
apropro mimochodom, k veci
apropriácia privlastnenie, uchopenie sa držby veci alebo práva
aprosexia neschopnosť sústrediť myšlienky
aproximácia približnosť, priblíženie napr. právnych systémov krajín vstupujúcich do EÚ; v matematike nahradenie čísla vhodným blízkym číslom
aproximatívny približný
aproximovať riešiť zložitú matematickú úlohu postupnými približovacími krokmi
apsida polkruhový alebo podkovovitý výstupok stavby; najbližšie a najvzdialenejšie body dráhy planéty okolo Slnka
aptéria bezkrídlosť hmyzu
aptitúda schopnosť dosiahnuť určitý výkon
apyrexia stav bez horúčky; bezhorúčkovitosť
aqua voda
ár jednotka plošnej miery = 100 štvorcových metrov, značka a
arab ušľachtilý arabský kôň
arabeska druh ornamentu zo štylizovaných kvetov a listov; druh krátkej poviedky; nenáročná menšia hudobná skladba
arabista odborník v arabistike
arabistika náuka o jazykoch, histórii a kultúre arabských národov
arabizmus jazykový výraz prevzatý z arabčiny
arabský týkajúci sa Arabov a/alebo krajín obývaných Arabmi

aragonit nerast vznikajúci v dutinách hornín alebo usadzovaním z roztokov; uhličitan vápenatý
arachné metóda výroby netkanej textilie z rôznych materiálov
arachnoentomológia náuka o hmyze a pavúkoch zo zdravotníckeho a veterinárneho hľadiska
arachnoidea mozgová blana; pavúčnica
arachnológia veda o pavúkoch
arak pálenka, liehovina z kvasenej ryže, kokosovej palmy a pod.
aramejčina odumrelý semitský jazyk, ktorým boli napísané niektoré časti biblie
aranžér úpravca výkladu alebo výstavy; upravovateľ napr. hudby; usporiadateľ, organizátor podujatí
aranžmán úprava, usporiadanie niečoho, napr. skladby
aranžovať usporadúvať, organizovať, upravovať
arašid búrsky oriešok, pražený plod podzemnice olejnej, burák
arat mongolský roľník alebo pastier
araukária druh ihličnatej rastliny južnej pologule, u nás pestovaná v bytoch
arbiter rozhodca sporu, sudca
arbitráž rozhodovanie sporu treťou osobou, na ktorej sa obe strany sporu dohodli; zmierovacie konanie, zmierovací súd; špekulácia vychádzajúca z rôznych cien tovaru na rôznych miestach
arboreál miesto výskytu lesov
arborétum druh botanickej záhrady, v ktorej sa pestujú stromy a iné drevininy; zbierka drevín
arbovírus vírus vyvolávajúci infekčné ochorenia, ktorý prenášajú článkonožce
arci- prvá časť zložených slov vyjadrujúca zosilnenie nasledujúcej časti slova
arcibiskup rímskokatolícky metropolita alebo biskup významnej diecézy, najvyšší kňaz arcidiecézy
arcibiskupstvo cirkevná provincia, ktorú riadi arcibiskup, arcidiecéza; budova, v ktorej má sídlo arcibiskup
arcidiecéza významná diecéza, na ktorej čele stojí arcibiskup, arcibis-

kupstvo

arcikňaz kňaz s právom dohľadu nad ostatnými kňazmi

arcivojvoda titul kniežat habsburského rodu

ardente v hudbe: ohnivo, vášnivo

ardito v hudbe: smelo, odvážne

ardometer prístroj na meranie vysokých teplôt

area ohraničená časť, výmera pozemku alebo priestoru

areál zemepisná oblasť; súvislá plocha pozemkov s určitým účelovým charakterom; vymedzená časť územia s komplexom stavieb tvoriacich celok, napríklad športový areál; oblasť výskytu určitého druhu živočíchov alebo rastlín

areflexia strata reflexov, opak reflexie

areka palma rodu *Areca*, palma areková

arela, areola pigmentový dvorec okolo prsnej bradavky; dvor, kruh okolo Mesiaca; výrazne ohraničená časť areálu určitého biologického druhu

aréna pôvodne časť amfiteátra, kruhová otvorená alebo zakrytá stavba na športové alebo iné vystúpenia; zápasisko; nekryté divadlo

árenda prenajímanie pozemkov za naturálnu aj peňažnú odmenu

areocentrický vzťahujúci sa na stred Marsu

areografia náuka o povrchu Marsu

areola, arela pigmentovaný dvorec okolo prsnej bradavky; dvor, kruh okolo Mesiaca

areometer hustomer

areopag starogrécka rada starších v Aténach, rada archontov; súd

Ares grécky boh vojny

árešt starší ľudový výraz pre väzenie

aretácia zaistenie prístroja proti poškodeniu alebo nežiaducemu pohybu

areté statočnosť, dokonalosť, zdatnosť, ctnosť

aretológia náuka o cnosti

argentan zliatina niklu, zinku a medi, alpaka

argentit sulfid strieborný, výnosná strieborná ruda, kosoštvorcový nerast

argentopyrit sulfid železa a striebra, kosoštvorcový nerast

argentum striebro, značka Ag

argilit ílovitá hornina

arginín bázičná aminokyselina, prekursor oxidu dusnatého

argón vzácny plyn bez zápachu a farby, značka Ar

argonaut osemramenný hlavonožec; účastník bájnej plavby za zlatým rúnom; moreplavec

argot slang najnižších spoločenských vrstiev a podsvetia, iným nezrozumiteľný

argument dôvod tvrdenia, dôkaz, dôkazový prostriedok; nezávisle premenná veličina určitej funkcie

argumentácia dokazovanie, uvádzanie dôkazov, súhrn dôkazov

argumentovať dokazovať, používať argumenty

argus bdely strážca (podľa starovekej bájnej postavy)

argýria otrava striebrom pri dlhotrvajúcom používaní liekov obsahujúcich striebro

argyropyrit sulfid striebra a železa, vzácny nerast

arch list papiera rôznej veľkosti; otláčok tlačovej formy poštových cenín

archa vozidlo tvaru skrine alebo lode; koráb, veľká loď, ktorou podľa biblie Noe pri potope sveta zachránil všetky druhy zvierat a svoju rodinu

archa zmluvy schránka s tabuľkami obsahujúcimi Desatoro božích prikázaní

archaeopteryx archeopteryx

archaický starobylý, zastaralý, starožitný; v geológii týkajúci sa prahôr

archaikum prahory; prežitok

archaizmus zastaralý jav alebo zvyk; už nepoužívaný jazykový prostriedok

archanjel anjel vyššieho rádu

arché princíp, počiatok, pôvod; pralátka

arche-, archo- prvá časť zložených slov s významom starý, starobylý

archeografia prepisovanie starých písomností a ich vydávanie; náuka o vydávaní historických prameňov

archeológ odborník v archeológii

archeológia časť historickej vedy skúmajúcej obdobia, z ktorých sa nezachovali alebo len vo veľmi malej miere písomné pamiatky a opie-

rajúca sa preto o vecné pamiatky z vykopávok a pod.

archeomagnetizmus jav umožňujúci určovanie magnetického poľa v geologickej minulosti

archeopteryx vyhynutý pravták z hornej jury

archetyp pôvodné znenie textu; pravzor, pôvodný typ, pôvodná podoba; výchovou a kultúrou odovzdávaný a preberaný vzor

archetypálny pôvodný, spoločný symbolický vzor, abstrakcia typu

archeus životná sila

archi-, arch- prvá časť zložených slov s významom: umelecké znázornenie diela; starý, starobylý, dávny, pôvodný, pra-

archijerej pomenovanie štyroch najvyšších duchovných hodností

archimandrita predstavený pravoslávneho kláštora

archipel, archipelág súostrovie, skupina ostrovov

architekt umelecky a technicky vzdelaný navrhovateľ stavebných a iných umeleckých objektov, bytov, záhrad a pod.

architektonika umelecké znázornenie konštrukcie stavby; umelecká skladba diela; veda o stavebnom umení, súčasť architektúry

architektúra stavebné umenie; staviteľské diela, objekty, budovy a pod.; súbor podmienok projekčnej činnosti architekta

architráv priečne brvno nad stĺpmi prenášajúce zaťaženie na hlavice stĺpov

archív zbierka listín, dokumentov, písomností a fotografií na úradné alebo bádateľské účely; budova alebo miestnosť, kde je takáto zbierka uložená

archivácia triedenie, usporiadanie a uchovávanie písomností, fotografií a pod. v archíve, archivovanie

archiválie písomnosti alebo iné dokumenty uložené v archíve

archivár príslušne vzdelaný pracovník archívu

archivistika odbor zaoberajúci sa diplomatickými materiálmi, ktoré stratili aktuálnosť

archívniectvo náuka o práci v archívoch; sústava archívov ako súčasť verejnej správy

archívny vzťahujúci sa k archívu; starý, cenný

archivolta plasticky alebo farebne zdôraznené členenie architektonického

oblúka

archivovať ukladať do archívu

archón, archont starogrécky člen rady starších v mestskom štáte

ária operná, oratórna alebo koncertná sólová spevná skladba s doprovodom orchestra alebo sólového nástroja

arianizmus starokresťanská sekta popierajúca Kristovo božstvo

ariary menová jednotka Madagaskaru

ariboflavinóza nedostatok riboflavínu, vitamínu B²

aridita prevaha vyparovania nad zrážkami; suchosť, vyprahnutosť

aridizácia procesy vyschýňania v arídnych oblastiach

aridný suchý, bezvodý, pustinný, púštny, vyprahnutý

arieta drobná ária

árijec príslušník tzv. vyššej alebo nadradenej rasy

árijský indoeurópsky; podľa nacistickej teórie pochádzajúci z „vyššej rasy“, nešemitský, nežidovský

aristia mimoriadny hrdinský čin a jeho oslava v literárnom diele

aristokracia šľachta a jej vláda za feudalizmu; dedičná vláda šľachty; privilegovaná vrstva spoločnosti

aristokrat príslušník aristokracie, šľachtic; v prenesenom význame človek so vznešeným chovaním

aristokratický týkajúci sa aristokracie; šľachtický; vznešený, jemný, uhľadených spôsobov

aristotelizmus filozofický smer podľa učenia starogréckeho filozofa Aristotela

aristotelovec prívrženec Aristotelovho učenia

arit arzenid a antimonid nikelnatý, nerast

aritmetika časť matematiky zaoberajúca sa vzťahmi medzi číslami, náuka o číslach

aritmogrif hádanka, v ktorej sa nahrádzajú číslice písmenami

aritmológia mystická číselná náuka, symbolika pripisujúca číslam magickú moc

aritmomantia predpovedanie budúcnosti podľa čísel

arivismus povýšenectvo, prehnaná snaha o vyniknutie

arizácia nútený prevod židovského majetku, odstraňovanie Židov z verej-

ného života

arizátor osoba preberajúca a spravujúca skonfiškovaný židovský majetok

arizovať skonfiškovať židovský majetok

arkáda oblúk medzi piliermi alebo stĺpmi; druh počítačovej hry

arkánium tajomný liek; tajomstvo

arkebuza stredoveká pechotná puška, hákovnica

arkier malý výstupok budovy, spravidla na úrovni vyšších podlaží, spočívajúci na podperách

arktický týkajúci sa Arktídy, severného pólu a oblasti okolo tohto pólu; severopolárny

arktický vzduch chladný vzduch prúdiaci nad Arktídou a príľahlými oblasťami

arkus oblúk; v matematike oblúk, značka arc; tmavý hustý oblak

armáda vojenské sily štátu; operačné zoskupenie vojsk rôznych druhov alebo toho istého druhu

Armageddon vo väčšine kultúr a náboženstiev zakorenená viera o skaze, ktorá na Zemi už bola a ešte bude

armatúra súhrn prístrojov a príslušenstva strojov a zariadení na zaistenie riadneho chodu (regulačnej, meracej a inej časti); prídavné zariadenia ku strojom; ocelová výstuž stavebných nosných prvkov

armenistika odbor zaoberajúci sa jazykom, históriou a kultúrou arménskeho národa

armenit vzácny nerast

arménsky týkajúci sa Arménska a Arménov; týkajúci sa arménčiny

armovací výstužný

armovať vystužovať, napr. betón

arnika podhorská liečivá rastlina rodu Arnica, výťažky z nej používa farmaceutický priemysel

ARO anesteziologicko-resuscitačné oddelenie

arogancia hrubosť, drzosť, nadutosť, spupnosť, domýšľavosť, bezočivosť

arogantný bezočivý, bezohľadný, spupný, nadutý, domýšľavý

aróma charakteristická vôňa, napr. kávy; voňavá látka pridávaná do nápojov a potravín

aromaterapia liečba vôňami

aromatická zlúčenina nenasýtená zlúčenina obsahujúca vo svojej molekule šesťčlenný reťazec, tzv. kruh

aromatický vonný, silne voňajúci; súvisiaci s organickými zlúčeninami so šesťčlenným kruhom z atómov vodíka a troch dvojitých väzieb v molekule

aromatikum vonná látka, voňavá esencia

aromatizácia obohacovanie výrobku alebo vzduchu aromatickou látkou

arondácia zaokrúhľovanie, scelovanie pozemkov, aby sa dali lepšie využívať

arózia akceptovanie obligácií alebo ich zmeny

ars antiqua obdobie vývoja európskej hudby, zvlášť vo Francúzsku, v 12. a 13. storočí

ars nova obdobie vývoja európskej hudby v 14. a 15. storočí

ars rediviva v hudbe úsilie o oživenie starých hudobných štýlov

ars umenie

art protis vlnená netkaná textília používaná ako tapiséria

artdesign umelecký dizajn

artefakt dielo ľudských rúk, umelý výrobok; prehistorický kamenný alebo kostný nástroj; umelo vzniknutá alebo pozmenená štruktúra buniek

arteranol hormón produkovaný dreňou nadobličiek

artéria tepna, cieva

artériografia röntgenologické vyšetrenie tepien po predchádzajúcom vstreknutí kontrastnej látky

arteriola tepnička, malá tepna

artérioskleróza skupina ochorení charakteristická stvrdnutím tepennej steny a zúžením ciev, ateroskleróza, zväpenatenie tepien

artériovenózny týkajúci sa tepny

arteritída, arteritis zápal tepny

artes liberales sedem slobodných umení tvoriacich základ stredovekých znalostí v školách vyššieho typu (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometria, astronómia, hudba)

arteterapia druh psychoterapie využívajúci výtvarnú činnosť pacientov
artézsky prameň podzemná voda s napätou hladinou, pri navrtaní vystu-

pujúca pod tlakom na povrch

artičoka trváca astrovitá bylina, pestuje sa ako zelenina; dužinaté plody používané na prípravu jedál

artificializmus maliarsky štýl dvadsiatych a tridsiatych rokov dvadsiateho storočia založený na voľných asociáciách

artificiálny umelý, vyumelkovaný, strojený

artikel výrobok, druh tovaru, článok

artikula článok zmluvy, zákona a pod.; odstavec; presne formulovaná požiadavka

artikulácia článkovanie hlások pri výslovnosti; spájanie za sebou idúcich tónov; spojenie kostí kĺbmi

artikulovať tvoriť, vyslovovať hlásky; vyjadrovať sa

artiléria delostrelectvo

artista cirkusový alebo variétny umelec

artistická fakulta stredoveká fakulta slobodných umení

artistický vzťahujúci sa k artistovi alebo artistike; umelecký, varietný, cirkusový

artistika cirkusové a variétne umenie

artistný zameraný predovšetkým na umeleckú formu

artizácia zumelečt'ovanie, napr. pohybu

artizmus umelecký smer zdôrazňujúci tzv. čisté umenie

artotéka požičovňa originálov grafičiek a reprodukcíí

artralgia bolesť kĺbov

artritída zápal kĺbov spravidla bakteriálneho pôvodu

artrografia vyšetrenie kĺbov

artroskopia vyšetrenie kĺbovej dutiny

artróza nezápalové ochorenie kĺbov

aryl radikál aromatických uhľovodíkov

arytmia nepravidelnosť pohybu, nepravidelný rytmus, porucha rytmu

arzán prudko jedovatý bezfarebný plyn zapáchajúci po cesnaku, arzenoxid

arzen krehký striebrosivý kov, ktorého zlúčeniny sú prudko jedovaté; značka As

arzenál zbrojný závod alebo sklad; výzbroj; zásoba bojových prostried-

kov; prístavná konštrukcia na opravu a stavbu vojnových lodí

arzenid zlúčeniny arzenu s kovmi

arzenik jedovatá biela zlúčenina, oxid arzenitý

arzenolit arzenit, vzácny nerast

arzia ľahká, neprízvučná doba v takte; zdvih

asambláž dielo vytvorené spojením rôznych predmetov a materiálov, trojrozmerná verzia koláže

ásana jógová poloha; dokonale prepracovaná pozícia, telesný cvik

asanácia ozdravenie, stavebná úprava za účelom zlepšenia zdravotných podmienok; súbor vojenských opatrení na odstránenie následkov zamo-
renia účinkami chemických, rádioaktívnych a iných zbraní; dekontaminácia

asasín príslušník extrémnej šiitskej sekty v Sýrii a Iráne v 11. storočí

ascendencia priame príbuzenstvo, pokrvnosť po predkoch

ascendent predok, príbuzný vo vzostupnom pokolení; v astrológii začiatok prvého domu, kľúčové miesto horoskopu

ascendentný vzostupný

aseizmický bez zemetrasení

asekurácia poistenie, záruka, zabezpečenie

assembler vo výpočtovej technike program zostavujúci časti programu do jedného celku

asepsa ošetrovanie poranenia proti vniknutiu choroboplodných látok

aseptický neobsahujúci choroboplodné látky, zbavený týchto látok

asercia tvrdenie, presadzovanie; uznávanie pravdivosti výroku

asertivita nenásilne presadzované sebavedomie, pevné prejavovanie vlastného názoru, trúfalosť

asertívny sebaapresadzujúci, sebavedomý

asertorický tvrdiaci, istiaci, uisťujúci, presadzujúci

asesor zastaralý výraz pre prísediaceho, napr. súdu; daňový odhadca

asexuálny bez záujmu o sex

asexuálny bez záujmu o sexuálny život

asfalt prírodná alebo syntetická živica hnedočiernej alebo čiernej farby, prírodný alebo sekundárny bitúmen, ktorým sa asfaltujú vozovky a vyrábajú sa z neho izolačné materiály

asférický negul'ový
asfyxia nedostatočné dýchanie, dusenie sa
asiago taliansky polotvrdý syr s malými dierkami alebo štrbinkami
asibiláta polosykavka
asideróza chorobný nedostatok železa v krvi
asiento zmluva medzi španielskou korunou a určitým subjektom obchodného práva
asignácia peňažná, tzv. kupecká poukážka, obdoba zmenky; príkaz veriteľa dlžníkovi, aby zaplatil tretej osobe
asignant osoba, ktorá vystavuje platobnú poukážku
asignát osoba, ktorá plní záväzok na príkaz tretieho; papierový peniaz za Veľkej francúzskej revolúcie v 18. storočí
asignatár osoba, ktorú asignant splnomocnil na prevzatie plnenia u tretej osoby
asimilácia premena anorganických látok v rastlinách na organické; prispôbenie (sa), splývanie; spodobovanie hlások
asimilovať prispôbiť sa
asistencia pomoc pri nejakom výkone; prítomnosť pri jednaní; osoba alebo osoby poskytujúce pomoc
asistent pomocník; pomocná vedecká sila
askaridóza ochorenie spôsobené škrkavkami
askéta kajúcnik, sebatrýzniteľ; človek vedúci odriekavý život
asketický zdržanlivý, zriekajúci sa radostí života, prísny na seba
asketik prívrženec asketizmu
asketizmus odriekanie, zdržanlivý spôsob života; nábožensky alebo filozoficky motivované odmietanie niektorých pôžitkov; askéza
askéza odriekanie, odriekavý život, sebatrýznenie
askripcia dosiahnutie vyššieho spoločenského postavenia vďaka príslušnosti k privilegovanej vrstve, zásluhou rodového pôvodu
asociácia v chémii spojenie molekúl do väčšieho celku; zoskupenie hviezd s rovnakými fyzikálnymi vlastnosťami; združenie, združovanie, spojenie, spolok, spolčovanie; predstava na základe predchádzajúcej skutočnosti, združovanie predstáv
asociačný združujúci, pričleňujúci; spojovací, združovací

asociál človek bez sociálneho cítenia, sociálne nezaradený, konajúci proti záujmom spoločnosti; bezohľadný, nespooločenský človek
asociálnosť znížené spoločenské cítenie jednotlivca
asociálny konajúci proti spoločenským záujmom, človek bez sociálneho cítenia
asociatívnosť schopnosť alebo možnosť zoskupovania; jedna z vlastností algebraických operácií
asociatívny združovací, spolčovací, zjednocovací, zlučovací
asociovať združovať, spájať
asomatický nehmotný, netelesný
asomnia chorobná nespavosť
asonancia súzvuk samohlások na konci veršov, súznenie
asortiment tovar vytriedený podľa určitého kritéria
aspartam druh umelého sladidla
aspekcia skúmanie, prehliadka, inšpekcia
aspekt poňatie, hľadisko, zreteľ, stanovisko, zorný uhol; dôležitá poloha nebeského telesa voči Slnku; slovesný vid
aspektológia náuka o slovesnom vide
aspergilóza plesňové ochorenie zvierat
aspermaticizmus neschopnosť vytvárať alebo vylučovať spermie; chýbanie spermií v ejakuláte; aspermia
aspermia aspermaticizmus
aspik rôsol, huspenina, vývar z glejovitých častí mäsa
aspirácia snaha, úsilie, túžba; vdýchnutie tuhých látok do pľúc alebo priedušnice; vyslovenie s prídychom; odsávanie respirátorom
aspiráta spoluhláska sprevádzaná prídychom, napr. th, ph, kh)
aspirátor odprašňovací prístroj, odsávač vzduchu
aspirín liek takmer totožný s acylpyrínom; analgetikum, antipyretikum
aspirovať nasávať, vdychovať
assai v hudbe: veľmi
assuta zobrazenie Panny Márie
astát rádioaktívny prvok, značka At
astáza zväčšenie citlivosti prístroja bez zväčšenia jeho rozmerov
astázia neschopnosť udržať sa vo vzpriamenom postoji

asténia celková telesná ochablosť, malátnosť
astenický neduživý, slabý, leptosómny, lineárny (typ človeka)
astenik štíhly typ človeka
astenopia slabozrakosť, chabozrakosť, nezreteľné videnie
astenoféra zemská vrstva so zníženou viskozitou ležiaca pod litosférou v hĺbke 50 – 100 km
astenospermia znížená pohyblivosť spermií
asteroid drobná obežnica obiehajúca medzi Marsom a Jupiterom, planétka
astigmatizmus chyba optických zobrazovacích sústav; očná chyba spôsobená nesprávnym zakrivením rohovky
astma záduch, dýchavičnosť
astmatik človek trpiaci astmou
astra rastlina z čeľade astrovitých, trvalka
astragal stavebný vodorovný dekoratívny článok
astrachán jemná kožušina z novonarodeného jahňata kirgizskej ovce
astrachanit síran sodíka a horčíka, jednoklonný nerast
astrálny hviezdny, v prenesenom zmysle nadpozemský, netelesný
astrionika odbor zaoberajúci sa prístrojovým a elektronickým vybavením umelých kozmických telies
astro- prvá časť zložených slov s významom hviezda, hviezda
astroarcheológia archeologické skúmanie astronomických zariadení vybudovaných starými kultúrami
astrobiológia štúdium možností života vo vesmíre, exobiológia
astrocyt bunka podporného nervového tkaniva hviezdnicového tvaru
astrocytóm druh mozgového nádoru
astrofia kompozícia básne bez členenia do strof
astrofix astropoloha lietadla
astrofóbia chorobný strach z búrky a iných prírodných úkazov
astrofotometria meranie intenzity svetla kozmických telies
astrofyzika časť astronómie, ktorá skúma fyzikálne a chemické vlastnosti nebeských telies
astrograf fotografický ďalekohľad s objektívom
astrochémia náuka o chemickom zložení nebeských telies

astrokartografia deskriptívna metóda modernej astrológie
astroláb stredoveký jednoduchý astrometrický prístroj
astrolatria v starovekej Asýrii a Babylone uctievanie hviezd; predpovedanie budúcnosti podľa postavenia hviezd
astrológ človek predpovedajúci budúcnosť z postavenia hviezd a planét
astrológia hľadanie vzťahov a súvislostí medzi postavením kozmických telies a prebiehajúcimi aj budúcimi dejmi na určitom mieste Zeme; názor, že hviezdy určujú osudy ľudí a krajín, majú vplyv na človeka
astromantia veštenie z hviezd, ale nie na základe horoskopu
astromedicína disciplína aplikovanej astrológie, ktorá využíva astrologické poznatky v praktickej medicíne
astrometeorológia vytvára dlhodobé meteorologické predpovede na astrológickom základe
astrometria odbor astronómie zaoberajúci sa určovaním polôh kozmických objektov, pozičná astronómia
astronaut kvalifikovaný letec pre lety do vesmíru, kozmonaut
astronautika veda zaoberajúca sa problematikou letov do vesmíru, kozmonautika
astronavigácia letecká navigácia podľa kozmických telies
astronómia praktická zaoberá sa astronomickými prístrojmi a pozorovaním nebeských telies
astronómia veda o vesmíre a vesmírnych telesách, hvezdárstvo
astropsychológia disciplína aplikovanej astrológie, ktorá využíva poznatky z horoskopov v psychológii a psychoanalýze
asymetria nesúmernosť podľa jednej alebo dvoch hlavných osí
asymetrický nesúmerný, nesymetrický
asymptomatický bez príznakov, bezpríznakový
asymptota dotyčnica dotýkajúca sa krivky v nekonečnom bode
asymptotický chovajúci sa ako asymptota
asyndeton spojenie vetných členov alebo viet bez spojovacieho výrazu
asynchronny nesúdobý, časovo nesúhlasný, rozdielny v tempe
asýriológia odbor orientalistiky zaoberajúci sa jazykom, históriou a kultúrou obyvateľov starovekej Asýrie
asystolia nedostatočné sťahovanie srdcového svalu, zástava srdcovej čin-

nosti

aszu druh kvalitného výberového tokajského vína

ašant černocho

ašpirácia snaha po vyniknutí a uplatnení; úsilie o získanie niečoho

ašpirant uchádzač, čakať; kto sa pripravuje na vedeckú prácu

ašpirantúra postgraduálna forma štúdia s cieľom získať hodnosť kandidáta vied

ašpirovať robiť si nárok, uchádzať sa o niečo

ašram náboženský útulok voľne združujúci hinduistov venujúcich sa rozjímaniu, jogínov

ašrama štyri štádiá života príslušníka vyššej kasty hinduistickej spoločnosti

atak útok, napadnutie; prudký záchvat choroby

atakovať útočiť, dorážať

ataman náčelník kozákov

ataraktikum druh utišujúcich liekov; uvoľňuje chorobné napätie, úzkosť

ataraxia duševná rovnováha, duševný pokoj, rovnováha, ovládanie vášní, apatia

ataše pridelenec, najnižšia diplomatická hodnosť, s výnimkou tzv. odborných ataše, napr. vojenských, kultúrnych a pod.

atavizmus dedičnosť po dávnych predkoch, výskyt vlastností alebo znakov dávno predchádzajúcich generácií u potomkov

ataxia chorobný nesúlad telesných pohybov

ATB skratka anglického výrazu after the big bang: po veľkom tresku, ktorým vznikol vesmír (podľa jednej z teórií)

ateista stúpenec ateizmu, neveriaci, bez náboženského vyznania

ateizmus odmietanie náboženstva a všetkých jeho prejavov

atelektáza nevzdušnosť pľúc novorodencov

ateliér dielňa, najčastejšie umelecká; krytý priestor na nakrúcanie filmov

atematický bez kmeňovej prípony; nemajúci tému

atemporálnosť neprítomnosť časovej dimenzie

atemporálny bez časovej dimenzie, gnómický, časovo neurčený, mimochasový

atentát vražedný útok na spoločensky významnú osobu

atentátnik vykonávateľ atentátu

atenuácia oslabenie, zoslabenie

atermický izolujúci proti stratám tepla

ateróm dutina – cysta – v mazovej žľaze

ateroskleróza kôrnatenie tepien, arterioskleróza

atest osvedčenie, písomné potvrdenie, overenie, potvrdenie vlastností výrobku

atestácia hodnotenie, overenie, atest; hodnotenie spôsobilosti kvalifikovaných osôb, napr. lekárov

atetéza prehlásenie časti textu alebo celého diela za neplatné

atický uhladený, vytríbený

Atika názov krajiny starého Grécka s hlavným mestom Atény

atika strešný výstupok nad hlavnou rímsou budovy, ktorý zakrýva strechu

atila zdobený vojenský kabátec bývalej maďarskej armády

atitúda držanie tela, postoj; vzťah, názor; baletný postoj na jednej nohe so zanožením druhej nohy ohnutej v kolene

atlant stĺpová podpera balkóna v podobe mužskej postavy, atlas

atlantický týkajúci sa Atlantického oceána

atlas kniha máp alebo obrazov vedeckej povahy; krčný stavec, nosič; hodvábná lesklá a hladká tkanina; druh motýľa žijúceho v južnej Ázii a Indii

atlét športovec pestujúci atletiku; silák

atletika športové odvetvie zahŕňajúce behy, chôdzu, vrhy, skoky, hody a ich kombinácie

átman staroindické poňatie duše túžiacej po spojení s brahmou

atmosféra plynný obal planét a nebeských telies; plynný obal Zeme zložený z troposféry, stratosféry, ionosféry a exosféry; staršia jednotka pre tlak, značka atm; nálada v určitom prostredí

atmosferílie atmosferické impulzy, nárazovo postupujúce elektromagnetické vlny pred búrkami alebo intenzívnymi poveternostnými frontmi

atol kruhový koralový ostrov s vnútornou lagúnou

atóm najmenšia a ďalej nedeliteľná časť prvku schopná chemicky reagovať; nepatrná časť niečoho

atomista stúpenec atomizmu

atomistika náuka o atónoch, atómová fyzika; atomizmus

atómium stavba pripomínajúca štruktúru atómu, postavená v Bruseli pri príležitosti Svetovej výstavy 1962

atomizácia rozklad na atómy; drobenie, trieštenie

atomizmus názor o existencii nedeliteľných častíc hmoty; roztrieštenosť

atómový týkajúci sa atómu, atómového jadra a pod.

atonalita spôsob hudobnej skladby popierajúci intervalové a harmonické zákonitosti vo vnútri určitej tóniny alebo medzi niekoľkými tóninami

atonálny riadiaci sa pravidlami atonality, zámerne porušujúci zákonitosti harmónie

atónia chabosť, ochabnutosť (telesná)

atopia najobvyklejší druh alergického mechanizmu

atoxický nejedovatý, opak toxického

atrakcia príťažlivá scéna, výjav; mimoriadny artistický alebo iný výkon; porušenie väzby susedným slovom

atraktant látka podmieňujúca pohyb živočíchov ku zdroju potravy

atraktivita príťažlivosť, pútavosť, lákavosť, zaujímavosť

atraktívny vzbudzujúci pozornosť, príťažlivý

atraktor hmotný objekt v kozme, ktorý sa správa tak, akoby sa v ňom nič nenachádzalo, ale pritom sa správa ako obrovská neviditeľná hmota

atrapa klam, napodobenina; niečo bezobsažného; prázdny obal tovaru vo výkladnej skrini

atrézia vrodená nepriechodnosť dutého telesného orgánu

atribúcia pripisovanie významu objektu alebo situácii; určenie autorstva anonymného diela; overenie pravosti, pôvodnosť textu

atribút prívlastok, príznačná vlastnosť, podstatný znak predmetu; vetný člen rozvíjajúci podstatné meno a bližšie určujúci jeho význam, prívlastok; symbolický predmet určujúci obraz alebo sochu

atrichia plešatosť, holohlavosť

átrium nádvorie pred starokresťanskou bazilikou; vnútorný dvor budovy; oddychový priestor vo vnútrajšku budovy skrášlený zeleňou a fon-

tánkami; srdcová predsieň

atrofia chradnutie, zmenšenie, zakrpatenie telesných orgánov, tkaniva, bunky a pod.

atrofovať zmršťovať, stenčovať, zmenšovať sa

atropín veľmi jedovatý alkaloid užívaný ako liek v očnom lekárstve a v chirurgii, nachádza sa v ľuľkovci zlomocnom, durmane

attachment príloha, napríklad k e-mailovej pošte

atto- predpona vo význame násobku 10^{-18}

atymia ťažkomyselnosť, trudnomyselnosť

atypický odporujúci pravidlám, neobvyklý, zvláštny, neštandardný

atyreóza chýbanie štítnej žľazy

au nom cenný papier znejúci na majiteľa

au pair zhoda nominálnej hodnoty cenného papiera s kurzom; pomocnica v domácnosti za byt a stravu, vychovávateľka v zahraničných rodinách, operka

au porteur cenný papier znejúci na držiteľa, preplatený predkladateľovi

audiatur et altera pars vypočuj aj druhú stranu

audícia posolstvo vyššej moci, vnútorný hlas

audiencia vypočutie, prijatie vysoko postavenou osobou

audio- prvá časť zložených slov s významom sluch, sluchový, zvuk, zvukový, týkajúci sa počuteľnosti

audiofón zosilňovač zvuku pre ľudí s poruchou sluchu

audiofonický sluchový a hlasový

audiofrekvencia kmitočty počuteľné ľudským uchom

audiokazeta kazeta s magnetofónovou páskou

audiológia odbor lekárstva zaoberajúci sa sluchom a poruchami sluchu

audiometer prístroj na meranie ostrosti sluchu

audiometria meranie citlivosti sluchu

audioštúdio štúdio zariadené na nahrávanie zvuku

audiotechnika zariadenia a prístroje na záznam a reprodukciu zvuku

audiovizia prístroje a zariadenia na vytváranie a prezentáciu zvukových a zrakových celkov

audiovizuálny spájajúci počutie a videnie, teda zvuk a obraz; súvisejúci so záznamom, uchovaním a reprodukciou zvuku a obrazu

audit revízia účtov, kontrola účtovníctva
auditívny vnímaný sluchom, sluchový
auditor kedysi prísediaci u vojenského súdu, overovateľ účtovníctva; sudca katolíckeho cirkevného súdu
auditórium poslucháreň; poslucháči
augelit zásaditý fosforečnan hliníka, nerast
augit horninový pyroxénový nerast
augmentácia zväčšenie, rozmnoženie, prírastok; zosilnenie výrazu rozšírením; zväčšenie notových hodnôt
augmentatívum zveličené prídavné alebo podstatné meno
augur starorímsky kňaz veštiaci z letu a kriku vtákov; neúprimný, falošný človek
august typ klauna
augustinizmus stredoveký filozofický smer vychádzajúci z učenia sv. Augustína
augustus vznešený titul rímskeho cisára
aukcia holandská dražba, kde sa cena ponúkaného predmetu nezvyšuje, ale znižuje, a získava ho ten, kto prvý súhlasí s vyhlásenou cenou
aukcia verejná dražba
aukcionár organizátor aukcií
aukuba odolný ker s bielo-škvritými listami pestovaný ako izbová rastlina
aula vnútorné nádvorie domu v antickom Grécku; stĺpová sieň; slávnostná sieň, napr. na univerzite, kde sa uskutočňujú slávnostné zhromaždenia; stredná loď starokresťanskej baziliky
aura predzvesť záchvatu hystérie alebo padúcnice; bioenergia vyžarovaná okolo tela; svätožiara, aureola
aureola svätožiara, gloriola, aura; farebný alebo biely prstenec na oblohe okolo kozmického telesa; modrý kužel nad plameňom bezpečnostnej lampy
aureomycín antibiotikum; chlórtracyklín
aurikula rastlina rodu Primula; vonkajšie ucho, ušnica, ušný boltec
aurit zliatina kovu so zlatom, tzv. zubné zlato
Aurora bohyňa ranných červánkov, svitania, Zora

aurum zlato, značka Au, ušľachtilý kov
auskultácia lekárske vyšetrenie počúvaním
auslág z nemčiny pochádzajúci hovorový výraz pre výklad, výkladnú skriňu
auslender z nemčiny pochádzajúci slangový výraz pre cudzinca
auspície vyhliadky, nádeje, záštita; v antickom Ríme znamenia božej vôle
auspicum veštenie z letu vtákov
austenit pevný roztok uhlíka v železe, štruktúrna zložka ocele
austenitizácia ohrev ocele nad kritické teploty s výdržou, aby sa oceľ stabilizovala
austinit arzeničnan vápnika a zinku, vzácny nerast
Australopitek rod vyhynutých primátov
austro- prvá časť zložených slov s významom juh, južný; Austrália, austrálsky; rakúsky, Rakúsko
austrofil stúpenec Rakúsko-Uhorska
austromarxizmus ideológia rakúskej sociálnej demokracie pred 1. svetovou vojnou a po nej
austroslavizmus politická koncepcia zviditeľnenia, existencie a zabezpečenia slovanských národov v rámci Rakúsko-Uhorska
aušus hovorový výraz pre zmätok, brak, nekvalitnú vec, nepodarok, bezcennú vec
aut, out zahranié lopty mimo vymedzený hrací priestor; priestor za hraničnými líniami ihriska
autarchia sebestačnosť, úsilie o hospodársku politiku nezávislú na iných krajinách; vyrovnanosť, duševný pokoj
autekológia ekológia jedinca
autenticita pôvodnosť, pravosť, hodnovernosť, autentičnosť
autentický pravý, pôvodný, hodnoverný
autentika cirkevná listina osvedčujúca pravosť svätých ostatkov
autizmus uzavrenie sa do svojho vnútorného sveta, s poruchou kontaktu s realitou; orientácia myslenia na seba samého
auto- prvá časť zložených slov s významom: sám, pôvodný, vlastný; automobil; automatický
autoagresia poškodzovanie samého seba

autoakuzácia sebaobviňovanie
autoalarm automatické poplašné zariadenie v automobile
autoanalýza úsilie jednotlivca pochopiť seba samého
autoatlas kniha cestných máp pre motoristov
autobateria akumulátor pre automobil
autobiografia vlastný životopis
autocenzúra kontrola vlastného diela
autodafé smrť upálením, napr. kacírov; spálenie na hranici, napr. kníh v nacistickom Nemecku; spálenie vôbec
autodeštrukcia samočinné zničenie, sebapoškodzovanie
autodidakta samouk
autodidaxia metóda samoučenia
autodróom skúšobná a závodná dráha pre motorové vozidlá, tvoriaca uzavretý okruh; zábavná atrakcia v lunaparkoch, dvojsedadlové autíčka s elektrickým pohonom
autoerotika masturbácia, onánie, sebaukájanie, ipsácia
autoerotizmus patologická láska k vlastnej osobe, sexuálne vzrušenie pri pozorovaní vlastného tela
autofokus automatické zaostrovanie objektívu
autofónia zosilnené vnímanie vlastnej reči pri prechladnutí
autogamia samooplodnenie, samoopelenie rastliny vlastným peľom; samooplodnenie u obojpohlavných jedincov
autogén zariadenie na rezanie a zváranie kyslíkovo-acetylénovým plameňom
autogenéza samozrodenie, samovznik
autogénny majúci pôvod v sebe; samočinný; pôsobiaci sám na seba; súvisiaci s autogénom
autogónia teória o vzniku života chemickou evolúciou, evolučná abiogenéza
autograf pôvodný rukopis; dielo písané vlastnou rukou; autogram, vlastnoručný podpis; zariadenie na automatické zapisovanie namerných údajov
autografia prenášanie kresby pretlačou na litografický kameň, grafická technika

autogram vlastnoručný podpis, originál rukopisu
autogramiáda podpisovanie kníh alebo fotografií ich autormi alebo ľuďmi na nich zobrazenými
autogyro rotorové lietadlo s motorom a vrtuľou; vírnik
autohypnóza zhypnotizovanie seba samého
autochória vystrelenie rastlinného semena z plodu a takto vyvolané rozširovanie rastlín
autochróm farebná litografická reprodukcia
autochton objekt pochádzajúci z miesta svojho výskytu, nález, existencie
autochtonizmus teória historického vývoja etnických skupín, ktorá odmieta migráciu
autochtónny pôvodný, vyskytujúci sa v mieste svojho pôvodu
autointoxikácia otrava organizmu vlastnými jedmi
autokar turistický autobus na dlhé trate
autokefálna cirkev samostatná pravoslávna cirkev
autokemping táborové zariadenie pre mototuristov
autokláv hrubostenná kovová nádoba pre prácu pri vysokých teplotách a tlakoch
autokód symbolický jazyk na zápis algoritmov
autokolimácia spätný chod svetelného lúča optickou sústavou po pôvodnej dráhe pri kolmom dopade na odrážajúcu plochu
autokolóna skupina vojenských vozidiel; rad automobilov jazdiacich za sebou
autokorelácia korelácia medzi členmi rovnakej série pozorovaní
autokracia samovláda, neobmedzená vláda jednotlivca alebo skupiny
autokrat samovládca, diktátor; človek s poručníckymi sklonmi
autokritika sebakritika, kritický postoj k sebe samému
autokros terénne preteky upravených automobilov
autologický pravdivo vypovedajúci o sebe samom
autolýza rozkladné procesy vyvolané vlastnými enzýmami
automasáž masáž, ktorú si človek robí sám
automat samočinne pracujúci stroj alebo prístroj, napr. hrací automat, telefónny automat; samoobslužná jedáleň; druh streľnej zbrane,

samopal; samočinný vypínač, istič

automatický mimovoľný, samočinný, mechanický; konaný samovoľne, napr. dýchanie

automatika súhrn prístrojov, strojov, zariadení pracujúcich za určitých podmienok bez potreby ľudského zásahu, automatický systém

automatizácia zavádzanie a používanie moderných výrobných procesov, v ktorých človek len kontroluje automatmi vykonávané operácie; samočinné uskutočňovanie mechanických pohybov; prechod od vedomej činnosti k samovoľnej; ustálenie jazykového prostredia

automatizmus automatická činnosť, mechanické chápanie; samovoľný úkon

automatizovať zavádzať moderné výrobné procesy; prejsť od vedomej činnosti k samovoľnej; samočinne robiť mechanické pohyby

automézia zvracanie, ktoré si pacient vyvolá sám; zvracanie z nejasných dôvodov

automobil štvorkolesový dopravný prostriedok poháňaný motorom

automobilizmus automobilová doprava; automobilové súťaže

automobilka továreň vyrábajúca automobily

automodelárstvo modelárska činnosť zameraná na stavbu automobilových modelov

automutilácia sebazmrzačovanie, sebapoškodzovanie

autonómia samospráva, možnosť určitej skupiny obyvateľstva, najmä národnostnej menšiny, samostatne riešiť svoje záležitosti v rámci štátu

autonomizmus hnutie zamerané na získanie autonómie pre národnostnú skupinu alebo oblasť

autonómny súvisiaci s autonómiou; nezávislý, samosprávny; samovoľný, spontánny

autonym pravé meno osoby používajúcej pseudonym

autopark dopravné prostriedky jednej organizácie alebo vojenskej jednotky

autopilot zariadenie riadiace lietadlo automaticky podľa pokynov zadaných posádkou

autoportrét vlastná podobizeň umelca

autopsia vlastná skúsenosť; poznávanie chorobných zmien zrakom; pitevná obhliadka mŕtvol

autor pôvodca/tvorca, napr. umeleckého alebo vedeckého diela

autorádiografia výskum a zobrazovanie štruktúry tkanív a látok s využitím rádionuklidov

autoreferát správa o vlastnom diele; útvar riadiaci autodopravu podniku

autoregulácia spôsob, akým si živé organizmy riadia svoje základné životné procesy; schopnosť technického zariadenia automaticky prispôbiť činnosť prístrojov zmenám podmienok

autorelaxácia psychické aj fyzické sebauvoľňovanie

autoremedúra spôsob vybavenia opravného prostredia, pri ktorom správny orgán sám zmení svoje pôvodné rozhodnutie

autoreprodukcia schopnosť živých organizmov reprodukovať sa

autoreverz samočinné spätné prevíjanie; zariadenie samočinne využívajúce obe strany kazety

autorita vážnosť, vplyv vyvierajúci z uznávaného postavenia a vlastností; vynikajúci odborník alebo znalec

autoritárstvo prílišné uplatňovanie, zdôrazňovanie formálnej autority

autoritatívny založený na autorite; rozhodujúci, vplyvný; vyžadujúci slepú poslušnosť

autorizácia autorov súhlas s nakladaním s jeho dielom; úradné oprávnenie alebo poverenie, schválenie

autorizovaný schválený autorom; disponujúci úradným oprávnením

autorizovať udeliť autorské oprávnenie, schválenie; splnomocniť, dať súhlas s uverejnením

autorotácia samovoľná rotácia telesa vo vzdušnom prúde

autorstvo keď určitá osoba je autorom svojho diela

autosalón väčšia, spravidla medzinárodná výstava automobilov

autosémantický nesúci nejaký vlastný význam

autoservis opravovňa automobilov

autostabilizácia samočinná stabilizácia

autostabilný samoregulujúci rovnováhu, rovnovážnosť procesu

autostimulácia sebaovplyvňovanie, sebaodceňovanie

autostop zariadenie na samočinné zastavenie vlaku, vlakové zabezpečo-

vacie zariadenie; zastavovanie vozidiel s cieľom bezplatne sa dostať do cieľa

autostráda diaľnica, rýchlostná komunikácia len pre motorové vozidlá

autosugescia psychické pôsobenie na seba samého, nahovárание si niečoho

autoštylizácia premietnutie autorovej predstavy do obrazného subjektu básne, stotožnenie sa so skutočnou alebo fiktívnou podobou

autotachygraf prístroj na mapovanie

autoterapia samoliečba

autotransfúzia prevádzanie krvi z miest, kde organizmus môže istý čas tepnovú krv postrádať, do miest, ktorých bezkrvnosť vedie k rýchlej smrti; vrátenie vlastnej krvi pacienta, vyliatej do telových dutín pri chirurgickom zákroku, späť do obehu; vrátenie skôr odobranej krvi pacientovi; chirurgické prenesenie tkaniva z jedného miesta na iné miesto toho istého pacienta

autotrofia spôsob výživy zelených rastlín a niektorých baktéri, odoberajúcich uhlík z oxidu uhličitého a získavajúcich energiu zo svetla alebo oxidáciou anorganických látok

autotyp prvá, skúšobná tlač; tlačová doska, na ktorej je obraz rozložený na bodky; rastrovaný štočok

autotypia fotoreprodukčná technika, rozklad poltónovej predlohy rastrom na bodky; otláčok

autovakcína očkovacia látka z patogénnych zárodkov vlastného organizmu, zvyšujúca tvorbu protilátok

autozóm iný ako pohlavný chromozóm

autunit fosforečnan uranylu a vápnika, nerast

auxanometer zariadenie registrujúce a zapisujúce priebeh rastu rastliny

auxiliárny pomocný

auxín látka regulujúca rast rastlín

avadána sanskritská zbierka legiend osobností budhizmu

aval zmenkové ručenie, zmenkový alebo šekový ručiteľ

avalát zmenkový dlžník, za ktorého sa zaručil aval

avalista zmenkový ručiteľ

avansovať postupovať, najmä v služobných hodnostiach

avantgarda skupina priekopníkov pokrokových myšlienok, predvoj

avantgardista stúpenec avantgardného smeru

avantgardný priekopnícky

avanti výzva k pohybu vpred alebo k odchodu

avantúra menšie dobrodružstvo, najmä milostné

avanturista dobrodruh

avanturizmus dobrodružnosť, sklon k dobrodružnosti a dobrodružnému hazardovaniu

ave! buď vítaný, buď pozdravený!; buď zdravý!; kľakanie

avenue hlavná ulica, trieda

averz predná strana mince; líc, opak reverzu

averzia odpor, nechť k niečomu alebo niekomu

Avesta zbierka posvätných kníh s učením staroiránskeho mysliteľa Zarathustru

aviatik letec

aviatika letectvo

aviccennit oxid tália, nerast čiernej farby

avifauna vtáctvo

avigácia využitie praktickej astronómie na určenie polohy lietadla

avikultúra chov vtákov vo voliérach alebo v klietkach

avion lietadlo

avionika elektronické a elektrické vybavenie lietadiel

avirulencia neschopnosť mikroorganizmu vyvolať ochorenie, prenášať infekciu, infikovať

avitaminóza ochorenie z nedostatku vitamínov

aviváž úprava umelých vlákien a prírodného hodvábu počas spracovania; zjemnenie, zmäkčenie, osvieženie vzhľadu látky v špeciálnom rozstoku

avízo návěstie, zpráva, oznámenie; správa o stave účtu

avizovať dať správu, ohlásiť príchod, oznámiť

avogadrit fluorit draselný s bórom, nerast

avoiry, avoáry krátkodobé vklady u zahraničných bánk, okamžite použiteľné peniaze

avokádo tropický strom pestovaný pre plody

award arbitrážne rozhodnutie; odmena, cena, vyznamenanie, ocenenie, napr. hercov

axel-paulsen krasokorčuliarsky skok s obratom vo vzduchu, axel

axiálny osový, združený podľa osy, v smere osy

axila pazuchová jamka

axiológia teória hodnôt, ich povahy, miesta a vzťahov

axióm, axióma zásada, tvrdenie, poučka; základná nedokázateľná veta samozrejmä aj bez dôkazov; v matematike tvrdenie, ktorého oprávnenosť sa prijíma bez dôkazov a overenia

axiomatický postavený odvodzovaním z axiómov, na axiómoch

axiomatika náuka o používaní axiómov

axon osové vlákno nervu, výbežok nervovej bunky; neutrit

axometria metóda zobrazovania priestorových útvarov v deskriptívnej geometrii

axoplazma živá hmota vo výbežku nervovej bunky

azalka rododendron, záhradná ozdobná rastlina

azbest jemne vláknitý žiaruvzdorný a chemicky odolný nerast, z ktorého sa vyrábajú ohňovzdorné materiály

azbestocement zmes azbestu a cementu, umelý stavebný materiál

azbestovec hornina s prevažne azbestovou štruktúrou

azbuka ruská abeceda, písmo odvodené z cyriliky; písmo vytvorené z cirkevnoslovanských písmen a písmen používaných východnými Slovanmi (cyrilika, hlaholika)

azeotropia jav založený na tvorbe zmesi niekoľkých komponentov s určitým bodom varu, z ktorej nie je možné oddeliť zložku normálnou destiláciou

ázijská chrípka druh chrípkového ochorenia

azimut v astronómii nebeským telesom prechádzajúci uhol medzi rovinou poludníka a zvislou rovinou; smerový uhol počítaný od základného smeru magnetického alebo zemepisného poludníka; uhol medzi smerom pohybu a severom

azoický neoživený, bez organického života

azoikum prahory

azonálny vyskytujúci sa vo všetkých klimatických oblastiach, nezávisle

na podnebí

azoospermia, azospermia absencia spermií v ejakuláte

azospermia absencia spermií v ejakuláte, azoospermia

azotúria zvýšené vylučovanie dusíkatých látok močom

azul typ španielskeho syra s vnútornou plesňou

azulén kryštalická látka modrej farby, ktorá sa nachádza v niektorých siliciach

azúr nebeská modrá, blankyt

azurit uhličitan meďnatý, nerast modrej farby, meďnatá ruda

azyl útočisko; právo pobytu poskytované cudzincovi, ktorý sa odmieta vrátiť do svojej vlasti

azylant uchádzač o azyl, spravidla politický

ážio príplatok k nominálnej cene cenného papiera alebo ku kurzovej hodnote devíz; prirážka k cene; rozdiel medzi nominálnou hodnotou cenného papiera a jeho vyššou trhovou cenou

ažiotáž burzová špekulácia s cieľom vyvolať fiktívny dopyt po cenných papieroch

ažiotér burzový špekulant

ažúr prelamovaná keramická dekoratívna časť stavby umožňujúca prieťah; druh výšivky

ažúra dierkovaná alebo mriežkovaná výšivka

ažurita vykonanie úlohy v presne stanovenom termíne, presnosť

ažúrovať ozdobovať ažúrom, vyšívať

Celú našu produkciu elektronických kníh vo formáte HTML aj PDF nájdete na našej internetovej stránke www.lacnecd.sk

B

B chemická značka bóru; fyzikálna značka belu; značka baryonového čísla

Ba'as nacionalistické panarabské hnutie založené v roku 1943 v Sýrii

Baal boh úrody, stád a hromu u západných Semitov

babezióza ochorenie oviec a dobytka vyvolané parazitmi

babirusa neprežúvavý párnokopytník žijúci v Malajzii

bábizmus náboženské hnutie v 19. storočí s cieľom reformovať islam v Perzii

baby dojča, malé dieťa; dievča, milé dievča

baby doll krátka dámska košielka, najmä nočná

baby swiss v USA pre deti vyrábaný tvrdý syr ementálskeho typu

Babylon hlavné mesto starovekej Babylónie; v prenesenom význame veľké mesto

babylon zmätok, najčastejšie jazykový; bludisko

baby-sitting dozerania na cudzie dieťa v byte rodičov za peňažnú odmenu

bacil tyčinkový mikrób vyvolávajúci ochorenie napadnutého organizmu

bacilofóbia chorobný strach z bacilov

bacilonosič prenášateľ choroboplodných zárodkov

backboard ľavobok, ľavá strana lode; doska na basketbalový kôš

background pozadie, zázemie, pôvod; doprovod sólového hudobného prejavu; zvuková kulisa filmového deja a pod.

backup vo výpočtovej technike záložná kópia programu alebo údajov

bacon anglická slanina, prerastená slanina

baden stratigrafický stupeň miocénu

badge heraldické rozpoznávacie znamenie, ktoré sa na vlajkách objavuje ako emblém

badináž, badinage hudobná skladba žartovného rázu, v 18. storočí súčasť suity

badlans eróziou vytvorená krajina s úzkymi korytami

badminton tenisu podobná sieťová hra s ľahkou operenou loptičkou

badyán druh tropického stromu; korenie z tohto stromu

baganča ťažká pracovná alebo vojenská obuv
bagasa šťava z cukrovej trstiny, používaná pri výrobe buničiny
bagatel' nepatrná suma, málo peňazí; maličkosť, bezvýznamná vec
bagatelizovať znevažovať, zľahčovať, podceňovať
bagáž batožina; nevyberaná spoločnosť, zberba
bagdalín pestrá tkanina s orientálnym vzorom
bágel batoh, plná poľná
bager rýpadlo, stroj na premiestňovanie zeminy; vo volejbale úder do lopty oboma rukami tesne nad zemou; štrkovisko, miesto na kúpanie vytvorené bagrovaním
bageta druh tenkého dlhého bieleho pečiva
bago zvyšky tabaku vo fajke, močka; nedopalok cigary; podraz, lešť
baháí stúpenec baháizmu
baháizmus náboženstvo zdôrazňujúce princípy bratstva a sociálnej rovnosti
baht menová jednotka Thajska
bachár slangový výraz pre väzenského dozorcú
baissa pokles cenných papierov na burze
bajadéra indická chrámová tanečnica
bajonet bodák, ktorý sa nasadzuje na pušku a používa sa pri boji zblízka
bajt, byte vo výpočtovej technike jednotka informácie pozostávajúca z ôsmich bitov
bakalár na stredovekých univerzitách nižšia akademická hodnosť, po roku 1989 bola zavedená aj u nás; absolvent ucelenej časti vysokoškolského štúdia, skratka Bc.
bakarat, baccarat stará kartová hra
bakelit syntetická plastická látka používaná pri výrobe spotrebného tovaru, tvrdý plast zo skupiny fenoplastov
bakchanálie bujaré oslavy, hýrenie, orgie
bakchantka zmyselná, vášnivá žena; účastníčka bakchanálií
bakláž uzavretie prístavu alebo ústia riek pevným alebo plávajúcim zariadením
baklažán jednoročná bylina pestovaná pre fialový plod hruškovitého tvaru používaný ako zelenina, ľulok jedlý

bakon ošípaná do hmotnosti 100 kg, chovaná pre prerastenú slaninu, tzv. anglickú slaninu
bakšiš sprepitné; drobný peniaz; úplatok
baktéria jednobunkový mikroorganizmus, ktorý môže spôsobiť ochorenie napadnutého organizmu
bakteriálny súvisiaci s baktériami, vyvolaný baktériami
baktericíd látka s protibakteriálnymi účinkami
baktericídita schopnosť látky usmrcovať baktérie
baktericídny usmrcujúci baktérie
bakteriémia prítomnosť rôznych baktérií v krvi
bakteriofág vírusom podobný mikroorganizmus, ktorého enzýmy napádajú a hubia baktérie; baktériožrút
bakteriofóbia chorobný strach z baktérií
bakteriológ odborník v bakteriológii
bakteriológia odvetvie mikrobiológie, zaoberajúce sa vlastnosťami a činnosťami baktérií
bakteriolyzín protilátka v krvi rozpúšťajúca baktérie
bakteriostatický brániaci rastu mikrobov
bakteriostatikum látka obmedzujúca alebo zastavujúca rast baktérií, napr. antibiotikum
bakteriostáza zastavenie rastu a množenia baktérií pomocou bakteriostatika
bakterioterapia liečba baktériami a ich produktmi
bakterióza baktériami spôsobená choroba rastlín
bakteriúria vylučovanie baktérií močom
bakterizácia obohacovanie osiva alebo pôdy užitočnými baktériami
bál tanečná zábava, ples
balada básnická alebo hudobná skladba pochmúrneho až tragického obsahu
baladický tajomný, pochmúrny, melancholický
baladik autor balád
baladika súbor balád
balalajka ruský strunový nástroj
balanitída zápalové ochorenie žalúdu a pohlavného údu

balans vyrovnanosť, rovnováha, udržiavanie rovnováhy
balansovať udržiavať rovnováhu; prenášať váhu z jednej strany na druhú; kývať sa, vrávorat'
balast príťaž, záťaž; neužitočná, zbytočná, bezcenná vec
balboa menová jednotka Panamy
balbuties zajakavosť
balbutik človek postihnutý koktavosťou, zajakavosťou
balbutizmus koktanie, kolktavosť
baldachýn strieškovitý záves nad trónom alebo nad posteľou; kamenná strieška nad vchodom domu; tzv. nebesá pri katolíckych procesiách; stred krídla lietadla so vzperami
bale medzinárodná merná jednotka bavlny, bal, balík
balerína baletka, spravidla sólistka
balet umelecký výrazový tanec; tanečný súbor divadla
baletka členka baletného súboru, tanečnica v balette
balisáž vytyčovanie, označovanie plavebnej dráhy signálnymi znakmi
balista starorímsky a stredoveký vojnový prak
balistická krivka skutočná dráha strely, ktorú ovplyvňujú fyzikálne faktory, napr. zemská príťažlivosť a odpor vzduchu
balistik odborník v balistike
balistika náuka o zákonitostiach pohybu striel a rakiet; náuka o streľive a strelných zbraniach;
balka erózna ryha na strmých zrázoch
balkanistika odbor zaoberajúci sa jazykom, históriou a kultúrou národov Balkánu, balkanológia
balkanizmus jazykový alebo iný osobitný balkánsky znak
balkánsky týkajúci sa Balkánu
balkón plošina so zábradlím vyčnievajúca z obvodového muriva, na ktorú je prístup z miestnosti; v divadle vyvýšená časť hľadiska nad prízemím
balneo- prvá časť zložených slov s významom kúpeľ, kúpele, kúpeľný
balneografia odbor medicíny zaoberajúci sa popisom kúpeľov a liečivých vôd
balneológ odborník v balneológii

balneológia časť lekárskej vedy skúmajúca účinnosť liečivých prameňov na ľudský organizmus a určujúca správny postup kúpeľnej liečby
balneotechnika odbor balneológie zameraný na technické vybavenie kúpeľov
balneoterapia liečba využívajúca minerálne vody a liečivé bahno; kúpeľná liečba
balón bezmotorový prostriedok na lietanie naplnený plynom, používaný na vojenské, športové a meteorologické účely; gumený miešok, ktorý sa nafúka; veľká nádoba na skladovanie a prepravu chemikálií
balonistika náuka o stavbe balónov
balotáž tajné hlasovanie
balotína sklená guľôčka na výrobu odrazových – reflexných – dopravných značiek a premietacích plátien
balotinovanie úprava povrchu predmetov, napr. dopravných značiek, sklenenými guľkami
baltista odborník v baltistike
baltistika štúdium jazyka, kultúry a histórie pobaltských národov
balustráda zábradlie z ozdobných stĺpikov
balza, balzové drevo veľmi ľahké a pevné drevo z juhoamerického stromu, používané napr. v modelárstve
balzam voňavá živica a silica rôznych rastlín, dôležitá surovina vo farmácii, potravinárstve a kozmetike; utišujúci liečivý prostriedok
balzamovanie umelé konzervovanie ľudských a zvieracích mŕtvol napustením antiseptickými látkami
bambino dieťa, dieťaťatko
bambitka stará ručná strelná zbraň s krátkou hlavňou
bambolo polotvrdý, mierne kyslý taliansky syr z kravského a ovčieho mlieka
bambus tropická tráva so zdrevnatenými stebkami, používaná v stavebníctve a v priemysle
bambuska bambusová palica
bán kedysi najvyšší štátny úradník v Chorvátsku
banalita všedná, bezvýznamná vec; myšlienково bezvýznamné dielo

banauzický neumelecký, kupecký, bezduchý
banda protispoločenská skupina ľudí, zberba; menšia kapela
bandalír závesný remeň na bubon alebo na zbraň; pás od ramena k protiľahlému boku, tzv. trojdohoda; zvinutý vojenský plášť
bandáž pevný obväz; spevňujúce ovínadlo na nohu alebo ruku; obal, obklad častí strojov
bandážistika odbor zaoberajúci sa výrobou ortopedických a protetických pomôcok
banderila kopija s vlajočkou vrhaná na býka pri býčích zápasoch
banderovec príslušník tzv. Ukrajinskej povstaleckej armády po druhej svetovej vojne
bandita lúpežník, násilník, lupič, zlosyn, gangster
bandura ukrajinský strunový nástroj
Bang! spoločenská hra z prostredia Divokého Západu
Bangova choroba infekčná a na človeka prenosná horúčkovitá choroba dobytka, brucelóza
bank pri kartových a iných hrách peňažný vklad hráčov, o ktorý sa hrá
banka peňažný ústav realizujúci rôzne druhy finančných, najmä úverových operácií; zdravotnícke oddelenie skladujúce obranné tkanivá, tekutiny a orgány na ďalšie liečebné zákroky; počítačový súbor dát, databanka
bankár vlastník banky; hráč držiaci bank v hazardnej hre
banket slávnostná hostina; nespevnená krajnica cesty; pevný základ stavby
bankokracia vplyv bánk na ekonomický a politický život krajiny, nadvláda bánk
bankomat elektronický automat poskytujúci peňažnú hotovosť osobe, ktorá použije platobnú kartu
bankovka papierový peniaz vydávaný tzv. emisnými alebo cedul'ovými bankami
bankovníctvo sústava bánk
bankrot úpadok; súdne vyhlásená platobná neschopnosť dlžníka
bankrotár ten, kto ohlásil bankrot
banner internetový reklamný prúžok na obrazovke počítača

banon francúzsky polotvrdý kráčajateľný syr z kozieho alebo kravského mlieka alebo ich zmesi
bantam, bantamová váha váhová kategória do 54 kg u pästiarov, do 56 kg u vzpieračov a do 57 kg u zápasníkov
bantamka malé okrasné plemeno sliepok pochádzajúce z Japonska
bantustan bývalé správne územie v Juhoafrickej republike, vyhradené pre černošské obyvateľstvo
baobab obrovský košatý africký strom, chlebovník
baptista príslušník evanjelickej slobodnej cirkvi uznávajúcej iba krst v dospelosti na základe osobného rozhodnutia
baptistérium krstiteľnica; kaplnka, v ktorej sa krstí
baptizmus kresťanská cirkev pôvodom z Anglicka a neskôr rozšírená v USA, ktorá krstí iba dospelých ľudí
bar nočný zábavný podnik; zvýšený pult na podávanie nápojov; skrinka s alkoholickými nápojmi; staršia fyzikálna jednotka tlaku
barackovica marhuľovica, pálenka z marhúľ
barak provizórna drevená stavba na ubytovanie, najmä robotníkov alebo väzňov; slangovo: dom
barakuda dravá štíhla tropická morská ryba
barala robotník pracujúci na stavbe železnice alebo tunela
baráž závory, stavidlá, priehrada, hrádza; športové stretnutie pri rovnakom počte bodov a rozhodujúce o postupe; uzatváracia, záverečná delostrelecká paľba
barbakan predsunuté opevnenie; strieľňa
barbar necivilizovaný človek, nevzdelanec; hrubián, násilník; u starých Rimanov a Grékov označenie cudzinca
barbarstvo obdobie vývoja ľudskej spoločnosti pred nástupom civilizácie; kultúrna nevzdelanosť, nekultúrnosť
barbecue ražeň na opekanie mäsa; stravovacie zariadenie, kde sa jedlá pripravujú na rošte alebo na ražni; jedlo takto pripravené
barbie, barbina svetoznáma plavovlasá bábyky firmy Mattel; v prenesenom význame sladká blondínka
barbitalizmus chorobné prejavy vyvolané dlhodobým užívaním barbiturátov

barbituráty uspávacie a narkotizujúce prípravky, hypnotiká a sedatíva, deriváty kyseliny barbiturovej

bard keltský ľudový básnik; básnik bojujúci svojou tvorbou za vznešené národné alebo sociálne ideály

barel kovový sud; americká jednotka hmotnosti = 88 kg; britská a americká objemová jednotka = 160 l

baret, baretka plochá mäkká okrúhla čiapka bez štítu

baréz ľahká hodvábná tkanina

bargain dohoda, ujednanie; výhodný obchod

barches židovské pečivo

barchet hrubšia teplá bavlnená látka česaná na rube

baribal severoamerický medveď rodu Ursus, medveď čierny

barický tlakový, týkajúci sa atmosférického tlaku

bariéra ohrada; priehrada; záhora, zábradlie; útes; terénna prekážka; v medicíne definované rozhranie v organizme

barikáda prekážka, ktorá má zabrániť postupu nepriateľa; narýchlo vybudované zatarasenie ulice; hromada

barikádnik bojovník na barikáde

bárka drevený mostný pilier; menšia loď alebo čln s veslami, prípadne s pomocnou plachtou

barkarola pieseň benátskych veslárov – gondoliérov

barkas, barkasa malé obslužné prístavné plavidlo prepravujúce tovar a osoby medzi prístavom a kotviacou loďou; plavidlo sprevádzajúce väčšiu vojnovú loď

barkuna lodný žeriav, žeriav na lodi

barla pomôcka poskytujúca podporu pri chôdzi

barman čašník pri barovom pulte

barnabitka členka prísnej rehole; opustená, mlčanlivá žena

barnumský krikľavý, hlučný, prehnaný; prehnaná, veľkohubá reklama

barograf tlakomer, zapisovač nameraných hodnôt tlaku

barok, baroko európsky umelecký sloh v 17. a 18. storočí, typický okázalosťou foriem, pátosom a prezdobenosťou; diela vyhotovené v tomto štýle

barokizácia napodobovanie baroka

barokový vzťahujúci sa na baroko, majúci prvky baroka; rozložitý, vyumelkovaný

barometer tlakomer, merač atmosférického tlaku

barometria náuka o meraní atmosférického tlaku

barón príslušník najnižšieho stupňa vyššej šľachty

baronesa dcéra baróna

baronet príslušník anglickej nižšej šľachty

baroreceptor orgán vnímajúci tlak

barotrauma úraz spôsobený tlakovou vlnou

barrandien oblasť paleozoika v stredných Čechách, pomenovaná podľa francúzskeho geológa J. Barranda

barter výmena, druh výmenného obchodu bez použitia peňazí

baryony, barióny ťažké elementárne častice

barysféra časť zemskej kôry zložená z veľmi ťažkých hmôt

baryt síran bárnatý, ťažký nerast

barytón mužský stredný hlas; dychový hudobný nástroj

barytónsaxofón barytónový saxofón

barzoi dlhosrstý ruský chrt

bas mužský hlboký hlas; harmonický základ skladby; najhlbší člen príslušnej nástrojovej skupiny alebo nástroja

basa kontrabas; slangový výraz pre väzenie; prepravka na prenášanie fliaš

basbarytón hlboký barytón, mužský hlas

baseball americká hra s drevenou pálkou a plnou loptičkou

baset krátkosrsté plemeno poľovníckeho psa, typické krátkymi nohami a dlhým telom s dlhými ušami

basic english zjednodušený typ angličtiny, obsahujúci necelých 900 základných slov

basic, BASIC jednoduchý počítačový programovací jazyk

Bask príslušník baskickej etnickej skupiny žijúcej v Španielsku

baskerville typ kontrastného písma

basketbal loptová hra, pri ktorej sa hráči usilujú hodiť loptu do koša upevneného v predpísanej výške

baskický bubienok tamburína

basreliéf polovypuklá plastika

bastard kríženec s geneticky odlišnými rodičmi; miešanec; nemanželské dieťa

bastarda druh gotického písma

bastardizácia medzidruhové kríženie

bastila stredoveká pevnosť; vonkajšie zosilnenie hradieb

bastión vystupujúca časť opevnenia, bašta

bastonáda telesný trest palicovaním alebo bičovaním, rozšírený v krajinách Orientu

bašibozuk príslušník bývalého tureckého nepravidelného vojska

bašta vysunutá veža tvoriaca súčasť hradbového opevnenia

batalión starší výraz pre väčšiu vojenskú jednotku; veľké množstvo ľudí

batáty tropické sladké zemiaky rodu Ipomoea

batéria sústava strojov alebo zariadení na zvýšenie výkonu alebo účinnosti; najmenšia delostrelecká jednotka; sériové alebo paralelné zapojenie článkov alebo akumulátorov; súbor bicích nástrojov; zostava vodovodných ventilov umožňujúca miešanie teplej a studenej vody

baterka vreckový lampáš, vrecková lampa

batch vo výpočtovej technike dávka, celok hromadne spracovávaných dát

batik, batika indonézsky spôsob ručného farbenia látok voskom; takto zafarbená tkanina

batist veľmi jemná priesvitná ľanová alebo bavlnená tkanina v plátenej väzbe

batofóbia chorobný strach z hĺbky

batolit rozsiahla vyvrenina v hlbších vrstvách zemskej kôry, vyvrelé teleso veľkých rozmerov, ktoré stuhlo v hĺbke

batometer prístroj na odber vzoriek vody

baton šermiarska palica

batrachológia náuka o obojživelníkoch

bát'uška v ruskom prostredí dôverné oslovenie otca alebo váženého muža; ľudové pomenovanie cára

baty-, bato- prvá časť zložených slov s významom hlboký, hĺbka

batyál dno oceánov alebo morí v hĺbke od 200 do 2000 metrov

batygrafia prieskum vodných hĺbok

batymeter hĺbkomer pre veľké hĺbky

batymetria náuka o meraní hĺbok vodných plôch (morí, jazier a pod.)

batysféra oceľová vodotesná tlaková guľa alebo iná komora na zostup do veľkých morských hĺbok a ich priame pozorovanie

batyskaf podmorské plavidlo umožňujúce výskum v morských hĺbinách

baud jednotka rýchlosti prenosu informácie, napr. prostredníctvom modemu

bauxit červená usadená hornina s obsahom kremičitanov železa a oxidov železa a hliníka, najdôležitejšia hliníková ruda

bavlna textilná surovina, cotton

báza východisko, podklad, základ, základňa, východiskový bod; chemická zásada; zásadité heterocyklické zlúčeniny nukleových kyselín; v matematike maximálny počet lineárnych nezávislých vektorov; hlavná zložka liekov

bazalka jednoročná rastlina rodu Ocimum s bielymi kvetmi a voňavými listami; korenie z nej

bazálny metabolizmus základná látková premena v ľudskom organizme

bazálny základný, základový

bazalt čadič

bazár orientálne trhovisko; väčšie obchodné stredisko, najčastejšie na predaj použitých alebo menej kvalitných predmetov

bazén umelá vodná nádrž na kúpanie alebo na dekoračné účely

bazicita zásaditosť, schopnosť látok viazať vodíkové ióny

bazický zásaditý, alkalický

bazilika kedysi aténske sídlo archontov; kresťanský chrám s viacerými pozdĺžnymi loďami, oddelenými stĺporadím a s plochým stropom; v starovekom Ríme budova súdu alebo tržnice

bazilišok menší tropický jašter; rozprávkový netvor; zákerný, zlomyseľný človek

bazírovať zdôrazňovať niečo, vychádzať z niečoho, trvať na niečom

bazofília schopnosť buniek a tkaniva sfarbovať sa zásaditými farbivami

Bc. skratka titulu bakalár

BCG skratka z výrazu Calmettov – Guerinov bacil; oslabený mikrób tuberkulózy na prípravu očkovacej látky proti tejto chorobe

beach-volleyball plážový volejbal

beachwear plážové oblečenie

beán novoprijatý žiak na stredovekej univerzite

beánia slávnostné prijímanie nových študentov na stredovekých univerzitách; študentská slávnosť

beat generation nekonformné hnutie americkej mládeže na prelome 50. a 60. rokov dvadsiateho storočia; označenie skupiny amerických spisovateľov v rovnakom období, ktorí nekonvenčným chovaním revoltovali proti spoločnosti

beat, bít základný rytmus džezu; big beat, bigbít

beati posidentes právna ochrana vlastníkov

beatifikácia v katolíckej cirkvi prehlásenie za blahoslaveného

beatman milovník beatovej alebo rockovej hudby, hudobník hrajúci beat alebo rock

beatnik príslušník nekonformného hnutia americkej mládeže na prelome 50. a 60. rokov dvadsiateho storočia

beaufort tvrdý francúzsky syr ementálskeho typu

beaujolais červené francúzske víno

becquerel fyzikálna jednotka aktivity žiariča

bedeker knižný turistický sprievodca

bedminton tenisu podobná hra s raketami, namiesto loptičky sa hrá s opereným košíkom

beduín kočovník a chovateľ tiav v severnej Afrike a arabských krajinách

beebop džezový štýl s nepravidelným frázovaním, bop

beefsteak prírodný rezeň z hovädzieho mäsa, biftek

beeper pípač, zvukový signál

befel rozkaz

beg, bej titul vysokého dôstojníka v Osmanskej ríši

beghard člen stredovekej laickej náboženskej spoločnosti vo Flandersku

begónia tropická rastlina rodu Begonia, obľúbená izbová rastlina

behaviorizmus psychologická, ekonomická a sociologická teória študujúca chovanie subjektov podľa ich reakcií na stimuly, podľa vzť

hov medzi podnetmi a reakciami

becherovka bylinný likér vyrábaný v Karlových Varoch

bechtere chronické ochorenie medzistavcových kĺbov a väziva chrbtice, tzv. Bechterevova choroba

bek, back v športových hrách obranca

bekhend, backhand v športových hrách úder v smere proti ruke, pre pravákov z ľavej strany

bekon nasolená bravčová polka

bel ami, belami miláčik žien

bel canto, belkanto taliansky spôsob spevu zdôrazňujúci krásu tónu a dokonalú hlasovú techniku

bel jednotka sily zvuku, logaritmická jednotka pomeru energií v akustike

bel paese taliansky polotvrdý kráčajateľný syr vyrábaný v dvojkilogramových plochých kotúčoch

belaria vyhliadková stavba v parku, nižšia vyhliadková veža

belemnit vymrelý druhohorný hlavonožec

beletria umelecká literatúra, najmä próza

bellevue budova s vyhliadkou; krásna vyhliadka; belvedér

beluga plachetnica s kajutou pre troch členov posádky

belvedér neobytná stavba s krásnou vyhliadkou, letohrádok

belvica sladkovodná ryba žijúca len v jazere Ochrid v Macedónsku (endemit)

belzebub diabol, čert; nepríjemný, nevrlý, zlý človek

bendžo, banjo brnkací strunový nástroj

bene dobre

benedikcia svätenie, požehnanie

benediktín člen mníšskeho rádu sv. Benedikta

benediktínka bylinkový likér sladkej chuti

benefícia predstavenie, ktorého výťažok venujú jednému členovi súboru; kultúrna, spoločenská alebo športová akcia, ktorej výťažok ide na dobročinné účely

beneficium trvalé právo na určitú funkciu alebo úrad; poskytnutie úradu alebo majetku, z ktorého plynie nejaký príjem; právo cirkevných hodnostárov na príjem spojený s výkonom úradu

benevolencia, benevolentnosť láskavosť, zhovievavosť, tolerantnosť
bengál pyrotechnická zmes vydávajúca pri horení oslnivé farebné svetlo,
bengálsky oheň; rámus, výtržnosť, hurhaj
bengálsky vzťahujúci sa na Bengálsko a na jeho obyvateľov
bench-press vytlačanie činky v ľahu na chrbte na lavičke
benignita nezhubnosť nádorových ochorení, opak malignity
benígny nezhubný, neškodný, napr. nádor, opak malígneho
benjamín najmladší člen nejakej spoločnosti alebo rodiny
bentál oblasť dna vôd od brehu do hlbín
bentonit hornina vytvorená zvetraním pyroklastických hornín, usadená
hornina z ílovitých minerálov
bentos spoločenstvo rastlín a živočíchov, ktoré žije na morskom dne
benzedrín prostriedok proti vyčerpaniu a ospalosti, často používaný ako
droga alebo doping; amfetamín
benzén najjednoduchší aromatický uhl'ovodík, bezfarebná horľavá kva-
palína používaná ako rozpúšťadlo
benzín kvapalná zmes uhl'ovodíkov vyrábaná z ropy a používaná ako
palivo, pohonná zmes
benzol uhl'ovodíková zmes vyrábaná destiláciou čiernouhoľného dechtu
berceuse uspávanka
bergader nemecký plesňový syr podobný rokfortu, vyrába sa však z krav-
ského mlieka
bergamot subtropický strom rodu Citrus s veľmi aromatickými veľkými
plodmi a bielymi kvetmi
beri-beri ochorenie vyvolané nedostatkom vitamínov radu B
berkélium rádioaktívny prvok, značka Bk
berla ozdobená biskupská palica; vodná rastlina s malými bielymi kvetmi
berlina, berlinetta krytý štvorsedadlový cestovný koč
bermudský trojuholník oblasť medzi Floridou, Bermudami a Portori-
kom, v ktorej došlo k niekoľkým doteraz nevysvetleným prípadom
zmiznutia lietadiel a lodí
bermudy krátke nohavice, dlhšie šortky
bernardín príslušník rádu sv. Bernarda; mohutné psie plemeno chované
najmä v horských oblastiach

berta obrovské delo z 1. svetovej vojny, nazývané Tučná Berta
bertierit nerast tmavosivej farby
bertrandit zásaditý kremičitan berýlia, nerast
beryl kremičitan berýlia a hliníka, nerast
berylióza zaprášenie pľúc zlúčeninami berýlia
berýlium tvrdý a ľahký kov, značka Be
besemerácia spôsob výroby ocele dodávaním vzduchu do roztaveného
surového železa
bestiofilia pohlavná úchylka s orientáciou na zvieratá
bestseller veľmi dobre predávaná kniha alebo hudobná nahrávka, hit, tr-
hák
bešamel základná, tzv. biela omáčka zo svetlej zápražky
beštia zviera, šelma; surový človek
beštialita surovosť, zvieracie konanie
beta v gréckej abecede písmeno b; vo fyzike elektrón emitovaný pri rádio-
aktívnom rozpade jadra atómu; rádioaktívne žiarenie vznikajúce
pri rozpade atómového jadra
betaín dusíkatá látka nachádzajúca sa v rastlinných aj živočíšnych orga-
nizmoch
beťár pôvodne maďarský pastier; huncút, figliar
betatrón urýchľovač elektrónov na vysokú energiu
beta-žiarenie druh rádioaktívneho žiarenia vznikajúceho pri rozpade
jadra atómu
betel listy tropickej palmy, ktoré sa žujú
betla slangový výraz pre spôsob hry v preferanse a v mariáši
betlehem plastické zobrazenie príbehu narodenia Krista
betón stavivo z kameniva, cementu, vody a iných prísad, po stuhnutí
tvrdé a stále
betónovanie práca s betónom
betóny chrániče hokejového brankára
bétyl vztýčený kameň považovaný za vtelenie boha
bezbariérový bez prekážok, napr. stavebných (prahy, schody a pod.)
bezcolné pásmo zóna, kde sa neplatí clo za tovar
bezdevízový vykonávaný bez devíz

bezemšon strata na váhe tovaru, spôsobená jeho prilepením sa na obal
bezpartajný bez členstva v politickej strane, nestraník
bezprecedentný bezpríkladný, bez predchádzajúcich rozhodnutí vo veci
bezprízorný bez domova, túľavý, žijúci na ulici; opustený, zanedbaný;
bez dozoru, bez rodičovskej starostlivosti, bez strechy nad hlavou
bezvízový styk možnosť vstupu do krajiny bez potreby získať vízum
bhakti oddaná slúžka boha Krišnu
bhikh askéta, kajúcnik, žobravý mních u hinduistov a budhistov
bi-, bis-, bin- prvá časť zložených slov s významom „dvakrát“
bianco, bianko, blanko biely, nevyplnený, nepopísaný papier, šek a pod.
biankooferta obchodná ponuka bez uvedenia podmienok predaja a ceny
biatlon lyžiarska disciplína, ktorú tvorí beh na lyžiach a streľba na terč
bibelot drobná bytová ozdoba
biblia Písmo sväté; súbor posvätných spisov judaizmu (Starý zákon)
a kresťanstva (Nový zákon); osoba alebo vec, ktorá je pre niekoho
absolútnou autoritou; v prenesenom zmysle hrubá kniha
biblicizmus doslovné chápanie textov biblie
bibličtina cirkevný jazyk slovenských evanjelikov, poslovenčená podoba
češtiny
biblio- prvá časť zložených slov s významom kniha, knižný
bibliobus pojazdná knižnica (autobus)
bibliofil milovník a zberateľ vzácných kníh
bibliofília knihomoľstvo, zberateľstvo vzácných alebo krásnych tlačí
a kníh; krásna alebo vzácna tlač alebo kniha; tlač alebo kniha vy-
daná v číslovanej edícii
bibliofób človek pociťujúci odpor ku knihám
bibliografia zoznam knižných prameňov určitého odboru, súpis publi-
kácií jednotlivého autora
bibliológia knihoveda, náuka o knihách
bibliománia prehnaná záľuba v knihách
bibliomantia predpovedanie budúcnosti z biblie
bibliopedagogika veda skúmajúca vplyv kníh a knižníc na výchovu jed-
notlivca a skupín ľudí
bibliopsychológia výskum vplyvu čítania na ľudskú psychiku

bibliotéka knižnica, zbierka kníh; knižná edícia
biblioterapia liečba čítaním
bibret králičia kožušina, spracovaním pripomínajúca bobriu kožušinu
alebo kožušinu z nutrie
bicefalus v medicíne telo s dvomi hlavami
biceps dvojhlavý sval, napr. paže
bicykel vlastnou silou poháňaný dvojkolesový dopravný prostriedok
bicyklebal loptová hra, pri ktorej sa hráči údermi kolies bicyklov usilujú
dostať loptu do bránky súpera
bidet sedacie umývadlo na očistu dolnej časti tela
bidon plechová nádoba na pohonné hmoty, kanister
biedermeier kultúrny a životný štýl v Nemecku a Rakúsku v prvej po-
lovici 19. storočia; zariadenie v tomto štýle
bienále umelecká slávnosť poriadaná raz za dva roky
biénium dvojročné obdobie
bifaciálny s rozdielnou dolnou a hornou stranou
bifenyl aromatický uhľovodík s dvomi jadrami
bifidus dvojklanný, týkajúci sa orgánu rozdeleného na dve časti
bifilárny dvojvláknový, dvojniťový, dvojzávesový
bifľovanie mechanické učenie sa naspamäť
bifokálne okuliare s dvomi ohniskovými dĺžkami, do diaľky aj na čítanie
biftek prírodný rezeň z hovädzieho mäsa prudko opečený z oboch strán,
beefsteak
bifurkácia rozdvojenie orgánu, napr. aorty, priedušnice a pod.; rozvet-
venie, rozštiepenie, rozdvojenie; rozdelenie vodného toku na dve
ramená; rozdelenie vyučovacieho procesu na vetvy, napr. huma-
nitnú a prírodovednú
big band veľká hudobná skupina, najčastejšie džezová
big bang veľký tresk; jedna z teórií o vzniku vesmíru
big beat rocková hudba, rock; beat
bigamia dvojženstvo, život v dvoch manželstvách súčasne
bigamista muž s dvomi manželkami
bígel krátkosrstý poľovnícky pes anglického pôvodu, durič aj spoločenské
plemeno

bigotnosť prehnaná zbožnosť
bigotný slepo a neznášanelivo veriaci, svätuškársky
bijekcia najjednoduchšie zobrazenie množiny
bijou, bižu ozdoba, šperk; bižutéria
bikarbonát kyslý uhličitan
biking jazda na bicykli alebo motocykli
bikiny dvojdielne dámske plavky
bikonkávny z oboch strán dutý (o šošovke)
bikros terénna cyklistická disciplína
bilabiála obojperná spoluhláska
bilancia výsledok činnosti za určité obdobie a prehľad o ňom; porovnanie pasív a aktív za určité obdobie; rovnováha hmôt vstupujúcich do chemického systému a z neho vystupujúcich
bilancovanie porovnávanie výsledkov za určité obdobie, zostavovanie bilancie
bilaterálny dvojstranný
bilbord, billboard veľkoplošná reklamná tabuľa, plagátovacia plocha
biletár uvádzač, človek kontrolujúci vstupenky
bilharzióza ťažké ochorenie spôsobené motolicami
biliard gulečník, hra na gulečníku; gulečnický stôl
biliarda tisíc biliónov
biliárny žľčový, žľčnický
biligrafia röntgenová snímka zobrazujúca žľčník s pomocou kontrastných látok
bilinéarny zdvojene lineárny
bilingválny dvojjazyčný
bilingvizmus dvojjazyčnosť, schopnosť aktívne používať dva jazyky v bežnom styku; používanie dvoch rovnocenných jazykov v jednom štáte
bilión milión miliónov
bilirubín žľčové farbivo
billboard veľká reklamná plocha, napr. na stene budovy, na špeciálnej konštrukcii a pod.
bilokácia názor, že niečo môže jestvovať súčasne na dvoch miestach

bimetal dvojkov
bimetalizmus menová sústava s dvojakým kovovým základom (zlatom a striebrom)
binárny dvojčlenný, podvojný, zložený z dvoch zložiek
bingo lotéria s výhrou v hotovosti
binokel optický prístroj pre dve oči
binokulárny umožňujúci súčasné pozorovanie oboma očami
binóm dvojčlen
binominálny dvojmenný, označený dvomi menami
binturong ázijská šelma rodu Arctictis
bio- prvá časť zložených slov s významom život
bioaktivácia biologický spôsob čistenia odpadových vôd
bioakustika náuka o zvukových a hlasových prejavoch živočíchov, súčasť biológie
biocenológia náuka o vzájomných vzťahoch spoločenstiev organizmov v prírode
biocenóza ekologicky vyvážené spoločenstvo organizmov obývajúcich určitý priestor, cenóza
biocíd chemická látka používaná proti škodcom
biodiverzita vlastnosť všetkých živých systémov vykazovať rozdielnosť, odlišnosť
biodynamika náuka o životných funkciách organizmu
bioelektrina elektrická energia vznikajúca pri životných pochodoch, napr. v nervoch a svaloch
biofág organizmus živiaci sa na úkor iných živých organizmov
biofaktor účinná látka ovplyvňujúca rast rastlín
biofília pud sebazáchovy
biofilter zariadenie umožňujúce biologickým spôsobom čistiť odpadové vody
biofyzika odbor študujúci biologické systavy fyzikálnymi metódami a poznatkami
biogenéza vznik živého jedinca z iného živého jedinca alebo jeho časti; vznik zložitých zlúčenín z jednoduchých
biogénia veda o vzniku a vývoji živých organizmov

biogeografia veda o geografickom rozšírení živočíšnych a rastlinných spoločenstiev, flóry a fauny

bioglyf stopy po činnosti organizmov

biograf kino; životopisec

biografia životopis

biohelmint cudzopasný červ, ktorého vývoj prebieha so striedaním hostiteľov

biochémia vedný odbor zaoberajúci sa chemickým zložením organizmov a procesmi v nich prebiehajúcimi

biokatalyzátor látka vznikajúca v živých organizmoch, ktorá riadi biochemické reakcie, napr. hormóny, vitamíny a pod.

biokinetika náuka o pohyboch organizmov a zmenách s nimi súvisiacich

bioklíma súbor činiteľov podnebia vo vzťahu k živým organizmom

bioklimatológia štúdium vplyvov prostredia na životné procesy v živých organizmoch

biolit hornina vytvorená zo zvyškov zvierat alebo rastlín; insekticídny prípravok

biológia veda zaoberajúca sa štúdiom živej prírody, vlastností, života a vývoja živých organizmov, vzájomných vzťahov medzi nimi a neživou prírodou

bioluminiscencia svetielkovanie, spontánna luminiscencia niektorých živých organizmov

biom spoločenstvo živočíchov a rastlín v určitej veľkej geografickej oblasti spolu s makroklímou a prostredím

biomasa celková hmotnosť všetkých organizmov žijúcich v určitom okamihu v biocenóze; obnoviteľný zdroj energie vzťahujúci sa na jednotku objemu alebo plochy

biomechanika náuka o štruktúre a mechanickom chovaní živých organizmov

biometeorológia náuka o pôsobení prostredia zemskej atmosféry na organizmy

biometrika využívanie metód matematickej štatistiky pri štúdiu premenlivosti živých organizmov, bioštatistika

bionika odbor využívajúci znalosť stavby a funkcie živých organizmov

na riešenie technických problémov

biont organizmus

bioplazma živá hmota v bunkách aj mimo nich, protoplazma

bioplyn kalový plyn, plynné splodiny vznikajúce pri vyhnívaní kalu; zmes plynov vznikajúca pri biologických procesoch, napr. prebiehajúcich v živočíšnych odpadoch a pod.

biopolymér prírodná látka polymérneho typu, biomakromolekula

biopotenciál elektrické napätie medzi dvomi bodmi tkaniva vytvorené jeho činnosťou, napr. biopotenciál mozgu

biopotraviny potraviny vyprodukované bez použitia chémie

biopredpoveď predpoveď vplyvu počasia na meteorosenzitívnych ľuďí

biopreparáty biologické látky používané na prevenciu a diagnostiku chorôb

bioprodukt produkt ekologického poľnohospodárstva fungujúceho v súlade s prirodzenými životnými podmienkami

biopsia mikroskopické vyšetrenie vzorky tkaniva zo živého organizmu

biorizácia metóda pasterizácie mlieka

biorytmus pravidelné striedanie životných dejov

biosféra organizmami osídlená časť zemskeho povrchu

biostatika veda o vzťahu štruktúry organizmu k jeho funkcii

biostatikum látka brzdíaca rast alebo množenie organizmov

biostimulácia zvyšovanie obrannej schopnosti organizmu

biostratigrafia náuka o vývoji organizmov vo vzťahu k vrstvám hornín

biosyntéza syntetický proces prebiehajúci v živej hmote pôsobením enzýmov

biosystém živý systém, vzťahy medzi druhmi organizmov

bioštatistika využívanie štatistických metód pri štúdiu premenlivosti živých organizmov; biometria

biota rastlinný a živočíšny život určitej oblasti

biotar symetrický fotografický objektív

biotaxia systematické usporiadanie živých organizmov

biotechnika využívanie vlastností živých organizmov pri konštruovaní a vývoji technických zariadení

biotechnológia odbor zahrňujúci aplikácie biologických zákonitostí na

výrobu; využívanie látkovej premeny živých organizmov v technológiách používaných v priemyselnej výrobe

bioterapia liečba protilátkami a vakcínami

biotest biologický test

biotický vzťahujúci sa k životu, vitálny

biotín látka zo skupiny vitamínov komplexu B, kedysi vitamín H

biotit minerál zo skupiny slúd

biotop stanovisko, najmenší prírodný životný priestor, na ktorom žije živočích alebo rastlina

biotronika štúdium a pôsobenie na domnelé biopole alebo auru priamo, bez sprostredkovania doteraz známymi fyzikálnymi interakciami

bioturbácia proces a prejavy prehrabávania a prevracania sedimentu živočíchmi

biotyp potomstvo splodené vlastným oplodňovaním

biotypológia triedenie ľudí a živých organizmov do kategórií podľa určitých biologických charakteristík

bipartícia rozdvojenie, rozdelenie na dve časti

bipedálny dvojnohý, dvojnožec

bipedia pohyb po dvoch zadných, panvových končatinách

biplán dvojplošník, lietadlo s dvomi radmi krídiel

bipolárny dvojpólový

bipolita osoba s dvojitým štátnym občianstvom

bipolitizmus dvojité štátne občianstvo, občianstvo dvoch štátov

biret plochá čiapka; pokrývka hlavy katolíckych duchovných

birnovanie sviatosť obohatenia darom Ducha svätého, ktoré možno prijať iba raz za život, slávnostné prijímanie

birr menová jednotka Etiópie

bis dvakrát; v hudbe: znovu, prídavok, opakovať!

bisexuál jedinec s pohlavným záujmom o osoby oboch pohlaví

bisexualita obojpohlavnosť, záujem o opačné aj rovnaké pohlavie súčasne

bisexuálny obojpohlavný, dvojpohlavný

biskup duchovný s najvyšším stupňom svätenia, predstavený biskupstva; výrastok nad konečníkovým otvorom hydiny

biskvit drobné pečivo, sušienky; porcelán bez glazúry

bistro malé pohostinské zariadenie typu rýchleho občerstvenia

bit jednotka množstva informácie; binárna (dvojková) hodnota, jeden rád binárnej číslice

bitonalita súčasné znenie dvoch tonálnych alebo modálnych prúdov v rôznych tóninách

bitter horký, žalúdočný, napr. likér

bitumen živica podobná asfaltu

bivak núdzový nocľah pod holým nebom, v horách

bivalentný dvojmocný; dvojitý, podvojný

bizam kožušina alebo koža z ondatry

bizarný podivný, zvláštny, neobvyklý

bizet odev opáta rehoľníkov; párnokopytník, zubor severoamerický

bizmut chemický prvok; lesklý, krehký kov pridávaný do bronzu, značka Bi

biznis obchod, podnikateľská činnosť, podnikanie

biznismen obchodník, podnikateľ

bizón veľký severoamerický párnokopytník podobný zubrovi

bizonálny dvojpásmový

bižutéria drobné módné doplnky a ozdoby zo skla, kože, kovu a pod.; obchod s takýmto tovarom

black hole tzv. čierna diera, fyzikálny objekt s veľmi veľkým gravitačným poľom, z ktorého nič neunikne, ani svetlo

Black Jack kartová hazardná hra, oko

black penny čierna penny, prvá poštová známka v hodnote 1 pencie vydaná v Anglicku v roku 1906

black-metal, black metal tvrdšia odnož hudobného štýlu heavy metal

black-out výpadok elektrického prúdu vo veľkom meste; náhle zatmenie divadelnej scény; scénka s prekvapením; prechodná strata zraku, pamäte alebo vedomia

blafák v ľadovom hokeji oklamanie súperovho brankára alebo obrancu s následnou strelbou z bezprostrednej blízkosti

blafovať klamať

blamáž hanba, verejné zlyhanie, zosmiešnenie

blanketa tlačivo, úradný formulár, nevyplnený formulár
blankozmenka neúplne vyplnená zmenka
blankvers päťstopý jambický verš bez rýmov a slôh
blankyt azúrová, belasá farba
blanširovať, blanširovanie prudké zaliatie zeleniny alebo ovocia horúcou vodou pred ďalšou prípravou; bieliť, blednúť, vyblednúť; prikrášľovať, lakovať na ružovo
blasfémia rúhanie, zosmiešňovanie, verejné urážanie
blastém zárodočný list, zárodočné tkanivo
blastéza vznik a rast minerálov v pevnom prostredí pri metamorfóze, metamorfná kryštalizácia
blasto- prvá časť zložených slov s významom zárodok, zárodočný alebo v geológii vytvorený blastézou
blastogenéza raný vývoj zárodka živočíchov
blastóm novotvar, nádor
blastula ranné vývojové štádium zárodka
blazar kozmické teleso s intenzitou žiarenia v ultrafialovej oblasti spektra
blazeovaný unudený, nafúkaný, afektovaný, presýtený pôžitkami
blefaritída chronický zápal okrajov očných viečok
blefarochalázia ochabnutie kože očného viečka
blejzer jednoradové dlhšie sako športového štýlu
blindáž krytý zákop na ochranu pred delostreleckou paľbou
blinker smerovka, ukazovateľ smeru jazdy motorového vozidla s prerušovaným svetlom
blizzard prudká snehová búrka v Kanade a v USA
blok zoskupenie jednotlivých častí do celku, skupina; útržkový zošit; celok spaľovacieho motora s chladiacim plášťom a kľukovou skriňou; v biológii označenie skupiny vzájomne porovnávaných odrôd; zoskupenie záujmových alebo politických skupín s podobnými cieľmi; zoskupenie obytných alebo priemyselných stavieb; celistvý kus hmoty; pokladničný blok s uvedením druhu a ceny tovaru; programový súbor televíznych alebo rozhlasových relácií; prerušenie niečoho, blokovanie, napr. činnosti srdca
blokáda násilné znemožnenie vonkajšieho styku štátu iným štátom, napr.

pre účely vojenského, politického a hospodárskeho nátlaku; prechodné vyradenie z činnosti; v športe obmedzenie pohybu súpera
blokovat' robiť blokádu; obmedzovať v pohybe alebo v inej činnosti; vyplňať dočasne chýbajúci text
blond plavovlasý, svetlovlasý
blondín, blondína muž alebo žena s plavými vlasmi
bloodhound poľovnícky pes zo skupiny farbiarov, krátkosrstý anglický farbiar
blue bayou bavorský syr s vnútornou plesňou
blue chips spoľahlivý, bezpečný cenný papier
blue penny modrá penny, prvá poštová známka v hodnote 2 pencí vydaná v roku 1840 v Anglicku
bluegrass štýl hudby country, druh americkej ľudovej hudby, pôvodne zo štátu Kentucky
blues hudobný a spevácky štýl černošských muzikantov
bluf nehorázne klamstvo, lož; lživé predstieranie, blaf; vymyslená, nepravdivá správa; nechutné jedlo
bluma druh veľkej slivky; nerozhodný, váhavý človek, darmožrác
bluzón športová bunda zakončená pásom alebo pruhom pleteniny
boa dlhá kožušina okolo krku; veľký juhoamerický nejedovatý had
bobina kotúčik papiera používaný do registračných pokladní
bobista pretekár na boboch
bobtail druh pastierskeho psa s dlhou viacfarebnou srst'ou
boby riaditeľné pretekárske viacsedadlové sane
boccia hádzanie guľami na cieľ
bodega stánok s rýchlym občerstvením a liehovinami
bódhi v budhizme osvietenie a vnútorné oslobodenie, prebudenie; strom osvietenia; v prenesenom zmysle dokonalá múdrosť
bódhisattva bytosť, ktorá už dosiahla osvietenie a môže sa stať Buddhom
body telo, trup; jednodielne priliehavé dámske oblečenie na trup so zapínaním v rozkroku
body language, body talking reč tela; forma neverbálnej komunikácie
body lotion pleťová voda, pleťová emulzia
bodybuilding kulturistika

bodyček v ľadovom hokeji dovolené zastavenie súpera telom
bodyguard telesný strážca, člen ochranky
boeing druh amerického lietadla
boghead hnedé živočíšne uhlie na výrobu parafínov a olejov
bogomil stúpenec stredovekej kacírskej sekty
bohém človek, ktorý užíva život plnými dúškami, ľahťikár, najčastejšie umelec
bohéma bohémske prostredie, bohémsky život a spoločnosť
bohemiká diela českých autorov vydané kdekoľvek alebo diela cudzích autorov s českou tematikou; české slová v inojazyčnom texte
bohemistika štúdium jazyka, histórie a kultúry českého národa
bohemizácia počesťovanie
bohemizmus jazykový prvok prevzatý z češtiny alebo vytvorený pod jej vplyvom
bohémsky nezodpovedný, ľahkomyselný, nedisciplinovaný, bujarý
bója výstražný – často svetelný - plavák na vodnom toku alebo na mori
bojar do začiatku 18. storočia člen najvyššej ruskej pozemkovej šľachty
bojkot odmietanie niečoho, prerušenie styku, vyhýbanie sa niekomu, odmietanie obchodných a iných stykov
bojler elektrický, parný alebo plynový ohrievač vody
boka záliv, morská zátoka
bolerko krátka ľahká ženská vesta siahajúca nanajvyš do pása, bolero
bolero španielsky ľudový tanec; hudobná skladba k nemu; bolerko
boleta potvrdenka o zaplatení cla alebo poplatku
bolid jasný meteor, ktorý niekedy s rachotom vybuchuje
bolívar menová jednotka vo Venezuele
boliviano základná menová jednotka v Bolívii
bolometer prístroj na meranie intenzity žiarenia hviezd
bolševizmus marxisticko-leninské hnutie v Rusku a bývalom ZSSR
bomba náboj s trhavou náložou, kovová nádoba na stlačené plyny; oválna sopečná vyvrenina; šokujúca správa; prudko vykopnutá alebo hodená lopta
bombardér bombardovacie lietadlo; futbalista známy prudkými kopmi do lopty

bombardón najväčší basový dychový hudobný nástroj
bombardovať zhadzovať alebo vrhať bomby, ostreľovať cieľ delostreleckou paľbou; slovné niekoho napádať
bombast prudké, spravidla nepríjemné zvukové efekty; bezobsažné reči
bombastický nadmerne okázalý, táravý, významom prehnaný
bombáž vydutie veka konzervy spôsobené pokazením obsahu; plstená vrstva na strojových valcoch
bon poukážka na peniaze; pokladničná potvrdenka
bona fide v dobrej viere, v dobrom úmysle, poctivo, s čistým svedomím
bona vychovávateľka, pestúnka v zámožných rodinách
bonanza ložisko drahých kovov a drahokamov; šťastný nález; bájný poklad; vysnívaný obchod
bonapartizmus hnutie usilujúce o dosadenie Bonapartovcov na francúzsky trón; režim jedného človeka a vojenského nátlaku
bonbel polotvrдый francúzsky žuvateľný syr
bonbón cukrík obsahujúci čokoládu alebo obalený vrstvou čokolády
bonboniéra krabica s bonbónmi
bond dlhopis, záväzok, obligácia, dielčí dlžobný úpis; zúročený cenný papier
boneshaker archaický typ bicykla, doslovne kostitras
bonhomia dobráctvo, dobromyseľnosť
bonifikácia zľava z účtu, náhrada za nekvalitné alebo neúplné plnenie, zúrodnenie pôdy zemnými úpravami, vylepšenie; zvýhodnenie
bonifikátor aromatická látka používaná pri výrobe alkoholických nápojov
bonita dobrá kvalita, hodnota, dobrá povesť
bonita pôdy úrodnosť, kvalita poľnohospodárskej pôdy
bonitácia kontrola alebo odhad akosti, odborné hodnotenie kvality napr. pôdy alebo hospodárskych zvierat
bonmot vtipný výrok, slovná hračka
bonsaj, bonsai strom alebo ker pestovaný tak, aby bol výrazne menší ako v prírode
bontón správne spoločenské chovanie, vybrané spôsoby, etiketa
bonus zľava z ceny alebo z poistného; prémie nad rámec podielu zo zisku

v akciových spoločnostiach; dobropis

bonviván sveták, pôžitkár, gurmán

bonz budhistický mních; politický predák s diktátorskými sklonmi; magnát, šéf; domýšľavec

bonzák slangový výraz pre udavača, donášača

bonzovať žalovať, udávať, donášať, vyzradiť

boogie-woogie džezový štýl s typickým rytmom doprovodu; spoločenský tanec z USA, rozšírený po 2. svetovej vojne; klavírny džezový štýl

bookmaker človek prijímajúci stávky na dostihoch

booksize počítač veľkosti bežnej knihy, menší notebook

boom senzácia, rozruch; náhly rozmach, konjunktúra, prosperita

booster, buster natáčivý transformátor, indukčný regulátor; štartovacia raketa; oscilátor deformujúci a predlžujúci zvuk gitary

bootleg nelegálna hudobná kópia na platni alebo CD-nosiči

bootstrap vo výpočtovej technike: samozavádzací program

bop džezový štýl s nepravidelným frázovaním a zložitejšou harmóniou

bór tvrdý nekovový prvok, značka B

bóra studený severný vietor na pobreží Dalmácie

bóran bórovodík, zlúčenina bóru a vodíka

bordel verejný dom, nevestinec; zmätok, neporiadok, chaos

bordelár neporiadny človek

bordereau zoznam odosielanej kuriérskej pošty

bordero zoznam, súpis niečoho

bordó, bordeaux druh francúzskeho ťažkého vína; tmavočervená farba

bordový tmavočervený

bordúra ozdobná obruba, lem; ozdobný okraj tkaniny, iluminácie, nástennej maľby

boreálny severný; ľadový, mrazivý

borec človek vynikajúci v určitej oblasti, najmä v športe; športovec v silovej disciplíne

borelióza akútne infekčné ochorenie vyvolané spirochétami rodu Borrelia, prenášané najmä kliešťami

borgis písmo o veľkosti 9 bodov

borid zlúčenina bóru a kovu

boritan soľ kyseliny boritej

borka odumretá vrstva na kmeňoch a koreňoch rastlín a stromov; rašelinový kváder používaný na kúrenie

boršč ruská polievka z niekoľkých druhov mäsa, kapusty a inej zeleniny, s kyslou smotanou; bolševník borščový, účinná liečivá rastlina

bort diamantový brúsny prášok; tmavé kryštalizované diamanty

borta lemovka

bosanova, bosa-nova tanec brazílskeho pôvodu

bosáž murivo s plasticky zdôraznenými čelnými plochami kvádrov

bosket pravidelná výsadba kríkov a stromov v parkoch a záhradách

boss vedúci, šéf; majiteľ podniku; pohlavár politickej strany

bossa-nova, bosanova moderný latinskoamerický tanec; džez s prvkami latinskoamerickej hudby

boš francúzska prezývka Nemcov za 1. svetovej vojny

bot program, ktorý na internete samostatne vykonáva nejakú úlohu, napr. prehľadávanie stránok

botanik odborník v botanike

botanika rastlinopis, náuka o rastlinách

botel hotel na zakotvenej lodi

botrytída choroba rastlín spôsobená hubami rodu Botrytis

botulizmus otrava tzv. klobásovým jedom (botulotoxínom)

botulotoxín smrteľne jedovatá látka používaná napr. v plastickej chirurgii, klobásový jed, botulín

bourbon americká whisky vyrobená z kukurice

bouvier druh viniča

bowden, bowden ocelové lanko v trubičke na diaľkové ovládanie mecha- nizmov, napr. brzdy na bicykli

bovinný hovädzí

bowle nádoba na chladené nápoje; ľadom chladené víno s likérmí, ovocím a inými prísadami

bowling druh hry kolky, hraný s 10 kolkami a väčšou a ťažšou guľou

box mäkká teľacia alebo hovädzia koža s hladkou lícnou stranou; päst- tiarsky šport; pokyn rozhodcu na pokračovanie boxerského zápasu;

oddelené, ohradené miesto napr. v reštaurácii alebo kaviarni; väčšie zariadenie na chladenie

boxer psie plemeno; pästiar; kovový predmet nasadzovaný na prsty na zintenzívnenie úderu; účastník čínskeho ľudového povstania

boy poslíček, sluha, najmä v hoteloch alebo väčších firmách

boza nealkoholický nápoj v balkánskych krajinách

bozón vo fyzike každá častica s celočíselným spinom, napr. fotón, gluón, kaón, pión, gravitón

brabantka plemeno sliepok

bradsot infekčná choroba bakteriálneho pôvodu postihujúca ovce

brady- prvá časť zložených slov s významom zdĺhavý

bradybázia spomalená chôdza

bradyfázia pomalé vyslovovanie s následnou úplnou stratou reči

bradyfrénia spomalená duševná činnosť

bradykardia spomalenie srdcovej činnosti

bradykinéza spomalenie tempa pohybov z patologických príčin

bradylália spomalenie tempa reči

bradypnoa chorobné spomalené dýchanie

Bráhma posvätné slovo v indickom náboženstve, najvyššie bytie, tvorivý princíp sveta

brahman príslušník najvyššej hinduistickej kasty

brahmanka ázijské plemeno sliepok

brachiácia pohyb pomocou rúk, napríklad u opíc skákajúcich z konára na konár bez pomoci nôh; rúčkovanie, šplhanie a lezenie v zavese-nej polohe

brachialgia bolesť ramena

brachiálny spôsobený rukou; násilný, surový; vykonaný zdvihnutím ruky; ramenný

brachická voda, brakická voda menej slaná morská voda pri ústí rieky

brachyblast skrátaná bočná vetva stromu

brachykefália krátkolebosť, krátka lebka

brachylógia stručný, úsečný rečový prejav

brachylogický úsečný, stručný

Braillovo písmo slepecké, pozostáva z reliéfových bodov

brain-drain odliv mozgov; úsilie získať zo zahraničia inteligenciu a vyso-
kokvalifikovanú pracovnú silu, odchod vzdelaných ľudí do zahra-
ničia za lepšími podmienkami

brainstorming okamžitý nápad, náhla inšpirácia; hľadanie nových nápa-
dov metódou voľnej spontánnej diskusie na určenú tému

braintrust vedúca skupina, mozgové centrum

brainwashing vymývanie mozgu, tvrdý psychický nátlak

brajgel neporiadok, zmätok, výtržnosť

brak chybný tovar, zmätok, odpad; podradná literatúra

brakický poloslaný, napr. voda pri ústí riek do mora; týkajúci sa brakic-
kých vôd

brakovať triediť, vyradovať; preberať, prehľadávať; vykrádať, dranco-
vať

brakteát stredoveká minca s jednostranným razením

brama ocelový ingot

bramarbas chvastúň, táraj

branding vypaľovanie do kože

brandy vínovica, destilát z vína

brandža odbor, odvetvie, oblasť podnikania alebo práce

branzol podošva

braun druh tvrdej drogy

bravissimo vynikajúco, skvelo

bravo veľmi dobre, výborne, vynikajúco

bravúra majstrovstvo, obratnosť, odvážnosť pri neľahkom výkone,
ľahkomyselné pohrdanie nebezpečenstvom

break dance akrobatický diskotékový tanec

brejk v športe rýchly protiútok

brejk, break prerušenie, napr. boxerského zápasu povelom rozhodcu; v
tenise nástup do vedenia pri podaní súpera; improvizácia nástroja
v džeze; v hokeji prechod do rýchleho protiútok

brejkbal v tenise loptička, ktorou hráč získava hru, breakball

brekcia zlepenec usadenej horniny s ostrohrannými úlomkami hornín
spojenými tmelom

breneke druh jednotnej olovenej strely

brasse blue mäkký syr pripomínajúci gorgonzolu
bretón potravinárske farbivo
breve krátky pápežský list
breviár modlitebná kniha katolíckych kňazov; písmo o veľkosti 11 bodov
briard francúzske plemeno pastierskeho psa
brick americký polotvrдый сыр v tvare tehly
bričesky jazdecké nohavice, rajtky
brička ľahký nekrytý kočiar so sedadlami priamo nad kolesami
bridž kartová hra pre štyroch hráčov
brie francúzsky mäkký сыр
brífing krátke stretnutie činiteľa alebo hovorca s novinármi, informatívna schôdzka; výklad
briga plachetnica s dvomi sťažňami
brigáda vyšší vojenský zväzok medzi plukom a divíziou; dobrovoľná spoločensky užitočná práca, skupina pracovníkov, najmä dobrovoľných
brigadír predák
brigadírka druh čiapky so strieškou
brigant darebák, lupič, lúpežník, vyvrhel
brigantína plachetnica s dvomi až piatimi sťažňami, škunerová briga; druh stredovekého brnenia
briketa zlisované prachové uhlie používané ako tuhé palivo; tehla
briketovanie zlisovanie suroviny alebo materiálu do tvaru brikety
brilancia vysoký lesk; zvýšený kontrast svetiel a tieňov na fotografii
brilantína toaletná vonná masť zmes na fúzy a vlasy
brilantný oslnivý, skvelý
brilantný vynikajúci, skvelý
briliant najbežnejší výbrus drahokamov, najmä diamantov; vybrúsený diamant; diamantový šperk; písmo o veľkosti 3 bodov
brioška podlhovasté pečivo
briskný prudký, príkry, nešetný, ostrý
bríza slabý vietor na brehu jazera a mora; morská vanie cez deň z mora na pevninu, pevninská bríza vanie v noci z pevniny na more
brizancia schopnosť výbušniny vyvolať trieštivý účinok

brizantný výbušný, drtivý, trieštivý
brizolit fasádna omietka
brojler intenzívne vykrmované mladé jatočné zviera; kurča s nižšou hmotnosťou vhodné na pečenie
brok najmenšie strelivo
brokát ťažká hodvábná tkanina pretkaná striebornými alebo zlatými niťami
broker obchodný jednatel realizujúci obchody pod cudzím menom a na cudzí účet
brokolica karfiolu podobná hlúbovitá zelenina
brokovnica poľovnícka puška na broky, používa sa pri love na drobnú zver
bróm prvok zo skupiny halogénov, značka Br
bromélia rod tropických rastlín, niektoré sa pestujú ako izbové kvetiny
bromičnan soľ kyseliny bromičnej
bromizmus otrava brómom
bromofom bezfarebná zlúčenina brómu
bromografia metóda rozmnožovania fotografií
bronevik v ruskom jazykovom prostredí označenie obrneného auta
bronchia priedušky
bronchiektázia rozšírenie priedušiek následkom chronického zápalu
bronchiolitída zápal priedušničiek
bronchitída zápal sliznice priedušiek, akútny alebo chronický
bronchitik osoba trpiaca bronchitídou
bronchografia vyšetovanie priedušiek röntgenom
bronchoskop prístroj na vykonávanie bronchoskopie
bronchoskopia vyšetrenie dýchacích ciest bronchoskopom
bronchospazmus kŕč svalstva priedušiek
bronchostenóza zúženie priedušiek
brontograf meteorologický prístroj na zaznamenávanie búrkovej aktivity
brontosaurus rod vymrelých veľjašterov
bronz zliatina medi a kovu
brošňa dekoratívna spona na odev
browning automatická opakovacia pištoľ so zásobníkom v rukoväti

brožovaný neviazaný (o knihe)
brožúra neviazaná tlačovina, zošitová publikácia
BRT skratka pre brutto registrovanú tonu – jednotku miery lodného nákladného priestoru
brucelóza infekčné bakteriálne ochorenie zvierat prenosné na človeka
brum rušivé striedanie napätia zosilovača; bručanie
brumendo bručivý spev bez slov a so zavrenými ústami
brunet človek s tmavšími vlasmi
brut pahlúzy cibulovitých rastlín
brutalita, brutálnosť surovosť, hrubosť, hrubé násilie
brutto hrubá váha, hmotnosť obsahu aj s obalom; hrubý, celkový, napr. príjem pred odpočítaním zrážok, daní a pod.
bruyere tvrdé stredne ťažké tmavohnedé drevo používané na výrobu fajok
bryológia náuka o machorastoch
bubble-gum žuvačka, ktorú možno nafúknuť do bubliny
bubo hnisavý zápal lymfatických uzlín
Buddha v sanskrite Prebudený, Osvietený; prívlastok zakladateľa budhizmu Siddharta Gautamu
budhizmus indické filozoficko-náboženské učenie pochádzajúce z 5. storočia pred n.l. o cestách k dosiahnutiu nirvány, založil ho Budha
budoár dámsky salón
budžet rozpočet
budžucu japonské bojové umenie
bufet pohostinské zariadenie na rýchle občerstvenie; skriňa alebo stôl na nápoje a pokrmy; miestnosť pre rýchle občerstvenie; príborník
buffa komédia, fraška
buffer vyrovnávací pamäť počítačov
buffeting nepravidelné kmitanie niektorých častí lietadla počas letu
buffo spevák v komickej opere
bugatti staršia značka automobilov; vakovitá kabelka
buggy, bugina malý terénny automobil s otvorenou karosériou a ochranným rýmom; detský kočiarič
buchar strojové parné alebo hydraulické kladivo

bujabéza francúzska polievka z morských rýb a kôrovcov
bujón číry mäsový vývar; živný roztok, pôda na kultiváciu baktérií
bukanier morský lupič, pirát
buket charakteristická vôňa vína, z ktorej možno poznať jeho druh a akosť
bukinista predavač kníh na nábrežiach Seiny v Paríži
buklé uzlíkovitý vzor alebo hrubo zrnitý vzhľad textílie; druh koberca
bukovanie, bookovanie zaknihovanie, rezervovanie si niečoho, napr. hotelovej izby; zaregistrovanie, zaúčtovanie; rezervácia, booking
buksér druh malého remorkéra
bula pečatňou opatrený pápežský alebo panovnícky list s kovovou pečatňou; táto pečatň; veľký pluzgier
bulbárny týkajúci sa predĺženej miechy
bulbus guľovito rozšírená časť niektorých orgánov, napríklad predĺžená miecha; dužinatá časť koreňa niektorých rastlín, bulva
buldog psie plemeno so svalnatým telom a silným chrupom
buldozér pásový alebo kolesový traktor s radlicou
buleta briketa z čierneho uhlia v tvare vajca
bulharistika výskum jazyka, dejín a literatúry bulharského národa
bulímia chorobná chuť do jedla, prejedanie sa
bulletin úradná správa, spravidla vydávaná denne, úradný vestník informačného charakteru
bullion vzácny kov, najčastejšie zlato, v podobe prútov
bullish býčí štýl; burzová stratégia na vzostup akcií
bulmastif mohutné psie plemeno pochádzajúce z Anglicka
bulteriér anglické plemeno poľovníckeho psa
bul'va dužinatý rastlinný orgán; očná guľa
bulvár široká veľkomestská trieda so stromoradiami; tlač naháňajúca sa za senzáciami a klebetami; tlačové, televízne alebo rozhlasové materiály zamerané na lacné témy priťahujúce široké vrstvy, napr. život hviezd umeleckého sveta, škandály a pod.
bulvárny nehodnotný, nízkej úrovne, senzaciechtivý
buly otvorenie alebo rozohratie predtým prerušenej hokejovej hry vhodným pukom medzi hráčov oboch strán, rozohratie
bumerang drevená lovecká zbraň austrálskych domorodcov, ktorá sa

pri nezasiahnutí cieľa vráti na miesto vyhodenia; to, čo poškodí pôvodcu

bundeswehr armáda Spolkovej republiky Nemecko

bungalov drevená chata s verandou; letný rekreačný domček

bungee jumping skok z výšky na pružnom lane

bunker zásobník sypkých materiálov; malá pevnosť; vojenský kryt

bunkový transport prenos látok v bunke cez jej membrány

bunostomóza parazitmi spôsobená choroba oviec a dobytky

buntovať tajne pripravovať, podnecovať, napr. vzburu

Búr bývalý holandský osadník v Južnej Afrike

buran prudká víchrica na stepi

burel oxid manganičitý

bürger hovorový výraz pre Bürgerovu chorobu

burgos španielsky mäkký syr

burgundský týkajúci sa Burgundska vo Francúzsku

burizón zrná ryža so zväčšeným objemom

burlak v cárskom Rusku ťahač lodí proti prúdu; pracovitý človek

burleska hrubo komická hra alebo skladba, fraškovitá komika; krátky literárny útvar alebo hudobná skladbička

burnettovanie impregnovanie dreva roztokom chloridu zinočnatého

burnus voľný mužský plášť severoafrických Arabov

bürotel hotel pre podnikateľov, s pripojením na internet, faxom, prenájmom kancelárie, asistentky a pod.

burza stály trh cenných papierov a niektorých druhov tovaru, napr. obilia; vachok medzi kosťou a svalom vyplnený tekutinou; schránka na prenášanie hostie

burzián človek obchodujúci na burze

burzitída zápalové ochorenie mazového vaku v oblasti kĺbu

buržoázia mestské obyvateľstvo za feudalizmu; tretí stav; v marxistickom ponímaní vládnuca trieda v kapitalistickej spoločnosti

busta sochárske poprsie

buš oblasť so suchomilnými kroviskami a stromami na juhu Afriky a v Austrálii

bušel angloamerická objemová a hmotnostná miera, cca 35 litrov

bušidó kódex chovania samuraja, cesta bojovníka

bután nasýtený plynný uhlíkovodík, používaný ako palivo a chemická surovina, súčasť zemného plynu a ropy; alkán

butik menší obchod s kvalitným textilným tovarom

buzar pri biliarde náraz gule na mantinel

buzerant slangový výraz pre homosexuála alebo pre človeka, ktorý otravuje, zabíja, obťažuje, sekíruje

buzerovať sekírovať, obťažovať, preháňať niekoho

buzola prístroj na meranie vodorovných uhlov pomocou magnetického azimutu; kompas

bužírka plastický izolačný obal elektrického vodiča

bypass, by-pass obtok, vnútorný okruh, odklon

byreta sklenená odmerná nádobka

byro vedúca skupina pracovníkov organizácie, užší orgán politického vedenia, kancelária

byrokracia úradnícky aparát, súbor úradníkov; papierovanie, nepružné vybavovanie úradných záležitostí

byrokrat skostnatelý, obmedzený, moc zneužívajúci úradník

byte jednotka počítačovej pamäte obsahujúca 8 bitov

byzantinizmus spoločenský a kultúrny sloh stredovekej Byzancie, v prenesenom zmysle podliezavosť, lichôtkárstvo

byzantológia výskum dejín a kultúry byzantskej ríše

C

C rímska číslica 100 z latinského slova centum

c'est la vie to je život, taký je život, tak to už chodí

ca, cca cirka, približne, asi

caballero rytier, gavalier, urodzený pán v španielskom jazykovom prostredí

cabrales mimoriadne kvalitný španielsky plesňový syr z kravského alebo ovčieho mlieka

caccia skladba s poľovníckymi motívmi; poľovnícka fanfára

caciocavallo taliansky tvrdý syr v tvare valčeka, na Sicílii známy ako ragusano

caciotta taliansky polotvrдый syr

caddie, caddy nosič vaku so 14 golfovými palicami

caduceus symbol lekárskeho povolania, had ovinutý okolo palice

caducum dedičstvo, ktoré nenadobudol žiadny dedič a preto prechádza na štát

caecum slepé črevo

caesar cézar rímsky vládca

café, cafetéria kaviareň, kaviarnička

cache vo výpočtovej technike obmedzená pamäť s rýchlym prístupom

cachucha španielsky ľudový tanec podobný boleru

cajg náradie, náčinie; pevná bavlnená látka na šitie pracovného oblečenia; byť v cajgu – byť v poriadku

calando v hudbe: s klesajúcou silou a rýchlosťou, slabšie a pomalšie

callgirl prostitútka na telefón

calofrig stavebný materiál zo zmesi drevených pilín, cementu, vápna a kremeliny na výrobu dosiek a tvárnic

calor teplota, teplo

calpulli aztécke rodové spoločenstvo so spoločným predkom

calta druh koláča, placka

calvados jablčný destilát

cambozola mäkký aromatický plesňový syr vyrábaný v Taliansku, kom-

binácia camembertu a gorgonzoly

camembert francúzsky mäkký plesňový syr s výraznou šampiňónovou príchuťou

camera obscura tmavá komora bez optiky, s otvorom, predchodca fotoaparátu

camerlengo kardinál zastupujúci pápeža

camorra neapolská mafia

campari druh likéru, aperitív

camping kemping

canadair špeciálne lietadlo na hasenie lesných požiarov

Cancer vo zverokruhu: Rak

candidatus scientiarum kandidát vied, skratka CSc.

canisterapia liečba psom, dotýkaním sa psa, komunikáciou s ním

cantabile v hudbe: spevne

cantal francúzsky tvrdý syr, veľmi podobný anglickému čedaru

canto v hudbe: soprán; spev

cantus firmus jednoduchý chorál; základná melódia viachlasnej skladby

capa hlava, začiatok; **da capo**: znovu, od začiatku

capo di tutti capi šéf šéfov, najvyššia funkcia v talianskej mafii

capriccio hudobná skladba rozmarného obsahu; hravý alebo groteskný námet v grafike alebo maľbe

capriccioso v hudbe: s rozmarom, rozmarne

captatio benevolentiae rečnícky obrat na získanie priazne poslucháčov; doslova honba za priazňou

caput hlava, obrazne: vyčerpaný, mŕtvy

cár ruský panovník do roku 1917

caramba dočerta!

Carcassone spoločenská hra o budovaní miest, ciest, kláštorov a pod.

carezzando v hudbe: nežne, mazlivo

carioca tanec latinskoamerického pôvodu z 30. rokov minulého storočia

cárizmus neobmedzená vláda cára v Rusku do bolševickej revolúcie v roku 1917

cárizmus systém neobmedzenej vlády cára v Rusku

cárofil stúpenec cára a jeho vlády

carpe diem využi deň, ži naplno
carta bianca, carte blanche neobmedzená plná moc
Carthago delenda est Kartágo musí byť zničené – vyhlásenie rímskeho politika Cata, v prenesenom význame výzva na tvrdé a rozhodné riešenie
cartridge zásobník, napríklad na toner v počítačových tlačiarňach
carving krájanie, rezanie; rezaný oblúk pri zjazdovom lyžovaní
casanova synonymum zvodcu žien, sukničkára, záletníka
case history súhrnná správa údajov o jednotlivcovi, jeho klinickom a inom stave; podrobný opis reklamnej akcie
cash and carry platba v hotovosti a odvoz tovaru na náklady kupujúceho, systém predaja „zaplat' a odvez si“
cash hotovosť, platba v hotovosti
cash-flow peňažný tok, ukazovateľ finančnej situácie podniku
cassa bubon
casting ponuka, výber, konkurz na obsadenie filmových a podobných úloh
castis omnia casta čistému všetko čisté
castrismus politický systém na Kube za vlády F. Castra
castrum doloris doslova ležanie bolesti; katafalk s vystavenou rakvou
casus belli dôvod na vojnu, zámienka na zahájenie nepriateľstva
casus prípad, dôvod
catering objekty na zásobenie lietadiel jedlami a inými potrebami pre cestujúcich; dovoz jedál zákazníkovi; dodávka jedál, nápojov, príborov a všetkého potrebného na usporiadanie spoločenskej akcie systémom „na kľúč“ špecializovanou firmou
catch as catch can doslova chyť ako môžeš; zápas vo voľnom štýle, wrestling
caudillo v španielčine vodca, označenie diktátora Franca
causa bibendi dôvod k napitiu
causa dôvod, príčina; právny proces, kauza
causa mortis príčina smrti
causa occasionalis príležitostná príčina
causa sui príčina ako taká

causerie zábavná, vtipná črta (v novinách)
CC skratka výrazu Corps Consularie, konzulárny zbor (medzinárodné označenie konzulárnych vozidiel)
cca približne, asi, cirka
CD kompaktný disk; zariadenie v počítači umožňujúce čítanie kompaktných diskov; skratka výrazu Corps Diplomatique (diplomatický zbor), označenie motorových vozidiel diplomatických zborov
CD-ROM dátový alebo zvukový kompaktný disk; prídavné zariadenie počítača umožňujúce čítanie kompaktného disku
cédéčko kompaktný disk, CD, kompakť
cedent postupiteľ, kto postupuje niekomu nejaké právo, napr. pohľadávku
céder ihličnatý strom rastúci v Stredomorí, najmä v Libanone, ktorého je symbolom
cedi základná menová jednotka v Ghane
cédille háčik pod „c“ vo francúzštine, aby sa vyslovovalo ako „s“ (ç)
cedovať postúpiť pohľadávku inému veriteľovi
cedrát ker rodu Citrus rastúci v subtropickom pásme, s veľkými žltými plodmi
cedrela veľkolistý tropický strom
ceduľa potvrdenie, lístok so správou alebo oznámením; výveska, plagát; starší názov bankovky
ceduľová banka emisná banka, banka vydávajúca bankovky
cefalalgia bolesť hlavy
cefalín látka vyskytujúca sa v mozgu, pečeni a pod.
cefalo-, kefao- prvá časť zložených slov s významom hlava, hlavov, mozog, mozgový
cefalometria metóda merania lebky
cefeida pulzujúca premenná hviezda
cech stredoveká stavovská organizácia remeselníkov alebo obchodníkov; prevádzková alebo výrobná jednotka v rámci podniku; slangový výraz pre dlžobu v pohostinskom zariadení
cekostómia chirurgické vyvedenie slepého čreva z tela
cela malá miestnosť vo väznici alebo v kláštore; hlavná miestnosť v antic-kom chráme bez okien

celebrant kňaz slúžiaci omšu
celebrita významná osoba, známa osobnosť
celebrovať slúžiť omšu
celestín síran strontnatý, nerast; člen mníšskeho rádu sv. Celestína
celiakia ochorenie tenkého čreva prejavujúce sa hnačkami; alergia na lepok
celibát bezženstvo, nútený slobodný stav katolíckych kňazov
celina v sovietskom prostredí neobrábaná pôda; poštová cenina s vytlačnou poštovou známkom alebo s jej kresbou
celiotómia chirurgický rez brucha
cello violoncello
celofán obalová fólia z regenerovanej buničiny
celoskop prístroj na stanovenie počtu buniek, krviniek a pod.
celta nepremokavá plachta alebo diel stanu z nej vyrobený; plachta na nákladných autách
celula bunka
celuláza enzýmy pomocou ktorých mikroorganizmy rozkladajú celulózu
celulitída zápal bunkového tkaniva, najmä podkožného; tzv. pomarančová koža, najčastejšie na stehnách
celuloid pružný plast z nitrocelulózy a gáfru
celulóza buničina, polysacharid, základ bunkových stien rastlinných tkanív; používa sa pri výrobe papiera a plastických látok
celzián alumosilikát barnatý, nerast
cembalo klávesový hudobný nástroj zo 16. storočia, harpsichord
cement práškové hydraulické spojivo, hlavná zložka betónu; tmel používaný v zubnom lekárstve
cementácia druhotné spevnenie, stvrdnutie; sýtenie povrchu ocele uhlíkom; prirodzené spevnenie usadenej horniny, stmelenie
cemeterium cintorín, pohrebisko
ceno- prvá časť zložených slov s významom spoločenstvo, pospolitosť
cenobita pustovník, askéta
cenóbiom funkčné zoskupenie, kolónia buniek jednobunkových rias vytvorená delením jednej materskej bunky; spoločný život, súžitie
cenocyt jednobunkový orgán s mnohými jadrami

cenogaméta rozmnožovacia bunka s viacerými jadrami
cenogenéza spoločný pôvod z rovnakého predka, pokrvné príbuzenstvo
cenóza rastlinné alebo živočíšne spoločenstvo
cent technická jednotka váhy, metrický cent, 100 kg; stotina základnej menovej jednotky, napríklad dolára a iných mien
centenárrium sté výročie, storočnica
center stredný útočník; prihrávka do priestoru pred súperovou brámkou; stred
centesimo stotina niektorých menových jednotiek, ako u nás halier
centezimálny stotinový
centi- v cudzích zložených slovách znamená stotinu
centifólia stolistá ruža
centiliter stotina litra, objemová jednotka
centim drobná minca franku, pesety a iných menových jednotiek
centimeter stotina metra, dĺžková jednotka
centrácia smerovanie do stredu
centrála ústredie, ústredňa, napr. telefónna; úsečka spájajúca stredu dvoch kruhov alebo gúl
centralizácia sústreďovanie do jedného centra, vytváranie jedného ústredia, napr. firmy alebo štátnej správy; v šachu obsadenie centra šachovnice
centralizmus výkon moci, riadenia a kontroly z jedného ústredného miesta, sústreďenie moci
centrálna hviezda nachádzajúca sa v strede planetárnej hmloviny
centrálné jadro bunkové jadro ležiace uprostred zárodočného vaku rastliny
centrálny nervový systém sústava nervových centier riadiacich činnosť organizmu
centrálny ústredný, nachádzajúci sa v centre
centráž centrovanie
centricita dostredivosť, dostrednosť
centrický stredový, smerujúci do stredu
centrifúga odstredivka, zariadenie na oddeľovanie drobných častíc a látok alebo na odstránenie vlhkosti z vypraného textilu

centrifugálny odstredivý
centriola deliace teliesko v bunke
centripetálny dostredivý
centrista stúpenec centrizmu
centristický smerujúci do stredu, usilujúci o vytvorenie stredu, sústredujúci
centrizmus politická orientácia v strede medzi ľavicou a pravicom
centronukleus jadro bunky s vnútrojadrovým centrom delenia
centroplán stredná časť krídla lietadla; miesto, na ktoré sa napájajú vonkajšie časti krídla
centroplast mimojadrové teliesko
centroplazma protoplazma
centrosféra plazma okolo deliaceho telieska v bunke
centrovanie nastavenie geometrickej šošovky zhodne s optickou osou; stredenie, taká úprava súčasti stroja, aby pri otáčavom pohybe bola presne v strede
centrovať prihrávať do stredu hracej plochy; vykonávať centrovanie
centrum stred, ústredie, stredisko, hlavné miesto alebo bod; stred šachovnice; stred mesta
centúria stotnina v starorímskom vojsku; stovka občanov
cenuróza ochorenie oviec
cenzor v starovekom Ríme úradník prevádzajúci cenzus; úradník prevádzajúci dozor nad obsahom médií, dozor nad médiami, kontrolu ich obsahu
cenzúra kontrola, dozor, dohľad, najmä nad tlačou a inými masovokomunikačnými prostriedkami; v antickom Ríme odhad majetku občanov; úrad cenzora
cenzurovať vykonávať kontrolu obsahu kníh, tlače, programu rozhlasu alebo televízie, listov väznených osôb a pod.
cenzus súpis majetku a osôb; sčítanie ľudu; stredoveká renta; zaradenie obyvateľov do tried podľa pôvodu a majetku
cepín horolezecká palica s kovovým hrotom
cer dub rakúsky
cér kovový prvok, značka Ce

ceratodon rohozub červený, druh machu
cerberus prísny strážnik (podľa starogréckeho bájneho psa strážiaceho vchod do podsvetia)
cercle krúžok, uzavretá spoločnosť
cereálie obilniny; v antickom Ríme slávnosti na počesť bohyně úrody
cerebellum malý mozog
cerebrálny mozgový
cerebropatia poškodenie mozgu
cerebrospinálny mozgovomiechový
cerebrovaskulárny mozgovocievny
cerebrum mozog
ceremónia, ceremoniál obrad, procedúra, obvyklý proces; liturgické úkony pri bohoslužbe
ceremoniál súbor pravidiel pre slávnostné obrady
ceremoniár osoba riadiaca obrady, obradník
Ceres asteroid, najväčšia planétka
cereus kaktus rodu Cereus
cerezín tuhý uhl'ovodík, používa sa pri výrobe sviečok a konzervačných látok
cerid prírodný vosk
cerit vodnatý kremičitan vápnika, céra a mangánu, nerast
cerkária vývojové štádium motolice
cerkláž uzatvorenie krčka maternice počas tehotenstva
cerkosporióza choroba rastlín – predovšetkým listov cukrovej repy - spôsobená hubou
cermet žiaruvzdorný materiál vyrobený spekaním zmesi kovových a keramických práškov
cerografia rytie do voskovej vrstvy, spôsob tlače
ceroplastika modelovanie voskom
certifikácia udelenie certifikátu; certifikát
certifikát potvrdenie, osvedčenie, napr. pravosti alebo zhody s požiadavkami; overenie, preukaz
cerumen ušný maz vo vonkajšom zvukovode
ceruzit uhličitan olova, lesklý nerast

cervantit oxid antimónu, kosoštvorcový nerast svetlej farby
cervicitída zápal krčka maternice
cervikálny krčný
cesia postúpenie nejakého práva, územia, pohľadávky
cesionár osoba, ktorá prevzala pohľadávku
cestóda červ parazitujúci v črevách hostiteľa
cestodológia výskum pásomníc, súčasť helmintológie
cestodóza choroba spôsobená pásomnicami
cetán lineárny nasýtený uhl'ovodík so šesťnástimi atómami uhlíka
ceteris paribus za jestvujúcich podmienok
cetyl jednoväzbová skupina odvodená od cetánu
cézar titul rímskych cisárov, caesar; cisár, panovník, samovládca
cézaropapizmus systém spojenia duchovnej aj svetskej vlády v jednej osobe
cézia postúpenie pohľadávky
céziu mäkký alkalický kov
cezmína ker alebo strom rodu Ilex
cezúra medzislovný predel vo verši spadajúci do stopy; v hudbe predel, krátka prestávka medzi frázami
ciacha označenie výrobcu, kvality, hmotnosti, miery a pod. úradne vyryté alebo vypálené do predmetu; výšková značka, napr. najvyššej prípustnej hladiny vody
ciachovanie overenie a potvrdenie presnosti údajov, prístrojov a zariadení
cibelín mäkká vlnená tkanina s dlhým lesklým vlasom
cibet silne aromatický výlučok z podchvostovej žľazy cibety, používaný v kozmetickom a farmaceutickom priemysle; kožušina z cibety
cibeta šelma s vyvinutou pachovou žľazou, žijúca v Afrike a v Ázii
cibofóbia chorobný strach z jedla
cibórium strieška nad oltárom nesená štyrmi stĺpmi, baldachýn; liturgická nádoba z drahého kovu na nohe a s vekom na uchovávanie hostíí
cícer rastlina z čeľade bôbovítých, používaná ako zelenina
cicero písmo veľké 12 bodov; základná typografická jednotka 4,51 mm
cicerón, cicerone sprievodca turistov
cicit kocka, ktorú si Židia položia na čelo pri modlitbe

cider mierne alkoholická vykvasená jablková šťava, jablkové víno
cif z anglického spojenia cost-insurance-freight, doložka v medzinárodnej kúpnej zmluve, podľa ktorej predávajúci znáša náklady dopravy, poistenia a naloženia tovaru
cifra číslica; ozdobný prvok v tanci, speve, výšivke
cigája druh plemennej ovce
cigareta pokrýjaný tabak v rúrkovitom papierovom obale
cigória kávová náhrada z čakanky
cichlida dravá ryba z čeľade Cichlidae, chovaná aj v akváriách
cichorín glykozid získavaný z koreňa čakanky
cikáda hmyz vydávajúci typický ostrý zvuk
cikatrizácia zjazvenie rany
ciliárny riasinkový, riasový
cílie pohybové organely bunky
cimbal úderný strunový hudobný nástroj
cimburie zubaté ozdobné zakončenie stredovekých hradieb a hradných veží
cimélia vzácnosť, rarita, najmä v knižnici
cimra starší názov izby
cín kovový prvok, značka Sn
cinabarit sulfid ortuťnatý, rumelka, nerast
cinemaskop snímanie a premietanie filmov širokouhlou technikou
cinerácia spopolnenie, kremácia, žeh
cinerária starček krvavý, exotický kvet
cinerárium urna na popol zosnulého a miesto jej uloženia
cingulum obväz na zlomeniny rebier; šnúra na previazanie alby
cinchonín alkaloid obsiahnutý v kôre chinínovníka
cínia kvet pochádzajúci z Mexika, pestovaný v záhradách
cink starý dychový drevený hudobný nástroj; očný zákal; podvodná značka na kartách; modrina na oku
cinóber iný názov cinabaritu, rumelky
cínovanie nanášanie vrstvy cínu na predmety z kovu
cínovec oxid ciničitý, nerast
cinquecento obdobie talianskej renesancie v rokoch 1500 – 1600

cinzano druh dezertného cína, aperitív
circa, cirka asi, okolo, približne, skratka ca, cca
circulus vitiosus bludný, začarovaný kruh; neriešiteľná situácia, bez východiska
cire perdue stratený vosk, technika odlievania kovov
cirhóza chorobné zdurenie a stvrdnutie, napr. pečene
cirk polkruhovitý uzáver ľadovcového údolia
cirka asi, približne, skratka cca, ca
cirkadiálny, cirkadiánný v biológii denný
cirkadiánný týkajúci sa zmien fyziologických funkcií organizmu s približne dennou periódou
cirkev spoločenstvo ľudí s rovnakým náboženským presvedčením
cirkoráma panoramatické kino, premietanie filmu na kruhovú plochu
cirkulácia kolobeh, obiehajúce, napr. plynov alebo kvapalín; krvný obeh
cirkulár obežník; cirkulárka, kotúčová pála
cirkulárka kotúčová pála
cirkulárny obiehajúci, kruhový, kolujúci
cirkumanálny nachádzajúci sa v okolí konečníka
cirkumcizia obriezka, odstránenie časti predkožky penisu
cirkumekvatoriálny nachádzajúci sa v blízkosti nebeského rovníka
cirkumferencia v medicíne rozsah, obvod
cirkumflex v niektorých jazykoch druh prízvuku; jeho označenie
cirkumflexia v medicíne otočenie, ohnutie
cirkumlunárny nachádzajúci sa v blízkosti Mesiaca
cirkumpolárne hviezdy nikdy nezmiznú pod obzorom (u nás severné) alebo sú stále pod obzorom (u nás južné)
cirkumpolárny v geológii nachádzajúci sa v blízkosti zemského pólu
cirkumzenitál astronomický prístroj na určovanie zemepisnej polohy podľa výšky hviezd
cirkus v staroveku kruhová alebo oválna závodná dráha; zábavný podnik s artistickými vystúpeniami v stane alebo v stálej budove s kruhovým hľadiskom; zmätok, výtržnosť
cirok obilnina teplých oblastí, u nás krmovina, sorgo
cirokumulus malé kopovité oblaky najmä z ľadových kryštálikov;

oblaky nazývané baránky
cirrostratus priesvitná vrstva oblakov vláknitého vzhľadu
cirus, cirrus riasa, oblak vláknitého tvaru z ľadových kryštálikov
cislunárny nachádzajúci sa medzi Zemou a dráhou Mesiaca
cista puzdro na šperky, spravidla bronzové alebo drevené
cistercián, cistercita člen mníšskeho rádu reformovanej vetvy benediktínov
cisterna nádrž na kvapaliny alebo sypké hmoty; auto s cisternou
cistrón nositeľ informácie, štruktúrny gén
citácia, citát doslovné uvedenie časti písomného alebo ústneho prejavu; starší názov predvolania na súd
citadela veľmi silne opevnené miesto vo vnútri hradieb; samostatná mestská pevnosť
citát doslovné uvedenie cudzieho výroku alebo textu
citátomania časté používanie citátov
citera doskový strunový brnkací hudobný nástroj
citovať doslova opakovať cudzie výroky alebo časti textov
citrín žltá odroda kremeňa, nerast
citroën francúzska automobilová značka
citronáda nápoj z vody, citrónovej šťavy a cukru
citronát cukrom napustená kôra citrónovníka liečivého
citrus citrónovník
citura zvyšok kovu pri razení mincí
city stred veľkomesta, obchodná alebo banková štvrť mesta; veľké alebo významné mesto
civil občan – nevojak, občiansky, nevojenský stav
civilista nevojak
civilistika veda občianskeho práva
civilita občianstvo, občianskosť
civilizácia vyšší stupeň vzdelanosti a hmotného blahobytu, úroveň spoločenského rozvoja a materiálnej kultúry v danej epoche; kultúra, vzdelanie
civilizátor človek šíriaci civilizáciu
civilizmus európsky umelecký smer v prvých rokoch 20. storočia vzdá-

vajúci hold technickej civilizácii
civilizovaný kultúrny, vzdelaný
civilnoprávny vzťahujúci sa na občianske právo
civilný občiansky, nevojenský; striedmy, vecný, neokázalý; vzťahujúci sa na občianskoprávne, nie trestné vzťahy a činy
civis občan
civis academicus akademický občan, kedysi označenie poslucháča vysokej školy
cizelér kovotepec
cizelovanie umelecké zdobenie povrchu kovových predmetov; zdokonaľovanie, vylepšovanie
cizioján veršovaný stredoveký kalendár
cizúra zvyšky kovu pri razení mincí
cladonia lišajník rodu Cladonia
clair-obscur maliarska technika šerosvitu
clara pacta, boni amici dobré zmluvy robia dobrých priateľov
clarino malá trúbka
claudetit oxid arzenitý, nerast, arzénová ruda
clausula rebus sic stantibus zmluvná doložka, podľa ktorej zmluva platí iba za predpokladu nezmenených podmienok
clavecin strunový klávesový hudobný nástroj, čembalo, harpsichord
clayonáž pokrývanie svahov ohrozených zosuvom pôdy
clearing účtovanie vzájomných operácií v zahraničnom obchode bez hotovostného platenia, teda púhym zúčtovaním obojstranných pohľadávok a záväzkov
clinch, klinč v boxe nedovolené držanie súpera znemožňujúce ďalší boj
clipboard podložka s kolíčkom na prichytenie papiera, písacia doska; vo výpočtovej technike schránka, programový nástroj zjednodušujúci výmenu údajov medzi aplikáciami
clo štátom stanovený poplatok za prechod tovaru cez štátnu hranicu, platí ho dovozca alebo vývozca
closed-end fund uzavrený investičný fond
clou „zlatý klinec“ programu
coach taktický vedúci športového oddielu, tréner

cob druh ušľachtileho koňa
cockney londýnsky dialekt; prezývka obyvateľov Londýna hovoriacich týmto dialektom
COCOM Coordinating Committee, koordinačný výbor pre kontrolu vývozu tovaru strategického významu
coda dohra, dovetok skladby
cogito, ergo sum myslím, teda som; Descartovo východisko nového filozofického systému založeného na racionalizme, aktívnej činnosti rozumu
cochonerie oplzlosť, necudnosť, nehanebnosť
coitus pohlavný styk, súlož
cól staršia dĺžková jednotka, 24 mm
colbertizmus francúzsky variant merkantilizmu
colby v USA vyrábaný tvrdý syr typu čedar
coli označenie baktérií spôsobujúcich črevné ochorenia
college v anglosaských krajinách typ strednej, vyššej alebo vysokej školy; v USA označenie prvých ročníkov univerzity
collier náhrdelník
colnica miesto na prelievanie dovážaného alebo vyvázaného tovaru
columbia americké plemeno ovci
combo malá inštrumentálna džezová skupina
come primo v hudbe: ako predtým
come sopra v hudbe: ako predtým
come-back, comeback návrat známej osobnosti do verejného života; návrat
comics, komiks skratka anglických slov comic strips = obrázkový časopisecký seriál, najčastejšie dobrodružný
coming-out verejné prihlásenie sa k určitej činnosti
comme il faut ako sa patrí, vzorne, patrične, náležito
commedia dell arte staršia talianska improvizovaná komédia
commis pomocník v obchode
commodo v hudbe voľne, pohodlne
common law zvykové právo, obecné právo, angloamerický právny systém

Commonwealth skratka výrazu British Commonwealth of Nations, Britské spoločenstvo národov, konštitučné spojenie Veľkej Británie a domínií

compact disc kompaktný disk, kompakť, cédečko, skratka CD

company spoločnosť, združenie; skupina, zhromaždenie, účasť

con accento v hudbe: dôrazne

con affetto v hudbe: náruživý, zmyselne

con amore v hudbe: láskyplne

con anima v hudbe: s citom, oduševnene, nadšene

con brio v hudbe: ohnivo, veľmi živo

con calore v hudbe: vrelo, vrúčne

con dolore v hudbe: bolestne

con espressione v hudbe: výrazne, s výrazom

con forza v hudbe: silno

con fuoco v hudbe: ohnivo

con grazia v hudbe: pôvabne

con moto v hudbe: živo

con passione v hudbe: vášnivo

con spirito v hudbe: oduševnene, nadšene

con tenerezza v hudbe: jemne, nežne

con umore v hudbe: vtipne

con variazioni v hudbe so zmenami, s variáciami

con-, **kon-** prvá časť zložených slov s významom s, so, spoločne

concertino hudobná skladba menšieho rozsahu a menšej náročnosti ako koncert; malá skupina sólových hudobníkov

concerto grosso druh barokovej inštrumentálnej skladby, striedajúcej orchester a concertino

conditio sine qua non nutná podmienka, nevyhnutný predpoklad

conductus stredoveká viachlasná skladba, kondukt

config špeciálny textový súbor riadiaci určité zložky počítačového operačného systému MS-DOS a OS/2

conquista dobývanie, dobytie; španielsky termín pre dobytie a ovládnutie indiánskych území v Novom svete v 16. storočí

conquistador španielsky dobyvateľ Ameriky v 16. storočí

consensus omnium zhoda všetkých názorov

consommé silný hovädzí vývar

contradictio in adjecto rozpor s prívlastkom; záporná negácia dvoch zložiek výrazu

cooler miešaný nápoj z ovocnej šťavy s vínom alebo destilátom; chladič

copyright doložka o výhrade autorského, resp. vydavateľského práva, značka ©

cor srdce

córdoba menová jednotka Nikaraguy

cordon sanitaire „ochranný pás“, sanitný kordón

cornflakes, **corn-flakes** kukuričné lupienky, kukuričné vločky

coroner v anglosaských krajinách úradník vyšetrojúci prípady násilnej smrti, vydávajúci predbežný úsudok o jej príčine a páchatel'ovi

Corp. skratka slova corporation, obchodná spoločnosť

corps zbor, napr. armádny alebo diplomatický

corpus delicti usvedčujúci predmet, vec spojená s trestným činom, vecný dôkaz

corpus telo, teliesko

corrigenda pokyn korektora na opravenie vyznačených chýb v sadzbe

Cosa Nostra názov sicílskej mafie, v preklade „naša vec“

cotton bavlna, textilná surovina

coulomb jednotka elektrického množstva, elektrického náboja

coulombmetria, **coulometria** meranie elektrického náboja

coulommiers francúzsky mäkký syr podobný camembertu

countdown odpočítavanie

country krajina, vidiek, zem; country music

country music pôvodná ľudová hudba južných a západných štátov USA; kovbojské piesne s doprovodom gitary a/alebo huslí

coup d'état štátny prevrat, puč

court d'honneur čestný dvor budov v tvare písmena U, typický pre obdobie baroka

cousin bratranec

cousine sestranica

cover story príbeh alebo článok v časopise pojednávajúci o veci zobraze-

nej na titulnej stránke

crack derivát kokaínu, mimoriadne toxická droga

crash autonehoda, zrážka; druh ľanovej tkaniny

crazy bláznivý, pojašený, šialený

crazy-komédia bláznivá komédia

credit card kreditka, úverová karta

cremeroll francúzsky krémový syr s tenkou bielou vrstvou plesne

crescendo v hudbe: pozvoľna zosil'ovať, silnejšie

crinkle moderná štruktúra odevu pripomínajúca plisované alebo plastické

tkaniny, s krčivosťou vo všetkých smeroch

croissant pečivo z lístkového cesta plnené rôznymi náplňami

cross country cezpoľný beh

crossbar krížový spínač v spojovej technike, medzimestský hovor

crossing-over náhodná výmena chromozomových segmentov

cruising anonymné sexuálne, spravidla homosexuálne kontakty

crux kríž

cuajada venezuelský mäkký syr z kozieho a ovčieho mlieka

cucuracha temperamentný latinskoamerický tanec, druh rumbly

cui bono v čí prospech, komu to prospeje (otázka pri vyšetrovaní zločinov)

cukerín sacharín, umelé sladidlo

cuketa, cukina tekvica podobná uhorke

cukina cuketa

culpa previnenie, vina

cum clausula s podmienkou

cum grano salis nie doslova, s istým obmedzením

cum infamia s hanbou

cum laude s pochvalou

cunami, tsunami mohutná prílivová vlna spôsobená podmorským zemetrasením

cunilingus dráždenie ženského pohlavného orgánu, najmä klitorisu, jazykom

cup pohár, kalich, šálka; športová cena; športová súťaž

Cupido antický boh lásky

cuprum meď, značka Cu

curacao, kiraso pomarančový likér

curit hydroxid uranylu a olova, kosoštvorcový nerast

curling hra na ľade s ťažkými okrúhlymi kameňmi

currency theory v ekonomickej vede výraz pre teóriu obeživa

curriculum vitae životopis

cutis koža, škára

cviker okuliare upevňované na nos

cvilich ľanová tkanina

cvok bláznivý, pomätený človek; ozdobný nit napr. na džínsoch

cyankáli kyanid draselný, prudký jed

cyanóza modrofialové sfarbenie kože a slizníc spôsobené nedostatčným okysličením kože

cyatostomóza ochorenie hydiny v dôsledku napadnutia pľúcny cudzopasníkom

cybeteria kybernetická kaviareň, internetová kaviareň

cydónia ker alebo menší strom rodu Cydonia

cykas palmovitý tropický strom

cyklamát druh umelého sladidla

cyklámen izbová rastlina s veľkými kvetmi

cyklámenový ružovoľalový (farba, odtieň)

cyklický pravidelne sa opakujúci, periodický, kruhový

cyklida geometrická plocha štvrtého stupňa

cyklista bicyklista

cyklistika rekreačná alebo športová jazda na bicykli

cyklitída zápal riasinkového telesa v oku

cyklizácia reakcia vyvolávajúca vznik cyklických zlúčenín

cyklodróm pretekárska cyklistická dráha

cyklofrénia duševné ochorenie vyznačujúce sa striedaním mánie s prejavmi melanchólie

cyklograf prístroj na rysovanie väčších kružníc; druh fotoaparátu; automatický zapisovač dráhy pohybu

cyklogram záznam vyhotovený cyklografom

cykloid osobnosť charakteristická striedaním nálad

cykloida rovinná krivka opisovaná vybraným bodom kružnice
cykloklosár cyklokrosový pretekár
cyklokomputer počítaadlo absolvovanej vzdialenosti na bicykli
cyklokros terénna cyklistika
cyklometer geodetický prístroj na meranie dĺžok a vzdialeností na zeme-
pisných mapách
cyklometria meranie plošného obsahu a obvodu kruhových plôch
cyklometrický súvisiaci s funkciami arkussínus, arkuskosínus, arkustan-
gens, arkuskotangens
cyklón ničivý vietor s dažďom nad horúcimi oblasťami Zeme; odstredivý
odlučovač valcovitého tvaru, napr. vo vysavači
cyklóna zóna nízkeho tlaku, tlaková níz
cyklopit priesvitný nerast
cykloserín druh antibiotika
cyklostyl kancelársky rozmnožovací stroj a spôsob rozmnožovania na
ňom
cyklitol druh silnej výbušniny
cyklotrial terénna cyklistika, prekonávanie prekážok bez dotyku zeme
cyklotrón kruhový urýchľovač ťažkých nabitých častíc
cykloturistika bicyklovanie v prírode
cyklotýmia duševná porucha, časté striedanie veselosti a depresie
cyklovač zariadenie regulujúce pohyb v dávkach, cykloch
cyklóza pohyb obsahu bunky po určitej dráhe
cyklus opakujúci sa sled udalostí; pravidelná zmena činnosti; súbor jed-
notiek rovnakého typu idúci alebo opakujúci sa po sebe
cylinder valec; vysoký tvrdý klobúk valcovitého tvaru; vrchná sklenená
časť petrolejovej alebo plynovej lampy
cylindróm nezhubný nádor potnej žľazy
cymbídium izbová rastlina
cynický pohrdavý, bezcitný, bezohľadný
cynik necitlivý, bezcitný, bezohľadný človek
cynizmus prísne mravné učenie filozofickej školy kynikov v starovekom
Grécku, mravná otrlosť, pohrdanie mravnými zásadami, bezohľad-
nosť

cyprus exotický ihličnatý strom s charakteristickou štíhlou siluetou
cyriak člen mnišského rádu
cyrilika staroslovienske písmo vytvorené z gréckej unciály a hlaholiky
v Bulharsku koncom 9. storočia
cyrilo-metodský týkajúci sa vierozvestcov Cyrila a Metoda
cysta váčok, mechúr; patologická dutina v orgáne; mechúr poskytujúci
ochranu nižším organizmom v určitom štádiu ich vývoja
cystadenóm nádor sliznej alebo potnej žľazy
cystalgia bolestivé a časté močenie
cysteín aminokyselina s obsahom síry, nachádza sa v bielkovinách
cystektómia chirurgické odstránenie močového mechúra
cysticerkóza ochorenie zvierat spôsobené larvami pásomnice
cystitída zápal močového mechúra
cystografia röntgen močového mechúra
cystolitiáza nahromadenie kamienkov v močovom mechúre
cystóm nádor tvorený cystami
cystoskop prístroj na vyšetrenie močového mechúra
cystoskopia vyšetrenie močového mechúra kamerou (cystoskopom)
cystóza prestúpenie orgánu cystami
cyto- prvá časť zložených slov s významom bunka, bunkový
cytoblast domnelá hmota, z ktorej vznikajú bunky
cytocentrum centrozóm
cytodiagnostika určenie diagnózy mikroskopickým skúmaním tkanív,
kvapalín a výlučkov tela
cytofarynx bunkový hltan prvokov
cytofyziológia súčasť cytologie skúmajúca činnosť buniek, ich deje
a funkcie, rast a delenie buniek
cytogamia proces splývania buniek
cytogén plazmagén
cytogenetika veda zaoberajúca sa genetickými javmi na bunkovej a jad-
rovej úrovni
cytogenéza tvorenie, vznik a vývoj buniek
cytokinéza delenie cytoplazmy pri mitóze, delenie buniek vôbec
cytológia náuka o bunke, bunková biológia

cytolýza rozpadnutie, rozpustenie bunky
cytomegália vírusové ochorenie novorodencov napádajúce pľúca, pečeň a iné orgány
cytomorfológia odbor cytológie, skúmajúci štruktúru a zložky buniek
cytoplazma celý obsah bunky okrem jadernej hmoty, protoplazma vyskytujúca sa mimo jadra bunky
cytostatikum látka tlmiaca rast a rozmnožovanie buniek, najmä nádorových, karcinostatikum
cytotoxický rozrušujúci, otravujúci bunky
cytotoxín bunkový jed
cytozín súčasť nukleových kyselín
cytozóm polymorfné telieska v cytoplazme bunky
čabajka slangový výraz pre čabiansku klobásu
čabraka bohato zdobená pokrývka koňa; ornamentálny motív
čača, cha-cha spoločenský tanec pochádzajúci z Kuby
čachre nepoctivé konanie
čajka malá turecká alebo kozácka loďka; vojenská hliníková nádoba na jedlo s pohyblivým držadlom, ešus; vodný vták
čajovka čajová ruža; údenina z bravčového mäsa
čáka, čakov tvrdá vojenská čiapka
čakan palica so sekierkou na konci
čakra kruh, kolo, slnečný kotúč, symbol vzniku a zanikania, symbol behu času; staroindická vrhacia zbraň
čalamáda zmes krájanej zeleniny naloženej v octovom náleve
čalúnenie dekoračná tkanina na nábytku, najmä sedacom
čamara pánsky slávnostný čierny kabát so stojacím límcom a radom gombíkov zapínaných na šnúrky
čampaka dekoratívny stromček ázijského pôvodu
čardáš maďarský tanec s pomalou a rýchlou časťou
čaringa posvätný predmet Australanov, o ktorom veria, že uchováva časť duše
častuška ruská ľudová pieseň, spravidla s improvizovaným aktuálnym obsahom
čatrang druh šachovej hry v Perzii pochádzajúci z čaturangy

čaturanga najstarší druh šachu pochádzajúci z Indie
čau-čau čínske psie plemeno chované aj u nás, čínsky leví pes
čedar, cheddar anglický tvrdý syr v tvare valca alebo hranolu
čechizácia počešťovanie
čeka Všeruská mimoriadna komisia, bezpečnostný orgán sovietskej moci v rokoch 1917 – 1921
čekista príslušník sovietskej Čeky
čekovať z anglického slova check = kontrolovať, overovať
čelesta hudobný nástroj s klaviatúrou
čelo violoncelo, strunový hudobný nástroj
čembalo strunový hudobný nástroj
čert'az najstaršie ruské mapy vytvorené z opisov ciest v 16. storočí
čevapčiči, čevabčiči jemne mleté korenené mäso tvarované do valčekov, smažené alebo grilované
čharok turecký modlitebný mlynček
čibuk turecká fajka
čikle, chicle prírodná elastická hmota používaná na výrobu žuvačky
čikoš pastier koní na maďarskej puste
čili, chilli zmes korenia, ktorej základom je kajenské korenie
činčila juhoamerický hlodavec so vzácnou kožušinou; jeho kožušina
činel tanierovitý bicí hudobný nástroj
činka posilňovacie náradie; náradie vzpieráčov
čip, chip označenie integrovaného obvodu pozostávajúceho zo stoviek logických obvodov
čipsy, chipsy smažené zemiakové lupienky
čitraka v hinduizme denne obnovované znamenie príslušnosti k sekte; u žien znamienko krásy na čele
čivava malé psie plemeno pochádzajúce z Mexika, najmenší pes
čop v tenise rezaná lopta, forhendový aj bekhendový úder
čorba polievka zo zeleniny, húb, rýb, hydiny, mäsa a fazule
čubrica balkánska zmes korenia
čufty opekané drobné šištičky alebo gul'ôčky z mletého mäsa a ryže podávané v paradajkovej omáčke
čumiza prosu podobná obilnina, používaná aj ako krmivo pre exotické

vtáctvo

čuvač plemeno veľkého bieleho dlhosrstého pastierskeho psa pochádzajúce zo Slovenska a Poľska

D

da capo znovu, od začiatku

dabing pretlmočenie a prerozprávanie filmu do inej jazykovej verzie; dabingové štúdio

dablér, dublér dvojník nahrádzajúci herca pri nebezpečných a fyzicky náročných filmových scénach, najčastejšie kaskadér

dabovať vykonávať dabing, pretlmočiť filmové dialógy do domáceho jazyka

dacron druh polyesterového vlákna

dača chata, letné vidiecke sídlo v Rusku

dada, dadaizmus literárny a umelecký smer z konca prvej svetovej vojny a prvých rokov po nej

dadaista obdivovateľ dadaizmu, umelec tvoriaci v tomto štýle

dafnia drobný vodný kôrovec, hrotnatka, vodná blška, potrava pre akváriové ryby

dagerotípia jeden z najstarších spôsobov fotografovania a spracovania zachyteného obrazu

dagoba orientálna stupňovite sa zužujúca vežovitá budhistická chrámová stavba, pagoda

daguerrotypia, dagerotípia najstarší spôsob fotografovania na dosky z medi, postup vynašiel Daguerre

dahi indický údený syr z byvolieho mlieka

daimon dobrý alebo zlý duch ovládajúci človeka; démon

daimonium vnútorný hlas; hlas svedomia, rozumu, hlas boží; mravný zákon

daiquiri koktail z rumu, citrónovej šťavy a cukru

dakryocystitída zápal slzného vaku oka

daktyl trojslabičná zostupná stopa; daktylský verš

daktylografia starší názov strojopisu

daktyloskopia náuka o odtlačkoch prstov, odoberanie odtlačkov prstov a určovanie totožnosti na ich základe

daktylotika znaky vytvárané prstami rúk, prstová abeceda
dalajláma svetská a spolu s pančenlámom duchovná hlava Tibetu
dalasi menová jednotka Gambie
dalba pilota na vysadzovanie plavidiel alebo na navigáciu
dales finančná tieseň
dália georgína, bylina rodu Dahlia
dalman africký drobný cicavec
dalmatínek stredne veľký pes s krátkou tvrdou srst'ou s čiernymi alebo hnedými škvrnami
Dalmuti spoločenská hra o postupe v kastovom systéme
daltonizmus farbosleposť, najmä na červenú a zelenú farbu
damascénsky týkajúci sa Damašku, napr. damascénska oceľ
damask bavlnená alebo ľanová tkanina s lesklým vzorom
damnum škoda na práve alebo veci
Damoklov meč neustále hroziace nebezpečenstvo
damper, dumper vyklápacie vozidlo s otočným riadením
damping, dumping veľmi nízka cenová ponuka, štátom podporovaný stratový obchod
dan majster alebo učiteľ japonských bojových športov džudo a karate; majstrovský stupeň vyjadrujúci technickú vyspelosť závodníka týchto športov
danablu druh plesňového syra z kravského mlieka
danajský dar skazonosný dar neprinášajúci úžitok, podľa dreveného koňa, ktorého Danajci – Grékovia darovali Trójanom, ale predtým do neho ukryli vojakov
danbo dánsky polotvrdý syr, do ktorého sa často pridáva rasca a koreniny
dancing tanečná sieň, tančiareň
dandy frajer, sveták, švihák
danub najstaršie chladné obdobie alpského zaľadnenia, donau
darda kartová hra a figura v nej; úder, silná rana
darling zariadenie na domáce čerpanie vody zo studne; miláčik
darwinizmus vývojová teória organizmov na základe prirodzeného výberu
dáta skutočnosti, údaje, napr. životopisné; údaje spracovávané počítačom

databanka banka údajov, dát
databáza vnútorne organizovaný súbor informácií, údajov, dát
datácia opatrenie dátumom, datovanie
datív tretí pád skloňovania
datka kazeta DAT; magnetofónový nosič digitálneho záznamu
datovať opatřit dátumom, stanovit' dátum niečoho
datozmenka zmenka, ktorá má presne stanovený čas splatnosti
dátum časový údaj, označenie dňa vzniku niečoho, napríklad dokumentu
dauphin titul francúzskych korunných princov
dauphn francúzsky mäkký syr s tenkou vrstvou plesne
d'aur, džaur v islamských krajinách hanlivé označenie nemoslimov, neveriacich v islam
daviscupový vzťahujúci sa na Davis Cup, medzinárodnú tenisovú súťaž mužov
dazymeter prístroj na meranie hustoty plynov
DDT (skratka dichlórdifenyiltrichlóretánu) veľmi účinná látka na hubenie hmyzu
de dato odo dňa vyhotovenia, odo dňa, od dáta, skratka d.d.
de facto v skutočnosti, fakticky, skutočne, naozaj
de gustibus non est disputandum o chuti nemožno diskutovať, chute sú rôzne; proti gustu žiadny dišputát
de iure podľa práva, z právnych dôvodov
de lege ferenda z hľadiska pripravovaného zákona
de lege lata z hľadiska platného zákona
de luxe komfortný, vynikajúci, najvyššej kvality, luxusný
de omnibus dubitandum est o všetkom treba pochybovať
de visu na pohľad, podľa názoru
de-, dez- predpona s významom od, z, preč
deadline, dead line posledný termín, najkrajnejšia časová hranica
deadweight, dead weight mŕtva váha; hrubá nosnosť lode
deaerácia odsávanie vzduchu, napr. z potravín
deaglomerácia obmedzovanie nadmerného rastu ľudských sídiel, opak aglomerácie
dealer, díler poverený zástupca firmy; sprostredkovateľ obchodu, ob-

chodný zástupca

dean hodnostár anglikánskej cirkvi, dekan

debakel porážka, pohroma, skaza, neúspech

debardér prístavný nosič nákladov

debarkadér plávajúce prístavisko

debata rozhovor, verejná diskusia, výmena názorov

debelácia ukončenie vojenského sporu porážkou jedného z jeho účastníkov

debet dlh, dlžná suma na bankovom účte, záporný zostatok; ľavá strana účtu, má dať

debil človek postihnutý debilitou; slangový výraz pre hlupáka

debilita druh slaboduchosti, slabomysel'nosti; slangovo hlúposť

debitor dlžník

debl, double štvorhra; družstvo dvoch hráčov, posádka dvoch na kajaku alebo kanoe a pod.

deblista hráč vo štvorhre

deblokácia uvoľnenie, odstránenie prekážok; uvoľnenie pohľadávok najmä v cudzom štáte; nahrádzanie blokových tlačiarenských typov; ukončenie blokády, obliehania

debut prvé verejné vystúpenie, prvé dielo, počiatok

debutant debutujúci umelec, začiatočník

debutovať prvý raz verejne vystúpiť, vydať alebo inak zverejniť svoje prvé dielo

debužírovať hodovať, dobre jesť a piť

decelerácia spomalenie, znižovanie rýchlosti, výkonu alebo vývoja

decénium desaťročie

decentný nevtieravý, slušný, umiernený, jemný, zdvorilý

decentralizácia rozloženie zo stredu na obvod, presun ústrednej právomoci na nižšie orgány

decentralizmus opak centralizmu, rozdelenie riadenia a správy do viacerých organizačných jednotiek

decepcia sklamanie; oklamanie

decerebrácia ťažké vyradenie centrálného nervového systému poškodením šedého a bieleho mozgového tkaniva

deci- prvá časť zložených slov s významom desatina, desiaty diel

decibel desatina belu, jednotka merania výkonu, útlmu, zisku, hladiny intenzity zvuku alebo akustického tlaku, značka dB

decidovať rozhodovať sa, rozhodnúť sa

decima desiaty stupeň diatonickej stupnice; desaťveršová sloha provenšálskeho pôvodu

decimalizácia zavádzanie desatinnej sústavy

decimálka váha

decimálny desatinný, desiatkový

decimovať popravovať každého desiateho; hromadne zabíjať; ničiť, hubiť, oslabovať

decízia rozhodnutie, rozhodovanie; riadiaca sféra

decizívny určujúci, rozhodujúci s konečnou platnosťou

decrescendo v hudbe: postupne zoslabovať

dederon syntetické vlákno a tkanina vyrábaná v bývalej NDR (nemecky DDR); hanlivá prezývka obyvateľov NDR

dedikácia venovanie, pripísanie, zasvätenie, poskytnutie autogramu

dedukcia vývod, odvodenie, záver

deescalácia zmiernovanie politického alebo vojenského konfliktu či napätia

deetatizácia odštátnenie, privatizácia

deexcitácia prevedenie vybudeného atómu do základného stavu

defašizácia odstraňovanie všetkého, čo súvisí s fašizmom

defekácia vyprázdňovanie črevného obsahu, stolice; odstraňovanie nečukrov vápenným mliekom

defekt porucha, poškodenie, chyba, nedostatok; prepichnutie alebo prerazenie pneumatiky

defektivita porucha integrity jedinca typická narušením jeho vzťahov k okoliu, spoločnosti, najmä k výchove, vzdelaniu a k práci

defektológ odborník v defektoló

defektológia náuka o deťoch s psychickými a telesnými poruchami a nedostatkami

defektoskopia kontrola chýb materiálov a výrobkov bez narušenia ich zloženia

defeminizácia strata znakov typických pre ženy; uprednostňovanie prijímania mužov s cieľom znížiť nadmerný počet žien napr. v školstve

defenestrácia vyhodenie človeka z okna

defenzíva obrana, odražanie útokov

defenzor obranca, obhajca

deferent hlavná kruhová dráha v geocentrickej sústave, po ktorej sa pohybuje stred epicyklu

defetizmus porazenectvo, porazenecká nálada, nevier a v úspech, sklúčenosť, odovzdanosť osudu, strach z neúspechu

defibrilátor prístroj odstraňujúci fibriláciu srdca elektrickým výbojom

deficiencia nedostatok, nedokonalosť, chyba

deficient kňaz penzionovaný pre neschopnosť výkonu povolania zo zdravotných, vekových alebo iných dôvodov

deficit schodok, manko, nedostatok, strata; nedostatok zdrojov, napr. energetických alebo surovinových

deficitný stratový; chýbajúci

defilé slávnostný prehliadkový pochod, prehliadka vojska

definícia vymedzenie pojmu, výmer, presný opis

definitíva trvalé ustanovenie do úradu alebo funkcie, pevný, určitý pomer alebo stav

definitívny trvalý; konečný

definovať presne určiť, podať definíciu, opísať

deflácia zvyšovanie hodnoty peňazí odčerpaním časti bankoviek, opatrenie na zastavenie inflácie; trvalý pokles cenovej hladiny a rast kúpnej sily menovej jednotky; odnos vetrom, odvievanie voľných častíc zvetralých hornín

deflagrácia prvá fáza výbuchu výbušniny, vznietenie

deflektor odchyľovač; spojler

deflexia úchylka zo smeru alebo polohy, odchýlka od normálu

deflorácia porušenie panenskej blany, spravidla pri prvej súloží, zbavenie panenstva

deflúvium vypadávanie vlasov

defoliácia odlistenie, umelé odstránenie rastlinných listov

defoliant látka spôsobujúca odlistenie

deforestácia odlesnenie

deformácia znetvorenie, porušenie tvaru, zmena tvaru vonkajšou silou

deformita vrodené alebo získané znetvorenie častí tela

deformovať meniť tvar, robiť deformáciu niečoho

defosforácia odstraňovanie fosforu z ocele

defraudácia sprenevera, zneužitie zverených hodnôt

defraudant ten, kto spreneveril zverené hodnoty

degenerácia úpadok, strata schopnosti alebo síl, chátranie, ochabovanie; vývojový ústup, zvrhnutie sa od normálneho alebo progresívneho vývoja

deglaciácia ústup zaľadnenia

degoržovanie odkalovanie fliaš pri výrobe šumivého vína

degradácia zníženie hodnoty, zosadenie z funkcie, znehodnotenie, trvalý zostup; rozklad makromolekulárnych látok na nízkomolekulárne

degresia zostup, klesanie, pokles, opak progresie

degustácia ochutnávanie, najmä vín pri znaleckom hodnotení

degustátor ochutnávač nápojov alebo potravín

degutantný odporný, nechutný

dehelmintizácia ničenie cudzopasných červov v živom organizme, odčervovanie

dehonestácia urážka, ohováranie, zneuctenie

dehonestovať znevažovať, ponížovať, privádzať do rozpakov, zahabovať

dehumanizácia odľudšťovanie

dehydratácia odvodnenie, odstraňovanie vody, prirodzené alebo chorobné ochudobňovanie organizmu o vodu, nedostatok vody v organizme

dehydratovaný, dehydrovaný odvodnený

dehydrogenácia, dehydrogenizácia odštiepenie vodíka zo zlúčeniny

dechlorácia odstraňovanie chlóru z vody špeciálnou filtráciou

decht hustá, tmavá, olejovitá kvapalina vznikajúca pri tepelnom rozklade organických látok bez prístupu vzduchu

Dei gratia z božej milosti, kedysi prívlastok panovníkov

deideologizácia odstraňovanie ideologických vplyvov
deifikácia zbožňovanie, vyhlásenie za božstvo
deixia ukazovanie, upozorňovanie
deizmus učenie uznávajúce boha iba ako tvorcu sveta, ktorý nezasahuje do jeho behu
déja vu už videné; pocit, že toto sme už raz zažili, videli
dejekcia bezprávne vypudenie z držby; výkaly, vylučovanie
déjeuner druhé raňajky, desiata
deka- prvá časť zložených slov s významom desaťnásobok, desaťnásobný
dekáda obdobie desiatich dní; desiatka; desiatka niečoho, napríklad kníh, rokov; v elektronike zapojenie sčítavajúce impulzy od 0 do 9; rozdelenie kalendára počas Veľkej francúzskej revolúcie na desaťdňové celky
dekadencia úpadok, zhoršenie, pokles; v umení označenie úpadkovosti; filozofický smer z prelomu 19. a 20. storočia orientovaný na nihilizmus, depresiu a individualizmus
dekadický desatinný, desiatkový
dekaéder desaťsten
dekalifikácia odvápnenie
dekalo strata na hmotnosti tovaru prirodzeným spôsobom, napr. vyschnutím
dekalóg desatoro prikázaní
dekameron súbor desiatich príbehov; príbeh alebo príbehy desiatich dní
dekan lineárny nasýtený uhl'ovodík s desiatimi atómami uhlíka; úsek ekliptiky o veľkosti 10°; cirkevný hodnostár; akademický hodnostár stojaci na čele fakulty
dekanát správa fakulty vysokej školy alebo univerzity pod vedením dekana; farnosti v pôsobnosti dekana
dekantácia oddeľovanie kvapalín od tuhých látok (usadenín)
dekapitácia odťatie hlavy, v prenesenom zmysle odstránenie z funkcie
dekapitalizácia zníženie kapitálu akciovej spoločnosti, aby sa znížilo jej daňové zaťaženie a zvýšila sa hodnota jej účastín
dekapovanie morenie; odstraňovanie nežiaducich povlakov z povrchu kovu

dekarbonizácia odstraňovanie uhlíka z určitej látky; zmäkčovanie vody
dekarboxylácia odštiepenie oxidu uhličitého z karboxylovej skupiny
dekartelizácia po porážke Nemecka v II. svetovej vojne opatrenie spojencov na zrušenie nemeckých kartelov, realizované len vo východnej časti krajiny, z ktorej sa stala NDR
dekatovanie úprava vlnených, polovlnených a bavlnených látok naparovaním, čím sa ušľachťuje ich lesk a zabraňuje sa zrážaniu
deklamácia recitácia, prednes, napr. vyhlásenia alebo básne; spev s dôrazom na rytmiku textu alebo slova; krasorečenie
deklarácia prehlásenie, najčastejšie verejné a slávnostné; vyhlásenie politika k závažnej otázke; prehlásenie o obsahu zásielky, kamióna a pod.
deklarant kto podáva colné hlásenie, daňové priznanie
deklaratívny vysvetľujúci, majúci povahu prehlásenia; navonok okázalý
deklaratórny vysvetľujúci, zisťujúci, vyhlasujúci
deklarovať vydať slávnostné prehlásenie; vyhlásiť; označiť obsah alebo cenu zásielky
deklasifikácia preradenie tovaru do nižšej kvalitatívnej a cenovej skupiny; poníženie niekoho, znehodnotenie, zníženie, zneváženie
deklasovať ponížiť, znížiť, znehodnotiť, vylúčiť z určitej spoločenskej vrstvy alebo triedy
deklinácia skloňovanie, uhol medzi magnetickým a zemským poludníkom, odchýlka, sklon
dekodér zariadenie na dekódovanie signálu, dešifrátor
dekokt odvar, vodný výťažok z rastlinných častí, spravidla z liečivých bylín
dekolonizácia odstraňovanie všetkých foriem a prejavov koloniálneho systému
dekolorácia odfarbenie
dekolorizácia odfarbenie
dekoltáž, dekolt hlbší výstrih ženských šiat
dekompenzácia porušenie kompenzácie, zlyhanie, zhoršenie funkcie orgánu
dekompenzácia srdca zlyhanie srdcovej šinnosti

dekompletovať rozkladať celok

dekomponovaný rozložený

dekompozícia rozklad, hniloba

dekompresia pôsobenie zníženého atmosférického tlaku na organizmus, napr. pri potápaní, lietaní; zníženie tlaku vo valci výbušného motora, v niektorom orgáne či priestore; odľahčenie

dekoncentrácia rozklad, prenesenie pôsobnosti na nižší orgán; nedostatok koncentrácie; nesústredenosť

dekontaminácia očistenie osôb, predmetov a vzduchu od jedovatých látok, odmorenie; odstraňovanie mikróbov z ľudského alebo zvieracieho tela a z okolitého prostredia

dekor, dekorácia výzdoba, okrasa

dekorácia vybavenie divadelnej scény pre určitú hru; výzdoba, skrášlenie prostredia

dekorativizmus umelecký smer zdôrazňujúci dekoratívnosť

dekoratívny okrasný, ozdobný

dekorovať ozdobiť, robiť dekoráciu; udeliť rád, vyznamenanie

dekort zníženie ceny tovaru z dôvodu jeho poškodenia alebo nedostatočnej kvality

dekortifikácia, dekortikácia odstraňovanie drevnatých a dužinatých častí vláknitých rastlín, aby sa získali čisté vlákna

dekórum formálna, len vonkajšia dôstojnosť, vážnosť, slušnosť; vonkajší vzhľad, vonkajšie zdanie dôstojnosti

dekrement útlm, strata, znížene

dekrescencia pokles, zmenšovanie

dekrét právny akt hlavy štátu s účinnosťou zákona, ustanovujúci právny akt, úradný výmer

dekubit, dekubitus preležanina

dekurz denník o priebehu ochorenia; beh, priebeh

dekurzívny splatný po určitej lehote, pozadu

del skratka latinského výrazu delineavit = kreslil, rysoval

delácia pripadnutie, dedičstvo

deleatur nech je vypustené, vyškrtnuté (korektórne znamienko pre zrušenie časti textu)

delegácia skupina zastupujúca nejaký orgán alebo organizáciu pri jednaní, posolstvo; prenesenie úradného alebo súdneho rozhodovania alebo právomoci na iný ako príslušný orgán

delegovať poveriť niekoho zastupovaním v určitej veci

delfín ozubený morský cicavec s vysokou inteligenciou; plavecký štýl

delibácia právne uznanie zahraničných rozhodnutí

deliberácia uvažovanie, úvaha, premýšľanie, rokovanie

deliberačná lehota čas na rozmyslenie

delicato v hudbe: voľne

delicózny ľúbezný, lahodný, rozkošný

delikatesa pochúťka, lahôdka; jemnosť, delikátnosť

delikátny lahodný, jemný; chýlostivý, citlivý, vyžadujúci opatrnosť, zvláštny prístup

delikt previnenie, porušenie zákona alebo mravných zásad, trestný čin

delikvencia páchanie trestnej činnosti

delikvent páchatel', vinník, previnilec

delimitácia vymedzenie, určenie, rozdelenie pôsobnosti

delírium krátkodobé porušenie vedomia s blúznením a halucináciami

delírium tremens blúznenie následkom ťažkej otravy alkoholom spojené s halucináciami

delkredere, delcredere úverová provízia za poskytnutie záruky

deložovanie násilné alebo úradne nariadené vyst'ahovanie z bytu, domu, kancelárie, pozemku a pod.

delta písmeno gréckej abecedy „d“ ; rozvetvenie ústia rieky do mora

deltaplán rogalo

demagnetizácia odmagnetizovanie magnetických látok

demagóg vodca ľudu v antickom Grécku; človek využívajúci demagógiu a klamstvá na získanie moci

demagógia nesvedomité, nevyberanými prostriedkami docieľované úsilie o získanie priazne, prehnaná argumentácia

demarkácia vytýčenie hraníc, rozhraničenie; v medicíne ohraničenie chorobného ložiska v tele pacienta

demarkačný vymedzujúci, rozdeľujúci, hraničný

demarš zakročenie, zákrok, diplomatický protest

demaskovať odmaskovať, strhnúť masku, odhaliť, ukázať pravú podobu

dematerializácia odhmotnenie, odtelesnenie

demekológia populačná ekológia skúmajúca vzťahy medzi prostredím a populáciou

demencia získaná slaboduchosť, slabomyseľnosť, oslabenie rozumových schopností v dôsledku degeneratívnych zmien v mozgovom tkanive

dementi úradné prehlásenie o nepravdivosti správy alebo údaju; vyvrátenie falošnej, klamlivej správy alebo tvrdenia

dementovať vyhlásiť niečo za nepravdivé, poprieť pravdivosť nejakého tvrdenia

Demeter v starogréckom bájosloví bohyňa úrody, roľníctva a občianskeho poriadku

demi- prvá časť zložených slov s významom pol, polovičný, polo-

demi sec polosuché víno

demilitarizácia zákaz udržiavania a rozširovania vojenskej sily na určitom území

demineralizácia zníženie hladiny minerálnych solí v organizme; odstránenie minerálnych solí napr. z vody

deminutívum zdrobnelina

demisia odstúpenie z úradu alebo funkcie, vzdanie sa funkcie

demiurg stvoriteľ, pán sveta; starogrécky remeselník

demižon, demižón vydutá sklenená nádoba, najčastejšie chránená opleteným prútím alebo prúčkami plastu

demo slangový výraz pre predbežnú, demonštračnú ukážku, demoverziu

demobilizácia prevedenie vojnových síl do mierového stavu, zrušenie vojnového stavu armády

democentrum predvážacie - demonštračné - stredisko

démodé vyšlý z módy, staromódny, nemoderný

demodulátor zariadenie umožňujúce získanie pôvodného (modulovaného) signálu

demofóbia chorobný strach z ľudí

demografia veda o ľudskej populácii, jej štruktúre a vývoji z kvalitatívnych aj kvantitatívnych hľadísk

demokartografia príprava máp s uvedením demografických údajov

demokracia vláda ľudu, forma štátu s maximálnou účasťou občanov na riadení a správe krajiny

demokratický ľudový; založený na zásadách demokracie

demokratizácia presadzovanie a rozvíjanie demokratických zásad

demolácia, demolícia búranie stavby

démon zlý alebo dobrý duch; v náboženstve zlý duch, diabol

demonetizácia zrušenie platnosti kovovej mince ako zákonného platidla; znehodnotenie, stiahnutie mince z obehu

démonický diabolský, pôsobiaci tajomným, zhubným kúzlom

demonopolizácia zrušenie, odstránenie monopolov

demonštrácia názorná ukážka, názorný výklad; okázalé vyjadrenie mienky; verejný masový prejav názorov a požiadaviek; sústredenie vojenských síl pri hranici iného štátu na demonštrovanie sily

demonštratívny názorný, demonštračný

demontáž rozobratie stroja alebo zariadenia

demoralizácia úpadok mravov, uvoľnenie disciplíny a mravov; ochabnutie bojového ducha

démós v starovekom Grécku ľud, opak aristokracie; obyvateľstvo určitého územia alebo správnej jednotky

demoskopia prieskum verejnej mienky

démotický ľudový, napr. jazyk

demotivácia zníženie, úpadok, strata záujmu, motivácie

demultiplexor zariadenie obnovujúce výstupné signály zlúčené predchádzajúcim multiplexorom

denacifikácia odstránenie nacistov a ich vplyvu v povojnovom Nemecku

denacionalizácia násilné odnárodňovanie; vrátenie znárodnených majetkov pôvodným vlastníkom

denatalita pokles pôrodnosti

denaturácia zbavenie látky jej prirodzených vlastností, pôvodnej podoby; znehodnotenie látok; zmena štruktúry chemickými alebo fyzikálnymi prostriedkami

denaturalizácia vzdanie sa štátneho občianstva alebo jeho strata

denaturát denaturovaný lieh

dendrit výbežok nervových buniek
dendro- prvá časť zložených slov s významom strom, stromový
dendrolit skamenelé drevo
dendrológia náuka o drevinách, súčasť botaniky
dendrometria náuka o zisťovaní hmoty, veku a prírastku stromov vzhľadom na využitie drevnej hmoty
denervácia dočasné alebo trvalé vyradenie určitého nervu z funkcie; strata nervového zásobovania určitej oblasti
denervovať odstrániť nervy z určitej časti tela; znervózňovať, spôsobovať podráždenie nervov
dengue vírové ochorenie v tropických a subtropických oblastiach, horúčka dengue
denim džínsovina
denitrácia odstránenie rozpusteného dusíka z tekutej ocele
denitrifikácia odstraňovanie dusičnanov z vody biologickými spôsobmi
denivelizácia odstraňovanie zhodnej úrovne, napr. miezd
denomikácia označenie, meno, pomenovanie; jednotlivá protestantská cirkev; menová reforma sprevádzaná znížením nominálnej hodnoty platidiel
denominácia označenie, menovanie, nazvanie
denominatívum slovo odvodené z podstatného alebo prídavného mena
denotácia vzťah výrazu k denotátu, teda k tomu, čo označuje
dentakryl plastická hmota používaná napr. na zubné protézy a v modelárstve
dentála zubnica, zubná spojivová tkanina
dentalgia bolesť zubov
dentálny zubný
dentícia prerezávanie zubov
dentin zubovina
dentista zubný lekár alebo technik
denudácia obnažovanie zemského povrchu pôsobením dažďov, vetra a iných faktorov
denunciácia udanie, ohováranie, udavačstvo
denunciant udavač, donášač

denutícia podvyživenosť, vychudnutosť
denzimeter hustomer, prístroj na meranie hustoty kvapalín
denzita hustota, napr. optická hustota, hustota kvapalín, kostného tkaniva
denzitometria meranie optickej hustoty spracovaného fotografického záznamu
deo-, dezo- prvá časť zložených slov s významom spojeným s odstraňovaním nepríjemných pachov
deontológia nevžitá označenie etiky ako náuky o povinnosti
deoxyribonukleová kyselina nukleová kyselina, nositeľ genetických informácií, skratka DNA
depalatalizácia strata mäkkosti spoluhlásky, zmena mäkkej spoluhlásky na tvrdú
depandancia, dependancia vedľajšia budova, prístavok, oddelená časť domu, hotela, ubytovne; pobočka
departement správny okres vo Francúzsku
department v angloamerických zemiach oddelenie inštitúcie, úradu alebo ústavu či organizácie
dependencia závislosť; vedľajší nehnuteľný majetok; menšie a menej náročné ubytovacie zariadenie v rámci areálu hotela
depergelácia proces rozmrazovania večne zmrznutej pôdy
depersonalizácia odosobnenie
depeša súrna správa, telegram
depigmentácia strata kožného pigmentu, zmenšenie jeho množstva
depilácia prirodzené alebo umelé odstraňovanie ochlpenia, vlasov; epilácia
depilátor prístroj alebo prípravok na depiláciu
depistáž vedomé, cielené, včasné vyhľadávanie nemocných alebo zdrojov chorôb v celej populácii alebo vo vybraných skupinách
depo, depot sklad, zásobáreň; v doprave opravovňa a úschovňa lokomotív, železničných vozňov, autobusov a iných prostriedkov hromadnej dopravy
depolymerácia, depolymerizácia rozklad chemicky zložitej látky na jednoduché zložky, rozklad polymérov na monoméry
deponát uložená vec, uložená suma, vec v úschove

deponent človek ukladajúci cenné hnutelné veci, napr. šperky, do úschovy

depónia skládka materiálu, napr. stavebného

deponovať uložiť, dať do úschovy

depopulácia vyľudňovanie, vyľudnenie určitého územia; zníženie pôrodnosti

deportácia vyhostenie, násilné vyst'ahovanie na prikázané miesto, odsun

depotný forma liekov s veľmi pomalým vstrebávaním; depozitný

depozícia uloženie a zverenie do úschovy; zbavenie úradu; písomné svedectvo, miestoprísažné prehlásenie

depozícia uloženie, uschovanie, zloženie, zosadenie z trónu

depozitár priestor na uloženie zbierok, sklad; uschovateľ

depozitná banka banka prijímajúca vklady a cenné predmety do úschovy

depravácia výrazné zhoršenie, skaza, úpadok

depreciácia znehodnotenie, pokles hodnoty

depresia sklúčenosť, pokles, tiesnivé pocity; sklúčenosť ako prejav psychickej poruchy; v geológii označenie pre miesta ležiace pod úrovňou hladiny mora; tlaková níz, zóna s nízkym tlakom vzduchu; obdobie stagnácie výroby a rastu nezamestnanosti

depresívny sklúčujúci, stiesnený; týkajúci sa depresie

deprimovaný sklúčený, stiesnený

deprimovať sklúčovať, stiesňovať

deprivácia strata, zbavenie, nedostatok niečoho; strádanie z nedostatku zmyslových podnetov; dlhodobý nedostatok telesných a psychických potrieb

depurácia vymazanie záväzkov z pozemkovej knihy; vyčistenie; odpísanie fiktívnych položiek

depuratívum prehľadadlo

depurgácia vyčistenie čriev

deputácia posolstvo, skupina osôb poverená nejakým jednaním na vyšších úradoch

deputát odmena v naturáliach; člen deputácie

deputátnik človek poberajúci deputát

deputovať poveriť niekoho účasťou na deputácii

deratizácia plánovaná mechanická alebo chemická likvidácia hlodavcov

deratizátor, deratizér človek vykonávajúci deratizáciu

derby anglický tvrdý syr typu čedar; dostih trojročných koní na 2400 metrov, stretnutie dvoch miestnych športových oddielov

derealizácia chorobné odvracanie sa od skutočnosti, chorobný pocit neskutočnosti

deregulácia obmedzenie regulačných zásahov

dereizmus myslenie odchyľujúce sa od skutočnosti a logiky k vlastným predstavám a fantáziám

derelikcia úmyselné vzdanie sa vlastníctva veci

derivácia funkcie matematická funkcia odvodená od základnej funkcie

derivácia odvodenie, odchýlka, odchylenie; jeden zo základných pojmov matematickej analýzy; tvorenie odvodených slov; odchýlka dráhy strely

derivans lieky, ktoré silným dráždením pokožky znižujú bolestivý pocit

derivát zlúčenina odvodená od základnej molekuly, látky; v jazykovom zmysle odvodenina, derivované sloveso

derivátor počítačový prvok, ktorý derivuje vstupnú premennú podľa inej premennej

derma koža, pokožka

derma-, dermato-, dermo- prvá časť zložených slov s významom koža, kožný, pokožka, pleť

dermabrázia chirurgické zbrúsenie pokožky

dermálny kožný, pleťový

dermatitída zápalové ochorenie pokožky

dermatoglyfika náuka o kožných lištách na prstoch, dlaniach a chodidlách

dermatológia náuka o kožných chorobách, kožné lekárstvo

dermatomykóza kožné ochorenie vyvolané parazitickými hubami

dermatoplastika chirurgické odstránenie poškodenej kože; plastická kožná operácia

dermatovenerológia odbor lekárstva zaoberajúci sa kožnými a pohlavnými chorobami

dermatóza nešpecifikované kožné ochorenie

dermatozoonóza kožná choroba vyvolaná parazitmi živočíšneho pôvodu
dermochalázia nadmerné uvoľnenie kože, previsnutá zvráskavená koža
dermoid, dermatoid nádorový útvar v koži, cysta
dernier cri posledný výkrik; posledný výkrik módy, horúca novinka
derniéra posledné predstavenie, posledné uvedenie hry
derogácia zrušenie starého zákona novým; obmedzenie, zúženie
deruta rozklad, zmätený ústup vojska; prudký pokles burzových kurzov
derviš islamský žobravý mních; vo všeobecnosti askéta
desagregácia rozklad, rozpad
desalinizácia odstraňovanie soli z pôdy, odsolovanie pôdy
desant vojenský výsadok; vojsko určené na akcie na nepriateľskom území
desaveu popretie, odvolanie alebo vyvrátenie tvrdenia
descendencia postupnosť vývoja rastlinných a živočíšnych druhov v prírode; spätná vývojová línia, zostupná postupnosť
descendent potomok; príbuzný v zostupnom pokolení
desenzibilácia zníženie, strata citlivosti
design, dizajn vonkajší vyhľad alebo tvar priemyslového výrobku, tovaru, najčastejšie spotrebného
designácia ustanovenie, menovanie do úradu; označenie, pomenovanie
designovaný menovaný do úradu
desikácia vysušenie orgánu alebo organizmu; v geológii vysychanie usadenín
deskripcia opis
deskriptíva deskriptívna geometria
deskriptívna geometria vyjadrovanie priestorových útvarov v rovine
deskriptívny popisný; zaoberajúci sa zobrazovaním
deskriptor kľúčové slovo v počítačovom spracovaní informácií, predmetové heslo
desktop stolová doska; konštrukcia zariadenia umožňujúca jeho umiestnenie na stole
desmo- prvá časť zložených slov s významom puto, väzba
desorpcia uvoľnenie absorbovaných molekúl z povrchu alebo absorbovaných z objemu látky; opak sorpcie
desperácia beznádej, zúfalstvo

desperát zúfalec schopný všetkého
despocia neobmedzená vláda, samovláda
despota samovládca, tyran; panovačný človek; hodnosť panovníka Byzantskej ríše
despotizmus neobmedzená vláda skupiny alebo jednotlivca
destabilita nevyrovnanosť, kolísavosť
destabilizácia zhoršovanie politických, ekonomických a pod. pomerov
destilácia prekvapkávanie, odparovanie, prečisťovanie; rozdeľovanie kvapalinových zmesí podľa odlišného bodu varu
destilát produkt destilácie, napr. takto získaný alkoholický nápoj
destilátor destilačný prístroj, pracovník vykonávajúci destiláciu
destinácia určenie, osud; miesto dovolenky, cieľ cesty
desublimácia zmena skupenstva látky z plynného do pevného
desubstantívum slovo odvodené zo substantíva, teda podstatného mena
desulfurácia odstraňovanie síry
dešarža hromadný výstrel, salva
dešifrovať rozlúštiť šifrovaný dokument; prečítať pomocou šifier
dešpekt pohrdanie, opovrhnutie, zneváženie, neúcta
deštruent organizmus rozkladajúci organickú hmotu na jednoduchšie látky
deštrukcia zbúranie, zničenie, skaza, rozklad
detail maličkosť, jednotlivosť, podrobnosť; podrobne zachytená časť umeleckého celku; vo filme záber zblízka; vo fotografii záber menšej časti z veľkého celku; starší názov pre maloobchod; na výkrese zachytená súčiastka vo zväčšenej mierke
detailista kreslič detailov; maloobchodník; človek, ktorý sa zameriava na detaily, puntičkár
detandér skvapaľňovač plynu
detašér odborný čistič škvŕn
detašovať oddeliť, odlúčiť, vyčleniť; previesť časť celku na iné miesto; odstrániť škvrny z textílie
detekcia vyhľadávanie choroby za účelom prevencie, zisťovanie, odhaľovanie, objavovanie neznámeho; premena vysokofrekvenčného napätia na nízkofrekvenčné; premena striedavého napätia na jednos-

merné

detektív tajný policajt, vyšetrovateľ, pátrač

detektor vysokofrekvenčný usmerňovač; prístroj na zisťovanie častíc a elektromagnetického žiarenia; prístroj na zisťovanie prítomnosti telies alebo látok, napr. v ľudskom organizme, pod zemským povrchom a pod.

detektovať zisťovať prítomnosť niečoho, napr. určitej látky, detegovať

detencia držba, držanie vo väzbe, zadržanie, zdržanie; stav, keď osoba ovládne nejakú vec, ktorú nevlastní, a zaobchádza s ňou ako s cudzou

detentor vlastník, držiteľ veci

detenzia uvoľňovanie svalového napätia

deterent odpudzovací prostriedok alebo metóda

detergent syntetický prací alebo čistiaci prostriedok s účinnými zložkami

deteriorácia zhoršenie, úpadok rozumových schopností

deteriorizácia zhoršovanie; znehodnocovanie materiálu, degradácia

determinácia určenie, vymedzenie pojmu; nevyhnutná, prirodzená závislosť javov a vecí

determinant číslo priradené prvkom štvorcovej matice

determinizmus názor o nutnej príčinnej podmienenosti všetkých udalostí, všeobecnej zákonitosti príčiny a následku

determinovaný vymedzený, určený, stanovený

deterzia druh ľadovcovej erózie

detezaurácia znižovanie zásoby peňažnej hotovosti obyvateľstva

detonácia huk pri výbuchu alebo výstrele

detoxikácia odstránenie jedovatosti, jedovatých a inak škodlivých látok

detrakcia druh ľadovcovej erózie

detrinid mikročastice hnedého uhlia používané ako pojivo pri briketovaní

detrit drvina odumretých buniek; drť, sutina vzniknutá prirodzeným rozpadom hornín; rozpadajúca sa odumretá organická hmota v ekosystéme

detronizácia zvrhnutie z trónu, pozbavenie trónu

detto to isté, rovnako, tiež

deus ex machina rýchly zásah niekoho alebo niečoho a následné vyrieše-

nie zložitej situácie

deus sive natura boh teda príroda; panteistický názor o božskej oduševnenosti celej prírody

deuteraanopsia farbosleposť na zelenú farbu

deutérium ťažký vodík, izotop vodíka

deuterizácia zavádzanie deutéria do zlúčeniny

deutero- prvá časť zložených slov s významom druhotný alebo obsahujúci deutérium

deuterokanonický obsiahnutý v Biblii (Starom zákone) navyše oproti palestínskemu kánonu

deutzia okrasný ker

devalorizácia znehodnotenie, strata ceny alebo hodnoty

devalvácia znehodnotenie meny znížením jej zlatého obsahu, krytia

devalvovať uskutočniť devalváciu

devaporácia odparenie, vyparenie

devastácia pustošenie, vyplienenie, zničenie

devastovať ničiť, kaziť

deverbatívum slovo odvodené od slovesa

deviácia odklon od všeobecných noriem správania; odchýlka, úchyľka

deviant osoba postihnutá deviáciou, úchylný človek

deviantný porušujúci všeobecne uznávané normy, odchyľujúci sa od nich

devinkulácia zrušenie vinkulácie

deviovaný chybný, úchylný, postihnutý

devitalizácia umŕtvenie nervu v zube

devíza zmenkový, šekový alebo iný príkaz znejúci na cudziu menu, pohľadávka voči zahraničiu; zásada, heslo, smernica; prínos

devócia oddaná až prehnaná úcta

devocionálie náboženské predmety, predmety náboženskej úcty

devolúcia prenesenie pôsobnosti z nižšieho na vyšší orgán; regresívny vývoj, od zložitejšej formy k jednoduchšej

devón najmladší útvar starších prvohôr

devótnosť prehnaná pokora, nemiestna poníženosť, úslužnosť

devótny pokorný, ponížený, podliezavý

dexiografia písanie zľava doprava

dexiotropný pravotočivý
dextra manu pravou rukou (označenie spôsobu hry na klavír)
dextrálny pravostranný
dextrín produkt hydrolýzy škrobu používaný najmä ako lepidlo
dextrokardia vrodená poloha srdca na pravej strane
dextrotropný pravotočivý
dextróza škrobový cukor
dezaktivácia zbavenie účinnosti; odstraňovanie rádioaktívneho zamo-
renia; odstraňovanie účinných látok z prostredia
dezaktualizácia neaktuálnosť, strata aktuálnosti
dezavuovať neuznávať, popierať, odvolať niekoho tvrdenie
dezén vzor, vzorka na tkanine, pneumatike a pod.
dezercia zbehnutie od vojska, samovoľné opustenie posádky
dezert zákusok, záver menu
dezertér zbeh; človek, ktorý dezertoval
dezertifikácia proces rozširovanie púšte vplyvom ľudskej činnosti
dezertikolný organizmus, ktorý sa v priebehu vývoja dokonale prispô-
sobil životu v púšti
dezideratum žiadaná vec, požiadavka
dezidérium požiadavka, pranie
deznácia určenie, označenie, vymenovanie
dezilúzia rozčarovanie, sklamanie, vytriezvenie z falošných predstáv
deziluzionizmus umelecký smer neuznávajúci reálne ilúzie
deziluzionovať zbavovať ilúzií
dezindustrializácia demontáž priemyslu
dezinfekcia odstránenie choroboplodných zárodkov chemickými alebo
fyzikálnymi prostriedkami; prostriedok používaný na takúto čin-
nosť
dezinficiens prostriedky na umŕtvenie mikrobov vo vzduchu a na povrchu
predmetov
dezinfikovať vykonávať dezinfekciu
dezinformácia zámerné uvedenie nesprávnych informácií, uvedenie do
omylu
dezinsekcia odhmyzovanie, ničenie nebezpečného hmyzu

dezintegrácia osobnosti rozpad osobnosti, pokles mentálnych schopností
dezintegrácia rozdelenie, rozloženie, rozpoltenie; rozklad, rozpad
dezinterpretácia skresľujúce, nepresné podanie udalosti, javu a pod.
dezodorácia odstraňovanie nepríjemného zápachu a príchute z vody, ovz-
dušia, látok a pod.
dezodorant prostriedok na odstraňovanie nežiadúcich pachov
dezolátny spustnutý, neutešený, žalostný
dezorganizácia rozklad organizácie; neporiadok, zmätok, nesúlad
dezorganizátor človek spôsobujúci dezorganizáciu, zmätok, chaos
dezorientácia chorobná neschopnosť určiť čas a miesto kde sa pacient
nachádza, strata orientačnej schopnosti; bezradnosť, zmätok
dezorientovaný bezradný, zmätený človek
dezoxidácia odkysličenie, odobranie kyslíka z molekuly
dežurnaja chyžná v sovietskom alebo ruskon hoteli
dharma v hinduizme vesmírny, kozmický poriadok, zákon; jeho dodržia-
vanie v živote človeka; v budhizme Budhovo učenie
dhoul vzácna ázijská psovité šelma
di-, dis- predpona s významom dvakrát, roz-, ne-
diabetes cukrovka, choroba z nedostatočnej produkcie inzulínu slinivkou
brušnou
diabetes inspidus úplavica močová, cukrovka; choroba z nedostatku in-
zulínu
diabetický určený pre diabetikov; súvisiaci s cukrovkou
diabetik chorý na cukrovku
diabetológ odborník v diabetológii
diabetológia odbor lekárstva zaoberajúci sa cukrovkou
diabolický satanský, diabolský
diabolizmus kult satana
diabolka strela do vzduchovky
diáda informačná jednotka zložená z dvoch bitov
diadém okrasná čelenka
diafan priesvitný papier, transparentný plagát
diafilm diapozitívy zoradené na filmovom páse
diafón prístroj na premietanie diapozitívov

diafora rečnícky obrat opakovaním určitého výrazu
diaforéza zámerne vyvolané potenie ako prostriedok liečby
diafragma iný názov pesaru, ochranného klobúčika vkladaneho do ženskej pošvy ako mechanická antikoncepcia; medzistena, prepážka; membrána, pórovitá stena; bránica, dno, napr. panvové
diagenéza súbor procesov prebiehajúcich v období medzi uložením sedimentov a jeho metamorfózou alebo jeho zvetrávaním
diagnostik lekár určujúci diagnózu
diagnostika náuka o určovaní chorôb; výskum postupov na určovanie technického stavu zariadení, strojov, technológií a pod.
diagnostikum látka používaná na určovanie niektorých chorôb
diagnóza určenie choroby pacienta; poznanie príčin nejakého javu; určenie, stanovenie; opis živočíšneho alebo rastlinného druhu so stanovením jeho vlastností
diagonál vzor tkaniny s výrazným šikmým uhlopriečnym riadkovaním
diagonála uhlopriečka; uhlopriečny prvok stavby, konštrukcie a pod.; uhlopriečne postavené políčka na šachovnici
diagram grafické zobrazenie číselných hodnôt v sústave súradníc, názorný obrazec; v botanike znázornenie základných častí kvetu v pôdoryse; grafické zobrazenie šachovnice
diachronia sledovanie časového vývoja určitého javu; výskum jazykových javov v rozličných časových obdobiach
diák slangový výraz pre diapozitív
diakon duchovný nižšieho svätenia, starajúci sa o chorých a chudobných
diakonia služba lásky a pomoc ľuďom v núdzi, nedeliteľná súčasť kresťanského poslania; služby bližným v núdzi
diakonion postranný súbor pri apside starokresťanských a gréckych chrámov, miesto pre diakonov
diakritický rozlišovací, rozdeľovací, rozoznávajúci
diakritika používanie diakritických znamienok, napr. bodky, čiarky, otáznika a pod.
dialekt nárečie
dialektik šikovný rečník; znalec dialektiky
dialektika schopnosť logicky myslieť, odborné použitie logiky v myslení

aj v diskusii; učenie o vývoji ducha a myslenia
dialektizmus nárečový prvok v spisovnom jazyku
dialektológia časť jazykovedy zaoberajúca sa nárečiami, jazykovedné štúdium nárečí
dialer program na identifikáciu telefónnych čísel, ktoré sa môžu úspešne napojiť na počítačový modem
diálny prebiehajúci 24 hodín
dialóg rozhovor dvoch ľudí; súvislá komunikácia niekoľkých osôb; žáner filozofickej literatúry
dialýza rozklad; oddeľovanie látok prechádzajúcich organickými blanami; odstraňovanie produktov látkovej premeny z organizmu pri zlyhávaní obličiek
diamagnetizmus magnetizácia orientovaná proti smeru magnetického poľa
diamant modifikácia uhlíka, cenný drahokam, najtvrdší nerast; písmo veľkosti 4 body
diameter priemer
diametrálny prechádzajúci stredom; protichodný, opačný, protiľahlý
dianetika americká metóda zvyšovania duševného potenciálu človeka
diapauza spomalenie alebo zastavenie životných prejavov najmä bezstavovcov v nepriaznivých obdobiach roka
diapazón rozpätie, rozsah; v hudbe tónový rozsah hlasu alebo nástroja
diapivo pivo, ktoré môžu konzumovať aj diabetici
diapozitív pozitívna fotografia na priehľadnom podklade, určená na premietanie
diaprojekcia premietanie priehľadných snímok, grafov a pod.
diaprojektor premietací prístroj na diapozitívy
diár denník, zápisník, kalendár na denné záznamy
diarea hnačka
diarchia dvojvládie
diaspóra rozptýlenie náboženskej alebo národnostnej skupiny uprostred iného celku; časť rastliny umožňujúca rozmnožovanie
diastáza rozostup, rozdvojenie
diastéma krátkodobé prerušenie geologickej sedimentácie; medzera me-

dzi strednými hornými rezákmi

diastola koniec srdcového sťahu, keď sa srdce plní krvou

diatermia prehrievanie tela alebo orgánu vysokofrekvenčným elektrickým prúdom

diatéza vrodená dispozícia k niektorým chorobám

diatonický v hudbe striedanie piatich celých tónov a dvoch poltónov

diatyron priestor pred dverami starogréckeho domu

diazenitál astronomický prístroj na určovanie okamžitého prechodu hviezd vertikálom

diazo- zlúčeniny so skupinou dvoch dusíkových atómov

diazotypia, diazotíпия spôsob fotografického záznamu obrazu

diboran zlúčenina bóru a vodíka

dicto anno rečeného roku

dictum povedané, vyslovené; slovo, výrok

didaktický poučný, poučujúci, vyučovateľský

didaktika náuka o vyučovaní, časť pedagogiky

didot typ písma antikva

diecéza oblasť spravovaná biskupom

diefenbachia prudko jedovatá tropická rastlina pestovaná aj v bytoch

dielektrikum elektrický nevodič, prostredie s minimálnou vodivosťou elektriny

diencefalón medzimizog

diergol dvojjložková pohonná látka

dies irae deň hnevu; časť zádušnej omše

diesel naftový motor

dieselelektrický vybavený dieselgenerátorom

dieselgenerátor generátor elektrického prúdu poháňaný dieselovým motorom

diéta zdravotnícky upravené jedlá a nápoje; lekársky predpísaný spôsob výživy; náhrada stravného pri práci mimo pracoviska

dietár človek dodržiavajúci diétu; stravník v diétnej jedálni

dietárka hovorové označenie diétnej sestry

dietetik odborník v dietetike

dietetika náuka o správnej výžive

dietológ odborník v dietológii

dietológia náuka o správnej životospráve

difamácia ohováranie; klebeta; poškodenie cti, hanobenie

difenbachia prudko jedovatá izbová rastlina s hrubou stonkou

diferencia rozdiel, nezhoda, rozpor, rôznosť, napr. názorov

diferenciácia rozlíšenie, odlišenie

diferenciál funkcie v matematickej analýze vyjadruje približný priebeh funkcie; nekonečne malý nárast premennej veličiny

diferenciál sústava ozubených kolies, vyrovnávacie súkolie zadnej nápravy automobilu; v matematike nekonečný malý prírastok premennej veličiny

diferenciálna rovnica určuje neznámu funkciu

diferenciálny týkajúci sa diferencie, vyrovnávajúci rozdiely

diferencovať rozlišovať; vypočítať diferenciál funkcie

diferentný rozdielny, odlišný, nezhodný

difficile est satiram non scribere ťažko nepísať satiru

difficilita porucha správania spočívajúca v obtiažnom prispôsobovaní sa rodine a spoločnosti

difficilný ťažký, náročný, neľahký, ťažko vychovateľný

difluencia rozvetvovanie ľadovcového splazu na jazyky

diformita malá odchýlka od normálneho stavu

difosgén dusivá bojová látka použitá v 1. svetovej vojne, bojový plyn, acylhalogenid

difrakcia ohyb svetla alebo zvuku; dvojitá zlomenina kosti

diftéria infekčné ochorenie záškrt; vírusové ochorenie hydiny a vtáctva; vtáacie kiahne

diftín bavlnená tkanina s veľmi hustým vlasom na lícnej strane

diftong dvojhĺaska

diftongizácia premena samohlásky na dvojhĺasku

difundovať prenikať, presakovať, prelínať

difúzia prenikanie; prelínanie, rozptýlenie; vylúhovanie; pohyb neutrónov spôsobený zrážkami s prostredím; vylúhovanie odrezkov repy a výroba cukrovej šťavy; prenikanie atómov alebo molekúl z oblasti vyššej koncentrácie do oblasti nižšej koncentrácie

digamia druhé manželstvo

digerácia v potravinárskom priemysle vylúhovanie pri vyššej teplote

digerovať robiť digesciu; tráviť

digescia vylúhovanie látok za vyššej teploty; stanovenie cukornatosti repy; trávenie, zažívanie

digest prehľad, výber, napr. z tlače; v USA skrátene vydanie klasického knižného diela

digestívum látka podporujúca trávenie

digestor skriňa s odsávaním pre laboratórne práce; odsávacie zariadenie v kuchyni; zasklená skrinka na prácu s jedovatými alebo páchnucimi látkami, odsávač pár

digger zlatokop, hľadač diamantov

digit číslica

digitalín glykozid zo semien náprstníka, dôležitý srdcový liek

digitalis rastlina náprstník, dôležitá pre svoj obsah glykozidu digitalínu

digitalizácia prevod analógového signálu na digitálny (číslícový)

digitálny číslícový; patriaci k prstu, robený prstom, napr. stlačenie prstom; týkajúci sa prsta

diglosia zdvojenie jazyka; používanie dvoch jazykov (rečí)

dignita dôstojnosť, hodnosť

dignitár hodnosťár

digresia odchýlka, úchylka; odlúčenie od hlavnej veci; najväčší uhol medzi rovinou výškovej kružnice hviezdy a rovinou výškovej kružnice pólu

dihybrid potomok jedincov odlišujúcich sa dvomi génmi, kríženec

dichogamia nerovnaký čas dospievania prašníkov rastliny

dichotómia delenie na dve časti, triedenie do dvoch skupín; v botanike jednoduché, tzv. vidličnaté vetvenie; vzhľad Venuše alebo Mesiaca v kvadrature

dichróman dvojchróman, soľ kyseliny chrómovej

dichromatický dvojfarebný

dichromázia vrodená farbosléposť

dikcia spôsob vyjadrovania, voľba slov a dôrazu; zvláštna výslovnosť

diklónia jednopohlavnosť rastlín

dikobraz nočný hlodavec s dlhými ostňami

dikólon dvojčlenný verš

diktafón prístroj na záznam diktátu a jeho pomalú riadenú reprodukciu

diktát hovorenie textu do záznamu; nariadenie, rozkaz; násilne vnútené rozhodnutie; samovoľné rozhodovanie alebo riadenie; školská písomná práca

diktátor v antickom Ríme úradník, ktorý mal v stave núdze najdlhšie na 6 mesiacov neobmedzené právomoci; vládca s neobmedzenou mocou, spravidla prisvojenou násilným činom

diktatúra neobmedzená moc jednotlivca alebo spoločenskej skupiny realizovaná formou nátlaku, hrozbou alebo skutočným násilím

diktovať prikazovať, nariaďovať; predčítať niekomu niečo na zapísanie

diktum výrok

dilacerácia roztrhnutie

dilácia odklad súdneho konania; zdržanie, lehota

dilatácia času téza špeciálnej teórie relativity, podľa ktorej doba trvania toho istého deja meraná rôznymi pozorovateľmi je relatívna

dilatácia chorobné rozšírenie orgánu v tele; rozšírenie, zväčšenie objemu, rozpínavosť, priestor ponechaný na rozpínanie materiálu, napr. na mostných konštrukciách

dilatačná škára zámerne vynechaná medzera, štrbina v konštrukcii

dilatans liek rozširujúci cievy

dilatátor sval rozširujúci zreničku; zariadenie na rozšírenie zúžených miest

dilatometer zariadenie merajúce rozťažnosť spôsobenú zmenami teploty

dilatónové pole vo fyzike skalárne pole, ktorého kvantá majú nulový spin

dilema nutnosť zvoliť si jednu z dvoch protichodných možností, ťažká voľba

diletant neodborník; fušer, začiatokník; samouk

diletantizmus neodbornosť; povrchnosť

dilógia umelecké dielo zložené z dvoch častí

dilúvium starší útvar štvrtohôr, pleistocén

dimenzia rozmer, rozsah, vzdialenosť; v matematike počet nezávislých súradníc určujúcich polohu bodu v priestore; v geografii dĺžka času alebo priestorový rozmer

dimenzovať dávať niečomu rozmery, určovať rozmery

dimér zlúčenina dvoch molekúl tej istej látky (monoméru)

diminúcia zmenšenie

dimorfický, dimorfný dvojtvarý, vyskytujúci sa v dvoch tvaroch alebo podobách

dimorfizmus dvojtvárnosť; výskyt dvoch morfológicky rôznych foriem u jedného druhu organizmu; jav, keď dva nerasty s rovnakým chemickým zložením majú rozdielne vlastnosti, stavbu aj tvar

dimorfný jestvujúci vo dvoch formách, dvojtvarný

DIN skratka Deutsche Industrienorm, nemecká priemyselná norma, používaná aj na označovanie citlivosti fotografických materiálov

dinár základná menová jednotka v Bahrajne, Alžírsku, v Srbsku a iných krajinách, najmä islamských

diner hlavné jedlo dňa, v Anglicku a vo Francúzsku podávané večer

ding an sich v nemčine: vec sama osebe, vec ako taká

dingo austrálsky divoký pes

dinosaurus vymrelý druhohorný veľjašter; v prenesenom význame nepružný, veľmi konzervatívny človek alebo organizácia

dióda elektrónka s dvomi elektródami

Diogenes starogrécky filozof opovrhujúci pohodlím a propagujúci odriekanie, žijúci v sude; v prenesenom význame skromný a jednoducho žijúci človek

diolén polyesterové vlákno spracované na nekrčivú tkaninu

dionýzie slávnosti na počtu boha Dionýza; hlučná zábava, bujarý večerok; orgie

dionýzovský bujarý, zhýralý; vášnivý, zmyselný

dioptria jednotka optickej mohutnosti šošoviek

dioptrický zobrazujúci pomocou lomu svetla

dioráma veľkorozmerný obraz s plastickým popredím, panoráma

dioskurovia dvojica nerozlučných priateľov, blíženci

Dioskurovia mytologickí blíženci Kastor a Pollux; dvojica nerozlučných

priateľov

dioxan rozpúšťadlo, cyklický éter

dioxid zlúčenina jedného atómu prvku s dvoma atómami kyslíka

dioxín veľmi jedovatá a ťažko odbúrateľná látka, vznikajúca pri výrobe na báze chlórphenylov

diplakúzia dvojité počutie

diplégia obojstranná obrna, ochrnutie najmä dolných končatín

diplofia prítomnosť dvoch sád chromozómov v bunke

diplofónia hlasová porucha

diplom menovacia listina; listina, ktorou sa udeľuje nejaké uznanie, pocta alebo hodnosť, napr. vysokoškolská pri zakončení štúdia

diplomacia zahraničnopolitická činnosť štátu, súbor hmotných aj personálnych opatrení na realizáciu tejto činnosti; teória zahraničnopolitickej činnosti štátu, služba pracovníkov tejto činnosti

diplopia dvojité videnie, ambiopia

dipódia v poézii metrický celok s dvomi stopami

dipól dva od seba oddelené elektrické náboje rovnakej veľkosti a opačnej polarity; anténa z dvoch rovnakých vodičov opačnej polarity; útvar s oddelenými ťažiskami kladných a záporných nábojov; dva rovnako veľké náboje opačnej polarity v určitej vzdialenosti od seba

dipsománia občasné chorobné nutkanie k niekoľkodňovému pitiu alkoholu až do stavu otravy, ľudovo kvartálne pijaństwo

diptych dvojdielne umelecké dielo; starogrécke dvojité doštičky na písanie; stredoveký dvojdielny oltár

direct mail dodávanie tlačovín, najmä reklamných, do schránok občanov alebo poštou na konkrétne adresy

direkcia smer; riaditeľstvo

direkt priamy, priamo; priamy úder v boxe

direktíva pravidlo, smernica, návod činnosti

direktný priamy

direktórium riaditeľstvo; dočasný vládny výbor

dirham menová jednotka Maroka

dirigent umelec riadiaci hudobné teleso

dirimovať rozhodnúť v prípade rovnosti hlasu kolektívneho orgánu

dirndl nemecký a rakúsky ženský kroj

disážio rozdiel medzi skutočnou nižšou cenou cenného papiera a jeho menovitou hodnotou

disciplína dodržiavanie zásad, predpisov, nariadení; odvetvie športovej, vedeckej, pracovnej alebo inej činnosti

discízia rozrezanie, rozdelenie rezom

disekcia vypreparovanie časti tela najmä na diagnostické účely

diseminácia rozsev, rozptyl, rozšírenie, napr. nákazy; rozšírenie chorobných ložísk nákazy v orgáne alebo tele; vysemeňovanie rastlín

disent skupina stúpencov iného zmýšľania, skupina odporcov, najmä režimu

disfunkcia nefunkčnosť, neúčelnosť

disgustovať znechutiť

disharmónia nesúlady, nesúzvuk

disident odpadlík, odštiepenec, človek stavajúci sa proti štátnemu zriadeniu

disimilácia rozlíšenie, rozloženie; rozklad organických látok v organizme na anorganické

disimulácia zatajovanie, zapieranie, pretvarovanie sa; snaha nemocného zatajiť chorobu

disipácia rozptýlenie, strata časti energie nezvratnou premenou, napríklad na teplo

disipovať premieňať energiu na teplo

disjunkcia rozluka, rozpojenie, rozlúčenie; fáza oddeľovania dcérskych chromozómov s pohybom k pólom deliaceho vretienka; v matematike prázdny prienik

diskant najvyšší ženský a detský hlas, soprán

disketa pružný magnetický kotúč na záznam údajov vo výpočtovej technike

diskofil zberateľ gramoplatní

diskografia súhrn diel nahraných na záznamovom médiu podľa nejakého hľadiska

diskont úroková zrážka pri platení v hotovosti, obchod so zníženými cenami

diskontinuita nesúvislosť, nespojitosť

diskontinuita prerušenie rozširovania rastlín alebo živočíchov; zmena zloženia a fyzikálnych vlastností zemského vnútra

diskotéka zbierka hudobných nosičov; zábavný podnik s reprodukovanou hudbou

diskovka druh lišajníka rastúci na stromoch

diskovník lišajník rodu Physcia, ktorý rastie najčastejšie na skaliskách

diskreditácia zníženie autority, podlomenie dôvery

diskrepancia rozkol, nesúlady, nezhoda, rozpor, nezrovnalosť, veľký rozdiel

diskrétna množina nespojitá matematická množina

diskrétnosť mlčanlivosť, ohľaduplnosť, taktosť, šetrnosť

diskrétny nespojitý; mlčanlivý; taktový, ohľaduplný, schopný zachovať tajomstvo

diskriminácia rozlišovanie, znevýhodnenie (rasové, náboženské a pod.); rozdielny prístup k rôznym skupinám

diskriminant v matematike výraz rozhodujúci o koreňoch rovnice (časť vzorca na výpočet kvadratických rovníc); rozlišujúci prvok, kritérium

diskurzívny postupujúci rozumovo; spôsob myslenia s postupným uvedomovaním si všetkých súvislostí logicko-deduktívnym vyvodzovaním

diskusia rozprava, výmena názorov, rozhovor

diskutabilný sporný, vyžadujúci diskusiu, pochybný

diskvalifikácia prehlásenie za neschopného; vylúčenie športovca alebo družstva z hry alebo súťaže

dislokácia rozloženie, rozmiestnenie, premiestnenie; zmena polohy zemských vrstiev; porucha periodickej štruktúry kryštálov; zmena polohy orgánu alebo jeho časti z pôvodnej polohy

dislokácia zmena polohy orgánu alebo jeho časti z pôvodnej polohy

dismembrácia rozdrobenie, oddelenie jednotlivých častí celku

disociácia rozštiepenie, rozklad, rozpad; rozklad chemických zlúčenín na jednoduchšie látky vonkajším pôsobením (napr. energie); rozpad duševnej činnosti ako príznak schizofrénie

disolúcia rozluka, rozklad, rozdelenie; rozpúšťanie koloidných častíc na pravý roztok
disolvovať rozpúšťať
disonancia nesúzvuk
dispanzívny rozptyľujúci
disparita nerovnosť, rozdielnosť, rôznorodosť
dispečing ústredné riadenie prevádzky závodu alebo zariadenia
dispenzácia udelenie dispenzu; zhotovovanie a vydávanie liečiv, súčasť receptúrnej taxy
dispenzár bezplatná lekárska poradňa
dispenzarizácia včasné aktívne vyhľadávanie a liečenie osôb vyžadujúcich sústavnú preventívnu alebo liečebnú starostlivosť
dispensatórium zoznam liekov
disperzia rozloženie, rozklad, rozptýlenie; rozklad svetla hviezd pri jeho prechode atmosférou
disperzia rozptyl, rozptýlenie
disperzia svetla rozklad svetla v závislosti od vlnovej dĺžky
disperzia vlnenia rýchlosť šírenia vln v závislosti od ich dĺžky
displacement posun, posunutie; výtlak lode
displej grafická zobrazovacia jednotka, napr. monitor
disponent obchodný splnomocnenec, konateľ, človek oprávnený viesť jednanie a uzatvárať zmluvy menom firmy
disponibilita použiteľnosť
disponibilný použiteľný, schopný použitia, k dispozícii
disponovať voľne nakladať, slobodne rozhodovať, rozvrhnúť
dispozícia rozostavenie, rozmiestenie; smernice, pokyny; sklon, vrodenný predpoklad, náchylnosť
dispozítor vládca znamenia zverokruhu
disproporcja nepomer, neúmernosť, nerovnomernosť
disthen nerast, kremičitan hlinitý, kyanit
distichon dvojveršie
distingvovaný dôstojne a jemne sa správajúci, odlišujúci sa od iných; uhladený, ušľachtilý
distonovať intonovať nečisto, falošne

distorzia skrútenie, podvrtnutie, vyvrtnutie
distrakcia roztriahnutie; rozčlenenie; roztržitosť
distribúcia rozdeľovanie, rozširovanie, dodávanie k zákazníkom a odberateľom
distrikt správny okrsk, obvod
disulfid organická zlúčenina, v ktorej sú na vzájomne spojených atómoch síry viazané uhl'ovodíkové skupiny; zlúčenina síry a iných prvkov
diškurz rozhovor, debata, diskusia
dišpenz, dispenz odpustenie, zbavenie povinnosti, poplatku a pod.
dišputa učená diskusia, vedecká rozprava
dištancia vzdialenosť; traťová dištancia = železničný okrsk
dištancovať sa odťahovať sa, zriekať sa, ustupovať
dištinkcia rozdielnosť, odlišnosť; odznak vojenskej alebo policajnej hodnosti
dištrikt, distrikt obvod, okrsk
dithering v počítačovej grafike používaná metóda na vytvorenie ilúzie meniacich sa odtieňov šedej
dithyramb starogrécka lyrická oslavná báseň alebo pieseň na poctu boha
diuretiká lieky podporujúce vylučovanie moču
diuréza vylučovanie moču
divagácia odchýlenie od témy, odbočenie od námetu
divan pohovka
divergencia odklon, odchýlenie; rozpor, rozptýlenie; rozbiehavosť; rozlišovanie rastlinných alebo živočíšnych druhov podľa toho, ako sa prispôbilibi určitým podmienkam života
divergencia rozbiehavosť, napr. očí
diverzia záškodníctvo, rozvracanie
diverzifikácia rozlišovanie, rozčlenenie; rozšírenie počtu, členenie
diverzita rozmanitosť, rôznorodosť, rozloženie
divide et impera! rozdeľ a panuj!
dividenda podiel akcionára na zisku akciovej spoločnosti
divinácia veštecký dar; výklad horoskopu
divinyl nenasýtený uhl'ovodík, hlavná zložka umelého kaučuku
divis spojovník, tiret

divízia delenie v matematike; vyšší vojenský útvar, taktický zväzok ozbrojených síl; oblastná športová súťaž; pracovný úsek, oddelenie, skupina

divulgácia rozšírenie správy, danie na známosť

dixieland belošký džez; tradičný džez často s prvkami swingu; džezový súbor

dizajn, design vonkajší vzhľad alebo tvar priemyslového výrobku, tovaru, najčastejšie spotrebného

dizertácia vedecké pojednanie zamerané na získanie doktorskej hodnosti

DNA deoxyribonukleová kyselina

do solmizačná slabika pre tón „c“

doberman služobné plemeno psa

docent učiteľ na vysokej škole, o stupeň nižšia vedecká hodnosť ako profesor

dodeka- prvá časť zložených slov s významom dvanásť

dodekadika dvanásťková číselná sústava (založená na čísle 12)

dodekaéder dvanásťsten

dodekafónia skladateľský smer vychádzajúci z radu dvanástich tónov v oktáve

dodo vyhynutý vták z čeľade holubovitých

doga vysoký a silný strážny pes a obranár

doger stredné oddelenie jury

dogma poučka nepripúšťajúca námietky, nedokázateľné tvrdenie opierajúce sa iba o vieru a preto nezmeniteľné a neomylné

dogmatizmus strnulé myslenie, lipnutie na nezdôvodnených názoroch

dogs rukavičkárska koža

dok zariadenie na opravu lodí, miesto v prístave na nakladanie a vykladanie lodí

doketizmus názor, že telo a utrpenie Ježiša Krista bolo len zdanlivé

doktor honoris causa čestný titul udeľovaný za zásluhy, skratka h.c.

doktor lekár; akademický titul udeľovaný po zložení prísnych skúšok alebo po vypracovaní a schválení vedeckej práce

doktorand kandidát doktorskej hodnosti

doktrína náuka, poučka; sústava poučiek určitého odboru; strnulé ne-

menné učenie

dokument listina, písomný doklad, úradné osvedčenie

dokumentácia systematické zaist'ovanie a ukladanie dôležitých dokumentov, podklady na vypracovanie projektov, návrhov a pod.

dokumentárny písomne osvedčený, opierajúci sa o dokumenty

dokumentovať doložiť písomnými dokladmi, osvedčiť na základe predložených dokumentov

dolár menová jednotka USA, Austrálie, Kanady a iných štátov

dolby technický prostriedok na potlačenie šumu pri magnetickom a optickom zázname zvuku a pri jeho reprodukcii

dolce far niente sladké ničnerobenie

dolce v hudbe: s citom, sladko

dolcissimo v hudbe: čo najľúbeznejšie

dolendo v hudbe: bolestne, žalostne

dolicho- prvá časť zložených slov s významom dlhý, dlho

dolichokefália nadmerne dlhá lebka

dolichomorfný astenický, leptosomný, lineárny (typ človeka)

dolichos strukovina z tropickej Afriky, lablab

dolma sušené závitky z mletého mäsa v liste hlávkovej kapusty alebo viniča, inak aj sarma, golubci, tolma

dolmán, dolomán maďarský krátky kabátec so šnúrkami

dolmen v mladšej dobe kamennej megalitická hrobka

dolomit trojklonný minerál; usadená svetlá hornina, tvorená prevažne rovnomenným minerálom, často s prímiesou vápenca

doloroso v hudbe: bolestne

dolózny zámerný, úmyselný, spáchaný v zlom úmysle

dolus úmysel spáchať trestný čin

dóm hlavný chrám; klenba, kupola; rozľahlá podzemná krasová jaskyňa

doména oblasť rovnakej magnetizácie, čiže elektrickej polarizácie vo feromagnete; štátne alebo panovnícke statky; vyhradený odbor činnosti; internetová adresa a názov stránky; oblasť rovnakej magnetizácie, čiže elektrickej polarizácie vo feromagnete

domestikácia zdomácnenie voľne žijúcich zvierat; vypestovanie úžitkových rastlín z divoko rastúcich

domicil bydlisko; miesto splatnosti zmenky; označenie miesta
dominancia prevládanie, prevaha; schopnosť presadzovať vlastnú vôľu, nepoddajnosť, nadradenosť
dominanta prevládajúca zložka, prevažujúci prvok; výrazný architektonický prvok, stavba; piaty tón diatonickej stupnice; v biológii početne prevládajúci druh
domine illustrissime osvietený pán
dominikál pánska pôda
dominikán člen mníšskeho rádu dominikánov, známeho bojom proti „karcírstvu“
domínium vlastníctvo, panstvo; členský štát Britského spoločenstva národov (spravidla bývalá kolónia); samosprávna zámorská kolónia
domino spoločenská hra s pozdĺžnymi kockami; voľný maškarný plášť
dominovať prevládať, vynikať, panovať, vládnuť
domptér drezér, krotiteľ šeliem
Don Juan zvodca žien podľa španielskej literárnej postavy
Don Quijote hrdina Cervantesovho rytierskeho románu
don španielsky šľachtický a čestný titul mužov; v Taliansku, Španielsku a Portugalsku titul niektorých kňazov; titul hlavy mafiánskej „rodiny“
doňa španielsky šľachtický a čestný titul žien
dona, donna urodzená pani, dáma
donácia dar, venovanie; nadácia; verejný dar
donátor darca
donau najstaršie chladné obdobie alpského zaľadnenia, danub
donegal vlnená drsná pevná tkanina
dong menová jednotka Vietnamu
donchuan záletník, zvodca žien
donjon samostatne stojaca obytná obranná hradná veža, posledné útočisko posádky
donkichot naivne odhodlaný človek, snílek
donor atóm, molekula alebo ión odovzdávajúci elektrón, elektrónový pár alebo protón inej častici; porucha kryštalickej mriežky polovodiča spôsobujúca elektrónovú vodivosť; v medicíne darca orgánu

na transplantáciu
doping zakázané povzbudzovanie športovca alebo závodného koňa podávaním drog a iných látok stimulujúcich zvyšovanie telesnej zdatnosti, sily, rýchlosti, výkonnosti
dordon stratigrafický stupeň vrchnej kriedy
dormancia kľudové obdobie vo vývoji organizmu typické zníženým metabolizmom
dormitár spoločná spálňa, napr. v internátoch
dormitíva prostriedky s uspávacím účinkom
dormitorium spálňa v starorímskom dome; spoločná spálňa mníchov, dormitár; satelitné mesto
dórsky vzťahujúci sa na starogrécky národ Dórov
dorzalgia bolesti chrbta
dorzálny chrbtový, obrátený ku chrbtu, ležiaci pri chrbte
dorzozentrálny prebiehajúci, smerujúci od chrbta ku bruchu
DOS Disk Operating System, druh staršieho operačného systému počítačov
doskin ľahká, mäkká a lesklá tkanina
dossier zväzok listín, puzdro na spisy
dotácia venovanie, prídel prostriedkov z verejných zdrojov
double fault dvojchyba pri podaní v tenise
doubledecker poschodový autobus
douglaska mohutný severoamerický ihličnatý strom
doux sladký sekt
down nadol, dole; povel pre psa „ľahni“; vyčerpaný, na konci síl
download vo výpočtovej technike presun dát medzi dvoma zariadeniami
doxa názor, mienka; výsledok iba zmyslového poznania
doxale umelecky kovaná mreža medzi chórom a chrámovou loďou
doxografia súbor, súhrn názorov alebo literárnych zdrojov
doxológia chválospevná modlitba, chválospev
doyen poradím najstarší titulár v diplomatickom zbore, ktorý v niektorých prípadoch vystupuje v mene zboru
dóza dávka, napr. lieku; puzdro, schránka, nádobka
dozátor dávkovač

dozer zhrňovač, buldozér

dozický schodovitý, s niekoľkými zubmi, napr. kľúč alebo zámka

dozimeter dávkomer, prístroj na meranie dávok ionizujúceho žiarenia

dozimetria odbor zaoberajúci sa meraním aktivity rádioaktívnych žiaričov a veličín charakterizujúcich interakciu ionizujúceho žiarenia s prostredím

dóža najvyšší volený predstaviteľ stredovekej benátskej republiky

drabár dvojhrbá ťava

dracena dekoratívna izbová rastlina tropického pôvodu, so širokými listami

draft pracovná verzia textu, najnižšia kvalita tlače bodových tlačiarní; výber hráčov do profesionálnych športových družstiev

dragún ozdobný diel plášt'a umiestnený vzadu cez pás; príslušník jazdeckej pechoty

drakonický, drakónsky veľmi prísny, krutý (podľa starogréckeho zákonodarcu Drakóna)

dram základná menová jednotka v Arménsku

dráma scénický, literárny alebo filmový útvar zobrazujúci stretnutie ľudských charakterov; vzrušujúca, vážna udalosť

dramatizácia prevádzať dramatizáciu; robiť dramatickým; preceňovať vážnosť situácie

dramaturg umelecký pracovník poverený výberom vhodných diel pre televíziu, divadelnú, filmovú alebo inú realizáciu

dramaturgia umelecká činnosť zameraná na prípravu repertoáru a jeho častí

dranžírovať krájať na porcie, rozrezávať

drap, drapé jemná vlnená mäkká tkanina z česanej priadze

drapéria ťažká nepriehľadná záclona, dekoratívny záves; zriadenie rúcha na sochách a obrazoch; tvar polárnej žiary

drastický pôsobivý, veľmi účinný, nevyberavý, pádny, bezohľadný

drastikum účinne pôsobiaci liek

dražé cukrovinka alebo liek oblého splošteného tvaru s lesklou polevou, pilulka

dražovanie výroba dražé; obalovanie semien látkou obsahujúcou priemys-

selné hnojivá, ochranné látky a stimulátory rastu

dream team mužstvo snov

dred afroúčes z hrubších prameňov vlasov

drén gumená, sklená alebo plastická trubička, rúra, prúžok gázy alebo látky na odvádzanie tekutín alebo výlučkov z rán a telesných dutín; odvodňovací kanál

drenáž odvodňovanie pozemkov stokovým zariadením; odvádzanie výlučkov z tela

dres športový odev, úbor

dresing, dressing zálievka, prísada do šalátov, omáčka

drežér krotiteľ zveri, domptér

drežina drevený bicykel bez šľapadiel; ľahké otvorené koľajové vozidlo na ručný alebo motorový pohon používané na kontrolu a údržbu tratí

drežúra výcvik zvierat na artistické účely, prísny výcvik, týranie, šikovanie

driblovať vo futbale, v hokeji a loptových hrách viesť loptu alebo puk vtipným kľúčkovaním

drift vychýlenie, posun; pomalá zmena spôsobená zmenou podmienok

driftovať nechať sa unášať prúdom, byť bezmocne unášaný prúdom

dril bezduchý až samoúčelný výcvik

drink nápoj, spravidla alkoholický

drive, drajv odpich, prudkosť, razancia, pribojnosť

driver vo výpočtovej technike disková jednotka alebo malý program na sfunkčnenie periférneho zariadenia počítača, napr. tlačiarne

droga psychoaktívna látka; lekárenská surovina; omamný prostriedok

drogovať užívať drogy, omamné látky

droit de suite právo na slušné vyrovnanie

dromedár jednohrbá ťava

drop-in protidrogové zariadenie

drops neplnené tvrdé cukríky

drozofila kvasná muška

drozometer rosomer

druid starokeltský kňaz

druk patentný stláčací gombík
drupa druh dužinatého plodu rastlín, napr. slivka
drúz príslušník šíitskej sekty, ktorá sa v učení najviac odchyľila od pôvodného učenia islamu
drúza skupina kryštálov na spoločnom podklade
dry anglický výraz pre: vyrobený bez prímеси cukru, suchý
dryáda nižšia bohyňa prírodných síl, lesná nymfa, duša stromu
dryas obdobie najmladšieho pleistocénu
dryopitek vyhynulý primát
dtto tak isto, práve tak, tiež, skratka slova detto
duál zdvojené číslo
dualita v matematike okrem iného znamená, že ak sú dve vety duálne a jedna z nich je pravdivá, potom je aj druhá pravdivá
dualizmus, dualita podvojnosc', dvojitost', spojenie dvoch autonómnych štátov spoločnou vládou alebo panovníkom
duálny zdvojený
duant dutá urýchľovacia elektróda
duatlon kombinácia dvoch športových disciplín
dub samostatne sa vyvíjajúci smer hudby štýlu reggae
dubiózny neistý, pochybný
dublé pozlátený neušľachtilý kov alebo výrobky z neho
dublet združená dvojica danej fyzikálnej veličiny
dubleta dvojtvar, druhotvar, vybrúsený zlepený kameň
dublón stará španielska zlatá minca
dublovať zdvojovať, zdvojnásobiť
duce vodca; titul B. Mussoliniho ako fašistického diktátora
ductus vývod, trubica
duel súboj
dueňa v španielskom prostredí staršia pani, sprievodkyňa mladého dievčaťa alebo ženy
duet, dueto skladba pre dva hlasy alebo dva nástroje
duglaska ihličnatá okrasná drevina
duktilita ťažnosť, tvárnosť
dula ovocný plod

dulbox zvyšková hovädzia alebo bravčová koža s vytlačenou lícovou kresbou
dulcinea milenka (meno podľa platonickej lásky Dona Quijota)
dulcitol prírodný cukor v niektorých druhoch rastlín
dulia uctievanie svätých a anjelov
dulovec exotický ker s červenými kvetmi
duma myšlienka, predstava; premýšľanie, dumanie; druh ukrajinskej ľudovej piesne; snem šľachty v Rusku do roku 1917; súčasný ruský parlament; africká palma s plodmi v tvare hrušky
dum-dum strela s narezaným hrotom, trieštivý náboj
dumka druh ukrajinskej ľudovej piesne, дума
dumortierit modrý, modrošedý alebo červenofialový nerast používaný na výrobu žiaruvzdorných hmôt
dumper, damper vyklápacie vozidlo s otočným riadením
dumping, damping predaj tovaru pod výrobnú cenu, druh nekalej súťaže
duna vetrom naviaty val piesku alebo snehu, presyp
dunst druh jemnej krupice; krupička; vôňa
duo hudobná skladba pre dva nástroje alebo dva hlasy a jej prevedenie; dvojica; dueto
duodecimálny dvanástkový
duodenitída zápal dvanástnika
duodeno- prvá časť zložených slov s významom dvanástnik, dvanástnikový
duodenum dvanástnik
duopol stav, keď na trhu jednej komodity existujú práve dvaja predajcovia
duplex súčasný prenos správ oboma smermi po tej istej linke; vnútorné usporiadanie budovy, v ktorej sú vždy dve podlažia prístupné z jednej chodby pomocným schodiskom; dvojfarebná tlač, tlač z dvoch atypických štočkov
duplicita zdvojenie, dvojitost', dvojkoľajnosť
duplikácia zdvojenie
duplikát druhé vyhotovenie, druhý exemplár
duplikátor nádoba s dvojitými stenami pre nepriamy ohrev; zariadenie na kopírovanie CD

duplikovať kopírovať, napr. údaje, listiny
dur označenie tzv. tvrdej tónovej stupnice
dur- prvá časť zložených slov s významom pevný, tvrdý
dura lex, sed lex tvrdý zákon, ale zákon
dura mater tvrdá plena (blana) mozgomiechová
durabilný trvalý, trvanlivý, vytrvalý
dural ľahká, tvrdá a pevná zliatina hliníka a medi s prímiesou horčíka a mangánu
duranzia odroda slivky
duratívum sloveso označujúce trvajúci dej, napr. robiť, fúkať
durée trvanie, prežívaný čas
durch z nemčiny pochádzajúci slangový výraz pre „cez, skrz-naskrz“
durina pohlavná choroba koní
durit základná petrografická zložka čierneho uhlia
durman rastlina obsahujúca jedovaté alkaloidy
duroplast plast, ktorý sa dokáže zmeniť na nerozpustný a netvarovateľný materiál
dust prach; technologické označenie čajového prachu a drte, vhodnej na lisovanie do tehál
duty-free shop obchod, v ktorom sa predáva tovar bez dane a cla
dux vodca
dvojfázový prúd striedavý prúd
dyáda podvojný chromozómový útvar pri redukčnom delení
dyftín bavlnená česaná tkanina s hodvábnym leskom a hustým vlasom na lícnej strane
dyn jednotka sily
dynamická geológia zaoberá sa silami formujúcimi a meniacimi zemskú kôru
dynamický pohybový, silový, prejavujúci vnútornú silu a pohyblivosť
dynamika prejavy rôznych síl v určitej oblasti; odbor fyziky zaoberajúci sa pohybmi telies a hmotných prostredí a ich príčinami; použitie rôznej sily zvuku v hudbe
dynamit výbušnina obsahujúca predovšetkým nitroglycerín
dynamo generátor produkujúci jednosmerný prúd

dynamometer silomer
dynamometria meranie svalovej sily
dynastia panovnícky rod v monarchii
dys- prvá časť zložených slov s významom oslabenie, chybnosť, porucha
dysbázia porucha rovnováhy spôsobujúca ťažkosti udržať sa v stoji alebo v chôdzi
dysbúlia chorobná nerozhodnosť, abúlia
dysfágia namáhavé a bolestivé prehĺtanie
dysfémia porucha reči, neschopnosť plynule vyslovovať
dysfemizmus slovo so silne negatívnym citovým zafarbením
dysfónia hlasová porucha
dysforia stav úzkosti
dysfunkcia porucha jednej alebo viacerých funkcií organizmu
dysgeuzia porucha chuti
dysgnózia vývojová porucha schopnosti spojiť vnímané vnemy s inými, napr. s predstavami
dysgrafia porucha motorickej zložky písania
dysgramatizmus porucha schopnosti vyjadrovať sa gramaticky správne
dyshormonóza nedostatočné pôsobenie hormónov
dyschrómia nedostatok alebo nadbytok kožného farbiva spôsobujúci zmeny sfarbenia kože
dyskoordinácia porucha plynulosti a súhry voľných pohybov
dyslália zlá výslovnosť hlások, šušľavosť
dyslexia označenie všetkých drobných špecifických porúch učenia, porucha schopnosti čítať, legasténia
dysmélia vrodený nedokonalý vývoj niektorého orgánu
dysmenorea bolestivá porucha menštruácie
dysmímia porucha gestikulácie, škl'abivosť
dysmúzia chorobný nedostatok alebo strata zmyslu pre hudbu, amúzia
dysódia porucha spevného hlasu
dysorexia porucha chuti
dysortografia vývojová porucha spojená s neschopnosťou naučiť sa správne pravopis, grafasténia
dysosmia chorobná porucha čuchu

dyspareúnia druh sexuálnej poruchy spojený s bolesťami pri súloží
dyspepsia porucha trávenia
dysplázia deformácia orgánov alebo organizmov
dyspnoe krátkodýchosť
dysrytmia porucha pravidelnej činnosti niektorého orgánu, pohybu alebo hovoreného prejavu
dystokia nepravidelný pôrod
dystopia výskyt nejakého orgánu na neobvyklom mieste
dystrofia poruchy výživy organizmu alebo orgánov sprevádzané vonkajšími tvarovými zmenami
dysúria sťažené alebo bolestivé močenie
dýza tryska, hubica, úzka trubica na zvyšovanie výtokovej rýchlosti tekutín
dyzentéria úplavica, infekčné hnačkové ochorenie
dyzestézia porucha citlivosti
dyzorexia porucha chuti
dyzosmia, disosmia porucha čuchu
dyzostóza porucha vývoja kostí
dyzúria obťažné a bolestivé močenie
dzéta v gréckej abecede znak pre „dz“
džabal, džebel pohorie, krajina, hora v arabských zemepisných názvoch
džajv, jive moderný spoločenský tanec nadväzujúci na swing
džámija islamská mešita niekedy spojená so školou
džem, jam zaváranina s kúskami ovocia; slangovo dopravná zápcha
džemper voľná pletená halena siahajúca k bokom a obliekaná cez hlavu, pulóver
dženlmen, gentleman muž uhladených spôsobov; gavalier
džentry nižšia vidiecka šľachta v Anglicku; v prenesenom zmysle elegán, frajer
džez, jazz tanečná hudba pochádzajúca z ľudovej hudby severoamerických černochoch
džezva nádoba kónického tvaru s rovným držadlom, používaná na varenie tureckej kávy
džigitovka akrobatické cviky na cváľajúcom koni, obľúbená zábava dons-

kých kozákov
džihád svätá vojna v záujme šírenia alebo obrany islamu
džin duch
džingel zvuková upútavka v rozhlase alebo televízii
džingischán krutovládca, krutý dobyvateľ, podľa mongolského chána a dobyvateľa Džingischána
džinizmus staroindické náboženstvo založené na askéze a vychádzajúce z brahmánizmu
džíp, jeep vojenské alebo civilné terénne motorové vozidlo
džiu-džitsu, jiu-jitsu japonská metóda sebaobrany, bojové umenie
džob, job práca, zamestnanie
džudo, judo japonský spôsob sebaobrany
džungľa vlhký hustý prales v tropickom pásme; neporiadok, chaos, zmätok
džunka menšia pobrežná plachetnica používaná vo východnej a juho-východnej časti Ázie
džus, juice ovocná alebo zeleninová šťava
džuveč bulharské veľmi pikantné jedlo z ryže, zeleniny a mäsa, prípadne aj bez mäsa

E

e cantu dinoscitur avis podľa spevu poznáš vtáka
e značka pre základ prirodzených logaritmov, číslo e; značka pre elementárny elektrický náboj (náboj elektrónu)
earl titul strednej anglickej šľachty, gróf
eau de Cologne kolínska voda, kozmetický prípravok
eben tropické tvrdé drevo stromov rodu Diospyros čiernej farby, ťažšie ako voda
ebenovník tropický strom rodu Diospyros
ebonit elektricky nevodivá prírodná alebo syntetická tuhá látka z vulkanizovaného kaučuku
ebrilný horúčkový
ebulícia vrenie, var
ebulioskopia metóda určovania molekulárnej hmotnosti látok
ebur slonovina, slonová kosť
eburín napodobenina slonoviny
eburneácia väzivová premena kostnej drene, pri ktorej kosť získava vlastnosti tvrdej slonoviny
eburneácia, eburnifikácia intenzívna väzivová premena kostnej drene, pri ktorej kosť získava väčšiu tvrdosť
ecce homo ajhľa človek
ecclesia militans cirkev bojujúca
ecclesia triumphans cirkev víťaziaca
ed. skratka slova edidit = vydal (knižná skratka)
edafológia náuka o pôde
edafón súbor všetkých organizmov žijúcich v pôde
edém vodnatý opuch tkaniva
eden raj, rajska záhrada
edícia vydanie knihy alebo publikácie, zbierka vydávaných kníh, knižnica
edikt úradná vyhláška, výzva, príkaz, nariadenie
edikula orámovaný výklenok v stene v podobe chrámu
edil starorímsky vyšší policajný úradník

editácia príprava, spracovanie a úprava textu na tlač
editio princeps prvé vydanie
editor nakladateľ, vydavateľ; počítačový program na písanie a úpravu textu
edukácia výchova
edukt výťažok suroviny
EEG elektroencefalograf, prístroj na zaznamenávanie elektrických potenciálov v mozgu
eem posledná medziladová doba v severoeurópskej nížine
efarmóza podobnosť rastlín pochádzajúcich z rovnakých podmienok
eféb starogrécky bojaschopný mládenec
efebólia pohlavný vzťah homosexuálnych mužov k mladým chlapcom
efedra malý ker rastúci na pôdach s vysokým obsahom piesku
efedrín kryštalický alkaloid nachádzajúci sa v rastlinách rodu Ephedra
efekt účinok, dojem, výsledok; úspech
efektivita účinnosť, pôsobivosť, efektívnosť
efektívny skutočný, účinný
efektný okázalý, pôsobivý, vypočítaný na vonkajší dojem
efektor výkonný orgán, ktorý reaguje na podráždenie receptora, napr. sval alebo žľaza; zariadenie umožňujúce vykonávať jednotlivé úkony, napr. chápadlo, nasadzovač matic, zvaracia pištoľ a pod.
efeméra prchavá vec, dielo prchavej hodnoty; krátkodobá horúčka
efeméra živočích podenka; jednoročná rastlina s veľmi krátkym vegetačným obdobím
efemerida podľa dráhy vypočítaná presná poloha kozmického telesa pre určité dátumy; ročenka o dôležitých kozmických telesách pre jednotlivé dni roka
efemérny pomínutelný, prchavý, éterický, krátkodobý
efeminácia mužská zoženštelosť
efendi turecký titul = pán
eferentný odstredivý; vedúci impulz od nervového centra na perifériu
efervescencia šumenie plynu uvoľneného z kvapaliny
eficiencia účinnosť, výkonnosť, efektívnosť
eflácia rozrušovanie povrchovej vrstvy pôdy pôsobením vetra

eflorescencia výkvet, napr. solí alebo sádrovca, na povrchu pôdy; chorobná zmena kože alebo sliznice

efod kňazské rúcho; odznak úradu a hodnosti kňaza

efuzérny márnotrpný

efúzia výtok plynu malým otvorom, unikanie; výlev lávy

efúziometer prístroj na meranie hustoty plynov

efuzívny výlevný, vulkanický

efydropamia opel'ovanie vodnej vegetácie

egalitárstvo, egalitarizmus rovnostárstvo

egalizácia vyrovnanie, zrovnanie na rovnakú úroveň; úprava tučnosti mlieka na požadovaný obsah tuku

egida ochrana, záštita; ochranný štít bohyně Atény, aigis

egirín kremičitan vápnika, sodíka a železa, nerast

ego ja; centrum osobnosti

egocentrický zdôrazňujúci vlastné ja, sebecký, zameraný na seba

egocentrizmus v jednaní aj myslení pozornosť zameraná na vlastnú osobu

egoista sebec, človek konajúci predovšetkým v záujme svojho prospechu

egoizmus zdôrazňovanie samého seba, stávanie sa do popredia, sebeckosť

egoteizmus zbožňovanie samého seba

egutácia pôsobenie kvapkajúcej vody na steny jaskýň, ich rozrušovanie vodou

egutér sieťový valec papierenského stroja na odvodňovanie papierovej hmoty

egyptienka latinkové písmo s pätkami a jednoduchou kresbou bez výrazného tieňovania

egyptológia veda zaoberajúca sa jazykom, históriou a kultúrou starých Egyptanov

echino- prvá časť zložených slov s významom jež, ježovka

echinokok vývojové štádium pásomnice pečenevej

echinokokóza infekčné ochorenie, ktorého pôvodcom je echinokok

echinus, echinos stredná časť stĺpovej hlavice bochníkového tvaru

echo ozvena; upozornenie, tajná správa, výstraha

echoencefalografia ultrazvukové vyšetrenie lebečnej dutiny

echofrázia chorobné opakovanie počutého

echografia diagnostická metóda pracujúca s odrazom ultrazvuku od látok s rôznymi akustickými vlastnosťami, sonografia

echokardiografia metóda vyšetrovania srdca odrazom ultrazvuku na tkanivo

echokinéza porucha jednania charakterizovaná napodobňovaním pohybov iných ľudí

echolália chorobné opakovanie počutého

echolokácia orientácia živočíchov v priestore pomocou vysielania a spätného príjmu ultrazvuku, napr. u netopierov

echolot merač hĺbky na základe odrazu zvukových alebo elektromagnetických vln

echomatizmus chorobné napodobňovanie videných pohybov iných ľudí

echomímia chorobné napodobňovanie výrazu tváre iného človeka

echt z nemčiny pochádzajúci slangový výraz pre „správny, pravý, rýdzi“

eidam, edam polotvrdý syr, pochádzajúci z holandského mesta Edam

eidetizmus schopnosť pripomenúť si už videné; vizuálne predstavy

eidológia učenie o formách a typoch ľudského vedomia

eidos vzor, podstata, idea

eifel stratigrafický stupeň devónu

einsteinium rádioaktívny prvok, značka Es

eintopf jedlo pripravované v jednom hrnci; v nacistickom režime verejná propagandistická akcia

ejakulácia vystreknutie semena muža pri orgazme

ejakulát výlučok samčích pohlavných žliaz s obsahom spermií; sperma

ejekcia vyhodenie, vypudenie, vystreknutie, katapultácia

ekdemická choroba zavlečená z iného miesta, opak endemickej

ekdemit oxichlorid arzénu a olova, nerast žltej farby

ekdemománia chorobná túžba cestovať

ekdýzia zvliekanie, odkladanie starej pokožky brániacej rastu tela u hlíst, hadov a pod.

ekecheiria v starom Grécku prímerie v dobe konania olympijských hier

EKG elektrokardiografia, grafické zaznamenávanie elektrických potenciálov vznikajúcich činnosťou srdca

ekchondróm nezhubný nádor na povrchu chrupavky alebo kosti

ekipa skupina ľudí so spoločnou úlohou; závodné družstvo; tím

ekistika veda o ľudských sídlach

eklampsia nebezpečné kŕče počas tehotenstva, pôrodu alebo šestonedelia

eklekticismus spôsob vedeckej, umeleckej alebo inej práce čerpaním z cudzích vzorov, diel alebo starších období

eklektik vedec alebo umelec netvorivo preberajúci cudzie tvorivé postupy alebo myšlienky

ekletantný nápadný, zrejmy, zjavný, vynikajúci

eklézia zhromaždenie občanov v antickom Grécku; bohoslužba raných kresťanov; katolícka alebo iná kresťanská cirkev

eklimeter prístroj na určovanie výškových rozdielov

eklipse zatmenie Slnka alebo Mesiaca

ekliptika zdanlivá dráha Slnka po oblohe v priebehu roka

ekloga idylická báseň zo života pastierov; hudobná skladba pastorálneho rázu; výťah z diela

eklogit kryštalická bridlica

eko- prvá časť zložených slov s významom ekológia, ekologický

ekofarma hospodári spôsobom blízky prirodzenému stavu, nezaťažujúcim prírodu, vyrába bioprodukty

ekofond ekologický fond, finančné prostriedky na ochranu a zlepšovanie životného prostredia

ekofyziológia odbor zaoberajúci sa skúmaním vonkajších vplyvov na organizmy

ekoklimatológia náuka o vzájomných vzťahoch medzi podnebím a potrebami živých organizmov

ekológ odborník v ekológii

ekológia náuka o vzájomných vzťahoch organizmov, štúdium vzťahov medzi živým organizmom a prostredím; vedný odbor skúmajúci životné prostredie

ekologizácia znižovanie negatívnych vplyvov na životné prostredie; vnášanie ekologického aspektu do materiálnej ľudskej činnosti a do myslenia a chovania ľudí

ekomorfóza odchýlka v tvare orgánu alebo organizmov vyvolaná prostredím

ekonometria odbor zaoberajúci sa a formulujúci ekonomické vzťahy a zákonitosti pomocou matematických metód; ekonometrika

ekonómia hospodárstvo; hospodárnosť, úspornosť, dobré hospodárenie

ekonomika národné hospodárstvo jednotlivých krajín; odbor skúmajúci jednotlivé úseky národného hospodárstva

ekonomizér predhrievač kvapalín a plynov

ekosféra oblasť okolo hviezdy s priaznivými podmienkami pre život; pásmo života na Zemi aj vo vesmíre; vrstva Zeme vhodná pre výskyt živých organizmov a pre procesy, ktoré potrebujú k životu

ekosystém základná funkčná jednotka v prírode, v ktorej sú v priamom vzťahu všetky živé zložky s fyzikálnymi a chemickými faktormi prostredia; súbor vzájomne na seba pôsobiacich ľudských systémov a systémov prostredia prírody

ekotón hraničná časť medzi dvomi biocenózami, napr. okraj lesa; prechodné pásmo medzi rastlinnými alebo živočíšnymi spoločenstvami

ekotoxicita pôsobenie toxických látok na živé organizmy

ekotoxikológia výskum pôsobenia exhalátov na živé organizmy

ekotyp skupina jedincov dedične prispôbená určitým životným podmienkam

ekran premietacia plocha; nepriepustná geologická vrstva, clona

ekrazit trhavina obsahujúca kyselinu pikrovú

ekry, ecru majúci farbu surového hodvábu

ektáza, ektázia rozšírenie telesných dutín, rozšírenie kožných vlások v obličaji

ekto- prvá časť zložených slov s významom vonku, mimo

ektoblast vonkajší zárodočný list živočíšneho embrya, ektoderma

ektodaktýlia vrodené chýbanie prsta alebo jeho článku

ektoderma vonkajší zárodočný list živočíšneho embrya, ektoblast

ektofág organizmus živiaci sa na povrchu hostiteľa

ektofyt rastlinný cudzopasník žijúci na povrchu tela hostiteľa

ektogénny povrchový, vonkajší, zjavný, z vonkajších príčin; súvisejúci so zemským povrchom, exogénny

ektokardia vrodené uloženie srdca mimo hrudníka

ektómia vybratie, vyrezanie lekárom

ektoplazma povrchová vrstva cytoplazmy tvoriaca lem okolo celej bunky alebo jej výbežkov

ektotermia schopnosť chladnokrvných živočíchov získavať teplo z prostredia zmenou svojho chovania, napr. vyhľadávaním teplejšej lokality

ektromélia chýbanie jednej alebo viacerých končatín

ektyma kožné ochorenie vyvolané streptokokmi a stafylokokmi – prejavuje sa chrastavosťou

ekuména ľudmi obývaná časť Zeme zmenená činnosťou človeka; združenie príslušníkov rôznych cirkví usilujúcich o prekonanie rozdielov vo viere

ekumenický všeobecný, svetový; týkajúci sa všetkých kresťanských cirkví, zjednocujúci tieto cirkve

ekumenizmus úsilie o zjednotenie všetkých kresťanských cirkví

ekvalizér vyrovnávač

ekvátor rovník

ekvatoreál astronomický ďalekohľad, ktorého hlavná os mieri na svetový pól a ktorý sa otáča okolo osi kolmej na os Zeme

ekvestrický jazdecký (na koni)

ekvi- prvá časť zložených slov s významom rovný

ekvidistantný zachovávajúci konštantnú vzdialenosť

ekvilibrista artista dokonale ovládajúci rovnováhu tela

ekvilibratika cirkusový žánér založený na udržiavaní rovnováhy tela; v prenesenom zmysle žonglovanie, balansovanie so slovami

ekvinokcia rovník

ekvipáž kočiar so záprahom; výbava, vybavenie

ekvita rovnosť, spravodlivosť

ekvitabilita rovnocennosť druhov v biocenóze

ekvitácia jazda na koni

ekvivalencia hmotnosti a energie vzťah medzi hmotnosťou a energiou na základe teórie relativity

ekvivalencia rovníc prvá rovnica má rovnaké korene ako druhá rovnica

ekvivalencia rovnocennosť; v chémii rovnaké mocenstvo

ekvivalent elektrochemický množstvo látky vylúčené z roztoku pri elektrolýze jednotkovým elektrickým nábojom

ekvivalent rovnaká alebo zodpovedajúca hodnota; vytvorené množstvo jedného druhu energie premenou jednotky energie iného druhu

ekvivalentný rovnocenný, rovnaký, s rovnakým účinkom alebo platnosťou, náhradný

ekvivokácia dvojzmyselnosť alebo viaczmyselnosť slov

ekzém kožný zápal, vyrážka, lišaj

elaborát písomne vypracovaný návrh, úloha, námet a pod.

elácia spôsob vyjadrovania vysokej miery vlastnosti

elaín kyselina olejová, oleín

elán horlivosť, nadšenie; rozmach, zápal

elán vital životná energia, rozmach

elastancia dielektrický odpor

elastická, elasticita, elasticita ohybnosť, pružnosť

elastín vláknitá bielkovina, súčasť svaloviny

elastomér makromolekulová látka veľmi pružná pri normálnej teplote, napr. kaučuk, rýchlo nadobúdajúca pôvodné rozmery

elastooptika náuka o zmenách optických vlastností látok vyvolaných mechanickým napätím

elatív vyjadrenie stupňa vlastnosti bez porovnania komparatívom alebo superlatívom; jazykový pád pre pohyb zvnútra von

eldorado bájna krajina blahobytu a hojnosti; v prenesenom zmysle krajina hojnosti a blahobytu, vytúžený cieľ

eleaté grécka filozofická škola založená na učení o jedinom nemennom bytí

elefant slon

elefantiáza chorobné stučnenie, zdurenie kože a podkožného tkaniva na niektorých častiach tela

elegancia vkus, ladnosť pohybu, uhladenosť, vkusné obliekanie, vybraný, vycibrený vkus

elégia žalospev v literatúre alebo hudbe

elegický bolestný, trúchlivý

eleison grécky zmiluj sa, časť kresťanskej modlitby

elekcia voľba, výber

elektrifikácia rozširovanie elektrickej rozvodnej siete

elektrika vo fyzike označenie prístroja na výrobu statickej elektriny

elektrit tavený oxid hlinitý, umelý korund

elektrizácia elektrizovanie, nabíjanie telies elektrickým prúdom

elektro- prvá časť zložených slov s významom elektrický, elektrina

elektroakustika elektrické spracovanie zvukových záznamov

elektroanalézia znecitlivenie elektrickým prúdom

elektroanalýza chemická analýza využívajúca elektrochemické reakcie a vlastnosti roztoku

elektroanestézia celkové znecitlivenie pacienta elektrickým prúdom prechádzajúcim centrálnym nervovým systémom

elektrobiológia náuka o elektrických prúdoch, nábojoch a napätiach v rastlinných, živočíšnych a ľudských organizmoch

elektrobioskopia vyšetovanie špeciálnymi prístrojmi umožňujúcimi pohľad do telových dutín

elektroda vodič, ktorým prechádza elektrický prúd do iného prostredia

elektrodiagnostika určovanie diagnózy pomocou elektrických prístrojov na báze elektrickej dráždivosti tkanív ľudského tela

elektrodialýza v chémii dialýza urýchlená pôsobením elektrického poľa

elektrodynamika náuka o vlastnostiach a vzájomnom pôsobení pohybujúcich sa elektrických nábojov a o vzniku a šírení elektromagnetických vln, súčasť fyziky

elektroencefalografia, EEG lekárska metóda zachytávania mozgových elektrických potenciálov

elektroforéza pohyb častíc v elektrickom poli; fyzikálno-chemické oddeľovanie na základe pohybu častíc v homogénnom elektrickom poli

elektrofyziológia náuka o pôsobení elektrických javov a elektrického prúdu na živé organizmy

elektrografia chemická elektroanalytická metóda; zobrazovanie predmetov na fotografickú vrstvu pomocou elektrického poľa

elektrografia metóda záznamu biopotenciálov ľudského tela

elektrografitácia tepelné spracovanie amorfného uhlíka s následným vznikom grafitu

elektrogravimetria v chémii jedna z metód kvantitatívnej analýzy

elektrochémia náuka o prebiehajúcich chemických reakciách vo vzťahu k premenám chemickej a elektrickej energie

elektrochirurgia chirurgia využívajúca pri operatívnych úkonoch účinky vysokofrekvenčného prúdu

elektrokardiograf prístroj na zaznamenávanie bioelektrických potenciálov, skratka EKG

elektrokardiografia, EKG lekárska metóda zachytávania elektrických potenciálov vznikajúcich činnosťou srdca

elektrokardiogram záznam elektrokardiografu

elektrokardioskop prístroj sledujúci elektrokardiografickú krivku pacienta počas operácie

elektrokardiostimulátor prístroj na elektrické dráždenie srdcového svalu

elektrokaustika odstránenie chorobne zmeneného tkaniva drôtom rozžeraveným pomocou elektrického prúdu

elektrokinetika náuka o pohyboch elektrických nábojov

elektrokoagulácia liečebná metóda, ktorej základom je koagulácia – zrážanie – tkaniva elektrickým prúdom; zhlukovanie koloidných častíc pôsobením elektrického prúdu

elektrokryštalizácia vylučovanie kovov na elektródach

elektrokymografia registrácia výchylky srdcovej steny

elektroliečba liečba pôsobením elektrického prúdu, elektroterapia

elektroluminiscencia luminiscencia budená priloženým elektrickým poľom alebo pretekajúcim elektrickým prúdom

elektrolyt pevný alebo kvapalný vodič, v ktorom sa vedenie elektrického prúdu uskutočňuje pohybom iontov

elektrolyt roztok schopný viesť elektrický prúd

elektrolýza rozklad chemických látok pôsobením jednosmerného elektrického prúdu

elektromagnetické spektrum rozklad elektromagnetického žiarenia na zložky podľa vlnových dĺžok, resp. frekvencií

elektromagnetizmus magnetizmus vyvolaný pôsobením elektrického prúdu, vzájomné pôsobenie elektrických a magnetických javov

elektromasáž masáž pomocou elektrického prúdu

elektrometalurgia výroba kovov, zliatin alebo ich rafinácia elektrickou energiou

elektrometeor optický alebo zvukový prejav atmosferickej elektriny, napr. búrka alebo polárna žiara

elektrometer merač veľmi nízkeho elektrického napätia

elektromigrácia pohyb elektricky nabitých častíc pôsobením elektrického poľa

elektromyograf prístroj zaznamenávajúci činnosť potenciály svalstva

elektromyografia, EMG meranie elektrickej aktivity kostrového svalstva

elektromyogram záznam elektromyografu

elektrón elementárna častica so záporným elektrickým nábojom, dôležitá zložka stavby atómov; ľahká konštrukčná zliatina horčíka, zinku a hliníka; zliatina zlata a striebra

elektronarkóza narkóza dosahovaná pomocou elektrického prúdu

elektronegatívny nesúci záporný elektrický náboj

elektrónvolt jednotka energie, ktorú získa častica s elementárnym nábojom priechodom potenciálovým rozdielom 1 volt, značka eV

elektrooptika náuka o pôsobení elektrického poľa na optické vlastnosti látok

elektroosmóza prevod vody pri elektrolýze vodných roztokov poréznym prostredím

elektropozitívny nesúci kladný elektrický náboj

elektropozitívny s kladným elektrickým nábojom

elektroskop prístroj na meranie veľkosti elektrického náboja

elektrostatika štúdium elektrického poľa častíc alebo telies, ktoré sú v pokoji voči uvažovanej inerciálnej sústave; náuka o vlastnostiach a vzájomnom pôsobení elektrických nábojov bez elektrického prúdu

elektrostimulátor prístroj na elektrické dráždenie nervov a svalov

elektrostriekcia zmena objemu alebo tvaru nevodičov vplyvom vonkajšieho elektrického poľa

elektrošok liečba elektrickým prúdom; elektrický šok

elektrotaxia pohyb živočíchov spôsobený elektrickým prúdom

elektrotechnika oblasť priemyslu, ktorá sa zaoberá výrobou a využitím

silnoprúdovej aj slaboprúdovej elektrickej energie

elektroterapia liečba elektrickým prúdom

elektrotom lekársky prístroj na rezanie tkaniva

elektrovalencia počet elementárnych nábojov na jeden ión, iónové mocnenstvo

elektrovanie udeľovanie elektrického náboja telesám

elektrum prirodzená zliatina striebra a zlata, vzácny nerast

element základná zložka, prvok, súčasť, živel

elementál bytosť pozostávajúca z jediného živlu, napríklad ohňa či vody

elementárne častice najmenšie častice hmoty schopné aspoň krátkodobej samostatnej existencie

elementárnosť vo fyzike vlastnosť objektov, ktoré sú relatívne alebo absolútne ďalej nedeliteľné

elementárny náboj najmenšia hodnota elektrického náboja

elementárny prirodzený, živelný, základný

eleolit nepriehľadný nefelín, nerast

elév žiak, čakateľ na miesto, odchovanec

elevácia zdvihnutie, zvýšenie, pohyb nahor

elevátor zariadenie na nepretržitú dopravu predmetov alebo hmoty šikmým alebo zvislým smerom nahor, zvislý alebo šikmý dopravník

elf škriatok v starogermánskom bájosloví, prírodný duch

elfa zariadenie na skladanie materiálov z vagónov alebo áut prúdom vody

Eliášovo svetlo, Eliášov oheň tichý výboj atmosferickej elektriny prejavujúci sa svetielkovaním na hrotoch, napr. veží

eliminácia vyradenie, vylúčenie, odstavenie, odstránenie; postupné vylučovanie neznámej z rovnice

eliminačný vylučovací

elipsa kužeľosečka, krivka, geometrické miesto bodov, ktorých súčet vzdialeností od dvoch ohnísk je stály; nevyjadrovanie očakávaných slov alebo viet podľa daného vetného schématu, výpusťka

elipsoid plocha vytvorená rotáciou elipsy okolo jednej z jej osí, plocha druhého stupňa

elita vybraná spoločnosť, výkvet spoločnosti; vybraná časť celku

elitárstvo koncepcia vychádzajúca z úlohy elity v spoločnosti; povýše-

necké, nadradené vystupovanie
elitný prvotriedny, výborný, špeciálny
elixír zázračný nápoj predlžujúci život; farmaceutický prípravok obsahujúci cukor a lieh
elízia, elize vypustenie hlásky, najčastejšie na konci slova
Elohim boh Jehova v Starom zákone
elokúcia výrečnosť, vycibrený jazykový prejav
elokvencia výrečnosť
elongácia predĺženie, vzdialenosť; výchylka z rovnovážnej polohy; uhlová vzdialenosť planét od Slnka
eloxovanie, eloxácia povrchová úprava hliníka a jeho zliatin elektrolytickou oxidáciou
eluát výluh
elúcia vylúhovanie, premývanie látok
eluent rozpúšťadlo používané na získavanie eluátov
eluviácia pohyb látok z určitej časti pôdneho profilu
elúvium zvetralá hornina ležiaca na mieste svojho vzniku, regolit
elux jednotka osvetlenia, skratka elx
Elýzium v starogréckych bájach miesto večnej blaženosti
email smalt, glazúra; zubná sklovina
E-mail systém elektronickej pošty
eman jednotka rádioaktivity
emanácia radón, rádioaktívny plyn vznikajúci pri rozpade aktínia, rádia a thoria; vyžarovanie, výron, vyvieranie
emancipácia oslobodenie, vymanenie sa, zrovnoprávnenie žien s mužmi; boj za rovnoprávnosť žien
emaskulácia vykastrovanie muža
emballage ambaláž
embargo zajatie a zabavenie obchodnej lode a nákladu; úplný alebo čiastočný zákaz obchodovania s určitou krajinou
emblém znak, symbol, znamenie
embólia upchanie krvnej cievy krvnou zrazeninou
embolit chlorid a bromid striebra, nerast
emboloartria skresľovanie slov vsúvaním nesprávnych hlások

embolofrázia porucha reči spôsobená vsúvaním hlások alebo slov nepatriacich do príslušného slova alebo vety, embolália
embolus cudzie teliesko, krvná zrazenina v cieve
embryo zárodok, nenarodený plod; počiatočné štádium vývoja organizmu; klíčok
embryogenéza vývoj zárodku
embryokardia činnosť srdca zárodku; rytmus srdca u chorého človeka
embryológia náuka o zárodočnom vývoji mnohobunkových živočíchov, veda o vývoji organizmov v zárodočnom štádiu
embryóm veľmi zhubný nádor nezrelých tkanív všetkých zárodočných listov
embryonálny zárodočný, počiatočný, nevyvinutý
embryopatia patologické následky vývoja po ochorení plodu počas vnútro maternicového života
emendácia zmena názvu živočícha alebo rastliny v spôsobe jeho písania
emendácia, emendancia oprava chyby alebo porušeného miesta v texte, korektúra
ementál švajčiarsky tvrdý syr v tvare kotúča alebo valca s hmotnosťou až 100 kg a otvormi o veľkosti 1-2 cm
emergencia vynorenie, vyniknutie; výrastky na povrchu rastlín, napr. tŕne
emeritný vyslúžilý, penzionovaný, zaslúžilý
emerzia vynorenie; koniec zatmenia, vystúpenie z tieňa planéty
emetikum liek vyvolávajúci zvracanie, dávidlo
eméza dávenie, zvracanie
emfatický nadšený, dôrazný, vzrušený
emfázia dôraz, sila, vzrušenie, citové pohnutie
emfyzém rozdutie pľúc vyvolané ich zmenšujúcou sa plochou
-emia, -émia druhá časť zložených člov s významom krv, látka obsiahnuté v krvi
emigrácia nútené alebo dobrovoľné vyst'ahovanie z vlasti, vyst'ahovateľstvo, vyhnanstvo; emigranti ako celok; v ekologickom zmysle vyst'ahovanie živočíchov určitého druhu z priestoru populácie
eminenc najlepšia známka na vysvedčení, výborná

eminencia v medicíne doplnok, výčnelok; titul kardinála katolíckej cirkvi
eminentný mimoriadny, významný, vynikajúci, skvelý, výborný, význačný
emír vládca emirátu; titul islamského kniežat'a, princa, vysokého hodnostára alebo náčelníka kmeňa
emirát územnosprávny celok na území historickej arabskej ríše
emisár posol so zvláštnym poslaním, tajný vyslanec; vyzvedač
emisia vydanie, vyslanie, uvedenie do obehu, napr. bankoviek; množstvo znečisťujúcich prímiesí prenikajúcich z určitého zdroja do ovzdušia
emisivita schopnosť látky vyžarovať energiu
emitent kto dáva do obehu cenné papiere alebo peniaze
emitor elektróda tranzistora, z ktorej vychádza prúd
emócia cit, pohnutie, dojatie, vzrušenie, rozčúlenie
emotivita silné citové vzrušenie
empatia vcítenie sa do pocitov iného človeka
empír umelecký sloh zo začiatku 19. storočia s koreňmi v napoleonovskom Francúzsku
empíria skúsenosť
empirický opierajúci sa o skúsenosť, daný skúsenosťami
empirizmus názor považujúci skúsenosť za jediný zdroj poznania
emplektit sulfid medi a bizmutu, nerast
empora priestor nad bočnými loďami alebo oltárom v kostole; tribúna
empyém hnisavý zápal v telesnej dutine
ems stratigrafický stupeň zodpovedajúci vyššiemu spodnému devónu
emšer starší názov pre regionálny stupeň hornej kriedy (santon a coniak)
emu trojprstý stepný nelietajúci vták žijúci v Austrálii, podobný pštrosovi
emulácia zneužitie práva na škodu niekoho; vo výpočtovej technike napodobenie systému spracovania údajov alebo jeho časti iným systémom alebo technickým prostriedkom tak, že napodobňujúci systém spracováva tie isté programy a pre rovnaké vstupné údaje poskytuje rovnaké výsledky
emulgácia príprava emulzie
emulgátor látka uľahčujúca vznik emulzie
emulovať vo výpočtovej technike schopnosť napodobniť jeden systém

iným
emulzia sústava dvoch vzájomne sa nemiešajúcich a v sebe jemne rozptýlených látok
emulzín druh enzýmu
en bloc vcelku, hromadne (napr. hromadne hlasovať)
en détail v drobnom, v malom, maloobchod
en face spredu, čelom
en gros vo veľkom, veľkoobchod
en masse hromadne, vcelku, masovo
en passant medzi rečou, mimochodom
en- prvá časť zložených slov s významom v, vo vnútri
enantioméria druh izomérie organických zlúčenín, optická izoméria
encefalický mozgový
encefalitída zápal mozgu
encefalo- prvá časť zložených slov s významom mozog, mozgový
encefalografia vyšetrenie mozgu
encefalon mozog
encefalopatia psychické poruchy vyvolané ochorením mozgu
encefaloragia krvácanie do mozgu
encián iný názov horca, horská rastlina
encyklika okružný list pápeža biskupom alebo všetkým veriacim
encyklopédia náučný slovník, zborník náuk
endémia trvalý alebo opakovaný výskyt niektorej choroby v určitej oblasti
endemický zdomácnelý, miestny, vyskytujúci sa trvale na mieste pôvodu, opak ekdemického
endemit rozšírený rastlinný druh na určitom území
endemizmus obmedzenie pôvodu a výskytu rastlín a živočíchov na určité územie
endívia čakanka štrbáková, rastlina
endlovať, entlovať začisťovať okraj látky, obnitkovávať
endobióza symbióza medzi jedným druhom organizmu, ktorý žije v druhom organizme
endocervicitída zápal sliznice krčka maternice

endocyt útvar vo vnútri bunky
endoderma vnútorný zárodočný list živočíšneho embrya
endofág organizmus žijúci a živiaci sa v hostiteľovom tele
endofyt rastlinný cudzopasník žijúci v tele hostiteľa
endogamia pokrvné príbuzenstvo; príbuzenská plemenitba zvierat; historické spoločenské pravidlo, podľa ktorého je uzatváranie manželstiev prípustné iba v rámci vlastného kmeňa
endogénny vnútorný, majúci vnútornú príčinu
endokard blana pokrývajúca vnútro srdcovej dutiny
endokrinný týkajúci sa žliaz s vnútornou sekréciou, majúci schopnosť vnútornej sekrécie
endokrinológia náuka o žľazách s vnútorným vylučovaním, oddelenie kliniky liečiace choroby týchto žliaz
endokrinopatia poruchy žliaz s vnútorným vylučovaním
endolit rastlina, ktorá rastie v dutinách a škárah nerastov a hornín
endometritída zápal sliznice maternice
endomitóza vnútorné delenie
endoparazit cudzopasník žijúci v tele hostiteľa
endoplazma tekutá plazma v bunkách
endoprotéza umelá náhrada kĺbu
endorfín bielkovinová látka, ktorá sa tvorí v mozgu a má podobné účinky ako morfín
endoskop optický prístroj na vyšetrenie vnútorných dutín tela
endospóra výtrus húb, ktorý dozrieva v materskej bunke
endotel výstelka ciev
endotermia jav, pri ktorom sa spotrebováva teplo; termoregulačná schopnosť cicavcov a vtákov udržiavať stálu telesnú teplotu
endotermický pohlcujúci teplo; doprevádzaný pohlcovaním tepla
enduro objemová trieda motocyklov; terénny závod motocyklov tejto kubatúry
neolit pravek, neskorá doba kamenná
energeia v starogréckej filozofii výraz pre hybnosť, činnosť, uskutočnenie
energetika náuka aj prax zaoberajúca sa získavaním a využitím všetkých

druhov energie
energetizmus koncepcia niektorých prírodovedcov, prenášajúca všetko na energiu
energia dôraznosť, ráznosť, rozhodnosť, schopnosť výkonu, množstvo utajenej práce, účinná sila schopná konať prácu a k tomu využívaná, forma pohybu hmoty
energický rázny, dôrazný, rozhodný, plný energie
energácia nervové vyčerpanie
energovaný nervovo vyčerpaný
enfant terrible „hrozné dieťa“, privádzajúce dospelých do rozpakov, nekonvenčne sa chovajúci človek, ktorý v tzv. lepšej spoločnosti vzbudzuje rozpaky a pohoršenie, nevydarený potomok
enfatico v hudbe dôrazne, vzletne
engineering poskytovanie inžinierskych služieb
enigma záhada, hádanka; počas druhej svetovej vojny používaný šifrovací stroj
enigmatický tajomný, záhadný
enkapsulácia obalovanie, opúzdrenie
enkaustika maliarska technika, ktorá používa farby zmiešané s voskom a následne ich vypaľuje
enkláva územie obklopené územím iného vlastníka alebo štátu; územie uprostred iného územia
enklitikon v gramatike príklonka
enkulturácia učenie sa jedinca životu v spoločnosti a inej kultúre
eno- prvá časť zložených slov s významom víno
enoftalmus chorobne hlboké uloženie oka v očnici
enol organická zlúčenina s hydroxylovou skupinou viazanou na uhlík
enológia náuka o víne a vinárstve
enománia opilecké blúznenie
enormný obrovský, ohromný, nadmerný, neobyčajný, nesmierny
enosis jednota, heslo politickej jednoty Cypru s Gréckom
ens bytie, podstata, bytosť
enstatit kremičitan horečnatý, nerast
entalpia vo fyzike výraz pre tepelný obsah

entelechia tzv. životný činiteľ v idealistickej filozofii; smerovanie k cieľu; vnútorný účel

entente, antant vzťah porozumenia a zhody medzi štátmi v otázkach politiky

enter vstúpiť, vojsť; vo výpočtovej technike klávesa používaná na odoslanie vstupu počítaču; potvrdenie príkazu

enter-, entero- prvá časť zložených slov s významom črevo, črevný

enterálny črevný

enteritída zápal sliznice tenkého čreva

enteroreceptor zmyslové nervové zakončenia prijímajúce podnety z tela

enterokok črevný mikrób

enterokolitída zápal tenkého a hrubého čreva

enterolitiáza prítomnosť kameňov v čreve

enterorágia krvácanie zo steny tenkého čreva

enterostaxa krvácanie z črevnej steny

enterotoxikóza toxínmi vyvolané ochorenie tráviaceho ústrojenstva

enterovírus vírus spôsobujúci zápaly tráviaceho traktu a poškodenie nervového systému

entita podstata; to čo je; niečo jestvujúce, hoci aj abstraktné; vo fyzike jadro, atóm; objekt, o ktorom je v databáze uložená informácia

ento-, endo- prvá časť zložených slov s významom vo vnútri, vnútorný

entomo- prvá časť zložených slov s významom hmyz alebo entomológia

entomofág organizmus, ktorý sa živí pavúkmi a iným hmyzom

entomofauna hmyz žijúci na konkrétnom vymedzenom území

entomofília opelňovanie kvetov hmyzom

entomológia náuka o hmyze

entopický miestny, domáci

en-tout-cas, čítaj antuka, v pôvodnom význame po francúzsky „v každom prípade“, inak vo význame dáždnik a slnečník v jednom

entre nous medzi nami, dôverne

entreakt divadelná alebo koncertná prestávka, medzihra

entrée vstup; slávnostná hudba ku vstupu významných osôb; jedlo podávané pred hlavným chodom

entrefilet krátka vtípná novinová správa k aktuálnej udalosti alebo prob-

lému, tzv. poznámka ku dňu

entropia termodynamická stavová veličina, miera neusporiadaností alebo neporiadku fyzikálnej sústavy či objektu; v matematike miera neurčitosti náhodného procesu; miera neusporiadanosti mikroskopických stavov pri danom makroskopickom stave

entuziazmus nadšenie, zápal pre niečo

entyméma skráteneý úsudok; bez niektorého z predpokladov alebo bez záveru

enudácia odhalenie, obnaženie

enumerácia výpočet, vypočítavanie, vymenovanie

enunciácia prehlásenie, výrok, výpoveď, oznámenie

enuréza mimovoľné nočné pomočovanie

environment životné prostredie; okolie, prostredie človeka; vonkajšie životné podmienky

environmentalistika iný názov pre ekológiu, náuku o tvorbe životného prostredia a jej ochrane

envoyé vyslanec, vedúci diplomatickej misie v hodnosti vyslanca

enzootia hromadné ochorenie zvierat v ohraničenom priestore, nákaza zvierat miestneho rozsahu

enzým bielkovinová hmota urýchľujúca v organizme niektoré chemické procesy, ferment

enzymológia náuka o vlastnostiach, reakciách a iných prejavoch enzýmov

enzymopatia porucha funkcie enzýmov

enzymoterapia liečba pomocou enzýmov

eo ipso práve tým, práve preto, samozrejme

eo- prvá časť zložených slov s významom svetlo, zornička, život

eocén oddelenie starších treťohôr

eolický veterný, súvisiaci s činnosťou vetra; naviaty vetrom

eolit kamenný artefakt z konca treťohôr; najstaršia časť doby kamennej

eon v geológii najvyššia chronostratografická jednotka

eonizmus sexuálna úchylka prejavujúca sa úsilím prevziať spôsob života druhého pohlavia

eosféra vonkajšia najvyššia časť atmosféry

eozín intenzívne fluoreskujúce farbivo

epakta počet dní medzi posledným novom Mesiaca a prvým januárom, vek Mesiaca vyjadrený v dňoch na rozhraní roka

epanastrofa opakovanie toho istého slova na konci jedného a na začiatku ďalšieho verša

ependým výstelka dutín centrálného nervového systému

epi- predpona s významom na-, nad-, po-, pri-

epiblast vonkajší zárodočný list

epiblém pokožka rastlinných koreňov

epicentrum východiskový bod zemetrasenia; miesto ležiace priamo pod miestom výbuchu jadrovej zbrane; ohnisko, stred

epický dejový, výpravný

epicykloida krivka opísaná bodmi kružnice pri pohybe po vonkajšom obvode základnej kružnice

epicyklus kružnica, ktorej stred sa pohybuje po inej kružnici; kruhová dráha, po ktorej sa podľa geocentrickej sústavy pohybujú planéty

epidémia hromadný výskyt nákazlivej choroby na určitom mieste

epidemiológia odbor lekárstva zaoberajúci sa príčinami vzniku a zákonitostami šírenia chorôb hromadného výskytu

epiderma horná vrstva kože, pokožka; krycie pletivo nadzemných častí rastlín

epidermizácia vytváranie novoutvorenej vrstvy kože na mieste poranenia

epidiaskop prístroj na premietanie nepriehľadných obrázkov a diapozitívov

Epifánia cirkevný sviatok Troch kráľov

epifánia zjavenie

epifarynx nosná časť hltanu; časť ústneho ústrojenstva hmyzu

epifauna vodné živočíchy žijúce na dne vodných nádrží

epifenomén vedľajší zjav, sprievodný zjav; nepodstatná okolnosť

epifora nadmerné slzenie, opakovanie tých istých výrazov na konci po sebe idúcich veršov

epifyt rastlina rastúca na tele inej rastliny, ale neparazitujúca

epifýza mozgový podvesok, časť medzimozgu; zakončenie dlhej kosti

epigamia chovanie živočíchov súvisiace s rozmnožovaním, vzájomná

príťažlivosť jedincov opačného pohlavia

epigastrium nadbruško

epigenéza pôvodný smer potokov a riek aj po prechode na iné územie; teória o nedocenenosti významu dedičnosti vo vývoji

epigeón súbor živočíchov žijúcich vo vrchnej vrstve pôdy alebo na jej povrchu

epigon nasledovník, pokračovateľ; napodobiteľ

epigónstvo napodobňovanie významných osobností, opakovanie a využívanie myšlienok iného

epigraf nápis, nadpis, heslo

epigrafia náuka o čítaní starých nápisov, epigrafika

epigram krátka satirická historka s vtipnou pointou, najčastejšie v podobe básne

epika literárna forma opisujúca skutočnosť alebo dej formou rozprávania alebo opisu, prozaicky aj veršovane

epikard blana na povrchu srdca

epikarp vonkajšia vrstva oplodia rastlín

epikontinentálny nachádzajúci sa pri kontinente

epikríza, epikrízia záverečná, súhrnná správa o pacientovi a jeho chorobe

epikureizmus starogrécky ideál duševného pokoja a blaženosti, dosiahnutý rozumným užívaním života

epilácia odstraňovanie chlupov alebo vlasov, depilácia

epilátor prístroj na odstraňovanie nežiadúceho ochlpenia

epilepsia záchvatové ochorenie, tzv. padúcnica alebo tanec sv. Víta

epileptik človek trpiaci epilepsiou

epilimnion horná vrstva vodných nádrží

epilitón súbor lišajníkov a rias žijúcich na kameňoch a skalách

epilóg záver, dohra, doslov

epiméria druh stereoizomérie, anomérie

epinefritída zápal nadobličky

epinerfin hormón nadobličkovej drene, adrenalín

epingel vlnená rebrovitá tkanina

epipelagiál morská voda v plne presvetlenej hĺbke, teda do hĺbky až 100 metrov

epirogenéza pohybmi zemskej kôry vyvolané deformácie zemskeho povrchu

episkop projekčný prístroj na premietanie nepriehľadných materiálov; biskup, najmä pravoslávnej cirkvi

episkopát biskupstvo, hodnosť biskupa; zbor biskupov určitej oblasti

epistaxa krvácanie z nosa

epistémé poznanie; starogrécke poňatie pravého poznania; kultúrna epocha

epistilbit vodnatý silikát vápenatý, nerast

epistrofeus druhý krčný stavec; axis

epištolá apoštolský dopis, list veriacim; antická literárna forma určená širšiemu okruhu ľudí v podobe listov; výňatok z apoštolských listov čítaný pri katolíckej omši

epitaf náhrobný nápis; náhrobný kameň

epitalamus časť medzmozgu

epitaxia orientovaný rast monokryštalických vrstiev

epitel základný druh bunkového tkaniva, výstelka

epitelizácia tvorba epitelu

epiteton básnický prívlastok

epiteton ornans ozdobný prívlastok

epitéza náhrada stratenej časti tela z kozmetických dôvodov

epitomé rukoväť; výťah z rozsiahleho diela; zhustenie, skrátená verzia

epitrofia neštandardný rast bočných častí rastlín

epizácia dodávanie epického rázu

epizeuxis viacnásobné opakovanie rovnakého slova v jednej vete alebo verši

epiziotomia nastrihnutie hrádze tesne pod pošvou v druhej fáze pôrodu

epizoá parazity žijúce na povrchu tela hostiteľa

epizóda drobná udalosť, pominuteľná príhoda, nedôležitá skutočnosť; vložený vedľajší príbeh v rozsiahlejšom literárnom diele; v hudbe medzihra, medziveta

epizootia hromadná nákaza zvierat na veľkých územiach

epizootológia vedný odbor, ktorý sa zaoberá infekčnými chorobami spôsobovanými parazitmi

epocha obdobie, éra, doba trvania určitej skutočnosti; v geológii časový úsek trvania jedného oddelenia geologického útvaru

epochálny významný, veľmi dôležitý, pamätihodný, prevratný, prelomový

epoché zdržanie sa, odklad úsudku

epoisses francúzsky mäkký syr z Burgundska

epoleta vojenský náplecník s odznakmi hodnosti

eponym osoba, podľa ktorej je nazvané nejaké miesto

epopej, epos rozsiahla báseň s hrdinským alebo inak významným dejom

epoxid organická zlúčenina s trojčlenným cyklom tvoreným jedným atómom kyslíka a dvomi atómami uhlíka

epur si muove a predsa sa točí; údajný výrok G. Galileiho po odvolaní svojho učenia o otáčaní sa Zeme okolo Slnka; v prenesenom význame trvanie na vlastnom názore

epsilon v gréckej abecede písmeno „e“

epsomit vodnatý síran horečnatý, nerast

epurácia spôsob čistenia šľavy v cukrovare

éra doba, letopočet, obdobie

eradiácia vyžarovanie

eradikácia ničenie choroboplodných organizmov

erár štátna pokladňa, štátna správa

eratem v geológii najvyššia chronostratigrafická jednotka

eratický v geológii bludný, premiestený z miesta svojho vzniku

erb rodový, zemský, mestský, štátny znak

erbium prvok zo skupiny lantanoidov, značka Er

erdelteriér hrubosrsté poľovnícke psie plemeno

Erebos v mytológii najtemnejšia časť starogréckeho podsvetia

erekcia stvrdnutie, stoporenie pohlavného údu mužov alebo dráždca a prsných bradaviek žien vplyvom sexuálneho vzrušenia

erektilná dysfunkcia neschopnosť dosiahnuť a/alebo udržať erekciu

erektor sval vzpriamovač

eremita pustovník

eremitáž, ermitáž príbytok pustovníka; v období baroka letohrádok pripomínajúci pustovňu

eremofóbia chorobný strach byť sám
eretizmus stav podráždenia alebo vzrušenia, napr. sexuálneho
ereutofóbia chorobný strach zo začerveňania sa
erg jednotka fyzikálnej práce; saharská piesočnatá púšť
ergasténia nadmerná únava, chorobná vyčerpanosť
ergaziománia chorobná potreba neustálej činnosti
ergo- prvá časť zložených slov s významom dielo, práca, pracovný
ergo teda, preto, nuž
ergofóbia chorobný strach z konania
ergografia zaznamenávanie pracovného zaťaženia svalov
ergokalciferol vitamín D2
ergometria metóda vyšetrovania telesnej výkonnosti človeka; meranie práce
ergonómia štúdium vzťahov medzi človekom a technickými systémami, ergológia
ergosterol rastlinná steroidná zlúčenina, ktorej ožarovaním vzniká vitamín D
ergoterapia liečba prácou, pracovná terapia
ergotín alkaloid obsiahnutý v námeli
ergotizmus otrava námeľom
ergotoxín peptidový alkaloid námeliu
erika malá rastlinka s ihlicovitými listami, vresovec
erinóza ochorenie ovocných stromov a vínnej révy, plstnatosť
Erínya v starogréckom bájosloví bohyňa pomsty
Eris starogrécka bohyňa sváru
eristika umenie polemizovať, diskutovať, cestou sporu hľadať pravdu
erogénne zóny miesta ľudského tela, ktorých dráždenie vyvoláva erotické vzrušenie
Eros boh lásky v starogréckom bájosloví
eros láska
erosenka platená spoločnička, masérka v erotickom salóne
erotika pohlavná láska, súhrn prejavov pohlavného pudu, zmyselnosť
erotogénny spôsobujúci vzrušenie a spravidla aj sexuálnu aktivitu
erotoman človek trpiaci chorobnou pohlavnou dráždivosťou

erotománia nadmerné až chorobné vystupňovanie sexuálneho pudu, pohlavná apetencia
erózia vymieľanie hornín pôsobením vody, vetra a iných vplyvov; rozrušovanie, výmol', mechanické opotrebenie
errare humanum est mýliť sa je ľudské
errata tlačové chyby
error chyba, omyl
erudícia dôkladné vzdelanie, schopnosť, zbehlosť, učenosť
eruovať vyšetriť, vypátrať
erupcia výbuch; explózia sopky; krátkodobé žiarenie na slnečnom povrchu; preniknutie vyrážok na pokožku
eruptívny vyvrelý, vytvorený erupciou; vášnivý, prudký, výbušný
Erýnia starogrécka bohyňa pomsty
erytém červené sfarbenie pokožky spôsobené zápalom, rozšírením ciev
erytrazma kožné ochorenie, ktorého pôvodcom sú plesne
erytrín vodnatý arzeničnan kobaltu, nerast
erytro- prvá časť zložených slov s významom červený, alebo typ priestorového usporiadania molekúl
erytroblast nezrelá červená krvinka
erytroblastóza zaplavenie krvi erytroblastami
erytrocyt červená krvinka
erytromycín antibiotikum pôsobiace proti stafylokokom
erytrosiderit vodnatý chlorid železa a draslíka, nerast
escudo menová jednotka Kapverdských ostrovov (Ostrov Zeleného mysu)
esej umelecky spracovaná úvaha, umelecká stať o kultúrnych, politických alebo spoločenských otázkach
esencia výťažok, podstata; koncentrovaný výťažok so špecifickou vôňou alebo chuťou
esenciálny podstatný, základný, hlavný
esesák príslušník nacistickej organizácie SS
eschatológia učenie o posledných veciach človeka a sveta, o posmrtnom živote
eskadra samostatný oddiel vojnového loďstva alebo letectva

eskadróna jazdecká rota
eskalácia stupňovanie, zvyšovanie, napr. napätia alebo úsilia
eskalátor pohyblivé schody
eskamotáž obratný kúsok, kúzelníctvo
eskamotér iluzionista, žonglér; kto manipuluje s argumentami, demagóg
eskapáda únik, svojvoľný, nerozvážny čin; zlý skok jazdeckého koňa
eskompt, eskont obchod s cenným papierom pred jeho splatnosťou so zrážkou úrokov, vopred zrazený úrok; úver zaistený pohľadávkou
eskort dopravenie prostitútky až do zákazníkovo bytu alebo hotela
eskorta ozbrojený doprovod
eso najvyššia karta; v tenise a volejbale priamy bod z podania; najlepší, špičkový jedinec v nejakom odbore
esperanto umelý medzinárodný jazyk, ktorého autorom bol L. L. Zamenhof
esplanáda veľké upravené priestranstvo pred významnou budovou
espresso, espresso rýchlovarič kávy; kaviarnička s takýmto prístrojom; káva varená v takomto kávovare
espressivo v hudbe výrazne, dôrazne
esprit duchaplnosť, dôvtip, vtipnosť
esquire čestný titul syna šľachticov a významných osôb, skratka Esq.
esrom polotvrdý kráčajateľný dánsky syr
establishment založenie, ustanovenie, zriadenie; spoločnosť, firma; inštitúcie autority a moci
estakáda ochranná vodná hrádza zo stĺpov; prístupová cesta k vrtným a ťažným zariadeniam na mori; cestný nadjazd na pilieroch
estavela krasový prameň, ktorý vodu striedavo pohlcuje a vydáva
ester organická zlúčenina vytvorená esterifikáciou, používaná ako rozpúšťadlo
esteráza enzým štiepiaci enzýmy
esterházy majúci vzor s väčšou dvojfarebnou alebo viacfarebnou kockou, ktorého podklad tvorí drobná vzorka
esterifikácia reakcia medzi oxidom a alkoholom vedúca ku vzniku esteru a vody
estét milovník krásy; povrchný aj povýšenecký stúpenec estetického for-

malizmu, snob
estetika náuka o krásne, časť teórie umenia
esteziológia náuka o zmyslových ústrojoch
estimácia hodnotenie, ocenenie
estráda zvýšená podlaha, pódium, terasa; pásma divadelných, tanečných, hudobných a artistických výstupov
estradiol ženský alebo samičí pohlavný hormón zo skupiny estrogénov produkovaných placentou, plodovým koláčom
estragón palina dračia, aromatická rastlina; korenie z tejto rastliny
estrogény ženské - samičie - pohlavné hormóny
estrón ženský - samičí - pohlavný hormón zo skupiny estrogénov
estrus obdobie ruje
estuár nálievka, nálievkovité vyústenie rieky
ešus viacdielna hliníková nádoba na jedlo
et cetera a iné, a tak ďalej, skratka etc., atď.
éta v gréckej abecede písmeno „é“
etablovať sa usadiť sa, zariadiť si vlastné podnikanie
etablovať zariadovať, zriaďovať, usporiadať
etalón štandard, normál; model nahrádzajúci meraciu jednotku určitej veličiny, napríklad kilogram alebo meter
etán nasýtený uhlíkovodík s dvomi atómami uhlíka, horľavý bezfarebný plyn
etanol najjednoduchší alkohol, lieh, etylalkohol
etapa časový alebo dráhový úsek, stupeň vývoja, obdobie; samostatný úsek športového závodu
etat stav, rozpočet, výkaz
etatizácia zoštátnenie, prevod neštátneho majetku do vlastníctva štátu
etatizmus prehnané zdôrazňovanie funkcií štátu
etáž rovina, vrstva; podlažie, poschodie
etažér, etažérka stojan, polička s priehradkami, regál
etc. skratka slov et cetera = a tak ďalej
etén najjednoduchší alkén, etylén
éter etyléter, bezfarebná kvapalina vyrobená z liehu a používaná ako rozpúšťadlo a k narkóze; látka, ktorej molekula obsahuje dve uhlíkaté

skupiny prepojené kyslíkom; v starom Grécku látka vyplňajúca vesmírny priestor

éterický nehmotný, nadpozemský, jemný, vzdušný, veľmi prchavý

éterický olej prchavá látka z rastlín, silica

eternit krytina z azbestocementu

etický mravný, morálny

etika náuka o mravnosti, sústava mravných zásad; morálka, mravnosť

etiketa pravidlá spoločenského chovania; nálepka na fľašiach, značka

etín acetylén, bezfarebný plyn

etiologizácia bielenie, blednutie; nedostatočné sfarbenie rastlín spôsobené nedostatkom svetla

etiológia náuka o príčinách javov, chorôb a pod.

etiopatogenéza súbor príčin a mechanizmov vedúcich ku vzniku choroby

etioplast plast vytvorený nedostatkom svetla

etnikum skupina ľudí, ktorých spája spoločný pôvod, zvláštne kultúrne znaky, predovšetkým jazyk, tradície a mentalita; etnická skupina

etno- prvá časť zložených slov s významom národ, ľud

etnocentrizmus zveličovanie významu etnického hľadiska, spravidla nadmerné preferovanie určitého etnika

etnogenéza proces formovania a vznikania etnických skupín až k národom

etnogeografia výskum zemepisného rozšírenia etnických skupín a národov

etnografia národopis, náuka o chovaní živočíchov a ľudí

etopédia náuka o výchove a vzdelávaní sociálne narušenej mládeže

étos mrav, mravný základ jednania

etuda cvičná hudobná skladba; krátky prozaický útvar na vopred danú tému; krátky herecký výstup

etui puzdro, schránka

etuvovanie obalovanie, opuzdrovanie, enkapsulácia

etyl jednomocný radikál odvodený od etánu

etylácia zavádzanie etylu do molekuly organickej zlúčeniny

etylalkohol etanol, najjednoduchší alkohol, lieh

etylén etén, najjednoduchší alkén

etylchlorid bezfarebné tekuté lokálne anestetikum, chlórétán

etylizmus chronická otrava alkoholom

etymológia náuka o pôvode slov, pôvod a vývoj slova

eu- prvá časť zložených slov s významom dobre, správne

eubiotika náuka o správnej životospráve

eubúlia rozvážnosť

eudaimonizmus názor považujúci za kritérium mravnosti úsilie o šťastie

eudermický dobre pôsobiaci na pleť

eudialit zásaditý kremičitan zinku, vápnika, sodíka a dvojmocného železa s chlóróm, nerast

eufemizmus zjemnenie hrubšieho výrazu

eufónia ľúbozvučnosť, náuka o správnej výslovnosti

eufória príjemná telesná a duševná pohoda, rozjarenosť

eugenika náuka o dedičnosti orientovaná na zlepšovanie dedičného základu populácie

eucharistia sviatosť oltárna v katolíckej cirkvi, vd'akyvzdanie

euchroit vodnatý a zásaditý arzeničnan mednatý, nerast

eukalyptol olej s antiseptickými účinkami s gáfrovou vôňou

eukalyptus strom s listami obsahujúcimi aromatický olej používaný v medicíne

euklas zásaditý kremičitan hliníka a berýlia, nerast

eukómia strom s kaučukovou látkou, pôvodom z Číny

euktetikum štruktúra vznikajúca pri súčasnom tuhnutí dvoch fáz

eulitorál pobrežná časť vodných nádrží medzi vysokým stavom hladiny na jar a stavom v lete

eulógia požehnanie, dobrorečenie; zbožný dar; žehnaný chlieb

Eumenidy uzmierené bohyne pomsty

eunuch kastrát, muž bez pohlavných žliaz

eunuchoid človek s nedostatočnou činnosťou pohlavných žliaz

eupepsia správne trávenie

eupeptikum liek podporujúci trávenie, digestívum

eupnoe pravidelné dýchanie, opak dyspnoe

Eurázia spoločný názov pre Európu a Áziu ako zemepisný celok

eurázijský zahŕňajúci Európu a Áziu

eureflexia normálny stav reflexov
euro základná menová jednotka v krajinách Európskej únie
eurodoláre poskytované úvery a prijímané depozity v amerických dolároch spravidla európskymi bankami
eurokracia vláda zjednotenej Európy
eurokrat stúpenec Európskej únie, zjednotenej Európy
europocentrizmus presvedčenie, že Európa bola a je centrom svetovej kultúry a myslenia, eurocentrismus
europoidný majúci svetlú pokožku, mierne vlnité vlasy, výrazné telesné ochlpenie aj fúzy
euroskeptik kto neverí v zjednotenie a funkčnosť zjednotenej Európy
eury- prvá časť zložených slov s významom rozsiahly, rozmanitý, široký
euryfág živočích živiaci sa živočíšnou aj rastlinnou potravou
eurytmia pravidelný pulz; súlad pohybov; harmónia; teória o zákonitostiach rytmu v poézii
Eustachova trubica spojenie stredoušnej dutiny s hltanom
eutanázia usmrtenie nevyliciteľne chorého zo súcitu a na jeho vlastnú žiadosť
eutónia regulácia svalového napätia s cieľom dosiahnuť celkovú relaxáciu
eutrofia zdravý stav výživy
eutrofizácia obohacovanie prostredia živinami, hnojením
eutrofný bohatý na živiny
eutýmia duševný pokoj, vyrovnanosť, pohoda
evakuácia vyst'ahovanie, vyprázdnenie; vyčerpanie plynu z uzavretého priestoru; odsatie, vyprázdnenie, odvzdušnenie
evaluácia, evalvácia odhad ceny, stanovenie ceny, ocenenie
evanjelický protestantský, reformovaný, vzídený z reformácie; týkajúci sa evanjéla
evanjelista jeden zo štyroch autorov evanjélií v Novom zákone
evanjélium radostná správa, zvesť; svedectvo o Kristovi alebo spisy o ňom
evanjelizácia hlásanie a šírenie evanjéla
evaporácia odparovanie, vyparovanie; výpary; premena kvapalného sku-

penstva na plynné
evaporimeter výparomer
evapotranspirácia výdaj vody v podobe vodnej pary z rastlín
evázia uniknutie, vyhnutie
evazívny vyhýbavý
evekcia jedna z porúch pohybu Mesiaca spôsobená zmenami v príťažlivosti Slnka
eventrácia vyrezanie orgánov z telesných dutín
eventualita možná okolnosť, možnosť
evergreen staršia, ale stále obľúbená skladba alebo pieseň
everzia v medicíne obrátenie, prevracanie
evidencia vedenie na zreteli, prehľad; istota, samozrejmosť poznania
evidentný zrejмый, samozrejмый, nepochybný
eviscerácia vyňatie z útrob lekárskeým zákrokom
evokácia vyvolanie predstavy alebo spomienky; prevedenie právneho prípadu priamo na vyššiu inštitúciu
evolúcia vývoj, rozvoj, napredovanie; nepretržitý vývoj od nižšieho k vyššiemu
evolucionizmus názor jednostranne zdôrazňujúci spojitosť, nepretržitosť vývoja
evolučná teória teória vypracovaná Charlesom Darwinom o vývojových zmenách v prírode
evolúta rovinnej krivky v matematike množina stredov krivosti v bodoch danej krivky
évora portugalský polotvrdý kráčajateľný syr
evorzia vymieľanie, vykrúženie; výmol'ná erózia v riečnom koryte vytvorená vírivým pohybom vody
ex abrupto bez prípravy, znenazdajky, náhle
ex aequo rovnakým dielom, rovnakou mierou
ex ante očakávané, zamýšľané
ex lege zo zákona, podľa zákona
ex lex mimo zákona
ex libris umelecky prevedená vlastnícka značka v knihe
ex officio, skrátene **ex offo** z úradnej moci, úradne

ex post dodatočne, dodatkom, po skončení, následne
ex praesidio z funkcie predsedu, z predsedníckeho miesta
ex- predpona meniaci význam slovného základu: u slovies významom z, zo, von, nahor, u mien významom bývalý, už nejestvujúci
ex ship doložka v medzinárodných obchodných zmluvách o tom, že riziko aj náklady za tovar až do prístavu nesie dodávateľ
ex tempore v čase potreby, príležitostne
ex usu podľa zvyku, ako je zvykom
ex voto podľa sľubu
ex works doložka v medzinárodných obchodných zmluvách, podľa ktorej je dodávateľ povinný odovzdať tovar kupujúcemu v stanovenom závode, podniku
ex z, zo
exa- predpona vo význame 1018
exacerbácia zhoršenie alebo nové vzplanutie choroby
exagerácia zveličovanie, preháňanie, nadsadzovanie
exaktné vedy prírodné a matematické vedy
exaktnosť presnosť, dokonalosť
exaktný vedecky presný; v medicíne dôsledný
exaltácia nadšenie, citové vzrušenie
exaltovaný nadšený, vzrušený, výstredný
exámen skúška
examinátor skúšajúci, ten, kto skúša
exantém vyrážka
exarácia brázdenie, ľadovcová erózia
exarcha byzantský vojenský veliteľ alebo miestodržiteľ; pravoslávny duchovný hodnostár
exartikulácia odňatie končatiny v kĺbe
excelencia významná osobnosť; vznešenosť; vynikajúca kvalita, titul vysokých štátnych činiteľov a diplomatov vyšších hodností, predovšetkým veľvyslancov
excelovať vynikať
excentricita výstrednosť
excentrický umiestený mimo stredu; výstredný

excepcia výnimka
excerpcia robenie výpiskov z literárneho diela, výtahu z niečoho
excerpt výpisok z literárneho diela
exces výstrelok, vybočenie z medzí; výtržnosť
excindančný vylučovací, žiadajúci vylúčenie
excitabilita dráždivosť buniek, ich schopnosť reagovať na zmenu prostredia; dráždivosť, vzrušivosť
excitácia podráždenosť, vzrušenie; stimulácia; prechod jadra atómu do vyššej energetickej hladiny; prechod fyzikálnej sústavy zo stavu s nižšou energiou do stavu s vyššou energiou
excitans dráždidlo, stimulátor činnosti organizmu a orgánu
exciton elektricky neutrálny kvantový systém elektrón-diera v polovodiči alebo dielektrickom kryštáli
excízia operatívne odňatie, vyrezanie
exclusi tertii principium princíp vylúčeného tretieho, inej možnosti ako buď byť A alebo nebyť A
exedra polkruhový výklenok alebo prístavok; nika, apsida
exegéza výklad textu, najčastejšie biblického
exekúcia výkon, prevedenie práva, poprava
exekútíva výkonná moc, orgán výkonnej moci
exempcia výnimka, výhrada, pozbavenie, uvoľnenie z účinnosti alebo právomoci
exempla trahunt príklady tiahnu
exemplár jednotlivý kus, výtlačok, predmet zo zbierky
exemplárny vzorný, príkladný, výstražný
exempli causa napríklad
exemplifikácia doloženie na príkladoch, uvedenie príkladu; overený opis dokumentu
exemplifikovať doložiť na príklade, uvádzať príklady
exequatur súhlas vlády s výkonom právomocí cudzieho konzula
exercície katolícke duchovné cvičenia
exergia časť energie, ktorú možno premeniť na mechanickú prácu
exfoliácia odlupovanie odumretého tkaniva vo vrstvách
exhalácia, exhalát výpar, priemyselná alebo motorová odpadová látka

vypúšťaná do ovzdušia; vydychovanie, vyparovanie; v geológii

výron sopečných pár a plynov vplyvom sopečnej činnosti

exhaustácia vyčerpanosť, duševné a telesné vyčerpanie

exhaustor zariadenie na odsávanie plynov, výveva

exheredácia vydedenie

exhibícia výstava, vzorná ukážka športového výkonu

exhibicionista osoba okázalo vystupujúca na verejnosti; človek obnažujúci sa na verejnosti, najmä pred opačným pohlavím

exhibicionizmus pohlavná úchylka prejavujúca sa obnažovaním na verejnosti

exhumácia vyzdvihnutie mŕtvoly z hrobu so súhlasom úradov alebo na ich príkaz

exil vyhnanstvo, vypovedanie z krajiny, vynútený pobyt v cudzine

existencia bytie, trvanie, životné postavenie

existencializmus zdôrazňovanie jedinečných, bytostných zážitkov ľudskej existencie

existenciálny bytostný, vzťahujúci sa na bytie, existenciu; vzťahujúci sa na bytie ako na súhrn, nielen na existenciu jedinca

exitus smrť, skon, koniec života

exkavácia v medicíne dutina

exkavátor strojové rýpadlo, bager

exklamácia vzrušené zvolanie; básnické zvolanie

exkláva územie oddelené od celku a obklopené iným územím, enkláva

exkludovať vybrať, vylúčiť

exklusive s výnimkou, nepočítajúc do toho

exkluzivita výlučnosť, výnimočnosť; výhradné právo

exkluzívny výhradný, výnimočný, výlučný

exkomunikácia vyobcovanie, vylúčenie z cirkvi

exkoriácia odrenina kože

exkrécia vylučovanie; vylučovanie látok bunkami rastlín

exkrement výlučok, výkal, moč a stolica

exkulpácia zbavenie viny, ospravedlnenie, vyvinenie

exkurz odbočenie od vlastného predmetu výkladu

exkurzia výlet, hromadná vychádzka, prehliadka

exkvizitný vzácny, vybraný, mimoriadny

exlibris, ex libris doslova z kníh; malý grafický list so znakom majiteľa knihy, nalepený do knihy

exmisia vypratanie

exo- prvá časť zložených slov s významom mimo, zvonku

exobiológia štúdium možností života vo vesmíre, astrobiológia

exoderm, exoderma vonkajší zárodočný list živočíšneho embrya, ektoderm, ektoblast; vonkajšia vrstva tela mechúrníkov; vonkajšia vrstva primárnej kôry rastlinných koreňov

exodus hromadný odchod z nejakého miesta; v antickej komédii slávnostný záverečný odchod hercov zo scény

Exodus názov druhej knihy Mojžišovej v Starom zákone

exoenzým enzým pôsobiaci v určitom prostredí

exogamia uzatváranie manželstiev iba s členmi iných kmeňov

exogénny vonkajší, zavinený vonkajšími príčinami; súvisiaci so zemským povrchom

exokrinný týkajúci sa žliaz so samostatným vývodom na povrch tela alebo do dutiny niektorého z telesných orgánov

exomfalus druh pupečníkovej prietrže – kýly – novorodencov

exonymum vžitá podoba názvu zahraničného zemepisného objektu v inej ako originálnej jazykovej podobe

exopexa chirurgické uvoľnenie orgánu a jeho upevnenie na inom mieste

exoplazma vonkajšia vrstva tela bunky, ektoplazma

exorbitantný prehnaný, prílišný, nemierny

exorcizmus zariekavanie, vyhánanie diabla podľa cirkevných predstáv

exosféra najvyššia vrstva atmosféry Zeme alebo inej planéty, vo výške nad 700 km, štvrtá vrstva atmosféry

exospóra výtrus húb

exostóza nádorovitý výrastok na kosti

exot cenný papier neznamenajúci na burze; výstredný, čudný človek; výnimočná zvláštnosť

exoterický určený pre verejnosť

exotermický sprevádzaný výdajom tepla

exotický cudzokrajný, neobvyklý, cudzí, nápadný; v geológii pochádza-

júci z inej formácie

exotizmus zvláštna záľuba vo všetkom exotickom

exozoochória rozširovanie rastlinných semien živočíchmi

expander nádoba, v ktorej sa po znížení tlaku uvoľňuje teplo; strunové telocvičné posilovacie náradie

expandia rozširovanie, zväčšovanie, rozpínanie

expandit veľmi ľahký pórovitý materiál pridávaný do betónu

expandovať zväčšovať objem, rozpínať sa, rozširovať sa

expanzia zväčšovanie objemu, rozpínanie, rozťahovanie; výbojné úsilie o rozšírenie územia štátu na úkor iného štátu; v medicíne rozšírenie

expatriácia vypovedanie z vlasti; zbavenie štátneho občianstva

expedícia vyslanie, poslanie, odoslanie; vedecká alebo vojenská výprava

expektorácia vykašliavanie

expektorans prostriedok uľahčujúci vykašliavanie

experiment pokus, skúška; nevyskúšaná činnosť s neistým výsledkom

experlit ľahký stavebný materiál, expandovaný perlit

expert znalec, odborník

expertíza znalecký posudok, dobrozdanie

explanácia logické vyvodenie nového tvrdenia zo zákonov, hypotéz alebo teórií

explanácia vysvetľovanie, logická rekonštrukcia

explanatórny objasňujúci, vysvetľujúci

explantácia vybranie čerstvého tkaniva z tela, pestovanie tkaniva mimo organizmu

explantát odobratý orgán, skupina orgánov; časť pletiva; bunka pestovaná mimo organizmu

explicit koniec textu, koniec diela

explicitne výslovne, jasne, zreteľne, otvorene, vyjadrené priamo

explikácia výklad, vysvetlenie

exploatácia ťažba, využitie, vykorisťovanie, zúžitkovanie

explodovať vybuchnúť

explorácia výskum, prieskum, vyšetrovanie

explózia výbuch

exponát vystavený predmet, napr. v múzeu

exponenciála grafické zobrazenie exponenciálnej funkcie

exponenciálny funkčná závislosť, keď premenná je v exponente

exponent v matematike mocniteľ alebo odmocniteľ; exponovaný človek; zástupca, zmocnenec

exponovaný vystavený pozornosti; stojaci v dôležitom postavení; aktívny, zapojený; osvetlený film

exponovať sa zúčastniť sa na niečom zvlášť horlivo, vydávať sa do nebezpečenstva

exponovať vystavovať, dávať do popredia, dať na dôležité miesto, vo fotografii osvetliť, nasnímať

export vývoz do zahraničia

expoze výklad, vyhlásenie

expozičia súbor vystavených predmetov, výstava; osvetlenie fotografického materiálu; úvodná časť umeleckého diela; výklad; vplyv niečoho, pôsobenie

expozimeter osvitomer

expozitúra pobočka, filiálka, pobočný závod alebo úrad, zastúpenie

expres súrna listová alebo iná zásielka; rýchlovlak; prednostný, súrny

expresia vyslovenie, vyjadrenie; výraznosť, výraz

expresionizmus umelecký smer na začiatku 20. storočia zdôrazňujúci vzťah umelca k zobrazovanej skutočnosti a výrazovú stránku v obsahu aj forme

expresivita vyjadrenie citového zaujatia hovoriaceho

expresívny výrazný, výrazový, vyjadrovací, citovo zafarbený, pôsobivý

expresný rýchly, súrny

expressis verbis vyjadriť výraznými slovami, výslovne; povedané naplno

expropriácia vyvlastnenie

expulzia vyhnanie, vypudenie, vypudzovanie

exsangvinácia vykrvácanie

exsekrácia znesvätenie posvätného miesta

exsikát vysušená a vylisovaná rastlina, napr. do herbára

exsikóza vysychanie, vysušovanie organizmu

expirácia výdych, vydychovanie; doba účinnosti lieku

exstirpácia vykorenenie, vytrhnutie z koreňa; chirurgické odstránenie

nádorov a iných útvarov z tela

exsudácia uvoľnenie tekutín do tkaniva, vnútorné krvácanie, tvorba výpotku

exsudát výpotok, zápalová telesná tekutina

extabulácia vymazanie z pozemkových kníh

extáza krajné vytrženie, vypäté citové vzrušenie; orgazmus; mimoriadny citový stav spojený s nevnímaním okolia; droga spôsobujúca poškodenie mozgu, známa aj ako ecstasy

extempore výrok alebo poznámka bez prípravy; herecký alebo rečnícky prejav bez prípravy; vlastný prídavok herca do textu hry

extenzia prednáška univerzitných pedagógov pre verejnosť; natiahnutie končatiny, napínanie svalu

extenzita rozľahlosť, rozpätie

extenzívne poľnohospodárstvo zvyšovanie celkových výnosov rozširovaním plochy poľnohospodárskej pôdy, nie výnosnosťou plodín

extenzívny rozpínavý, idúci do šírky, opak intenzívneho

extenzometer priet'ahomer

extenzor sval naťahujúci končatinu v kĺbe, naťahovač

exteriér vonkajšok, zovňajšok; voľný a neobmedzený priestor; filmová scéna pod holým nebom

exteriorizácia stelesnenie, stvárnenie, prejavenie; detské uvedomovanie si vlastného ja

exteriorialita vyňatie cudzinca z účinnosti tuzemského práva, napr. v prípade diplomatických osôb, budov a vozidiel

exterminácia vyhladenie, vyhubenie, genocída, zdecimovanie

externalita bezvýznamnosť, nedôležitosť; vonkajší efekt; netrhový vplyv na trh alebo na ekonomické vzťahy

externalizmus teória, podľa ktorej je vedecké poznanie ovplyvnené iba vonkajšími podnetmi

externý vonkajší, voľne spätý, nie kmeňovo zamestnaný (pracovník)

extinkcia pomer intenzity svetla vplyvom ohybu a rozptylu svetla; úbytok svetla hviezd zapríčinený rozptylom a absorpciou žiarenia; uhase-
nie, útlm napr. nákazy

extirpácia vytrhnutie z koreňa, vykorenenie

extorzia vykrútenie, vymknutie, vykĺbenie, vyvrtnutie

extra legem mimo zákon

extra- prvá časť zložených slov s významom zvlášť, mimo, navonok, mimoriadne

extracelulárny mimobunkový

extradícia vydanie zločinca cudziemu štátu, na území ktorého sa dopustil trestného činu

extragalaktický mimogalaktický, nepatriaci do našej Galaxie

extrahovať vyťahovať, vylúhovať, získavať výťažok vylúhovaním

extrakapsulárny umiestnený mimo puzdra

extrakcia vylúhovanie látky zo zmesi jej rozpustením v rozpúšťadle; vy-
ťahnutie, napr. zuba

extrakt výťažok, výluh získaný extrakciou

extraliga najvyššia súťaž v niektorých športových odvetviach

extramatrimoniálny nemanželský, mimomanželský

extraordinárny mimoriadny, neobyčajný, nevšedný

extrapolácia priblíženie; približný výpočet hodnôt funkcie v bode le-
žiacom mimo intervalu z hodnôt funkcie v krajných alebo niekto-
rých vnútorných bodoch intervalu

extrapunitivita obviňovanie okolia z vlastných neúspechov

extrasenzorický mimozmyslový, vnímaný inak ako zmyslami

extrasystola predčasný srdcový sťah

extraterestrický mimozemský

extravagancia výstrednosť; vybočenie z medzí; výstredný čin alebo ná-
pad

extravaskulárny mimocievny, umiestený mimo ciev

extraverzia prístupnosť vonkajším podnetom; ľahká prispôsobivosť

extravilán nezastavané územie v rámci hraníc sídla

extrém krajnosť, prehnanosť, výstrednosť; spoločné označenie pre mini-
mum a maximum

extrémizmus krajne radikálne, výstredné konanie a postoje k verejným
záležitostiam

extrémny hraničný, radikálny, výstredný; v medicíne vonkajší, hraničný

extreororeceptor nervové zakončenie prijímajúce vonkajšie podnety

extrospekcia skúmanie psychických javov pozorovaním iných ľudí
extrovert človek prístupný vonkajším podnetom, jeho myšlienky a jednanie smerujú mimo jeho osobu, navonok, opak introverta
extrovný samostatný, oddelený; výnimočný, mimoriadny
extrudovať vytláčať, vypudzovať tlakom
extrúzia výron magmy na zemský povrch; vytlačanie
extruzívny vyvrelý
exuberancia hojnosť, prebytok
exulant vyhnanec, vystáhovalec; vyhostená osoba
exuvia zvrátená koža niektorých živočíchov, napr. hadov
ezofág pažerák
ezofagitída chirurgický zásah do pažeráka
ezofagoscopia zrkovité vyšetrenie pažeráka pomocou endoskopu
ezofagostenóza zúženie pažeráka
ezoterický tajný, zasvätený, vnútorný; prístupný iba zasväteným; týkajúci sa ezoteriky

F

F chemická značka fluóru; fyzikálna značka pre farad; v hudbe značka pre fine
fa solmizačná slabika pre tón „f“
fabianizmus reformistický socializmus v devätnástom storočí v Anglicku
fabion profilovaný alebo zaoblený prechod medzi stenou a stropom
fábor vlajka; ozdobná stuha
fabrikácia továrenská výroba, v prenesenom zmysle vymýšľanie nepravdivých informácií; vymýšľanie dejov, príbehov
fabula výmysel, vymyslený príbeh, dej
fabulácia vymýšľanie deja ako podkladu literárneho diela
facelifting chirurgické napnutie pokožky obličaja
face-to-face tvárou v tvár, priamy kontakt
faciálny obličajový, lícný
facie, facies plocha, tvár; odlišná horninová jednotka; prevládajúci druh rastlín vo fytoocenóze
facile v hudbe: ľahko, vzletne
facility zariadenie, vybavenie; platobné prostriedky, ktoré možno získať ako devízový úver
facilizácia uľahčenie výkonu alebo aktivity
facsimile presná kópia textu, pečate a pod.
fader zoslabovač, prelínač; zatmievacie zariadenie kamery
fading slabnutie rádiového alebo zvukového signálu pôsobením vonkajších vplyvov alebo zámerne
fádny nudný, nezaujímavý, nezábavný, jednotvárný
-fág druhá časť zložených slov s významom ničiteľ, hubiteľ
fág vírus, ktorého hositeľom je baktéria, vírus napádajúci baktérie
fago- prvá časť zložených slov s významom hubiaci, pohlcujúci potravu
fagocyt bunka pohlcujúca drobné častice, najmä mikróby
fagocytóza schopnosť buniek pohlcovať pevné častice
fagománia chorobná žravosť, pažravosť
fagot drevený dychový hudobný nástroj

fagotropia pohlcovanie organizmov alebo ich častí iným organizmom
Fahrenheit nemecký fyzik, podľa ktorého nazvali teplotnú stupnicu s 212 stupňami
fair slušný, čestný, poctivý, dodržiavajúci pravidlá, férový
fait accompli hotová vec, dokonaná udalosť
fajansa keramika s bielou nepriesvitnou polevou, majolika
fajé pomerne tuhá lesklá hodvábná tkanina s priečnym rebrovaním
fajn slangový výraz pre pekne, dobre, príjemne; príjemný, pekný
fakír v islamskom svete žobravý mních, v Indii náboženský askét a kúzelník
fako- prvá časť zložených slov s významom oko, očný
fakolýza uvoľnenie šošovky oka
faksimile presná tlačová kópia originálu; druh prenosu obrazu
fakt udalosť, skutočnosť, čin, skutok
faktografia výpočet faktov bez ich hodnotenia; zhromažďovanie údajov
faktor činiteľ; rozhodujúca sila; vedúci dielne rozdeľujúci prácu; násobenec a násobiteľ
faktoriál čísla súčin prirodzených čísiel od jednej do daného čísla
faktoring odkúpenie krátkodobej pohľadávky od predávajúceho ešte pred lehotou splatnosti v záujme získania finančnej hotovosti a zaistenia cash-flow
faktotum dôležitý pomocník, niekoho „pravá ruka“
faktúra účet za tovar alebo vykonanú prácu
fakula fakľa; svetlé nepravidelné vláknité útvary okolo slnečných škvŕn
fakulta špecializovaná časť vysokej školy
fakultatívny nezáväzný, nepovinný, dobrovoľný
falanga, falanx starorímsky zomknutý vojenský šík; skupina prívržencov niekoho alebo niečoho; fašistická vládna strana v Španielsku po II. svetovej vojne; článok prsta
falc opevnené vladárske sídlo; územie riadené z tohto sídla; drážka, žliabok, záhyb; lom, ohyb
faleristika pomocná historická veda zaoberajúca sa rádmi a vyznamenaniami
falibilita omylnosť, možnosť omylu

falický kult u niektorých národov kult mužských bohov plodnosti, kult mužského pohlavného orgánu

falický týkajúci sa mužského pohlavného údu, falosu

falodín toxický pepsín v muchotrávke zelenej

falos mužský pohlavný orgán, penis

falus, falos mužský pohlavný úd, penis

falzátor falšovateľ, napodobňovateľ

falzifikácia napodobňovanie, falšovanie; vyvracanie teórie alebo hypotézy

falzum napodobenina, falzifikát

fáma povest'; ústne šírená správa; neoverená správa

familiárny dôverný, nenútené sa chovajúci

famózný povestný, skvelý, známy, chýrny

fámulus pomocník, sluha, poskok

fanál varovné znamenie

fanatizmus prehnaná viera; vášnivé zaujatie; nekritické nadšenie; nadmerná horlivosť

bandango španielsky ľudový tanec s doprovodom gitary a kastaniet

faneor- prvá časť zložených slov s významom viditeľný, viditeľnosť, viditeľné

fanerofyty botanické označenie vyšších rastlín, napr. stromov

fanfára slávnostné trúbenie; krátka slávnostná skladba pre dychové a bicie nástroje

fanfarón chvastúň, utáraný, vystatovačný človek

fanglomerát rôznorodý geologický sediment

fant zástava, vlajka

fantasta snílek; človek odtrhnutý od reality

fantastický vysnený, blúznivý, neskutočný, výstredný, zvláštny

fantastron elektronický obvod produkujúci pílovité kmity

fantaz, fantas duševná choroba, šialenstvo; blúznenie z horúčky

fantázia obrazotvornosť; výmysel; prelud; umelecké dielo vytvorené bez predlohy ako výplod obrazotvornosti; voľné spracovanie cudzích hudobných motívov

fantazmagorický kúzelný, preludový

fantóm napodobenina ľudského tela na výučbu medikov; pocit existencie amputovanej ruky alebo nohy, chýbajúcich orgánov a pod.

fantóm prelud, prízrak, príšera, strašidlo; citový prežitok na základe predstavy

faolit plastická látka nahrádzajúca neželezné kovy

farad jednotka elektrickej kapacity

faraón titul staroegyptského vládcu; druh mravca

farino-, farin- prvá časť zložených slov s významom múka, múčny

farinóza škrobová celulóza

farizej člen starozidovskej náboženskej strany; pokrytec

farma statok, hospodárstvo

farmaceut zdravotník zaoberajúci sa výskumom, výrobou alebo výdajom liekov

farmácia lekárnictvo

farmaká liečivá, lieky

farmako- prvá časť zložených slov s významom liečivo, liek, liečivý

farmakodynamika súčasť farmakológie skúmajúca účinky liekov na organizmus

farmakolit kyslý vodnatý arzeničnan vápenatý, nerast

farmakológ odborník vo farmakológii

farmakológia náuka o liekoch a ich účinkoch na ľudský organizmus

farmakománia chorobná túžba po liekoch alebo drogách

farmakoterapia odbor farmakológie zaoberajúci sa správnym užívaním liekov; liečba liekmi

farmakum liek

farnosť najmenšia územnosprávna jednotka stanovená biskupom, s vlastným kostolom a správcom

farológia náuka zameraná na stavbu, činnosť a funkciu majákov

fartlek intervalový tréning behu v prírodnom prostredí so striedaním tempa a dĺžky úsekov

faryngála spoluhláska tvorená v hrdle

faryngitída zápal hltana

faryngo- prvá časť zložených slov s významom hltan, hltanový

farynx hltan

fasáda priečelie budovy; vonkajšok, povrch
fascia pruh, list; obväz, gáza
fasciácia zväzkovitosť
fascikel zväzok spisov
fascinovať uchvátiť, oslniť, upútať
fascio zväzok prútov, zjednotenie; základ pojmu fašizmus
fasciola parazitický červ žijúci v pečeni oviec, motolica
fasciolóza parazitárne ochorenie postihujúce predovšetkým pečeň
fashion móda, módny
fastidiózný odporný, odpudzujúci, protivný
fasung slangový výraz pre prídel, jeho výdaj a príjem (fasovať niečo)
fašizmus nacionálno-šovinistické a rasistické hnutie spojené s totalitným vládnutím
fata morgana optický vzdušný prelud vznikajúci zrkadlením lúčov v rôzne hustých vrstvách vzduchu; klam, klamná predstava, vidina, prelud
fatalita osudovosť, osudná náhoda; viera v predurčený osud; pasívne odovzdanie sa osudu, nečinnosť
fatálny osudový, osudný, neblahý, trápny
fatum osud
fatwa islamský trest smrti
faul porušenie športových pravidiel
faul surovosť, nedovolený zákrok
faun satyr; zmyselný, poživačný človek
fauna súbor živočíchov žijúcich na určitom území, živočíšstvo
faunistika náuka o faune; výskum rozšírenia fauny na konkrétnom území, súčasť zoológie
faunovský nabitý sexualitou, poživačnosťou, zmyselnosťou
faustbal kombinácia nohejbalu a volejbalu
fauvizmus expresívny maliarsky smer začiatkom 20. storočia
faux pas chyba, chybný krok, omyl, nedopatrenie; trápna situácia, porušenie pravidiel etikety
favela chudobná štvrť v mestách Latinskej Ameriky
favorel veľmi tvrdý korenený holandský syr

favorit obľúbenec, chránenec; predpokladaný víťaz napr. športového stretnutia alebo pretekov
favorizovať dávať prednosť, chrániť, nadržiavať
favus vypadávanie vlasov a vznik sfarbených útvarov na pokožke
fax snímanie, prenos a reprodukcia dokumentu prostredníctvom telefónnej siete
fayolizmus vedecky riadená a organizovaná práca
fáza časový úsek, vývojové obdobie, časť, etapa; obdobie po premnožení organizmov s výrazným poklesom počtu jedincov v populácii, retrogradácia
fazeta brúsená plôška drahokamu, skla a pod.; plôška rezných nožov; hrana skosená pod daným uhlom
fazóna forma, tvar, najmä odevu; model, strih
fázor harmonicky premenná veličina pri výpočte elektrických strojov matematicky opísaná komplexným výrazom
fázotrón kruhový urýchľovač – cyklotrón – ťažkých nabitých častíc
fázovanie časové, fázové zosúladenie, synchronizovanie
FBI skratka výrazu Federal Bureau of Investigation, Federálny vyšetrovací úrad v USA
feasibility realizovateľnosť, možnosť
featón ľahký kočiar; typ športovej karosérie so sklápacou strechou
febrilita horúčka
febrilný týkajúci sa vysokej horúčky; horúčkový, horúčkovitý
fec. skratka latinského slova fecit = urobil, vytvoril, označenie tvorcu na umeleckom diele
federácia zväz, zväzok, združenie; zväz štátov s jednotnou vládou a štátnym občianstvom a niektorými vládnymi funkciami; spolkový štát
federal style raná fáza americkej architektúry na prelome 18. a 19. storočia, predchodca neoklasicizmu
federálny spolkový, zväzový, týkajúci sa federácie
fedrovat' napomáhať, podporovať; ťažiť
feéria rozprávková hra; kúzelný zjav
fejtón krátka vtipná novinová stať na aktuálnu tému, podčiarník
fekálie výkaly

fekundácia oplodnenie, otehotnenie
fekundita plodnosť, opak sterility
felácia dráždenie penisu ústami, orálny sex
feláh drobný arabský roľník
feldkurát slangový výraz pre vojenského kňaza
felém korkové pletivo
feloderm, feloderma zelená kôra rastlinných stoniek tvorená živými bunkami s chloroplastmi
felogén delivé pletivo v rastlinnej podkožnej vrstve
felónia porušenie vernosti vazala voči lénnemu pánovi, zrada, virolomnosť
feloplastika výtvarná metóda vyrezávania do korku
felzuma jašter žijúci na Madagaskare
féma stredoveký nemecký tajný hrdelný súd; po II. svetovej vojne sprisahanecká teroristická organizácia
female žena, ženský
femické minerály horninotvorné minerály
femininum slovo ženského rodu
feminita ženské črty výzoru, chovania a osobnosti
feminizácia početná prevaha žien; prejav sekundárnych pohlavných znakov samíc u samcov; objavenie sa ženských pohlavných orgánov u mužov, zdôraznenie týchto znakov u mladých dievčat alebo starých žien
feminizmus hnutie za rovnoprávnosť a zvýšenie vplyvu žien; prejavy charakteristické pre ženské pohlavie; prejav pohlavného zvratu u samcov na samičí typ
femme fatale osudová žena
femto- predpona vo význame násobku 10⁻¹⁵
femur stehno
fén teplý a suchý nárazovitý vietor na záveternej strane pohorí; elektrický sušič vlasov
fena samica psovitej šelmy, najmä psa
fenestra otvor v stene labyrintu v uchu cicavcov
fenestrácia operačný zákrok, pri ktorom operatér urobí otvor v tvare o-

kienka

fenikel aromatická rastlina, ktorej nažky sa používajú ako korenina
fenistika výskum jazyka, histórie a kultúry fínskeho národa
fénix bájný vták vstávajúci z popola, symbol nesmrteľnosti
fenofáza prvá časť zložených slov s významom viditeľný, zreteľný, vystupujúci do popredia; zrejмый, niečomu vlastný
fenofáza vývojová fáza živočícha alebo rastliny, pravidelne sa opakujúca v závislosti od ročného obdobia
fenogenetika výskum vzťahov medzi genotypom a fenotypom
fenokópia nededičná zmena spôsobená vonkajšími vplyvmi, prejavmi podobná dedičnej zmene
fenokryst väčší kryštál nerastu
fenol aromatická zlúčenina s hydroxylovou skupinou viazanou na aromatické jadro; hydroxybenzén, bezfarebná kryštalická látka leptajúca pokožku; bezfarebná látka s typickým zápachom, používaná ako dezinfekčný prostriedok a pri výrobe plastov; kyselina karbolová
fenolát soľ fenolu
fenológia výskum vplyvov podnebia a zmien počasia na životné prostredie, na živé organizmy
fenomén úkaz, jav, skutočnosť; vynikajúci, mimoriadny človek; v botanike výnimočný jav vegetácie v extrémnom prostredí; v medicíne zmyslami pozorovateľný príznak ochorenia
fenomenalizmus názor, podľa ktorého veci poznávame tak, ako sa nám javia, a nie tak, ako sú samé osebe (Kant)
fenomenálny vynikajúci, výnimočný, mimoriadny
fenomenológia teória javu; vytváranie abstrakcií vo vedomí
fenón jednotka taxionómie organizmov zahŕňajúca súbor jedincov podobného fenotypu
fenoplast fenolformaldehydová živica, napr. bakelit
fenotyp súbor pozorovateľných znakov a vlastností organizmu; výsledok interakcie jeho genotypu s prostredím; prejav jednotlivého génu, napr. v podobe farby očí
fenyl jednomocná skupina odvodená od benzénu

fenylacetón bezfarebná voňavá tekutina používaná pri výrobe parfumov
fenylketonúria dedičná porucha látkovej premeny bielkovín
fér, fair čestný, slušný; čestne, slušne
ferberit volfrám železnatý, zriedkavý nerast
feri- prvá časť zložených slov s významom železo, železitý
feriálny prázdninový
férie prázdniny
ferit tuhý roztok malého množstva uhlíka v železe alfa; oxidový feromagnetický materiál
ferman úradný výnos, obežník, rozpis činnosti
fermata označenie predĺženia tónu alebo prestávky v notách, tzv. koruna
ferment enzým
fermentácia kvasenie
fermež ľanový olej
fermión vo fyzike častica s poločíselným spinom, napríklad leptón, kvark, barión
fero-, ferro- prvá časť zložených slov s významom železo, železný
feroce v hudbe: búrlivo, divoko
feroelektrina usporiadanie elektrických dipólov pevnej látky; feroelektrický jav
feromagnetikum kryštalická látka s magnetickým momentom atómov
feromagnetizmus silná magnetická polarizácia niektorých kovov a zliatin vo vnútornom magnetickom poli
feromón chemická vnútrodruhovú prchavá látka, pomocou ktorej komunikujú niektoré druhy hmyzu, dôležitá napr. pri vzájomnom informovaní o možnosti párenia
ferón bielkovinová zložka enzýmu
ferotypia rýchly spôsob priamej pozitívnej fotografie
ferrarský maliarska škola z druhej polovice 15. storočia, typická ostrou kresbou a žiarivou farebnosťou
ferrum latinský názov železa
ferry, ferry-boat prevoz, trajekt
ferry-boat loď prevážajúca vlaky a/alebo automobily a osoby
fertilita plodnosť, schopnosť rozmnožovať sa; úrodnosť; tvorivosť

fertilizácia oplodnenie
fertilný úrodný, plodný
fertucha zástera
ferventný horlivý, zapálený
-fest druhá časť zložených slov s významom sviatok, slávnosť, stretnutie
festina lente ponáhľaj sa pomaly; v prenesenom zmysle: konaj premyslene
festival obvykle pravidelne sa opakujúca hudobná, filmová alebo iná umelecká slávnosť alebo súťaž
feston plastická alebo maľovaná ozdoba v podobe kvetín, časť girlandy
festovný statný, pevný
feta biely grécky ovčí syr
fetálny plodový, zárodkový, týkajúci sa plodu
feticída usmrtenie plodu v lone matky
fetiš predmet uctievaný pre jeho domnelú nadprirodzenú vlastnosť; kultový predmet; nedotknuteľná, posvätná vec
fetopatia porucha plodu v matkinom tele
fetoskopia vyšetrenie plodu počas tehotenstva
fétus plod v lone matky od troch mesiacov do pôrodu; zárodok, plod cicavcov v pokročilom štádiu vývoja
feudál pán, vládca panstva
feudalizmus spoločensko-ekonomická sústava po rozpade otrokárskeho zriadenia s pozemkovou svetskou a duchovnou šľachtou na jednej strane a nevoľníkmi a poddanými na strane druhej
feudum léno, pozemok odovzdaný feudálom do doživotného alebo dedičného vlastníctva
fez pokrývka hlavy v islamských krajinách
fiaker nájomný koč ťahaný koňmi
fiála gotický štvorboký ihlan na oporných pilieroch, štítoch alebo portáloch gotických stavieb
fiala rastlina s voňavými kvetmi
fialka drobná rastlina s voňavými kvetmi modrej alebo fialovej farby
fiasca toskánska fľaša na víno opletená lykom alebo rákosím
fiasko nezdar, veľký neúspech

fiat lux nech je svetlo; prvý deň stvorenia sveta podľa knihy Genezis
FIAT skratka Fabrica ItalianaAutomobili Torino, talianska automobilová značka

fiber pevný plast z celulózy

fib- prvá časť zložených slov s významom väzivo, väzivový

fibrila drobné vlákno tkanivových a iných buniek, najmä svalových; štruktúrna jednotka celulózy, tvorená zväzkami makrofibril

fibrilácia kmitanie srdcových komôr sprevádzané bezvedomím so zástavou srdca alebo kmitanie srdcových siení s nepravidelnou srdcovou činnosťou; konečné štádium pri mletí papieroviny; v textilnom priemysle rozvlákňovanie

fibrín bielkovinové vlákna spôsobujúce zrážanie krvi

fibroblast nezrelá väzivová bunka

fibrocyt zrelá väzivová bunka

fibróm nezhubný tkanivový nádor

fibroskop prístroj na vyšetrenie telesných dutín

fibroskopia vyšetrenie tráviacej trubice endoskopom

fibróza zmnoženie, zhustenie väziva v tkanive

fibula lýtková kosť, ihlica

fideikomis zverený statok

fideizmus názor stavajúci vieru nad rozumové poznanie; evanjelicko-reformistické učenie uprednostňujúce vieru pred obsahom

fiesta španielska ľudová slávnosť

figa sladké ovocie subtropického pásma, plod figovníka

fighter bojovník, útočník (v športe)

figovník subtropický ker s dužinatými listami a jedlými plodmi, figami

figúra postava; kresba alebo socha človeka alebo zvieratá; uzavretý sled pohybov v tanci, krasokorčuľovaní a pod.; druh básnickej ozdoby; krátky hudobný útvar zdobiaci melódiu

figura serpentinata vo výtvarnom umení manieristický ideálny typ dlhej, štíhlejšej postavy prehnutej do esovitého postoja; v genetike usporiadanie chromozómov pri delení jadra

figurácia zostavenie, zoskupenie; výzdoba hlasov skladby vedľajšími melodickými tónmi

figurálny majúci podobu ľudskej alebo zvieracej postavy; zobrazujúci postavu

figurant osoba vybraná pre meno, nevystupujúca samostatne; pomocník pri zememeračských prácach v teréne

figurína umelo zhotovená postava, figúra

figurovať vystupovať v niečom alebo pri niečom, vyskytovať sa

-fikácia druhá časť zložených slov s významom činnosť, utváranie

fikcia predstava; výmysel, domnienka, klam

fikcionalizmus teória, že naše predstavy sveta sú púhe fikcie

fiktívny vymyslený, neskutočný, neexistujúci

fiktonym meno prijaté za účelom zatajenia pravého mena

fikus rozšírená izbová rastlina s tmavozelenými dužinatými listami

-fil druhá časť zložených slov s významom milovník, obdivovateľ

-filament priemet protuberancie na slnečný kotúč

filantropia ľudomilstvo, dobročinnosť, pomoc sociálne slabým

filarióza tropická choroba spôsobená parazitmi

filatelia zberateľstvo poštových známok a filatelistického materiálu

file plst'

file vo výpočtovej technike súbor

filé, filet plátok mäsa

filharmónia veľký symfonický orchester

filia druhá časť zložených slov s významom záľuba

filiácia postupnosť; závislosť, napr. vzájomná závislosť literárnych motívov alebo námetov

filiálka pobočka, vedľajší podnik

filigrán druh zlatnickej ozdoby; spôsob výzdoby iniciál v gotickej knižnej maľbe; vodotlač, vodoznak, priesvitka

filigránsky jemne prevedený, jemný; drobný, miniatúrny

filing pocit, nálada, atmosféra

filipika prudká bojovná reč, verejná útočná reč

filister úzkoprýsý človek, obmedzenec, spiatočník

Filištín príslušník starovekého palestínskeho kmeňa, v prenesenom význame vychytralý človek, chytrák, mudrlant

film celuloidový pás so svetlocitlivou vrstvou ako materiál pre fotogra-

fovanie a kinematografiu; súvislý rad snímok na premietanie; filmové umenie, kinematografia; tenký povlak na niečom

-filný druhá časť zložených slov s významom milujúci, obľubujúci

filo- prvá časť zložených slov s významom záľuba, láska k niečomu, náklonnosť, túžba

filodendron izbová rastlina s veľkými listami

filodendron monstera, väčšia ozdobná izbová rastlina

filológia veda o jazyku a literatúre, jazykoveda

filoxénia zobrazenie boha v podobe troch anjelov v ranokresťanskom a východokresťanskom umení

filozof mysliteľ, mysliaci človek

filozofia veda usilujúca o vyslovenie zákonitostí sveta, jeho vývoja a postavenia človeka v ňom; všeobecná teória poznania, svetonázor

filter zariadenie na zadržiavanie, pohlcovanie a oddeľovanie zložky zo zmesi

filtrát sfiltrovaná látka

filumenista zberateľ nálepiek zápalkových krabičiek

fimóza zúženie predkožky pohlavného údu

finále záver, záverečná časť, záverečná scéna

finalita účelovosť; záver

finalizmus názor vyvodzujúci z výsledných stavov stavy predchádzajúce

finálny záverečný, konečný; účelný, účelový, cieľavedomý

financie peňažné vzťahy verejné alebo súkromné; peňažný kapitál, peňažné hospodárstvo; peniaze

fine označenie miesta v hudobnej skladbe, kde sa má pri opakovaní skončiť

finesa jemnosť; jemný odtieň; dôvtip

fingerovať predstierať; vymýšľať si

finiš záverečná časť pretekov alebo stretnutí; konečná úprava výrobku

finitívum sloveso, ktoré označuje koniec deja

finitizmus teória o neprípustnosti kategórie nekonečnosti

finta lešť, úskok, pasca, klamanie súpera

fior di persico dekoračný šedobiely mramor, ktorý sa ťaží na severe Talianska

firma podnik, organizačná jednotka ekonomiky; obchodný názov spoločnosti alebo podnikateľa

firn starý zrnitý sneh na horách meniaci sa na ľad

firnis ochranný náter; povrchová vrstva na keramike

fisipária nepohlavné rozmnožovanie mnohobunkových bezstavovcov

fisting sexuálna praktika spočívajúca v zasúvaní ruky alebo päste do pošvy

fistula v medicíne tzv. píšťala

fisura štrbina; rozštep, napr. pery

fiškál rozpočet; úradník zastupujúci štátnu pokladňu; v Uhorsku advokát

fiškálita štátne financie; dane, štátne hospodárstvo

fiškus štátna pokladňa; verejné financie

fit, byť fit byť duševne aj telesne v poriadku

fiting spojka alebo tvarovka potrubia, spojovacia súčiastka so závitom

fitnesscentrum priestor na posilovanie, aerobik a iné pohybové relaxačné aktivity

fitónia izbová rastlina s malými kvietkami a tmavozelenými listami

five ó clock čaj o piatej

fix skutočná poloha lietadla podľa navigačných metód; ceruzka s farebnou liehovou náplňou

fixácia dusíka viazanie vzdušného dusíka mikroorganizmami

fixácia upevnenie, zachytenie, pripevnenie, spevnenie, napr. zlomenej končatiny

fixátor v medicíne: spevňovač

fixfokus pevné zaostrenie fotografického prístroja

fixing stanovenie kurzu v rámci aukcie

fixlovať klamať, podvádzať, falšovať, hrať falošne

fixná idea chorobná utkvелá predstava o nejestvujúcej skutočnosti

fixný pevný, stály, nemenný; utkvелý

fixovať ustáliť; utkvelo pozorovať; upevňovať

fizz miešaný chladený, spravidla alkoholický nápoj s citrónovou šťavou a vaječným žĺtkom alebo bielkom

fiží náprsná naberaná krajková ozdoba šiat a košiel

fjedl veľká náhorná plošina v škandinávskych krajinách

fjord úzky a dlhý morský záliv, údolie ľadovcového pôvodu zatopené morom

flagelácia, flagelantstvo sebatrýznenie bičovaním tela, často s cieľom dosiahnuť pohlavné uspokojenie

flagellum plaziaca sa časť rastliny, na ktorej vyrastajú plnohodnotné výhonky s kvetmi a listami; bičík

flagrantný zjavný, zrejmý, do očí bijúci

flakón ozdobná fľaštička na parfum

flambovanie polievanie hotového pokrmu malým množstvom alkoholu a jeho zapálenie

flamboyantný skvelý, žiariaci, žiarivý

flamenco španielsky tanec s podupávaním a tieskaním

flamengo hodvábná tkanina s ripsovým povrchom; plameniak

flanel teplá, mäkká vlnená alebo bavlnená látka

flašinet jednoduchý hrací automat s otočným bubnom, do ktorého sú zasunuté kolíky, verklík

flatéria lichotenie, pochlebovanie

flatulancia nadmerný odchod črevných plynov, plynatosť, meteorizmus

flauš vlnená látka s dlhým, na lícnej strane česaným vlasom

flauta hudobný nástroj; úplné bezvetrie; obchodná trojst'ážňová holandská plachetnica

flavín prirodzené dusíkaté farbivo

flavizmus mierna porucha pigmentácie zvierat

flažolet tón pripomínajúci flautový, vytváraný na sláčikovom nástroji dotykom prsta na strunu; malá zobcová flauta

flebalgia bolesť žíl

flebitída zápal žíl

flebológia náuka o žilách

flebotómia chirurgické otvorenie žily

fleece, flís jemná, hebká a mäkká, na dotyk veľmi príjemná tkanina na výrobu teplého oblečenia

flegma ľahostajnosť, nezáujem, nečinnosť

flegmatik pokojný, pomalejší, menej vzrušivý človek

flegmatizácia zmenšenie citlivosti trhaviny vhodnými prísadami

flegmóna hnisavý zápal podkožného tkaniva

flektívny ohybný, ohýbací; flexívny

fleret, fleuret ľahká bodná zbraň šermiarov

fleš fotografický blesk, flash; výbojka; päť kariet rovnakej farby v pokri; krátka informácia

flexia ohýbanie, ohnutie; pohyb v kĺbe

flexibilita ohýbateľnosť, pružná prispôsobivosť

flexografia gumotlač

flexúra ohyb; zakrivená časť orgánu alebo jeho časti; porušenie vrstvy horniny ohybom

flíglhorna ľudové pomenovanie krídlowky

flinta puška, ručnica

flip pomerne sladký výživný nápoj z mlieka, sirupu, muštu, žĺtkov, cukru a ľadu; jednoduchý skok krasokorčuliarov

flipper hrací automat

flirt prchavé, nezáväzné dvorenie; milostný vzťah bez perspektívy

fliter trblietavý pliešok na ozdobu šiat

floating voľný, plávajúci

floating rate pohyblivý menový kurz

flobertka strelná zbraň s dlhou hlavňou

flokula jasnejšia oblasť vložkovitého tvaru na povrchu Slnka

flokulácia vložkovanie, chemické zrážanie koloidov; zrážanie pri reakcii antigénu s protilátkou

floorball sálový hokej s ľahkou loptou a ľahkými plastickými hokejkami, sahli

flop novinka, ktorá sa neujala; štýl skoku do výšky

floppy disk pružný magnetický disk, disketa

flór kvet, výkvet; ľahká tkanina na závoje

flóra kvetena, rastlinstvo; súhrn rastlinných členov prírody všeobecne alebo na určitom území

florentín dámsky slamený klobúk so širokou strechou

floristika výskum flóry na konkrétnom území

florivor živočích živiaci sa kvetmi

florogenéza vznik a vývoj rastlinstva na konkrétnom území

floskula prázdna fráza; bezobsažný výraz alebo veta
flota loďstvo pod jednotnou vlajkou alebo velením
flotácia čistenie odpadových vôd prevzdušňovaním; spôsob rozrušovania úžitkových nerastov mokrou cestou
flotila riečne alebo námorné loďstvo, zoskupenie lodí
flox rastlina s voňavými kvetmi
fluid tekutina
fluidizácia forma kontaktu kvapaliny alebo plynu so zrnitou látkou
fluidizácia skvapalnenie; spôsob úpravy práškových a sypkých hmôt tak, aby získali vlastnosti kvapalín
fluidný kvapalný, tekutý, plynný; prchavý; súvisiaci s prúdením plynu alebo kvapaliny
fluidum domnelá neviditeľná látka, ktorá je nositeľkou fyzikálnych vlastností; esprit, kúzlo miesta alebo osobnosti
fluktuácia vlnenie, kolísanie; pohyb, zmena; časté striedanie zamestnania; v medicíne prejav prítomnosti tekutiny pri vyšetrowaní pohmatom
fluór ostro zapáchajúci jedovatý plyn, značka F
fluorescencia svetielkovanie, žiarenie, druh luminiscencie
fluorid soľ kyseliny fluorovodíkovej
fluorizácia pridávanie zlúčenín fluóru do vody v rámci prevencie zubného kazu
fluorovodík zlúčenina fluóru s vodíkom, ostro zapáchajúci jedovatý plyn
fluoróza porušovanie zubnej skloviny pôsobením nadmerného množstva fluoridov v pitnej vode; škvrnitosť zubov
flutter chvenie krídiel lietadla za letu, trepotanie; patologické kmitanie srdcových predsiení
fluviálny riečny, vytvorený výmoleňnou a ukladacou činnosťou vody
flyš horniny typické striedaním polôh ílovcov a pieskovcov
fóbia chorobný strach, úzkosť; nenávisť, odpor
focal programovací jazyk pre malé počítače
fokála v matematike priamka prechádzajúca ohniskom
fokus ohnisko, ložisko; bod, ktorým prechádzajú svetelné lúče, ohnisko; pevný bod, ktorý je od ktoréhokoľvek bodu danej kužeľosečky vzdialený v stálom pomere k vzdialenosti tohto bodu od konkrétnej

priamky

fokusácia zaostrovanie objektívu; sústredenie rovnobežného alebo nerovnoběžného zväzku elektrónov alebo iných častíc s elektrickým nábojom v magnetickom poli
folder vo výpočtovej technike zložka
fólia jemný list kovu alebo plastickej hmoty; kovové, plastové alebo papierové listy používané ako obalový materiál
fóliá lístky liečivých rastlín
foliácia lístkovanie, kryštalizácia vo forme lístkov
foliant veľká, najväčšia kniha
folikul telová dutinka vyplnená tekutinou; miešok, váčok, napr. vlasový
folikulitída zápal mazovej žľazy a vlasového vačku
folk národ, ľud; amatérske pesničkárstvo
folklór ľudové umenie, ľudová kultúra
folkloristika štúdium folklóru
-fon druhá časť zložených podstatných mien s významom „reprodukuje zvuk“
fón jednotka hlasitosti, značka Ph
fön, föhn teplý a suchý nárazovitý vietor na záveternej strane pohorí, fén
fonácie tvorenie alebo vydávanie hlasu
fonasténia hlasová porucha, často neurotického pôvodu
fonátor prístroj pre sluchovo postihnutých
fond súbor základných prostriedkov, napr. peňažných, knižných a pod.; duševná a telesná zdatnosť; základný stav, základ; v počítačovej technike sada grafických znakov zodpovedajúca danému typu písma
fondán druh máčanej cukrovinky
fondue syrové jedlo z niekoľkých druhov syrov rozpustených v špeciálnej nádobe, do ktorých sa namáčajú malé kúsky mäsa, zeleniny alebo chleba
foném, fonéma základná hláska s funkčným významom
fonendoskop lekársky nástroj na sluchové vyšetrenie pľúc, srdca a pod.
fonetický, fonický zvukový, hlasový

fonetika náuka o fyziologických a akustických vlastnostiach hlások
foniatria odbor medicíny zaoberajúci sa hlasom, rečou a sluchom človeka
-fónny druhá časť zložených slov s významom zvuk, zvukový
fono- prvá časť zložených slov s významom zvuk, zvukový
fonokardiograf prístroj zaznamenávajúci srdcové ozvy
fonokardiografia zaznamenávanie srdcových ozvien citlivými mikro-
fónmi
fonokardiogram záznam fonokardiografu
fonológia náuka o fonémach v určitom jazyku
fonometer prístroj na meranie intenzity hlasu alebo zvuku
fonometria náuka o meraní zvuku
fonopsie sluchové predstavy vznikajúce pri zrakových vnemoch
fontána vodotrysk
fontanela väzivové spojenie na hlave novorodenca v mieste skríženia
lebečných švov, tzv. lupienok
fontina polotvrdý taliansky syr v tvare kotúča
foot anglicko-americká jednotka dĺžky, 30,48 cm
forbína predscéna
forčeking v ľadovom hokeji nátlaková hra, útočné bránenie
foremný tvárny, úhladný
forezná medicína súdne lekárstvo
forezný súdny
forézia kladná interakcia dvoch organizmov, z ktorých jeden využíva
druhého na svoje premiestnenie
forhend v športe úder v smere po ruke, pre pravákov zprava
forint menová jednotka Maďarska
forma tvar, vzhľad, podoba; spôsob prevedenia, konania, prejavu; to, čo
vec tvaruje; spoločenské zvyklosti a chovanie; kondícia, dobrý stav
a výkonnosť
formácia útvar; v geológii súbor vrstiev tvoriacich periódu v dejinách
Zeme
formagella taliansky mäkký syr
formaldehyd aldehyd kyseliny mravčej, používaný pri výrobe plastov
formalín vodný roztok formaldehydu, dezinfekčný prostriedok

formalita vonkajší spôsob úradného alebo iného úkonu; zbytočná obrad-
nosť, bezvýznamná povinnosť
formalizmus lipnutie na vonkajšom vzhľade; zdôrazňovanie vonkajšej
podoby namiesto obsahu
formálny ten, ktorý je v súlade s predpismi; obradný, odmeraný, vonkajš-
kový; týkajúci sa formy
formant slovtvorný prvok bez lexikálneho významu; časť slova, ktorým
sa odlišuje odvodené slovo od základového; tón tvoriaci akustický
základ hlásky; jedna zo zložiek rozhodujúcich o farbe zvuku
formát rozmer, veľkosť; úroveň vedomostí, význam
formatívny vytvárajúci, utvárajúci
formátovanie vo výpočtovej technike schopnosť textového editora
upraviť text podľa požiadaviek používateľa
formovať utvárať, poriadať; tvarovať; členiť, zostavovať
formula ustálený spôsob vyjadrenia; ustálený slovný obrat; predpis; ustá-
lené znenie; vzorec; automobilový závod; závodný voz
formulácia spôsob slovného vyjadrenia, štylizácia, zadanie formy
formulár tlačivo; papier do počítačovej tlačiarne
formyl jednoväzbová chemická skupina odvodená od kyseliny mravčej
fornix v anatómii klenba
forsáž prídavné spaľovanie, napr. u tryskových lietadiel
forsírovať neprimerane presadzovať, podporovať; prepínať silu tónu,
najmä pri speve
forsírovať usilovne vymáhať, presadzovať, vyžadovať; napomáhať, pod-
porovať; prepínať
foršus z nemčiny pochádzajúci slangový výraz pre zálohu, preddavok
forte v hudbe: silno; hlasitý tón; hlasito hraná časť skladby; označenie
pre zvýšený účinok lieku
fortes fortuna adjuvat šťastie praje silným
fortiel' zručnosť, šikovnosť
fortifikácia pevnosť, opevnenie
fortissimo v hudbe: veľmi silno; veľmi hlasitý tón; veľmi hlasito hraná
časť skladby
fortňa brána pre peších v kláštoroch alebo ústavoch s klauzúrou

fortuna šťastie, úspech (podľa starorímskej bohyne šťastia Fortuny)
fórum trhovisko, námestie; verejné priestranstvo na hlásanie názorov; verejnosť
fosfán jedovatý plyn
fosfát fosforečnan
fosfolipid zložený lipid, ester viacsytných alkoholov s mastnými kyselinami a kyselinou fosforečnou
fosfor nekovový prvok, značka P
fosforečnan zlúčenina kyseliny fosforečnej so zásadami, soľ kyseliny fosforečnej
fosforescencia druh luminiscencie, pri ktorom dochádza k emisii svetla aj po ukončení budenia
fosforit sedimentovaná hornina z vápenatých fosfátov; nerast s obsahom fosforu
fosforitan fosfit, soľ kyseliny fosforitej
fosforolýza štiepenie alebo syntetizovanie zložitých organických zlúčenín za prítomnosti kyseliny fosforečnej
fosforylácia zavádzanie zvyškov kyseliny fosforečnej do organickej zlúčeniny
fosgén prudko jedovatý dusivý bojový plyn
fosília pozostatok vymrelého organizmu v podobe skameneliny alebo odtlačku v kameni
fosilizácia proces premeny odumretého živočícha alebo rastliny v zemi na nerast
fosilny skamenelý; zastaralý, zaostalý, nemoderný
fossa poklesnuté miesto, jamka na orgáne alebo kosti
phot jednotka intenzity osvetlenia, 10 000 luxov, značka ph
fotel kreslo
fotino supersymetrický partner fotónu, jeden z kandidátov na tzv. čiernu hmotu
fotizmus zrakový klam
foto- prvá časť zložených slov s významom svetlo, svetelný, fotografický
fotoasimilácia fotosyntetická asimilácia
fotobiológia náuka o pôsobení svetla na živé organizmy

fotoblast časť stonky rastliny, ktorá má najpriaznivejšie podmienky na život na svetle
fotodermatóza kožná choroba spôsobená pôsobením slnečného žiarenia
fotodynamia pôsobenie optického žiarenia na živé organizmy
fotoefekt uvoľňovanie elektrónov z atómu pôsobením žiarenia; pohltie žiarenia v atómovom jadre
fotoelektrický súvisejúci so vzájomným pôsobením elektromagnetického žiarenia a látky
fotoelektrina náuka o fotoelektrických javoch
fotoelektrón elektrón, ktorý sa uvoľnil z látky vplyvom svetla
photofília schopnosť organizmov žiť na svetle
photofóbia neschopnosť organizmov žiť na svetle
photogenický, photogénny citlivý na svetlo; fotograficky vhodný alebo pôsobivý; vhodný pre fotografovanie
photogram tieňový obraz získaný bez fotoaparátu osvetlením predmetu ležiaceho priamo na fotocitlivej vrstve; snímka slúžiaca ako podklad pre situačné a výškové plány
photogrammetria určovanie tvarov, rozmerov a polohy predmetov v priestore zo snímkov zhotovených z výšky alebo zo zeme bez priameho premerania
photochémia odbor zaoberajúci sa pôsobením svetla na priebeh chemických reakcií
photojuvenizácia fotoomladenie v kozmetickej dermatológii; kozmetický zákrok laserom, intenzívnym pulzným svetlom alebo kombináciou IPL a rádiovfrekvenčného zásahu; aktivizuje kolagénové zdroje v pokožke, oživuje ju a regeneruje, likviduje rozšírené cievy a pigmentové škvrny
photokatalýza urýchlenie niektorých chemických reakcií pôsobením žiarenia
photokinéza pohyb organizmov vplyvom zmien intenzity svetla
photokópia fotografickou cestou okopírovaná listina a pod.
photolýza rozklad látky vyvolaný svetlom
photometria meranie svetelných veličín využitím fotografického javu
photomontáž kombinovanie fotografických výstrižkov s obrazom alebo

textom

fotomorfóza zmeny tvarov orgánov rastlín pôsobením svetla

fotón kvantum elektromagnetického poľa

fotónka fotoelektrické čidlo, snímač

fotoprodukt látka vytvorená chemickou reakciou pri pôsobení ultrafialového žiarenia

fotopsia vnímanie svetelných javov pri chorobných stavoch vnútorného oka

fotosenzibilita citlivosť na svetlo

fotosféra slnečná najnižšia vrstva slnečnej atmosféry

fotosféra vrstva hviezdnej atmosféry, v ktorej sa vytvára absorpčné spektrum

fotostimulácia dráždenie svetelnými podnetmi

fotostimulátor prístroj na vyšetovanie zraku pomocou svetelných impulzov

fotosyntéza biochemický proces premeny anorganickej látky v rastlinách na organickú pôsobením svetelnej energie

fototerapia liečba pôsobením svetelného žiarenia

fototermometria spôsob stanovenia teploty na povrchu telies fotografickou cestou

fototropia zmeny farby vplyvom svetla; reakcia buniek na svetlo

fototypia, fototíпия svetlotlač

foxteriér menší poľovnícky pes anglického pôvodu s bielou srst'ou a farebnými škvrnami

foxtron anglický spoločenský tanec vo štvorštvrt'ovom takte

foyer, foajé reprezentačné vstupné priestory divadla, kina a pod., určené na oddych

fragile krehké, ľahko rozbitné

fragilita lámavosť, krehkosť

fragment zlomok, časť, diel, neúplný zvyšok

fragmentácia rozbitie, rozpad, delenie na kusy; vegetatívne rozmnožovanie organizmov rozpadom; rozštiepenie chromozómov; rozpad jadra pri jadrovej reakcii

fracht nájom lodného priestoru; zmluva o tomto nájme

frajla zastaralý výraz pre slečnu, často ľahších mravov

frak pánske slávnostné oblečenie skladajúce sa z kabáta s pravouhlými, k pásu zastrihnutými klopami, nohavíc bez záložiek, bielej vesty, bielej viazanky a cylindra; iba tento kabát

frakcia skupina členov organizácie, ktorá je v zásadnom alebo čiastočnom rozpore s jej vedením alebo väčšinou členstva; skupina parlamentných poslancov z jednej politickej strany; separačnými procesmi - napr. destiláciou - oddelená časť zo zmesi látok

frakčný dielčí, oddelený, odštiepenecký

fraktál útvar s veľkou vnútornou členitosťou, ktorého motív sa opakuje v nekonečnom počte rôznych veľkostí, napr. snehová vločka; optický klam

fraktúra zlomenina, lom; nemecké gotické lomené písmo

framykoin antibiotikum so širokým baktericídnym účinkom, napr. zásyp alebo masť

francium rádioaktívny alkalický kov, značka Fr

francovka alpa, prípravok z liehu a mentolu, používaný na masáž

franchising systém zmluvných vzťahov medzi firmami zahŕňajúci postúpenie práv jednej firmy druhej na predaj tovaru, napr. v prípade siete McDonald

frank základná menová jednotka v Gabone a iných krajinách

frankatúra výplatné, známky a iné poštové ceniny, ktorými bola vyplatená poštová zásielka

frankizmus fašistické hnutie, diktatúra generála F. Franca v Španielsku

franko bez platenia poštovného, vyplatené; v zahraničnom obchode dodacia podmienka upresňujúca prepravu nákladov

franko- prvá časť zložených slov s významom francúzsky, Francúz

frankofónny hovoriaci po francúzsky

frankotyp vo filatelii výplatný odtlačok

franšiza poplatková alebo colná výsada a listina o nej; časť škody pri poistení, ktorú hradí poistenec; oslobodenie tovaru od colných a iných poplatkov

frapantný nápadný; úžasný, prekvapujúci, do očí bijúci

frapovať prekvapovať

fraška drsnejší komediálny žáner; nezmyselné konanie, komický výjav
fráter brat; laik; nevysvätený rehoľník
fraternita bratstvo; remeselnícke alebo živnostenské združenie v stredoveku
fraucimor ženská izba; ženské služobníctvo; skupina žien
fraudulózny podvodný; zlomyseľný
fraus podvod; zlý úmysel páchatel'a trestného činu
fráza bežné slovné spojenie; neúprimný, nafúknutý slovný obrat; veta; úryvok skladby, ucelená časť melódie
frazéma slovné spojenie, príslovie, vetný zvrat; prázdne rečenie; najmenší skladobný obrat v hudbe, ktorý je bez porušenia nedeliteľný
frazológia súbor ustálených slovných spojení v danom jazyku; náuka o nich
frázovanie členenie na určité celky
freediving potápanie so zadržaným dychom, bez dýchacieho prístroja
freemartinizmus neplodnosť jalovic po pôrodoch rôznopohlavných dvojčiat; abnormalita vývoja pohlavných orgánov jalovic
fregata trojsťažňová vojnová loď; menšia jednotka vojenského námorníctva; menšia doprovodná loď; veľký tropický morský vták
frekvencia počet pravidelne sa opakujúcich javov za jednotku času, kmitočet; hustota opakujúcich sa znakov alebo javov, početnosť
frekventovaný často navštevovaný, rušný; vykazujúci veľkú premávku osôb a vozidiel
frenetický búrlivý, veľmi nadšený, ohlušujúci; chorobne vzrušený
frenézia chorobná rozčúlenosť, búrlivé nadšenie
freno- prvá časť zložených slov s významom myseľ, duch; bránica
frenológia teória o súvislosti medzi tvarom lebky a povahou človeka, určovanie povahy človeka podľa stavby lebky, črt tváre a telesných znakov
frenoplégia obrna bránice
freón derivát uhl'ovodíka obsahujúci okrem fluóru aj chlór, používaný napr. ako chladiace médium do chladničiek
freska maľba na mokrej omietke; nástenná maľba
fresko ľahká vlnená tkanina na obleky

fretka kunovitý dravec chovaný aj ako domáce zviera
fretum tmavý útvar na Marse alebo na Mesiaci
freudizmus učenie viedenského lekára S. Freuda zovšeobecňujúce a zvýrazňujúce vplyv sexu v ľudskom živote; psychoterapeutický smer zameraný na oblasť nevedomia, pudového života, najmä potlačených sexuálnych predstáv
fréza viachrotový frézovací nástroj; stroj na zemné práce
frézia trvalka s voňavými kvetmi
frigidita pohlavný chlad, ťažká vzrušiteľnosť
frigídny pohlavne chladný
frigo- prvá časť zložených slov s významom chlad, chladný
frigorimeter prístroj na zisťovanie chladiaceho účinku okolitého prostredia
frikando prírodný teľací rezeň
frikasé jedlo z nadrobno pokrájaného pečeného alebo duseného mäsa so šľavou alebo zelenina s hustou omáčkou
frikcia trenie; hĺbková masáž; odpor pri pohybe telesa dotýkajúceho sa iného telesa
frinault francúzsky mäkký syr s plesňou na povrchu
fritéza hrniec na fritovanie
fritovanie príprava pokrmov ponorením do rozpáleného oleja
frivolnosť, **frivolita** nehanebnosť, necudnosť; erotická neviazanosť, bujnnosť, ľahkovážnosť
frizúra účes
fronda hnutie proti absolutizmu a feudalizmu vo Francúzsku v 18. storočí; nedôsledná opozícia proti vládnej moci
front čelná strana, priečelie; čiara kontaktu nepriateľských jednotiek; súvislý rad osôb; v meteorológii prechodné pásmo dvoch vzduchových vrstiev s odlišnou teplotou, vlhkosťou a inými vlastnosťami
frontálny čelný, čelový; súvisejúci s frontom
frontispice, **frontispis** obrazový alebo textový prot'ajšok titulnej strany knihy; predtitul
frontman vedúca osobnosť, napríklad hudobnej skupiny
frontolýza rozpad atmosférického frontu

frontón nadokenný štít

frotáž trenie, drhnutie tela; prenášanie odtlačku reliéfnej štruktúry podložky mäkkou tužkou na papier

frotér človek pohlavne sa ukájajúci trením o osoby opačného pohlavia, napr. v prostriedkoch MHD

frugalita skromnosť, striedmosť

fruktifikácia zúžitkovanie, využitie, zhodnotenie; vytváranie plodu, dozrievanie

fruktóza prírodný kryštalický monosacharid nachádzajúci sa v ovocí, mede a pod.; ovocný cukor

fruktozúria prítomnosť cukru v moči

frustrácia zmarenie; sklamanie, beznádej, depresia; stav pri závažnom neuspokojení ľudských potrieb

frustrovaný frustráciou postihnutý, neuspokojený, sklamaný človek

frustulácia nepohlavné rozmnožovanie mechúrnikov

frutarián človek živiaci sa iba čerstvým ovocím

frygana vegetačná formácia v Stredomorí, ktorú tvoria trsnaté rastliny

ftíza suchotiny, tuberkulóza

ftizeológia vedný odbor zaoberajúci sa prevenciou a liečbou tuberkulózy

fuga kontrapunktická hudobná skladba s dôslednou rovnosťou všetkých hlasov

fugato nástup hlasov v hudobnej skladbe na spôsob fugy

fukcia záhradná a izbová rastlina pôvodom z Južnej Ameriky

fulár jemná hodvábná tkanina

fulgentný žiarivý, oslnivý

fulgurácia iskrové výboje vysokého napätia

fulminantný blýskavý, bleskový, žiarivý, oslnivý; skvelý; veľmi rýchly

fumarín alkaloid používaný na hubenie hlodavcov

fumarola výron horúcich pár a plynov pri sopečnej činnosti

fumigant prchavá chemikália na ničenie škodcov

fumigátor zadymovací stroj

fundácia zvláštny účelový fond; majetok venovaný na konkrétny účel

fundament základ, podstata; spodná vrstva zemskej kôry

fundamentalizmus náboženské hnutie hlásajúce návrat ku koreňom svo-

jej viery, jej slepé dodržiavanie

fundamentálny základný, podstatný, hlavný

fundovaný odôvodnený, založený, materiálne alebo ideovo podoprený; podložený; teoreticky dobre pripravený

fundus hnutel'né príslušenstvo, inventár, zariadenie

funerbrák zriadenec pohrebnej služby

fungicíd chemický prostriedok proti parazitným hubám a plesniam

fungovať vykonávať úlohu alebo funkciu, byť činný; byť v dobrom stave, dobre pôsobiť, vyhovovať; byť schopný správnej prevádzky a činnosti; pôsobiť tak, ako zodpovedá účelu

funikulus šnúra spájajúca plod s placentou, pupočná šnúra; pupočník

funkcia činnosť, úloha; služobná alebo spoločenská činnosť; odbor pôsobnosti; hodnosť zverená na výkon určitej činnosti; závislosť jednej premennej na inej alebo iných; vzťah matematických veličín, napr. logaritmická funkcia

funkcionál v matematike operátor

funkcionalizmus umelecký, najmä architektonický a urbanistický smer z tridsiatych rokov 20. storočia zdôrazňujúci funkčnosť a účelnosť

funkčná rovnica rovnica vyjadrujúca funkciu

funkčný vzťahujúci sa k účelu, pôsobnosti; vzťahujúci sa k fungovaniu, chodu, činnosti niečoho

Funkenschlag spoločenská hra o výstavbe elektrární

funktor operátor logickej operácie

funus pohreb

furé plnený kandyt

furgon ťažký nákladný automobil; pohrebný voz

fúria zlá, pomstychtivá žena; zúrivá, besniaca bytosť

furiant nafúkanec; český kolový tanec

furioso v hudbe: búrlivo, divoko, vášnivo

furman kočiš, povozník

furmanka platený odvoz konským povozom; pivnica, výčapná miestnosť

furor besnenie, zúrivosť

furt stále, ustavične

furunkul ohraničený hnisavý zápal, vred

fusak nánožník

fuschi krátke lyže, súčasť vybavenia skibobistov

fusion syntéza rocku s postupmi, harmonizáciou a nástrojmi vážnej hudby

fustik veľmi tvrdé a ťažké drevo z tropického stromu *Chlorophora tinctoria*, fisetové drevo

fušer slangový výraz pre nekvalitne, neodborne pracujúceho človeka

fuška drina, namáhavá práca; práca „bokovka“

futrál puzdro, schránka

futro dverný alebo okenný rám; podšívka

futuristický v súčasnosti nereálny, neuskutočniteľný, orientovaný na budúcnosť

futurizmus mnohotvárnny formalistický umelecký smer začiatkom 20. storočia

fuťrológia vedecký výskum možného alebo pravdepodobného vývoja spoločnosti a jej oblastí

futurum budúci čas (slovies a pod.)

fuzarióza choroba rastlín vyvolaná hubami rodu *Fusarium*

fúzia buniek splynutie buniek

fúzia chromozómová splynutie niekoľkých chromozómov do jediného chromozómu

fúzia zlúčenie, splynutie, napr. firiem

fuzikladióza choroba ovocia

fyko- prvá časť zložených slov s významom chaluha, morská riasa

fylit hornina bridlicového typu obsahujúca kremeň, biotit, sericit a chlorit

fylogenéza kmeňový vývoj organizmov v zmysle vývojovej teórie

fylogénia náuka o vývoji rastlín a živočíchov

fylotaxa usporiadanie listov na osi rastliny, napr. striedavé

fyloxéra škodca viniča

fyndo dánsky syr podobný goude

fysis telesná podstata, telesný stav

fytal dostatočne presvetlené dno vôd

fyto- prvá časť zložených slov s významom rastlina, rastlinný

fytobiológia náuka o biológii rastlín

fytocenológia náuka o spoločenstvách rastlín a ich závislosti na prostredí

fytocenóza rastlinné spoločenstvo

fytofág bylinožravec, živočích živiaci sa výhradne rastlinnou stravou

fytofágia bylinožravosť, schopnosť prijímať rastlinnú potravu

fytoftora pleseň zemiaková

fytofyziológia náuka o fyziologických javoch v rastlinnom organizme

fytoгенetika náuka o dedičnosti rastlín

fytogénny rastlinného pôvodu, rastlinný

fytogeografia náuka o zemepisnom rozšírení rastlín

fytografia náuka o opise rastlín

fytochémia náuka o chemickom zložení rastlín a chemických procesoch v nich

fytopaleontológia náuka o vyhynutých rastlinách

fytoparazit rastlinný cudzopasník

fytopatológia náuka študujúca choroby rastlín, rastlinná patológia

fytoplanktón rastlinné organizmy na hladine vody, rastlinný planktón

fytosféra rastlinami pokrytá časť zemského povrchu

fytoterapia liečenie chorôb liekmi rastlinného pôvodu

fytotómia náuka o vnútornej stavbe rastlín

fytotoxicita nepriaznivé účinky chemických látok na rastlinstvo

fýzia telesnosť, telesný stav alebo vzhľad

fyziatRIA fyzikálna liečba, liečebné pôsobenie vody, elektriny a pod.

fyzická geografia zemepisná náuka o prírodných vlastnostiach zemského povrchu

fyzický hmotný, telesný

fyzika veda o prírodných javoch a stavoch, pri ktorých sa nemení zloženie látok; veda o základných vlastnostiach hmoty a najjednoduchších formách jej pohybu

fyzikálny týkajúci sa fyziky

fyzio- prvá časť zložených slov s významom príroda, prírodný

fyzioгnómia výraz obličaja; vzhľad, tvárnosť

fyzioгnomika výskum súvislostí medzi fyziognómiou a povahovými vlastnosťami jedinca, teda na základe fyzických rysov obličaja

fyziokracia vláda prírody

fyziokratizmus ekonomická teória považujúca za hlavný zdroj bohatstva

poľnohospodársku výrobu, vznikla vo Francúzsku pred 300 rokmi

fyziológia náuka o životných procesoch v telách rastlinných, živočíšnych
a ľudských organizmov

fyziológický normálny, prirodzený, týkajúci sa zdravého organizmu

fyzioterapia liečba fyzikálnymi metódami, napr. teplom, ultrazvukom

G

gabardén jednofarebná látka z vlnenej česanej priadze, s jemnými šikmými vrúbkami

gabarit prejazdný, presne ohraničený železničný profil; najväčšie prípustné rozmery nákladu na otvorenom železničnom voze v obryse prejazdového profilu

gabión prútený kôš na hlinu používaný pri stavbe poľných opevnení; opevnenie vystužené prútím

gabro hornina vyvretá z hlbín Zeme

gabún ľahké a mäkké drevo tropických stromov

gáč zmes uhl'ovodíkov a oleja, používa sa pri výrobe sviečok a v kozmetickom priemysle

gadolínium chemický prvok, značka Gd

gadžo rómsky výraz pre nerómskeho občana

gáfor prchavá, silne aromatická organická zlúčenina používaná v medicíne a kozmetike

gáfrovník silne rozvetvený vždyzelený strom rodu Camphora, z ktorého sa získava gáfrová silica

gag neobvyklý vtipný až komický nápad, napr. vo filmových groteskách, prvok situačnej komiky

gailei jednotka zrýchlenia posuvného pohybu, značka Gal

gal značka pre galón, jednotka objemu

gala slávnostné oblečenie; slávnostný obed alebo večera, slávnostné filmové alebo divadelné predstavenie

galaktický týkajúci sa Mliečnej dráhy alebo našej Galaxie

galakto- prvá časť zložených slov s významom mlieko, mliečny, lakto-
galaktometer prístroj merajúci tučnosť mlieka

galaktorea samovoľné odtekanie mlieka z prsnej žľazy

galaktostáza nahromadenie mlieka v prsných žľazách

galaktóza zložka mliečneho cukru, sacharid

galantéria ozdobný módný a darčekový tovar

galantína jemná paštéta z mletého mäsa; vykostené mäso z hydiny alebo

zveriny plnené mäsitou plnkou, uvarené a podávané za studena

galantný úslužný, zdvorilý, pozorný; milostný, ľúbostný

Galaxia Mliečna dráha našej slnečnej sústavy; gravitačne viazaná hviezdna sústava stoviek miliárd hviezd

galaxie hviezdne sústavy podobné našej Mliečnej dráhe v priestore mimo našej slnečnej sústavy

galéa stredoveká byzantská prieskumná vojnová loď

galea súčasť ústneho ústrojenstva hmyzu

galeassa veľká vojnová loď v Stredomorí v 16. storočí

galeja stará vojnová aj obchodná veslová loď, na ktorej veslovali otroci a trestanci, galéra

galeje ťažký trest odsúdencov, nútené trestanecké práce, pôvodne veslovanie na galejách; nepríjemná, ťažká, otrocká práca

galeniká galenické prípravky, liečivá pripravené jednoduchými postupmi z drogy alebo zo zmesi drog; liečivá nepripravované synteticky

galenit nerast kovového vzhľadu; ruda olova

galeona stredoveká veľká vojnová trojst'azňová plachetnica, ktorej zadná časť mala niekoľko poschodí

galeota malá rýchla galeja, spravidla pobrežná, vojnová veslová loď zo 17. storočia

galéra stará vojnová aj obchodná veslová loď, na ktorej veslovali otroci a trestanci, galeja

galéria stĺpová chodba; priestory na umiestenie alebo vystavenie umeleckých diel, zbierok; zbierka výtvarných diel, inštitúcia, ktorá ich zhromažďuje, vystavuje a vedecky spracováva; balkónovito vyvýšené rady sedadiel v divadle; vodorovná štôlna vo veľkej hĺbke na čerpanie podzemnej vody; podzemná chodba; skalná rímsa

galérka menšia galéria; ozdobná polička; kriminálne podsvetie

galgala staroveké kultové miesto s kamennou mohylou

Gália, Galia latinský názov územia dnešného Francúzska, Belgicka, časti Nemecka a severného Talianska, krajiny Galov (Keltov)

galicizmus jazykový prvok prebratý do niektorého jazyka z francúzštiny alebo podľa tohto jazyka v ňom vytvorený

galil izraelský plesňový syr typu rokfort

galimatiáš zmätená zmes, zlátanina
galión zobákovité zakončenie prednej časti novodobých plachetníc s dekoratívnou figurínou
gálium vzácny kov využívaný pri výrobe polovodičov, značka Ga
galizácia úprava ovocného vína znížením obsahu kyselín pridaním roztoku cukru vo vode, galovanie
galón americká objemová jednotka, 4,785 l pre tekutiny, 4,405 l pre sypké látky; britská objemová jednotka, 4,546 l, značka gal
galón angloamerická dutá miera, 4,52, resp. 3,8 litra
galop cval; rýchly tanec, kvapík; rýchly, ťažký priebeh
galovanie úprava ovocného vína znížením obsahu kyselín pridaním roztoku cukru vo vode, galizácia
galuska plášť spojený s dušou do jedného celku pre bicykle
galvanický prúd elektrický jednosmerný prúd z elektrochemických článkov
galvanizácia elektrolytické pokovovanie; liečba galvanickým prúdom, galvanoterapia
galvanizmus vznik elektrického napätia medzi dvoma kovovými elektródami ponorenými do vodivej kvapaliny
galvanotaxia orientačné pohyby nižších rastlín vyvolané elektrickým prúdom
galvanoterapia liečba galvanickým prúdom; elektroliečba
galvanotypia výroba tlačových dosiek a štočkov elektrolyzou
gama anglická jednotka intenzity magnetického poľa; grécky názov písmena „g“; jednotka hmotnosti
gama nôž mimoriadne presný nôž na operácie mozgu
gama žiarenie žiarenie s krátkou vlnovou dĺžkou, vznikajúce rozpadom atómov rádioaktívnych látok
gamadefektoskopia zisťovanie chýb štruktúry materiálov pomocou žiarenia gama
gamaglobulín bielkovinová zložka krvného séra obsahujúca protilátky
gamagrafia zobrazovanie telesných systémov alebo orgánov pomocou do tela zavedených rádionuklidov
gamba stará viola pridržiavaná medzi kolenami, viola da gamba; orga-

nový register
gambit zahájenie šachovej hry s obetovaním pešiaka
gambler chorobný hráč, najmä na hracích automatoch
gambling chorobné, patologické hráčstvo, závislosť na hre
Gambrinus flanderský kráľ, ktorý údajne ako prvý varil pivo; patrón milovníkov piva a pivovarníkov
game časť sady v tenise, hra
gameboy malá elektronická hračka na hranie hier podobných počítačovým
gaméta zrelá pohlavná bunka rastlín a živočíchov; pohlavne diferencované štádium vývoja parazitických prvokov
gametangium pohlavný orgán rastlín, v ktorom sa tvoria gaméty
gametofyt pohlavná generácia rastlín, v ktorom sa tvorí gametangium
gametogenéza dozrievanie pohlavných buniek v pohlavných orgánoch
gametogenéza pohlavné rozmnožovanie rastlín, tvorba a dozrievanie gamét, tzv. gamogónia
-gamia druhá časť zložených slov s významom zasnúbenie, manželstvo
gamofóbia chorobný strach zo sobáša
gamogónia gametogenéza, rozmnožovanie organizmov pohlavnými bunkami
gamón látka uľahčujúca oplodnenie – vylučujú ju samčie a samičie pohlavné bunky
gándhizmus učenie Mahátmu Gándhího o zásadne nenásilnom odpore Indov voči britským kolonizátorom a o možnostiach vzostupu Indie
gang bang skupinový sex jednej ženy s viacerými mužmi, najčastejšie na erotických festivaloch
gang parta, banda, najčastejšie zločinecká
ganglia, ganglión nervová alebo lymfatická uzlina
ganglióm nádor nervovej uzliny
ganglión zhluk nervových buniek, nervová uzlina; váčok s rôsolovitým obsahom v okolí šľachy alebo kĺbového disku
ganglioplegikum látka brzdiaca prevod nervových podnetov vo vegetatívnych gangliách
gangréna sneť, miestne odumieranie a hnitie tkaniva, druhotne modifi-

kovaná nekróza napr. hnilobnou infekciou alebo vysychaním
gangster príslušník organizovaného podsvetia, zločineckého gangu
gap poškodená oblasť chromozómu, tzv. chromozómová lézia; medzera;
medzera v energetickom spektre supravodičov
gaperon francúzsky polomäkky syr s malými otvormi
garamond antikvové tlačové písmo
garancia záruka, istota
garant ručiteľ, za niečo zodpovedajúci, záruku poskytujúci subjekt
garáž uzamykateľný priestor na umiestnenie motorového vozidla
gard základný postoj v boxe, streh
garda oddiel telesnej stráže; elitná vojenská jednotka; oddiel ozbrojených dobrovoľníkov
garde základný postoj v šerme; výstraha v šachu; gardedáma
gardénia nízky tropický ker s veľkými bielymi kvetmi
garderobiérka šatnárka, kostymérka
gardina opona, záves, záclona
gardista príslušník gardy
Gargantua hrdina románu francúzskeho spisovateľa Rabelaisa, so synom Pantagruelom symbol pôžitkárstva
gargantuovský pôžitkácky, s nenásytnou životnou chuťou
garibaldista stúpenec a dobrovoľník vo vojsku bojovníka za zjednotenie Talianska v 19. storočí Giuseppe Garibaldiho
garmond písmo o veľkosti 10 bodov
garnát morský rak
garnírovať obložiť, obkladať, napr. jedlo
garnitúra súprava, súbor, sada, set; skupina osôb spojených spoločnou činnosťou
garniža ozdobný kryt tyče na záclony
garota poprava zaškrtením; popravčí nástroj na tento druh popravy
garrigue nízke riedke porasty kríkov v stredomorskej oblasti
garson obsluha, čašník, hotelový sluha; neženatý muž, starý mládenec
garsónka byt s jednou obytnou miestnosťou a príslušenstvom
gas plyn
gaser kvantový generátor žiarenia gama

gaskonáda chvastúnstvo, vystatovačnosť
gastarbeiter cudzinec dlhodobu pracujúci v hospodársky vyspelejšej krajine
gastralgia bolesti žalúdka
gastrektómia chirurgické odstránenie žalúdka
gastrický žalúdočný
gastrín hormón vyvolávajúci produkciu žalúdočnej kyseliny
gastritída, gastritis zápal sliznice žalúdka
gastro, - gastr- prvá časť zložených slov s významom žalúdok, žalúdočný
gastroenteritída akútny zápal sliznice žalúdka a čriev
gastroenterológia odbor zaoberajúci sa prevenciou, diagnostikou a liečením chorôb tráviaceho ústrojenstva
gastrológia náuka o žalúdku a jeho chorobách
gastromegália zväčšený, veľký žalúdok
gastronóm labužník, znalec kuchárskeho umenia
gastronómia náuka o labužníctve a kuchárskom umení
gastropatia nešpecifikované ochorenie žalúdka
gastrooskop prístroj na optické vyšetrenie žalúdka
gastroskopia neinvazívne vyšetrenie pažeráka, žalúdka a dvanástnika endoskopom
gastrula vývojové štádium zárodka mnohobunkových živočíchov tvorené dvomi zárodočnými listami
gastrulácia vývin bunky od blastuly do gastruly
gáter veľká rámová píla, drevársky stroj na výrobu reziva
gauč široká pohovka; sústava dvoch valcov tlačiarenských strojov, prípadne spodný z valcov
gaučo, gaucho pastier dobytka v Južnej Amerike
gaudeamus začiatok starej latinskej študentskej piesne, ktorá sa stala hymnou študentov (Gaudeamus igitur...)
gaudium veselá zábava, veselie, vtipkovanie
gaullizmus francúzsky politický smer vytýčený prezidentom generálom Ch. De Gaullom v rokoch 1959 – 1969
gauner darebák, zlosyn, ničomník
gavaliér čestný a charakterný človek; sprievodca dámy

gaviál druh krokodíla
gavota, gavotte starý francúzsky ľudový tanec, neskôr spoločenský; skladba podobného typu, najmä ako intermezzo suity
gay homosexuálny muž
gáza riedka priesvitná tkanina; obväzový materiál
gazda hospodár
gazel forma orientálnej lyriky
gazela stepný párnokopytník
gazík sovietsky terénny automobil GAZ
gazolín benzín
gazolín skvapalnený zemný plyn; ľahký benzín, v USA benzín vôbec
gazometria chemický rozbor plynu
gáža služné, služobný plat
GDP Gross Domestic Product, hrubý domáci produkt
gejša tanečnica, speváčka a spoločníčka v japonskej čajovni, nie prostitútka
gejzír prameň horúcej vody vystrekujúci v určitých intervaloch
gekon drobný jašter pralesov a púšti
gél rôsolovitá hmota koloidného typu
gelivácia proces rozpadu hornín v dôsledku zamrznutia vody v puklinách
gema, gemma drahokam alebo polodrahokam s vypuklou rezbou alebo rezbou do hĺbky
gemácia pučanie, rozvíjanie púčikov; nepohlavné rozmnožovanie organizmu
gemara druhá časť Talmudu, zbierka výkladov a doplnkov mišny
gemelilógia genetické štúdium dvojčiat
geminácia zdvojenie spoluhlásky
gemináta zdvojená spoluhláska alebo písmeno
gemini dvojčatá, blíženci
Gemini v horoskope: Blíženci
gemipária nepohlavné rozmnožovanie; pučanie
gemoglyptika rytie kameňov, drahokamov; umenie kameňorezu
gemula rozmnožovacie teliesko pri nepohlavnom rozmnožovaní húb
gén základná jednotka dedičnosti určujúca vlastnosti organizmu; vloha;

dedičný činiteľ
gencián encián, horec
genealógia rodokmeň, rodopis; veda skúmajúca vzťah dvoch súvisejúcich javov alebo faktov; genetický výskum založený na štúdiu rodokmeňa jedinca
generácia pokolenie; skupina osôb narodených v rovnakom časovom období; príslušnosť k typu technických zariadení určitej vývojovej etapy; vo fyzike jedna z troch skupín (elektrónová, miónová a tauónová), do ktorých sa zoskupujú či organizujú fundamentálne častice (kvarky a leptóny)
generácia počítačov klasifikácia počítačov založená najmä na elektronickej technológii používanej pri výrobe
generál najvyššia vojenská hodnosť po maršalovi a generalissimovi; predstavený niektorých cirkevných rádov
generálie všeobecné údaje; všeobecné údaje slúžiace napr. na určenie totožnosti človeka
generalissimus výnimočne udeľovaná najvyššia vojenská hodnosť veliteľa veľkej armády, najčastejšie diktátora
generalita zbor generálov
generalizácia zovšeobecňovanie; všeobecné tvrdenie; rozšírenie chorobynej zmeny v organizme na viac tkanív alebo organizmov
generálka hlavná skúška napr. v divadle; generálna oprava; generálna mapa; žena generála; prehnane panovačná alebo energická žena
generálny všeobecný, absolútny; úplný; hlavný
generatívna bunka pohlavná bunka
generatívna gramatika súbor formálnych pravidiel, na základe ktorých možno vytvoriť, čiže generovať všetky geneticky správne vety daného jazyka
generatívny pohlavný, rozmnožovací; súvisiaci s generovaním
generátor stroj meniaci mechanickú energiu na elektrickú, generujúci stroj
generel ucelený, kompaktný projekt, súhrn opatrení
generický druhový, rodový
generiká lacnejšie lieky dosahujúce rovnaké účinky ako pôvodné paten-

tované lieky

generovať vytvárať, vyrábať; vytvoriť podľa určitých pravidiel

generozita, generóznosť veľkomyselnosť, veľkorysosť

genetická informácia nevyhnutná podmienka na vytvorenie biologického jedinca, súbor dedičných prvkov v pohlavných bunkách rodičov

genetický vývojový, počiatkový; pôvodový

genetika veda o dedičnosti

-genéza druhá časť zložených slov s významom vznik, pôvod, zrod

genéza vznik, pôvod, zrod

Genezis, Genesis v Starom zákone tzv. prvá kniha Mojžišova obsahujúca mýtus o stvorení sveta

genialita duševná veľkosť, mimoriadne nadanie alebo tvorivé schopnosti

genitál pohlavný orgán

genitálie pohlavné orgány, rozmnožovacie orgány, rodidlá

genitív druhý pád

genius loci v starovekom Ríme ochranný duch domu alebo miesta; duch vládnuci na určitom mieste; duch, atmosféra, kolorit určitého miesta

génus starorímske ochranné božstvo; mimoriadny talent, genialita; mimoriadne nadaný jedinec

-génny druhá časť zložených slov s významom pôvod, počiatok, pôsobiaci

genocída hromadné vyvražďovanie obyvateľstva; zločin proti ľudskosti

genofond súbor všetkých génov v populácii organizmov; súbor všetkých živých organizmov v určitej oblasti

genofor bunková štruktúra, ktorá je nositeľom genetickej informácie

genológia literárnovedná disciplína zaoberajúca sa teóriou literárnych druhov a žánrov

genóm génový obsah chromozómov bunkového jadra

genotyp celkový génový súbor organizmu; druh rastliny alebo živočícha zvolený za typického predstaviteľa

gensal dlažba zhotovená z betónom vyplnených kamenných odsekov

gentile v hudbe: pôvabne, roztomilo

gentilný prvotnopospolný

gentleman ušľachtilý, dokonalý muž, gavalier

gentry, džentri anglická nižšia vidiecka šľachta

genus rod; nadradený, širší pojem

geo- prvá časť zložených slov s významom Zem, zemský

geobiochémia náuka o vzťahoch živých organizmov a nerastného prostredia

geobotanika náuka o rastlinách a ich závislosti od prostredia

geocentrický vzťahujúci sa k Zemi ako stredu, centru; vzťahujúci sa na stred Zeme

geocentrizmus predstava o nehybnej Zemi ako o strede vesmíru

geóda výplň väčšej dutiny v hornine, najčastejšie guľovitého tvaru

geodepresia pôvodný tektonický pokles zemskej kôry

geodézia meranie a skúmanie tvaru povrchu Zeme; mapovanie častí Zeme; zememeračstvo

geodynamika štúdium pohybov Zeme vplyvom geologických síl

geofág živočích požierajúci pôdu a tráviaci v nej obsiahnuté organické častice

geofágia duševná porucha prejavujúca sa jedením hliny; požieranie pôdy živočíchmi k tomu prispôsobenými

geofaktor prírodný jav formulujúci a ovplyvňujúci kvalitu prírodného životného prostredia

geofáza úsek dlhodobých geochemických vrstiev s rovnakými alebo podobnými skupinami nerastov

geofón malý prenosný seizmograf

geofyt typ rastlín, ktorých obnovovacie orgány prežívajú počas nepriaznivých ročných období pod zemou

geofyzika náuka o fyzikálnych vlastnostiach Zeme a jej vzdušného obalu; štúdium fyzikálnych procesov Zeme

geografia zemepis

geohelmin parazitický červ s vývojom prebiehajúcim bez medzihostiteľa

geochémia odbor študujúci zákonitosti rozšírenia chemických prvkov v Zemi a chemické aspekty geologických procesov v Zemi

geochronológia určovanie veku hornín a Zeme
geoid idealizovaný tvar Zeme, približne splýva so strednou hladinou morí
geokarpia dozrievanie plodov pod povrchom pôdy, napríklad u podzemnice olejnej
geokoróna časť plynného obalu Zeme vo výške 1000 km
geológ odborník v geológii
geológia náuka o vzniku, vývoji, zložení a stavbe zemskej kôry
geomagnetizmus zemský magnetizmus; náuka o zemskom magnetickom poli
geomantia mystické veštenie z náhodile vrhutej hliny alebo piesku
geomechanika náuka riešiaci problémy mechaniky zemín a hornín
geometer zememerač
geometria deskriptívna zaoberá sa premietaním priestorových útvarov do roviny; školský predmet a učebnica
geometria náuka o vzťahoch a vlastnostiach rovinných a priestorových útvarov
geometrismus výtvarný prejav založený na geometrických tvaroch
geomorfológia náuka o zákonitostiach vývoja a tvaroch zemského povrchu
geopatogénny údajné negatívne pôsobenie geologickej stavby
geopolitika snaha vysvetľovať pomery v štátoch a vzájomné vzťahy štátov ich zemepisnou polohou; z toho plynúca teória o nutnosti posudzovať medzinárodné vzťahy z hľadiska zemepisných oblastí; aspekty politiky v celosvetových, globálnych súvislostiach a vzťahoch
geopotenciál potenciál tiažovej sily
geopsychológia skúma psychické vlastnosti ľudí a národov v závislosti od geografických podmienok oblasti, v ktorej žijú
georeliéf zemský povrch, reliéf
georgína záhradná rastlina, dália
geosféra sústredné obaly, z ktorých sa skladá Zem, obal Zeme zložený z atmosféry, hydrosféry, litosféry, mezosféry a barysféry
geostacionárny nemenný vzhľadom na Zem, napr. satelit vo vesmíre, umiestnený nad určitým bodom na Zemi, geosynchronný

geostrategický strategický z hľadiska zemepisnej polohy
geosynklinála rozsiahla korytovitá priehlbina v zemskej kôre v mieste nahromadenia veľkého množstva usadenín
geotaxia pohyb organizmu v smere alebo proti smeru zemskej príťažlivosti
geotektonika stavba zemskej kôry; veda o stavbe a vývoji zemskej pôdy
geotermia, geotermika náuka o tepelných pomeroch v zemskom vnútri
geotermika náuka o tepelných priestoroch vo vnútri Zeme, geotermia
geotextília technická textília zo syntetických vlákien, používaná napr. v stavebníctve
geotropizmus rastové pohyby rastlín spôsobené gravitáciou
geotyp populácia organizmov vyznačujúca sa určitým genotypom
gepard mačkovitá šelma
gerbera tropická rastlina pochádzajúca z Ázie a Afriky
geriater odborník v geriatrii
geriatria súčasť gerontológie zaoberajúca sa chorobami v starobe
gerilla, guerilla, gerila nepravidelná menšia, najčastejšie partizánska vojna proti pravidelnej armáde
germanistika štúdium jazykov, histórie a kultúry germánskych národov
germánium kovový prvok, značka Ge
germanizmus jazykový prvok prevzatý z nemčiny alebo vytvorený pod vplyvom nemčiny
germicíd prípravok na ničenie baktérií
germinácia proces počiatočného vývoja organizmu, klíčenie, pučanie
géromé mäkký syr vyrábaný v Lotrinsku
geronto- prvá časť zložených slov s významom starec, starecký, starnutie
gerontofília pohlavný záujem o staršie osoby
gerontokracia vláda starých, typická pre bývalé komunistické krajiny
gerontológia náuka o starnutí a chorobách staroby
gerundium podstatné meno slovesné blízke infinitívu
gerundívum prídavné meno slovesné s významom nutnosti
gescia riadenie a koordinácia výroby alebo výstavby; poverenie k výkonu určitej činnosti
gestácia tehotenstvo u žien, brezivosť, kotnosť u samíc, gravidita

gestagén ženský, samičí pohlavný hormón
gestaltizmus celostný prístup k osobnosti, smer najmä v psychológii
gestapo skratka výrazu Geheime Staatspolizei, tajná štátna polícia nacistického Nemecka v rokoch 1933 – 1945
gestikulácia posunky, pohyby paží pri hovorení
gesto posunok; prejav bez následného skutku; často iba zdanlivo ušľachtilý čin alebo postoj
gestor úrad alebo podnik poverený gesciou; konateľ
gestóza ťažkosti sprevádzajúce tehotenstvo, napr. zvracanie, kŕče, poruchy činnosti pečene a obličiek
gheet indický údený syr z byvolieho mlieka
ghetto, geto oddelená časť mesta vyhradená židovskému obyvateľstvu; dobrovoľné alebo nanútené odlúčenie od ostatnej spoločnosti
gibbsit hydroxid hlinitý, nerast
gibon ľudoopovi podobná opica z južnej Ázie
gibsonka väčšia gitara s kovovými strunami, pôvodne džezová
giga- predpona vo význame miliarda
gigahertz miliarda hertzov, značka GHz
gigajoule miliarda joulov, značka GJ
gigant obor; obrovská firma; človek s vynikajúcimi duševnými vlastnosťami; obrovský predmet
giganti v starogréckych bájach obri bojujúci proti bohom na Olympe
gigantický mohutný, obrovský, výrazne nadrozmerný, prerastený
gigantizmus nadmerný telesný vzrast, opak nanizmu
gigantománia chorobné veľikášstvo; prehnaná túžba po veľkosti
gigawatt miliarda wattov, značka GW
gigolo, džigolo platený tanečník, milovník, spoločník, prostitút
gilda stredoveký kupecký cech
gill anglo-americká objemová miera
giloš, guilloche jemná vlnovitá čiara s ozdobným (na látke) alebo ochranným (na bankovke) účelom
gilotína mechanická popravčia sekera
gin liehovina z jemného liehu, bylinkového destilátu a macerátov z aromatických látok

ginepro tvrdý syr ementálskeho typu z Talianska
gingíva ďasno
ginko východoázijský strom, u nás rozšírený v parkoch
Gioconda iný názov slávneho obrazu Leonarda da Vinciho Mona Lisa
giocoso v hudbe: hravo, veselo, žartovne
gioiozo v hudbe: radostne, šťastne
girandola viacramenný svietnik na stenu alebo stôl
girlanda záves alebo veniec z listov alebo kvetov; ornamentálny motív tohto typu
girondin, girondista, žirondista príslušník parlamentnej frakcie bráničkej záujmy obchodnej a priemyslovej buržoázie v časoch Veľkej francúzskej revolúcie
gismondín zriedkavý nerast
glaciál obdobie zaľadnenia v pleistocéne
glaciálny ľadový; ľadovcový; týkajúci sa doby ľadovej
glaciológia odbor zaoberajúci sa zákonitosťami ľadovcov a trvalej snehovej prikrývky
gladiátor starorímsky bojovník pri verejných zápasoch v aréne
gladiola okrasná rastlina (čeľaď kosatcovitých)
glajcha dovedenie stavby do úrovne strechy; stuhami vyzdobený stromček pripevnený na krov pri tejto príležitosti; hrubé dokončenie pracovnej úlohy
glajchšaltovať jednostranne, spravidla násilne usmerňovať k strohej jednote, uniformite
glanc lesk; pôsobivosť, príťažlivosť
glandula žľaza
glaserit síran sodíka a draslíka, nerast
glasifikácia vznik ľadovcovej hmoty zo snehu premeneného na firm
glasnosť verejná informovanosť v ZSSR koncom 80-ich a začiatkom 90-ich rokov 20. storočia, obmedzenie cenzúry a pozvoľná demokratizácia krajiny, súčasť perestrojky
glaukóm zelený očný zákal
glazé rukavičková jemná hladená koža z kozľaciny alebo jahňaciny
glazovanie nanášanie glazúry na povrch keramických výrobkov; zlep-

šenie vzhľadu výrobku povrchovou vrstvou alebo leštením

glazúra sklovitá vrstva na povrchu keramiky; poleva

glej lepidlo; glejovitá pôda vytváraná pod vplyvom prenikania podzemných vôd na povrch, prevažne zamokrená pôda, mokrina

glejt stredoveká sprievodná listina zabezpečujúca držiteľovi voľný pohyb po krajine

glia podporné nervové tkanivo

gliadín bielkovina obsiahnutá v pšeničných klíčkoch

glisáda sklz, sklznutie

glissando v hudbe : klzavo; spôsob hry založený na klzaní prstov po strune alebo klávesoch

glizér, gliser klzák; jednoduché ľahké bezmotorové lietadlo, vetroň; loď s vlastným pohonom klzajúca pri vyšších rýchlostiach po hladine

globál súhrn veličín alebo základných jednotiek; súhrn dielčích položiek

globalistika veda zaoberajúca sa globálnymi problémami ľudstva

globalizácia proces zjednocovania krajín, kultúr, ekonomík, peňažných jednotiek a pod., vytváranie väčších celkov

globálny celkový, súhrnný, súborný; všeobecný; celosvetový; bežný, všeobecný

globetrotter svetobežník, cestovateľ

globín bielkovinová zložka hemoglobínu (krvného farbiva)

globula tmavá guľovitá oblasť medzihviezdnej hmoty

globulín jednoduchá bielkovina v krvnej plazme, vo vode nerozpustná

globulíny vo vode nerozpustné bielkoviny obsiahnuté v svaloch, sére a mlieku

glóbus guľovitý model zemegule alebo iného vesmírneho telesa

glomerulonefritída akútne ochorenie obličiek

glomerulus, glomerul zhuk, kĺbko krvných vlások v kôre obličiek

glomus kĺbko, uzlíček

gloria sláva; oslavný spev v kresťanskej katolíckej liturgii; svätožiara, gloriola, preslávenosť; fotometeor, jeden aj viac farebných kruhov okolo tieňa vrhnutého na vrstvu oblakov alebo hmly

gloriet otvorená záhradná besiedka

glorifikácia oslavovanie, velebenie

gloriola svätožiara; lesk, sláva

glosa poznámka, vysvetlivka

glositída zápal jazyka

gloso- prvá časť zložených slov s významom jazyk, jazykový

glottis hlasivka, stredná časť hltana

gloxínia veľkokvetá tropická rastlina

glucín umelé sladidlo

glukagón hormón podžalúdkovej žľazy, ktorý zvyšuje hladinu cukru v krvi

glukokortikoid hormón kôry nadobličiek, ktorý riadi látkovú premenu sacharidov

glukometer prístroj na meranie hladiny cukru v krvi

glukóza hroznový cukor, dextróza, krvný cukor

gluón vo fyzike sprostredkujúca častica, kvázičastica

glutasol sodná soľ kyseliny glutámovej s veľkým využitím v potravinárskom priemysle

glutelín jednoduchá bielkovina v obilných zrnách

glutén zmes bielkovín v obilninách, lepok

glutín bielkovina z koží a kostí; želatína

glycerid ester glycerolu s vyššími masnými kyselinami

glycerín trojsýtny alkohol, vodný roztok glycerolu

glycid cukor, sacharid

glycín základná bielkovina aminokyselín, glykokol

glycínia vistéria čínska, popínavá rastlina

glykémia hladina cukru v krvi

glykogén polysacharid, živočíšny škrob

glykolýza forma premeny látok na získanie energie z glycidov

glykosúria vylučovanie glukózy močom

glyptika technika rezu do drahých kameňov; takto vytvorené diela alebo predmety

glyptotéka zbierka sochárskych diel

GmbH. Gesellschaft mit beschränkter Haftung, nemecké označenie spoločnosti s ručením obmedzeným

gnóm trpaslík, škriatok, nadprirodzená bytosť

gnóma stručná historka, sentencia, výrok
gnómický stručný; v jazykovede časovo neobmedzený, mimočasový, atemporálny
gnómičnosť pravidelné opakovanie deja; stručnosť
gnómon stĺp, tyč slnečných hodín, zariadenie určujúce uhlovú výšku Slnka
gnóza zrenie, bezprostredné poznanie najmä duchovných princípov; duchovné hnutie neskorého staroveku
gnozeológia teória poznania, noetika
GNP Gross National Product, hrubý národný produkt
gobelín nástenný koberec s umeleckým vzorom alebo obrazom
godécia záhradná rastlina s pestrofarebnými kvetmi
goeleta druh rýchlej plachetnice
gój, gójim hebrejské a často hanlivé označenie pre nežidovského inoverca, najmä kresťana
golem podľa židovskej povesti umelý a magicky oživený človek z hlíny
golet židovská osada v inonárodnom prostredí; exil, vyhnanstvo
golf otvorený morský záliv; druh športu
golgotský týkajúci sa Golgoty (pahorok pri Jeruzaleme, kde podľa legendy ukrižovali Ježiša Krista); plný utrpenia, bolestný
goliard stredoveký potulný študent
Goliáš biblický obor, ktorého ľstou premohol oveľa menší Dávid
goliáš obor, hromotlk; veľký chrobák; veľkoplodá odroda ovocia alebo zeleniny; najväčšia závitová päťica alebo objímka
golubci dusené závitky z mletého mäsa v kapustnom alebo viničnom liste, sarma, dolma, tolma
gomasio makrobiotický polotovar zo sezamových alebo ľanových semien
Gomora biblické mesto, spolu so Sodomou symbol mravnej skazy a neresti
gonáda pohlavná žľaza, miesto vývoja pohlavných buniek
gonadektómia chirurgické odstránenie pohlavných žliaz
gonadotropín hormón povzbudzujúci činnosť pohlavných žliaz
gonartritída zápal kolenného kĺbu
gonartróza artróza kolenného kĺbu

gondola benátsky člň; kôš balóna; kabína vzducholode; kryt motora v krídlach lietadla
gondoliér veslár na gondole
gondoliéra pieseň benátskych gondoliérov, barkarola
gonfalón vlajka upevnená na priečnom rahne a nesená v cirkevných procesiách; tzv. koruhva
gong kovový bicí hudobný nástroj; zvukové znamenie, zvuk
gongorizmus vyumelkovaný, nadutý, okázalý barokový literárny štýl
gonídia riasa žijúca v symbióze s lišajníkmi
goniometer uhlomer; rádiový prístroj na zameriavanie polohy lietadiel alebo iného vysieláča
goniometria náuka o funkciách uhlov, súčasť geometrie; meranie uhlov goniometrom
gonoblast reprodukčná bunka živočíchov
gonochorizmus oddelené pohlavie
gonokok mikrób spôsobujúci kvapavku, gonorheu
gonorea, gonorhea pohlavná choroba kvapavka
gonozóm chromozóm určujúci pohlavie jedinca
goodwill, good-will dobré meno obchodnej značky, výrobku, firmy
gópuram stupňovitý portál drávidských chrámov
goral turovitý párnokopytník žijúci vo vysokých polohách Ázie; obyvateľ, horal zo severných Beskýd a z poľskej strany Tatier
gorbuša lososovitá ryba
gordický uzol spleť, zložitá vec, ktorú treba rýchlo a rázne rozhodnúť
gordonsetter plemeno anglických poľovníckych psov
gorgonský obludný, hrôzostrašný
Gorgóny v starovekom bájosloví tri obludné sestry so zmijami vo vlasoch
gorgonzola slávny plesňový syr zo severného Talianska, sladký alebo korenistý
gorila najväčšia ľudoopica, žije v Afrike
gorodky hra, pri ktorej sa hádzaním drevených tyčí zrážajú figúry z drevených valčekov
gösch malá, spravidla štátna vlajka vyvesená na kotviacich obchodných alebo vojenských lodiach

goslarit biela skalica; vodnatý síran zinočnatý, nerast
gospel náboženský černošský hudobný a spevácky výraz
gotika európsky umelecký a stavebný sloh neskorého stredoveku (1250-1500) charakteristický lomenými oblúkmi klenieb a okien
gouda holandský polotvrdý syr s malými okami
gourde základná menová jednotka na Haiti
gourmand, gurmán labužník
gourmet milovník a znalec vína
government správa, vláda
grácia ladnosť, pôvab; pôvabné dievča
Grácie starogrécke a starorímske bohyne pôvabu a veselosti
gracilný slabý, jemný, krehký
graciózný pôvabný, ušľachtilý, ladný, útlý
grád v geodézii používaná jednotka rovinného uhla
gradácia stupňovanie, zväčšovanie, hromadenie, prechod, zosilňovanie; premnoženie živočíchov určitého druhu
gradient zmena fyzikálnej veličiny pripadajúca na jednotku dĺžky; diferenciálny operátor
gradológia náuka o gradáciach
graduácia doplnenie meracích prístrojov o stupnicu, graduovanie
graduál spevník kratších piesní
graduála časť omše medzi epištolou a evanjéliom
gradualizmus názor o vhodnosti postupnej reformy
graduovať udeliť akademickú hodnosť, absolvovať, zakončiť štúdium; vybaviť stupnicou
gradus stupeň akademickej hodnosti; stupeň všeobecne
-graf druhá časť zložených slov s významom zapisujúci, zaznamenávajúci prístroj, zariadenie
graf súradnicové zobrazenie vývoja matematických a štatistických údajov, postupov a závislostí
grafasténia vývojová porucha prejavujúca sa nesprávnym písaním
grafém, graféma písomný alebo grafický znak
graffiti farebným sprejom vytvorený nápis, obrázok na stene, múre, dopravnom prostriedku a pod.

-grafia druhá časť zložených slov s významom zapisovanie, rysovanie, tlač, kreslenie
grafika súborné označenie pre kresbu a rozmnožovacíu techniku kresieb; dielo vytvorené reprodukčnou technikou; zachytenie hlások písomom
grafikon grafické znázornenie pracovných, komunikačných a iných plánov a ich realizácie
grafit tuha; modifikovaný čistý uhlík, dôležitý nerast
grafitizácia odplyňovanie uhlia; posledná fáza premeny organickej látky na tuhu
grafo- prvá časť zložených slov s významom písanie, písmo
grafognózia porovnávacie určovanie pisateľa
grafológia určovanie osobných vlastností z charakteru písma, psychológia písma
grafománia chorobné nutkanie písať, literárne tvoriť
grafospazmus kŕč pri písaní
grafpad vo výpočtovej technike snímacia tabuľa s kurzorom, perom s hrotom alebo optickým krížom; tablet
graham slangový výraz pre Grahamov chlieb, neslaný celozrnný vysoko výživný chlieb zo žitného a pšeničného šrotu, nazvaný podľa amerického lekára Grahama
gracht kanál, vodná cesta v uliciach holandských miest
grál zázračná miska alebo kalich Krista z poslednej večere; symbol posvätnosti; prenesene vzácna vec
-gram druhá časť zložených slov s významom merací a zapisujúci, zaznamenávací prístroj
gram jednotka hmotnosti, tisícina kilogramu, značka g
gramáž hmotnosť určitej látky, spravidla na 1 štvorcový meter, vyjadrená v gramoch
gramo- prvá časť zložených slov s významom záznam, zápis, gramofón
gramotnosť schopnosť čítať a písať
grana veľmi tvrdý taliansky syr valcovitého tvaru
granát drahokam tmavočervenej farby; strela alebo ručne vrhaný náboj
granát polodrahokam tmavočervenej farby, kryštalický kremičitan, nerast

granátit hornina s obsahom granátov
granátovník trnistý ker s veľkými červenými plodmi nazývanými granátové jablká
grand príslušník španielskej vysokej šľachty; veľkorysý človek
grand prix veľká cena; hlavná cena v športových súťažiach
grandioso v hudbe: mohutne, vznešene, veľkolepo
grandiozita mohutnosť, vznešenosť, veľkoleposť, veľkorysosť, grandióznosť
grandiózny mohutný, veľkolepý, obrovský, obrovitý
granit žula, hlbinná hornina
granitizácia proces premeny hornín na žulovité horniny
granitoid hornina so žulovou štruktúrou
grant finančná podpora pridelená grantovou komisiou na určitý výskumný alebo pracovný projekt
granula zrnko, zrno, hrudka; svetlejšie miesto mnohouholníkového tvaru pozorované na slnečnej fotosfére
granulácia tvorenie zrn z pevnej hmoty; zrnitosť; zrnitá štruktúra povrchu Slnka; vytvorenie nového tkaniva na hojacej sa rane
granulocyt biela krvinka s granulami v cytoplazme
granulóm ohraničený zápal uzlíkovitého tvaru s charakteristickým zložením
granulóza vírusové ochorenie hmyzu
gratias vďaka, ďakujem
gratifikácia odmena, dar, materiálne ocenenie; dobropis, zľava z ochoty; proces alebo stav uspokojenia sprevádzajúci určitú činnosť
gratinovanie zapekanie pokrmov
grátis zadarmo, zdarma, bezplatne, voľne
gratulácia blahoprianie
grave v hudbe: vážne, odmerano, dôstojne
gravettien kultúra vrcholného mladšieho paleolitu
gravidita tehotenstvo
gravidná žena tehotná, ťarchavá žena
gravimeter merač ťiažového zrýchlenia
gravimetria časť geofyziky študujúca tvar a rozmery Zeme, jej vonkajšie

ťažové pole a teóriu presných ťiažových meraní
gravírovanie ozdobné rytie povrchu tvrdých materiálov
gravisféra priestor okolo nebeského telesa, sféra aktivity, v ktorej prevláda jeho gravitačné pole
gravitácia zemská príťažlivosť, ťiažová sila všetkých hmotných objektov
gravitačná entropia miera neusporiadanosti gravitačného poľa vesmíru
gravitačná šošovka názov pre ohyb svetelného lúča alebo iného žiarenia prechádzajúceho okolo nejakého telesa o veľkej hmotnosti, napr. hviezdy, galaxie alebo čiernej diery
gravitino supersymetrický partner gravitónu kvanta gravitačného poľa
gravitón hypotetická častica sprostredkujúca gravitáciu, najmenší balíček gravitačného silového poľa, kvantum ťiažového poľa
gravúra rytina; hlboký výbrus skla
gray jednotka absorbovanej dávky ionizujúceho žiarenia, značka Gy
grazioso, graciózo v hudbe: milo, jemne, pôvabne
greenhorn zelenáč, neskúsený človek, začiatočník
greenpeace hnutie za ochranu životného prostredia, tzv. zelení
greenset umelý protisklzový povrch tenisového dvorca
greenwichský poludník nultý poludník, ktorý prechádza greenwichskou hviezdárňou v Londýne, východiskové miesto pre počítanie zemepisnej dĺžky a pásmového času
gregoriánsky chorál chrámový spev zavedený pápežom Gregorom v 6. storočí
gregoriánsky kalendár doteraz platný kalendár zavedený pápežom Gregorom XIII. roku 1582
grejder, grader stavebný stroj na urovnvanie terénu, zrovnávač
gremiála liturgické štvorcové rúcho, predtým kladené na kolená sediaceho biskupa pri obradoch
gremiálka porada vedúcich pracovníkov
grémium stavovské spoločenstvo; správny zbor niektorých ústavov a inštitúcií; výbor
grenadín ľahká vzdušná tkanina
grenadína hodvábná priadza; sódová voda so šťavou
grenadír granátnik; statný rázny človek; jedlo z cestovinových fliačkov

a zemiakov

grešľa, geršľa stará drobná minca

grif chmat, hmat, uchopenie; obranný spôsob, úskok, trik; rukoväť

gril rošt, ražeň; jedáleň, kde sa podávajú jedlá pečené na ražni alebo rošte

griláž cukrovinka z páleného cukru s orechami alebo mandľami

grimasa úškl'abok; stiahnutie obličaja pri niektorých citových prejavoch

grindélia trváca rastlina rastúca na slnečných miestach

gringo označenie cudzinca bielej pleti v Latinskej Amerike

griotka višňový likér, cherry brandy

grit druh pieskovca

grizzly sivý americký medveď

grog alkoholický nápoj z horúcej vody, cukru a rumu, prípadne vínneho destilátu

groggy stav úplnej vyčerpanosti, ktorý bráni napr. športovcovi pokračovať v pretekoch alebo zápase

gros hlavná časť nejakého množstva; prevažná väčšina; veľtucet, 12x12=144

grota, grotta prírodná alebo umelá jaskyňa, napr. v renesančných a barokových záhradách

grotesk latinkové písmo bez pätiiek a tieňovania

groteska veselé až komické rozprávanie alebo krátka veselohra so skarikovanými postavami a dejom; ornament zo živočíšnych a rastlinných motívov

groteskný smiešny, veľmi komický

grotta, grota jaskyňa; v barokovom staviteľstve umelá jaskyňa

grunge štýl obliekania popierajúci všetko nové a módné, typický niekoľkými vrstvami nesúrodých ošumelých kusov oblečenia

grunt podstata, jadro, základ, príčina, dôvod; základy stavby, sedliacky statok, pôda; farebný základ, podklad obrazu

grupa skupina

gruppensex skupinový sex

gruviera taliansky tvrdý syr ementálskeho typu

gryf okrídlené bájne zviera

guajava tropický ovocný strom z Ameriky a jeho plody

guáno fosforečné hnojivo z trusu morských vtákov

guaraní menová jednotka Paraguaja

guba nálevkovité ústie riek hlboko zabiehajúce do pevniny

gubernátor hlava gubernie v cárskom Rusku, jej najvyšší úradník

gubernia v cárskom Rusku najvyššia správna a politická jednotka

guidon pretiahnutá obdĺžniková vlajka s vlajúcou časťou rozstrihnutou na dve časti

guilder surinamský gulden, menová jednotka Surinamu

gula vpusť do domovej kanalizácie pre odpadové a dažďové vody

gulag skratka ruského výrazu gosudarstvennoje upravljanje lagerev, štátna správa táborov; „nápravný“ trestný tábor pre skutočných aj domnelých nepriateľov režimu v bývalom Sovietskom zväze; symbol stalinovej hrôzovlády

Guliver rozprávková postava námorníka, ktorý sa dostal do krajiny malých ľudí – Liliputánov

gumóza ochorenie ovocných stromov

gupka najznámejšia akváriová rybička pochádzajúca z južnej Ameriky

guráž odvaha, smelosť

gurmán labužník; ctiteľ jemnosti v umení

gourmet znalec schopný ochutnávať, posudzovať a analyzovať pokrmy a vína; labužník

guru indický náboženský učiteľ; duchovný vodca

gustometer prístroj na meranie chuťovej citlivosti

gustometria skúmanie chuťovej citlivosti

gutácia tzv. slzenie rastlín, keď sa rastlina cez listy zbavuje nadbytočnej vody

gutaperča pružná organická látka podobná kaučuku

guttae kvapky

gubernantka domáca učiteľka alebo vychovávateľka

gubernér správny a vojenský náčelník vyššieho správneho obvodu; miestodržiteľ; predseda centrálnej banky

gýč naoko ľúbivé, ale z umeleckého hľadiska bezcenné dielo; nevkusný, paumelecký výtvar

gymghána jazda zručnosti na koni, v autách, na bicykloch a pod.
gymnastika všestranná telesná výchova, telocvik, súbor telesných cvičení
gymnazista študent gymnázia
gymnázium typ strednej školy
gynandria výskyt mužských druhotných pohlavných znakov u žien
gynandromorf anomálny jedinec, ktorého časť tela tvoria samčie tkanivá a časť samičie tkanivá
gynekofóbia chorobný strach pred ženami
gynekokracia vláda žien
gynekológ odborník v gynekológii, ženský lekár
gynekológia ženské lekárstvo
gynekománia chorobná túžba po ženách
gynekomastia vývin poprsia u mužov v dôsledku hormonálnych porúch
gynekospermia spermia určujúca samičie pohlavie
gynofóbia chorobný strach muža pred ženami
gynogenéza vývoj jedinca zo samičej pohlavnej bunky
gyps, gips sádra
gypsofilný rastúci na pôdach bohatých na sádrovec
gypsomilka trváca rastlina s drobnými kvietkami rastúca na piesčitých miestach
gyro- prvá časť zložených slov s významom kruh, kruhový
gyroida os zloženej súmernosti v kryštalografii
gyrolit vodnatý kremičitan vápenatý, nerast
gyromantia veštenie z magických kruhov
gyrometer otáčkomer
gyros pôvodne grécke jedlo z mäsa rôznych druhov opekaného na zvislom ražni a postupne odkrajovanom
gyroskop druh zotrvačníka

H

h.c. skratka výrazu honoris causa, čestný akademický titul, napr. čestný doktorát

habán potomok nemeckých novokrstencov, ktorí sa v 16. storočí prisťahovali z Nemecka a Švajčiarska na Slovensko a na Moravu

habanéra španielsko-americký ľudový tanec

habdala židovská d'akovná modlitba prednášaná pánom domu, napr. pri ukončení sabatu

habeas corpus doslova maj telo (nedotknuteľné), historicky prvé slová zákona o ochrane osobnej slobody človeka, prijatého anglickým parlamentom roku 1679

habent sua fata libelli knihy majú svoje osudy, výrok Teretia Maura

Habeš starší názov Etiópie

habilitácia dosiahnutie alebo udelenie práva prednášať na vysokej škole ako docent; obhajoba docentskej práce

habilitovať dosiahnuť hodnosť docenta

hábit dlhý rehoľný odev; splývavé šaty

habitácia obydlie, bývanie; prostredie bydliska alebo výskytu

habitat miesto výskytu určitého organizmu, biotop

habituácia navykanie, zdomácnovanie, prijímanie; prispôsobenie sa organizmov zmenám okolitého prostredia; návykovosť v správaní človeka

habitualita vznik návykov, zvnútornenie prežitých skúseností

habituálny obvyklý

habitué každodenná návšteva, stály hosť

habitus celkový vzhľad, vonkajší stav

hacienda väčšia poľnohospodárska usadlosť v Latinskej Amerike; chata; vidiecka usadlosť

hacker počítačový fanúšik nelegálne prenikajúci do cudzích databánk

hadál najhlbšia časť dna oceánov, dno hlbokomorských priekop

Hádes, hádes starogrécky boh podsvetia; podsvetie, záhrobie, podzemná

riša mŕtvych v gréckej mytológii

hadíth krátke príbehy o činoch proroka Mohameda, súčasť islamskej tradície

hadróm drewná časť cievneho zväzku rastlín

hadróny subatomárne častice reagujúce na silnú interakciu

hadž púť do Mekky, ktorú musí každý pravoverný mohamedán absolvovať aspoň raz v živote ako jednu z piatich moslimských povinností

hadži moslim, ktorý vykonal púť do Mekky

haff sladkovodné jazero úzkou kosou oddelené od mora

háfiz titul moslima, ktorý pozná Korán spamäti

hafnium kov vzhľadom pripomínajúci oceľ, značka Hf

hagada rozprávanie, líčenie príbehov; rozprávania obsiahnuté v Talmude
hagiografia písomníctvo s námetmi životných osudov a činov svätých, spisovanie životopisov kresťanských svätcov

hajdúch sólový mužský ľudový tanec; v Uhorsku ozbrojený sluha, dráb; uhorský žoldnier

hajduk ľudový bojovník proti Turkom na Balkáne

hajtman náčelník, predstavený, hodnostár s vysokou vojenskou alebo civilnou právomocou

hala dvorana, veľký zastrešený priestor; väčšia obytná predsieň

halácia odraz svetelných lúčov od plôch podkladového materiálu fotografickej citlivej vrstvy

halacha spôsob života, chodenie; zákonné ustanovenia v Talmude

halali lovecké fanfáry, trúbenie pri ukončení poľovačky

halapartňa bodná a sečná zbraň

halászlé silne korenená maďarská rybacía polievka s cibuľou, paradajkami a paprikami

halftime polčas v športových hrách; v džeze polovičné tempo hry

halibut, halabut ryba platesa; údená alebo mrazená úprava platesy

halit kamenná soľ, chlorid sodný

halma stolná spoločenská hra; druh starogréckeho atletického skoku

halo prstenec okolo obrazu hviezdy na fotografickej snímke alebo okolo zdroja svetla spôsobený odrazom svetla a jeho lomom v kryštáli-

koch ľadu

halo- prvá časť zložených slov s významom soľ, soľný

halobaktéria druh baktérie žijúcej v morskej vode

halobiont slanomilný organizmus

haloeфекt nesprávne hodnotenie človeka na základe prvého dojmu; tendencia hodnotiť človeka podľa prvého dojmu

halofilný slanomilný, žijúci na slaných pôdach a v slanom prostredí;

halofóbny neznášajúci slané prostredie, slanú pôdu

halofyt rastlina rastúca v slanej pôde

halogenácia zavádzanie halogénu do molekuly

halogenéza chemický proces typický pre slané jazerá

halogenid zlúčenina halogénu s elektropozitívnymi prvkami

halogény nekovové chemické prvky chlór, fluór, jód, bróm, astát

halomorfný v geológii soľný, obsahujúci soľ, napr. soľné pôdy

halopelit ílovitá hornina s obsahom soli

halotan tekutina používaná na inhalačnú narkózu

halovce zlúčeniny halogénov s kovmi, nerasty

halucinácia prelud, zmyslový klam, vidina

halucinogén látka vyvolávajúca halucinácie

halucinovať mať halucinácie, blúzniť

ham and eggs, hemendex opečená slanina alebo šunka s vajcami

hamada skalná púšť s malými výskytmi hrubých zvetralín

hamak, hamaka visuté lôžko, húpacia sieť

hamal v Oriente nosič bremien

hamerleska poľovnícka puška

hamman budova maurských kúpeľov

hámor buchar poháňaný vodným kolesom

hampshire plemeno sliepok a ošípaných

Han najväčšia etnická skupina v Číne, 92 % jej populácie

handicap nevýhoda; nerovnosť podmienok závodiacich športovcov alebo koní; znevýhodnenie; stupeň hodnotenia výkonnosti golfistu

handmade vyrobený ručne

hangár veľký zastrešený priestor na opravu a úschovu lietadiel

hantec žargón obyvateľov Brna

hantírka reč odborníkov alebo nižších spoločenských tried, napr. zlo-dejov alebo prostitútok

hanza stredoveký zväz nemeckých obchodných a prístavných miest na ochranu ich záujmov v zahraničí

hapalonychia mäknutie nechťov

hapaxantná rastlina rastlina, ktorá kvitne iba jediný raz

haplo- prvá časť zložených slov s významom jednoduchý

haplografia chyba opisovača textov, napr. vynechanie časti textu, presko-čenie riadku a pod.

haploidia polovičný počet chromozómov v jadre bunky

haplológia vynechávanie hlások alebo slabík pri nedbalej výslovnosti; zánik jednej z dvoch susedných alebo podobných hlások, napr. mineralógia z mineralo-lógia

happening improvizované predstavenie

happy end šťastné zakončenie filmu, románu a pod.

haptalgia bolesť pri dotyku

haptický hmatový; týkajúci sa hmatu

haptotropizmus mechanickým podnetom vyvolané zakrivenie rastliny

harakiri japonská rituálna samovražda rozpáraním brucha mečom

haranga útočná, štvavá reč

harassment obťažovanie, najmä sexuálne

hard disk, harddisk pevný disk; pevná disková pamäť počítača

harddisk pevný disk počítača

hardware technické vybavenie počítača

hárem ženská časť moslimského domu; obydlie panovníkových man-želiek a súložníc

harfa brnkací rámový strunový hudobný nástroj

haring nasolený sled

harlekýn komická postava talianskej improvizovanej komédie; záves kryjúci hornú časť javiska; sladký zákusok s dvojfarebnou šľahač-kou

harmónia súlad, dokonalý poriadok; súhrn vzťahov medzi tónmi, súzvuk; náuka o význame a použití akordov; vzájomné zvukové prispôso-benie, pripodobnenie samohlások

harmonický súladný, vyrovnaný, súzvučný, usporiadaný, vzájomne zladený; týkajúci sa hudobnej harmónie

harmónium jazýčkový vzduchový hudobný nástroj s klávesnicou

harmonizácia doplnenie melódie o akordický doprovod; zladenie, uvedenie do súladu

harmonogram grafické zobrazenie plánovaných úloh v časovom rozvrhu

harpagon lakomec

Harpia netvor s telom supa a tvárou ženy; symbol nenásytnej chamtivosti

harpsichord strunový klávesový hudobný nástroj, čembalo

harpúna kovový oštep na dlhom lane na lov veľkých morských rýb, spravidla vystreľovaný špeciálnym zariadením a pripevnený k lodi

harpya dravý vták

hartley vo výpočtovej technike jednotka informačného obsahu, jeden hartley sa rovná maximálnej entropii úplného súboru desiatich vzájomne sa vylučujúcich javov vyjadrenej dekadickým logaritmom

haruspex etruský veštec predpovedajúci budúcnosť z tvaru pečene obetovaného zvierat'a

haruspíciom veštenie z vnútorností, najmä pečene obetovaného zvierat'a

haskala židovský osvietenský smer v Európe v 18. storočí

hašé kašovitý pokrm; mleté alebo sekané mäso dusené na cibul'ke

hašiš omamná látka zo živice indického konope

hatéria trojoká jašterica triasu a jury, dodnes žijúca na Novom Zélande

hathajóga jóga, ktorej metódy vychádzajú z roviny telesnej, jógy tela

hatchback osobný automobil so splyvavou zadnou časťou, najčastejšie dvojdverový; kupé

hattrick, hetrik v športových hrách strelenie troch gólov tým istým hráčom v jednom zápase; dosiahnutie troch víťazstiev za sebou

hausbót, houseboat obývatel'ná riečna loď

hausnumero vymyslené, náhodne vybrané číslo

haussa vzostup burzových kurzov; rast cien

haute couture špičková móda, špičková odevná produkcia; popredné módné salóny určujúce vývoj módy

haute volée vznešená spoločnosť, smotánka

hautrelief výrazná vypuklá plastika vystupujúca z plochy, vysoký reliéf

havana druh jemných kubánskych cigár; druh jemného hladeného papiera

havária poškodenie vozidla alebo tovaru pri doprave; dopravná alebo priemyselná nehoda

havarijný stav krajne nepriaznivý stav vecí, vyžadujúci rýchlu nápravu

havarti dánsky polotvrdý syr s malými dierkami

hazard náhoda; nebezpečné konanie; ľahkomysel'né riskovanie; hra, ktorej výsledok je závislý na náhode a nie na hráčskom umení; nežiadúci výstupný signál logického prvku zapríčinený nepresnou synchronizáciou medzi vstupnými signálmi

hazardovať ľahkomysel'ne riskovať; dávať niečo odvážne do stávky; neuvážene konať

HD Ready skratka výrazu High Definition Ready, označenie televízorov schopných prijímať vysielanie vo vysokom rozlíšení

HDL tzv. dobrý cholesterol

headline titulok, nadpis; stručný prehľad; najdôležitejšia udalosť

Héba, Hébé starogrécka bohyňa mladosti, čašníčka olympských bohov

hebreistika štúdium jazyka, histórie a kultúry židovského národa

hedonický rozkošnícky, zmyselný

hedonizmus poňatie slasti ako najvyššej hodnoty, dobra

hedžra počiatok islamského letopočtu od Mohamedovho príchodu z Mekky do Mediny roku 622 nášho letopočtu, hidžra

Hefaistos starogrécky boh ohňa a remesiel, ochrana výtvarných umení

hegelovstvo filozofický systém G. W. F. Hegela

hegemón vedúci činiteľ alebo sila

hegemónia vedúce postavenie, vedúca úloha; nadvláda

heika štýl ikebany aranžujúci kvety do vysokých váz

hejk treskovitá morská ryba

hekatomba hromadná obeť, najmä na ľudských životoch; ťažké straty

hektár jednotka plošného obsahu rovná 10 000 metrom štvorcovým, 100 árov, značka ha

hektický chorobný, nepokojný; prudký, vzrušený, horúčkovitý; ostro ohraničený (červeň)

hekto- predpona vo význame násobku 100

hektografia rozmnožovacia technika pre menší počet výtlačkov
hektoliter jednotka objemu sypkých a kvapalných látok, 100 litrov, značka hl
hektopascal jednotka tlaku, značka hPa
Helada, Hellas staroveké označenie Grécka, používa sa však aj dnes
Helén staroveký Grék
helénizmus obdobie neskorého gréckeho staroveku; umenie a kultúra tejto doby; jazykový prostriedok prevzatý do iného jazyka zo starej gréčtiny alebo v nej vytvorený
helénsky grécky
heliája starogrécky ľudový porotný súd v Aténach
heliant slnečnica
heligón nátrubkový dychový hudobný nástroj
helikoid skrutková plocha, ktorej vytvárajúcou krivkou je priamka
helikoptéra vrtuľník
heling mierne sklonená plocha v lodenici slúžiaca na spúšťanie lodí na vodu a ich vyťahovanie
helio- prvá časť zložených slov s významom slnko, svetlo
heliocentrizmus predstava o Slnku ako o strede planetárnej sústavy
heliofilný svetlomilný, slnkomilný
heliofóbia strach pred slnečným svetlom; únik niektorých živočíchov pred denným svetlom
heliofóbný tieňomilný, sciofilný
heliofyt svetlomilná rastlina
heliogeofyzika náuka o závislosti geofyzikálnych javov od slnečnej činnosti, súčasť geofyziky
heliograf merač slnečného svitu, slnomer; prístroj na fotografovanie Slnka
heliografia popis Slnka; prvé pokusy kresby svetlom, predchodca chemigrafie
heliografický udávajúci polohu na Slnku
heliolatria uctievanie Slnka
helión atómová častica; jadro atómu hélia
heliosféra vrstva zemskej ionosféry

helioskop okulár ďalekohľadu umožňujúci priame pozorovanie Slnka
heliotaxia pohyb rastlín spôsobený slnečným svetlom
helio technika technická disciplína zaoberajúca sa možnosťami zachycovania a ďalšieho využitia slnečnej energie
helioterapia liečba slnečnými lúčmi
heliotrop odroda tmavozelného chalcedónu s červenými škvrnami; prístroj na svetelnú signalizáciu vzdialených cieľov merania; nízka rastlina rodu Heliotropum
heliotropizmus schopnosť rastlín orientovať sa v smere slnečných lúčov
heliovar sklo reagujúce na úroveň svetla a meniace podľa toho svoje sfarbenie
heliport letisko pre vrtuľníky
hélium inertný plyn, prvok
helkom vred
helm v heraldike štylizovaná prilba umiestená v znaku nad štítom
helma ochrana hlavy, prilba
helmint cudzopasný bezstavovec, červ
helmintológia náuka o červoch
helmintosporióza ochorenie rastlín vyvolané hubami
helmintóza ochorenie živočíchov vyvolané cudzopasnými červami
helmintozoonóza helmintóza prenosná zo zvierat na človeka
helofyt bažinatá rastlina zakorenená v bahne, s listami nad hladinou
hélót bezprávny a neslobodný roľník v otrockom postavení voči Sparťanom; otrok vôbec
helvet reformovaný evanjelik, kalvinista
hém nebielkovinová zložka hemoglobínu
hemaglutinácia zhuk červených krviniek
hemangioblastóm zhubný nádor z krvných ciev
hemangióm nezhubný nádor z krvných ciev
hemastóza zastavovanie krvácania
hemateméza zvracanie krvi pri chorobách žalúdka, pažeráka alebo dvanástnika
hematín krvné farbivo, skupina krvného farbiva
hemato- prvá časť zložených slov s významom krvný, krv

hematofág hmyz sajúci krv, parazit živiaci sa krvou iných živočíchov, napr. komár

hematogénny nachádzajúci sa v krvi

hematokrit krvná sedimentácia, pomer červených krviniek v plazme

hematológ odborník v hematológii

hematológia náuka o krvi a krvných chorobách

hematom, hematóm krvná podliatina, modrina

hematomyélia krvný výron do miechy

hematopoéza krvotvorba, tvorba červených krviniek

hematoxylín organické farbivo na farbenie bunkových jadier v preparátoch používaných v histológii

hematúria prítomnosť krvi v moči

hemendex, ham and eggs opečená slanina alebo šunka s vajcami

hemeralopia šeroslepota

hemerofilný sprevádzajúci človeka, vyskytujúci sa u ľudských sídiel a komunikácií (niektoré rastliny a živočíchy), antropofilný

hemi- prvá časť zložených slov s významom polovičný, polovica

hemiachromatopsia strata schopnosti rozlišovať niektoré farby v polovici zorného poľa

hemialgia bolestivý záchvat v polovici hlavy; hemikrania

hemianestézia znecitlivenie ľavej alebo pravej polovice tela

hemiatrofia úbytok tkanív v jednej polovici tela, nedostatočná výživa jednej polovice tela

hemicyklus polokruh

hemifáza stupeň procesu vzniku hnedého uhlia

hemikrania, hemialgia bolestivý záchvat v polovici hlavy, migréna

hemimorfít kalamín kremičitý, kosoštvorcový nerast

hemín zložka krvného farbiva s trojmocným železom

hemiparazit poloparazitický organizmus

hemiparéza čiastočné ochrnutie jednej polovice tela

hemiplégia úplné ochrnutie polovice tela

hemisféra polovica zemegule, pologul'a; polovica veľkého mozgu

hemo- prvá časť zložených slov s významom krv, krvný

hemoblastóm nádor z krvotvorného tkaniva

hemoblastóza nádorové bujnenie krvotvorného tkaniva

hemocefalus výron krvi v mozgových komorách

hemodialýza liečba umelým prečisťovaním krvi pri poruche funkčnosti obličiek

hemodynamika štúdium vplyvu fyzikálnych vlastností krvi a ciev na tlak krvi a jej prúdenie cievami

hemofilia dedičná krvácavosť

hemoglobín červené krvné farbivo prenášajúce kyslík

hemoglobinúria prítomnosť hemoglobínu v moči

hemogram krvný obraz

hemochróm krvné farbivo

hemokoagulácia zrážanie krvi

hemolymfa krvná tekutina v tele bezstavovcov

hemolýza rozpad červených krviniek, pri ktorom sa uvoľňuje hemoglobín

hemolyzín protilátka rozpúšťajúca červené krvinky

hemopoéza vznik a tvorba krvných buniek, krvotvorba

hemoptoe vykašliavanie krvi z pľúc ako chorobný príznak, chŕlenie krvi, hemoptýza

hemoragia krvácavosť, krvácanie

hemoroidy, hemeroidy žilové uzliny v konečníku, tzv. zlatá žila

hemostatický zastavujúci krvácanie

hemostatikum prostriedok zastavujúci krvácanie

hemotoxín krvný jed spôsobujúci rozklad červených krviniek

hemp pevná látka vyrábaná z konope

hena, henna červené až hrdzavočervené rastlinné farbivo z listov tropického kríka Lawsonia, používané už v starovekom Egypte

hendikep, handicap nevýhoda, prekážka; telesné postihnutie

henleinovci príslušníci fašistického hnutia nemeckej menšiny v Čechách, tzv. piata kolóna, založil ho K. Henlein

henry jednotka magnetickej vodivosti, vlastnej a vzájomnej indukčnosti

henryovka ručná jednohlavňová strelná zbraň známa z westernov

hepar zápal pečene

hepatický pečeňový

hepatikum látka, ktorá sa podáva pri poškodení pečene

hepatitída zápal pečene

hepato- prvá časť zložených slov s významom pečeň, pečeňový

hepatocyt pečeňová bunka

hepatolit žľzníkový kameň

hepatológia lekárstvo chorôb pečene

hepodermis vrstva buniek bezprostredne pod pokožkou, podkožka; pokožka členovcov vylučujúca vrstvy kutikuly

hepta- prvá časť zložených slov s významom sedem, sedemnásobný

heptagón sedemuholník

heptalín chemická látka používaná ako palivo do výbušných motorov

Héra starogrécka najvyššia bohyňa, ochrankyňa manželstva

Herakles hrdina starogréckych báji; prenesene neobyčajný silák; v starorímskej mytológii Herkules

heraklit stavebná doska z drevitej vlny a cementu

heraldika náuka o erboch a znakoch

herba rastlina, bylina, vňať; sušená liečivá rastlina

herbár bylinkár, zbierka sušených rastlín a kniha na ich uloženie; súpis liečivých rastlín

herbicíd prostriedok na likvidáciu buriny

herbivor bylinožravec

hercog vojvoda, knieža

heredita dedičnosť, napr. choroby

heretológia náuka o plazoch

heréza kacírstvo, hlásanie bludov z hľadiska katolíckej cirkvi; zastávanie názorov odlišných od oficiálnych

heritabilita dedičnosť, dedivosť

herkules druh veľkého chrobáka

hermafroditický bisexuálny, obojpohlavný

hermafrodit obojpohlavný jedinec, ktorý má znaky oboch pohlaví

hermafroditizmus výskyt samčích aj samičích pohlavných orgánov z toho istého jedinca, androgýnia, obojpohlavnosť

hermelín kožušina z hranostaja; mäkký syr s bielou plesňou na povrchu

hermeneutika výklad a vysvetľovanie textov, obsahov umeleckých diel a pod.; teória usilujúca sa spojiť nehudobný obsah s danými hudob-

nými postupmi

Hermes starogrécky boh obchodu a pastierov, tiež posol bohov, v prenesenom význame obchodník

hermetický dokonale uzavretý, vzduchotesný; oddeľujúci; tajný, mystický

hermetizmus jeden z prúdov mysticizmu z počiatku tisícročia v Európe, rozšírený najmä v stredoveku; tajné učenie prístupné len hŕstke zasvätencom

hermovka busta prechádzajúca do hranolového sokla, dekoratívny nosný architektonický článok, herma

hernia kýla, pruh, prietrž

hernis vakovité vychlípenie pobrušnice, kýla, pruh

heroický hrdinský

heroín ópiový alkaloid, diacetylénový morfín; droga

heroizmus hrdinstvo, bohatierstvo

herold stredoveký dvorný a šľachtický ceremoniár, vyhlasujúci správy alebo ohlasujúci príchod svojho pána; hlásnik

héros hrdina

herostratizmus porucha konania charakteristická chorobnou potrebou stať sa známym za každú cenu

herpes vírusové pľuzgiernaté ochorenie kože alebo slizníc, opar

herpetofauna plazy žijúce na konkrétnom území

herpetológia náuka o hadoch

hertz fyzikálna jednotka frekvencie, značka Hz

hetéra starogrécky typ samostatne žijúcej ženy, spravidla milenky významného muža; antická vzdelaná a kultivovaná priateľka

hetero- prvá časť zložených slov s významom rôzny, iný, odlišný

heterocyklický súvisiaci s organickými cyklickými zlúčeninami

heterofág živočích živiaci sa rôznorodou potravou, pantofág, omnivor

heterofázia porucha reči prejavujúca sa vyslovením iného slova, než človek chcel vysloviť

heterofória porucha rovnováhy očných svalov, skrytá škulavosť

heterofýlia rôznolistosť; vytváranie odlišných listov na tej istej rastline

heterogamia cudzoprašnosť

heterogenéza teória o vzniku živých organizmov z látok neživej prírody; striedanie generácií

heterogenita rôznorodosť, heterogénnosť

heterogénny rôznorodý, nejednotný, protikladný

heterogónia rôznorodosť, striedanie rôznych spôsobov rozmnožovania

heterochromozóm pohlavný chromozóm, ktorý určuje pohlavie

heterokarpia výskyt plodov rôzneho tvaru a veľkosti na tom istom jedincovi

heterokinéza nepriame bunkové delenie sprevádzané znížením počtu chromozómov

heteroklíza gramatický jav, keď to isté slovo má tvary od rôznych kmeňov a skloňuje sa podľa rôznych vzorov, rôznosklonnosť

heterolália chorobná neusporiadanosť rečového prejavu, iný slovný prejav ako hovoriaci pôvodne zamýšľal

heterolit oxid mangánu a zinku, nerast

heterolýza heterolytická reakcia, štiepenie kovalentnej chemickej väzby, pri ktorom oba valenčné elektróny prejdú k jednému atómu

heteromorfia mnohotvárnosť, rôznorodosť, polymorfia

heteromorfný rôznotvárný, mnohotvárný

heteronómia jednanie podľa cudzích podnetov; závislosť na vonkajších činiteľoch; nahradenie funkcie orgánu iným orgánom

heteronómny predkladaný autoritou, nadriadeným; podmienený vonkajším podnetom

heteronýmia pomenovanie rodových dvojíc slovami vytvorenými z rôznych slovných základov

heterosexualita pohlavná náklonnosť k opačnému pohlaviu

heterosféra časť zemskej atmosféry nad výškou 90 km

heterosugescia ovplyvňovanie citov, postojov a názorov bez rozumovej úvahy vonkajším svetom, situáciou, inou osobou

heterotrofia výživa organickými látkami pripravenými inými organizmami

heterotropia viditeľné škúlenie, strabizmus

heteróza jav pri krížení organizmov, keď kríženci prvej generácie nejakým spôsobom prevyšujú rodičov

heterozygot organizmus s nerovnakými alelami určitého génu v dôsledku splynutia geneticky odlišných gamét pri vzniku zygoty

hetrik, hat-rick v športových hrách strelenie troch gólov tým istým hráčom v jednom zápase; tri víťazstvá za sebou

heuréka našiel som – údajné zvolanie Archiméda pri objave hydrostatického zákona; zvolanie pri nečakanom spoznaní

heuristika náuka o prameňoch vedy, ich zbieranie a štúdium; metodický návod ako objavovať nové; spôsob zápisu programu do počítača, heuristické programovanie

heurizmus pedagogická zásada objavovania nových poznatkov

hever prenosné zdvíhadlo, zdvihák

hexa- prvá časť zložených slov s významom šesť, šesťnásobný

hexadecimálny súvisiaci s číselnou sústavou so základom 16

hexadekán uhl'ovodík s acyklickým reťazcom

hexaéder pravidelný útvar so šiestimi stenami, kocka

hexagón šesťuholník

hexalín cyklický alkohol, známe rozpúšťadlo

hexameron dielo šiestich dní; kniha o stvorení sveta za 6 dní

hexameter šesťstopý verš

hexán nasýtený uhl'ovodík so šiestimi atómami uhlíka

hexenšus bolesť v oblasti bedrovej chrbtice

hexogén cyklonit, druh výbušniny

hezitácia porušenie súvislej reči lipnutím na niektorých hláskach alebo slabikách

hiát medzera, štrbina, prerušenie; stretnutie dvoch samohlások na rozhraní dvoch slov alebo dvoch slabík

hibernácia zimný spánok zvierat, prezimovanie; umelé podchladenie pri niektorých operáciach s utlmením a stabilizáciou neurovegetatívnej sústavy; obdobie odpočinku rastlín

hic Rhodos, hic salta tu je Rhodos, tu skoč; v prenesenom zmysle tu ukáž, čo vieš

hic sunt leones tu sú levy; označenie neprebádaných, tzv. bielych miest na najstarších mapách

hidro-, hidr- prvá časť zložených slov s významom pot, potný

hidrodermia nadmerné vylučovanie potu
hidróza potenie
hidžra opustenie; nútený odchod Mohameda z Mekky; masová emigrácia, únik
hierarchia vysokí cirkevní hodnostári; stupňovitá sústava hodností a funkcií; postupnosť; poradie podľa hodnosti
hierarchický usporiadaný podľa hodnosti, funkcie, úradu a pod.
hieratický svätý, posvätný; kňazský
hiero- prvá časť zložených slov s významom svätý, posvätný
hieroglyf staroegyptský obrázkový znak; nerozlúštiteľné, nečitateľné písmo; v geológii nepravidelnosti na plochách vrstiev
hieromantia veštenie z vnútorností zvierat, hieroskopia
hieronym zmena mena, spravidla pri vstupe do kláštora
hieros gamos posvätný sobáš, v mytológii zväzok medzi bohom a bohyňou, z ktorého má vzísť potomstvo
hi-fi skratka výrazu high fidelity označujúceho zvukovú dokonalosť zvukových nosičov a záznamov
high society vznešená spoločnosť, tzv. horných 10 000
high life vysoký, vznešený svet; smotánka, vznešená spoločnosť, horných 10 000 a ich životný štýl
high-tech pokročilá, vyspelá technológia, veľmi vyspelé výrobné systémy
highway diaľnica, cesta vyššej kategórie v USA
hikory, hickory tvrdé svetlé drevo, z ktorého sa vyrábajú lyže a športové náradie
Himalaya spoločenská hra o putovaní s jakom cez Himaláje
hínajána jeden z troch hlavných smerov budhizmu
hind vyznávač hinduizmu alebo bráhmaanstva
hinduizmus široký indický náboženský prúd charakteristický učením o kastách, karme a prevetľovaní
hintov koč, kočiar
hipický týkajúci sa koní alebo jazdy na nich; týkajúci sa hnutia hippies
hipo- prvá časť zložených slov s významom kôň, konský
hipodróom staroveké konské závodisko; jazdiareň
hipológia náuka o koňoch

hipoterapia liečba jazdením na koni
hippie, hippies hnutie a jeho príslušníci hlásajúci a svojrázne presadzujúci ideály lásky a slobody, tzv. deti kvetov
hippokratický majúci smrteľný vzhl'ad, svedčiaci o blízkosti smrti
hiragana jedna z dvoch japonských slabikových abecied
hirsutizmus nadmerné ochlpenie u žien spôsobené endokrinnou poruchou
his master's voice hlas jeho pána, v prenesenom zmysle slepá, absolútna oddanosť, poslušnosť
hispanistika štúdium jazyka, histórie a kultúry španielskeho národa
hiss rušivé syčanie, zvuky na veľmi dlhých vlnách
histamín silná organická zásada podieľajúca sa na vzniku alergií; zásaditá látka v tkanivách živočíchov so širokým využitím vo farmaceutickom priemysle
histiocytóm nezhubný nádor s tukovými látkami v bunkách
histo- prvá časť zložených slov s významom tkanivo, tkanivový
histofyziológia časť histológie zaoberajúca sa činnosťou a funkciou tkanív organizmu
histogenéza vznik a vývoj tkanív organizmu
histografia zobrazovanie tkanív tela
histogram stĺpcový diagram
histológ odborník v histológii
histológia oblasť medicíny, ktorá sa zaoberá organickými tkanivami, mikroskopickou stavbou organizmu
histolýza rozklad tkaniva
históny bielkoviny v živočíšnom materiáli
histoplazmóza choroba vyvolaná plesňami, prejavujúca sa zdurením sleziny a pečene, lymfatických uzlín a pod.
história dejepis; dejiny; príbeh, udalosť
historiografia dejepisectvo
historizácia zdôrazňovanie vývoja, minulosti
historizmus prístup ku skutočnosti v ich dejinnej premenlivosti, rešpektovanie dejinnej situácie; kultúrne hnutie nadväzujúce na javy minulosti a obnovujúce ich; vedomý návrat k starším umeleckým slo-

hom; slovo označujúce zaniknuté skutočnosti, archaizmus;

historika, krátky príbeh; vymyslený príbeh

histrión starorímsky herec; stredoveký kaukliar

hit úspešná pieseň, skladba, šláger; módný predmet alebo jav

hitmaker tvorca úspešných skladieb, hitov, šlágrov

hitparáda odborníkmi alebo poslucháčmi zostavený rebríček hitov

HIV Human Immunodeficiency Virus, retrovírus spôsobujúci AIDS

hlaholika najstaršie slovanské písmo

hľuzovka veľmi chutná jedlá huba s podzemnými plodnicami

hobby vášeň, záľuba, koníček

hoboj dvojjazyčkový drevený dychový hudobný nástroj

hobra mäkká doska lisovaná z drevených vlákien bez pojiva, používaná najmä v stavebníctve

hodegéza, hodegetika úvod ku štúdiu

hodograf v matematike krivka zobrazujúca hodnoty vektora pri pohybe bodu v priestore alebo v rovine

hodochrona krivka udávajúca závislosť doby šírenia seizmickej vlny určitého typu na vzdialenosti od epicentra

hodža v islamskom prostredí moslimský kňaz alebo vzdelanec

hohol', hoholka polárny vodný vták

hochštapler podvodník väčšieho formátu, dobrodruh

hoko hrabavý vták s dlhým zobákom

holba stará objemová miera rovná 0,707 l; nádoba na pitie, s uchom a vekom

hold okázalá pocta, verejná pocta; výkupné, vynútený poplatok vo vojne

holding právna forma subjektu (holdingová spoločnosť), ktorý svojim kapitálom ovláda a kontroluje iné firmy

holender stroj na mletie a spracovanie surovín na výrobu papiera; rozoberateľná závitová spojka trubíc s predstavnou maticou

holizmus pojmie celostnosti nadobúdajúce nové vývojové kvality

holmium kovový prvok, značka Ho

holo- prvá časť zložených slov s významom celý, nedotknutý, úplný

holocaust vyvražďovanie Židov nacistami; zničenie, skaza

holocén najmladšie oddelenie štvrtohôr, alúvium; geologická prítomnosť

holofrastický majúci platnosť celej vety

hologamia pohlavné splynutie gamét do jedinej cysty

holografia zobrazovanie so zachovaním trojrozmernosti predmetov

holografický písaný vlastnou rukou; týkajúci sa holografie

hologram holografický záznam

holokarst úplný kras s dokonalým vývojom všetkých povrchových aj podzemných krasových javov

holos celok

holotopia poloha časti tela v pomere k celku

holotyp jediný jedinec svojho druhu, exemplár označený za typického zástupcu určitého druhu; jediná skamenelina

holport spoločné vlastníctvo a užívanie niečoho

holt skrátka a dobre

homár morský rak s chutným mäsom

home care domáca starostlivosť, domáca opatera

homeless, houmlesák bezdomovec

homeo- prvá časť zložených slov s významom rovnaký

homeomorfia rovnaký tvar tela alebo jeho častí v odlišných skupinách živočíchov

homeopat lekár, ktorý lieči podľa zásad homeopatie

homeopatia liečba malými dávkami prostriedkov, ktorých väčšie dávky vyvolávajú príznaky liečenej choroby, opak alopacie

homeostatický udržiavajúci rovnováhu v určitom rozmedzí

homeostáza rovnováha v živom organizme alebo v ekosystémoch živej prírody; udržiavanie genetickej rovnováhy určitého spoločenstva

homicidium vražda človeka

homilet kazateľ

homiletika náuka o kazateľskom umení

homília kázeň

hominidi čeľaď primátov, ku ktorej patrí aj človek vyspelý

hominizácia poľudšťovanie primátov

homo creator človek ako bytosť schopná tvoriť

homo človek

homo erectus človek vzpriamený – v prírodovedeckom zmysle

homo faber človek ako bytosť schopná niečo vyrábať
homo habilis najstarší stupeň vývoja človeka
homo homini lupus človek človeku vlkom
homo ludens človek ako bytosť hravá, schopná činnosti iba pre radosť z činnosti samej
homo oeconomicus človek ako bytosť hospodáriaca
homo- prvá časť zložených slov s významom zhodný, totožný, týkajúci sa človeka
homo sapiens človek mysliaci - v prírodovedeckom zmysle
homo sapiens sapiens súčasný človek
homocentrický sústredený na človeka, považujúci človeka za stred všetkého diania
homofónia skladba s jedným hlavným hlasom doprevádzaným jednoduchým akordom
homogamia jav pri pohlavnom rozmnožovaní, keď sa častejšie vyhlávajú partneri so zhodnými vlastnosťami alebo zhodným genotypom; súčasné dozrievanie tyčieniek aj blizien u obojpohlavného kvetu
homogenita rovnorodosť, homogénnosť
homogenizácia postup, ktorým sa z nerovnorodnej látky (zmesi) dosiahne dokonalým premiešaním jednotná a rovnorodá látka (zmes)
homogénny zložený z rovnakých zložiek, rovnorodý
homochrónia časová zhoda nejakého javu, izochrónia
homoioméria zloženie z rovnakých častí
homoiotermia teplokrvnosť vtákov a cicavcov, ich schopnosť udržiavať stálu telesnú teplotu
homokarpia výskyt plodov rovnakého tvaru a veľkosti na tom istom jedincovi
homológ člen skupiny zlúčenín rovnakého typu a podobných vlastností
homologácia overenie vlastností určitého výrobku z hľadiska prípustnosti jeho použitia, úradný súhlas s použitím
homológia odlišnosť členov skupiny chemicky príbuzných látok konštantným prírastkom; náuka o vonkajšej podobnosti zemepisných celkov; zhoda orgánov rozličných organizmov

homologizácia overenie zhodnosti, podobnosti
homolýza homolytická reakcia, štiepenie kovalentnej chemickej väzby na dva radikály
homomorfia rovnakotvarosť
homomorfizmus v matematike vzťah podobnosti
homomorfný rovnakotvarý
homomorfóza nahradenie stratenej alebo poškodenej časti organizmu novými útvarmi rovnakého druhu (napr. chvost jašterice)
homonýmia, homonymita súzvučnosť slov rôzneho významu
homonymum súzvučné slovo
homopauza vrstva medzi homosférou a heterosférou
homosexuál človek, ktorý sa sexuálne zaujíma o osoby rovnakého pohlavia
homosexualita pohlavná náklonnosť k osobám rovnakého pohlavia
homosféra tá časť atmosféry Zeme, v ktorej sa zloženie vzduchu málo mení s výškou, vrstva asi do výšky 100 km
homotalizmus systém pohlavného rozmnožovania u niektorých nižších organizmov
homotécia rovnakoľahlé zobrazenie
homotypia v biológii zhodnosť symetrických orgánov
homunkulus umelý človek podľa stredovekých predstáv
honorabilis ctihodný, ceremoniálny titul vysokoškolského profesora, okrem dekana a rektora
honorácia panstvo, spoločenská smotánka, majetkom alebo postavením významná osobnosť, pocta
honorár odmena za vedeckú alebo umeleckú prácu
honorárny čestný, bezplatný, neplatený
honoris causa čestný akademický titul, skratka h.c.
honorovať odmenovať, platiť
hoper plávajúci bager s priestorom pre vyťaženú zeminu
hóra v katolíckej cirkvi čas modlitieb, cirkevnej hodinky
horda banda, skupina surovcov, nájazdnych kočovníkov
horentný veľký, strašný, úžasný, prehnaný
horizont obzor; v geológii vrstva alebo poloha odlišujúca sa nejakým

znakom

horizontála vodorovná priamka; čiara spájajúca body s rovnakou nadmorskou výškou

horizontalizmus vodorovnosť, v architektúre tendencia k prevahe vodorovných línií

horizontálny vodorovný, rovnobežný

hormón organický produkt činnosti žliaz s vnútorným vylučovaním s dôležitou funkciou v organizme; inkret

horn, horna lesný roh, hudobný nástroj

horológium hodiny, orloj

horor hrôza, strach; umelecké dielo so strašidelnou tematikou

horoskop úsudok o osude ľudí podľa postavenia hviezd v určitom čase, schematický obrazec so zakreslenými horoskopickými prvkami

horror vacui strach z prázdnoty

hors d'oeuvres predjedlo, nedôležitá záležitosť

horse power konská sila, britsko-americká jednotka výkonu = 745,7 wattov, skratka HP

hortenzia veľkolistá rastlina alebo ker s pestrofarebnými kvetmi

hortikultúra záhradníctvo, záhradnícka veda

hortológia náuka o záhradníctve

hortus záhrada, hnojivo na hnojenie okrasných rastlín a zeleniny

hosana hebrejský výraz „pomôž!“, „vyslobod’!“, v kresťanskej liturgii sláva, pôvodne náboženský prosebný výkrik

hospic cirkvou prevádzkovaný útulok pre ľudí v poslednom štádiu nevyliciteľnej choroby

hospitácia účasť pri pracovnom úkone odborníka, napr. učiteľa, hostovanie

hospital nemocnica, špitál; stredoveký ústav pre chorých, chudobných a starých ľudí, útulok pre pocestných, hospic

hospitalita pohostinnosť, pohostenie

hospitalizácia umiestenie chorého v lôžkovom zdravotníckom ústave

hostel útulok, ubytovňa, študentský internát, lacná turistická nocľaháreň

hosteska platená sprievodkyňa, spoločníčka

hostia omšová oplátka podávaná ako symbol Kristovho tela

hostilita sklon ublížiť inému človeku, nepriateľstvo

hotel zariadenie na prechodné ubytovanie, spravidla na dobrej až špičkovej úrovni

hotentot človek hovoriaci nezrozumiteľne alebo hlúpo, nechápavý človek, čudák

hot-line, hotlajn horúca linka, priame telefonické spojenie štátnikov, tzv. červený telefón; poradenstvo cez telefón

houseboat, hausbót obývatel'ná riečna loď

howgh indiánsky výraz znamenajúci „dohovoril som“, „koniec“

hrivna menová jednotka Ukrajiny

hübernit volfráman mangánu, jednoklonný nerast

hubertus teplý plášť, pôvodne poľovnícky

hucul malé horské plemeno koňa, pôvodom z Karpát

hugenot francúzsky stúpenec učenia cirkevného reformátora Calvina, kalvín

hula-hup módný tanec v šesťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia s vírivými pohybmi bokov, prípadne aj s obručou okolo nich

hulán, ulán vojenský jazdec; český ľudový tanec

human relations medziľudské vzťahy, sociálna a personálna politika zameraná na medziľudské vzťahy

humanita ľudskosť

humanitárny ľudomilný, ľudský, humánný, pomáhajúci ľuďom v núdzi

humanitný vzťahujúci sa k literatúre, jazykom a iným vedám, týkajúci sa spoločnosti a človeka, dobročinný, ľudomilný

humanizmus ľudskosť; starostlivosť o blaho človeka; európsky umelecko-vedecký smer v 15. a 16. storočí, opierajúci sa o antickú kultúru

humánný ľudský

humbug podvod; umelo vyvolaný rozruch

humerus kosť pažná

humidita vlhkosť

humídny vlhký

humifikácia rozklad látok v pôde spojený s tvorbou humusu

humifikovať rozkladať látky na humus

humor veselá a dobrá nálada, žartovanie, vtipkovanie, zmysel pre vtip

humorálny súvisiaci so šťavami, tekutinami v organizme
humoreska krátka vtipná poviedka, drobná veselá inštrumentálna hudobná skladba
humoristika literárny žáner jemne zosmiešňujúci komické situácie zo života
humus odumreté organické látky v pôde, ktoré zvyšujú jej úrodnosť
hungarológia, hungaristika veda o Maďarsku, jeho dejinách, jazyku a kultúre
hunt banský vozík
hunter lovecký kôň v Írsku a v Anglicku, poľovnícky pes
huntovať kaziť, ničiť
hurdiska dutá tehla alebo trám na stropné konštrukcie, preklady
hurikán vyvinutý tropický cyklón v oblasti Karibského mora a Západnej Indie, hurikán
huriska krásne a večne mladé dievča v raji; v islame neviestka, milenka
hurónsky divoký, nespútaný
hurtovať náhliť sa, lomoziť, naliehať
husár vojak ľahkej jazdy; český ľudový tanec
hyacint ľaliovitá záhradná rastlina; priehľadná odroda zirkónu, drahokam
hyalínny priehľadný, priezračný; sklovitý, podobný sklu
hyalit sklený opál
hyalo- prvá časť zložených slov s významom sklo, sklovitý, sklený
hybrid rastlinný alebo živočíšny kríženec; látka vytvorená spojením rôznych zložiek, v prenesenom význame obluda, netvor
hybridizácia kríženie; zmena zloženia vyvrelých hornín ich zmiešaním alebo asimiláciou cudzorodého materiálu
hybridný krížený, vytvorený krížením
hydra mnohohlavá príšera, obluda, bájny obrovský morský had; v prenesenom význame niečo hrozné, obludné
hydrant zariadenie na odber vody na verejnom priestranstve
hydratácia zavodnenie organizmu; zlučovanie látky s vodou alebo jej zabudovanie do kryštálu, hydratizácia
hydratúra stupeň nasýtenia rastliny vodou
hydraulický týkajúci sa vody; využívajúci vodnú silu

hydraulika odbor skúmajúci využitie mechaniky kvapalín, hydraulické zariadenie
hydrémia štandardné množstvo vody v krvnej plazme
hydrid zlúčenina vodíka s inými chemickými prvkami
hydro- prvá časť zložených slov s významom voda, vodný
hydroaerodynamika dynamika kvapalín a plynov
hydroalternátor alternátor poháňaný vodnou turbínou
hydrobiológia náuka o organizmoch žijúcich vo vode
hydrobiont organizmus viazaný na vodné prostredie
hydrocefália nahromadenie mozgomiešneho moku vo vnútrolebečnom priestore, vodnatelnosť mozgu, hydrocefalus
hydrocentrála vodná elektráreň
hydrodynamika náuka o prúde kvapalín a pohyboch telies v kvapalinách, súčasť hydromechaniky
hydrofília vodomilnosť; schopnosť látok zlučovať sa s vodou; opeľovanie rastlín prostredníctvom vody
hydrofilný vodomilný; rozpustný vo vode; viažúci vodu
hydrofóbia strach z vody; neschopnosť látky zadržiavať vodu
hydrofóbný neznášajúci vodu, bojaci sa vody
hydrofyt vodná rastlina
hydrogamia opeľovanie rastlín sprostredkované vodou
hydrogén, hydrogénium vodík, bezfarebný plyn, značka H; hovorové označenie peroxidu vodíku
hydrogenácia pridanie molekuly vodíka na násobnú väzbu za prítomnosti katalyzátorov
hydrogeochémia náuka o chemických prvkoch a zlúčeninách v hydrosfére, súčasť geológie
hydrogeológia náuka o podzemných vodách a zemskej kôre s výskytom podzemných vôd
hydrograf prístroj na meranie vodného stavu
hydrografia náuka o vodstve, vodopis
hydrochémia náuka o chemických vlastnostiach vody
hydrochória rozširovanie výtrusov a iných rozmnožovacích orgánov vodou

hydrokéla vodná kýla, najčastejšie v obale varlát
hydrokortizón hormón produkovaný kôrou nadobličiek
hydroláza enzýmy katalyzujúce štiepenie látok za účasti vody
hydrológia náuka o vodách, ich obeh v prírode; vodoznanectvo
hydrolýza rozkladná reakcia vyvolaná pôsobením vody
hydrometalurgia výroba kovov mokkými procesmi
hydrometeor atmosferický jav tvorený kvapkami vody alebo ľadovými kryštálkami, napr. rosa alebo zrážky
hydrometeorológia náuka o atmosferických zrážkach
hydrometer prístroj na meranie rýchlosti vodného toku
hydroperoxid peroxid vodíka
hydropónia pestovanie rastlín v živných roztokoch, bez pôdy
hydrosféra súhrn vody všetkých skupenstiev (aj podpovrchovej a atmosferickej)
hydrostatika náuka o rovnováhe kvapalín
hydroterapia vodoliečba
hydrotropizmus orientovaný pohyb rastlín v smere alebo proti smeru podráždenia v dôsledku vlhkosti
hydrotropný zvyšujúci rozpustnosť
hydrotypia spôsob fotografickej tlače
hydroxid zlúčenina s funkčnou skupinou, OH
hydroxylácia zavádzanie jednej alebo viacerých hydroxylových skupín do organických zlúčenín
hyena psovité šelma živiaca sa zdochlinami
hyenizmus neúcta k mŕtvym, využívanie nešťastia iných, surovosť, bezcitnosť, beštialita
hyfa hubové vlákno, z ktorého je tvorené podhubie a plodnica podhubia
hygiena zdravoveda; osobná čistota, čistota prostredia; náuka o zdravom spôsobe života; opatrenia na ochranu zdravia, najmä udržiavanie čistoty; duševná vyrovnanosť
hygienik odborník v hygiene
hygro- prvá časť zložených slov s významom vlhko, vlhký
hygrofilia vlhkomilnosť organizmov alebo látok
hygrofilná rastlina vyskytujúca sa v trvale vlhkom prostredí

hygrofyt rastlina prispôbená životu vo vlhkom prostredí
hygrograf prístroj na meranie vlhkosti vzduchu
hygrometer, hygroskop vlhkomer
hygroskopia schopnosť látok pohlcovať vlhkosť a udržiavať ju
hylozoizmus starogrécky názor na formovanie látok životným princípom
hymen panenská blana
hymnus, hymna slávnostná skladba k cirkevnej alebo inej udalosti ako symbol jednoty a spolupatričnosti, velebenie, chválospev
hypemeréza nadmerné vracanie
hyper- prvá časť zložených slov s významom veľký, nadmerný, prebytočný
hyperaktivita nadmerná činnosť
hyperbola geometrické miesto bodov, ktorých rozdiel vzdialeností od dvoch pevných bodov je stály; nadsádzka, zveličovanie, prepiaty výraz
hyperdaktýlia vyvinutie väčšieho počtu prstov, vrodená chyba
hyperestézia zvýšená citlivosť
hyperfunkcia zvýšená činnosť orgánu
hypergalakcia nadmerná tvorba mlieka u dojčiacej ženy
hyperglobúlia zvýšenie počtu červených krviniek
hyperglykémia zvýšená hladina cukru v krvi
hypermangán manganistan draselný v kryštalickej podobe, používaný na dezinfekciu a v chemickom priemysle
hypermetropia, hyperopia ďalekozrakosť
hyperodoncia vrodená chyba prejavujúca sa nadmerným počtom zubov
hyperocha časť výťažku zo súdnej dražby, ktorá po úhrade všetkých dlhov a záväzkov pripadá dlžníkovi
hyperón elementárna častica patriaca medzi baryóny
hyperosmia chorobne zvýšená čuchová schopnosť
hyperpatia zvýšená vnímavosť na rôzne podráždenia
hyperplázia zväčšenie orgánu premnožením jednotlivých buniek
hypersalivácia nadmerné vylučovanie slín, ptyalizmus
hypersekrécia nadmerné vylučovanie
hypersenzitívny precitlivený

hypersexualita zvýšená sexuálna dráždivosť
hypersomnia chorobná spavosť
hypersonický nadzvukový
hypertenzia vysoký krvný tlak
hypertermálna voda termálna voda s teplotou nad 42 stupňov Celzia
hypertermia stav zvýšenej teploty organizmu vyvolaný poruchami termoregulácie a prehriatím
hypertextový vo výpočtovej technike pracujúci s významami, nie iba so slovami
hypertónia zvýšený krvný tlak
hypertrichóza nadmerné ochlpenie
hypertrofia zväčšenie, nadmerný rast
hypervitaminóza zvýšený prísun vitamínov, opak hypovitaminózy
hypestézia znížená citlivosť, znížené vnímanie podnetov
hypnabilita psychické vlastnosti podmieňujúce ľahké zhypnotizovanie
hypno- prvá časť zložených slov s významom spánok, snívanie
hypnolepsia chorobná ospalosť
hypnológia náuka o spánku a hypnóze
hypnopatológia náuka o poruchách spánku
hypnopédia výučba - najčastejšie cudzích jazykov - prebiehajúca v hypnotickom spánku
hypnotický mrákotný stav, nie celkom pri zmysloch, sugestívny účinok
hypnotikum uspávací prostriedok
hypnóza umelé uvedenie do stavu podobného spánku
hypo- prvá časť zložených slov s významom dolný, malý, nedostatočný
hypoblast vnútorný zárodočný list vznikajúci pri vývoji embrya živočíchov
hypobúlia chorobný nedostatok pevnej vôle
hypocentrum ohnisko zemetrasenia
hypoderma podkožie tvorené tukovým a väzivovým tkanivom
hypodermický podpovrchový
hypofora rečnícky obrat, pri ktorom rečník sám nastoľuje a vzápätí aj vyvracia možné námietky
hypofunkcia znížená, nedostatočná činnosť

hypofýza podmozgová žľaza; žľaza s vnútorným vylučovaním
hypogalakcia znížené vylučovanie materského mlieka
hypogénny súvisiaci s geologickými procesmi vo vnútri zemskej kôry, hlbinný
hypoglykémia znížené množstvo cukru v krvi
hypochonder človek sťažujúci sa na domnelú chorobu
hypochondria chorobný sklon presvedčovať sa o vlastnom ochorení
hypokaustum zariadenie na vykurovanie horúcim vzduchom a spalinami pod podlahou a dutinami v múroch, využívané v antických domoch už v 1. storočí pred n. l.
hypokrit, hypokrita pokrytec, človek, ktorý sa pretvaruje
hypokríza pokrytectvo, pretvárika
hypolipémia znížené množstvo tukov v krvi
hypomnézia zníženie pamäti alebo niektorých jej zložiek
hyponymum slovo významovo podriadené nadradenému slovu a označujúce tak nižšiu triedu
hypoplázia neúplné vyvinutie niektorého orgánu
hyposmia znížené vnímanie čuchových podnetov
hyposomnia chorobná nespavosť
hypostáza pasívne prekrvenie najnižšie položených tkanív a orgánov u dlhodobo ležiacich pacientov
hypostázia spodstatnenie, zvecnenie, povýšenie abstrakcie na samostatnú kategóriu, potlačenie vonkajšieho prejavu alebo funkcie génu činnosťou iného génu
hypostylos stĺpová sieň
hypotalamus spodná časť mozgu
hypotaxa vetná podradnosť
hypotaxia nedostatok kyslíka v krvi pri nedostatočnom dýchaní
hypotéka založenie nehnuteľnosti ako ručenie za úver, zástavné právo na nehnuteľnosť
hypotekárny úver pôžička s ručením nehnuteľnosťou
hypotenzia zníženie krvného tlaku, krvný podtlak, hypotónia
hypotenzívum látka znižujúca krvný tlak
hypoterapia liečba niektorých telesných a duševných postihnutí jazdou

na koni

hypotermálna voda podzemná voda s teplotou od 25 do 5 stupňov Celzia

hypotermia nižšia telesná teplota ako je normálna hodnota

hypotermný prameň prameň s teplotou nižšou ako je teplota vzduchu alebo o viac ako 2 stupne Celzia nižšou ako je teplota pôdy

hypotetický predpokladaný, neskutočný, neistý

hypotéza domnienka, predpoklad; výklad nepreverených javov

hypotrachelion dolná časť hlavice stĺpa

hypotrofia podvýživa, obmedzenie rastu tkaniva alebo orgánu

hypovitaminóza chorobné zníženie počtu vitamínov v tele

hypso- prvá časť zložených slov s významom výška, výškový

hypsofóbia chorobný strach z výšok

hypsografický znázorňujúci výškové a hĺbkové pomery na Zemi

hypsometer prístroj na meranie nadmorskej výšky na základe teploty

varu vody, ktorá sa mení so zmenou atmosferického tlaku

hypsometria výškopis; meranie výškových rozdielov a ich znázornenie na mape vrstevnicami

hysteralgia bolestivosť maternice

hysterektómia chirurgické odstránenie maternice

hysteréza závislosť určitého stavu fyzikálnej sústavy od predchádzajúcich stavov; starnutie bioplazmy

hystéria nenormálna duševná reakcia na podnety z okolia, prejavujúca sa plačom, kľčovitým smiechom a pod.

hysterický trpiaci hystériou; spôsobený hystériou; nepríčetne sa správajúci človek

hysteron proteron obrátenie prirodzeného poradia dvoch vecí, napr. javov, obrátená časová a príčinná následnosť

hysteroskop optický prístroj na vyšetovanie maternicovej dutiny a vykonávanie liečebných úkonov

hysterostomatómia nastrihnutie hrádze pri pôrode

hysterotómia chirurgické otvorenie dutiny maternice

CH

chabazit vodnatý hlinitokremičitan vápenatý, nerast
chablis biele víno z Burgundska (Francúzsko), podľa mesta Chablis
chabrus mierne chorý človek; neformálna dohoda kupujúcich, že si nebudú navzájom konkurovať
čačkar arménska pamätná stéla alebo skalný reliéf s krížom
chairman predseda, vedúci, najčastejšie politického alebo hospodárskeho zasadnutia
chaise longue kreslo so sedadlom pretiahnutým pre nohy vo vodorovnej polohe
chalát tatársky dlhý kabátec, v Rusku župan
chalazión hnisavý zápal očného viečka, ľudovo jačmeň
chalcedón odroda kremeňa, kysličník kremičitý, polodrahokam
chalíf moslimský panovník, hlava všetkých moslimov, kalifa
chalko- prvá časť zložených slov s významom kov, meď, kovový, medený
chalkolit názov pre eneolit, dobu medenú na Prednom východe
chalkopyrit sulfid železa a medi, medená ruda
chalkozín sulfid medi, medená ruda, nerast
challenge cup putovný pohár
challenger výzývateľ, súper
chalva orientálna cukrovinka z pomletých olejovitých jadier
chám sperma; neurodzený človek
chambre izba
chambre séparée oddelená miestnosť v zábavných podnikoch
chameleón hmyzožravý plaz, ktorý sa farbou tela prispôsobuje okoliu, v prenesenom zmysle človek meniaci často svoje presvedčenie a názory
chamofyt rastlina prispôbena životu na skalnatom teréne
chamosit vodnatý hlinitokremičitan železnatohorečnatý, železná ruda, nerast
champlevé jamkový smalt, email vyplňajúci ryté vzory

chamsín suchý saharský vietor
chán mongolskoturecký vládca, panovnícky titul používaný v Indii, Perzii a v krajinách pod mongolskou a tureckou nadvládou
chanát územie spravované chánom
chanel jednoduchý elegantný dámsky odevný štýl, najčastejšie kostým, podľa Coco Chanelovej
change anglický výraz pre zmenu, výmenu
chanuka osemdňový židovský sviatok pripomínajúci víťazstvo Mabejských a znovuvysvätenie jeruzalemského chrámu v roku 164 pred n.l., sviatok svetiel
chaos zmätok, neporiadok
charakter osobná povaha; súhrn typických vlastností a znakov bytostí alebo vecí; ráz, povaha, osobnosť
charakteristika logaritmu kompaktná časť dekadického logaritmu
charakteristika vyzdvihnutie príznačných vlastností alebo znakov
charakterný čestný, zásadový, povahovo vzorný
chargé d affaires dočasný alebo trvalý zástupca vedúceho diplomatickej misie
charita dobročinnosť, praktická láska k blížnemu v kresťanskom zmysle
charizma zvláštny dar Ducha Svätého, v prenesenom zmysle mimoriadna schopnosť pôsobiť na iných ľudí
charm šarm, pôvab; vlastnosť niektorých elementárnych častíc zachovávajúcich sa v silných interakciách; kvantové číslo charakterizujúce kvark
Cháron v starogréckom bájosloví prevozník cez Acherunské jazero v podsvetí do ríše mŕtvych
charta listina dôležitého obsahu; dekrét
charter nájom lodí alebo lietadiel na jednu alebo obmedzený počet plavieb alebo letov mimo pravidelného cestovného poriadku
chartreuse jemne korenený sladký bylinkový likér
Charybda skazonosný morský vír v Messinskej úžine proti víru Scylle, v prenesenom význame sa používa výraz dostať sa zo Scylly do Charybdy, čiže z jedného rizika do druhého, z blata do kaluže
chasan predstaviteľ židovskej náboženskej obce

chacidizmus východoeurópske židovské náboženské hnutie v 17. storočí požadujúce zbožnosť a najmä zrušenie rozdielov medzi veriacimi a rabínmi, od 2. storočia pred n.l. silné judaistické hnutie v Palestíne

chassis šasi, podvozok

chasuble dlhá vesta bez rukávov

chatovanie internetová textová on-line komunikácia s jedným alebo viacerými partnermi prostredníctvom tzv. chatovacích stránok

chatt stratigrafický stupeň horného oligocénu

chaumes druh francúzskeho mäkkého syra

chaumont francúzsky mäkký plesňový syr

chaussée široká vozovka, trieda

chazmofyt rastlina žijúca na skalách

chebula jedovatá ázijská bylina

check-in, čekin odbavenie cestujúceho pred odletom

check-point, checkpoint kontrolný bod, kontrolné stanovište

check-up, checkup kontrolný rozhovor; previerka; celkové lekárske vyšetrenie

chef d oeuvre majstrovské dielo

cheilitída zápal pery

cheiropazmus krč svalov na ruke, tzv. pisársky krč

chémia veda o zložení, vlastnostiach a premenách prírodných látok, reakciách a javoch, ktoré tieto premeny sprevádzajú

chemikália látka slúžiaca na chemické procesy alebo ich produkt

chemisorpcia adsorpcia látky chemickou cestou

chemlon polyamidové vlákno

chemo-, chemi- prvá časť zložených slov s významom chemický, chémia

chemomorfóza zmeny rastu živočíchov a rastlín pôsobením vonkajších alebo vnútorných chemických vplyvov

chemorepcia vnímanie chemických podnetov nervovými zakončeniami

chemoreceptor látka reagujúca na chemické vplyvy a podnety

chemosféra časť atmosféry s prebiehajúcimi reakciami s účasťou kyslíka, ozónu a iných plynov

chemosyntéza chemická látková premena v rastlinných organizmoch

chemotaxia pohybová reakcia buniek alebo jednobunkových organizmov na chemické podnety

chemoterapeutikum liek užívaný pri chemoterapii

chemoterapia intenzívna liečba chemickými prostriedkami

chemotropia schopnosť organizmov živiť sa anorganickými zlúčeninami

chemotropizmus pohyby rastlinných častí smerom k pôsobeniu chemických látok

cherchez la femme za všetkým hľadaj ženu

cherry, cherry brandy čerešňový alebo višňový likér, griotka

cherubín, cherub okrídlená bytosť, človek-vták, v biblii anjel, v prenesenom význame krásna a dokonalá bytosť

cheshire anglický tvrdý syr v tvare valca

chetitológia odbor zaoberajúci sa jazykom, históriou a kultúrou Chetitov

chevalier francúzsky výraz s významom rytier, gavalier

chevre francúzsky výraz pre syry z kozieho mlieka

chí v gréckej abecede písmeno **ch**

chianti talianske ľahké červené víno

chiasma kríženie, skríženie

chiastolit odroda andaluzitu

chiazma kríženie, skríženie rastlín alebo živočíchov; prekríženie chromozómov

chiazmus slohový prostriedok vytvorený postavením slov krížom

chic, šik vkusný, ladný, slušivý

chiliazmus očakávanie skorého príchodu spasiteľa a jeho tisícročného kráľovstva

chiliazmus stredoveké učenie o príchode tisícročného kráľovstva božieho na Zemi

chiméra bájna príšera, obluda, prelud, predstava, neuskutočiteľná túžba; jedinec zložený z geneticky rozdielnych buniek; druh paryby s bizarným tvarom tela; rastlina z pletív dvoch rôznych jedincov

chimérizmus výskyt blízkych genotypov v rozličných bunkách konkrétneho jedinca

chinín alkaloid z kôry chinínovníka, liek proti malárii, antipyretikum

chinínovník juhoamerický tropický strom, ktorého kôra obsahuje chinín

chinofilný žijúci na miestach so snehovou pokrývkou
chinofóbny žijúci na miestach bez snehovej pokrývky
chinofyt rastlina žijúca pod snehovou pokrývkou
chinolín zlúčenina tvoriaca súčasť uhoľného dechtu, používaná pri výrobe liekov a farbív
chinometer prístroj na meranie množstva napadaného snehu, snehových zrážok
chinón aromatická zlúčenina z oxidácie fenolov
chinook teplý suchý vietor typu fěnu na východných svahoch Skalistých hôr; vlhký vietor vanúci z Tichého oceánu na západné pobrežie Severnej Ameriky
chips škoricový odpad; zlomková škorica; čipsy
chiralita geometrické usporiadanie dvoch štruktúr tak, že sú zrkadlovými obrazmi
chiralita opak zrkadlovej alebo ľavo-pravej symetrie
chirálny nemajúci súmernosť medzi ľavou a pravou stranou
chiro- prvá časť zložených slov s významom ruka, ručný
chirológia posunková reč, reč hluchonemých ľudí
chiromantia veštenie z rúk
chiropraktik človek prevádzajúci chiropraxiu
chiropraxia manipulačná liečba v rámci reflexnej terapie, ručné naprávanie posunu stavcov
chirurgia operačné lekárstvo prevádzajúce umelé mechanické zmeny v organizme ako liečebné metódy
chistéra prútený košíček v tvare struku na chytanie loptičiek
chitín organická zlúčenina podobná celulóze, tvorí podstatnú zložku štruktúry vyšších húb a hmyzu
chitón starogrécky spodný odev
chlamýdie nepohyblivé mikroorganizmy tvoriace prechod medzi vírusmi a rickettsiami, tzv. veľké vírusy vyvolávajúce psitakózu, trachóm a iné choroby
chloazma nadmerná tvorba pigmentu v obličaji
chlór jedovatý plyný prvok, značka Cl
chlóracetofenón bojový plyn

chlóracetón bezfarebná kvapalina vyvolávajúca slzenie
chlorácia vody sterilizácia vody chlórom
chlorácia zavádzanie chlóru do zlúčeniny
chloramfenikol druh antibiotika
chloramín sodná soľ používaná ako dezinfekčný, odmorovací a bieliaci prostriedok
chloraminácia dezinfekcia vody chlórom a amoniakom
chlorát soľ kyseliny chlorečnej, chlorečnan
chlórbenzén bezfarebné tekuté rozpúšťadlo
chlorečnan chlorát, soľ kyseliny chlorečnej
chlorela zelená riasa používaná na pokusnú prípravu krmív a jedál
chlorémia hladina chloridov v krvi
chlorenchým asimilačné pletivo zelených rastlín
chlorid soľ kyseliny chlorovodíkovej, kuchynská soľ
chlorit zelený sľudovitý minerál, zásaditý hlinitokremičitan horčíka, železa a hliníka
chloritan soľ kyseliny chloritej
chlórkyán jedovatý bojový plyn
chloro- prvá časť zložených slov s významom zelený, zelený list, chlór
chloroform prchavá bezfarebná kvapalina sladkastého zápachu používaná ako rozpúšťadlo a narkotikum, trichlórmetán
chlorofyl listová zeleň, zelené rastlinné farbivo umožňujúce fotosyntézu
chloroplast časť rastlinnej bunky, v ktorej prebieha fotosyntéza
chlórovanie sterilizácia vody chlórom
chlórovodík zlúčenina chlóru a vodíka, plyn
chloróza blednutie rastlinných listov z nedostatku železa; dievčenská málokrvnosť, blednička
chlórtetracyklín druh antibiotika
chol-, chole- prvá časť zložených slov s významom žľcový, žľčník, žľčníkový
cholagiocholecystografia röntgenové vyšetrenie žľčníka a žľčovodov
cholagogum látka zvyšujúca vylučovanie žľči alebo urýchľujúca vyprázdňovanie žľčníka
cholangitída zápal žľcových ciest

cholecystitída zápal žlčníka
cholekarciferol vitamín D, ktorý hrá významnú úlohu pri liečbe rachitídy; najviac je obsiahnutý v rybacom tuku
cholelitiáza žlčníkové kamene
cholera ťažká infekčná choroba čriev
cholerik výbušný, prudký človek
cholesterín, cholesterol látka obsiahnutá v niektorých živočíšnych tkanivách alebo orgánoch, napr. pečeni; organická látka zo skupiny steroidov
cholesterol látka obsiahnutá v živočíšnych tkanivách
cholesterolémia hladina cholesterolu v krvi
choletit žlčový kameň
choliamb druh šesťstopového jambického verša
cholín organická látka významne sa podieľajúca na prenose nervových vzruchov
chondra drobný guľôčkovitý útvar s priemerom asi 1 mm v niektorých kamenných meteoritoch
chondrit meteorit obsahujúci chondry
chondro- prvá časť zložených slov s významom chrupka, chrupkový
chondroblast nezrelá chrupkovitá bunka
chondroblastóm zhubný nádor z chondroblastov
chondrocyt zrelá chrupkovitá bunka
chondrológia náuka o chrupkách (chrupavkách)
chór staroveký zborový spev a tanec alebo scénický zbor; spevácky zbor; miesto pre kňaza v kresťanskom chráme
chorál stredoveký jednohlasý spev; slávnostná skladba, najčastejšie na cirkevný námet
chorasán ručne viazaný orientálny koberec
chorda dorsalis chrbtová struna
chorda chrbtová struna, základ osovej kostry vyšších živočíchov
chordát príslušník najvyššieho kmeňa živočíchov
chordektomia chirurgické odstránenie hlasiviek
chorditída zápal hlasiviek
chorea porucha centrálnej nervovej sústavy prejavujúca sa mimovoľnými

trhavými pohybmi, tanec sv. Víta
choreografia technicko-umelecké usporiadanie scénického tanca, kompozícia tanca
choriamb v antickej metriке básnická stopa zložená z trocheja a jambu
chorioditída zápal cievnatky oka
chorión vonkajší blanitý obal zárodku
chorioretinitída zápal dúhovky a sietnice oka
chorografia celkový opis väčšej zemepisnej oblasti
chorológia náuka o miestnom a zemepisnom rozšírení organizmov
chorovod obradný ruský ľudový tanec dievčat
chorus v Anglicku zborový ritornel; v džezových skladbách opakujúca sa časť; refrén
chotár pozemky patriace obci, hranica medzi pozemkami dvoch obcí
chozraščot sovietska prax tzv. samozúčtovania, keď jednotlivé prevádzkové zložky podniku voči sebe vystupujú ako ekonomicky samostatné jednotky
chrematistika starogrécke označenie pre zmenené vzťahy, najmä úžeru
chrestomatia, chrestomania výber z diela viacerých autorov na študijné účely
christianizmus kresťanstvo
christológia náuka o živote a učení Ježiša Krista
chróman soľ kyseliny chrómovej
chromatická adaptácia prispôsobenie sa morských rias vlnovej dĺžke svetla dopadajúceho pod morskú hladinu
chromatickosť farebná akosť svetla
chromatický farebný; postupujúci v poltónoch; týkajúci sa farieb; súvisiaci s chromatikou
chromatid časť chromozómu v deliacom sa jadre
chromatída pozdĺžna polovica chromozómu
chromatika náuka o farbách; poltónová sústava; druh ťahacej harmoniky
chromatín hmota jadra bunky
chromato-, chromo- prvá časť zložených slov s významom farba, farbivo, farebný
chromatofor živočíšna bunka obsahujúca farbivo

chromatografia metóda delenia zmesí na jednotlivé časti
chromatopsia porucha spočívajúca vo farebnom videní aj bezfarebných predmetov alebo vo videní farebných škvŕn
chromit oxid železnatochromitý, nerast
chromitan soľ kyseliny chromitej
chromofor atómová skupina schopná zafarbiť molekuly bezfarebnej organickej zlúčeniny pri vstupe do nej
chromometria odmerná analýza s použitím roztoku chloridu chromnatého
chromonéma tenké achromatické vlákno tvoriace základ chromozómu
chromoplast plastid obsahujúci žlté až červené karotenoidy
chromoproteíny zložité bielkoviny s obsahom farebnej zložky
chromosféra vrstva hviezdnej atmosféry nad fotosférou a pod korunou
chromozóm jadrová štruktúra vystupujúca počas nepriameho bunkového delenia
chromozómy vláknitá časť bunkových jadier
chronicita dlhotrvajúci, zdĺhavý, opak akútneho
chronický vleklý, zdĺhavý; trvajúci dlhší čas, stály, dlhodobý
chronik človek trpiaci chronickou chorobou
chrono- prvá časť zložených slov s významom čas, časový
chronobiológia veda o časovo podmienených biologických zmenách
chronograf prístroj na registrovanie časových údajov
chronogram v latinských nápisoch údaj letopočtu výrazným písmom
chronokrator planéta vládnuca určitému obdobiu, napr. znameniu zverokruhu
chronológia náuka o meraní času
chronologický časovo následný, zoradený podľa časového priebehu
chronometer časomer, hodiny alebo hodinky; taktomer
chronos v starogréckych predstavách čas zosobnený ako božstvo
chronostichon chronogram v podobe verša, spravidla hexametra
chronostratigrafický v geológii: obmedzený časom
chrotta stredoveký strunový nástroj
chryzantéma kvet z čeľade astrovitých
chryzo-, chryso- prvá časť zložených slov s významom zlato, zlatý

chryzoberyl oxid hlinitoberylnatý, nerast
chryzokol modrý až hnedastý kryštalický nerast, zložitý kremičitan medenatý, medená ruda
chryzolit zelená priehľadná odroda olivínu (drahokam)
chryzopras zelená priesvitná odroda chalcedónu (drahokam)
chryzostomos zlatoústy
chuligán darebák, ničomník, výtržník
chunta, junta zbor, výbor, v Latinskej Amerike a v španielsky hovoriacich krajinách označenie časovej vlády, najčastejšie vojenskej
chural ľudové zhromaždenie, orgán štátnej a miestnej moci v Mongolsku
churma subtropický a tropický ovocný strom a jeho plod, hurmikak, tomel
chutney, čatní silne aromatická pikantná zaváranina zo zeleniny alebo ovocia, príloha k mäsu
chylo- prvá časť zložených slov s významom miazga, šťava
chylofyl suchomilná rastlina s dužinatými listami, sukulent
chylus tuková črevná lymfa
chymozín enzým používaný pri výrobe syrov, získava sa z tel'acích žalúdkov
chypre parfum z orientálnych živíc

I

I chemická značka jódu; intenzita elektrického prúdu

i-, in- predpona s významom záporu, ne-

I.N.R.I. skratka výrazu Iesus Nazaretus Rex Iudaeorum, Ježiš Nazaretský, kráľ židovský

iactatio prudké zmietanie sa pacienta na lôžku, jaktácia

-iatria druhá časť zložených slov s významom liečenie, lekárstvo

iatro- prvá časť zložených slov s významom zdravotný, zdravotnícky, lekársky, liečebný, liečenie

iatrofyzika smer v lekárstve v 17. storočí, vysvetľujúci pochody v ľuds-
kom tele ako mechanické a fyzikálne procesy

iatrogénia poškodenie zdravia negatívnym pôsobením liečebného zák-
roku

iatrochémia smer v lekárstve 17. a 18. storočia vysvetľujúci životné po-
chody v organizme chemickými dejmi

ib. skratka z ibidem = tamtiež

iberský týkajúci sa Pyrenejského poloostrova

ibidem tamtiež, odkazová skratka ibid., ib.

ibis exotický, bocianovi podobný brodivý vták

ibiš rastlina z čeľade slezovitých, ibiš lekársky

ibištek veľkokvetá rastlina alebo ker

ibn časť arabských mien s významom syn

idea myšlienka, nápad; základná predstava o konečnom výsledku osobnej
alebo spoločenskej činnosti; pojem, predstava

ideál vzor dokonalosti; nedosiahnuteľný cieľ snaženia, vysnená predstava

idealizácia nekritické zdôrazňovanie kladných hodnôt alebo predností
a zamlčovanie nedostatkov

idealizmus smer myslenia, podľa ktorého je ľudské vedomie prvotné
a bytie druhotné; nekritický postoj ku skutočnosti

ideálny dokonalý, príkladný, nedosiahnuteľný, neskutočný

idée fixe utkvelá myšlienka, fixná idea; v hudbe príznačný motív

idem to isté

idem per idem rovnaké rovnakým, bludný kruh; keď to isté je vysvetľova-
né tým istým

idem to isté; knižný odkaz; odkazová skratka

identický totožný, súhlasný

identifikácia v psychiatrii stotožnenie sa človeka s inou osobou, zisťo-
vanie totožnosti

identifikátor vo výpočtovej technike skupina znakov používaná na iden-
tifikáciu alebo pomenovanie údajov alebo ich vlastností

identifikovať zisťovať totožnosť; určovať základné vlastnosti jednotlivca
alebo predmetu za účelom jeho zaradenia do príslušnej prírodove-
deckej skupiny

identita totožnosť; zhoda, súlad, sebauvedomovanie človeka

ideo- prvá časť zložených slov s významom myšlienka, predstava, myš-
lienkový

ideogram obrázkový písmový znak (čínske písmo, mapové značky a
pod.); báseň písaná alebo upravená do obrazca, ktorý naznačuje
jej obsah; kaligram, carmen figuratum

ideokracia vláda ideí

ideológia súhrn názorov a teórií zo všetkých oblastí ľudskej činnosti,
ktoré zodpovedajú materiálno-ekonomickým podmienkam danej
spoločnosti alebo triedy

ideotyp najvhodnejší organizmus na šľachtenie

ideový myšlienkový, súvisiaci s ideou

idiazabel španielsky tvrdý ovčí syr

idio- prvá časť zložených slov s významom vlastný, zvláštny

idioblast bunka alebo skupina buniek, ktoré sa obsahom, tvarom alebo
inými vlastnosťami odlišujú od iných; vlastnými kryštalickými plo-
chami obmedzená čiastočka premenených hornín

idiocia najťažší stupeň slabomysel'nosti, idiotizmus

idiofón samoznejúci hudobný nástroj

idiogamia oplodňovanie samičích gamét gamétami samčiami toho istého
jedinca; samoopelenie, opelenie peľom z toho istého kvetu toho
istého jedinca

idioglosia vlastná reč malého dieťaťa
idiograf rukopis, vlastnoručný podpis
idiochromozóm určuje genetický podklad pohlavia; pohlavný chromozóm
idolatria sebaláska, narcizmus
idiolekt štýl jazykového prejavu príznačný pre určitú skupinu alebo jednotlivca
idiom svojrázny jazykový výraz, spravidla priamo nepreložiteľný, príslovie
idiomorfia vývoj kryštálov podľa ich vnútornej stavby zodpovedajúcich kryštálových tvarov
idiopatia choroba, ktorá nie je spôsobená úrazom alebo inou chorobou; choroba jednotlivého orgánu
idiopatický samostatne vzniknutý; vzniknutý z neznámej príčiny; vzťahujúci sa k vlastnej osobe
idiosynkrázia zvýšená citlivosť na niektoré javy alebo látky; neprekonateľný odpor
idiot duševne zaostalý človek; hlupák
idiotikon slovník jedného nárečia
idiotizmus idiotstvo, slabomyselnosť
ido umelý medzinárodný jazyk, z upraveného esperanta
idol modla, predmet zbožňovania, kultový predmet, nepravý ideál
idolatria uctievanie modly
idololatria uctievanie obrazov svätých
Idus v starorímskom kalendári označenie polovice mesiaca, 13. alebo 15. deň
idyla pohoda, pokoj, spokojný život alebo prostredie; literárny žáner ospevujúci pokojný život na vidieku; drobnejšia hudobná skladba pokojného charakteru
igelit plastická látka, mäkký polyvinylchlorid (PVC)
iglu kupolovité eskimácke obydlie zo snehu alebo ľadu
igni et ferro ohňom a železom, heslo rádu nemeckých rytierov pre násilnú germanizáciu Poľska a Pobaltia
igni- prvá časť zložených slov s významom láva, žeravý

ignipunktúra liečebná metóda vpichovaním horúcich ihiel do tela
ignorancia nevedomosť, neznalosť; duševná obmedzenosť; nevšímavosť
ignoratio elenchi neznalosť dokazovaného, keď je dokazované niečo iné ako má byť
ignorovať nevšimáť si, nedbať, zanedbávať
ignotum per ignotum neznáme definované neznámym
iguanodon vyhynulý bylinožravý veľjašter druhu dinosaurov, ktorý žil v druhohorách v Afrike
igumen predstavený pravoslávneho kláštora
ihrám pokrývka hlavy žien v Indii; odev mohamedánskeho pútnika na ceste do Mekky
ich-forma forma rozprávačskej prózy v 1. osobe
ichno- prvá časť zložených slov s významom stopa
ichnofosília fosílna stopa po činnosti organizmu, tzv. bioglyf
ichnogram odtlačok stopy nohy
ichnológia náuka o skamenelých stopách živočíchov
ichor pohyblivý roztok žulovitého hlbinného magmatu pôsobiaci na povrchových horninách zmeny na žulu
ichtamol amónna soľ získaná sulfonáciou dechtu; používa sa pri výrobe antiseptických masťí, pri liečbe omrzlín, zápalov a pod.
ichtyo- prvá časť zložených slov s významom ryba, rybací
ichtyofág živočích živiaci sa rybami
ichtyofauna určité druhy rýb v určitej oblasti
ichtyografia popis rýb
ichtyológia náuka o rybách, súčasť zoológie
ichtyóza chorobná šupinatosť kože
ikebana japonský spôsob úpravy kvetín
ikona obraz, najčastejšie Krista a svätcov v gréckom a východnom pravosláví; symbol na monitore počítača
ikonizácia nahradzovanie nápisov štylizovaným zobrazením, používanie ikon pri komunikácii s počítačom
ikono- prvá časť zložených slov s významom obraz, ikona
ikonodúlia uctievanie obrazov svätých, ikonolatria
ikonografia obrazopis, náuka o námetoch výtvarného umenia, najmä výz-

namných historických osobností

ikonoklazmus obrazoborectvo

ikonoskop starší typ televíznej kamery

ikonostas stena s tromi vchodmi oddeľujúca v pravoslávnych a grécko-katolíckych chrámoch oltárnu časť od priestoru pre veriacich

ikozaéder dvanásťsten

ikterus žltacka

iktus náhly ťažký záchvat (mŕtvica, úpal a pod.); rytmický prízvuk vo verši

ilácia vnesenie hnutelných vecí do prenajatého domu

ilegalita, ilegálnosť nezákonnosť; tajné pokračovanie v zakázanej verejnej činnosti

ilegítimny nezákonný, protiprávny, neplatný z hľadiska zákona; narodený mimo manželstva

ileitída zápal dolnej časti tenkého čreva

ileokolitída zápal hrubého čreva súčasne so zápalom bedrovníka

ileostómia umelý vývod tenkého čreva brušnou stenou

ileum dolná časť tenkého čreva

ileus nepriechodnosť čriev

ilikvidita platobná neschopnosť

ilimerizácia mechanické vyplavovanie ílov do hlbších vrstiev pôdy

ilimitovaný neobmedzený, neohraničený

ilit, illit nažltlý alebo biely ílovitý nerast so sľudovitou štruktúrou

iliterárny neschopný čítať a písať, nevzdelaný

illinoian tretia doba ľadová kontinentálneho zaľadnenia Severnej Ameriky

iluminácia osvetlenie, najmä slávnostné; výtvarná výzdoba stredovekých ručne písaných kníh

ilustrácia obrazová výzdoba, knižný obraz; vysvetlenie, zobrazenie

iluviácia pohyb látok po pôdnom profile, kde sa akumulujú

ilúvium pôda, ktorá sa nachádza v humídnych oblastiach pod elúviom

ilúzia klamná predstava, prelud

iluzívny existujúci len v predstave, neskutočný, vzbudzujúci dojem skutočnosti, veriaci nesprávnym predstavám

iluzionizmus podliehanie ilúziám, názor, že svet je púhe zdanie, ilúzia; opticky presvedčivé zobrazenie dejov alebo vecí

iluzórny pochybný, klamný, neistý; zdanlivý

image obraz, podoba, predstava, vonkajšie pôsobenie na verejnosť

imaginácia obrazotvornosť, predstavivosť; mylná predstava

imaginárny neskutočný, vymyslený, domnelý

imaginizmus anglický a americký básnický smer v 2. desaťročí 20. storočia

imago Dei obraz Boží, pojem teologickej antropológie, podľa ktorého je človek stvorený k obrazu božiemu

imago vyvinutý a pohlavne dospelý hmyz

imám duchovný a svetský vládca v niektorých polofeudálnych arabských zemiach; organizátor spoločných modlitieb v islamskej mešite

imamát územie spravované imámom

imámit prívrženec najväčšej šiítskej sekty veriacej v príchod dvanásteho imáma Mahdího (mahdisti)

imanencia vnútorná príslušnosť nepresahujúca možnú skúsenosť

imanentný vlastný niečomu; v niečom trvalo obsiahnutý

imateriálny nehmotný, duchovný

imatrikulácia zápis do matriky, na vysokej škole a pod.

imaturita nezrelosť, nedonosenosť novorodenca

imbecil ľahko slabomyseľný človek

imbecilita stredný stupeň slabomyseľnosti

imbibovať nasávať tekutinu

imbreviatura protokol o právnom vybavení vykonaný verejným notárom podľa konceptu listiny

imbroglio neporiadok, zmätok; v hudbe súčasné zoskupenie viacerých rytmov v jednej skladbe, postupný nástup niekoľkých melódií rôzne akceptovaných

imediálny bezprostredný, okamžitý

imenzita nezmernosť, nekonečnosť, obrovitosť

imenzurabilný nezmerateľný, nekonečne veľký

imerzia ponorenie, vnorenie; najvyšší stav hladiny mora prestupujúceho na klesajúcu pevninu; pri zatmení vstup telesa do tieňa; zvýšenie

indexu lomu svetla nahradením vzduchovej medzery medzi šošovkou mikroskopu a pozorovaným objektom kvapalnou vrstvou

imid organická zlúčenina s iminoskupinou

imidž, image výzor; pôsobenie na okolie, dojem na ľudí

imigrácia prisťahovalectvo

imín organická zlúčenina s väzbou medzi uhlíkom a dusíkom

iminentný bezprostredne nasledujúci, hroziaci

imisia prenikanie zápachu, hluku a pod. z jedného pozemku na druhý; škodlivé látky vo vzduchu pôsobiace negatívne na živé organizmy

imitácia napodobovanie, napodobenina

imitancia spoločný názov pre impedanciu a admitanciu

imitatio Christi nasledovanie, napodobovanie Krista, kresťanský život podľa evanjéla

Immaculata Nepoškvrnená, v katolíckej cirkvi prídomek Panny Márie

immunitas v starovekom Ríme oslobodenie od občianskych (napr. daňových) povinností udeľované sirotám a vdovám

imobilárny nehnuteľný

imobília nehnuteľnosť

imobilita nehybnosť, neschopnosť pohybovať sa, pohybovať končatinami

imobilizácia znehybnenie časti tela obväzom alebo iným spôsobom

imobilný nehybný, neschopný pohybu

imonukomplex imunitný komplex

imoralita nemravnosť, mravná otrlosť

imortalita nesmrteľnosť

impakcia nárážka, kolízia, zrážka

impakt kráter vytvorený dopadom meteoritu

impaktit sklovitá látka vznikajúca pri dopade meteoritu

impasibilita necitlivosť, ľahostajnosť, nezúčastnenosť; chladnosť

impasto spôsob maľby, založený na nanášaní hrubej vrstvy farieb

impedancia zdanlivý odpor vodiča pri prietoku elektrického prúdu; veličina charakterizujúca obvod striedavého elektrického prúdu alebo mechanický kmitavý obvod

imperatív rozkaz, príkaz; rozkazovací spôsob

imperátor cisár, vládca

imperfektný nedokonalý, nedokončený

imperfektum súminulý čas sloviac

imperforácia nevyvinutie, absentovanie niektorých prirodzených otvorov v tele

imperializmus úsilie o svetovládu, podľa komunistického učenia posledné štádium kapitalizmu

impérium ríša, svetovládna veľmoc

impermeabilita nepriestupnosť

impersonálny neosobný

impertinencia drzosť, opovážlivosť, nehanebnosť

impetigo chrasty, infekčné kožné ochorenie prejavujúce sa zapáleným pľuzgierikmi

impetuózný búrlivý, nespútaný, divoký, prudký

implantácia vsadenie tkaniva alebo časti orgánu do iného tkaniva alebo orgánu; uloženie oplodneného vajíčka v maternicovej sliznici

implantát časť tkaniva zavedená do iného tkaniva alebo organizmu

implantovať vykonávať implantáciu

implementácia uskutočnenie, realizácia, naplnenie; dodržanie záväzku

implicite vrátane

implicitný nevyvinutý, nerozvinutý; rozumejúci sa samo sebou; v niečom obsiahnutý, hoci priamo nevyjadrený

implikácia v matematike: zložený výrok, vyplývanie

implikovať zahrňovať, obsahovať; spájať

implózia náhle vniknutie tlaku do vzduchoprázdneho priestoru

imponderabilita nepostihnuteľnosť

imponovať vzbudzovať obdiv alebo úctu, silne na niekoho zapôsobiť

import dovoz; dovezený tovar

importantný naliehavý, dôležitý, závažný

importúnny nevhodný, ťažký, obťažujúci

impotencia neschopnosť, slabosť, najmä pohlavná, bezmocnosť

impotent muž trpiaci impotenciou

impotentný trpiaci impotenciou, pohlavnou slabosťou

impozantný veľkolepý, mohutný, pôsobiaci mohutným dojmom

impregnácia napustenie ochrannými látkami na zvýšenie odolnosti hmoty

voči vlhkosti; preniknutie ropy do okolitej horniny; ukladanie organických látok v stenách buniek; dosiahnutie nepriepustnosti

impresário umelecký podnikateľ; organizátor verejných umeleckých vystúpení

impresia dojem, vnem; pocit

impresionizmus umelecký smer z konca 19. storočia usilujúci o vyjadrenie osobného dojmu z okolitého sveta v danom okamihu

imprimatur súhlas autora a vydavateľa s vytlačením diela

imprinting vtlačenie; jav, keď živočích považuje za svoju matku predmet alebo cudzieho živočícha

impromptu vtipný nápad; výrok prednesený bez prípravy; nevel'ká, zľahka načrtnutá skladba

improvizácia prejav alebo jednanie bez prípravy; čo vzniká z okamžitého nápadu

impulz podnet, pohnútka, ponuka; dobový účinok sily

impulzívny prudký, náhly, poddávajúci sa okamžitému podnetu

imputovať pripočítat'; obviňit', ohovorit'

imunita odolnosť, schopnosť obrany; nedotknuteľnosť osoby, napr. diplomata alebo poslanca

imunitná reakcia reakcia imunitného systému

imunizovať v medicíne: zabezpečovať imunitu

imúnny odolný voči infekciám

imuno- prvá časť zložených slov s významom odolnosť, obrana, imunita

imunobiológia časť biológie, ktorá sa zaoberá výskumom imunitných reakcií v ľudskom organizme

imunocit bunka vytvárajúca protilátky ako odpoveď na prítomnosť antigénu

imunodeficiencia nedostatočná odolnosť, malá obranyschopnosť

imunodeficit nedostatočná imunita, imunitná nedostatočnosť

imunofarmakológia súčasť farmakológie študujúca imunologické účinky liekov

imunogén látka vyvolávajúca odpoveď imunitného systému organizmu

imunoglobulín bielkovinová súčasť krvného séra, ktorá má vlastnosti protilátky; proteín s protilátkovou aktivitou

imuno hematológia odvetvie hematológie, ktoré sa zaoberá výskumom krvných skupín a imunitných reakcií

imunoinkompatibilita neznášanlivosť, napr. pri transplantácii tkanív alebo orgánov

imunokompetencia schopnosť bunky odpovedať na antigénny podnet

imunokomplex imunitný komplex

imunológ odborník v imunológii

imunológia náuka o obranných reakciách organizmov a možnostiach zvyšovania imunity organizmov

imunosupresia obmedzenie schopnosti organizmu reagovať na podnet tvorbou protilátok

in extenso podrobne, obšírne

in absentia v neprítomnosti

in abstracto všeobecne, odľážito, nekonkrétne

in bianco na nevypísanú, prázdnu listinu (sa podpísať)

in concreto v danom, konkrétnom prípade; menovite, v skutočnosti

in continuo nepretržite, stále, súvisle, priebežne

in contrario naopak, v opačnom prípade

in contumaciam v neprítomnosti, kontumačne

in corpore hromadne, spoločne

in effigie obrazne, symbolicky

in eventum v určitom prípade, prípadne; v prípade, že sa stane to či ono

in favorem v prospech, k dobru

in flagranti pristihnutie pri čine

in genere všeobecne, vôbec

in honorem k pocte, na počesť

in infinitum do nekonečna, nekonečne

in loco v mieste, tu

in margine na okraji, mimochodom

in medias res k jadrú veci; bez dlhých úvodných rečí

in memoriam na pamiatku; posmrtné, ako posmrtná pocta

in merito v podstate; vo veci samotnej

in natura v prirodzenej podobe; skutočne; v potravinách (namiesto peňazí)

in nuce v jadre; krátko a stručne povedané
in originali v pôvodnej podobe, v originále
in perpetuum naveky, navždy
in persona osobne, vo vlastnej osobe
in- predpona s významom v-, na-
in publico verejne; pred verejnosťou
in puncto v tomto bode; pokiaľ ide o toto
in situ na pôvodnom mieste, vo svojej polohe
in skratka pre inch
in spe v nádeji; budúci, nadchádzajúci
in specie zvlášť, najmä, menovite
in status quo v terajšom stave
in toto vcelku, vôbec
in vino veritas vo víne je pravda
in vitro mimo živého tela
in vivo za živa, v živom alebo na živom tele
inadaptabilita neschopnosť prispôbiť sa prostrediu
inadekvátny neprimeraný, nezodpovedajúci
inaktivácia mikroorganizmov zásahy vedúce k likvidácii účinnosti mikroorganizmov
inaktivácia nečinnosť, neúčinnosť, nepôsobivosť; obmedzenie alebo zrušenie účinnosti, napr. mikroorganizmov
inanícia vysilenie, schudnutie z nedostatku výživy
inaparentný v medicíne: skrytý
inaugurácia slávnostné zahájenie alebo uvedenie do úradu alebo hodnosti
inauguračná adresa pamätný spis, programové vyhlásenie
inauguračný vstupný, zahajujúci
incentíva motivácia, popud, pohnútka, podnet
incest krvismilstvo, pohlavný styk medzi príbuznými; kríženie
incidencia v matematike vzájomná poloha dvoch útvarov so spoločnou časťou alebo prvkom alebo v sebe vzájomne obsiahnutých; výskyt dvoch ochorení naraz
incident príhoda, prípad, nemilá udalosť menšieho rozsahu
incidovať vrezávať, robiť zárez

incinerácia spopolnenie
incipientný v medicíne: začínajúci
incipit začína sa, v stredovekých knihách počiatkové slovo pred menom autora a názvom knihy, začiatok diela či textu
incízia chirurgický rez tkanivom
incizúra ryha, medzera, rez
incorporated označenie verejnej obchodnej spoločnosti v USA, skratka **Inc.**
Incoterms skratka výrazu International Commercial Terms, Medzinárodná obchodná doložka, v zahraničnom obchode dodacie podmienky
indagácia vyšetrovanie, pátranie
indebite bez záväzkov
indeciso v hudbe: nerozhodne, neurčito, váhavo
indefinitný neurčitý
indemnita odškodnenie, náhrada škody; beztrestnosť
independenti príslušníci puritánskeho hnutia v Anglicku za úplnú nezávislosť náboženských obcí; v USA náboženský smer nonkonformistov, kongregacionalisti
independentizmus hnutie za nezávislosť
independentný nezávislý, samostatný
inderit vodnatý boritan horečnatý, nerast
indeterminizmus učenie o nezávislosti ľudskej vôle, názor odmietajúci všeobecnú príčinnosť, napr. aj popierajúci zákonitosti prírodného vývoja
index odlišujúci ukazovateľ pridaný dole ku znaku matematickej veličiny; register; zoznam; merítko, výkaz o štúdiu na vysokých a vyšších odborných školách, hodnotový ukazovateľ, ukazovateľ premenných javov v pomere k určitému základnému stavu
indícia náznak, znak; nepriamy dôkaz, skutočnosť, z ktorej možno vyvodit ďalšie skutočnosti
indiferencia ľahostajnosť, vzájomné neovplyvňovanie, neurčitosť, neúčinnosť
indiferentný neurčitý, nerozhodný; nezúčastnený, ľahostajný, nečinný
indigénny pôvodný, domáci

indigestia porucha trávenia
indignácia rozhorčenie, nevôľa, pohoršenie
indignovaný rozhorčený, nahnevaný,; znesvätený
indigo modré organické farbivo, kedysi získavané z indigovníka, dnes najčastejšie syntetické
indikácia znak, znamenie; určenie, stanovenie liečebného postupu; signalizácia sledovaného stavu
indikatív oznamovací spôsob
indikátor látka poukazujúca zmenou svojho zafarbenia alebo inej viditeľnej vlastnosti na zmenu chemického zloženia danej látky; ukazovateľ
indikcia oznámenie, ohlásenie; cirkevná výzva; cyklus 15 rokov podľa kresťanského letopočtu
indikovaný oznámený, udávaný, predpísaný
indikovať určiť spôsob liečby
indirektný nepriamy
indiskrécia nezachovanie mlčanlivosti, porušenie dôvernosti alebo tajomstva; netaktnosť; vtieravosť; nešetrnosť; dotieravosť
indiskrétnosť porušenie dôvernosti; nedostatok mlčanlivosti o zverenej veci alebo tajomstve; porušenie tajomstva
indisponibilita nepoužiteľnosť, nemožnosť o niečom rozhodovať, nepohotovosť
indisponovaný dočasne neschopný vyvíjať normálnu duševnú alebo telesnú aktivitu; neschopný normálneho výkonu; postihnutý okamžitou nevoľnosťou; mrzutý, rozladený
indispozícia dočasná, náhla nespôsobilosť; nepriaznivý telesný alebo duševný stav
indium kovový prvok zo skupiny hliníka, používaný pri výrobe polovodičov, značka In
individualita osobitosť, svojráznosť; súhrn vlastností jedinca, ktorými sa odlišuje od ostatných
individualizmus zdôrazňovanie a uprednostňovanie osobných záujmov, zdôrazňovanie významu jednotlivca; výklad spoločenských javov ako výsledku činnosti jednotlivcov

individuum jednotlivec, jedinec; samostatný živočích alebo rastlina
indoeuropeistika vedný odbor, ktorý sa zaoberá porovnávaním indoeurópskych jazykov
indoeurópsky euroregión funkčný územný celok v Európe v prihraničných oblastiach susedných štátov
indolencia ľahostajnosť, nečinnosť; necitlivosť, bezstarostnosť; malátnosť; necitlivosť voči bolesti
indológia odbor zaoberajúci sa jazykmi, históriou a kultúrami indických národov
indoor domáci, vnútorný; v športe halový, sálový
indosácia, indosament prevodná doložka na rubu zmenky alebo cenného papiera; rubopis
indukcia úvod, uvedenie; postup od zvláštneho k všeobecnému; úsudok smerujúci od jednotlivého ku všeobecnému; vektorová veličina charakterizujúca elektrické, magnetické alebo elektromagnetické javy vzniknuté vložení látky do takéhoto poľa; v biológii súčasť procesu vedúceho k diferenciácii buniek a tkanív; metóda matematického dôkazu
indukčnosť skalárová veličina charakterizujúca schopnosť indukovať pri zmene elektrického prúdu elektromotorické napätie
induktor ručný generátor striedavého elektrického prúdu
indulgencia zhovievavosť, ohľaduplnosť; miernosť; odpustenie trestu; cirkevné odpustky
indult súhlas, povolenie; poskytnutá lehota; odročenie; dočasné vyňatie zo všeobecne platného zákona; povolenie nepriateľským obchodným lodiam k opusteniu prístavu do určitého času po vyhlásení vojny
indurácia stvrdnutie tkaniva zmnožením väziva
industria usilovnosť; činnosť, pracovitosť; priemyselná výroba, priemysel; súbor kamenných a kostných nástrojov a odpadov pri ich výrobe v jednotlivých pravekých kultúrach ako prejav ľudskej zručnosti
industrializácia zavádzanie, rozvíjanie priemyslu
ineditná literatúra nelegálne vydávanie zakázanej literatúry alebo zaká-

zaných autorov, samizdat

ineditum doteraz nevydané dielo, neverejnený spis

inefektívny neúčinný; bezvýsledný; liečebne neúspešný

inefektný neúčinný; nepôsobivý

inercia nečinnosť, necitlivosť; nečinnosť; vo fyzike zotrvačnosť

inerciálny, inerciálna sústava súradníc, v ktorej platí zákon zotrvačnosti

inertná látka chemicky neaktívna látka

inervácia zásobenie nervovými vláknami

inervovať spájať nervovými vláknami; znervózňovať

inezit vodnatý kremičitan vápenatomangánatý, nerast

infalibilný neomylný

infamácia zneuctenie, zhanobenie

infámia hanebnosť, podlosť, pohana, potupa

infancia obdobie detstva; vývojová etapa do pohlavného dospievania

infant kráľovský princ v Španielsku a Portugalsku

infantéria starší názov pre pechotu

infanticída zabíjanie detí z obavy, že ich nebude možné uživiť

infantilizmus zaostalosť vo vývoji; pretrvávajúce psychických a fyzických znakov detí v dospelosti

infantka kráľovská princezná v Španielsku a Portugalsku

infarkt ohraničené odumretie srdcového tkaniva po zamedzení prívodu krvi z tepny do srdcovej svaloviny

infaustný z lekárskeho hľadiska beznádejný, nepriaznivý

infekcia nákaza

infekčný nákazlivý, prenosný, napr. ochorenie

infekt zápalové ložisko v orgáne

infektológ odborník v infektológii

infektológia náuka o nákazlivých chorobách a spôsoboch ich liečby

inferencia odvodzovanie výrokov z iných výrokov

inferiorita menejcennosť, podradnosť; zaostalosť; podriadenosť

infernálny pekelný, diabolský

infertilita neplodnosť; opakované samovoľné potraty u žien

infertilný neplodný

infidelita nevera

infikovať nakaziť, preniesť nákazu

infiltrácia preniknutie, presiaknutie; vsakovanie zrážkovej alebo povrchovej vody do horniny; ukladanie cudzích látok alebo teliesok v tkanive, preniknutie príslušníka polície do zločineckej organizácie

infinitesimalita v matematike: nekonečno

infinitesimalný nekonečný, neobmedzený, súvisiaci s nekonečne malými veličinami

infinitív neurčitý spôsob sloviac

infinitizmus názor o nekonečnosti sveta, času, priestoru, opak finitizmu

infinitný nekonečný, neurčitý

infirmita slabosť, nespoľahlivosť, nepevnosť

inflácia znehodnocovanie peňazí a pokles ich kúpnej sily ako dôsledok nadmerného rastu obeživa a cien, opak deflácie

inflagranti, in flagranti pri čine, pristihnutie pri čine

inflamácia zápal, vzplanutie

inflammatory zápalový

inflexia ohyb, ohnutie; v geometrii obrat krivky

influencia vplyv, pôsobenie; jav v látke, na ktorú pôsobí elektrické alebo magnetické pole

influenza chrípka

informácia správa, oznámenie; vysvetlenie, poučenie

informatika teória vzniku, prenosu a spracovania informácií

informátor ten, kto podáva informácie alebo správy; donášač; starší názov pre domáceho učiteľa

informel spontánne vznikajúca abstraktná maľba

infra- prvá časť zložených slov s významom dole, pod, nízko

infračervený týkajúci sa neviditeľnej časti elektromagnetického spektra, s vlnovou dĺžkou od 760 do 1000 nm

infrakcia nalomenie, naštípenie kosti

infraklavikulárny podkľúčny

infralampa žiarovka vydávajúca infračervené žiarenie

infralitorál dno vodných plôch s dostatkom svetla pre rast vyšších rastlín

infraštruktúra materiálno-technické zázemie štátu alebo medzinárodnej

organizácie; odvetvie zabezpečujúce ekonomické a sociálne systé-
mové funkcie, napríklad energetika, doprava, stavby škôl a pod.

infrazvuk zvuk pod 16 hertzov, ľudským ušom nepočuteľný

infražiarič infračervený žiarič

infula orientálna alebo liturgická pokrývka hlavy, mitra

infúzia vliatie, naliatie; vylúhovanie pri teplote od varu po štandardnú
teplotu; intravenózne podávaný fyziologický roztok

infúzum nálev; výťažok z liečivých rastlín

Ing. skratka akademického titulu inžinier, z francúzskeho slova ingénieur

ingeniózny vynaliezavý, dôvtipný, nadaný, šikovný

ingerencia vplyv, zásah, zasahovanie; okruh vplyvu; rozsah pôsobnosti

ingescia prehltanie, príjem potravy; prenos infekcie konzumáciou pot-
ravín alebo vody

ingot odliatok kovu v podobe ihlana alebo kužeľa; blok; kov stuhnutý v
kokile

ingrediencia prísada, súčasť, diel

ingres prístup, vstup, právo vstupu

inguina trieslo, slabina, oblasť triesel, slabín

inhabilita nespôsobilosť sudcu, pretože nie je zaručená jeho nestrannosť

inhalácia vdychovanie jemne rozptýlených liečivých látok; vdychovanie
všeobecne

inhalátor inhalačný prístroj

inherencia vnútorná príslušnosť, súňaléžitosť

inherentný obsiahnutý v niečom; lipnúci na niečom; utkvelý; vnútorne
spätý

inhibícia v medicíne spomalenie fyziologických procesov v organizme;
zabránenie, prekážka; utlmenie, útlm činnosti; úradný zákaz

inhibítor prísada spomaľujúca alebo zastavujúca reakciu

inhomogenita nehomogenita, rôznorodosť

inhumánny neľudský, bezohľadný, bezcitný

inch britsko-americká jednotka dĺžky, palec (2,54 cm), skratka in

iniciácia zahájenie chemickej reakcie; vyvolanie, podnet; uvedenie do
tajomstva, zasvätenie; u primitívnych národov obrad prijímania
chlapcov medzi dospelých mužov

iniciála, iniciálka veľké ozdobné písmeno na začiatku kapitoly a pod.,
v botanike bunka nestrácajúca delením schopnosť ďalšieho delenia

inicializácia vo výpočtovej technike nastavenie počiatocnej hodnoty dá-
tového objektu; operácie potrebné na uvedenie zariadenia do počia-
točného stavu pred zahájením procesu

iniciatíva podnet, popud, počiatocný krok; podnetnosť, podnikavosť

iniciátor ľahko sa rozpadajúca látka na radikály a tým vyvolávajúca ini-
ciáciu, u výbušnín prostriedok na vyvolanie výbuchu

injekcia vstreknutie liečebnej látky do tela; látka takto vstrekaná; spev-
nenie pôdy alebo stavby vstrekaním betónu a iných látok; vstre-
kovanie, vstrek; vtlačenie tekutého magmatu do trhlín v horninách

injekčný vstrekovací, týkajúci sa injekcie

injektor zariadenie na počiatocné urýchľovanie častíc pred ich prenik-
nutím do vákovej komory hlavného urýchľovača

injikácia vstreknutie, vstrekovanie

injunkcia služobný príkaz, rozkaz; predpis

injuria urážka, ublíženie na cti, pohana

inkantácia zariekavanie, zažehňavanie

inkapsulácia opúzdrenie, vytvorenie tkaniva puzdra

inkarcerácia priškripnutie, napr. kýly; uväznenie

inkarnácia vtelenie, prevtelenie

inkaso vyberanie alebo príjem peňazí; likvidácia peňažnej pohľadávky

inkaustika maľba alebo rytie vo vosku

inklinácia náchylnosť k určitým chorobám; uhol medzi smerom siločiar
zemského magnetizmu a vodorovnou rovinou; sklon roviny obež-
nej dráhy planéty k rovine obežnej dráhy Zeme

inklinácia pôdy sklon pôdy

inklinovať tiahnuť k niečomu alebo niekomu, zaujímať sa o niečo alebo
niekoho; prejavovať náklonnosť, byť naklonený niečomu alebo
niekomu

inklusive vrátane, počítajúc do toho

inklúzia vzťah medzi triedami, množinami vyjadrovaný slovami „je pod-
množinou“; uzavrenina v bunke obsahujúca zásobné látky, farbivá
a anorganické kryštalické látky; cudzorodá hmota v hornine alebo

v neraste

inkognito zatajenie mena, pôvodu, totožnosti; krycie meno; tajne, nie pod vlastným menom

inkoherencia nesúvislá, nezrozumiteľná reč ako prejav poruchy myslenia; vo fyzike absencia pevných fázových vzťahov medzi kmitmi

inkolát štátna príslušnosť, občianstvo; v stredoveku šľachtické obyvatel'ské právo, obdoba dnešného štátneho občianstva, indigenát

inkomparabilný nezrovnateľný, neporovnateľný

inkompatibilita neschopnosť samčích pohlavných buniek oplodniť samičiu pohlavnú bunku; nezlúčiteľnosť tkanív alebo orgánov; nezlúčiteľnosť viacerých funkcií v jednej osobe; neznášanlivosť liekov podávaných súčasne; neschopnosť technických zariadení vzájomne komunikovať a spolupracovať

inkompatibilný nezlúčiteľný, neznášanlivý, napr. transplantovaný orgán

inkompetencia nepríslušnosť, nepovolanosť

inkonsekvencia nedôslednosť

inkontinencia neschopnosť udržať moč alebo stolicu

inkonvenienca nepríslušnosť, nevhodnosť; nepohodlie

inkonzekvenca vnútorný rozpor, nedôsledok, opak konzekvencie

inkonzistencia nesúdržnosť, nesúvislosť; nevytrvalosť, neudržateľnosť

inkorporácia včlenenenie, pričlenenenie, začlenenenie, prijatie za člena; zápis pozemku do pozemkovej knihy

Inkovia panovnícky rod v Peruánskej ríši do počiatku 16. storočia

inkrécia odovzdávanie výlučkov (hormónov) žľazami s vnútornou sekreciou priamo do krvného obehu

inkrement prírastok

inkrét vnútorný sekret; hormón vylučovaný priamo do krvi

inkriminácia obvinenie, výčitka

inkriminovaný obvinený, obžalovaný, dotknutý žalobou

inkrustácia ukladanie vápenných solí v tkanive; obalenie organickej látky nerastom; vyzrážanie látok z roztoku, potiahnutie minerálnym kameňom; ochranný povlak rastlín proti chorobám alebo škodcom

inkubácia čas, ktorý uplynie medzi naočkovaním mikróba do jeho rozmnoženia; doba vysedenia vtáčích vajec alebo umelého vyliahnutia

kurčiat; doba medzi prvým kontaktom s nákazou a prepuknutím choroby, nevedomé dozrievanie nápadu alebo riešenia

inkubačný týkajúci sa inkubácie, napr. inkubačné štádium

inkubátor zariadenie na uchovávanie predčasne narodených detí, liaheň

inkunábula prvotlač; tlač spreď roku 1500

inkvizícia vyšetrovací a súdny orgán stredovekej katolíckej cirkvi na potieranie kacírstva; fanaticky prísne a kruté vyšetrovanie

inline kolieskové korčule s kolieskami v jednom rade

inokulácia očkovanie

inokulum očkovacia látka

inoperabilný nevhodný na chirurgický zákrok, opak operabilného

inovácia obnovenie, obnova, zdokonalenie

input vstup; faktor výroby meraný vstupnými nákladmi; zadanie; vstup dáť do počítača

insania šialenstvo

inscenácia, inscenovanie uvedenie hry v divadle, v televízii a pod.; zosnovanie niečoho

insekt hmyz

insekticídy prostriedky na hubenie hmyzu

insektivora hmyzožravce

insektológ znalec hmyzu, odborník v insektológii

insektológia náuka o hmyze

inseminácia umelé oplodňovanie dobytka

inseminátor pracovník umelo oplodňujúci dobytok zmrazenými spermiami

insenzibilita znížená alebo žiadna schopnosť organizmu reagovať na podnety vonkajšieho alebo vnútorného prostredia

insert vložiť, vsunúť; príloha, náhrada

insígnie odznaky vyššej štátnej alebo vedeckej hodnosti (kráľovskej, rektorskej a pod..)

insinuovať ohovára; neprávom obviňovať alebo podozrievať; nahovárať niekomu niečo nepravdivé

insistovať trvať na niečom; naliehať, byť tvrdohlavý

insitný neškolený, laický, neodborný, naivný (napr. maliar)

inskripcia zápis

insolácia, insolancia liečba slnečným žiarením, slnkom; ožiarenie povrchu Zeme priamym slnečným svetlom; množstvo slnečného žiarenia dopadajúceho za jednotku času na zemský povrch; dopad slnečného svetla na horniny a jeho vplyvy na zmenu ich zloženia a tvaru

insolencia nehanebnosť, drzosť

insolvencia platobná neschopnosť, nadmerná zadlženosť

insomnia nespavosť, agrypnia

inspirovať vdychovať

instabilita nevyrovnanosť, napr. psychická instabilita

instantný rýchlorozpustný; predvarený; práškový

instigácia dráždenie, popudzovanie

instilácia kvapkávanie liekov

instradácia poštový alebo železničný predpis pre najvhodnejší smer a spôsob dopravy zásielky

insuficiencia nedostatočnosť, slabosť, zlyhanie činnosti orgánu

insuflácia vháňanie plynu do tela alebo do dutiny orgánu

insulárny ostrovný, týkajúci sa ostrova

insurekcia ozbrojené povstanie, odboj

inšpekcia prehliadka, dozor, dohľad; v medicíne vyšetovanie pacienta

inšpektor úradný dozorca, kontrolór

inšpícia dozor nad divadelným predstavením

inšpicient pomocník divadelného režiséra, ktorý dozerá na priebeh predstavenia

inšpirácia podnet, vnuknutie, náhly nápad, podnet k umeleckej tvorbe

inštalácia súbor pomocných zariadení v budove (elektrických, vodovodných a pod.); zariadenia; organizovanie, uvedenie do prevádzky; uvedenie do funkcie

inštancia stupeň riadenia spoločenského orgánu; príslušný orgán štátnej a inej verejnej správy

inštinkt prirodzený pud, vrodená reakcia živočícha na vonkajšie alebo vnútorné podráždenie, podnet; tušenie, vnuknutie

inštitúcia zariadenie, ústav, orgán

inštitucionalizmus ekonomický a sociologický smer, ktorý vidí základ

vývoja spoločnosti v inštitúciách a inštitútoch

inštitút ústav, vedecké alebo školské zariadenie

inštrukcia poučenie, návod, pokyn; predpis, príkaz; udelenie pracovných alebo iných príkazov

inštruktáž krátke zaškolenie, predvedenie inštrukcií

inštruktívny názorný, poučný

inštrument nástroj, prostriedok, pomôcka

inštrumentácia práca s prístrojmi, využitie prístrojov

inštrumentál siedmy pád skloňovania

inštrumentalista hráč na hudobný nástroj

inštrumentárka zdravotná sestra, ktorá pri operácii podáva chirurgovi nástroje, stará sa o ich sterilitu a nepoškodenosť

inštruovať dávať návod, poučovať, prikazovať

intabulácia zápis do verejnej, najčastejšie pozemkovej knihy

intaglia drahý kameň rezaný do hĺbky

intaktnosť celistvosť, neporušenosť, nedotknuteľnosť

intaktný neporušený, celistvý, nedotknuteľný

intarzia vykladanie nábytku odlišným drevom, slonovinou a pod. v podobe obrazcov alebo vzorov

integrácia scelenie, zjednotenie, spojenie, zmiešanie; výpočet integrálu

integrál neurčitý súhrn funkcií získaný postupom inverzným k derivovaniu; určité číslo, ktoré je súčtom nekonečného množstva diferenciálov; základný pojem matematickej analýzy, zovšeobecnenie súčtu

integrál určitý číslo, ktoré je súčtom nekonečného množstva diferenciálov

integrál základný pojem matematickej analýzy, zovšeobecnenie súčtu

integrálny celistvý, úplný, nedielny; podstatný; vzťahujúci sa na matematický integrál

integrátor prístroj registrujúci počet impulzov za jednotku času; zariadenie merajúce svetelný tok svetelného zdroja

integrita celistvosť, nedotknuteľnosť, neporušenosť

integrita osobnosti neporušenosť, celistvosť osobnosti

integrovat' spájať, zjednocovať, začleňovať; počítať integrál funkcie

intelekt rozum, schopnosť myslenia
intelektuál duševný pracovník, vzdelanec
intelektualizmus jednostranné zdôrazňovanie rozumového prístupu
inteligencia rozumovosť, duševná vyspelosť, múdrosť; schopnosť chápať a samostatne myslieť; označenie pre duševných pracovníkov
inteligent vzdelaný a rozhl'adený človek; duševný pracovník
intencia zámer, úmysel, jav, keď niektoré sloveso nevyžaduje vyjadrenie pôvodcu alebo cieľa deja
intencionalita zameranie úsilia na nejakú vec alebo čin
intendancia vrchná správa, napr. divadla; vojenská zásobovacia služba
intendant dozorný správny alebo umelecký orgán; kedysi veliaci dôstojník tylového zabezpečenia, zásobovací dôstojník
intenzifikácia zvyšovanie intenzity, zosil'ovanie
intenzimeter v jadrovej fyzike prístroj registrujúci počet impulzov prichádzajúcich za jednotku času na jeho vstup z detektora rádioaktívneho žiarenia
intenzita elektrického prúdu množstvo elektrického prúdu, ktoré prešlo za sekundu vodičom
intenzita napätie, sila; usilovnosť, mohutnosť
intenzita sila, napätie, úsilie; veľkosť sily alebo účinnosti; dôkladnosť, živosť, napr. farby; hĺbka, mohutnosť, napr. citu alebo zážitku
intenzita zrážok množstvo zrážok za časovú jednotku
intenzívny silný, účinný, mohutný; usilujúci o dosiahnutie najlepšieho výsledku; idúci do hĺbky, opak extenzívneho
inter arma silent Musae medzi zbraňami múzy mlčia, v prenesenom význame: počas vojen sa nedarí umeniu
inter nos medzi nami; dôverne
inter- prvá časť zložených slov s významom medzi, vo vnútri, počas, pred
interakcia vzájomné pôsobenie dvoch alebo viacerých činiteľov
interakt činiteľ podieľajúci sa na interakcii
interaktívny umožňujúci vzájomnú komunikáciu, priamy vstup do programu alebo činnosti
interatómový medziatómový

intercedent dlžný ručiteľ, rukojemník; prostredník
intercelulára medzibunkový priestor v pletive rastlín
intercepcia zadržiavanie zrážkovej vody na povrchu pôdy; zadržiavanie, zachytávanie
interceptor rušič vztlaku, usmerňovač prúdenia, spoiler
intercesia starorímske právo vyšších úradníkov zrušiť rozhodnutie nižších orgánov; prevzatie dlhu treťou osobou
interdikt zákaz, najmä cirkevný
interes záujem
interesantný zaujímavý, pozoruhodný
interfáza v biológii obdobie medzi dvoma po sebe nasledujúcimi mitózami
interfejs, interface rozhranie; prepojenie; styk, komunikačný prechod, medzistyk; prevodník medzi dvomi číslicovými systémami
interferencia stretnutie, zasahovanie, prelínanie; kríženie, skladanie
interferometria stanovenie indexu lomu svetla s využitím jeho interferencie; metóda analytického určovania zloženia zmesi plynov
interferón bielkovina, ktorá vzniká v bunke po napadnutí vírusom, chráni ďalšie bunky
interfertilita schopnosť vzájomného oplodnenia dvoch foriem živočíchnych alebo rastlinných organizmov
intergénový medzigénový
interglaciál obdobie medzi dvomi chladnými obdobiami v pleistocéne
interiér v medicíne vnútorné usporiadanie orgánov živočíchov; vnút-ranjšok, vnútorné zariadenie; filmová scéna nakrúcaná v ateliéri
interim medziobdobie; dočasné opatrenie, dočasný režim
interimálny provizórny, dočasný
interiorizácia zvnútornenie, prijatie skúsenosti do psychiky
interjekcia zvolanie, výkrik; citoslovce
interklúzia zátvorka
interkom systém na dorozumievanie vo vnútri určitého priestoru, napríklad medzi posádkou lietadla alebo základňovou a prenosnou časťou prenosného telefónu
interkontinentálny medzipevninový

interkozmický vesmírny
interkros juniorská kategória lakrosu
interkurentný pridružená ďalšia choroba k pôvodnej chorobe
interlineárny medziriadkový
interlingua umelý jazyk vytvorený na základe internacionalizmov, pôvodne nazývaný okcidentál
interludium medzihra, najčastejšie organová
intermediálny sprostredkujúci, tvoriaci medzičlánok, prepojenie
intermediárny medzi dvomi vecami, medzičlánkový
intermezzo vložka, vsúvka; medzihra; prestávka, medziobdobie
intermisia prerušenie, dočasné zastavenie (aj choroby)
intermitentný, **intermitovan**ý prerušovaný
intermitóza fáza medzi dvomi následnými mitotickými deleniami bunky
intermolekulárny medzimolekulárny, nachádzajúci sa medzi molekulami
intermuskulárny medzisvalový
interna vnútorné lekárstvo; slangové označenie interného oddelenia nemocnice
internácia nútený pobyt na určenom mieste
internacionál stúpenec internacionalizmu; športovec hrajúci alebo závodiaci v medzinárodnom stretnutí
internacionalizmus medzinárodnosť; vedomý prejav medzinárodnej solidarity
internalizácia osvojenie, prijatie normy alebo myšlienky
internát spoločná ubytovňa žiakov, študentov alebo učňov
internet svetová komunikačná sieť prepojených počítačov, web
internista lekár pre vnútorné choroby
internovať nariadiť nútený pobyt; uzavrieť do internačného tábora
interný vnútorný, domáci
interocepcia, **interorecep**cia v psychológii označenie vnútornej citlivosti
interoreceptor, **interoceptor** nervové zakončenie prijímajúce podnety z vnútorného prostredia
interparlamentný medziparlamentný
interpelácia verejne položená otázka členovi vlády v parlamente
interpendencia vzájomná závislosť

interpersonálný medziľudský
interplanetárny nachádzajúci sa medzi planetami, medziplanetárny
interpolácia vložka, vsúvka; neskoršia nepôvodná vsúvka do textu, výpočet čísla z dvoch susedných čísel
interpolácia vrstevníc vyšetrovanie bodov vrstevníc medzi kótovanými bodmi
interponovať vkladať, vložiť, vsúvať; sprostredkovať
interpozícia nenormálne uloženie nejakého orgánu medzi iné
interpret ten, kto podáva výklad, tlmočí význam, prekladateľ; výkonný umelec; vo výpočtovej technike prekladač
interpretácia výklad, objasnenie; tlmočenie, pretlmočenie; spôsob hry hudobníka alebo herca
interpunkcia rozdeľovacie znamienko; delenie viet znamienkami; kladenie rozdeľovacích znamienok na členenie písanej vety
interregnum medzivládie; v katolíckej cirkvi doba od skončenia vlády jedného pápeža do nastúpenia druhého
interrupcia umelé prerušenie tehotenstva
intersexualita nevyhranené pohlavie, pohlavná obojakosť
intersexualita obojpohlavnosť
intersexuálný majúci znaky obidvoch pohlaví
intersticiálný vsunutý, vmedzerený; medzitkanivový
interstícium vmedzerené tkanivo, riedke pojivo tkanív a orgánov, v ktorom prebiehajú nervy a cievy
intersubjektivita čo je spoločné všetkým alebo mnohým ľuďom
intertrigo prudký zápal kože, zaparenie
interval medzera, prestávka; časový úsek, medzičas; množina všetkých reálnych čísel
intervalla lucida jasné chvíľky duševne chorého človeka
intervencia zákrok, zásah, zasahovanie
interview novinársky rozhovor s významnou osobou
intestát zosnulý bez závetu
intestátna postupnosť dedičská podľa zákona (u zosnulého bez závetu)
intestinálný črevný
intestínum črevo

intifáda povstanie a odpor Palestíncov na územiach okupovaných Izraelom

intimácia, intimát úradné oznámenie vyšším orgánom nižšiemu orgánu

intimidácia zastrašovanie, nátlak

intimita dôvernosť, súkromie, útulnosť prostredia

intímny dôverný, súkromný; telesne alebo pohlavne blízky

intimus dôverný priateľ, blízky spoločník

intolerancia neschopnosť chorého znášať určité lieky; neznášanlivosť

intonácia správne nasadenie tónu pri speve, hre na hudobný nástroj

a pod.; tónové znenie hovorenej reči, melódia reči

intoxikácia otrava jedovatou látkou, vniknutie jedovatej látky do organizmu

intoxikovaný otrávený

intra- prvá časť zložených slov s významom vo vnútri, do vnútra, v priebehu

intraalveolárny nachádzajúci sa vnútri alveol

intraartikulárny nachádzajúci sa vnútri kĺbu

intracelulárny vnútrobunkový

intracerebrálny nachádzajúci sa vo vnútri mozgu

intracyklické kolísanie kolísanie populačnej hustoty druhu v priebehu roka

intráda úvodná fanfára alebo skladba, znelka, slávnostná ospevná reč

intradermálny nachádzajúci sa medzi vrstvami kože

intraflorálny uložený vnútri kvetu

intragénový nachádzajúci sa vo vnútri génu

intrakraniálny vnútrolebečný

intramolekulárny týkajúci sa javu prebiehajúceho vo vnútri molekuly

intramuskulárny vnútro svalový, medzisvalový

intransigentný nekompromisný; nezmieriteľný; netrpezlivý; neochotný zmieriť sa; radikálny

intranukleárny nachádzajúci sa vnútri jadra bunky

intranzitívny nepriechodný

intranzitívum neprechodné sloveso

intraperitoneálny nachádzajúci sa v brušnej dutine

intrauterinný vnútromaternicový

intravaskulárny nachádzajúci sa v cieve

intravenózný vnútrožilový

intravilán zastavaná časť územia obce, pozemok v tejto časti

intriga nástraha, pasca, úskočné jednanie; dejová zápleтка

intro- prvá časť zložených slov s významom vnútorný, vstup, vstupný

introdukcia úvod, uvedenie; predohra; zavádzanie konkrétneho živočíšneho alebo rastlinného druhu do novej oblasti

introjekcia vcítenie, vkladanie do vedomia, prežívanie

intronizácia uvedenie na trón, nástup panovníka

introspekcia seba pozorovanie; lekárske nahliadnutie do vnútra orgánu alebo organizmu

introvert človek uzatvárajúci sa do seba, opak extroverta

introverzia jednostranné zameranie na pozorovanie vlastných duševných pochodov; sústredenie sa na vlastný vnútorný život

introverzia sústredenie sa človeka na seba samého, opak extroverzie

intrúzia nežiaduce vniknutie; preniknutie do vnútra; v geológii prenikanie magmy do zemskej kôry; vnikanie cudzích útvarov do zvaru pri zváraní; podpovrchové telesá vyvretých hornín

intuícia poznanie vnuknutím; náhle vnuknutie, tušenie, predtucha

intuitivizmus filozofický smer, podľa ktorého je intuícia hlavným zdrojom poznania, v matematike smer odmietajúci existenciu matematických objektov mimo vedomia človeka

intumescencia zdurenie, nadmerné rozrastanie

inuk eskimácky grónsky lovec

inulín polysacharid zo zvyškovej fruktózy, zásobná látka mnohých rastlín

inundácia opakované zaplavovanie územia, povodne

invalid človek neschopný práce v dôsledku úrazu alebo ochorenia

invalidita úplná alebo čiastočná pracovná neschopnosť, v inej oblasti neplatnosť

invar zliatina železa a niklu s nízkou teplotnou rozťažnosťou

invariancia nemennosť, nepremennosť, stálosť

invariant v matematike výraz s nemennou hodnotou, nepremenná veličina

invariantnosť vlastnosť veličiny

invariantný nemenný

invázia prenikanie cudzopasníkov do organizmu; hromadné sťahovanie živočíchov; vpád; násilné, ozbrojené vniknutie na cudzie územie

invektíva slovný alebo písomný urážlivý výrok; slovný alebo písomný prudký útok na niekoho

invencia vtipný nápad; vynaliezavosť, najmä umelecká

inventár súhrn hnutelných vecí v určitom priestore; zoznam hnutelného majetku

inventarizácia kontrola účtov, vykonanie inventúry

inventúra súpis hnutelného majetku, tovaru a pod. v určitom mieste, firme a pod.; kontrola skutočného stavu majetku

invertný obrátený

invertor vo výpočtovej technike logický prvok realizujúci boolovskú operáciu negácie; operačná jednotka vykonávajúca zmenu polarít vstupného signálu

inverzia cukru štiepenie cukru na ovocný a hroznový cukor

inverzia obrat, obrátenie; prevrat, premiestenie; premiestenie orgánu na iné miesto; v matematike prípad, keď v permutácii stojí väčšie číslo pred menším; v meteorológii rast teploty vzduchu v určitej vrstve, normálny pokles teploty s výškou je prerušený jej náhlým nárastom; spracovanie exponovaného fotografického materiálu priamo na pozitívny obraz

inverzný film po jeho vyvolaní vzniká priamo pozitívny obraz

inverzný obrátený, prevrátený, opačný

investícia náklady na zaobstaranie, vybudovanie či opravu niečoho; kapitál vložený do firmy; stále aktíva podniku, napr. pozemky, stroje, budovy; novo zaobstarané základné prostriedky podniku

investigácia úradné vyšetrovanie, pátranie

investigatívny odhaľujúci nezákonnú činnosť, pátrajúci, vyšetrojúci, napr. novinár

investitúra slávnostné uvedenie stredovekého vazala do držby léna; menovanie biskupa do funkcie a držby majetku

investor osoba alebo orgán, ktorý vkladá kapitál do podnikania, hradí j

eho náklady

invokácia oslovenie; vzývanie, vzletné oslovenie, úvodná veta listiny, úvod eposu

involúcia normálny opätovný vývin niektorého orgánu alebo žľazy; zavinutie; zanikanie, zakrpatievanie; spätný vývoj orgánu po splnení funkcie

involverovať zahrňovať, obsahovať

inzerát platené oznámenie v tlači, reklama v oznamovacích prostriedkoch

inzercia v medicíne pripojenie orgánu k inému orgánu; úpon

inzula ostrov; viacposchodový dom bez átria; dom alebo blok domov ohraničený zo všetkých strán ulicami

inzulín hormón slinivky brušnej; výťažok zo zvierat je dôležitým liekom proti cukrovke a pri niektorých psychických ochoreniach

inzultácia útok, napadnutie; pohana vzťahnutím ruky

ion, iont častica s kladným alebo záporným nábojom

ionex menič iontov

ionizácia vznik iontu, najčastejšie odtrhnutím elektrónu od neutrálnej častice

ionizujúce žiarenie pri prechode hmotným prostredím vyvoláva ionizáciu

iono-, ionto- prvá časť zložených slov s významom iont, iontový

ionograf prístroj registrujúci hodnoty kritických kmitočtov vrstiev ionosféry

ionogram záznam ionografu

ionometria meranie intenzity röntgenového žiarenia

ionosféra ionizovaná vrstva zemskej atmosféry vo výške od 70 do 800 km

iontoforéza liečebná metóda, pri ktorej sú do kĺbov zavádzané ionty liekov

ipon bod v karate alebo v džude

ipsácia pohlavné sebaukájanie, masturbácia, onanovanie

ipso facto tým istým, už tým

iracionalita nerozumnosť, neschopnosť rozumového poznania

iracionalizmus idealistická filozofia popierajúca rozumovú schopnosť poznania

iracionálny protirozumový, rozumom nepochopiteľný; nadzmyselný
iradiácia jav, keď sa nám osvetlený predmet zdá väčší ako rovnako veľký tmavý predmet; ultrafialové žiarenie; vystreľovanie bolesti z postihnutého miesta

irbis väčšia stredoázijská mačkovitá šelma

irealita neskutočnosť

iredenta šovinistické hnutie za pripojenie časti štátneho územia obývaného národnostnou menšinou ku štátu, ktorého štátotvorným národom je národ, ku ktorému sa menšina hlási

iregularita nepravidelnosť

irelevancia nezávažnosť, zbytočnosť, nepodstatnosť

irelevantný nerozhodný, vedľajší, nesmerodatný

irénizmus úsilie o pokoj, nenásilnosť, zmierenie

ireparabilný nenapraviteľný, neopraviteľný

ireverzibilita nezvratnosť procesu alebo reakcie

ireverzibilný nezvratný, nenávratný, neschopný sa vrátiť do pôvodného stavu

iriabilita dráždivosť, citlivosť voči vonkajším podnetom

irídium ťažký a mimoriadne tvrdý kovový prvok, značka Ir

irido- prvá časť zložených slov s významom iris = očná dúhovka

irigácia záplava, zavodňovanie, zavlažovanie; výplach

irigo- prvá časť zložených slov s významom výplach, výplachový

irigografia röntgenové vyšetrenie hrubého čreva; irigoskopia

iris očná dúhovka; kvet kosatec

irisová clona druh ovládateľnej clony vo fotoaparáte

iritácia podráždenie, dráždenie

iritída zápal očnej dúhovky

iritovať dráždiť, vzrušovať; rušiť

irizovať lesknúť sa, hrať dúhovými farbami, dávať niečomu dúhové sfarbenie

iroko ťažké drevo tropických stromov s využitím v nábytkárstve

iron man železný muž, športovec, ktorý v priebehu 24 hodín absolvuje plávanie na 3800 metrov, 180 km jazdy na bicykli a maratónsky beh

irónia výsmech; úmyselné použitie slov v opačnom význame

ironický uštipačný, posmešný, výsmešný

ischémia miestna nedokrvenosť orgánov alebo tkanív

ischias bolesti v oblasti sedacieho nervu, zápal sedacieho nervu

ischuria chorobné zadržovanie moču

isídie drobné bradavičnaté alebo šupinkové výrastky na stielke lišajníkov

islam moslimské monoteistické náboženstvo uznávajúce boha Alaha, založené v 7. storočí nášho letopočtu Mohamedom

islandský vápenec číry skryštalizovaný vápenec

ismailiti príslušníci moslimskej sekty, ktorá sa oddelila od šiitov v 8. storočí n.l.

istesso v hudbe: rovnako (tempo)

istmus pevninská šija

ita est tak je

Itala najstarší latinský preklad biblie z 2. storočia nášho letopočtu

italika písmo mierne naklonené doprava, kurzíva

item tiež, ďalej

iterácia opakovanie rovnakého počtového obratu; opakovanie, opätovanie; vtieravé, pravidelne sa opakujúce predstavy; mimovoľné, rytmické pohyby v rovnakom slede

itinerár cestovný denník; opis cesty pri automobilových pretekoch

ius primae noctis právo prvej noci, za feudalizmu právo pána na sva-dobnú noc pri sobáši poddaného

íván v islamskej architektúre zaklenutý priestor, najčastejšie z pálených tehál, zdobený štukatúrou a obkladmi, otvorený oblúkom do vnútorného nádvorja mešity, paláca alebo domu

ixodóza kliešťom vyvolané ochorenie dobytká

ixolit fosílna živica

iza-, izo- prvá časť zložených slov s významom rovnaký, zhodný

izagon, izagón rovnouholník

izalobara izolínia tlakovej tendencie

izoamplitúda izolínia amplitúdy určitej veličiny

izobara krivka závislosti objemu na teplote pri stálom tlaku; izolínia tlaku vzduchu, spojnica miest s rovnakým tlakom vzduchu

izobata hĺbková súradnica

izobután plynný uhl'ovodík vznikajúci pri spracovaní ropy

izocefália vo výtvarnom umení umiestnenie hláv do rovnakej výšky

izocentrum bod medzi hlavným bodom a podnožníkom snímky územia

izoecho elektrický obvod meteorologického radaru

izogaméty rovnako veľké pohlavné bunky rovnakého tvaru, ktoré nie je možné rozlíšiť na samčie a samičie

izogamia splývanie izogamét, forma pohlavného rozmnožovania

izoglosa izolícia výskytu nárečového prvku

izogóna spojnica miest s rovnakou magnetickou deklináciou; izolícia smeru vetra

izohyeta izolícia súhrnu atmosferických zrážok

izohypsa spojnica miest s rovnakou nadmorskou výškou; vrstevnica

izochasma izolícia výskytu polárnych žiarí za rok

izochiona spojnica miest s rovnakou výškou napadnutého snehu

izochora krivka závislosti dvoch stanovených veličín pri termodynamickom deji prebiehajúcim pri stálom objeme

izochrónia časová zhoda nejakého javu, homochrónia

izochrónny súčasný, trvajúci rovnaký čas

izoimunizácia tvorba protilátok pôsobením druhovo vlastného antigénu

izoklas zásaditý vodnatý fosforečnan vápenatý

izoklina spojnica miest s rovnakou magnetickou inklináciou

izolácia osamotenosť, odlúčenosť, oddelenie od ostatných jedincov; zariadenie slúžiace na oddelenie chorých alebo väznených osôb; zariadenie alebo opatrenie na ochranu pred dotykom s nežiadúcim tepelným, zvukovým, elektrickým a pod. vonkajším vplyvom

izolacionizmus hnutie za nezasahovanie do záležitostí iných krajín a za sústredenie sa na vlastné problémy; úmyselný nezáujem o dianie v zahraničí

izolant izolačná hmota; nevodič, izolátor

izolátor teleso alebo zariadenie oddeľujúce rôzne elektrické potenciály

izolepa umelohmotná lepiaca páska

izolovaná množina podmnožina z izolovaných bodov

izoméria atómové jadrá, ktoré majú síce rovnaký počet protónov a ne-

utrónov, ale iné vnútorné usporiadanie; zlúčenina, ktorá má rovnaký molekulárny vzorec, ale odlišné fyzikálne a chemické vlastnosti

izoméry zlúčeniny s rovnakým molekulárnym vzorcom, ale rozdielnymi chemickými a fyzikálnymi vlastnosťami

izometria v matematike: zhodné zobrazenie, zhodnosť

izomorfia existencia dvoch či viacerých zlúčení s kryštálmi rovnakého typu, ktoré sa vzájomne môžu zastupovať, tvoriť zmesové kryštály

izomorfizmus vzájomná podobnosť matematických systémov

izonefa izolícia celkovej oblačnosti

izopatia liečenie látkami vznikajúcimi pri určitej chorobe

izopora izolícia ročných zmien niektorých zložiek magnetického poľa Zeme

izoprén nenasýtený uhl'ovodík, základná jednotka prírodného kaučuku, materiál na výrobu špeciálnych odevov, napr. potápačských skafandrov

izostáza hypotéza o rovnovážnom rozložení hmôt v zemskej kôre

izoterma spojnica miest s rovnakou teplotou; izolícia teploty vzduchu; krivka závislosti objemu tlaku pri stálej teplote

izotermálny majúci teplotu od 5 do 42 stupňov Celzia

izotermia jav, pri ktorom sa v určitej vrstve atmosféry nemení teplota s pribúdajúcou výškou

izotermický prebiehajúci pri stálej teplote

izotón člen skupiny nuklidov s rovnakým počtom neutrónov a s rôznym protónovým číslom

izotónia stav roztokov rôznych látok s rovnakým osmotickým tlakom

izotop jedna zo skupiny atómových jadier s rovnakým počtom protónov, ale s odlišným počtom neutrónov

izotopia odlišnosť atómov toho istého prvku počtom neutrónov atómového jadra

izotropia vlastnosť tuhých látok alebo roztokov, ktorých fyzikálne hodnoty sú vo všetkých smeroch rovnaké

izotypia vlastnosť látok, ktoré vytvárajú kryštály rovnakého typu, ale nemôžu sa vzájomne nahrádzať, čiže nemôžu vytvárať zmesové kryštály

J

J značka pre joule

jab tvrdý priamy úder v boxe z bezprostrednej blízkosti

jackpot, džekpot hazardná kartová a stávková hra; zvyškový bank pre ďalšiu hru, bank v pokri

jacuzzi, džakuzi veľká vírivá vaňa

jadeit biely až zelený nerast, slúžiaci na výrobu sošiek, kremičitan hlinitosodný

jadrový izomér izotop odlišný od iného izotopu obsahom jadrovej energie

jagdteriér psie plemeno vyšľachtené na poľovnicke účely, nemecký lovecký teriér

jaguár veľká mačkovitá šelma; značka luxusného automobilu

jáhen najnižší stupeň duchovného svätenia v katolíckej a pravoslávnej cirkvi, diakon

Jahve hebrejské starozákonné pomenovanie jediného boha starovekých Židov, Jehova

jachta športová, spravidla luxusne zariadená loď

jachting športová disciplína na oplachtených lodiach, jachtárstvo, plachtenie

jak tibetský horský tur s hustou dlhou srst'ou

jakobinizmus stupňovanie teroru a jeho obracanie do vlastných radov, podľa jakobínov z čias francúzskej revolúcie v 18. storočí

jaktácia prudké zmiatanie chorého pri niektorých horúčkovitých, infekčných a iných ochoreniach

jakuza japonská mafia; príslušník japonskej mafie

jam popínavá vytrvalá rastlina, ktorej hľuzy sú potravinou ako zemiaky

jamb, jambus dvojdobá veršová stopa zložená z ľahkej a ťažkej doby

jamboree, džembory národný alebo medzinárodný skautský zraz so stanovaním; slávnostné zhromaždenie

jamovanie, džemovanie improvizácia náhodného zoskupenia hudobní-

kov, najčastejšie džezových

jam-session improvizované vystúpenie džezových hudobníkov a súborov pre vlastnú zábavu

jang v čínskej filozofii kladný, svetlý, mužský princíp

janičiari vybrané pešie oddiely tureckej armády do začiatku 19. storočia, spravidla zo zajatých a poturčených balkánskych Slovanov

jansenizmus reformné hnutie v katolíckej cirkvi v 17. a 18. storočí medzi duchovenstvom a inteligenciou vo Francúzsku a Nizozemsku, inšpirované dielom biskupa Jansena na základe učenia sv. Augustína

jantár fosílna živica prevažne z ihličnatých stromov; ozdobný kameň, sukcinít

jantárová cesta obchodná trasa prechádzajúca viacerými krajinami v časoch Rímskej ríše

janus človek dvoch tvárí (podľa starorímskeho boha Janusa, ktorého takto zobrazovali)

japan ručný papier; jemná hodvábná tkanina; druh jednoduchého prenosného skleníka

japanológia odbor, ktorý sa zaoberá jazykom, históriou a kultúrou japonského národa

japonéria výtvarné dielo japonského pôvodu alebo napodobňujúce japonské motívy

japonka dvojkolesová vyklápacia kára na sypké stavebniny

jarl stredoveký titul krajského náčelníka v škandinávskych krajinách, neskôr titul švédskeho kráľovského miestodržiteľa

jarmok trh, spravidla výročný

jarovizácia prvé štádium fyziologického vývoja rastlín; spôsob rýchlania počiatočného vývoja jarných plodín zvyšovaním vlhkosti semena pri určitej teplote

jaspé (žaspé) textília utkaná z dvoch rôznofarebných materiálov

jaspis jemnozrnná odroda kremeňa, tmavá, takmer nepriehľadná odroda chalcedónu

jašmak závoj zahaľujúci tvár moslimských žien

jať v hlaholike a cyrilike označenie pre písmeno hlásky ě

javajka spodom vedená divadelná bábka, vajang

jazmín orientálny okrasný ker s typickou silnou vôňou
jeep, džíp vojenské alebo civilné terénne motorové vozidlo
jehovista príslušník náboženskej sekty Svedkov Jehovových, založenej v USA v 70. rokoch 19. storočia
jejunitída zápal strednej časti čreva
jejunum stredná časť čreva
jen základná menová jednotka v Japonsku
jer označenie zaniknutých slovanských samohlások a ich písmen (mäkký a tvrdý jer), názov podobne písaných hlások v azbuke (tvrdý a mäkký znak)
jeremiáda nárek, nariekanie; žalospev
jericho záhradný popínavý ker s voňavými kvetmi, zimolez kozí list
jet, džet lietadlo s tryskovým pohonom
jeté, žeté v baletе skok z jednej nohy na druhú
jet-set slangový výraz pre medzinárodnú smotánku, horných 10 000
jezabel krutá a prefíkaná žena (podľa starozákonnej kráľovnej Jezabel)
jezuiti rád rehoľných klerikov, založený v roku 1534 Ignácom z Loyoly, v roku 1773 zrušený a v roku 1814 obnovený, nazývaný aj Tovaríšstvo Ježišovo, Societas Jesu
jezuliatko Ježiško
jidiš spisovný jazyk židovských obyvateľov Európy, zmes nemčiny, slovanských jazykov a hebrejčiny
jimboit boritan mangánu, nerast
jin v čínskej filozofii negatívny, temný, ženský princíp
jitterburg spoločenský tanec zo 40. rokov 20. storočia, vyvinul sa zo swingu
Jób v tzv. Jóbovej knihe Starého zákona osudom ťažko skúšaný muž, prenesene trpiaci človek
job, džob práca, zamestnanie, pracovné miesto
jobber obchodník na burze, maklér, burzový špekulant orientovaný iba na niektoré cenné papiere; bezohľadný obchodník, kšeftár
Jóbova zvesť zlá správa o ťažkej, osudovej udalosti
jockey, žokej profesionálny jazdec na pretekárskom koni
jód chemický prvok patriaci medzi halogény

jodát soľ kyseliny jodičnej, jodičnan
jodid soľ kyseliny jodovodíkovej
jodistan soľ kyseliny jodistej
jodizmus otrava jódom
jódlovanie spev striedajúci hlasové polohy až do falzetu
jodoform organická zlúčenina jódu používaná na dezinfekciu
jódovať dezinfikovať jódom
jodovodík zlúčenina jódu a vodíka, bezfarebný plyn
joga staroindický filozoficko-náboženský smer usilujúci o dosiahnutie dokonalosti cestou odriekania a rozjímania, súbor telesných a duchovných cvičení
jogging rekreačný beh, športové oblečenie a obuv pre túto činnosť
jogín prívrženeц jógy, v prenesenom význame asketický človek, čudák
jogurt mliečny kysnutý výrobok z pasterizovaného zahusteného mlieka
johanit nerast, vodnatý síran uranylomeďnatý, súčasť rádioaktívnych rúd
johaniti v stredoveku založený cirkevný a neskôr rytiersky rád svätého Jána, ktorý sa po roku 1530 usadil na Malte, odtiaľ názov Maltézski rytieri
johimbín účinná látka z kôry tropických rastlín, kedysi používaná ako afrodisiakum
John Bull prezývka a karikatúrne označenie Angličana a Angličanov vôbec
joint venture forma spoločného podnikania s účasťou tuzemského a zahraničného kapitálu, spoločný podnik
joint, džojnt cigareta z marihuany
jojo celosvetovo populárna hračka, koliesko s drážkou po obvode, ktoré sa spúšťa a vyťahuje po niti
jo-jo efekt kolísavosť, veľký výkyv ukazovateľov a hodnôt; pri odtučňovacej diéte návrat do pôvodnej hmotnosti
jojoba olej tropického stromu používaný v kozmetike
jola jednotvážňová plachetnica, ľahký čln
jolka novoročný stromček a detská slávnosť pri nej, v ruskom prostredí obdoba vianočného stromčeka

Jom Kippur židovský sviatok Dňa zmierenia

jota latinský a grécky názov hlásky „i“

jotácia polosamohláskové i, ktoré tvorí s nasledujúcou samohláskou dvojhlásku

joule jednotka pre prácu, energiu a teplo, značka J

jourfixe, žúrfix deň pevne určený na prijímanie návštev

jovicentrický vzťahnutý ku stredu planéty Jupiter

joyrobic, džojrobik cvičenie pre radosť a potešenie

joystick riadiaca páka, pákový ovládač (pri hraní počítačových hier)

juan, jüan základná menová jednotka v Číne

jubilejný výročný, pamätný; oslavný

jubileum výročie, výročný deň, oslava tejto udalosti

jubiloso v hudbe: jasavo, nadšene

judaizmus židovské náboženstvo a kultúra, monoteistické náboženstvo vytvorené v 1. tisícročí pred n.l. palestínskymi Židmi a vychádzajúce z Mojžišovho starozákonného učenia

Judáš podľa biblie zradca Ježiša, v prenesenom význame neverný človek, zradca

judiciálny súdny, sudcovský

judicium súd, súdny výrok, úsudok, schopnosť úsudku

judikácia odsúdenie, rozsúdenie

judikát rozsudok a uznesenie, súdny výrok, nález

judikatúra rozhodovacia činnosť súdov, súhrn zásadných súdnych rozhodnutí

JUDr. skratka za juris utriusque doctor (doktor obojakého, teda štátneho a cirkevného práva), doktor práv

juglón zlúčenina v listoch a zelených šupkách vlašských orechov farbiaca kožu do hneda

jugulum predná krajina krčná, hrdlo

juka, yucca cudzokrajná drevina; izbová rastlina s bielymi kvetmi

jukebox, džuboks hudobný automat, hracia skriňa

julep osviežujúci nápoj s prísadou mäty piepornej

juliánsky kalendár zaviedol ho Julius Caesar v roku 46 n.l., platil do roku 1582

jumbo veľkokapacitný, obrovský, sloní (napr. lietadlo)

jungle, džingel, džangel využitie neobvyklých efektov jednotlivých hudobných nástrojov (napr. na znelky)

jungle style hra na dychové nástroje charakteristická najmä pre orchester Dukea Ellingtona

junior mladší z dvoch menovcov; dorastenec, hráč do 18 rokov

junker pruský a pobaltský šľachtic-veľkostatkár; cársky ruský šľachtický poddôstojník, neskôr absolvent špeciálnej dôstojníckej školy

junktím spojitosť, súvislosť; spájanie podmienok alebo požiadaviek

junktúra spojenie, napr. kostí

junónsky krásny, hrdý, vznešený

junta, chunta výbor, spoločnosť, združenie, v latinsko-amerických krajinách označenie vojensko-politickej skupiny, ktorá prevzala moc v krajine

Jupiter najvyšší boh starorímskej mytológie

jura stredný útvar druhohôr, v nadloží triasu a podloží kriedy

jurisdikcia výkon súdnej právomoci; nachádzanie práva

jurisprudencia právna veda, právnicko

juristický právnický, právny

jurta pôvodne táborisko, plstený stan s drevenou kostrou stredoázijských a mongolských kočovníkov

jury zbor znalcov alebo rozhodcov; umelecká, športová alebo iná porota

justáž, justácia konečné nastavenie meracieho prístroja

justícia spravodlivosť; súdne orgány a ich činnosť, súdnictvo

justičný omyl odsúdenie nevinnej osoby

justičný súdny

justifikácia ospravedlnenie, uznanie práva; dodatočné schválenie činu, najmä právneho

justovať nastaviť, pripraviť

juta lyková látka jutovníka spracovaná na vrecovinu (laná, povrazy, vrecia a pod.)

jutovník tropická rastlina

juvenálie starorímske hry mládeže

juvenílie diela z mladých rokov autora, prvotiny

juvenilné choroby postihujúce mladý organizmus

juvenilné pramene vznikajúce v mladých sopečných pohoriach vo veľkých hĺbkach

juvenilný hormón hormón hmyzu

juvenilný mladistvý, vyskytujúci sa v mladosti

juvenoid hormón regulujúci dospievanie

juventiológia veda o mládeži ako sociálnej a psychologickej kategórii

juventus puberta

juxta ústrižok cenného papiera na kontrolu pravosti; útržkový blok potvrdeniek a potvrdenka z tohto bloku; paragon

juxtapozícia polozenie dvoch textov vedľa seba za účelom ich porovnania, rast kryštálu prikladaním ďalších vrstiev rovnakého minerálu na menších jedincov, tvorenie slov spojením dvoch alebo viacerých slov bez zmeny ich podoby

K

ka v staroegyptskom náboženstve životná sila

Kaaba, kába v arabčine kocka, svätyňa islamu s posvätným veľkým čiernym kameňom na nádvorí mešity v Mekke

kabala stredoveké tajné židovské učenie; v prenesenom zmysle tajná náuka známa len zasväteným, v prenesenom význame intrigy, tajné pikle

kabaret zábavný program; podnik, v ktorom sa tento program predvádza

kábel sústava jedného alebo viacerých vodivých jadier v izolačnom obale; lano z viacerých vodivých vlákien obalené izoláciou

kabeláň súhrn činností spojených s vytyčovaním trasy káblov, ich uložením atď., súhrn takto uložených káblov

kabína menšia uzavretá miestnosť; izba na lodi; oddelenie v lietadle určené pre cestujúcich; telefónna hovorňa

kabinet malá izba, pracovňa; sklad školských pomôcok alebo zbierok; vláda; umelecky spracovaná skriňa s mnohými priehradkami a zásuvkami

kabotáž pobrežná lodná doprava, námorná plavba medzi prístavmi jedného štátu

kabrerit odroda annabergitu, nerast

kabriolet osobné auto so sklápacou alebo odnímateľnou strechou, otvorený automobil

kabuki japonské tradičné divadlo zo 14. storočia

kacír človek popierajúci časť náuky, napr. niektoré dogmy, heretik

kadáver mŕtve telo, mŕtvola; zdochlina

kadaverín mŕtvolný jed

kadaverózný mŕtvolný

kaddiš židovský náboženský hymnus, aramejská modlitba, kadoš

kadencia spád, rýchlosť, vystupňovanie; rýchlosť paľby; sólový záver inštrumentálnej skladby, pri zváraní množstvo zvarov vyrobených odporovou zvaračkou za určitý čas

káder stály útvar, kmeňové teleso; stály súhrn pracovníkov určitej organizácie; popredný pracovník

kadet začiatovník, nováčik; kedysi dôstojnícky čakateľ, žiak vojenskej dôstojníckej školy, krasokorčuliarsky skok

kádí islamský sudca

kadmium kovový prvok, značka Cd

kaduceus, caduceus symbol lekárskeho povolania, palica s ovínutým hadom

kaducita odúmrt', odumretie

kafiléria stredisko veterinárnej asanácie, kde sa likvidujú zvieracie mŕtvoly

kafilógia náuka o správnej výslovnosti a prednese

kaftan dlhý, voľný orientálny plášť, neskôr ho začali používať východoeurópski ortodoxní Židia

kagulár príslušník teroristickej fašistickej organizácie vo Francúzsku pred 2. svetovou vojnou

kachexia telesná schátralosť, ochablosť

Kain syn Adama a Evy, vrah svojho brata Ábela, v prenesenom význame bratovrah

kainit vodnatý síran draselnohorečnatý, nerast

kajak pôvodne eskimácky kožený čln, úzky a dlhý jednosedadlový čln

kajka severský morský vták

kajman druh krokodíla pôvodom z Južnej Ameriky

kajuta obytný priestor na lodi alebo v lietadle

kakadu druh austrálskych papagájov s veľkým chochoľom

kakaovník tropický strom pestovaný pre kakaové bôby

kakapo novozélandský papagáj, papagáj soví

kaki subtropický ovocný strom a jeho plody, tomel, churma, hurmikaki

kakodonia chybne vyvinutý chrup

kakofónia zvukový nesúlاد; zmätok

kakofrázia nepekná, zlá výslovnosť

kakolália sklon k prehnanému používaniu vulgárnych výrazov, koprolália

kakológia chybná výslovnosť; používanie nepekných slov

kakosmia porucha čuchu, čuchového ústrojenstva

kakoxén vodnatý fosforečnan železa, nerast
kaktus suchomilná rastlina s dužinatou stonkou
kalabasa fľaškovec obyčajný, rastlina
kaláber stratigrafický stupeň mediteránneho kvarteru
kalafúna prírodná živica z výronov ihličnatých stromov
kalám moslimská vierouka vychádzajúca zo starogréckej filozofie, podľa ktorej človek má síce predurčený osud, ale je zodpovedný za svoje činy
kalamajka český ľudový kolový tanec
kalamár nádobka na atrament
kalambúr slovná hračka založená na zvukovej podobe významovo odlišných slov
kalamita nehoda, nešťastie, prírodná pohroma; stav núdze
kalander hladiaci, žehliaci alebo lisovací stroj
kalanetika mnohonásobné opakovanie vybraných posilovacích cvikov
kalašnikov najrozšírenejší samopal na svete, nazvaný podľa ruského konštruktéra Kalašnikova
kalav klenba lebky
kalaverit teleurid zlata a striebra, nerast
kalcémia štandardná hladina vápnika v krvi
kalciferol vitamín D
kalcifikácia zvápenatenie, chorobné alebo prirodzené ukladanie solí vápnika do tkanív
kalcifit rastlina vyžadujúca pôdu s vysokým obsahom vápnika a vápna
kalcifóbny neznášajúci vápnik a vápno
kalcimeter prístroj merajúci obsah uhličitanu v pôde
kalcinácia vápnenie, pridávanie vápna; zahrievanie látok na vyššiu teplotu, aby sa vysušila alebo zbavila prchavých látok
kalcinémia hladina vápnika v krvi
kalcinovať vykonávať kalcináciu
kalcinóza ochorenie vyvolané ukladáním vápnika v pokožke a pri kĺboch
kalcioza blednutie rastlinných listov pôsobením nadmerného množstva vápnika v pôde
kalcit uhličitan vápenatý, nerast vápenec

kalcium vápnik, značka Ca
kalciúria chorobné vylučovanie vápnika močom
kalcivírus vyvoláva ochorenia ľudí aj zvierat, napr. gastroenteritídu
kaldera lievikovitý pažerák sopky
kalderit kremičitan mangánatoželeznatý, nerast
kaledonit síran olova a medi, nerast
kaleidofón zariadenie na pozorovanie kmitov
kaleidoskop optický prístroj so zrkadlami, ktoré vytvárajú z farebných sklíčok pestré obrazy; pestrý sled výjavov
kalendár súpis dní a mesiacov v časovej postupnosti
kalendy v starorímskom kalendári prvý deň mesiaca
kali- prvá časť zložených slov s významom draselný
kália juhoafrická trváca rastlina
kalián orientálna vodná fajka, nargilé
kaliber vnútorná svetlosť valcovitých telies; vŕtanie streľnej zbrane, vnútorný priemer jej hlavne; presné meradlo strojných súčiastok, mierka
kalibrácia, kalibrovanie úprava presnosti strojov a prístrojov; vybavenie meradiel príslušnými mierami, ciachovanie
kalif, kalifa islamský panovník so svetskou aj duchovnou právomocou
kaligrafia umenie krásneho písma, krasopis
kaligram báseň písaná alebo upravená do obrazca, ktorý naznačuje jej obsah, ideogram
kaliko riedka bavlnená tkanina
kalikreín bielkovinový hormón znižujúci krvný tlak
kalinit vodnatý síran draselnohlinitý, bezfarebný nerast
kalíšok do kruhu usporiadané drobné lístky pod kalichom rastliny
kalium draslík, značka K
kalk slovo vytvorené presným prekladom cudzieho slova (napr. mrakodrap z angl. slova skyscraper)
kalkant človek šliapajúci na mechy organov
kalkofilná rastlina vyžadujúca vápenatú pôdu
kalkofóbna rastlina neznášajúca vápenatú pôdu
kalkul výpočet, rozpočet; úvaha, rozvaha, odhad

kalkulácia účtovanie; výpočet, rozpočet, účtovná súvaha; úsudok
kalkulóza tvorba kameňov v tele
kalkulus kameň vo vývodoch žľazových orgánov
Kalliopé v starogréckom bájosloví jedna z deviatich múz, ochrankyňa epického básnictva a výrečnosti
kalm, kalma pás územia pozdĺž rovníka s malým prúdením vzduchu; bezvetrie
kalma pás územia pozdĺž rovníka s malým prúdením vzduchu; bezvetrie
kalmetizácia očkovanie proti tuberkulóze
kalo prirodzený úbytok na váhe tekutín pri doprave alebo dlhšom skladovaní
kalo-, kali- prvá časť zložených slov s významom krása, krásny
kalobiotika umenie krásne žiť
kalofónia ľúbozvučnosť, súzvuk
kalokagatia starogrécka predstava úplného súladu telesnej a duševnej krásy; ideál dokonalosti
kalor- prvá časť zložených slov s významom teplo, horúco, teplý, horúci
kalorescencia pohltenie svetla a jeho vyžiarenie vo forme tepelného žiarenia
kalória staršia jednotka tepelnej energie, tepla, značka cal
kalorická hodnota potravín výživnosť potravín vyjadrená v kalóriách
kalorimeter tepelne izolovaná nádoba na meranie tepla
kalorimetria náuka o meraní zmien tepelnej energie kalorimetrom
kaloritropizmus otáčanie rastlín alebo ich častí pod vplyvom tepla
kalotypia prvý spôsob zhotovenia fotografických kópií z papierových negatívov, talbotypia
kaloudácia úradné schválenie dokončenej stavby
kalpa v hinduistickej kozmológii vesmírny vek trvajúci 8 640 miliónov rokov
kalumet slávnostná ozdobná indiánska fajka,
kalus novoutvorené kostné alebo väzivové pletivo v okolí zlomenej kosti; rastlinné pletivo vznikajúce na poranenom mieste dreviny; zával
kalva horná časť lebky
kalvária umelecké zobrazenie Ježiša Krista, prenesene veľké utrpenie

(podľa biblickej hory Kalvária, na ktorej bol Ježiš ukrižovaný)
kalykant severoamerický ker
káma juhoafrická antilopa
kamae bojový postoj v karate
kamarila tajná vplyvná skupina okolo významnej osobnosti
Kámasútra staroindická učebnica lásky
kamaše priliehavé a pružné, spravidla veľmi teplé nohavice
kambala morská ryba so splošteným telom a očami umiestenými na jednej strane
kambiálny zmenkový
kambio zmenka; dlžobný úpis
kambrium najstarší útvar prvohôr
kamej, kamea drahokam alebo polodrahokam s vypuklým rezom
kamélia izbová rastlina alebo ker s veľkými kvetmi červenej alebo bielej farby
kamelot pouličný predavač novín
kamera komora; fotografický alebo televízny snímací prístroj
kameralistika najstarší spôsob účtovníctva
kamerlengo kardinál spravujúci majetok kardinálskeho zboru; kardinál zastupujúci pápeža v čase od jeho smrti do zvolenia nového pápeža
kamikadze japonský vojenský pilot - samovrah v 2. svetovej vojne
kamilka rumanček kamilkový, liečivá rastlina
kamión ťažkotonážny diaľkový nákladný automobil
kampaň väčšia jednorazová politická, propagačná a iná akcia; hlavné prevádzkové obdobie v niektorých priemyselných odvetviach a v poľnohospodárstve, napr. v cukrovarníctve; úmyselné a organizované ťaženie proti niekomu
kampanila zvonica stojaca mimo budovy chrámu
kampbelka hovorový výraz pre druh nosného plemena kačíc
kampus areál vysokej školy, vysokoškolské územie (priestor vrátane budov)
kampylit arzeničnan a fosforečnan chlóru a olova, nerast
kamufláž predstieranie, zastieranie, maskovanie
kamzičník trvalka so žltými kvetmi

kamzík horský prežúvavec žijúci vo vyšších horských polohách
kanabis, canabis konope
kanadský balzam terpentín z jedle balzamorej používaný vo farmácii
kanady druh vyššej koženej obuvi, najmä vojenskej
kanál stoka; umelý prieplav; vlnová dĺžka televízneho alebo rozhlasového vysielača
kanalizácia systém zariadení na odvádzanie mestských odpadových vôd
kanárik malý spevavý vták chovaný v klietkach
kanasta druh kartovej hry
kanát podzemný kanál pre rozvod vody z horských studní
kanava riedka bavlnená tkanina na vyšívanie
kanavália plazivá subtropická rastlina
kanavanín kyselina maslová, aminokyselina v niektorých potravinách
kancela železná mreža oddeľujúca oltárny priestor v starokresťanských bazilikách
kancelár v stredoveku vedúci úradník svetského alebo duchovného vyššieho úradu; titul niektorých stredoeurópskych kurfirstov; v niektorých krajinách, napr. v Nemecku, titul najvyšších predstaviteľov štátu, napr. predsedu vlády; predstavený vysokého úradu, najčastejšie prezidentskej kancelárie
kancer- prvá časť zložených slov s významom rakovina, rakovinový
kancer, cancer rakovina
kancerizácia premena na zhubný nádor
kancerogéza vznik zhubného bujnenia
kancerózny rakovinový
kancionál chrámový spevník
kancona milostná pieseň alebo báseň
kančil malý párnokopytník, ktorého vlasťou sú tropické oblasti Ázie a Afriky
kandahár lankové lyžiarske bezpečnostné viazanie
kandela jednotka svietivosti, značka cd
kandeláber stojan pouličnej lampy
kandidát čakateľ, uchádzač, náhradník, vedecká hodnosť kandidáta vied, skratka CSc.

kandidatúra uchádzanie sa o funkciu alebo o hodnosť kandidáta vied
kandidóza infekcia spôsobená kvasinkou žijúcou bežne v tráviacom trakte a v pošve, moniliáza
kandizovať presladzovať napr. ovocie, orechy a pod., presladením konzervovať
kandys rafinovaný repný cukor vo veľkých kryštáloch
kandyt tvrdý cukrík zo sacharózy a škrobového sirupu
kanelácia žliabkovanie povrchu stavby, najmä stĺpov
kanelloni štvorcové cestoviny o veľkosti strany cca 12 cm
kanelúra zvislý žliabok drieka piliera alebo stĺpa, žliabok v omietke stavby
kanibalizmus ľudozrúctvo, antropofágia
kanister plastová alebo kovová nádoba na prepravu tekutín, najčastejšie benzínu
kankán výstredný francúzsky tanec s vysokým prednožovaním
kannabinol živicový produkt z niektorých druhov konope, súčasť hašiša
kanoe pôvodne indiánsky čln, dnes športový čln poháňaný pádlom
kanón druh dela s dlhšou hlavňou a plochou dráhou letu strely
kaňon hlboké a úzke riečne koryto alebo údolie so strmými stenami vytvorené riečnou eróziou
kánon pravidlo, merítko, súbor zásad alebo pravidiel; kontrapunktická hudobná forma s rôznym nástupom jednotlivých hlasov; predstava o ideálnych proporciách
kanonáda sústredená delostrelecká paľba
kanonický cirkevný; ten, ktorý je v súlade s cirkevnými predpismi
kanonier pôvodne delostrelec, v prenesenom význame strelec, napr. futbalista
kanonik kňaz vykonávajúci slávnostné bohoslužby v určitom kostole
kanonika súbor pravidiel platných pre určitú oblasť
kanonizácia prehlásenie za svätého, svätorečenie
kanopa staroegyptská kamenná pohrebná nádoba
kantabilita spevnosť
kantáta rozsiahla symfonická skladba pre orchester, zbor a sólových spevákov; oslavná báseň

kantilácia spievané čítanie bohoslužobného textu
kantiléna melodická línia spevu alebo nástrojovej hudby; krásna melódia
kantína jedáleň, závodná jedáleň
kanton vyšší územnosprávny celok v Číne a vo Švajčiarsku; štvoruholníkové pole v ľavom hornom rohu vlajky
kantonácia ubytovanie vojska mimo posádku
kantor učiteľ
kanyla jemná hadička zavádzaná do tela
kaoliang významná obilnina teplých oblastí, sorgo, cirok
kaolín hornina obsahujúca kaolinit, surovina pre keramický priemysel; kaolínová hlinka
kaolinit ílový minerál v kaolíne, surovina pre keramický priemysel
kaón elementárna častica patriaca medzi mezóny
kap mys, pláštenka
kapa názov gréckej hlásky a písmena „k“
kapacita lebky objem lebečného priestoru
kapacita objem; výkonnosť; schopnosť obsiahnuť; vynikajúci odborník; schopnosť vodivých telies viazať na seba elektrické množstvo; pomer elektrického množstva na vodiči k jeho napätiu
kapacita pľúc maximálne množstvo vzduchu, ktoré dokážeme vydýchnuť z pľúc pri maximálnom nadýchnutí
kapacizmus nesprávna výslovnosť hlásky k
kaparovník, kapara stredozemný trnitý ker s chutnými púčikmi
kapary púčiky kra kapara, obľúbená lahôdka
kapciózny zámerný, záludný, viacmyselný
kapela tanečné, ľudové, pochodové a pod. hudobné teleso
kaper pirát, námorný lupič; loď, ktorá berie do zajatia počas vojny nepriateľské alebo neutrálne lode
kapia druh úzkej podlhovastej červenej papriky, ktorá sa suší a melie alebo nakladá do oleja
kapilára trubica s veľmi malým vnútorným priemerom; vlásočnica; jemný prieduch v pôde
kapilarita zvyšovanie alebo znižovanie hladiny v kapiláre; vystupovanie podzemnej vody v priepustných horninách

kapitácia suma, ktorú v SR dostáva súkromný lekár od poisťovne na jedného pacienta; v staroveku a stredoveku daň z hlavy, poplatok za jednu osobu
kapitál hodnota majetku, majetok; to, čo investorovi umožňuje zisky z tzv. nadhodnoty, finančné alebo iné aktíva, napr. hmotný majetok alebo pracovná sila
kapitála písmeno veľkej abecedy vo výške písmena malej abecedy; hlavica stĺpa s plastickou ozdobou, kapitel
kapitalizmus spoločenské zriadenie typické súkromným vlastníctvom výrobných prostriedkov a voľným trhom
kapitán vojenská hodnosť; veliteľ lode alebo lietadla; vodca, veliteľ; hráč zastupujúci celé družstvo
Kapitol jeden zo siedmich pahorkov starovekého Ríma; budova amerického kongresu vo Washingtone
kapitola časť knihy alebo spisu, časť niečoho, vo väčších zákonoch označenie jednotlivých častí
kapitula zbor kanonikov pri katolíckom chráme; zbor kláštorných predstaviteľov a ich zhromaždenie
kapitulácia vzdanie sa, podriadenie sa, podrobenie sa; zloženie zbraní
kapitulantsvo porazenectvo, šírenie porazeneckej nálady, pesimizmus
kápo hlavná osoba, vodca; v nacistických koncentračných táboroch dozorca z radov väzňov
kapodaster posuvný pražec pripevňovaný na krk brnkacieho strunového nástroja, najčastejšie gitary
kapota kryt motora, najmä automobilov a lietadiel
kappa v gréckej abecede znak pre hlásku k
kapparot židovský zvyk rituálneho obetovania kohúta a sliepky pred sviatkom Jom Kippur, Dňom zmierenia
kaprál zastaralý výraz pre desiatnika
kapric rozmar, vrtoch
kapriciózny vrtošivý, náladový, rozmarný, nevypočítateľný
kapriola bláznovstvo, bláznivý nápad; vysoký skok koňa; skok vôbec, kotrmelec; tanečná skoková figúra
kapsaicín benzénový derivát spôsobujúci štiplavú chuť papriky a použí-

vaný vo farmácii

kapsantín červené farbivo v plodoch papriky

kapsľa tobolka obsahujúca liečivo; rozbuška; puzdro, schránka

kapsula obal; puzdro

kaptácia zaujatie hypnotizovanej osoby hypnotizérom; zaujatie, oslnenie

kaptatórny záludný

kapucín druh veľmi mäkkého hnedého uhlia, používaný aj na výrobu farbív; člen žobravého mníšskeho rádu františkánov; káva s trochou mlieka, kapučíno

kapucináda plané mentorovanie (podľa kapucínskeho mravokárneho kázania)

kapučíno káva s malým množstvom mlieka, kapucín

kapybara najväčší hlodavec, pochádza z Južnej Ameriky

kar uzáver horského ľadovcového kotla; hostina po pohrebe na pamiatku zosnulého

karabína krátka ľahká puška; zaistené kovové putko

karafa sklenená fľaša so zabrúseným hrdlom

karafiát klinček, rôznofarebný kvet

karaka stredoveká plachetnica s tromi alebo štyrmi sťažňami a vysokými ustupujúcimi nástavbami na korme aj na prove

karakal stepný rys žijúci v Ázii a v Afrike

kara-kara opojný nápoj niektorých tichomorských národov

karakola pohyb závodného koňa v kruhu; v 16. storočí bojová formácia jazdectva na boj proti pechote vyzbrojenej strelnými zbraňami

karakul kožušina z jahniat uzbeckej ovce, sivý perzián, širaz

karakum názov stredoázijských púští a polopúští

karakurt juhoeurópsky a ázijský jedovatý pavúk

karambol zrážka, náraz (napr. guľou na gulečníku)

karamel pálený, karamelizovaný cukor

karanténa dočasné obmedzenie pohybu osoby podozrivej z infekčnej choroby; odlúčenie, oddelenie, dočasná izolácia

karát jednotka hmotnosti drahokamov, drahých kovov a perál (=0,2 g); merítka rýdzosti drahých kovov

karate japonské kontaktné bojové umenie

karaván obytný automobil alebo obytný prívies automobilu

karavána výprava v púšti; dlhý sled dopravných prostriedkov; špeciálne letiskové vozidlo na pomocné riadenie pristávania a odletu lietadiel

karavánseráj útulok, ubytovňa pre karavány

karavela trojsťažňová stredoveká loď; francúzsky typ tryskového dopravného lietadla

karbamid močovina

karbid vápnika pôsobením vody sa z neho získava acetylén

karbid zlúčenina uhlíka s kovom alebo polokovom

karbidácia zahrievanie kovu alebo oxidu kovov s uhlíkom bez prístupu vzduchu, získavanie karbidu týmto postupom

karbofer v baníctve prístroj na zisťovanie prítomnosti metánu v banských plynách

karbol vodný roztok kyseliny karbolovej, dezinfekčný prostriedok

karbón útvar mladších prvohôr s výskytom nahosemenných rastlín a plazov

karbonácia uhlia získavanie koksu zahrievaním uhlia pri vysokej teplote a bez prístupu vzduchu

karbonácia zušľachtovanie textílií pôsobením kyseliny sírovej na rastlinné nečistoty vlny; umelé sýtenie oxidom uhličitým, napr. nealkoholických nápojov; konzervácia dreva opaľovaním

karbonádo čierna odroda diamantu

karbonári talianska a francúzska tajná buržoázna revolučná organizácia v 19. storočí, ktorá usilovala o zvrhnutie bourbonovskej dynastie

karbonát uhličitán; čierna odroda diamantu, sivo až čierne sfarbená grafitom, karbonádo

karbonatizácia rozklad hornín zvetrávaním

karbonifikácia premena rastlín na uhlie

karbonizácia uhoľnatenie, zuhoľnatenie, druh fosilizácie; zahrievanie organických látok za neprítomnosti vzduchu, zuhoľňovanie; spôsob odstraňovania celulózoých vlákien z vlny

karbonylácia reakcia acetylénu s oxidom uhoľnatým a zlúčeninami s vodíkovým atómom

karborafín práškové rastlinné uhlie s veľkou adsorpciou

karbovanec menová jednotka Ukrajiny
karboxyl jednoväzbová funkčná skupina organických karbónových kyselín, karboxylová skupina
karboxylácia zavedenie karboxylovej skupiny do molekuly organickej zlúčeniny
karbunkul hnisavý zápal kože a podkožného tkaniva, vlasových váčkov
karburátor zariadenie vytvárajúce zápalnú zmes pre motor
karcer trest školského väzenia na stredných školách v 19. storočí
karcinofóbia chorobný strach z ochorenia na rakovinu
karcinogén látka spôsobujúca zmeny normálnych buniek na nádorové, karcinogénne
karcinogenéza vznik a vývoj zhubného nádoru
karcinogenita schopnosť vyvolať nádorovité bujnenie
karcinogénny rakovinotvorný
karcinológia náuka o zhubných nádoroch
karcinóm zhubný nádor, rakovina
karcinostatikum látka zastavujúca rozmnožovanie a rast buniek nádorových tkanív, cytostatikum
karcinóza celkové zachvátenie organizmu rakovinou
karda astrovitá rastlina pestovaná ako zelenina
kardamon zázvorovitá rastlina, korenie
kardan kĺbová spojka na prenos pohybu medzi dvomi hriadeľmi; zariadenie na udržanie jemných prístrojov vo vodorovnej polohe
kardia vyústenie pažeráka do žalúdka
kardiak človek trpiaci chronickou srdcovou chorobou
kardiaká lieky povzbudzujúce činnosť srdca
kardialgia bolesť žalúdka; bolesť v srdcovej krajine
kardiálny týkajúci sa srdca alebo vyústenia pažeráka do žalúdka
kardinál vysoký hodnostár katolíckej cirkvi oprávnený voliť pápeža, po pápežovi najvyšší duchovný hodnostár; pestrofarebný pinkovitý vták teplejších oblastí Južnej a Severnej Ameriky
kardinálka kaprovitá akváriová ryba
kardio-, **kardi-** prvá časť zložených slov s významom srdce, srdcový
kardiocentrum stredisko pre výskum a liečbu ochorení srdca

kardiochirurg odborník v kardiochirurgii
kardiochirurgia odbor chirurgie, ktorý sa zaoberá chirurgickou liečbou ochorení srdca a veľkých srdcových ciev
kardiológ odborník v kardiológii
kardiológia srdcové lekárstvo
kardiomonitor prístroj zaznamenávajúci činnosť srdca na obrazovke – monitore
kardiomyopatia ochorenie svaloviny srdca vedúce k srdcovej slabosti a poruchám srdcového rytmu
kardionálny hlavný, rozhodujúci, podstatný, najdôležitejší
kardioplegia zástava srdca, srdcová mŕtvica
kardiopulmonálny týkajúci sa srdca a pľúc
kardioskop elektrónkový oscilograf s monitorom na sledovanie bioelektrických potenciálov srdca
kardioskopia vyšetovanie srdcovej činnosti kardioskopom
kardiospazmus porucha kruhového svalu uzatvárajúceho prechod z pažeráka do žalúdka
kardiostimulátor prístroj stimulujúci srdce elektrickými impulzmi
kardiotachograf prístroj zaznamenávajúci tep srdca
kardiotómia chirurgické rozšírenie priechodu pažeráka do žalúdka
kardiotonikum liek rastlinného pôvodu povzbudzujúci činnosť srdca
kardiovaskulárny týkajúci sa srdca a ciev
karditída zápal srdca
karé bravčové mäso z chrbta; obdĺžnikový kanton na vlajke; štvorcový útvar spoločných figurálnych tancov
karencia nedostatok niektorej živiny alebo látky vyvolávajúci chorobný stav rastliny; nedostatok; čakacia doba, počas ktorej sa prerušuje nejaká činnosť
karet podľa predpisov a zásad judaizmu, trest vyhnania zo židovskej obce; označenie predčasnej smrti človeka chápanej ako boží trest
kareta druh veľkej morskej korytnačky teplých morí, kareta obrovská; ľahký jednozáprahový voz, kára
karfolit zásaditý kremičitan mangánu a hliníka, kosoštvorcový nerast
kargo lodný, železničný alebo letecký náklad

kari, curry jemne mletá orientálna zmes ostrých tropických druhov korenia

karibu druh soba

karier jedinec prenášajúci dedičné choroby; druh bradavičnatého holuba

kariéra úspešná životná dráha, rýchly postup v zamestnaní, dosiahnutý úspech

karies zubný kaz, dlhodobý zápal kosti; kostižer

karikatúra zosmiešňujúce vyobrazenie; nepodarený kresliarsky výtvor, spotvorenina

karimatka plastová tepelne izolujúca podložka, na ktorej ležia ľudia napr. na pláži či na kúpalisku

karit hornina z ortoklasu, albidu a egerínu

karma v indickom náboženstve predurčenie človeka, jeho osud; plynový prietokový ohrievač vody

karmata stúpenec šiitského hnutia usilujúceho o zavedenie všeobecnej rovnosti a spravodlivosti

karmelita člen žobravého mníšskeho rádu

karmín červenofialové farbivo, karmazín

karnalit vodnatý chlorid horečnato-draselný, kosoštvorcový nerast

karnát vo výtvarnom umení označenie farby ľudského tela

karneol žltočervený chalcedón, nerast

karner kaplnka s kostnicou

karnet colná priepustka pre motorové vozidlá a ich náklad, blok poukážok alebo poukazov

karneval veľká slávnosť za účasti maskovaných osôb, sprievod, maškarný ples

karnifikácia nahradenie plúcneho tkaniva novo utvoreným väzivom mäsitého vzhľadu

karnivol živočích, ktorý sa živí mäsitou potravou, mäsožravec

karnivoria mäsožravosť

karnivorný mäsožravý, hmyzožravý

karnotit vodnatý vanadát uranylu a draslíka, nerast

káro kockovaný vzor, látka s takýmto vzorom, v kartách výraz pre červenú kosoštvorcovú farbu

karoséria ložná a krycia časť motorového vozidla určená pre cestujúcich a náklad, horná, vonkajšia časť automobilu

karotáž geofyzikálna metóda určovania geologického profilu vrtu

karotén organické rastlinné farbivo, ktoré organizmus dokáže premeniť na vitamín A, prekursor vitamínu A, provitamín A

karotenoid prirodzené organické farbivo podmieňujúce žlté, oranžové a červené sfarbenie plodov a kvetov, lipochróm

karotída krčná tepna

karotka sladká mrkva

karpálny zápästný

karpatská oblasť horská oblasť Karpát

karpobiológia náuka o semenách a plodoch rastlín, karpológia

karpofágia plodožravosť

karpológia náuka o plodoch rastlín

karposóma plodnica vyšších húb

karpotropizmus pohyb stopiek kvetu do polohy vhodnej na vypadávanie semien

kartel združenie podnikov s rovnakým predmetom podnikania na spoluprácu v odbyte a iných oblastiach

karter spodná časť skrine výbušného motora s kľukovým mechanizmom

karto- prvá časť zložených slov s významom mapa, mapový

kartografia náuka o mapách; zhotovovanie máp a plánov

kartomantia hádanie z kariet, veštenie z kariet

kartometria náuka o meraní na mapách

kartón druh tvrdého papiera, lepenka, krabica z lepenky, návrh nástennej maľby, mozaiky a pod. na papieri v skutočnej veľkosti prevedený uhl'om, farbou alebo ceruzkou

kartotéka lístkovnica; súbor lístkov s určitými údajmi zoradený abecedne alebo podľa iného systému

kartuš, kartuša ozdobné orámovanie znaku, nápisu alebo hesla, takto orámovaná, spravidla oválna doska

kartúza kláštor rádu kartuziánov

kartuzián príslušník prísneho mníšskeho rádu kartuziánov

karunkula hrbolček, mäkký výrastok na tele niektorých vtákov

karusel kolotoč; druh zvislého sústruhu; jazdecká prehliadka; šermiarsky turnaj; cestný kruhový objazd; otáčavá časť televíznej kamery s objektívmi

karyatída socha ženskej postavy

karyo- prvá časť zložených slov s významom bunkové jadro

karyogamia splývanie jadier gamét, vznik oplodnenej vajcovej bunky

karyológia náuka o štruktúre a funkcii bunkového jadra

karyolymfa kvapalná zložka bunkového jadra

karyolýza rozpad jadra bunky

karyon bunkové jadro

karyoplazma živá hmota jadra bunky; plazma jadra bunky; nukleoplazma

karyorexia rozpad jadra bunky, jeho drobenie

karyotyp súbor chromozómov jadra telovej bunky

kasa pokladňa

kasácia súdny opravný prostriedok pre porušenie zákona; baroková skladba pre večerné milostné stretnutia; zrušenie listiny; pozbavenie úradu alebo hodnosti

kasava tapioka, maniok; manioková múka, chlieb z maniokovej múky

kasíno herňa, spoločenská sieň

kasiterit oxid siričitý, cínovec, nerast

kaskáda stupňovitý vodopád; sústava spojenia častí rôzneho väčšieho celku; sústava vodných diel na jednom vodnom toku; niekoľko prístrojov v sérii; artistická produkcia skokov, premetov a pádov

kaskadér náhradník herca v nebezpečných scénach filmu; artista predvádzajúci kaskády

kasko trup lode alebo lietadla; osobitné poistenie vlastného dopravného prostriedku na rozdiel od poistenia nákladu

kasta prísne uzavretá, iným neprístupná spoločenská skupina v Indii; relatívne uzavretá skupina osôb

kastanety španielsky ľudový bicí nástroj v podobe drevených misiek navlečených na palcoch rúk

kastelán správca hradu; sprievodca návštevníkov hradu alebo zámku

kastigácia pokarhanie, potrestanie

kastrácia odstránenie peľníc z kvetov, aby sa nemohli opeliť vlastným

peľom; zbavenie mužstva, prerušenie semenovodov alebo amputácia varlát, vyklieštenie

kastrát klieštenec, človek bez pohlavných žliaz, eunuch; vykastrovaný spevák

kastrovať odstraňovať peľnice z kvetov; odstraňovať pohlavné žľazy, vykonávať kastráciu

kastrum ohradené miesto, pevnosť, hrad

kasula omšové rúcho katolíckych kňazov

kašírovať vyrábať dekorácie z náhradných surovín; falošne predstierať, napodobňovať

kaškaval parený syr z ovčieho aj kravského mlieka, pochádzajúci z Balkánu

kašmír jemná vlna z kašmírskej kozy, mäkká a jemná vlnená tkanina s bohatými pestrými vzormi

kat vždyzelený tropický ker, ktorého listy sa žujú ako droga alebo sa z nich pripravuje čaj

kata- prvá časť zložených slov s významom cez, nadol, úplne dopredu alebo späť

katablast podzemný konár

katabolizmus fáza látkovej premeny charakterizovaná prevahou rozkladu živín, chemický rozklad tkaniva, katabióza

katadrómia sťahovanie rýb z riek alebo jazier do mora

katafalk pódium pre vystavenie truhly so zosnulým

katafáza po anafáze nasledujúca fáza mitotického delenia

katafázia chorobné opakovanie rovnakej vety v dôsledu poškodenia centier reči v mozgu

katagenéza zostupný vývoj, procesy regresívneho vývoja

katakana japonské písmo

katakláza mechanické drvenie hornín

kataklyzma pohroma, katastrofa, najčastejšie prírodná; prevrat vo vývoji zemskej kôry

katakomy podzemné pohrebisko s výklenkami pre rakvy, neskôr bohoslužobné zhromaždište prvých kresťanov, podzemné chodby

kataláza enzým katalyzujúci rozklad peroxidu vodíka na vodu a kyslík

katalektický úplný

katalepsia chorobná strnulosť svalstva pri hypnóze alebo hystérii

katalóg utriedený zoznam, súpis s prípadným opisom

katalpa strom s dlhými tobolkami, pestovaný v parkoch

katalýza urýchlenie chemickej reakcie katalyzátorom

katalyzátor látka urýchľujúca chemickú reakciu bez toho, aby sa na nej sama zúčastnila; urýchľovač

katamaran plavidlo obyvateľov tichomorských ostrovov s dvomi trupmi alebo s postrannými plavákmi

katamnéza sledovanie pacientov po prepustení z nemocničnej liečby

katapleit vodnatý kremičitan sodíka a zirkónia, nerast

kataplexia telesná strnulosť vyvolaná nervovým šokom

katapult odpaľovacie zariadenie; prak; zariadenie na vymrštenie pilota pri havárii lietadla

katar zápal sliznice; príslušník náboženskej sekty hlásajúcej dobrovoľnú chudobu a odmietajúcej sviatosti, uctievanie kríža a relikvií

katarakt perej, nízky stupňovitý vodopád; zariadenie na tlmenie nežiadúcich mechanických kmitov

katarakta sivý zákal

katarzia očistenie; záverečná časť klasickej drámy, obsahujúca mravne očistné poučenie, abreakcia

kataster súpis osôb alebo nehnuteľností na daňové a iné účely; zakreslenie a súpis pozemkového majetku; územie obce

katastrálna mapa grafické zobrazenie obecných pozemkov

katastrofa nešťastie; veľká nešťastná udalosť s mnohými obeťami a veľkými materiálnymi škodami, zánik

katatónia súhrn príznakov niektorých duševných porúch, napr. schizofrénie; stuhnutosť s neschopnosťou hýbať sa a hovoriť

katatýmia pôsobením emócií spôsobené skreslenie obsahu vedomia, názorov alebo úsudku

katedra odborné oddelenie na fakulte vysokej školy; stolík učiteľa; učiteľský úrad pápeža; biskupský stolec; symbol autority a úradnosti

katedrála hlavný chrám s vencom kaplniek v sídle biskupa alebo arcibiskupa, v diecéze

kategória pojmová skupina, trieda, druh; vo filozofii a vo vede základný pojem

kategorický rozhodný, určitý, bezpodmienečný, výslovný, vylučujúci inú možnosť

kategorizácia zaraďovanie, roztriedovanie do kategórií, kategorizovanie

katechéta učiteľ náboženstva

katechéza vyučovanie náboženstva vo forme otázok a odpovedí

katechizmus učebnica, stručný výklad cirkevnej náuky, najčastejšie formou otázok a odpovedí, v prenesenom význame súbor základných poučiek nejakého odboru

katecholamín hormón produkovaný dreňou nadobličiek a vyplavovaný do organizmu pri strese

katechumen vyučovaný žiadateľ o krst

katepsín enzým živočíšneho tkaniva a tráviacich štiav, ktorý štiepi bielkoviny

kater mrežové dvere, zábradlie

katéter cievka; hadička na odvádzanie tekutín z tela, najčastejšie moču, cievkovač

katetrizácia cievkovanie; zavedenie trubičky do močového mechúra na uľahčenie odvodu moču

katexia uvoľnenie psychickej energie

katexochén predovšetkým; vzorným spôsobom; vo vlastnom zmysle slova

katexovanie výmena katiónov pri úprave vody

katión kladne nabitý ión

kationizácia reakcia amóniových solí v roztoku za studena pri farbení textílií

katóda elektróda spojená so záporným pólom elektrického prúdu; plochý predvýrobok v tvare dosky získaný elektrolýzou a určený na pretavenie; elektróda elektrónky

katoforit zásaditý aluminosilikát dusíka, vápnika a železa, nerast

katolicizmus učenie a úrad katolíckej cirkvi

katolyt elektrolyt okolo katódy

kaucia peňažná záruka

kaučuk makromolekulová látka získaná z latexu kaučukovníka alebo polymeráciou vhodných monomérov

kaučukovník tropická rastlina s latexom obsahujúcim kaučuk

kauda chvost živočíchov

kaukliar kúzelník, eskamotér, komediant; podvodník, intrigán

kaulifória rast kvetov na bezlistých konároch alebo priamo na kmeni

kaulimovírus rastlinný vírus

kauloid malá lodyha vyskytujúca sa u nižších rastlín

kaulom výhonok; os rastliny

kauri mäkké žltohnedé drevo

kaurí ulita morského živočícha používaná ako platidlo

kaustický leptavý, žieravý; ironický, výsmešný

kaustifikácia príprava alkalických hydroxidov pôsobením hydroxidu vápenatého na roztoky uhličitanov alkalických kovov; príprava sódného lúhu z uhličitanu sodného a hydroxidu vápenatého

kaustika obalová plocha zväzku svetelných lúčov lomených šošovkou alebo odrazených zrkadlom, kaustická plocha; leptanie

kaustikum látka spôsobujúca leptanie tkanív

kaustobiolity horľavé organogénne sedimenty, napr. rašelina a uhlie

kautela zmluvná výhrada

kauter prístroj na vypaľovanie tkaniva, zariadenie na leptanie a vypaľovanie

kauterizácia liečba odstránením tkaniva rozžeraveným drôtom

kauza prípad, dôvod, súdny proces, spor

kausalita náhodnosť

kausalita príčinná podmienenosť, príčinnosť

kauzálny nexus príčinná súvislosť

kauzatívum prechodné sloveso účinné, kauzatívne sloveso

kava polynézsky nealkoholický nápoj s povzbudzujúcimi účinkami, pripravuje sa z čierneho korenia

kavalec, gavalec pričaňa, najjednoduchšie lôžko

kavaléria jazdectvo, jazda, pozemné vojsko bojujúce na koni

kavalkáda slávnostná prehliadka skupiny jazdcov, rad jazdcov, lodí alebo vozidiel

kavatína v opere a v oratóriu lyrický sólový spev jednoduchší ako ária

kavent ručiteľ pri pôžičke

kaverna dutina; jaskyňa

kavernikol živočích žijúci v jaskyniach

kaviár ikry lososovitých a jeseterovitých rýb konzervované soľou

kavita dutina, vyhlbenina

kavitácia tvorenie vzduchových dutín v tých miestach kvapaliny, kde došlo k veľkému poklesu tlaku

kávovník tropický strom, ktorého plody sa používajú na prípravu kávy

kazak dlhá blúza; druh kaukazského koberca

kazeín bielkovina obsiahnutá v mlieku; syrovina

kazematy hradné alebo pevnostné podzemné miestnosti, najčastejšie väzenské

kazeta schránka, ozdobná skrinka; časť stropu alebo steny; schránka s magnetickou páskou do magnetofónu alebo videoprehrávača

kazuistika posúdenie jednotlivého prípadu podľa všeobecného pravidla alebo normy; súhrn pozorovaní priebehu tej istej choroby u niekoľkých chorých, konkrétnosť; detailnosť

kazula súčasť liturgického odevu, odev kňaza pri omši, ornát

kcal značka pre kilokalóriu

kea novozélandský druh papagája

kebab baranie mäso pečené na ražni

keč malá dvojst'ážňová plachetnica

kečup ochutený paradajkový pretlak

keep smiling anglický výraz nabádajúci „vždy s úsmevom!“

kefalometer, cefalometer prístroj na meranie lebky a menších rozmerov tela, kranimeter

kefir alkoholicky kvasené kyslé kravské mlieko

keirin z Japonska pochádzajúca disciplína dráhovej cyklistiky, keď závodník ide za vodičom niekoľko okruhov, ale šprintuje bez vodiča

keks sušenka

kelim hrubo (gobelínovou technikou) tkaný perzský koberec

kelner čašník

keloid zvýšené bujnenie väziva v jazve

kelotómia operácia prietrže, kýly
kelt predhistorická sekierka
keltológia náuka o jazyku, histórii a kultúre Keltov
kelvín jednotka pre termodynamickú teplotu
Kelvínova stupnica absolútna stupnica teploty s nulovým bodom na - 27,16 stupňov Celzia
kelyfit druhotne vzniknutá radiálne lúčovitá obruba okolo minerálov, najmä okolo granátu, zložená predovšetkým z amfibolu
kemalizmus hnutie, ktoré vzniklo v Turecku v roku 1919 s cieľom dosiahnuť politické a kultúrne zblíženie krajiny s Európou
kemp tábor, táborenie, táborisko, kemping
kemping táborenie vo voľnej prírode; táborisko
kencia úzkolistá izbová palma
kendo tradičný japonský šerm, šerm bambusovými palicami
ken-džitsu japonské bojové umenie, predchodca kenda
kengura austrálsky bylinožravý vačkovec
kenofytikum vo vývoji rastlín obdobie prevahy krytosemenných rastlín, od hornej kriedy dodnes
kenotaf symbolický hrob
kenozoium geologická éra zahŕňajúca tret'ohory a štvrtohory, neozoikum
kentaur postava zo starogréckych povestí, s polovicou tela ľudského a polovicou tela konského
keramika výrobok z pálenej ílovitej hliny, hlinené nádoby
keramohalit vodnatý sulfát hlinitý, nerast
keramzit umelé pórovité keramické plnivo do ľahkého betónu v tvare guľičiek alebo hrudiek
keratín jednoduchá bielkovina nachádzajúca sa vo vlasoch, pokožke, nechtoch, u zvierat v perí a kopytách
keratinizácia zhrohovatenie hornej vrstvy pokožky
keratitída zápal očnej rohovky
kerato- prvá časť zložených slov s významom rohovka, rohovkový, zrohovatený, rohovinový
keratofág živočích živiaci sa rohovinou, vlasmi a perím
keratolytikum látka zmäkčujúca rohovitú vrstvu pokožky

keratóm ochorenie prejavujúce sa rohovatením kože
keratopatia ochorenie očnej rohovky rozličného pôvodu
keratóza chorobné rohovatenie pokožky
kermeš zaschnuté samičky červca dubového
kermezit kyslíkatý sírnik antimónu, nerast
kernit vodnatý a zásaditý tetraboritan sodný, nerast
kerozín letecký petrolej
kertak kôň Przevalského, druh divokého koňa
keser rybárska sieť upevnená na tyči
keson pevná skriňa s otvoreným dnom umožňujúca práce pod vodou, potápačský zvon; kazeta so silným pohlcujúcim účinkom na úpravu stropov akusticky náročných miestností
kesonová choroba vzniká pri zanedbaní potrebnej opatrnosti pri prechode z miest väčšieho pretlaku do normálneho ovzdušia
kešu oriešky v tvare obličky, olejnaté semená tropického stromu obličkovca západného
keta lososovitá morská ryba v severných častiach Tichého oceánu
ketazón protizápalový liek
ketén derivát organickej kyseliny
keto- prvá časť zložených slov s významom ketón
ketolátka látka s ketoskupinou
ketón organická zlúčenina s karbonylovou skupinou viazanou na dva uhlíky
ketonémia hladina ketolátok v krvi
ketonúria vylučovanie ketónov močom, acetonúria
ketóza jednoduchý cukor s ketónovou skupinou v molekule
ketupa juhoázijský vták; sovia ryba
keyboard klávesnica, klaviatúra, klávesové nástroje
kg značka pre kilogram
khaki, kaki zemito žltý, žltohnedý, špinavozelený; v prenesenom zmysle tupo vojenský
kHz značka pre kilohertz
kibuc typ kolektívneho hospodárenia a spôsob života uzavretého spoločenstva ľudí v Izraeli

kickbox box s dovolenými kopmi nohou
kidnapper únosca detí
kidnapping únos dieťaťa
kieserit vodnatý sulfát horečnatý, jednoklonný nerast
kiking, kicking pákové alebo kladkové zariadenie plachetnice
kilo kilogram
kilo- predpona s významom tisícnásobku, 10^3
kiloampér jednotka pre elektrický prúd; 1000 ampérov
kilogram základná jednotka hmotnosti, značka kg
kilohertz jednotka pre kmitočet, značka kHz; 1000 hertzov
kilojoule jednotka pre teplo, energiu a prácu, značka kJ
kilokalória staršia jednotka pre teplo, značka kcal
kilometer jednotka pre dĺžku, značka km; 1000 metrov
kilometráž vyznačenie dĺžok dopravných ciest v kilometroch
kilopond staršia jednotka pre silu, značka kp
kilovolt násobná jednotka pre elektrické napätie, značka kV; 1000 voltov
kilowatt jednotka elektrického výkonu 1000 wattov
kilowatthodina jednotka práce pre elektrický prúd, značka kWh
kilt škótska mužská zavínovacia károvaná sukňa s ozdobnými strapcami a veľkým zatváracím špendlíkom, národný kroj
kimenokata forma džuda
kimono japonský odev bez zapínania, so širokými rukávmi
kina menová jednotka Papuy-Novej Guiney
kináza enzým prenášajúci amión fosforečnej kyseliny
kindžal dlhá a široká turecká alebo kaukazská dýka
kinematika odbor zaoberajúci sa opisom pohybu bez skúmania jeho príčiny
kinematograf filmový snímací a premietací prístroj
kinematografia zobrazovanie pohybu rýchlo po sebe nasledujúcimi obrazmi; technicko-organizačné a umelecké prostriedky a opatrenia na výrobu a distribúciu filmov; filmové umenie; filmová produkcia
kinetický pohybový, týkajúci sa pohybu telies
kinetika časť dynamiky zaoberajúca sa určovaním dráhy pohybujúcich sa hmotných bodov a telies zo známych pôsobiacich síl; odbor

zaoberajúci sa rýchlosťou a mechanizmom chemických reakcií za rôznych podmienok

kinetín rastový regulátor rastlín

kinetizmus umelecký smer vnášajúci do tradičných výrazových prostriedkov dominantný prvok pohybu

kineto- prvá časť zložených slov s významom pohyb, pohybujúci sa

kinetofón Edisonov prístroj vytvorený spojením kinetoskopu a fonografu

kinetogenéza vývojová teória, podľa ktorej príčinou vývojových zmien živočíchov boli ich pohyby

kinetograf Edisonova filmová komora z roku 1891, v ktorej použil 35mm film

kinetoskop Edisonov prístroj s nekonečnou sľučkou filmu na individuálne pozorovanie

kinetostatika výskum dynamických problémov pomocou doplnkových síl, súčasť dynamiky

kinetóza choroba z pohybu, nevoľnosť napr. na kolotoči, v lietadle a pod.

kinéza zmenami vonkajšieho podnetu vyvolané správanie živočíchov

kinézia neriadený pohyb organizmu vyvolaný špecifickými podnetmi

kineziológia skúma pohyb človeka v priebehu jeho života; antropometrika

king holub domáci

king size kráľovský formát, zvlášť veľký rozmer

kinín biologicky vysoko účinná látka bielkovinovej povahy v krvnej plazme ovplyvňujúca rozširovanie ciev; peptid zvyšujúci priechodnosť kapilár a napätie hladkého svalstva živočíšnych organizmov

kino filmové predstavenie; premietacia sála

kinocília riasinka umožňujúca pohyb bunky alebo vírenie vody okolo nej

kinogram séria snímok zachytávajúcich rovnaký objekt v jednotlivých časových úsekoch, rozfázovanie pohybu

kinoplazma protoplazmatická hmota bunky

kiosk pouličný predajný stánok

kip menová jednotka Laosu

kipu staroperuánske uzlové písmo alebo kalendár

kirna nádoba na výrobu margarínovej emulzie
kismet v moslimskom poňatí osud, Allahom dané predurčenie
kisuč lososovitá ryba v severnej časti Tichého oceánu
kišasoňka z maďarčiny pochádzajúci starší slangový výraz pre slečnu
kit súprava dielov lietadiel, lodí a pod. pre modelárov
kiu, kjú žiacky stupeň technickej vyspelosti džudistov
kivi pštrosovitý vták so zakrpatenými krídlami z Nového Zélandu; chlpatý plod so zelenou dužinou, tzv. čínsky egreš
kjeldahlizácia určovanie obsahu dusíka v organických látkach
klad rod, kmeň; záujmová skupina
kladodium skrútená zelená os rastliny nahrádzajúca zakrpatené listy
kladománia nadmerné bohaté vývojové vetvenie
klak skladací cylinder
klaka skupina osôb najatých na organizované tleskanie alebo prejavy odporu v divadle, na schôdzi a pod.; skupina ľudí pomáhajúcich presadiť určitý zámer
klaksón zariadenie na zvukovú signalizáciu, najčastejšie u automobilov
klan rod, kmeň, pevne zomknuté spoločenstvo
klaret mladé víno bledočervenej farby z tmavých druhov hrozna
klarifikácia odstraňovanie znečisťujúcich látok z roztokov alebo tekutín
klarinet jazýčkový drevený dychový hudobný nástroj
klariska príslušníčka ženskej vetvy rehoľného rádu minoritov
klarit zložka čierneho uhlia
klark percentuálne určenie obsahu prvkov v horninách alebo v zemskej kôre
klarkia severoamerická letnička rodu Clarkia
klasicizmus európsky umelecký smer z konca 18. a začiatku 19. storočia, vychádzajúci z antických vzorov
klasický antický; vynikajúci, dokonalý, zodpovedajúci starovekému gréckemu a rímskemu umeniu; vytvorený klasikom; príznačný, typický
klasifikácia chorôb zaradovanie osôb do skupín podľa zdravotného stavu
klasifikácia triedenie; hodnotenie; rozdeľovanie, známkovanie, hodnotenie akosti výrobkov
klasik všeobecne uznávaný vynikajúci vedec alebo umelec, tvorca diel

trvalej hodnoty; stúpenec klasicizmu; starogrécky alebo starorímsky spisovateľ

klasika vrcholné obdobie antickej kultúry; umelecké dielo považované pre svoje vynikajúce hodnoty za trvalý vzor

klasmatocyt tkaninová bunka schopná pohlcovať väčšie častice; makrofág

klast v geológii úlomok, zrno

klaster zhluk, trs, zlúčenina s niekoľkými navzájom na seba viazanými atómami kovov; skupina viac ako dvoch objektov oddeľujúcich sa od štatistického pozadia; skupina niekoľkých súčasne znejúcich tónov s minimálnou intervalovou vzdialenosťou

klauzúra krívanie

klaun šašo, pajác, komická figurka cirkusového alebo varietného predstavenia

klausthalit selinid olovnatý, nerast

klaustrofília chorobná túžba po malých priestoroch

klauza malá lesná nádrž na uľahčenie splavovania vyťaženého dreva

klauzula doložka, poznámka v zmluve, rytmické zakončenie verša

klauzúra odlúčenosť, uzavretie; neprístupný priestor, napr. v kláštore, vodná nádrž na splavovanie dreva, klauza

klavifón elektronický klávesový nástroj

klavichord strunový klávesový hudobný nástroj

klavikula kľúčna kosť

klavikulárny týkajúci sa kľúčovej kosti

klavus okrúhle zhrubnutie rohovinej vrstvy pokožky, ľudovo kurie oko

kleisto- prvá časť zložených slov s významom plod, plodový, kľúčok

kleistogamia spôsob opelenia niektorých kvetov vlastným peľom, samoopelenie, samooplodnenie

kleistopetálny kvet trvalo uzavretý kvet

klematis popínava rastlina s veľkými kvetmi; plamienok

klementína južné citrusové ovocie bez jadierok

klepsydra grécky výraz pre vodné hodiny

kleptománia duševná porucha prejavujúca sa chorobným sklonom k

drobným krádežiam bez zištných dôvodov

klér roztok prebieleného cukru vo vode alebo v čistých rafinádnych sirupoch; katolícke duchovenstvo, klérus

klerik študent katolíckej bohosloveckej fakulty, klerik; chovanec kňazského seminára; rímskokatolícky duchovný

klerika dlhé rúcho katolíckych duchovných, sutana

klerikalizmus úsilie cikrvi o vplyv na politický život a verejnú moc, taktom orientovaný politický smer

kleronómny vrodený, zdedený

klérus katolícke kňazstvo, duchovenstvo ako celok

klevela konzerva zo zrelého rozvareného ovocia zahusteného cukrom, klevera, klabera

klezeasténia porucha hlasu

klient chránenec (napr. obhajcov); zákazník

klif pobrežná strmina, útes

klika skupina osôb presadzujúcich svoje osobné alebo skupinové záujmy

klíma podnebie

klimaktérium obdobie zániku pohlavných funkcií ženského organizmu; prechod, klimax

klimatický týkajúci sa podnebia, podnebný

klimatizácia mechanická úprava vzduchu v uzavretej miestnosti (ohrievanie, chladenie, vlhčenie a pod.)

klimatológia náuka o podnebí a vplyvoch meteorologických procesov na človeka

klimatyp rastlina, na vzniku ktorej sa výrazne podieľali určité klimatické podmienky

klimax obdobie zániku pohlavnej činnosti ženského organizmu, klimaktérium, prechod; vrcholné štádium vývoja vegetácie v príslušnej biocenóze; najvyšší stupeň niečoho

klinč, **clinch** v boxe nedovolené držanie súpera znemožňujúce ďalší boj, zaklesnutie pažami

klinická psychológia zaoberá sa štúdiom duševného života človeka

klinická smrť dočasné zastavenie dôležitých funkcií organizmu

klinický týkajúci sa kliniky, klinika

klinika lôžkové zdravotnícke zariadenie, napr. ortopedická klinika; nemocnica pri lekárskej fakulte

klino- prvá časť zložených slov s významom sklon, naklonený

klinoenstatit kremičitan horčíka, nerast

klinogonálny kosouhlý

klinochlór ílový minerál, chlorid

klinoklas zásaditý arzeničnan meďnatý, nerast

klinometer prístroj na meranie sklonu zemského povrchu

klinostrengit vodnatý fosforečnan železa, nerast

klinotropizmus otáčanie rastlinnej osi šikmo na smer podnetu

klinozoizit zásaditý kremičitan hliníka a vápnika, nerast

klintonit krehký sľudovitý nerast

Klió jedna z deviatich Múz, ochrankyňa dejepisectva

klip malé ploché skalnaté pobrežie; príkry útes, krátky obrazový záber alebo zvuková nahrávka

klipsňa ozdobná stláčacia náušnica alebo spona s pružinovou príchytkou; pružná závesná príchytko ceruziek a pier; úchytko na upevnenie nohy v pedále bicykla

kliše tlačiarenský štočok; ošúchaný slovný zvrät; prevzatý, dávno známy umelecký prostriedok

klitoris dráždec

klívia trváca amarylkovitá rastlina so zvončekovými kvetmi

klizúra súteska

klk výrastok na sliznici

kloaka spoločné vyústenie tráviaceho a pohlavného systému niektorých stavovcov, vylučovací vývod; pohlavný vývod; stoka, žumpa

klon potomstvo, ktoré vzniklo nepohlavným rozmnožovaním rovnakého jedinca, klonovaním

klonický šklbavý, trhavý

klonovanie rozmnožovanie nepohlavnou cestou z jedného jedinca; nepohlavné genetické zásahy k získaniu jedinca s aspoň jednou vlastnosťou, ktorá je pôvodnému organizmu cudzia

klonus trhavý krč

klot hladká lesklá bavlnená tkanina na podšívky

Klóthó v starogréckej mytológii jedna z troch sudičiek

klozet splachovací záchod

klub uzavretá spoločnosť; záujmové združenie alebo organizácia (politická, športová a pod.); priestor, kde sa táto spoločnosť stretáva

klystír črevný nálev, výplach čriev, klyzma

klyzma črevný výplach; nálev tekutiny vstrekovanej do hrubého čreva cez konečník; klystír

km značka pre kilometer

knajpovanie liečebná metóda podľa nemeckého lekára Kneippa, spočívajúca v pravidelnom a dlhodobom otužovaní studenou vodou, pohybom v prírode a pod.

knaster silný fajkový tabak

knecht stredoveký peší vojak

knesset izraelský parlament

knif obratný chmat, úskok, manéver, ľstivé jednanie

knock down symptóm náhle ochrnutie spôsobené niektorými jedmi

knock down v boxe zrazenie súpera k zemi

knokaut v boxe neschopnosť boxera ďalej bojovať po údere, skratka K.O., v prenesenom zmysle zdrvujúca porážka, zničujúci úder

know-how informovanosť, vedomosť, súhrn poznatkov a postupov získaných dlhoročnou skúsenosťou; ekonomický nehmotný statok

knuta korbáč, krátky kožený bič; v prenesenom zmysle krutovláda

koacerváty guľôčky bielkovín samovoľne vznikajúce vo vodnom roztoku makromolekulárnych látok

koadaptácia prispôsobovanie sa niektorých druhov organizmov jednému typu organizmu

koagulácia v medicíne proces zrážania teplotom, zhukovanie, zrážanie tuhej látky z roztoku, zhukovanie

koagulans látka podporujúca zrážanlivosť krvi

koagulant zrážadlo, zrážací prostriedok

koagulát zrazenina

koaguláza enzým spôsobujúci zrážanie červených krviniek

koagulín prípravok podnecujúci zrážanie bielkovín

koagulopatia porucha zrážanlivosti krvi

koagulovať zastavovať krvácanie

koagulum krvná zrazenina; zrazenina

koakvizícia spoločne nadobudnutý majetok

koala austrálsky medvedovitý vačkovec žijúci na stromoch

koalescencia splývanie disperzných častíc do väčších celkov, zánik aerosolu; spájanie

koalícia účelové združovanie, spolčovanie; spojenie politických strán vo vláde; spojenectvo štátov; skupina osôb združená v záujme dosiahnutia určitého cieľa

koarktácia aorty zúženie aorty

koati nosáľ červený, cicavec žijúci v Južnej Amerike

koaxiálny súosý, združený okolo rovnakej osi

kobalt striebřistý kov, značka Co

kobaltín sulfid kobaltu a arzenu, nerast

kobea tropická rastlina s dlhými stopkami zakončenými kvetmi, letnička

kobelit sulfid olova, antimónu a bizmutu, kosoštvorcový nerast

kobler, cobbler miešaný chladený nápoj zo sirupu a muštu s prísadou alkoholu, ozdobený ovocím, pohár na miešané nápoje

kobold škriatok v nemeckých povestiach

kobra prudko jedovatý veľhad, okuliarnik indický

kód šifra, sústava dohodnutých znakov na utajenie správy; sústava znakov a pravidiel pre počítače; transformácia charakteristických znakov správy skupinami impulzov

kodeín alkaloid obsiahnutý v ópiu, súčasť liekov na zmiernenie bolesti

kodér zariadenie na kódovanie údajov

kódex zbierka starých rukopisov; stará rukopisná kniha; zbierka zákonov, zákonník; zoznam symbolov na kódovanie telegramov

kodiak najväčší medveď žijúci na ostrove Kodiak pri Aljaške

kodicil dodatok k závetu

kodifikácia usporiadanie podľa určitého systému; jednotná zbierka zákonov a predpisov; zacytenie existujúcej normy (jazykovej, právnej a pod.), uzákonenie

kodikológia štúdium rukopisov neúradnej povahy

koedukácia spoločná školská výchova chlapcov a dievčat

koeficient nepremenná fyzikálna veličina, ktorá je stála alebo sa mení podľa vonkajších podmienok; číslo, ktoré je známym činiteľom s neznámou, súčiniteľ; údaj určujúci vlastnosť hmoty, bezrozmerný štatistický výraz

koenzým organická látka nebielkovinovej povahy nevyhnutná k účinku niektorých enzýmov

koercitívny nátlakový, donucovací, zabraňujúci, stláčajúci

koevolúcia podmienený vývoj dvoch na seba viazaných organizmov

koexistencia súžitie, spolubytie, súčasné trvanie vedľa seba

kofeín alkaloid nachádzajúci sa napr. v semenách kávovníka, koky a listoch čajovníka

kofeinizmus chorobný návyk na kofeín, nadmerné pitie kávy

kofochirurgia zaoberá sa liečbou porúch sluchu

kofóza úplná hluchota

kofunkcia funkcia doplnkového uhlu (kosínus, kotangens)

koga obchodná a vojnová ťažká plachetnica s nástavbami na prednej aj zadnej časti

kogazín zmes alifatických uhlíkovodíkov, pohonná látka naftových motorov a chemická priemyselná surovina

kogentný nariaďujúci, donucovací, presvedčivý, pádny

kognácia pokrvná príbuznosť

kognát pokrvný príbuzný z matkinej strany

kognícia poznávanie, poznávací schopnosť

kohabitácia pohlavný styk, súlož

koherencia súvislosť, spojitosť; priebeh elektromagnetických dejov poľa v čase a priestore

kohézia súdržnosť častí rovnakej hmoty

kohorta vojenský oddiel, družina, osobná stráž

kochia plano rastúca rastlina

koilometria meranie dutých priestorov

koincidencia súhlas, súbeh, zhodnosť fyzikálnych dejov v čase a priestore; nastavenie dvoch obrazov vedľa seba tak, aby ich zodpovedajúce prvky boli k sebe dokonale protiľahlé

koiné nadnárečový útvar starej gréčtiny, obecná podoba jazyka

koinonifóbia chorobný strach z pobytu medzi veľkým množstvom ľudí a z priestorov preplnených ľuďmi

koitus pohlavný akt, súlož, kopulácia

kója lodné lôžko; priečkami oddelená časť miestnosti, malý oddelený priestor

kojot šelma žijúca na amerických stepiach, podobná vlkovi

kok guľovitý mikroorganizmus, pôvodca infekčných ochorení

koka tropický krík s listami obsahujúcimi kokaín; droga zo sušených listov tohto kríka

kokaín alkaloid z listov koky

kokainizmus závislosť na kokaíne

kokarda stužkový odznak na čiapke; stužková ružica zo stužiek v národných farbách alebo vo farbách politickej strany; záhradný kvet

kokcidióza parazitárne ochorenie vyvolané prvokmi

kokcigodýnia bolesti v okolí kostrče

kokeit prírodný koks

kokeršpaniel, **koker** plemeno dlhosrstého poľovniackeho psa

koketéria ženská vyzývavosť, snaha upútať pozornosť

koketný zvodný, záletný, vábivý, lákavý

kokila trvalá liatinová forma na odliatky

kokimbit vodnatý sulfát železa, bezfarebný nerast

kokón obal vajčiek niektorých bezstavovcov; zámotok húseníc alebo iných lariev pred zakuklením

kokos kokosový orech, plod kokosovej palmy

kokosovník tropická palma s kokosovými plodmi

kokpit priestor pre posádku malej športovej lode; uzavretý priestor pre pilota lietadla, prípadne ostatných členov posádky

koks palivo vyrobené chemicko-fyzikálnou úpravou uhlia

koksochémia spracovanie koksu

koksovanie rozklad uhlia na uhlíkatý zvyšok, premieňanie uhlia na koks

koktejl, **koktail** miešaný alkoholický alebo nealkoholický nápoj; menšie spoločenské podujatie s podávaním občerstvenia

kokus baktéria guľovitého tvaru

kola strom tropického pásma s plodmi obsahujúcimi kofeín; droga z plo-

dov tohto stromu; nealkoholický nápoj, kokakola

kolaborácia spolupráca; nečestná spolupráca s protivníkom

kolaborant človek spolupracujúci s nepriateľom a zrádzajúci tak záujmy vlastného národa

kolácia porovnávanie originálu textu s opisom; kontrola úplnosti jednotlivých výtláčkov knihy

kolagén jednoduchá bielkovina obsiahnutá v koži, väzive a šľachách

kolagenóza ochorenie väzivového tkaniva

kolamín bezfarebná organická látka používaná na výrobu liekov

kolaps náhle zlyhanie funkcie orgánu, náhle ochrnutie orgánu, napr. srdca

kolapsar zrútená hviezda s veľkou hustotou a silnou gravitáciou, tzv. čierna diera

kolaterála pobočná cieva; vedľajšia príbuzenská vetva

kolaterálny postranný, vedľajší

kolatúra katolícky farný obvod, farnosť; patronátne právo

kolaudácia schválenie, úradné overenie východiskových podmienok pri dokončení (napr. bytu)

kolavorácia spolupráca, súčinnosť

koláž výtvarný prejav kombinujúci ručné dielo s výstrižkami, fotografiami a pod.

kolega spolupracovník, príslušník rovnakého povolania

kolégium zhromaždenie, zbor; poradný zbor vedúceho pracovníka, napr. ministra

kolekcia zbierka, súbor druhovo rovnakých predmetov; súprava

kolektív celok, súhrn jednotlivcov, spoločenstvo ľudí, náhodné alebo organizované; druh optickej šošovky

kolektivizácia v období socializmu násilné zospoločenšovanie, združovanie individuálnych roľníkov a ich majetkov do jednotných roľníckych družstiev

kolektivizmus podriaďovanie osobných záujmov kolektívu; preceňovanie významu kolektívu

kolektívny spoločný, združený, pospolitý, hromadný

kolektívum hromadné podstatné meno

kolektómia chirurgické odstránenie časti hrubého čreva

kolektor vyberač, zberateľ; zberná elektróda, zberač; zariadenie na zachytávanie a premenu jedného druhu energie na iný druh

kolemanit vodnatý a zásaditý boritan vápenatý, bezfarebný nerast

kolenchým rastlinné spevňovacie pletivo

koleoptéra rýchle lietadlo s možnosťou kolmého štartu aj pristátia, namiesto krídel má prstencovitú nosnú plochu

koleopterológia náuka o chrobákoch

koleoptóza vybranie, odstránenie časti pošvy

koleus africká žihľava, izbová rastlina s pestrými listami

kólia škótsky dlhosrstý ovčiarsky pes s typickou úzkou hlavou

koliba sezónne drevené obydlie pre pastierov v horách

kolibacilóza ochorenie hrubého čreva vyvolané baktériou coli

kolibacilúria prítomnosť baktérie coli v moči

kolibrík najmenší vták žijúci v oboch častiach amerického kontinentu, schopný lietať pospiatky

kolidovať zrážať sa, krížiť sa, stretávať sa; časovo spadať do jedného obdobia, časovo si prekážať

koligácia spájanie pojmov do jednotného celku

kolika prudké kŕčovité bolesti, záchvat

kolikvácia rozpad tkaniva

kolimácia sústredenie lúčov do jedného smeru; nastavenie lúčov

kolimátor optická spojná sústava vytvárajúca rovnobežné svetelné zväzky

kolineácia projektívna príbuznosť rovín alebo priestorov; v geometrii zobrazenie roviny alebo priestoru na rovinu alebo na priestor

kolinit hmota čierneho uhlia

kolitída zápal hrubého čreva

kolízia stretnutie, zrážka; spor, rozpor; dramatická zápleтка

kolízny vzťahujúci sa ku kolízii, v právnickom zmysle určujúci

kollinzit fosforečnan mangánu, železa a vápnika, nerast

kolmácia vyrovnávanie územia naplavovaním zemín

kolofanit vodnatý fosforečnan vápenatý, nerast

kolofónia tvrdá živica z destilácie smrekovej alebo borovicovej živice; natierajú sa ňou sláčky

kologaritmus záporný logaritmus; logaritmus prevrátenej hodnoty
koloid látka rozptýlená vo forme častíc v druhej látke, ktorá je v nadbytku; drobné častice rozptýlené v kvapaline
kolokácia dvojica alebo viac slov, spravidla spájaných samostatných lexikálnych jednotiek
kolokázia tropická rastlina pestovaná pre jedlé hľuzy
kolokvializmus hovorový výraz
kolokvium diskusia, rozhovor, pohovor; druh ústnej semestrálnej skúšky na vysokej škole
kolombína v commedia dell'arte a neskoršej pantomíne postava pierotovej družky
kolón starorímsky dedičný nájomca pôdy; osadník; nájomca pôdy v Latinskej Amerike; menová jednotka Kostariky a Salvadoru
kolon úsek hrubého čreva, trakčnik
kólon vetný úsek spojený jedným hlavným rytmickým prízvukom; takt; dvojbodka
kolóna rad, zástup, útvar; destilačné zariadenie
kolonáda stĺporadie; otvorená chodba so stĺpmi
kolonel plukovník; stupeň tlačiarenskeho písma o veľkosti 7 bodov
kolónia málo vyspelá krajina politicky a hospodársky ovládaná inou krajinou; inonárodná skupina v cudzom etnickom prostredí; skupina ľudí odlišná od prostredia, v ktorom žije (umelecká kolónia); celok spravidla jednotných menších obytných domov; súbor mnohých spoločne žijúcich biologických jedincov
kolonializmus systém a politika vykorisťovania; zisky a výnosy na úkor iných
kolonizácia osídľovanie a kultivácia neobývaných území, kolonizovanie
kolonoskopia vyšetrenie hrubého čreva kolonoskopom
kolorácia farbenie, sfarbenie, ozdobenie farbami
koloradoit telurid ortuti, nerast
koloratúra ozdobný ženský spev
kolorimeter prístroj na určovanie trichromatických súradníc farebného svetla; prístroj na určovanie koncentrácie roztokov
kolorimetria fyzikálna teória farieb; meranie farieb; metóda určenia kon-

centrácie skúmanej látky
kolorit farebnosť, pestrosť; ráz, charakter (napr. umeleckého diela)
kolorovať farbiť, omal'ovávať
kolos velikán, obor
kolosálny obrovský, ohromný, obrovitý, veľkolepý, znamenitý; nehoráznym
koloseum veľká otvorená antická aréna, veľké divadlo, amfiteáter
koloskopia vyšetrenie hrubého čreva endoskopom, kolonoskopia
kolostómia umelý vývod hrubého čreva brušnou stenou navonok
kolostrum výlučok mliečnych žliaz počas tehotenstva a v prvých dňoch po pôrode
kolpitída, kolpis zápal pošvy ženského pohlavného ústrojenstva
kolpo- prvá časť zložených slov s významom pošva, pošvový
kolpohysterektómia chirurgické odstránenie maternice cez pošvu
kolpoplastika plastická operácia krčka maternice
kolporágia krvácanie z maternice
kolportáž šírenie správ alebo tlače, najčastejšie na ulici alebo po domoch
kolposkop prístroj na vyšetrovanie krčka maternice a pošvy kolposkopom
kolt bubienkový revolver, automatická pištoľ podľa amerického vynálezcu Colta
kolumbárium miesto pre ukladanie urien s popolom zosnulých
kolumbit nerast niobit, obsahujúci niób a tantal
Kolumbovo vajce zdanlivo zložitý problém, k vyriešeniu ktorého stačí iba dôvtip (úlohu postaviť vajce na špičku údajne vyriešil Kolumbus tak, že vajce naklepol)
kolumna stĺpček, zvislý rad, odstavec textu usporiadaný do stránkového stĺpca
kolur deklinačná kružnica prechádzajúca bodmi rovnodennosti alebo bodmi slnovratu
kolúzia sťažovanie trestného konania pôsobením na svedkov alebo spolupáchateľov
koluzit sulfid medi a železa, nerast
kolúzna väzba uvalená na páchatel'a, aby sa zabránilo kolúzii
koma čiarka ako rozdeľovacie znamienko; neostrosť a nesúmernosť op-

tických prístrojov; hmlistý - plynný - obal jadra kométy

kóma hlboké bezvedomie pri ťažších poruchách látkovej premeny

koma neostrosť a nesúmernosť optických prístrojov; hmlistý - plynný - obal jadra kométy

komandant veliteľ; náčelník vyššej jednotky; v prenesenom zmysle človek, ktorý rád rozkazuje, veliteľský typ

komandér v niektorých armádach veliteľ vyššej jednotky; v niektorých krajinách titul nositeľa rádu vyššieho stupňa, napr. Čestnej légie

komandita obchodná spoločnosť, v ktorej aspoň jeden spoločník ručí celým svojim majetkom, ostatní len vkladmi

komanditná spoločnosť hospodárska spoločnosť s časťou neobmedzenou a s časťou obmedzenou ručiacich spoločníkov

komando povel, rozkaz; velenie, veliteľská právomoc; menší vojenský útvar osobitného určenia

komasácia hromadenie, scelovanie (napr. pozemkov)

kombajn strojový komplex vykonávajúci niekoľko po sebe nasledujúcich pracovných úkonov, poľnohospodársky stroj

kombatant príslušník ozbrojených síl s bojovým poslaním, bojovník; frontový vojak; spolubojovník

kombinácia zoskupovanie, spájanie, vytváranie vzťahov; úsudok, usudzovanie; dohad, domnienka; v matematike zoskupenie určitého množstva prvkov vybraných z daného množstva podľa určitých pravidiel

kombinát spájanie podnikov do účelového celku

kombinatorika odbor zaoberajúci sa predovšetkým konečnými množstvami a ich štruktúrami

kombiné súčasť ženskej spodnej bielizne

kombinéza jednodielny oblek vytvorený spojením blúzy a nohavíc, pracovný oblek, overall

kombinovať spájať, zoskupovať, skladať; usudzovať, dohadovať sa, domnievať sa

kombuča, kombucha čajová huba, kvasený nápoj zo sladeného čaju, pri výrobe ktorého sa využíva symbióza octových baktérií, kvasiniek a hubových vlákien

kombuscia popálenina, obarenie

kombustibilný horľavý, spáliteľný

komédia veselohra; každá hra, ktorá nemá vyslovene tragický ráz; smiešne, neprirodzené konanie

komedon zápal mazových žliaz, uhrovitosť

komenda územie pridelené rytierskemu rádu, spravované komtúrom, komtúria

komenológia výskum života a diela J. A. Komenského

komensurabilita súmerateľnosť, porovnateľnosť

komentár vysvetľujúca poznámka, výklad, vysvetlenie

komezál neškodný parazit živiaci sa zvyškami potravy hostiteľa

komenzurabilita súmerateľnosť, rovnorodosť, porovnateľnosť

komercia obchod, obchodovanie; obchodný styk; dielo vydané s cieľom dosiahnuť vysoký zisk (kniha, hudba, film a pod.)

komerčný obchodný, obchodnícky, trhový

kométa kozmické teleso tvorené jadrom s komou a chvostom, vlasatica

komfort pohodlie, prepych

komický smiešny, žartovný, veselý

komiliton spolubojovník; druh zo štúdií, spolužiak

kominutívny v medicíne trieštivý, napr. trieštivá zlomenina

komisár osoba určená na vykonanie zvláštnej úlohy, zastupujúca štát, štátnu správu alebo významnú organizáciu; stupeň úradnej hodnosti v štátnej správe

komisia skupina osôb poverených určitou jednorazovou alebo trvalou úradnou alebo služobnou úlohou; zverenie veci do predaja; zmocnenie na výkon niečoho

komisionár obchodník vykonávajúci pre príkazcu určitú záležitosť

komisné poplatok za realizovaný obchod, kurtáž

komisný úradný, realizovaný úradnou cestou; odmeraný, úradne prísny, upätý, chladný

komitét výbor, zbor organizátorov, napr. slávnosti

komoda nižší skriňový nábytok so zásuvkami

komodita tovarová položka, druh tovaru

komodor, komodore veliteľ vyššej jednotky vojenského námorníctva;

najstarší alebo zaslúžilý kapitán lode na dôležitých zámorských trasách; predseda jachtového klubu; vyššia námornícka alebo letecká hodnosť

komora miestnosť, uzavretý priestor; dutina; profesné združenie, napr. lekárska komora; časť zákonodárneho orgánu (dolná a horná komora parlamentu); v baníctve rozľahlý banský priestor; vo vodohospodárstve stavba na splavnej rieke slúžiaca na prepravu lodí cez spádový stupeň; komora strelnej zbrane, v ktorej sú uložené náboje; pôvodne panovnícka, neskôr štátna pokladňa; rybník pripravený na prezimovanie rýb a násad; miestnosť na prácu s citlivým fotografickým materiálom (tmavá komora)

komorný vzťahujúci sa ku komore; jemný, intímny, vycibrený; v hudbe označenie pre malý počet nástrojov (komorný orchester, komorná skladba)

komorovanie sústredenie chovných rýb do špeciálne upravených rybníkov s bohatou potravou a prúdiacou vodou; zvláštna úprava prostredia pre niektoré úžitkové druhy zvierat, napr. lesnú zver a bažanty, v záujme ich bezpečnosti a ochrany, v baníctve metódy ťažby v hrubých hnedouhoľných slojoch s malým sklonom

kompaciscent účastník zmluvy, zmluvná strana

kompaktnosť pevnosť, zomknutosť, tuhosť

kompaktný celistvý, hutný, pevný; stlačený, stiesnený

komparácia porovnávanie, prirovnávanie, stupňovanie prídavných mien

komparatistika porovnávací vedecká metóda, náuka o použití tejto metódy

komparatív druhý stupeň stupňovania prídavných mien a prísloviak

komparátor porovnávací obvod

komparz zbor divadelných alebo filmových štatistov; zboristi

kompas pomôcka na určovanie svetových strán

kompatibilita vzájomná zlučiteľnosť, prípustnosť, schopnosť spolupracovať

kompatriot rodák, krajan

kompedium vedecká príručka so základnými poznatkami daného odboru

kompenzácia náhrada, odškodnenie; v biológii vyváženie určitého defektu alebo nedostatku; v psychológii prekonanie pocitu menejcnosti

kompenzácia vzájomné vyrovnanie; poskytnutie náhrady; vzájomné vyúčtovanie pohľadávok a záväzkov

kompenzátor vyrovnávacie zariadenie; vyvažovač, vyrovnávač; korektor, zariadenie vyrovnávajúce dráhový rozdiel koherentných zväzkov lúčov

kompetencia odbor činnosti; odborná alebo vecná príslušnosť úradného orgánu; úradná alebo iná právomoc

kompetícia súperenie, rivalita, súťaž, súťaživosť

kompilácia dielo vytvorené prevzatím cudzích poznatkov alebo s použitím výňatkov z cudzieho diela; zhromažďovanie, zostavovanie; prevedenie počítačového programu zo zdrojového na výsledný

kompilátor vo výpočtovej technike prekladač z vyššieho programovacieho jazyka do strojovo orientovaného jazyka

komplement doplnok, dopĺňajúca zložka

komplementácia vzájomné doplnenie funkcie rôznych génov

komplementár spoločník komanditnej spoločnosti, ktorý za jej záväzky ručí celým svojim majetkom

komplet súprava, celok, úplný súbor, súhrn častí určitého celku

komplex súbor, celok, súborná skupina, súvislá jednotka, súhrn pocitov, sebahodnotenie

komplexná funkcia matematický výraz - funkčnými hodnotami takejto funkcie sú komplexné čísla

komplexná zlúčenina reaguje ako celok; koordináčna zlúčenina

komplexné číslo skladá sa z reálneho a imaginárneho čísla

komplexný rozvrh plán rozvoja v časových a číselných údajoch

komplexný úplný, súhrnný, súborný

komplíc spoluvinník; spoločník páchatel'a trestného činu

komplikácia spleťnosť, zložitosť; neočakávaný problém; zápletká; zdravotný problém

kompliment poklona, lichôtká; pozdrav; prejav úcty, zdvorilosť

komplot spiknutie, sprisahanie

komponent diel, súčiastka, zložka; v matematike zložka veličiny, najmä vektora

komponista skladateľ

kompost organické alebo priemyslovo vyrábané hnojivo zo živočíšnych a rastlinných látok

kompozícia skladanie, zostavovanie celku z jednotlivých častí; hudobná skladba; tvorivý skladateľský proces; náuka o skladbe hudobných diel; obsahová a formálna stavba umeleckého alebo vedeckého dieľa; zmes, zlúčenina; výtvarné vyjadrenie ekonomických, funkčných, estetických a technických hľadísk pri výstavbe väčšieho celku; sklovina zbavená kovových solí

kompozit zložený materiál vytvorený umelým prepojením jednoduchších materiálov

kompozitum zložené slovo

kompresia tlak, stláčanie látok; zhusťovanie, zmenšovanie objemu; zväčšovanie tlaku

kompresibilita stlačiteľnosť

kompresor stroj na stláčanie plynov

komprimácia zhustenie, skoncentrovanie

komprimát zlisovaná látka

komprimovať stláčať, zhusťovať, zahusťovať; vo výpočtovej technike zakódovaním alebo odstránením opakovaných znakov zmenšiť priestor zabraný na dátovom nosiči

kompromis ústupok v záujme dohody; dohoda dosiahnutá vzájomnými ústupkami

kompromisný vedúci k ústupkom; sprostredkovací, ochotný k ústupkom

kompromitovať zľahčiť, znevážiť, zahanbiť, priviesť do hanby

kompulzia nezmyselné vykonávanie určitých pohybov, ktorým sa postihnutý nemôže ubrániť

komputer, computer elektronický počítač

komputistika v genetike proces určovania stupňa príbuzenského vzťahu

komtesa dievča zo šľachtického rodu, mladá šľachtičná

komtúr vysoký hodnosťár rytierskeho rehoľného rádu

komúna spoločenstvo, obec; označenie stredovekých mestských obcí

vo Francúzsku a Taliansku; nižšia správna jednotka s čiastočnou samosprávou; skupina ľudí žijúcich v komunite; forma kolektívneho poľnohospodárstva

komunálny patriaci obci, týkajúci sa obce

komunard príslušník ozbrojenej jednotky Parížskej komúny v roku 1871

komunikácia spojenie, doprava; dopravná cesta, vzájomný styk; oznámenie, správa

komunikatívnosť ochota a schopnosť komunikovať, ústretovosť

komuniké úradná správa, úradné oznámenie

komunita spoločenstvo, pospolitosť; spoločný majetok

komunizmus ideológia usilujúca o likvidáciu kapitalizmu a vytvorenie tzv. beztriednej spoločnosti, vychádzajúca z učenia K. Marxa, F. Engelsa a V. I. Lenina, totalitne presadzujúca zospoločenštené vlastníctvo a rovnostárske rozdeľovanie

komutácia výmena, zámena

komutatívnosť zameniteľnosť; v matematike jedna z vlastností algebraických operácií

komutátor časť elektrického stroja slúžiaca ako mechanický usmerňovač alebo menič kmitočtu elektrického prúdu

kon-, con- prvá časť zložených slov s významom s, so, spolu

koncedovať robiť ústupky, ustupovať; dovoliť, súhlasiť, pripustiť

koncelebrácia slúženie omše viacerými kňazmi

koncentrácia sústredenie, stiahnutie, zloženie; sústredenie na jednom mieste; zosilnenie, zhustenie; nasýtenie chemického roztoku

koncentračný sústredňujúci, zhusťujúci, izolujúci, internačný

koncentračný tábor tábor na izoláciu a fyzickú likvidáciu odporcov režimu, príslušníkov národnostných menšín aj celých národov

koncentrát zahustený roztok; kovom obohatená surovina po koncentracii rudy; zvyšok po odparení rozpúšťadiel

koncentrátor dát vo výpočtovej technike združovacie zariadenie vytvárajúce dočasné dátové spojenia priestorovým alebo časovým delením na jednom dátovom okruhu

koncentrický sústredený, majúci spoločný stred

koncentrovať zahustiť, zhustiť roztok

konceptia predstava, poňatie, plán; počatie, oplodnenie

koncept prvý návrh diela alebo textu; náčrtok, ideový plán, poňatie, koncepcia

koncern združenie podnikov rôznych odborov, ktoré sa vzájomne dopĺňajú, alebo podnikov rovnakého druhu s cieľom lepšie ovládnuť výrobu a trh

koncert verejná hudobná produkcia, viacvetná hudobná skladba pre sólový nástroj a orchester

koncesia ústupok; povolenie, najmä úradné, úradný súhlas s prevádzkovaním činnosti, napr. živnostenskej, alebo špeciálneho zariadenia, napr. rozhlasového alebo televízneho vysielania; v medzinárodnom práve odstúpenie od niektorých výsostných práv krajiny v prospech inej krajiny

koncil ekumenický svetový koncil, koncil všetkých cirkevných najvyšších hodnostárov (biskupov) za predsedníctva pápeža

koncil poradné zhromaždenie; v katolíckej cirkvi zhromaždenie najvyšších hodnostárov pod predsedníctvom pápeža, cirkevný snem

konciliácia zmierčie konanie; zmier, povolnosť, znášanlivosť

konciliantný znášanlivý, zmierlivý, povolný, vľúdny

konciliarizmus v katolíckej cirkvi hnutie vychádzajúce z myšlienky, že koncil je najvyššou cirkevnou autoritou

koncínny urovnaný, uhladený, vycibrený, napr. sloh

koncipient nižší správny úradník, pomocník advokáta alebo notára

koncipovať navrhovať znenie písomného alebo ústneho prejavu; štylizovať

koncízny stručný, krátky, výstižný, zhustený

kondemnácia odsúdenie, prekliatie; vyradenie lode z prevádzky

kondenzácia zhusťovanie, zrážanie, skvapalňovanie pár; spájanie dvoch molekúl organickej zlúčeniny do jednej väčšej molekuly s malou molekulovou hmotnosťou

kondenzát produkt kondenzácie

kondenzátor výmenník tepla chladiaceho zariadenia; zariadenie na zhromažďovanie elektrických nábojov zložené z dvoch vodičov oddelených izolátorom

kondenzor šošovková sústava sústredujúca svetlo do zväčšovacieho alebo projekčného objektívu

kondenzovať skvapalňovať

kondícia podmienka; duševný a telesný stav; súkromné doučovanie

kondiciogram výhľadový kalendár duševného a fyzického stavu na základe biorytmov

kondicionál podmieňovací spôsob slovesa

kondicionalizmus názor o krajnej relatívosti poznania

kondicionálny podmienený, podmienenčný

kondicionér upravovač, prostriedok alebo prísada na zlepšenie stavu; stabilizátor kvality vlasov

kondikcia žaloba pre bezdôvodné obohatenie sa

kondolencia prejavenie sústrasti

kondóm mužský antikoncepčný prostriedok; prezervatív

kondomínium spoluvláda, spoločné držanie nejakého štátneho územia dvomi alebo viacerými štátmi pod spoločnou zvrchovanosťou

kondor veľký dravý juhoamerický vták pripomínajúci supu

kondotiér v stredovekom Taliansku veliteľ žoldnierov

kondukcia vedenie, napríklad kondukcia tepla – vedenie tepla vodičom; nervové podráždenie

kondukt sprievod pri smútočných príležitostiach, najčastejšie pohrebný; v hudbe stredoveká viachlasná skladba, najčastejšie vokálna, s jednotným tempom všetkých hlasov; u organu vzduchové prúdenie do píšťal

konduktivita veličina charakterizujúca elektrický odpor látky v jednotlivých bodoch, merná vodivosť

konduktomer prístroj na meranie elektrickej vodivosti roztokov

konduktometria meranie elektrickej vodivosti roztokov

kondyl klbový hrbolček, výbežok

kondylóm chorobný útvar, bradavičnatý výrastok na koži alebo sliznici

konektor spojovacia súčiastka, spoločný názov pre elektrickú zásuvku a vidlicu

konexie vplyvné známosti, vplyvné spojenie, styky

konfabulácia rozprávanie výmyslov, chorobná obrazotvornosť

konfederácia súštie; spojenie, spolok, združenie
konfekcia hromadná výroba odevov normálnych veľkostí
konferencia porada, schôdza, zjazd, zhromaždenie
konfesia vyznanie, viera, presvedčenie, spravidla náboženské; vyznanie viery
konfety pestrofarebné papieriky rozhadzované pri oslavách; drobné cukrárske výrobky
konfidencia dôvera, dôvernosť; dôverné oznámenie; udanie
konfident udavač, donášač, dôverník
konfigurácia usporiadanie, zoskupenie, útvar; deformácia orgánu, najmä hlavy plodu pri pôrode; zoskupenie, útvar, usporiadanie; v astronómii nápadné zoskupenie objektov na oblohe; v chémii usporiadanie atómov v molekule, konformácia
konfinácia úradné obmedzenie pohybu a pobytu
konfinium hranica, hraničný kameň alebo územie
konfirmácia potvrdenie; overenie, potvrdenie listiny; v evanjelickej cirkvi slávnostné potvrdenie krstného sľubu a prijatie za dospelého člena cirkvi; v katolíckej cirkvi obrad birmovania; v katolíckej cirkvi pápežské potvrdenie biskupa; vzájomné potvrdenie objednávky a dodávky tovaru
konfiškácia zabavenie majetku; zhabanie celého nákladu tlače alebo jeho časti
konflagrácia vzplanutie, výbuch; vypuknutie ozbrojeného konfliktu
konflikt prudší spor, zrážka; rozkol, nehoda; ozbrojená zrážka, vojna
konfluencia splynutie, splývanie; v geológii sútok
konformácia usporiadanie atómov v molekule, konfigurácia
konformita zhoda, súhlas, prispôsobivosť, v matematike rovnakouhosť
konformizmus prispôsobivosť, najmä názorová a často bezzásadová
konformný zhodný, súhlasný, zodpovedajúci
konfrontácia porovnávanie, postavenie tvárou v tvár; stret názorov; stretnutie znepriatelených vojsk, konfliktný stav
konfucianizmus názory a súhrn učenia Konfucia (žil 551-479 pred n.l.), neskôr čínske oficiálne náboženstvo, konfuciánstvo
konfutácia vyvracanie názorov, hľadísk, odmietanie viery

konfúzia zmätok, neporiadok; roztržitosť; splynutie oprávnenej osoby a povinnej osoby
konfúzny zmätený, neusporiadaný
kongelifrakcia rozpad hornín spôsobený mrazom
kongeliturbácia v geológii výraz označujúci porušenie pôdy mrazom
kongenialita spriaznenosť duchom, myšlienkami a názormi, duševná rovnocennosť
kongeniálny súrodý, duchom spriaznený, duševne rovnocenný, rovnako nadaný, primeraný
kongenitálny vrodený
kongescia prekrvenie orgánu
konglomerát nesúrodá zmes, zlepenec, zmiešanina; v geológii zlepenec v hornine
konglutinácia zhukovanie červených krviniek
kongregácia náboženská obec, cirkevný zbor, zhromaždenie duchovných; rehoľa, mníšsky rád; spojenie niekoľkých kláštorov spoločným predstaveným
kongregacionalizmus organizovanie jednotlivých zborov ako samostatných celkov v evanjelických cirkvách vo Veľkej Británii, USA a v Čechách
kongres väčšie politické alebo odborné zhromaždenie; zjazd; pracovná schôdza; parlament niektorých štátov, napr. USA; politická strana v niektorých krajinách (napr. Africký národný kongres v JAR)
kongrua štátom poskytovaný príjem duchovných, štátny príspevok ku platom duchovenstva
kongruencia zhoda, súbeh, rovnosť, dohoda; v jazykovede zhoda v osobe, čísle a páde; v teórii čísel vzťah medzi celými číslami; v geometrii zhodnosť útvarov
koncha ulita, lastúra, mušľa; skostnatená platnička v nosnej dutine stavovcov; polkruhová klenba
konchológia náuka o schránkach mäkkýšov
kónický kužeľovitý
konídia výtrus húb
konifera ihličnatá rastlina, strom alebo ker

konimeter pachomer

koniotómia rozrezanie priedušnice pri duse

konjektúra dohad, domnienka; oprava porušeného textu

konjugácia časovanie slovies; spojenie, splynutie napr. buniek pri pohlavnom rozmnožovaní rastlín a prvokov; párovanie chromozómov

konjunkcia spojenie, spojitosť, časová zhoda; súvislosť; gramatická spojka; postavenie planéty na čiare Zem – Slnko buď pred alebo za Slnkom; v logike spojenie dvoch výrokov, ktoré je správne, ak sú oba výroky správne; zdanlivé priblíženie dvoch nebeských telies na oblohe

konjunktív slovesný spôsob vyjadrujúci pranie, možnosť, neistotu, neskutočnosť

konjunktiva očná spojivka

konjunktivitída zápal očných spojiviek

konjunktúra priaznivá situácia, vhodná zhoda okolností; obdobie hospodárskeho rozmachu

konjurácia spiknutie, sprisahanie

konkáva, konkavita vyhlbenina, vydutosť, zakrivenie plochy dovnútra

konkávny vydutý, zakrivený dovnútra

konkláve prísne uzavreté miesto pre zhromaždenie kardinálov pri voľbe pápeža; toto zhromaždenie

konkludentný čin z ktorého možno usudzovať na skutočné myslenie jednajúceho

konkludentný pripúšťajúci záver; odôvodňujúci určitý výsledok

konklúzia záver; konečný výsledok; konečné rozhodnutie, úsudok

konkordácia súhlas, zhoda; abecedný zoznam aj so slovne zhodnými miestami jednej alebo viacerých kníh; výskyt rovnakých znakov u dvoch rozličných organizmov, napr. u dvojčiat; v geológii súhlasné uloženie vrstiev dvoch rôzne starých súvrství; v hudbe konsonujúci trojzvuk

konkordácia, konkordancia súhlas, zhoda; výskyt rovnakých znakov u dvoch rozličných organizmov, napr. u dvojčiat; v geológii súhlasné uloženie vrstiev dvoch rôzne starých súvrství

konkordát dohoda medzi vládou a Vatikánom o postavení katolíckej cirk-

vi v danej krajine

konkrécia zarastanie tkaniva; tvorba kameňov v niektorých orgánoch; horninový alebo minerálový guľovitý alebo šošovkovitý útvar odlišný od okolnej horniny

konkrement patologicky vytváraný pevný útvar v dutých orgánoch, kameň

konkretizácia zvecnenie, upresnenie, znázornenie, uskutočnenie

konkrétny určitý, názorný, vecný; skutočný, hmatateľný, zmyslami vnímateľný

konkrétum skutočná, zmyslami vnímateľná skutočnosť; podstatné meno pomenovávajúce bytosti a veci

konkubinát trvalé súžitie muža a ženy bez formálneho uzavretia manželstva

konkurencia súbeh, súťaž, súperenie, prejav hospodárskej súťaže

konkurz zhoda okolností; súťaž, uchádzanie sa o niečo; úpadok právnickej osoby

konosement prevoditeľný doklad o prevzatí tovaru na námornú prepravu

konotácia významový alebo štylistický odtieň doplňujúci základný význam

konsangvinita pokrvná príbuznosť

konsekrácia posvätenie, svätenie; súčasť katolíckej omše, tzv. premena

konsenzus schválenie, súhlas, dovoľenie, zhoda

konsignácia súpis, zoznam, odoslanie, zloženie, poukázanie peňazí alebo tovaru

konsignant odosielateľ, deponent

konkripcia súpis, zápis do zoznamu; sčítanie obyvateľov

konsolidácia upevnenie, ustálenie; zaistenie, znižovanie objemu zemín vplyvom pôsobenia zvýšeného tlaku; v medicíne skostnatenie zlomeniny kosti

konsonancia súznenie, súzvuk; hudobná ľúbozvučnosť

konsonant spoluhláska

konspekt plán diela v tézach, výťah z diela na študijné účely

konsternácia zmätok, rozpaky, ohromenie, nepríjemné prekvapenie

konstipácia zápcha

konstriktia zúženie, zovretie, utiahnutie, podviazanie

konstriktor zvierač

konšel radný, člen mestskej alebo obecnej rady

konškolák zastaralý výraz označujúci spolužiaka

konšpirácia sprisahanie, ilegálna činnosť; komplot, tajná dohoda

konštanta stála, nepremenná veličina

konštantný stály, nemenný, trvalý

konštatovať zisťovať, potvrdzovať

konštelácia postavenie; súbeh, stav okolností, stav vecí; postavenie

hviezd, z ktorého astrológovia usudzujú na ľudský osud

konštitúcia usporiadanie, stavba živého organizmu; usporiadanie atómov

v molekule; telesné a osobnostné znaky jedinca; stavba tela; ústava

konštitucionalistika veda o ústavnom práve

konštituovať ustanovovať, zakladať, zriaďovať

konštrukcia zostavenie, zhotovenie, zostrojenie; spôsob stavby, stavba

samotná; kostra stavby; stavba tela, telesný stav; umelá predstava,

výmysel

konštruktivizmus umelecký, predovšetkým architektonický smer 20.

rokov 20. storočia zdôrazňujúci konštrukciu, kvalitu materiálu

a účelnosť

konštruktívny tvorivý, činorodý, aktívny

kontagiozita nákazlivosť, infekcia

kontagiózný nákazlivý

kontajner kovový obal na dopravu sypkých a tekutých hmôt; veľkoka-

pacitná nádoba na odpad; pojazdná nádoba na tuhý komunálny

odpad

kontajment kontrola, obmedzenie, sebaovládanie, ochranný kryt jadro-

vého reaktora a primárneho okruhu

kontakt spojenie, styk; v geológii miesto dotyku dvoch hornín v zemskej

kôre

kontaktný dotykový, priamo sa dotýkajúci, v priamom styku; podozrivý

z nákazy zo styku s chorým

kontaminácia znečistenie prostredia škodlivými látkami, zamorenie; in-

fekt, nakazenie organizmu

kontaminovať infikovať, nakaziť niekoho infekčnou chorobou

kontangentoida graf funkcie kotangens

kontemplácia rozjímanie; premietanie, uvažovanie

kontext poňatie, doslovné znenie; súvislý text; súvislosť udalostí

kontiguita styčnosť; dotyk vecí v čase a priestore; susedstvo

kontinent pevnina, svetadiel

kontingent vopred stanovený počet, dávka; zákonom alebo zmluvou sta-

novený počet alebo množstvo

kontinuácia pokračovanie, trvanie

kontinuálne nepretržite, priebežne, stále, súvisle

kontinuálny súvislý, trvalý, nepretržitý, neprerušovaný

kontinuita spojitosť, súvislosť, nepretržitosť, trvanie, trvalosť, plynutie

kontinuum niečo súvislé, nepretržité, prostredie bez vnútornej štruktúry,

spojité

konto účet

kontokorent bežný účet

kontra proti; tón o tri oktávy nižší ako základný tón

kontra- prvá časť zložených slov s významom opačný, idúci proti; v

hudbe o oktávu nižší

kontraband tovar protizákonne prepravovaný cez hranice, doprava ta-

kéhoto tovaru

kontrabas strunový sláčikový hudobný nástroj, basa; hlboký mužský

hlas

kontradikcia protirečenie, rozpor, protiklad

kontrahent zmluvná strana; osoba, ktorá uzatvára zmluvu, kontraktor

kontrahovaný zmluvne dohodnutý, daný zmluvou

kontraindikácia príčiny vylučujúce použitie určitej metódy liečby alebo

určitého lieku

kontrakcia sťahovanie, zmršťovanie; skracovanie, zúženie; zmenšenie

objemu; zmršťovanie svalu

kontrakt zmluva, dohoda, dohovor

kontraktácia zjednávanie a uzatváranie zmlúv

kontraktilita sťahovateľnosť, zmrštitelnosť

kontraktúra skrátanie; fixované držanie časti tela spôsobené skrátaním

svalu a jeho väzivovou premenou

kontralaterálny ležiaci na opačnej strane

kontramaska maska používaná v trikovej filmovej technike pri snímaní alebo kopírovaní

kontrapost vo výtvarnom umení pohybovo vyvážený postoj, pri ktorom váha tela spočíva na jednej nohe

kontrapozícia protiklad

kontraproduktívny nevhodne pôsobiaci, pôsobiaci proti výsledku alebo riešeniu, brzdiaci

kontrapunkt druh tvorby hudobnej skladby, pri ktorej majú všetky hlasy melodickú a rytmickú samostatnosť

kontrarevolúcia politický alebo ozbrojený boj o zvrátenie revolučného vývoja; protirevolučné hnutie, regresívny proces smerujúci k nastoleniu predrevolučného stavu vecí

kontrárnosť protíľahlosť, opačnosť, protichodnosť

kontrasignácia spolupodpis druhej zmluvnej strany ako predpoklad záväznosti alebo platnosti úradného dokumentu

kontrasignatúra podpis druhého splnomocnenca, spolupodpis

kontrast protiklad, pravý opak, úplná rozdielnosť

kontribúcia vojnová daň vymáhaná nepriateľom; verejné dávky a dane; podiel poisťovne na škode

kontrola dozor, dohľad; preskúmanie, skúška, preskúšanie

kontroverzia spor, rozpor, hádka; sporná vec

kontumácia opatrenie na ochranu pred šírením zvieracej nákazy uzáverou postihnutej oblasti a obmedzením pohybu ostatných zvierat; nedostavenie sa k súdnemu pojednávaniu s následkami možnosti vynešenia rozsudku v neprospech nezúčastneného; nedostavenie sa športového súpera na stretnutie s dôsledkom jeho prehry

kontúra obrysová čiara, obrys

kontúzia navonok nekrvácajúce zranenie vnútorného orgánu, svalu, nervu a pod., pomliaždenina

kontúzia pomliaždenie, otláčenina

kónus kužeľ; kužeľovitá súčiastka stroja

konvalidácia premena pôvodne neplatného právneho úkonu na platný;

v cirkevnom práve dodatočné uznanie cirkevne neplatného manželstva

konvalinka trvalka s bielymi kvietkami zvončekového tvaru

konvejer, konvejor článkový dopravník, bežiaci pás

konvekcia prúdenie, prenos látky a energie prúdením; šírenie tepla prúdením; prenos vlhkosti vzduchu nerovnomerným ohrievaním povrchu Zeme

konvektor vykurovacie teleso teplovzdušného vykurovania

konvencia dohoda, zmluva; zvyklosť, spoločenský mrav

konvencionalizmus klasický výklad podstaty matematiky, názor na pojmy ako iba dohodnuté, bez obsahu; lipnutie na spoločenských pravidlách, konvenciách

konvenovať hodiť sa, vyhovovať; byť primeraným

konvent zhromaždenie, schôdzka; zbor mníchov rovnakého kláštora; kláštor; francúzske revolučné národné zhromaždenie v roku 1792, ktoré vyhlásilo republiku

konvergencia zblížovanie, zbiehanie; vo fyzike zbiehavosť, napr. lúčov; v jazykovede postupné vyrovnávanie jazykových rozdielov; v biológii vývojová tendencia organizmov k postupnému vytváraniu rovnakých alebo podobných morfológických a fyziológických znakov; v etnografii výskyt podobných kultúrnych javov u rôznych národov nezávisle na sebe; v medicíne nesúhlasný pohyb očí; v geografii uhol medzi dvoma poludníkmi

konvertibilita zmeniteľnosť, prepočítateľnosť, najmä jednej meny za inú

konvertiplán lietadlo schopné zvisle štartovať aj pristávať

konvertita ten, kto prestúpil na inú vieru, najmä katolícku

konvertor menič, zmiešavač; prevodník; hutnícka pec; jadrový reaktor na reprodukciu jadrového paliva

konvertovať meniť, zamieňať; meniť vieru alebo presvedčenie

konverzácia rozhovor, diskusia, najčastejšie spoločenského charakteru

konverzia zmena, premena (náboženského vyznania, dlhu za iný, ktorý je výhodnejší pre dlžníka a pod.); obrat, premena plodného materiálu na látku štiepiteľnú v jadrovom reaktore

konvexita vydutosť, vypuklosť, konvexnosť

konvexný vydutý, vypuklý, klenutý

konvoj ozbrojený ochranný doprovod vozidiel, lodí a pod.; dlhý rad dopravných prostriedkov, kolóna

konvokácia zvolanie, povolanie, schôdzka; snem; v Anglicku zákonodárna synoda anglikánskej cirkvi v právnej praxi verejná súdna výzva k prihláseniu pohľadávok

konvolut zväzok spisov; niekoľko spoločne zviazaných kníh

konvoluta závitková, špirálovitá ozdoba hlavice stĺpu

konvulzia kŕč, kŕčovitý záchvat

konzekvencia následok, dôsledok; vytrvalosť, dôslednosť; cieľavedomosť

konzekvent nasledujúci člen, následok, logický záver, výsledok

konzekventný logicky vyplývajúci, dôsledný; v hydrológii svahový, prispôbený svahovým pomerom

konzervácia úprava látok a predmetov proti zničeniu, pokazeniu

konzervatizmus, konzervativizmus lipnutie na starom a prežitom; úsilie o zachovanie starých poriadkov a spôsobu života; spiatočnosť; zaujatosť proti novému a pokrokovému; program niektorých politických strán

konzervatórium vyššia stredná hudobná a divadelná škola

konzervovať uchovávať v dobrom pôvodnom stave; vybaviť ochranným obalom, náterom a pod.; prevádzať ochranu prírodných a umeleckých pamiatok

konziliár odborník prizvaný ošetrojúcim lekárom na konzultáciu

konziliárny poradný

konzílium spoločná porada, najčastejšie lekárov o postupe liečby

konzistencia súdržnosť, pevnosť, húževnatosť, hutnosť; chovanie látok voči zmenám stavu, súdržnosť čiastočiek hmoty molekulárnymi silami

konzistórium poradný zbor pápeža alebo biskupa; najvyšší orgán niektorých evanjelických cirkví; biskupská kancelária; biskupská kúria

konzola nosník, podstavec, konštrukcia vystupujúca z múra a podopierajúca časť stavby; držiak tyče na záclony

konzorcium spoločenstvo na jednorazovú realizáciu určitej obchodnej alebo finančnej transakcie; správny orgán účelovej organizácie

konzul v starovekom Ríme najvyšší úradník; diplomatický úradník menovaný vládou k zastupovaniu v inom štáte

konzulát budova konzulárneho zastupiteľského úradu, úrad konzula

konzultácia odborná porada; udelenie odbornej rady

konzultant odborný poradca

konzum spotreba vecí potrebných pre život, konzumácia; obchod so zmiešaným tovarom

konzumácia spotrebovanie, spotreba

konzumpcia spotreba spotrebných predmetov na uspokojenie potrieb; v právnickve obsiahnutie jedného trestného činu v inom

kooperácia spolupráca, súčinnosť

kooperatívny spolupracujúci, svojpomocný, družstevný

koopťácia povolanie za člena výboru alebo vedenia organizácie menovaním, bez voľby

koordinácia uvedenie do súladu; spolupráca jednotlivých zložiek niečoho; zoradenie, nastavenie podľa určitého pravidla

koordináta súradnica

kopainovník tropický ker, z ktorého sa získava balzam používaný v medicíne a farmácii

kopal fosílna živica z tropických stromov, používaná pri výrobe lakov

kópia opis, obťah, rozmnoženina; otláčok; nepôvodné dielo napodobňujúce originál; mechanicky vyrobený ďalší exemplár

kopiapit vodnatý a zásaditý síran železa a mangánu, nerast

kopilot druhý pilot dopravných lietadiel

kopiózny bohatý, početný, častý, hromadný; vyskytujúci sa vo veľkom množstve

kopolymér polymér s veľkým počtom článkov chemicky rozdielnych monomérov; kopolymerizáciou vytvorená makromolekulová látka

kopolymerácia, kopolymerizácia reťazová polymerácia dvoch alebo viacerých rôznych monomérov

kopra sušená biela vnútorná hmota kokosových orechov; surovina na výrobu jedlých tukov

kopro- prvá časť zložených slov s významom výkal, vulgárny
koprocesor vo výpočtovej technike pomocný procesor počítača
koprodukcia spoločná výroba (napr. filmu)
koprofág organizmus živiaci sa výkalmi a trusom; skatofág
koprofágia duševná porucha, pri ktorej postihnutý pojedá vlastné výkaly
koprofília v biológii schopnosť organizmov žiť na výkaloch živočíchov; patologická záľuba vo výkaloch
koprofóbia strach z vlastných výkalov
koprofyt rastlina vyvíjajúca sa na výkaloch živočíchov
koprolália chorobná túžba hovoriť vulgárne, kakolália
koprolit kameň v čreve; skamenelé výkaly vymretých živočíchov
koprológia vyšetrovanie a skúmanie ľudskej stolice alebo zvieracieho trusu; náuka o tom
kopula v jazykovede spona, slovesná časť menného prísudku so sponou
kopulácia pohlavné spojenie, súlož, párenie; pohlavné rozmnožovanie splynutím samčej a samičej gaméty; štepenie ovocných stromov; reakcia diazoniovej soli s fenolmi alebo amínmi za vzniku azozlúčeniny; v zastaralom význame svadba; jednoduchý spôsob úpravy ovocných stromov
kopulant páriaci sa živočích
kopunkcia funkcia doplnkového uhla
korakoid krkavčia kosť u vtákov, plazov a obojživelníkov
koral morský živočích s vápenatou kostrou, žijúci prisadnuto vo veľkých trsoch - kolóniách; vápenatá schránka tohto živočícha; drobná guľka na navliekanie na šnúru – korálik
koralit vápenatá schránka mechúrníkov
koralovec jedovatý had tropického pásma, napr. kobra
koralovka ryba žijúca v koralových útesoch
korán posvätná kniha islamu, súbor textov tvoriacich vieroučný základ islamu
korázia obrusovanie a rozrušovanie hornín pevnými časticami, abrazia
kord dlhá bodná zbraň, šermiarska zbraň; vrúbkovaná tkanina, manchester; tkanina na vystužovanie kostry pneumatiky
kordialita srdečnosť

kordierit kremičitan hliníka a mangánu, kosoštvorcový nerast
kordillera v geomorfológii systém paralelných chrbtov, ostro lineárne vyhranené; horský chrbát; v geológii pozdĺžny prah rovnobežný s pretiahnutím geosynklinály vzniknutý v určitom štádiu jeho vývoja
kordomyóm nezhubný nádor svalového tkaniva srdca
kordón zástup vojska, divákov a pod.; zábrana, zátaras; ochranné pásmo; súvislý rad nejakého zboru chrániaci prístup na určité miesto; tvarovaný ovocný stromček; mierne vystupujúca rímsa deliaca vodorovné priečelie; rádová stuha; územie oddeľujúce oblasť zamorenú infekčnou chorobou od nezamorenej, tzv. sanitný kordón
kordonet niť z prírodného hodvábu na strojové šitie
kordován brašnárska koža z koziny a baraniny, podľa španielskeho mesta Cordoba, čítaj Kordóva
korealita nerozdielnosť spoločného záväzku alebo pohľadávky
koreferát doplnujúci referát; dodatkový prejav k hlavnému prejavu
korekcia oprava, náprava, úprava; väzenská cela na výkon zostreňného trestu; v očnom lekárstve vyrovnanie chyby zraku okuliarmi
korektív opravný, nápravný prostriedok
korektný správny, presný, bezchybný, upravený, zodpovedajúci zásadám slušného styku medzi ľuďmi
korektor zariadenie samočinne upravujúce činnosť stroja alebo údaje meracieho prístroja; pracovník upravujúci text, vykonávajúci korektúru
korela druh austrálskeho stepného papagája
korelácia súvislosť medzi znakmi, dejmi alebo veličinami; vzájomné vzťahy medzi bunkami, pletiva a orgánmi viacbunkových organizmov; štatistická závislosť viacerých veličín
korepetícia nacvičovanie a opakovanie úlohy s operným alebo operetným spevákom alebo tanečníkom
korepetítor hudobník alebo tanečník študujúci so spevákmi alebo tanečníkmi ich rolu; domáci učiteľ
korešpondencia dopisovanie, listy; vzťah medzi javmi a teóriami, ktoré si vzájomne zodpovedajú; v logike relácia medzi dvomi triedami;

v geometrii rovnoľahlosť; osová súmernosť

korešpondent dopisovateľ, zvláštny alebo stály spravodajca tlače, televízie, rozhlasu a pod.

korfbal loptová hra zmiešaných družstiev podobná basketbalu

koriander vysoká rastlina s aromatickými plodmi a malými kvietkami; plody sa používajú ako korenie

korida, corrida býčie zápasy

koridor veľká chodba, priechod; pruh štátneho územia na území iného štátu

korigencie prísady zlepšujúce niektoré nepríjemné vlastnosti, napr. chuť, vôňu hlavného lieku

korigovať upravovať, opravovať, zlepšovať

korium, corium prekrvená a inervovaná väzivová vrstva kože pod pokožkou, škára; bunková vrstva pod pokožkou koreňov

korkovník exotický strom poskytujúci cenné drevo

korma zadná časť lode nad kormidlom

kormorán veľký vodný vták, žijúci aj v podunajskej delte vo veľkých kolóniach

kormus telo rastliny, rozlíšené na koreň, stonku a listy; trs, zhuk rastlín alebo živočíchov, spravidla k sebe natrvalo prirastených

kornak indický ošetrovateľ slonov

kornea očná rohovka

kornelit vodnatý sulfát železa, nerast

kornet vojenský trubač; neskôr veliteľ jazdeckej čaty; kovový dychový nástroj podobnú trubke; organový register

korneta štvorcový nevystužený jazdecký prapor so stuhami a šnúrami; čata vojenskej jazdy

korodovať podliehať korózii; rozrušovať povrch kovu

korofília sexuálny záujem mužov o nedospelé dievčatá

korok kôra z korkového duba; vyrábajú sa z neho izolačné materiály

korola korunka kvetu

koróna veniec, koruna; vonkajšia vrstva slnečnej atmosféry; tichý elektrický výboj vyvolaný nárazovou ionizáciou

koronadit oxid olova a mangánu, štvorcový nerast

koronárna jednotka jednotka intenzívnej starostlivosti v nemocnici pre pacientov po operácii srdcovocievneho systému

koronárny vencovitý, vencový

koronavírus vírus spôsobujúci ochorenia dýchacích ciest

koroner v USA a Anglicku úradný obhliadač mŕtvol, súdny lekár

koronograf ďalekohľad na pozorovanie slnečnej koróny

korózia porušovanie povrchu hmoty chemickým a iným pôsobením; porušovanie povrchu hornín prírodnými procesmi

korporácia združenie, spolok; záujmová organizácia; obchodná spoločnosť, spravidla akciová

korporativizmus talianský variant fašistickej ideológie, tzv. korporativneho, čiže stavovského štátu

korporatívny spoločný, hromadný; stavovský

korpulencia tučnota, obezita, telnatosť

korpulentný mohutný, tlstý, telnatý

korpus telo, teleso; v sovietskej armáde armádny zbor; v medicíne telo matrice; súpis pamiatok zahŕňajúci iba určitý vybraný materiál; pečený pekársky polotovár na prípravu tort a koláčov

korpuskula vo fyzike: veľmi malá častica

korpuskulárne žiarenie tvoria ho častice s nenulovou hmotnosťou

korsak stredoázijská psovitá šelma

kortesy pôvodne španielske stavovské zhromaždenia, neskôr označenie španielskeho a portugalského parlamentu

kortexón hormón produkovaný kôrou nadobličiek

kortikálny týkajúci sa kôry, kôrový

kortikoid, kortikosteroid steroidný hormón kôry nadobličiek

kortikopropín hormón predného laloku hypofýzy

kortikosterón steroidný hormón regulujúci látkovú premenu minerálnych látok

kortikostimulátor prístroj elektricky dráždiaci mozgovú kôru

kortikovýrus druh bakteriálneho vírusu

kortizol steroidný hormón z kôry nadobličiek, regulujúci látkovú premenu cukrov

kortizon steroidný hormón nadobličkovej kôry, liek proti reumatizmu

korumpovať mravne kaziť, narušovať, najmä podplácaním; podplácať
koruna rozvetvená časť stromu; vnútorný obal kvetu
korund po diamante najtvrdší nerast, oxid hlinitý
korunka ozdoba na hlave niektorých vtákov, napr. pávov
korunka zuba horná časť zuba nad ďasnami; jej umelá náhrada
korupcia mravný rozklad, úplatkárstvo; predajnosť činiteľov verejného života
koruška lososovitá ryba pobrežných vôd
korutina vo výpočtovej technike spoločná rutina, podprogram, ktorý po opätovnom vyvolaní obnoví svoju funkciu na návratovej adrese svojho posledného prevedenia
korveta vojnová trojst'ážňová plachetnica s jedným radom diel; bojová loď používaná ako doprovodná loď; akrobatický skok do stoja na rukách
korvuzit nerast s obsahom vanádu
koryfa druh indickej palmy kvitnúcej iba jediný raz
koryfej popredná osobnosť verejného života; pôvodne hlava starogréckeho dramatického zboru
korynebaktéria baktéria tyčinkovitého tvaru, spôsobujúca hnisavé ochorenia
koryza nádcha, prechladnutie
korzár pirát, námorný lupič; majiteľ alebo nájomca lode splnomocnený bojujúcim štátom k námorným operáciám s právom koristi
korzet šnurovačka; v medicíne aparát na podporu trupu
korzo ulica v centre mesta, kde sa pravidelne prechádzajú ľudia, promenáda
kosalit sulfid bizmutu a olova, kosoštvorcový nerast
kosekans jedna zo základných goniometrických funkcií
kosínus pomer príľahlej odvesny a prepony v pravouhlom trojuholníku
kosínusoida graf funkcie kosínus
kostálny rebrový
košer rituálne bezchybný, čistý pokrm alebo jedlo podľa židovských predpisov
košerovanie spôsob porážania jatočného dobytká a úpravy mäsa a iných

pokrmov a nápojov podľa židovských rituálnych predpisov
koštovka ochutnávka vína
kóta číslo, ktoré udáva výšku zemepisného bodu nad hladinou mora; v geometrii číslo určujúce rozmer; vrchol hory, údaj výšky
kotácia úradný záznam kurzov cenných papierov na burze; kótovanie
kotangens jedna zo základných goniometrických funkcií
kotéria vzájomná podpora jednotlivcov na dosiahnutie spoločného úžitku; klaka
kotilion francúzsky spoločenský tanec; drobný darček tanečníkovi od tanečnice
kotinga pestrofarebný juhoamerický vták
kotonizácia premena ľanového vlákna na vlákno podobné bavlně, zbavovanie
kótovanie priradovanie kót; záznam kurzov na burze, kotácia
kotunnit, cotunnit chlorid olovnatý, kosoštvorcový nerast
koturn zvláštna obuv antického herca; povznesený prednes v tragédii, povýšený - patetický - spôsob reči
kouč, coach vedúci športového družstva, tréner
kovalencia v chémii väzba vzniknutá zdieľaním elektrónov
kovalentná väzba chemická väzba spájajúca atómy prvkov dvojicami valenčných elektrónov
kovariancia miera vzájomnej väzby medzi dvomi náhodnými veličinami
kovariantnosť zachovanie tvaru rovníc vo všetkých vzťazných sústavách, inerciálnych aj neinerciálnych
kovboj pastier dobytká v Severnej Amerike (v južnej Amerike gaučo)
koverkot pevná vlnená alebo polovlnená látka z česanej priadze z dvojfarebnej nite, najčastejšie na oblek alebo na plášť
kox- prvá časť zložených slov s významom bedro, bederný kĺb
koxa bedrový kĺb
koxagra dna bedrového kĺbu
koxalgia bolesti v bedernej oblasti
koxálny bedrový
koxatróza degeneratívne ochorenie bedier, artróza bedrového kĺbu
koxitída zápal bedrového kĺbu

kozmetika odbor zaoberajúci sa starostlivosťou o telesnú krásu a odstraňovanie kozmetických chýb a nedostatkov

kozmic vesmírny, týkajúci sa vesmíru

kozmo- prvá časť zložených slov s významom vesmír, svet

kozmiobiológia náuka o živote vo vesmíre

kozmodróm priestor a zariadenie na vypúšťanie kozmických lodí do vesmíru

kozmogónia náuka o vzniku a vývoji hviezdnych sústav, celého vesmíru

kozmozgrafia veda, ktorá sa zaoberá výskumom vesmíru

kozmochemia náuka o chemických procesoch vo vesmíre

kozmológia náuka o vesmíre ako celku, o štruktúre vesmíru v najširšom zmysle, podstate, počiatku a vývoja vesmíru

kozmonaut vysokokvalifikovaný letec pilotujúci umelé kozmické telesá; astronaut

kozmonautika odbor zabezpečujúci lety do vesmíru, astronautika

kozmonómia náuka o zákonoch vesmíru

kozmozpolit v biológii: organizmus rozšírený po celej zemeguli

kozmozpolit svetoobčan, stúpenec kozmozpolitizmu

kozmozpolitizmus rozšírenie organizmu na všetkých svetadieloch Zeme; svetoobčianstvo; popieranie významu národného vedomia a príslušnosti v záujme svetového príslušenstva; zdôrazňovanie príslušnosti jedinca i celého národa k ľudstvu

kozmozráma diaoskopické znázornenie krajín, miest, vesmíru

kozmoz vesmír, vesmírny priestor, svet

kp značka pre kilopond

Kr značka pre kryptón

kraal juhoafrická kruhová oplotená dedina domorodcov; oplotená pastva

krab jedlý kôrovec z podradu desaťnohých morských kôrovcov, žijúci na pobreží mora

krach úpadok, bankrot; v prenesenom zmysle úplný nezdar

krajta rod veľkých nejedovatých ázijských hadov

krakeláč sústava trhliniek vo farebnej vrstve obrazu

krakovanie tepelné štiepenie - pyrolýza - vyšších uhlíkovodíkov na nižšie, jednoduchšie zlúčeniny, forma výroby benzínu rozkladom ropy

kramľ železná svorka na spájanie trámov, tesárska skoba

krandallit, crandallit zásaditý fosforečnan hliníka a vápnika, nerast

kranio- prvá časť zložených slov s významom lebka, lebečný

kranioektómia chirurgické otvorenie lebky

kraniológia vedný odbor zaoberajúci sa opisom lebky

kranioimeter prístroj na meranie lebky a menších rozmerov tela, kefalometer

kranioneuralgia zápalové ochorenie nervov pokožky na hlave

kraniostenóza deformácia lebky z predčasného zrastenia švíkov lebky

kraniotómia operatívne otvorenie lebky

kras útvary vytvorené pôsobením vody v rozpustných pevných horninách
kráter pažerák sopky, vyústenie dráhy magmy na povrch; sopečná priehlbina, najmä na povrchu Mesiaca

kratogén časť zemskej kôry, ktorá už nepodlieha vrásneniu

krauróza zvrášťovanie kože

kreácia tvorba; výtvor, výsledok činnosti; menovanie nového kardinála

kreacionizmus teória o vzniku alebo vývoji človeka a živej prírody tvorenou silou

kreatín organická zlúčenina v svaloch, mozgu, krvi; svalový enzým

kreatinín produkt látkovej výmeny pri niektorých špecifických stavoch, napr. v tehotenstve

kreatinúria prítomnosť kreatínu v moči

kreatúra stvorenie, bytosť; netvor, obluda

kredit úver; plusový zostatok na účte; pravá strana účtu; dôvera, spoločenská vážnosť; hodnota a význam vysokoškolskej skúšky alebo zápočtu

krédo vyznanie viery; presvedčenie, viera, názor; časť katolíckej omše

credulita dôverčivosť, ľahkovernosť

krecht chránený kryt na uskladnenie poľnohospodárskych produktov počas zimy

kreker, cracker suchár, sušienka

krém polotuhá penovitá hmota z rôznych prípravkov; kozmetický prípravok; mazadlo na obuv a pod.; jemná polievka; hustý likér

kreácia spolopenie, pohreb žehom

kremonky vzácne husle zo 17. a 18. storočia vyrobené v husliarskych dielňach v talianskom meste Cremona

krenelovanie ozdobovanie budov pevnostnými motívami

krenológia výskum liečivých účinkov prameňov

krenoterapia liečba účinkami liečivých prameňoch

kreol pôvodne potomok európskych, najmä španielskych prisťahovalcov v Južnej a Strednej Amerike, v karibskej oblasti a Brazílii aj potomok černošských otrokov

krep zrnitá, jemne zvrásnená tkanina

krepa prírodný kaučuk z latexu

krépidoma podstavec pod sochu; mierne vypuklá podmurovka antického chrámu, krépis

krépis mierne vypuklá podmurovka antického chrámu

kresťanstvo náboženstvo založené na viere v osobu Ježiša Krista a jeho učenie

kretén duševne zaostalý človek; hlupák

kretenizmus vrodená choroba mozgu prejavujúca sa poruchami telesného a duševného vývoja

kretón bavlnená, spravidla pestro potlačená tkanina

krevena malý morský rak, garnela

krézovský nesmierne, rozprávkovo bohatý; podľa starovekého kráľa Kréza

krída obchodný úpadok v dôsledku neschopnosti plniť záväzky

krieda najmladší útvar druhohôr; uhličitanová hornina bielej farby, odroda vápenca, ktorá sa používa na písanie

krichtonit oxid železa a titánu, hornina

kriket pálkovacia hra

krimi- prvá časť zložených slov s významom kriminálny

kriminalistika veda skúmajúca a odhaľujúca páchatel'ov trestnej činnosti, zisťujúca súdne dôkazy a pod.

kriminalita zločinnosť, trestná činnosť

kriminológia spoločenská veda zaoberajúca sa zločinnosťou, jej príčinami a prejavmi a bojom proti nej

krinolína široká sukňa s vystuženými kostenými alebo kovovými kruhmi

a páskami

kripel slangový výraz pre mrzáka, postihnutého človeka, invalida

kris indonézska dýka s vlnitou čepeľou

kristianizácia šírenie kresťanstva, christianizácia

kristianizovať obracať na kresťanstvo

kristobalit oxid kremičitý, nerast

Krišna pôvodne indický hrdina, neskôr zbožňovaný ako 8. prevtelenie Višnu

krištál' bezfarebná odroda kremeňa

kritérium meradlo pre porovnanie, určovací znak, poznávacie znamenie; závod vybraných pretekárov

kriticizmus skeptický prístup ku všeobecným, dogmatickým pravdám

kritický hodnotiaci, skúmajúci; karhajúci; rozhodujúci; nebezpečný; medzný, krajný, hraničný

kritika odborné posúdenie; spochybnenie; vytknutie nedostatkov

kríza vrcholný stav deja alebo činnosti; neľahká situácia; obdobie hospodárskeho úpadku; nebezpečný stav, zmätok

krocetín farbivo získané zo šafranu

krocín žlté farbivo v šafrane

kraket hra s drevenými palicami, ktorými hráči ženú farebné gule medzi brámkami k cieľovému kolíku

kraketa vyprázané plnené cesto; jedlo zo zemiakov alebo ryže v tvare guľôčok alebo valčekov

krakodíl veľký nebezpečný plaz s mohutným a silným chvostom a šupinami pokrytou kožou

krakoit žltý lesklý jednoklonný nerast, chróman olovnatý

krókus šafran; cibuľovitá rastlina

króna islandská koruna, menová jednotka Islandu

kroon menová jednotka Estónska, estónska koruna

kros terénny alebo cezpoľný beh

krosček nedovolené bránenie v hre, napr. zadržanie protihráča hokejkou

krossit amfibol v kryštalickej bridliciach

kruciáta stredoveká križiacka výprava

krucifix plastika ukrižovaného Krista

krudelita surovosť, krutosť

kruchta chór kostola

krupáda skok koňa šikmo nahor

krupiér pomocník bankára pri niektorých hazardných hrách, napr. rulete

krupón chrbtová koža zvierat'a; stredná časť chrbtovej kože

krusta chrasta, vrstva zaschnutej krvi; v chémii zhluk kryštálov na povrchu kvapaliny; v geológii pevná kôra na povrchu vápнитých pôd v teplých pustinách; obklad steny z rôznych materiálov; skorodovaná vrstva na kamenných plastikách

krusta zhluk kryštálov na povrchu kvapaliny; pevná kôra na povrchu vápнитých pôd v teplých pustinách

krustácia kôrnatenie

krutóny drobné kúsky chleba opečené na oleji

krvná plazma tekutina obsahujúca krvné bielkoviny

kryo- prvá časť zložených slov s významom nízka teplota, mráz

kryobiológia náuka o pôsobení chladu na organizmy

kryofilný prispôsobený životu pri nízkych teplotách, chladnomilný

kryofyt rastlina žijúca na roztápajúcom sa snehu alebo ľade, chladnomilná rastlina

kryogenetika časť fyziky zaoberajúca sa javmi prebiehajúcimi pri veľmi nízkych teplotách, spravidla kvapalného hélia

kryogenéza súhrn procesov prebiehajúcich v najhornejšej časti zemskej kôry pri záporných teplotách a pretvárajúcich horniny

kryogénny spôsobený alebo vytvorený pôsobením mrazu

kryokomora izolovaná skriňa, v ktorej možno vytvárať a udržiavať teploty pod - 50 stupňov Celzia, používaná na výskum účinkov nízkych teplôt na materiály, prístroje a ich súčasti

kryokonit meteorický prach na ľadovcoch v polárnych a vysokohorských oblastiach

kryolit minerál používaný pri elektrolytickej výrobe hliníka; fluorid hlinitosodný

kryológia náuka o ľadovcoch a výskyte ľadu na vodných tokoch a plochách

kryoplanácia zarovnávanie povrchu mrazivými procesmi

kryoplanktón spoločenstvo mikroorganizmov žijúcich na ľadových plochách

kryosféra časť hydrosféry a litosféry, ktorá je v zmrznutom stave v dôsledku dlhodobého pôsobenia záporných teplôt

kryoterapia liečebná metóda používajúca na ničenie choroboplodných útvarov veľmi nízku teplotu

krypta podzemné pohrebisko pod chrámovým priestorom; skrytá dutinka v krčnej mandli

kryptestézia mimozmyslové vnímanie

kryptické sfarbenie nenápadné sfarbenie tela živočícha

krypto-, **krypt** - prvá časť zložených slov s významom skrytý, tajný

kryptodepresia skrytá prepadlina, depresia zatopená vodou s hladinou nad úrovňou a dnom pod úrovňou morskej hladiny

kryptogam tajnosnubná, výtrusná rastlina, ktorá sa nerozmnožuje semenami

kryptogamia rozmnožovanie rastlín výtrusmi, tajnosnubnosť

kryptogamná rastlina tajnosnubná, rozmnožujúca sa spórami

kryptogénny nejasného pôvodu

kryptogram text so skrytým údajom zloženým z niekoľkých písmen tohto textu; literatúra utajujúca skrytý zmysel; druh hádanky

kryptoklíma mikroklima uzavretých priestorov

kryptokokus hubový pôvodca ochorenia pľúc

kryptokoryna akváriová rastlina

kryptomelán nerast s obsahom horčíka a draslíka

kryptoméria japonský céder, ihličnatý strom pestovaný u nás v parkoch

kryptométny neviditeľný, skrytý

kryptometria latencia znaku; japonský céder

kryptomitóza priame delenie bunky s fázami mitózy prebiehajúcimi v jadre

kryptón chemický prvok, vzácny plyn, značka Kr

kryptonym krycie meno, pseudonym, prijaté meno, fiktonym

kryptoxantín provitamín A; prírodné červené farbivo

kryptozoá živočíchy žijúce skryto, napr. pod kameňmi alebo pod stromovou kôrou

krypty vyduté miesta črevného epitelu

kryštál pevná látka, v ktorej sú rovnovážne polohy častíc priestorovo periodicky usporiadané; teleso pravidelného tvaru vznikajúce tuhnutím kvapaliny

kryštalický majúci tvar kryštálu; zložený z kryštálov

kryštalit niekoľko atómov zoskupených ako v kryštále; veľmi malý kryštalický útvar vo vyvretých horninách

kryštalizácia tvorba kryštálov vylučovaním tuhej látky z roztoku; trbenie, vyjasňovanie názorov

kryštalografia odbor, ktorý sa zaoberá kryštálmi, ich chemickými a fyzikálnymi vlastnosťami, zákonitosťami ich vzniku a pod.

kryštalomantia veštenie, predpovedanie budúcnosti zo sklenej gule

ksí v gréckej abecede písmeno x

kšaft testament, závet, posledná vôľa

ktenídie žiabre mäkkýša

kubanit sulfid medi a železa, nerast

kubatúra objem, kubický obsah telesa

kubický objemový, priestorový; tretieho stupňa (kubická rovnica)

kubizmus umelecký smer zo začiatku 20. storočia zdôrazňujúci geometrické a priestorové rysy skutočnosti; podobný literárny smer, rozkladajúci predstavy a pocity do vzájomne sa križujúcich a pretínajúcich prvkov

kubus kocka; tretia mocnina

kuďu stepná antilopa žijúca na juhu a východe Afriky

kuesta asymetrický horský vrchol alebo hrebeň, ktorého mierny svah tvorí vrstvomá plocha a príkry svah čelo vrstvy

kuff holandská široká pobrežná plachetnica

kuguár, kaguár mačkovitá šelma žijúca v amerických horách; puma americká

kukla štádium procesu vývoja hmyzu medzi larvou a dospelým hmyzom

Kukluxklan, Ku-Klux-Klan fašistická teroristická protičernošská organizácia v USA, vystupujúca v dlhých bielych zakuklených odevoch

kukurica jednoročná obilnina s kvetmi dozrievajúcimi do klasov; zrná tejto rastliny

kulak veľkostatkát; bohatý sedliak

kulancia, kulantnosť zdvorilosť, láskavosť; obchodnícka podlízavosť

kulantný zdvorilý, príjemný, prijateľný

kulér farba; druh potravinárskeho farbiva; farebný hladený papier; tmavohnedá kvapalina vytvorená zahrievaním cukru na karamelizačnú teplotu, používaná na farbenie nápojov a v cukrárstve

kulér tmavohnedá kvapalina vytvorená zahrievaním cukru na teplotu karamelizácie, používaná na farbenie nápojov a v cukrárstve

kulinárny, kulinársky kuchársky

kulinárstvo poznanie potravín a požívatín a ich správne používanie pri príprave jedál

kulisa pozadie; súčasť divadelnej dekorácie; zvuky vytvárané v pozadí; úzky pás zeme s vysadenými rastlinami, chrániaci pôdu pred vetrom a zadržiavajúci vlahu

kulma ručný nástroj na zvlnenie vlasov teplom

kulminácia vyvrcholenie, vrchol, najvyšší stav; prechod nebeského telesa poludníkom; najvyšší stav vody pri povodni

kulminačný vrcholiaci, vrcholný

kuloár vedľajšia chodba alebo vedľajšia miestnosť významnej budovy; miesto v ústraní; zákulisie; strmá, úzka, hlboká roklina

kuloárny neoficiálny, zákulisný; postranný

kulpózny delikt trestný čin spáchaný z nedbalosti, porušenia povinnej starostlivosti alebo povinnosti

kult uctievanie; pripisovanie neprirodzených vlastností; sústava náboženských obradov a slávností na uctievanie boha alebo nadprirodzených bytostí

kultivácia zušľachtovanie, vzdelávanie, zdokonaľovanie; pestovanie, obrábanie, napr. pôdy; pestovanie a rozmnožovanie buniek, tkanív a pod. v laboratórnych podmienkach; mechanická úprava pôdy pred sejbou alebo počas vegetácie

kultivar vyšľachtená odroda úžitkovej rastliny

kultivovaná pôda pravidelne obrábaná pôda

kultivovanosť vyšľachtenosť; uhladenosť, vybrané spôsoby

kultivovaný vzdelaný, vychovaný; šľachtený, pestovaný

kultový vzťahujúci sa ku kultu, k uctievaníu
kultúra vzdelanosť, súhrn odborov ľudskej duševnej a telesnej činnosti; starostlivosť o rozvoj životných oblastí, životného prostredia a úpravy mimopracovného času človeka; pestovanie úžitkových rastlín a ich druhy; súbor buniek, tkanív a pod. jednej mikrobiálnej populácie vypestovanej v umelom živnom prostredí; spôsob využívania pozemku, spôsob zakladania a ošetrovania porastov
kulturistika individuálny šport rozvíjajúci posilovaním svaly celého tela, bodybuilding
kum pôda s vysokým obsahom piesku
kumarón surovina na výrobu plastických látok
kumiučí starý japonský spôsob boja holými rukami
kumkvát drobnolistý ker s plodmi s kyslou dužinou a jeho plody
kummingtonit zásaditý kremičitan železa a mangánu, nerast
kumránske nálezy písomnosti dôležité pre históriu judaizmu a raného kresťanstva nájdené v roku 1947
kumránsky týkajúci sa židovskej kumránskej sekty
kumulácia hromadenie, nahromadenie; navršenie, navrstvenie
kumulonimbus búrkový oblak veľkého vertikálneho rozsahu
kumulus osamotený, žiarivo biely oblak s vodorovnou tmavou základňou
kumys stredoázijský nápoj z alkoholizovaného kvaseného kobyliého mlieka
kuna základná menová jednotka v Chorvátsku
kundaliní magická tzv. hadia sila v indickom náboženstve
kung v starovekej Číne predok panovníkov, neskôr najvyšší úradník; v stredovekej Číne najvyšší šľachtický titul
kung-fu čínska liečebná gymnastika; čínske kontaktné bojové umenie
kungur geologické označenie východoeurópskeho stratigrafického stupňa morského permu
kunsthistoria dejiny umenia
kunsthistorik historik umenia
kuo-chua čínska technika štetcovej kresby tušom na ručný papier alebo hodváb
kupážovanie vína miešanie rôznych druhov, najmä šumivých, na zlepše-

nie akosti, tzv. sceľovanie vína
kupé oddelenie v osobnom železničnom vozni; športový variant osobného auta s dvojdvierovou karosériou
kupírovať rezať, odrezávať, oddeľovať; skracovať ušnice alebo chvosty zvierat; riediť tlačové farby na rôzne úrovne sýtosti odtieňov
kuplet vtipná až satirická pieseň spievaná kedysi v kabaretoch a hudobných komédiach
kupola pologul'ová klenba
kupón ústrižok; oddeliteľná časť vstupenky, cenného papiera a pod.
kuprit ruda medi, nerastný oxid medi
kupro- prvá časť zložených slov s významom meď, medený
kuproaurit prírodné zlato obsahujúce prímеси medi, medené zlato
kupula čiaška rastliny
kúra postupná liečba jedným prostriedkom
kurabilita možnosť liečenia, vyliečiteľnosť
kurácia časť farnosti s vlastným kostolom spravovaná ustanoveným kaplánom; expozitúra
kurare prudký tzv. šípový jed, extrakt z kôry tropických lián
kurát vojenský kňaz
kuratela opatrovníctvo nad nesvojprávnou osobou
kuratíva liečebná starostlivosť
kuratívny liečebný, liečivý
kurátor opatrovateľ, opatrovník; správca, dozorujúci úradník; v protestantskej cirkvi laický predstaviteľ cirkví
kuratórium zbor opatrovateľov; správny výbor nadácie, ústavu a pod.
kurentné písmo bežné kurzívové písmo používané v Nemecku od začiatku 16. storočia
kurentný bežný, obvyklý
kurgan veľký hrob s kamenným násypom, mohyla
kúria pápežská stolica, v prenesenom zmysle Vatikán; v niektorých volebných systémoch trieda voličov určovaná podľa výšky majetku; bývalý zemiansky dvor na Slovensku
kuriér osoba poverená doručením dôležitej správy alebo zásielky, posol
kuriér rýchly, zvláštny posol, najmä diplomatický

kuriozita zvláštnosť, mimoriadna vec, unikát; zaujímavosť, neobvyklosť, pamätihodnosť

kurkuma tropická hľuzovitá rastlina, z ktorej sa získava žlté farbivo kurkumín; korenie z tejto rastliny

kurkumín žlté farbivo z pakoreňov kurkumy so širokým využitím pri farbení potravín, kože a pod.

kurt športové ihrisko, najčastejšie tenisové; popruh, remeň

kurtáž poplatok za uskutočnený obchod

kurtína opona, záves; časť hradieb medzi baštami

kurtizána prostitútka; milenka vyššie postavených mužov; záletnica

kurtoázia zdvorilosť, spoločenská slušnosť, galantnosť

kurvatúra zakrivenie, krivka

kurz cyklus prednášok; smer činností; smer dopravy; hodnota cenných papierov na burze

kurzíva druh ležateho písma, mierne nakloneného písma, italika; novinárska próza kratšia ako fejtón, stĺpček

kurzor pohyblivá svetelná viditeľná značka na monitore počítača ukazujúca aktuálnu polohu znaku

kurzorický zbežný, súrny, prchavý

kus-kus arabské jedlo z baranieho mäsa, zeleniny a pšeničnej krupice

kuskus vačnatec

kuspidín zásaditý kremičitan vápnika a fluóru, nerast

kustód správca zbierok, knižníc, hradov a pod.; strážca, opatrovník

kuša samostrel, luk s pažbou

kuter jednosťážňová plachetnica

kutikula vrstva kutínu pokrývajúca vonkajšie strany pokožkových buniek rastlín a zabraňujúca strate vody; ochranná sklerotínová vrstva na povrchu tela niektorých bezstavovcov, u hmyzu prestúpená chitínom alebo inkrustovaná minerálnymi látkami

kutín organická ochranná látka, výstuž bunkových blán rastlín

kuváda zvyk niektorých domorodých kmeňov, keď muž imituje tehotenstvo, pôrod a šestonedelie

kuvert obálka, obal

kV značka pre kilovolt

kváder kolmý štvorboký hranol s pravouholníkovou podstavou

kvadrant štvrtkruh, štvrtina kružnice; jedna zo štyroch častí roviny rozdelenej dvomi kolmicami; kružnica zemského poludníka, jeho štvrtina

kvadrát štvorec; druhá mocnina čísla

kvadratúra vzájomná poloha dvoch kozmických telies, keď ich spojnice so Zemou zvierajú uhol 90 stupňov; v matematike určenie plošného obsahu plochy

kvadriatlon kombinácia plávania, jazdy na kajaku, jazdy na bicykli a behu

kvadriga staroveký dvojkoľesový voz so štvorzáprahom

kvadrika kvadratická plocha, plocha druhého stupňa

kvadriliarda číslo 10^{27}

kvadrilión bilión biliónov

kvadrilovanie mriežkovanie na poštových známkach

kvadrinóm matematický štvorčlen

kvadrívium štvorica predmetov vyučovaných na stredovekých školách

kvadrofónia záznam a reprodukcia zvuku zo štyroch miest

kvadрупédia pohyb po všetkých štyroch končatinách

kvadруплégia úplné ochrnutie všetkých štyroch končatín

kvadрупlicita štvornásobnosť

kvajak, quajak strom s veľmi ťažkým drevom, ktoré sa potápa vo vode, s liečivou živicom

kvajava myrtovitý ovocný strom tropického pásma Ameriky

kvaker príslušník anglo-americkéj náboženskej protestantskej spoločnosti odmietajúcej obrady, tradičnú dogmatickú teóriu a niektoré verejné povinnosti, napr. vojenskú službu

kvalifikácia schopnosť, odborná spôsobilosť; preukaz spôsobilosti; hodnotenie; odborný posudok

kvalifikovaný spôsobilý, školený, schopný

kvalita akosť, hodnota; stav veci

kvalitný akostný, hodnotný

kvantifikácia určovanie množstva; zavedenie číselných vzťahov a pojmov

kvantifikátor pojem označujúci rozsah platnosti nejakého tvrdenia; v matematike výraz alebo operátor, ktorý s inými výrazmi vytvára výraz s novým významom

kvantifikovateľný merateľný

kvantil hodnota znaku, ktorá rozdeľuje štatistický súbor skupiny s rovnakým počtom prvkov

kvantita množstvo, početnosť

kvantitatívny číselný, vyjadrený v číslach alebo určitých hodnotách; početný

kvantová fyzika jedna zo základných vetiev fyziky

kvantovanie prístupnosť iba niektorých hodnôt fyzikálnych veličín, nepojitosť niektorých fyzikálnych veličín

kvantový skok prechod systému z jedného kvantového stavu do druhého

kvantový stav fyzikálny stav mikročastice, ktorý je prípustný z hľadiska kvantovej teórie

kvantum počet, množstvo, kvantita; najmenšia možná hodnota nejakej fyzikálnej veličiny

kvarcit metamorfovaný kremenec; kremitý pieskovec

kvardián predstavený niektorých kláštorov, napr. františkánskych

kvark typ častíc, z ktorých sú zložené hadróny; častica, na ktorú pôsobí tzv. silná sila

kvart štvrt'ka, štvrt'archový formát papiera; úder kordom; štyri karty rovnakej farby s postupnými hodnotami

kvarta štvrtá trieda osemročných stredných škôl; v hudbe štvrtý stupeň diatonickej stupnice; interval, v ktorom tento stupeň tvorí vyšší tón

kvartácia spôsob odstraňovania striebra, medi a iných prvkov zo surového zlata použitím kyseliny dusičnej; spôsob získavania priemernej vzorky chemického, geologického, technického materiálu na analýzu; kuželové štvrtlenie

kvartál štvrt'rok

kvartána druh malárieovej horúčky vracajúci sa každý štvrtý deň

kvartér najmladšie obdobie geologickej minulosti vyznačujúce sa striedaním chladných a teplejších období, vznikom a vývojom človeka,

štvrtohory, antropozoikum

kvartet skladba pre štyri, spravidla sláčikové nástroje; štyri bunky vznikajúce z materskej bunky

kvarteto súbor štyroch interpretov alebo nástrojov, spravidla sláčikových; druh kartovej hry

kvartil tri hodnoty znaku, ktoré rozdeľujú usporiadaný rad hodnôt znaku do štyroch rovnakých častí

kvarto štvorvalcová valcovacia stolica

kvaš, gvaš maliarska technika vodových farieb s pojítkom (krycou belobou)

kvaterín druh rastového stimulátora rastlín

kvaternión zobecnenie komplexných čísiel

kvazar kozmický objekt podobný hviezdám s veľkým červeným posuvom, intenzívny rádiový zdroj

kvázi, kvazi akoby, ako, skoro, takmer; quasi

kvázičastica elementárna excitácia systému mnohých častíc

kvázipeniaze termínované vklady a depozity v bankách

kvellit hornina z apatitu, olivínu, magnetitu a iných látok

kvér slangový výraz pre pušku alebo inú strelnú zbraň

kverulant nespokojenec, večný sťažovateľ

kvestionár dotazník

kvestor vedúci kancelárie rektorátu vysokej školy; v starovekom Ríme správca štátnej pokladne; hodnosť v talianskej polícii

kviescencia pokoj, dočasný odpočinok; vo vývoji organizmu obdobie pokoja so zníženým metabolizmom

kvietizmus náboženskoetický smer hlásajúci trpný vzťah ku svetu a zmierenie s osudom; túžba po pokojnom, ničím nerušenom živote

kvinkvenálny päťročný, prebiehajúci/opakujúci sa v päťročnom období

kvinta piata trieda osemročných stredných škôl; v hudbe piaty stupeň diatonickej stupnice; interval, v ktorom tento stupeň tvorí vyšší tón

kvintesencia najjemnejší výťažok; podstata, jadro veci

kvintet skladba pre päť nástrojov

kvinteto súbor piatich interpretov alebo nástrojov

kvintilión číslo 10^{30} , v niektorých krajinách, napr. v USA, číslo 10^{18}

kvitancia podpísaná alebo overená potvrdenka o platení

kvitovať potvrdzovať príjem; vziať na vedomie; prijať, uznávať; kedysi vzdať sa aktívnej dôstojníckej služby

kvíz spoločenská hra v podobe otázok a odpovedí; krátky ústny alebo písomný test

kvocient podiel dvoch veličín ako ukazovateľ nejakého javu; konštantný podiel dvoch susedných členov geometrickej postupnosti; číslo udávajúce pomer dvoch hodnôt

kvodlibet, quodlibet čo sa páči, nech sa páči; zmes, všehochuť; piate cez deviate; v hudbe viachlasná zmes niekoľkých skladieb, oblúbená v 16. - 18. storočí; v stredovekej scholastickej diskusii sled mechanických otázok a odpovedí

kvórum počet účastníkov jednania (napr. parlamentu) nevyhnutne potrebný pre platnosť prijatých rozhodnutí

kvóta stanovený počet, podiel, pomerná časť

kW značka pre kilowatt

kwacha menová jednotka Malawi a Zambie

kwanza základná menová jednotka v Angole

kWh značka pre kilowatthodinu

kyán jednomocný radikál, zložka kyanidov

kyanid soľ kyseliny kyanovodíkovej, prudko jedovatá zlúčenina

kyanit nerast, kremičitan hlinitý, drahokam, disthen

kyanizácia ochrana dreva máčaním v roztoku sublimátu chloridu ortuťnatého; hydrometalurgický spôsob získavania drahých kovov lúhovaním rudniny alebo flotačných koncentrátov

kyanofyl zelená súčasť zeleného farbiva rastlín

kyanotypia spôsob fotografického rozmnožovania

kyanovanie impregnácia dreva chloridom ortuťnatým; sýtenie povrchu ocele dusíkom a uhlíkom, nitrocementovanie

kyanovodík prudko toxická kvapalina používaná pri výrobe umelých vláken

kybernetika veda zaoberajúca sa zákonitosťami riadenia, oznamovania a kontroly informácií všetkých sústav a ľudskej spoločnosti

kyfoslóza chorobné vybočenie chrbtice dozadu a do strany

kyfóza, kyfosa chorobné prehnutie chrbtice dozadu

kyklop obor, velikán, silák (podľa starogréckych bájných obrov s jediným okom uprostred čela)

kykloopia znetvorenie, pri ktorom obe oči splyvajú (aj zdanlivo) do jedného oka

kyma ozdobný, pôvodne podporný architektonický článok

kymograf prístroj graficky zaznamenávajúci pohybovú činnosť srdca, svalov a iných orgánov

kymometer vlnomer

kyneta prehĺbená časť dna koryta rieky alebo kanálu

kynizmus starogrécky filozofický názor o etickej nezávislosti jedinca

kynológia náuka o psoch; chovateľstvo psov

kynór podľa biblie harfa, lýra

kypa bezfarebná forma niektorých farbív, ktoré oxidáciou prechádzajú do svojej farebnej formy; zariadenie na farbenie kypovými farbivami; vrstva zeminy povrchovej bane premiestená kvôli ťažbe do okolia

kypovanie vyklápanie nákladu pri rozvoze vyťaženej horniny

kyreta ostrá chirurgická lyžička, lekársky nástroj na vykonávanie kyretáže

kyretáž metóda umelého prerušenia tehotenstva, ľudovo „výškrab“ dutiny maternice

kyron jadro bunky

kyrys ochranný hrudný pancier vojaka

kyselina hyaluronová používa sa v kozmetickej dermatológii ako vstrebateľná výplň namiesto kolagénu na likvidáciu vrások, korekciu objemu pier, rýh na hrdle a mimických vrások

kyselina oxalová kyselina šťaveľová, organická kyselina

kyselina stearová masťná kyselina v prirodzených tukoch

kyveta laboratórna nádobka s okienkami, slúžiaca na premeriavanie optickej priepustnosti vzoriek; nehlboká plochá miska na vyvolávanie fotografií

L

L rímska číslica 50; označenie veľkosti odevov (S, M, L, XL, XXL, kde S je najmenšia veľkosť)

l značka objemovej jednotky liter

l. c. skratka výrazu loco citato (lat.) na uvedenom mieste

l'art pour l'art umelecký smer považujúci samotné umenie za cieľ tvorby, umenie pre umenie

l'Etat c'est moi štát som ja, údajný výrok francúzskeho kráľa Ľudovíta XIV., vyjadrenie absolútnej moci panovníka

la solmizačná slabika pre tón a

La značka pre lantán; značka pre lambert

label nálepka na tovar, etiketa; vo výpočtovej technike návěstie

labiála perová spoluhláska, napr. p, b, m

labializácia tvorenie hlások s podporou pier; premena nezaokrúhlenej hlásky na zaokrúhlenú

labiálny perný, týkajúci sa pier

labilita, labilnosť vratkosť, kolísavosť, nepevnosť, nestálosť

labiodentála perozubná spoluhláska, napr. v alebo f

labiovelára spoluhláska vytváraná zaokrúhlením pier, napr. u

labium v medicíne pera, pysk; spodný pysk ústneho ústrojenstva hmyzu

lablab druh strukoviny z tropickej Ázie, dolichos

laboratórium odborná pracovňa pre prírodné a technické vedy

laboretizum ekonomická teória inšpirovaná taylorizmom a technokratizmom

laborovať pracovať; v prenesenom zmysle mať s niečím ťažkosť, ťažko zvládať

labourizmus smer blízky sociálnej demokracii a odborovému hnutiu

labrador krátkosrstý poľovnícky pes - stavač - anglického pôvodu

labradorit nerast, ozdobný kameň až polodrahokam

labrum horná časť ústneho ústrojenstva hmyzu; horný pysk živočíchov

labyrint bludisko, spleť chodieb a miestností; pomocné dýchacie ústrojenstvo niektorých druhov rýb žijúcich v zabahnených vodách

s malým obsahom kyslíka; kanáliková časť vnútorného ucha

labyrintektonómia chirurgické odstránenie labyrintu z vnútorného ucha

labyrintída zápal vnútorného ucha

labyrintka druh rýb s pomocným dýchacím ústrojenstvom nazývaným labyrint, žijúcich v zabahnených vodách s malým obsahom kyslíka

lacerácia potranie, roztrhnutie mäkkých tkanív

laceta lesklý ozdobný pásik na odev

lacrimoso v hudbe: plačlivo

ladin stratigrafický stupeň alpského triasu

lafeta podvozok dela

láger tábor

lagofthalmus neschopnosť zavrieť oko spôsobená obrnou lícného nervu, jazvami na viečkach, tzv. zajačie oko

lagostoma tvar úst pri rázštepe pery, zajačí pysk

lagúna vodná plocha medzi útesmi atolu; plytká pobrežná zátoka, napr. v Benátkach; morská zátoka oddelená od pobrežia úzkym piesočným valom

lahar bahenný prúd sopečných tufov s prevahou vody

lai starofrancúzska krátka veršovaná poviedka s námetmi z keltských povestí o nešťastnej láske, rozprávkových postavách a pod.

laicizácia zosvetštenie, odstránenie vplyvu cirkvi, sekularizácia

laický necirkevný, svetský; neodborný, neškolený

laik neodborník, neprofesionál; svetský človek, nekňaz

laissez-faire, laissez-passer liberálna ekonomická zásada: nechajte nás konať, nechajte nám voľnú cestu

lajka odolné sibírske plemeno psov používané pri výskume vesmíru; ruský durič

lajm plod tropického citrusu, limetka

lajna slangové označenie čiary, najmä na ihrisku

lajntuch prestieradlo, veľký kus látky

lajtnant starší výraz pre poručíka v bývalej rakúsko-uhorskej cisárskej armáde

laka druh živicovej látky

Lakedaimonský starogrécke pomenovanie obyvateľov Sparty

lakmus farbivo z lišajníkov, acidobazický indikátor
lakmusový papierik filtračný papier impregnovaný lakmusovým roztokom, ktorý sa pri ponorení do kyseliny sfarbí do červena a pôsobením zásad do modra
lakolit magmatické teleso stuhnuté pod zemským povrchom, najčastejšie v tvare hriaba
lakonický úsečný, britký; stručný, výstižný
lakovka drobná huba rodu *Laccaria* s guľovitými výtrusmi
lakrimálny slzný, slzový
lakrimátor slzotvorná látka
lakros bránkova hra kanadského pôvodu
laktácia vylučovanie mlieka
laktagogum látka zvyšujúca u žien v období laktácie tvorbu mlieka
laktát soľ kyseliny mliečnej
laktáza črevný enzým, ktorý štiepi mliečny cukor, laktózu
lakto- prvá časť zložených slov s významom mlieko, mliečny
laktoflavín starší názov vitamínu B2
laktoglobulín jednoduchá bielkovina v mlieku, mliečny globulín
laktológia náuka o mlieku
laktosúria vylučovanie laktózy močom
laktóza mliečny cukor v mlieku cicavcov
lakuna medzera, štrbina, prerušenie
lakunosus oblaky, v ktorých sú v súvislej tenkej oblačnej vrstve pravidelne rozložené zaokrúhlené otvory
lalácia detské žvatlanie v najútlejšom veku
lalofóbia chorobný strach z hovorenia
lalopatia porucha reči, všetky jej druhy
lama prežúvavý ťavovitý juhoamerický párnokopytník
láma tibetský a mongolský budhistický mních
lámaizmus tibetsko-mongolská forma budhizmu
lamarckizmus evolučná teória rozšírená pred darvinizmom; vytvoril ju J. B. Lamarck
lamassu voľné aj reliéfne plastiky okrídlených býkov s mužskými hlavami pri bránach asýrskych a perzských stavieb

lambada druh moderného, ľahko erotického tanca
lambda grécky názov hlásky a písmena „l“
lambdacizmus porucha výslovnosti hlásky l (podľa gréckeho lambda)
lambert kedysi používaná jednotka svetelného jasu, značka La
lamela plátok, pliešok, doštička, páska; tenká vrstva oddeľujúca bunky rastlín
lamentoso v hudbe: nariekavo
lameta plochá postriebrená niť používaná ako vianočná ozdoba
lamina blana, doštička; list
laminárny vrstevnatý, vláknitý, prebiehajúci v paralelných vrstvách
laminát pevná vrstvená umelá hmota v podobe dosiek a plátov
lampas atlasová tkanina so vzorom; pruh odlišnej farby na vonkajších švíkoch nohavíc uniformy
lampión z Číny pochádzajúci papierový lampáš
lanarkit kyslíkatý sulfát olova, jednoklonný nerast
lanč, lunch poludňajší ľahký obed
lančmít, luncheon meat mleté korenené mäso v konzerve
land-rover terénny automobil
landser veľké dlhosrsté plemeno psa
landsknecht (nem.) stredoveký peší žoldnier
landsmanshaft súčasť názvu jednej z krajanských organizácií v Rakúsku a Nemecku združujúcich odsunutých Rakúšanov a Nemcov; kedysi svojpomocná organizácia nemeckých študentov pochádzajúcich z jedného mesta alebo oblasti
langit vodnatý a zásaditý sulfát medi, nerast
langoš na oleji opečená placka z kysnutého, spravidla zemiakového cesta
langusta desaťnohý rak žijúci v Stredozemnom mori
lankasterka slangový výraz pre druh loveckej pušky
lanolín tuk ovčej vlny
lantán chemický prvok, biely ťažný kov, značka La
lantana ker rodu *Lantana* pestovaný v záhradách
lantanit nerast obsahujúci lantán
lanugo chlčky na povrchu plodu, vlasový porast plodu a novorodenca
lapália neprijemná drobnosť, malichernosť

laparokéla brušná prietrž, brušná kýla

laparoscopia optická metóda vyšetrovania brušnej dutiny a jej orgánov

laparotómia chirurgické otvorenie brušnej dutiny

lapidárium zbierka kamenných starožitností (plastík a sôch), budova pre túto zbierku

lapidárnosť stručnosť, výraznosť, jadrnosť vyjadrovania

lapidárny neobyčajne veľký, výrazný; stručný a výstižný

lapili sopečné vyvrženiny vzhľadom pripomínajúce vysokopecnú trosku

lapis infernalis pekelný kamienok, dusičnan strieborný

lapis kameň; leptavý kamienok, ktorým sa odstraňujú bradavice

lapis philosophorum kameň mudrcov

lapis pumicus, lapis vulcanicus pemza

lapsus linguae prerieknutie

lapsus memoriae zlyhanie pamäti, omyl

lapsus omyl, chyba; vypadávanie, napr. vlasov

laptop prenosný osobný počítač, o niečo väčší ako notebook

lár starorímsky bôžik ochraňujúci domov

larderellit zásaditý boritan amónny, jednoklonný nerast

largo široko, pomaly; skladba v tomto tempe

lari základná menová jednotka v Gruzínsku

larva vývojové štádium hmyzu medzi vajíčkom a kuklou; maska, škra-boška; obličaj, tvár

laryngála hrtanová spoluhláska, v niektorých jazykoch hrdelná hláska

laryngektómia chirurgické odstránenie hrtana, preťatie hrtana

laryngitída zápal hrtana

laryngofaryngitída zápal hrtana a hltana

laryngofón hrdelný mikrofón, do ktorého sa hlas prenáša pritlačením ku hrdlu

laryngológ odborník v laryngológii, „krčiar“

laryngológia náuka o hrtane a jeho chorobách; krčné lekárstvo

laryngotómia chirurgické otvorenie hrtana

larynx hrtan

las not least posledný, ale nie najmenší; posledný, ale nie zanedbateľný

lascivita, lascivnosť necudnosť, mravná neviazanosť, oplzlosť

lascívny nemravný, chlípny, necudný

laser kvantový zosilovač svetla zosilujúci a usmerňujúci elektromagnetické žiarenie viditeľných vlnových dĺžok, kvantový generátor svetla

laso dlhý pevný povraz so sľučkou, najmä na chytenie dobytky

lassalizmus smer v nemeckom a rakúskom robotníckom hnutí, založený v 60. rokoch 19. storočia Ferdinandom Lassalom, neskôr pravé krídlo nemeckej sociálnej demokracie

lassi indický údený syr z byvolieho mlieka

lastex tkanina s gumenými niťami opradenými priadzou

lastúra vonkajšia schránka lastúrnikov, mušľa; klinovitá kosť, napr. nosná lastúra a pod.

lastúrnečiar bahniakovitý vták živiaci sa lastúrami

lastúrnečka drobný morský kôrovec

lat menová jednotka Lotyšska

latén mladšia doba železná

latencia skrytosť, neprejavenosť, utajenosť

latentný skrytý, neprejavujúci sa navonok, utajený

laterál bočná plocha ponorenej časti plavidla

laterála boková spoluhláska, ktorá sa tvorí na stranách ústnej dutiny, napr. l

lateralita prednostné používanie jedného z párových orgánov pohybového alebo zmyslového ústrojenstva

laterálny postranný, bočný

laterna magika jednoduché zariadenie na premietanie obrázkov; scénické umenie kombinujúce živý herecký prejav s filmovou produkciou

latero- prvá časť zložených slov s významom bočný

laterodukcia v anatómii pohyb do boku

lateroflexia v anatómii ohnutie do boku

latex biela šťava kaučukonosnej rastliny

latifundium veľkostatok, pôvodne starorímsky veľký pozemkový majetok

latiméria ryba rodu Latimeria, donedávna pokladaná za vymretú

latinizmus prostriedok prevzatý do iného jazyka z latinčiny alebo v ňom

podľa latinčiny vytvorený

latinka bežne používaná moderná kurzíva v oblasti latinského písma

latitúda šírka; odchýlka

latrán osada alebo mesto pri hrade alebo zámku, podhradie

-latria druhá časť zložených slov s významom uctievanie, zbožňovanie

latrína slangové označenie provizórneho, vykopaného záchoda v poľných podmienkach

laudánium, laudanon ópium

laudátor chválorečník, velebiteľ

lauf slangové označenie hlavne streľnej zbrane; v hudbe rýchly sled tónov nasledujúcich v stupnici za sebou

Laugarício starorímsky názov Trenčína

laur sláva; vavrín

laureát v staroveku víťaz v závodoch alebo slávny básnik vyznamenaný vavrínovým vencom; verejnou cenou vyznamenaný umelec alebo vedec, prípadne kolektív

láva prirodzená žeravá roztavená hmota z kremičitanov, vylievajúca sa zo sopiek na povrch

lavábl jemná látka z chemických vlákien, prací hodváb

lavabo časť katolíckej omše po obetovaní; výklenok v múre katolíckych kostolov na umývanie rúk; liturgické umývadlo

lavatórium umyváreň

laváž v medicíne výplach; umývanie

lavírovať kolísať, pohybovať sa medzi dvomi krajnými bodmi; prispôbovať sa okolnostiam; vo výtvarnom umení rozmývať nanesenú farbu

lavra väčší pravoslávny mužský kláštor

law and order zákon a poriadok

lawrencium syntetický rádioaktívny prvok, značka Lr

laxácia telesné ochabnutie

laxatívum liek alebo prostriedok proti hnačke

laxatívum prehľadadlo, laxans

laxný nedbalý, ľahostajný, vlažný

layout kreslený návrh pre zalomenie tlačoviny

lazar chorý človek; mrzák; chudák, úbožiak; podľa biblického Lazara

lazaret stredne veľká vojenská nemocnica

lazarita príslušník kongregácie zameranej na misijnú a kazateľskú činnosť

lazúr jasne modrá farba, blankyt; nerast azurit

lazúra tenká priehľadná vrstva dávajúca spodnej farebnej vrstve iné sfarbenie a svietivosť; priehľadná slabo kryjúca náterová farba

lazurit modrý kubický minerál, polodrahokam

LDL tzv. zlý cholesterol

leasing, lízing prenájom

lecitín, lecithin fosfatid, nevyhnutná súčasť buniek najmä bunkových membrán, obsiahnutá v mozgu, nervovom tkanive, mieche, sójových bôboch a pod.

lecitín, lecithin fosfatid, zlúčenina mastných kyselín s kyselinou glycerofosforečnou; nevyhnutná súčasť buniek najmä bunkových membrán, obsiahnutá v mozgu, nervovom tkanive, mieche, sójových bôboch a pod.

Leda v starogréckej mytológii Diova milenka, Zeus sa k nej priblížil v podobe labute

lefoška poľovnícka strelná zbraň so sklopnými hlavňami

léga ozdobný pruh látky

legácia vyslanectvo; posolstvo, najmä pápežské; územie alebo provincia cirkevného štátu

legalita, legalnosť, zákonnosť, zákonný stav;

legalizácia uzákonenie, zákonné schválenie; dodatočné uznanie; úradné overenie podpisu

legasténia označenie všetkých drobných špecifických porúch učenia, dyslexia

legát posol; vyslanec, najmä pápežský; odkaz

legato v hudbe vážne; v jazykovede viazané spájanie slov

lege artis podľa zákona, predpisu, zásady

legenda primitívny výklad vzniku prírodných javov; rozšírený nesprávny názor na osobnú alebo spoločenskú činnosť; príbeh zo života svätých; vymyslená príhoda

legendárny opradený legendami, neskutočný, bájný; slávny
légia v starovekom Ríme pešie vojsko; v novodobých dejinách dobrovoľnícke vojsko, vojenská jednotka; v prenesenom zmysle zástup, dav; rád, napr. Čestnej légie
légia, cudzinecká francúzska koloniálna námezdná armáda zložená väčšinou z cudzincov
legíny, leggins pružné priliehavé nohavice
legislatíva zákonodárstvo, zákonodárna činnosť
legisvakancia obdobie medzi okamihom platnosti a účinnosťou právnej normy
legitimácia preukaz, preukážka; oprávnenie, zmocnenie
legitimita zákonnosť, zákonitosť; oprávnenosť
legizmus lipnutie na doslovnom znení textu zákona
legovanie pridávanie iného kovu do základného kovu na zlepšenie jeho vlastností
leguán druh amerického jaštera žijúceho na stromoch
leiomyóm nádor hladkého svalstva
leitmotív príznačný, vedúci motív skladby; vedúca, hlavná myšlienka
lek menová jednotka Albánska
lekáž únik; poškodenie vodotesnosti plavidla; unikanie kvapaliny zapríčinené netesnosťou obalu
lekcia časť učebnej látky, učebná hodina, prednáška; poučenie, napomenutie
lektor predčítavač, prednášajúci; odborný posudzovateľ literárnej alebo vedeckej práce; vysokoškolský učiteľ praktických vedomostí, napr. jazyka
lektúra čítanie
lékythos antická štíhla nádoba s úzkym hrdlom
lema, lemma v matematike veta dokázaná ako pomocná pri dokazovaní inej vety; predpoklad; v jazykovede lexikálna jednotka so všetkými tvarmi reprezentovaná základným tvarom; heslové slovo v slovníku
lempira základná menová jednotka v Hondurase
lemur poloopica s veľmi jemnou srstou
lengyelská kultúra vyspelá poľnohospodárska kultúra z mladšieho neo-

litu až eneolitu, rozšírená na juhovýchode strednej Európy
lenienciá lieky pôsobiace utišujúco
leninizmus ideológia a prax Leninovho variantu diktatúry proletariátu
lenitívum mierne prehľadlo
léno pozemky alebo statky prepožičiavané za určitých podmienok do osobnej alebo dedičnej držby
lenticela prieduchy v rastlinnej kôre umožňujúce výmenu vzduchu vo vnútornej časti rastliny
lento v hudbe: zvolna, pomaly
Leo vo zverokruhu: Lev
leonberger, leonberský pes mohutné žltohnedé psie plemeno
leone menová jednotka Sierry Leone
leopard veľká mačkovitá šelma žijúca pôvodne v Afrike a v Ázii, panter
lepido- prvá časť zložených slov s významom šupina, šupinatý
lepidopterológia náuka o motýľoch
lepok zmes bielkovín vyskytujúca sa v normálnej forme v pšenici, glutén
leporelo detská zábavná knižka v podobe rozkladacích obrázkov na kartónovom podklade
lepra malomocenstvo, infekčná choroba vyvolaná Hansenovým bacilom
lepróm zápalové ložisko pri lepre
leprosárium ústav, nemocnica alebo osada pre malomocných, chorých na lepru
lept grafická technika tlače z hĺbky
leptocefália pretiahnutá a v čelovej kosti znížená lebka
leptóm lyková časť cievneho zväzku rastliny
leptomeningitída zápal mäkkých mozgových blán
leptón častica hmoty, na ktorú nepôsobí tzv. silná sila
leptón najľahšia elementárna častica v atóme podliehajúca slabej, prípadne elektromagnetickej interakcii
leptosómny štíhly typ človeka, útlý zjav, astenický, dolichomorfný
leptospiróza ochorenie zvierat vyvolané leptospirami, prenosné na človeka
lesbismus sexuálny záujem a styk medzi ženami, sapfismus
lesto v hudbe: sviežo, ľahko

letalita úmrtnosť; demografický ukazovateľ počtu zomrelých na určitú chorobu z tisíc ľudí postihnutých touto chorobou

letalny smrtniaci, smrteľný, napr. smrteľná dávka

letargia dlhodobý duševný útlm; nečinnosť, ochabnosť

Léthé v starogréckej mytológii rieka zabudnutia v podsvetí

letkis spoločenský tanec fínskeho pôvodu

letora povaha, nálada, temperament

leu menová jednotka Rumunska a Moldavska, množné číslo lei

leucín esenciálna aminokyselina v bielkovinách

leucit hlinitokremičitan draselný, nerast

leukémia bielokrvnosť, zhubné ochorenie krvi, leukóza

leuko- prvá časť zložených slov s významom biely, svetlý

leukocyt biela krvinka

leukocytogenéza rozpúšťanie leukocytov

leukocytopenia pokles počtu leukocytov v krvi

leukocytopenia zvýšenie počtu leukocytov v krvi

leukocytóza chorobný nárast počtu bielych krviniek

leukoderma belavé škvrny na pokožke z nedostatku alebo úplnej absencie pigmentu

leukodermia nedostatok kožného farbiva

leukolyzín látka rozpúšťajúca leukocyty, biele krvinky

leukopatia porucha v množstve farbiva v pokožke, vlasoch a pod.; druhotná depigmentácia v mieste zhojenej kožnej choroby, leukoderma

leukopénia chorobný pokles počtu bielych krviniek

leukoplast náplasť na rany

leukopenia tvorba leukocytov

leukorágia výtok z rodidiel

leukotázia pohybová smerová reakcia bielych krviniek - leukocytov - na produkty baktérií

leukotómia chirurgické odstránenie nervových spojov čelných lalokov od ostatných častí mozgu, lobotómia

leukotoxín látka poškodzujúca biele krvinky, leukocyty

leukotrichia strata pigmentu vo vlasoch, biele vlasy

lev základná menová jednotka v Bulharsku, množné číslo leva

levanduľa juhoeurópsky poloker s liečivou a voňavou silicou

Levanta staré talianske označenie východnej časti Stredozemného mora

levantín druh hodvábovej tkaniny

level úroveň, vrstva, hladina, na rovnakej výške

levhart veľká mačkovitá šelma, pôvodne žijúca v Afrike a Ázii, leopard, pardál, panter

leviatan podľa biblie obrovský netvor stelesňujúci oceán; v prenesenom zmysle vec obrovských rozmerov

leviráť v niektorých primitívnych spoločnostiach zvyk, podľa ktorého sa vdova stala manželkou najbližšieho príbuzného zosnulého, spravidla jeho brata

levita u starovekých Židov potomok kmeňa Levi; pomocník kňaza

levitácia vznášanie sa, najmä okultické

levulóza fruktóza, ovocný cukor

lewisit pľuzgierotvorná bojová látka, zmes organických derivátov chloridu arzenitého, páchnuca po pelargóniach

lex zákon; v starovekom Ríme všeobecne záväzný predpis prijatý ľudovým zhromaždením

lexém súhrnné označenie všetkých tvarov toho istého slova

lexikalizovať dať alebo získať samostatný význam

lexikálny slovný, slovníkový, vzťahujúci sa na slovnú zásobu

lexikografia odbor zaoberajúci sa opisom slovnej zásoby, zostavovaním slovníkov a pod.

lexikon, lexikón slovník, najčastejšie náučný; súpis odborných dát; slovná zásoba, lexikum

lezba, lesba žargónové pomenovanie lesbickej ženy, lesbičky

lézia poranenie, telesné poškodenie, porucha

ležérny ľahkovážny, nenútený

lg značka pre logaritmus

Li značka pre lítium

liadok dusíkaté hnojivo, dusičnan sodný a vápenatý; súčasť čierneho strelného prachu, dusičnan draselný

liana popínava rastlina, ktorá sa ovíja okolo iných rastlín

lias spodný oddiel jury

libela vodováha; vodná vážka (hmyz)

liber catenatus v stredoveku kniha pripútaná reťazou ku stolu alebo čítaciemu pultu

liber prohibitus katolíckou cirkvou zakázaná kniha; v prenesenom zmysle z rôznych dôvodov zakázaná kniha

liberácia oslobodenie; zbavenie zodpovednosti

liberalizácia uvoľnenie obchodu; celkové politické a spoločenské uvoľnenie; uznanie súkromného vlastníctva; obmedzenie vplyvu štátnej moci

liberalizmus súhrn politických a ekonomických názorov vyslovujúcich požiadavku úplnej politickej a ekonomickej voľnosti; zmierlivosť, zhovievavosť

liberálny slobodomyselný; znášanlivý, zmierlivý

libero vo futbale stredný obranca

liberté, égalité, fraternité voľnosť, rovnosť, sloboda, heslo Veľkej francúzskej buržoáznej revolúcie v 18. storočí

libertin v starovekom Ríme prepustený otrok, prepustenec; človek voľných názorov a mravov; člen evanjelickej sekty odporcov Kalvinevej mravnej náboženskej prísnosti

liberum veto voľné zakazujem; v Poľsku v 17. a 18. storočí právo členov šľachtického snemu hlasovať proti návrhu a zmariť tak hoci jediným hlasom prijatie aj väčšinového uznesenia; slobodné veto, námietka, ktorú nie je treba zdôvodňovať

libido túžba po slasti, najmä pohlavnej; pohlavná túžba, pohlavný pud

Libra vo zverokruhu: Váhy

libra základná menová jednotka vo Veľkej Británii; stará britsko-americká jednotka (0,453 kg), pound

librácia výkyv, kolísanie

libreto text dramatického diela; ideový náčrt výstavy; slovesný podklad hudobného diela, napr. opery

libri prohibiti zakázané knihy

licencia poetica, básnická licencia odchýlka od jazykových pravidiel básnickej tvorby z dôvodu zachovania rytmu, rýmov a pod.

licencia voľnosť; povolenie; zmluva o využití patentu alebo vynálezu,

prípadne osvedčeného výrobného postupu

licet je dovolené, opak non licet

licitácia dražba, verejný predaj; zjednávanie, dohadovanie sa

ličí tropický ovocný strom aj s jedlými plodmi, pochádzajúci z Číny

lidar laserový rádiolokátor

líder, leader hovorca; vodca; vedúci, vedúca osobnosť

lido morská pláž s prepychovým spoločenským vybavením; prímorské nekryté kúpele; piesočná lavica, pobrežná hrádza

lienitída zápal sleziny

lieno- prvá časť zložených slov s významom slezina

lienomalácia zmäknutie sleziny

lientéria nestrávené jedlo v stolici pri hnačke

lift výťah; v športe slangový výraz pre útočný úder s hornou rotáciou loptičky, liftovaný úder

liftboy pracovník obsluhujúci výťah

lifting beh, aj beh na mieste s cieľom uvoľniť a posilniť lýtkové svalstvo

liftvan veľký kontajner

liga zväz, združenie; spojenectvo; najvyššia celoštátna športová súťaž

ligament, ligamentum väzy upevňujúce kĺby; obväz

ligant, ligand koordinovaná skupina molekúl

ligatúra spojenie, spájanie; v hudbe oblúček spájajúci dve noty rovnakej výšky; podviazanie cievy

Light Scribe technológia umožňujúca napáliť obraz alebo text na povrch CD alebo DVD priamo napal'ovacou jednotkou počítača

lignát izolačný materiál alebo ohňovzdorný obklad z drevovláknitého materiálu spojeného cementom

lignifikácia drevnatenie

lignín súbor polymérnych zlúčenín spôsobujúci zdrevnatenie bunkovej steny

lignit najmladší druh hnedého uhlia

lignos druh lisovanej drevovláknitej dosky

lignóza súbor rastlín s prevahou krovísk a stromov

lignum drevo

ligula blanitý výrastok na rozhraní pošvy a čepele tráv, paliem a iných

rastlín, jazýček

ligurián člen mužského mníšskeho rádu, redemptorista

lichen chronické kožné ochorenie, lišaj; lišajník

lichneológia náuka o lišajníkoch

likér sladký sirupovitý alkoholický nápoj

likvefakcia premena plynnej látky na kvapalnú; skvapalnenie

likvet, liquet už je mi to jasné, už mi svitá

likvida spoluhláska sonorná, sonantná, napr. l alebo r

likvidácia vyúčtovanie, vyrovnanie; vybavenie; zrušenie, odstránenie, zničenie

likvidita, likvidnosť platobná schopnosť; peňažná pohotovosť

likvor, liquor tekutina; šťava, tekutina, mok; mozgový mok

lila bledofialový, orgovánovej farby

lilangeni menová jednotka Svazijska

liliput neprirodzene malý človek alebo iný tvor, porucha spôsobená určitými fyziologickými poruchami; veľmi malý knižný formát (3,5 x 4,5 cm); veľmi malý závit

Liliput rozprávková krajina trpaslíkov v románe anglického spisovateľa J. Swifta Gulliverove cesty

lilipután neprirodzene malý človek alebo iný tvor, liliput

liliputka zakrpatené plemeno sliepok

liman morský záliv neúplne oddelený kosou od mora, pobrežné jazero oddelené piesočnou hrádzou od mora

limba vysokohorská borovica s jedlými plodmi

limbický okrajový, s lemom

limburger nemecký mäkký syr v tvare tehly

limbus vodorovný delený kruh, súčasť uhlomerných zariadení; predpeklie, podsvetie; v medicíne okraj, medza

limes hranice ríše Karla Veľkého proti pobaltským Slovanom

limes Romanus opevnená starorímska hranica proti severným a východným susedom

limeta druh malých citrónov aj nápoj z nich vyrobený

limikolný živočích žijúci v bahne alebo na bahne

limit medza, hranica hodnoty, výkonu a pod.

limita jeden zo základných pojmov matematickej analýzy, medza, ku ktorej sa premenná veličina približuje

limitatívny obmedzujúci, obmedzovací

limitativum vymedzovacie zámeno (sám, každý, všetci)

limited anglický výraz pre obmedzený; označenie spoločnosti s ručením obmedzeným, skratka Ltd.

limnetický, limnický sladkovodný, jazerný

limnický vnútrozemský, sladkovodný

limnigraf prístroj registrujúci časový priebeh výšky vodnej hladiny

limno- prvá časť zložených slov s významom jazero, bažina, vnútrozemský

limnobiológia náuka o živote organizmov v sladkých vodách

limnobios prejavy života v sladkých vodách

limnofilný žijúci v sladkých vodách

limnofyt rastlina žijúca v jazere alebo rieke, v sladkej vode

limnológia náuka o vnútrozemských vodách, ich fyzikálnych, biologických a chemických vlastnostiach, súčasť hydrografie

limon, lemon citrón

limonáda ovocný nápoj sytený oxidom uhličitým

limonit vodnatý kysličník železa, málo výdatná železná ruda; hnedel

limoterapia kúpeľná bahenná liečba

limpidný priesvitný, priehľadný, čistý

limuzína uzavretá štvordverová karoséria automobilov, viacmiestny uzavrený automobil s dvomi radmi sedadiel

linda topol biely

line, linea čiara, línia

lineál pravítko

lineálny priamy, priamočiary

lineament rysy obličaja; čiary na rukách; charakteristický rys; v geológii lineárny zlom

lineárna rovnica rovnica prvého stupňa s neznámou navyiac v prvej mocnine

lineárny priamočiary; týkajúci sa priamky; štíhly, leptosómny, astenický, dolichomorfný (typ človeka)

lingam symbol plodnosti indického boha Šivu, penis
lingua jazyk
lingvála spoluhláska tvorená jazykom proti podnebiu, napr. l, r.
lingvistika jazykoveda, náuka o jazykoch
lingvo- prvá časť zložených slov s významom jazyk, reč, jazykoveda
lína čiara, priamka; rys, ťah, obrys; hranica, frontová čiara; smer politickej a inej činnosti; v biológii rad príbuzných jedincov; vojenský sled, rozvinutý rad vojnových lodí
liniatura linkovanie, čiarkovanie
liniment farmaceutický výrobok, masť na vtieranie do pokožky
linín nefarbitelná časť bunkového jadra, achromatín
linnéit sulfid kobalnatý, nerast
lino-, lin- prvá časť zložených slov s významom ľan, ľanový, plátno, plátený
linoleát soľ kyseliny linolénovej
linoleum podlahová krytina
linoryt grafická technika tlače z výšky
linotyp riadkový sádzací stroj
linotypia fotografická kópia alebo zväčšenina na tkaninách
lint, linters vlákna zostávajúce v semenách bavlníka pri vyzrňovaní bavlny, surovina pre acetátovú celulózu používanú pri výrobe streľnej bavlny a filtračných papierov
lipáza enzým, ktorý štiepi tuky na glycerín a mastné kyseliny
lipémia hladina lipidov v krvi
lipicán spravidla biely menší plnokrvný kôň, pôvodne zo žrebčínca Lipica v Terste
lipidy, lipoidy organické látky odvodené od vyšších mastných kyselín, estery mastných kyselín nerozpustné vo vode
lipidol chemická kontrastná látka používaná pri röntgenovaní
lipo- prvá časť zložených slov s významom tuk, tukový
lipodystrofia porucha látkovej premeny tukov a jej prejavy
lipofág bunka obsahujúca pohltené kvapky tukových látok
lipofibróm nezhubný nádor z väzivového a tukového tkaniva
lipofilný rozpustný v tukoch

lipogénny tvoriaci tuk, tukového pôvodu
lipochróm organické farbivo určujúce sfarbenie pokožky
lipochrómia väčšie nahromadenie lipochrómov v krvi
lipóm nezhubný nádor z tukového tkaniva
lipomatóza chorobné bujnenie tukových buniek
lipoproteid jednoduchá bielkovina obsahujúca tukovú zložku viazanú na bielkovinu
liposukcia chirurgické odsávanie prebytočného podkožného tuku z estetických dôvodov
lipozóm mikroskopická častica dopravujúca výživné látky hlboko do podkožia
liquet už mi svitá, už je mi to jasné!
lira starý ruský a ukrajinský ľudový strunový nástroj
lirokonit arzeničnan medi a hliníka, jednoklonný nerast
lista zoznam, výkaz
lister lesklý povlak na skle alebo fajanse; ľahká lesklá bavlnená látka
listeriôza infekčné ochorenie nervového systému prenosné zo zvierat na človeka
-lit druhá časť zložených slov s významom kameň, pevnosť kameňa
lit, lita menová jednotka Litvy
litánia modlitba zložená z prosieb prednášaných striedavo ľuďom a prednášačom; vytrvalá prosba; v prenesenom zmysle zdĺhavý výklad
litera písmeno; doslovné znenie zákona
literál vo výpočtovej technike lexikálna jednotka, ktorá priamo reprezentuje hodnotu
literatúra písomníctvo, slovesnosť, súhrn slovesných diel umeleckých aj odborných
litiáza chorobná tvorba kameňov v tele; vírusové ochorenie hrušiek
litifikácia premena nespevnenej usadeniny na pevnú horninu
litispedencia prekážka súdneho konania
lítium najľahší alkalický kovový prvok, značka Li
lito- prvá časť zložených slov s významom kameň, kamenný
litocystotómia chirurgické otvorenie močového mechúra a odstránenie močových kameňov

litofánia priesvitný obrázok z porcelánu
litofyt organizmus prispôsobený životu na kameňoch
litogenéza súhrn pochodov vedúcich ku vzniku usadených hornín
litografia kamenotlač, druh tlače z plochy
litoklast zariadenie na drvenie kameňov, napr. močových, litotryptor
litokláza puklina v zemskej kôre
litolapaxia odstránenie rozdrvených močových kameňov z močového mechúra
litológia náuka o sedimentárnych horninách, sedimentológia
litonefrotómia chirurgické otvorenie obličkovej panvičky a odstránenie kamienkov z nej
litonefróza kamene v obličkovej panvičke so zmenami v obličke
litorál pobrežná oblasť mora a sladkých stojatých vôd; morské usadeniny pobrežného pásma
litosféra zemská kôra; vonkajší zemský obal
litoskop sonda na zisťovanie močových kameňov
litotes štylistické zjemnenie, najmä vyjadrenie kladu dvomi zápormi (napr. nemôžem nevidieť)
litotómia chirurgické odstránenie kameňov z tela
litotrypsia rozdrvenie kameňov, napr. v močovom mechúre
litotryptor zariadenie na drvenie kameňov, napr. močových, litoklast
littera scripta manet napísané slovo platí
lituanistika odbor, ktorý sa zaoberá jazykom, kultúrou a históriou litovského národa
lituráza odchádzanie obličkových kameňov močom
liturgia bohoslužobný cirkevný poriadok; bohoslužba
livarot druh francúzskeho mäkkého syra v malých kotúčoch previazaných prúžkom červeného papiera
live, lájť anglický výraz pre priamy, živý, bezprostredný, vysielaný naživo, vytváraný priamo
livedo modrasté sfarbenie pokožky ako dôsledok poruchy kapilárneho krvného obehu
lividita bledosť s modrastým nádychom
livrej uniforma sluhov alebo zamestnancov, napr. hotelov

lizéna zvislý plochý výstupok na čelnej strane budovy bez hlavice a pätky
lm značka pre lúmen, jednotku svetelného toku
loajalita, lojalita vernosť, oddanosť niečomu alebo niekomu; čestnosť, verné zmýšľanie
lob vrchný úder s vysokým letom
lobárny lalokový, postihujúci lalok
lobbismus cielené ovplyvňovanie poslancov, zákonodárnej aj výkonnej moci
lobby predsieň, kuloár; záujmová skupina presadzujúca spoločný záujem
lobektómia chirurgické odstránenie laloku nejakého orgánu
lobélia druh ozdobnej rastliny
lobelín toxický alkaloid lobélie používaný vo farmácii
lobotómia chirurgické prerušenie nervových spojov čelných lalokov od ostatných častí mozgu, leukotómia
loci communes verejné miesta; všeobecne známe, bežné výroky; otrepané frázy
loco v mieste, tu
locus miesto
lodžia otvorená stĺpová chodba; krytý balkón nevyčnievajúci z priečelia domu
logaritmovať vypočítať logaritmus daného čísla; počítať pomocou logaritmickej tabuľky
logaritmus číslo ktorým je nutné umocniť základ na získanie logaritmovaného čísla; pojem umožňujúci nahradiť zložitejšie matematické operácie jednoduchšími
logatóm skupina hlások tvoriaca prvok hlasového prejavu, ale nedávajúca zmysel, na zisťovanie zrozumiteľnosti reči, napr. pri použití mikrofónu
-lógia druhá časť zložených slov s významom veda, vedný odbor
logicizmus názor zdôrazňujúci význam alebo výlučnosť logiky a matematiky
logika náuka o zákonitostiach a prostriedkoch poznania sveta; zákonitosť vývoja; veda o zákonoch správneho myslenia; vzájomná súvislosť vecí a udalostí; ponímanie matematiky ako logickej disciplíny

logistika súbor tylových zariadení pre výcvik armády; sklad zásob, skladové hospodárstvo; systém zásobovania; symbolická logika

logo- prvá časť zložených slov s významom slovo, reč

logo reklamný štít; nápis s názvom a značkou firmy

logofóbia strach pred hovorením

logogram znak zastupujúci slovo, napr. %

logoneuróza rečová porucha nervového pôvodu

logopat človek postihnutý logopatiou

logopatia chorobné komolenie reči

logopéd odborník v logopédii

logopédia náuka o fyziológii a patológii rečových orgánov; výchova k správne mu hovoreniu a zreteľnej artikulácii

logoplégia obrna rečových orgánov

logorea chorobná urozprávanosť

logos v starogréckej filozofii mnohoznačný pojem: vesmírny poriadok; duchom postihnuteľný zmysel sveta; slovo, pojem, reč, myšlienka; rozum, poriadok, aktívny princíp

loch v geodézii jazero alebo hlboký a úzky záliv podobný fjordu; slangový výraz pre väzenie

lochia tekutina vytekajúca po pôrode z maternice, očistka šestonedielok

lochneska slangové označenie údajnej príšery Nessie, záhadného vodného živočícha z jazera Loch Ness v Škótsku; púťová atrakcia v podobe dračej príšery

lokácia umiestenie, poradie, zaradenie

lokaj šľachtický sluha v uniforme; prisluhovač

lokál šiesty pád skloňovania; menší pohostinský alebo zábavný podnik

lokalita nálezisko, miesto výskytu; miesto všeobecne

lokalizácia umiestenie, miestne určenie; obmedzenie na určité miesto; obmedzenie požiaru na miesto jeho vzniku alebo najbližšie okolie

lokálka krátka novinárska správa o miestnej udalosti; miestna železnica, vláčik

lokálny miestny, obmedzený na určité miesto

lokatív pád vyjadrujúci miestne vzťahy, šiesty pád pri skloňovaní, lokál

lokátor vo výpočtovej technike vstupné zariadenie poskytujúce súradnice

polohy, napr. myš alebo tablet

lokomócia schopnosť pohybu; pohyb organizmov pri zmene stanovišťa alebo polohy

lokus miesto v chromozóme, kde je uložený konkrétny gén

lombard krátkodobý úver so založením hnuiteľných vecí

lombardské malomocenstvo choroba vyvolaná nedostatkom vitamínu B², pelagra

longitudinálny pohyb pohyb v smere

longitudinálny pozdĺžny, rovnobežný s osou; dĺžkový, rovnobežkový, týkajúci sa zemepisnej dĺžky

lonž dlhé opraty na ovládanie koňa pri výcviku; záchytné lano artistov pri nácviku

looping obrat, akrobatický premet lietadla

lord náčelník, pán; v stredoveku anglický pozemkový vlastník; neskôr anglický najvyšší dedičný šľachtický titul; titul niektorých vysokých štátnych alebo samosprávnych funkcionárov, napr. lord kancelár, lord strážca pečate

Lord oslovenie boha v angličtine

lordoskolióza chorobné vybočenie chrbtice dopredu a do strany

lordóza prirodzené prehnutie chrbtice dopredu

loreta baroková chrámová alebo kláštorná stavba ako napodobenina domnelého domu Panny Márie v Nazarete

lori pestrofarebný papagáj rozšírený v Austrálii

lorňon okuliare s rukoväťou, škripec

lotéria spoločenská stávková hra

loti menová jednotka Lesotha

lotion roztok; tekutý alebo polotekutý kozmetický prípravok alebo liek

Lotofágovia v starogréckom bájosloví lenivý severoafrický národ živiaci sa lotosmi, v prenesenom zmysle lenivci

lotos vodná rastlina s veľkými kvetmi, pripomína lekno

louisdor zlatá francúzska minca používaná do konca 18. storočia

love story milostný príbeh, príbeh lásky

loxodróma krivka na glóbe pretínajúca poludníky pod rovnakým azimutom

lôža malá oddelená časť divadelného hľadiska; malá miestnosť pri vchode budovy, zasklená vrátnica; organizačná jednotka slobodomurárov

LQ skratka z anglického výrazu letter quality vo význame tlač v kvalite listu; vysoká kvalita tlače

Lr značka pre lawrencium

LSD halucinogénna látka pôsobiaca na psychiku človeka

Ltd. skratka z Limited, anglického výrazu pre spoločnosť s ručením obmedzeným

Lu značka pre lutécium

lubrikácia zvlhčenie, mazanie, zvlhčovanie, napr. pošvy pri sexuálnom vzrušení

lubrikant zvlhčovací prostriedok, napr. na zvlhčovanie pošvy pri jej nedostatočnom prirodzenom zvlhčení

lucerna poľnohospodárska plodina pestovaná ako krmivo

lucida intervalla jasné chvíľky, obdobie normálneho prejavu duševne chorého človeka

lucidita prechodný ústup chorobných príznakov poruchy vedomia, svetlé okamihy; domnelá schopnosť jasnovidectva

lucidný jasný, svetlý

Lucifer v antickom bájosloví Svetlonos, v gréčtine Fosforos; knieža pekiel, zosobnený princíp zla, Satan; v prenesenom zmysle ľudovo čert

ludi slávnostné verejné hry v antickom Ríme

Ludolfovo číslo udáva pomer obvodu kružnice k jej priemeru (=3,14159)

ludus stredoveká duchovná hra

ludwigit kyslíkatý boritan horečnatý, nerast

lues pohlavná choroba syfilis, tzv. tvrdý vred

luetik človek postihnutý syfilisom

lufa tekvicovitá popínavá tropická rastlina s jedlými plodmi

lugubre v hudbe: trúchlivo, smutne

lukratívny výnosný, finančne výhodný, prinášajúci zisk

lukulský bohatý, prepychový, vybraný, hojný

lumachela hornina obsahujúca skamenelé ulity živočíchov

lumbago úsad, tzv. húser

lumbalgia bolesť v krížoch

lumbálna punkcia vbodnutie do kanálu miechy, napichnutie kanálu chrbtice na liečebné alebo diagnostické účely

lumbálny bedrový

lumbotómia chirurgické otvorenie bedrovej krajiny

lumen nature prirodzené svetlo; podobenstvo sily rozumu

lumen svetlo; jednotka svetelného toku; bunková dutina; v ironickom zmysle výnimočne nadaný človek

lumík malý severský hlodavec

luminál druh liečiva; veronálové narkotikum

luminiscencia svetielkovanie, svetelné žiarenie látok; emisia svetla telesom bez vzniku tepla

luminizmus maliarske poňatie založené na farebnom vyjadrení svetla

luminofor látka, v ktorej dochádza k luminiscencii, vydávaniu tzv. studeného svetla

luminozita svietivosť hviezdy, energia jej žiarenia

lunácia čas, za ktorý Mesiac vystrieda svoje fázy; doba zodpovedajúca synodickému mesiacu

lunapark zábavný park

lunárny deň dvanásť synodických mesiacov

lunárny kalendár vychádza zo synodického mesiaca

lunárny mesačný, týkajúci sa Mesiaca

lunatik námesačník, somnambul; nebezpečný šialenec

lunatizmus námesačnosť, porucha spánku blízka hypnóze, somnambulizmus

luneta výsek v klenbe nad oknami alebo dverami a jeho maliarska výzdoba; plocha vymedzená polokruhom nad vodorovnou základňou; podpera dlhých kusov pri obrábaní na sústruhu alebo na brúske; uzáver na rýchle uzavretie bankských chodieb v prípade požiaru; druh opevnenia

lunch ľahké poludňajšie jedlo v anglosaských krajinách

lunisolárny vzťahujúci sa na Mesiac a Slnko

lunula svetlejší polmesiačik pri koreni nechta

lupa zväčšovacie sklo

lupina dvojklična bôbovitá rastlina; vlčí bôb
lupinín alkaloid nachádzajúci sa v lupine a iných bôbovitých rastlinách
lupóm uzlík v podkoží skladbou zodpovedajúci tuberkulu
lupulín žltý prášok chmeľových toboľiek, chmeľová múčka s vysokým obsahom horkých živíc
lupus chronické kožné ochorenie, tuberkulóza kože
lupus vulgaris tuberkulóza kože s tvorbou lupómov
lura starodávny bronzový škandinávsky dychový nástroj
lusitan stratigrafický stupeň jury
lustrácia kontrola záznamov a údajov; prehliadka kníh, výpis z registrov, pozemkových kníh a pod.; kultové očisťovanie obetovaním zvierat, na ktoré prechádza kultická nečistota
lustrum výpis z pozemkovej knihy, zoznamu a pod.; päťročné obdobie, životné jubileum zakončené na číslicu 5
lusus naturae hračka prírody; nevedecké označenie niektorých odchýlných prírodných javov, pre ktoré skôr nebolo vysvetlenie
lutécium prvok zo skupiny vzácnych zemín, značka Lu
luteín žlté prírodné farbivo v rastlinách (v žltých kvetoch) a živočíchoch (žltok), lipochróm
luteinizácia vznik tzv. žltého telieska vo vaječníku v druhej polovici menštruačného cyklu
luteóm nádor vaječníka
luter tekutina neobsahujúca alkohol, vznikajúca pri destilácii alkoholu
luteránstvo jeden z troch hlavných smerov reformačného kresťanstva, podľa zakladateľa nemeckého protestantizmu M. Luthera; základným rysom bolo spájanie abstraktného radikalizmu s náboženským chápaním skutočnosti
lutna brnkací strunový nástroj
lutz v krasokorčuľiarstve skok s obratom vo vzduchu
lux hlavná jednotka osvetlenia, značka lx; slangový výraz pre vysavač
luxácia vyklbenie
luxfer silné sklo so zvlneným povrchom lámajúce a rozptyľujúce svetlo
luxmeter merač intenzity svetla v luxoch
luxuriózný prepychový, rozmarný, hýrivý

luxus prepych, nádhera
lx značka pre lux
lýceum Aristotelova filozofická škola v Aténach; typ strednej školy; bývalá dievčenská stredná škola
lyddit ekrazit; silná trhavina
lykantropia bludná predstava duševne chorého, že je zvierat'om
lymeswold anglický plesňový syr
lymfa miazga živočíšneho tela; očkovacia látka proti kiahňam
lymfadenitída zápal miazgových uzlín
lymfangiektázia ochorenie vyvolané rozšírením lymfatických ciev
lymfangióm nezhubný nádor kože
lymfangoitída zápal lymfatických ciev
lymfo-, lymf- prvá časť zložených slov s významom miazga, miazgová, lymfa, lymfatický
lymfoblastóm zhubný nádor lymfatického - miazgového - tkaniva
lymfocyt druh bielych krviniek; miazgová bunka
lymfocytopenia zmenšenie množstva bielych krviniek
lymfocytóza chorobný nárast počtu bielych krviniek
lymfogranulóm druh nádorového bujnenia lymfatického tkaniva
lymfológia náuka, ktorá sa zaoberá štúdiom a liečbou ochorení lymfatických ciev
lymfóm nádor lymfatického tkaniva
lymfonodus miazgová uzlina; miazgová žľaza
lymfosarkóm zhubný nádor lymfatického tkaniva
lymfostáza hromadenie lymfy
lynč, lynčovanie náhly súd prevedený davom bez riadneho prejednania, podľa amerického rasistického sudcu Lyncha
lyo- prvá časť zložených slov s významom súvislosť s rozpúšťaním látok
lyofilizácia odstránenie vody zo zmrazenej látky, používaná najčastejšie pri konzervácii ovocia a výrobe mrazených potravín
lýra staroveký brnkací rámový strunový nástroj; oblúková drôtená ochrana vedenia vysokého napätia proti poškodeniu bleskom; druh zberača prúdu
lyrika druh písomníctva vyjadrujúci osobné city a myšlienky

lyrizmus citovosť umeleckého diela, spevnosť

lysis prasknutie bunky roztrhnutím bunkovej membrány; ústup horúčky

lyssa vo veterinárnej medicíne označenie pre besnotu

-lýza druhá časť slov s významom rozklad

lyzimeter prístroj na meranie výparov vody z pôdy

lyzín aminokyselina chemicky viazaná v bielkovinách

lyzoform roztok formaldehydu a mydla používaný ako dezinfekčný prostriedok

lyzol dezinfekčný prostriedok, emulzia zmesi krezolov v mydlovom roztoku

M

M rímska číslica tisíc; označenie veľkosti odevov väčšej ako najmenšia veľkosť (S, M, L, XL, XXL)

Ma značka pre fyzikálnu jednotku mach

mA značka pre miliampér

maar nálevkovitý sopečný kráter vyhlbený výbuchom priamo v zemskom povrchu

maastricht stratigrafický stupeň kriedy

macellum v starom Ríme budova potravinovej tržnice, neskôr slúžiaca aj na iné účely

macerácia vylúhovanie silíc a iných účinných látok z čerstvých alebo sušených rastlín dlhodobým pôsobením rozpúšťadiel za studena; mäkčenie a rozpúšťanie tkanív rôznymi roztokmi

macerát výluh získaný maceráciou z rastlinných surovín

macerovať vykonávať maceráciu, vylúhovať

maces židovský nekvasený chlieb na rituálne účely

macchia neopadavý krovitý porast v stredomorskej oblasti

mackintosh nepremokavý plášť s kaučukovou impregnáciou

mačeta šabl'ovitý nôž juhoamerických vidiečanov

madam, madame pani, zdvorilé oslovenie vydatej ženy

made in vyrobené v.... – označenie krajiny pôvodu tovaru

madeira dezertné víno nazvané podľa portugalského ostrova; dierkovaná, prelamovaná výšivka

mademoiselle francúzsky slečna, oslovenie nevydatej ženy

madona pani moja - talianske oslovenie vydatej ženy; označenie Kristovej matky; krásna a cnostná žena

madras druh bavlny

madrigal viachlasná skladba najčastejšie milostného obsahu, populárna predovšetkým v 16. a 17. storočí; krátka lyrická, najčastejšie milostná báseň

maestoso v hudbe: vznešene, majestátne, slávnostne

maestro majster, umelec, najčastejšie hudobník alebo spevák

mafia tajná organizácia na Sicílii; v prenesenom zmysle organizovaná zločinnosť, kriminálne podsvetie

mafiózo. mafián príslušník mafie, člen organizovaného podsvetia

mág staroperzský kňaz, podľa povery nadaný nadprirodzenou mocou; kúzelník, čarodejník

magazín obrázkový časopis; predajňa, obchod

magdalénin vyspelá kultúra mladšieho paleolitu; najmladšie obdobie dilúvia

Maghreb arabský výraz pre západ; označenie západných častí arabsko-islamského sveta v severnej Afrike, najmä Maroka

mágia čarodejníctvo, kúzelníctvo; čarovné pôsobenie na niekoho; ovládanie tajomných učení a rituálov

magický tajomný, kúzelný, nadprirodzený

magister staroveký rímsky úradník; stredoveká akademická hodnosť; nižší akademický titul absolventa univerzity a umeleckých vysokých škôl, skratka Mgr.; akademický titul lekárnika, skratka PhMgr.

magistrála hlavná trať cestnej alebo železničnej diaľkovej dopravy, významná diaľková komunikácia; diaľkové vedenie veľmi vysokého napätia

magistrát radnica, mestský úrad

magma žeravá kremičitá tavenina zemského vnútra, tuhnutím vzniká eruptívna hornina

magmatit eruptívna hornina vzniknutá z magmy, vyvrenina

magna charta časté označenie listín upravujúcich základné štátne a občianskoprávne otázky

Magna charta libertatum Veľká listina slobôd, prehlásenie, ktoré si vymohla na anglickom kráľovi Jánovi Bezzemkovi v roku 1215 šľachta a duchovenstvo, zaručovala šľachte základné slobody voči panovníkovi

magnát stredoveký príslušník bohatej pozemkovej šľachty v Uhorsku a Poľsku; boháč, majiteľ veľkého finančného, pozemkového alebo priemyselného majetku

magnet teleso priťahujúce železo; feromagnetické teleso; čo alebo kto

príťahuje a vábi

magnetická deviácia výchylka kompasovej magnetky zo smeru magnetického poludníka

magnetická látka magnetikum

magnetické pole priestor, kde sa prejavuje magnetické pôsobenie Zeme

magnetický týkajúci sa magnetu, majúci vlastnosti magnetu; príťazlivý, lákavý

magnetikum látka ovplyvňujúca magnetické pole

magnetit silne magnetický minerál, najbohatšia ruda železa, magnetovec

magnetizácia proces prebiehajúci v látkach pôsobením magnetického poľa

magnetizmus vzájomné pôsobenie látky a magnetického poľa

magnetka magnetická ihla, ľahký magnet, ktorý sa vo vodorovnej polohe voľne otáča a slúži ako strelka kompasu

magnetobiológia náuka o vplyvoch magnetického poľa na živé organizmy

magnetofón prístroj pre záznam a reprodukciu zvuku na magnetický pás

magnetograf prístroj zaznamenávajúci zmeny magnetického poľa

magnetogram záznam časového priebehu geomagnetického prvk

magnetochemia náuka o vzťahoch medzi chemickými a magnetickými vlastnosťami látok

magnetometer prístroj na meranie magnetických veličín feromagnetických látok

magnetometria náuka o magnetickom poli Zeme

magnetón kvantová jednotka magnetického dipólového momentu

magnetooptika náuka o pôsobení magnetického poľa na absorbciu, emisiu a šírenie svetla

magnetosféra rozsiahly priestor v okolí Zeme s výrazným magnetickým poľom

magnetoskop prístroj na záznam a reprodukciu obrazu a zvuku elektromagnetickou cestou, videomagnetofón, videorekordér

magnetostatika náuka o vzájomných silových vplyvoch zmagnetizovaných telies v stave pokoja

magnetostrickia zmena rozmerov materiálov pri zmagnetovaní

magnetoterapia liečba silovým pôsobením magnetického poľa

magnezit uhličitan horečnatý, nerast, z ktorého sa vyrábajú žiaruvzdorné materiály

magnézium horčík, lesklý kov, ktorý sa v prírode nevyskytuje samostatne, iba v zlúčeninách, značka Mg

magnificat chválospev, velebenie, najčastejšie Panny Márie

Magnificencia titul rektora vysokej školy

magnificencia vznešenosť, veľkoleposť, nádhera

magnifico v hudbe: vznešene, veľkolepo

magnitúda veličina charakterizujúca objektivnú veľkosť zemetrasenia na Richterovej stupnici; hviezdna veľkosť, jasnosť, jas

magnólia veľkokvetý ker alebo strom pochádzajúci z Japonska a Číny

magot bezchvostá severoafriická opica

mahagón vzácne tropické a subtropické drevo hnedočervenej farby

maharadža titul indických domorodých panovníkov, knieža

maharání manželka maharadžu, indická kňažná

mahátma (sanskrit) indický čestný titul, v preklade „veľká duša“, človek, ktorý podľa indických náboženských predstáv dosiahol po mnohých prevteleniach božskú dokonalosť, napr. Mahátma Gándhí

mahaut vodič slona v Indii

Mahdí podľa islamských náboženských predstáv očakávaný spasiteľ

mahónia neopadavý ker rodu Mahonia, u nás okrasná rastlina

mach jednotka rýchlosti rovnajúca sa rýchlosti zvuku, značka Ma

macha umelecky nenáročné, technicky dobré prevedenie umeleckého alebo iného diela; politická klika

mache umelo vytvorená filatelistická celistvosť

machengo najznámejší španielsky tvrdý syr z ovčieho mlieka, v tvare valca

machiavellizmus používanie mravne pochybných spôsobov vo verejnom živote; uplatňovanie zásady, že účel svätí prostriedky; zákerný, ľstivý spôsob chovania

machinácia nečestné, zákerné konanie, úskok, figeľ

macho, mačo muž prehnane zdôrazňujúci svoje mužské črty (výzorové aj povahové)

machorka nekvalitný hrubý tabak
maieutika pôrodnické umenie; uvedenie k samostatnému poznaniu
mainstream hlavný prúd, smer, línia
maizena jemná kukuričná škrobová múčka
májá v indickom myslení predstava sveta ako neskutočného, ilúzia prekrývajúca pravú skutočnosť
majáles študentská jarná slávnosť
majestát vznešenosť, urodzenosť; veličenstvo, označenie panovníckej hodnosti; slávnostne vyhlásená panovnícka listina obsahujúca určité zásadné rozhodnutia
majolika keramika s bielou polevou a priesvitnou glazúrou, fajansa
majonéza pikantná hustá studená omáčka z tuku a žĺtkov
major dôstojnícka hodnosť
majorán rastlina, ktorej aromatické listy sa používajú ako korenie
majorát prednostné dedičské a nástupnícke právo najstaršieho blízkeho príbuzného; plnoletosť
majordom, majordomus prvý dvorný, prípadne štátny hodnostár; správca domácnosti alebo domu
majorita väčšina
majorizácia väčšinové rozhodnutie; prehlasovanie väčšinou
májovka čírovka májová, jarná huba; druh skorej čerešne
majuskula veľké písmeno, kapitála; písmo zostavené z veľkých písmen
makadam štrkocementová pevná krytina vozovky
makak stredne veľká bylinožravá opica
makáma žáner arabskej poézie písaný rýmovanou vyumelkovanou prózou
makao kartová hazardná hra; druh amerického dlhochvostého papagája, biely arara
makarónsky používajúci slová dvoch aj viacerých jazykov v jednom texte
makaróny hrubšie duté cestoviny v tvare rúrky
maketa model v pevnom merítku ku skutočnosti, priestorový návrh; predbežný model
makista príslušník francúzskeho hnutia odporu počas 2. svetovej vojny

makiwara podložka používaná pri nácviku tvrdých úderov karate
maklér burzový alebo obchodný sprostredkovateľ
mako druh egyptskej bavlny
makramé, macramé technika viazania krajok do uzlov
makrela morská ryba s chutným mäsom
makro- prvá časť zložených slov s významom veľký, veľmi, dlhý, vysoký; vo výpočtovej technike množina inštrukcií spúšťaná zadaním jediného príkazu
makroanalýza chemická analýza vzoriek s hmotnosťou nad 0,1 g
makrobiotika náuka o zdravom živote na základe správnej životosprávy s vylúčením mäsa a iných druhov potravín
makrobiotika spôsob diétnej výživy prírodnými potravinami
makrocefália neúmerne veľká hlava
makrocia nadmerne veľké uši
makrocyt väčšia červená krvinka
makrodefinícia vo výpočtovej technike popis postupnosti inštrukcií nahrádzajúcich pri preklade makroinštrukciu
makrodóma v mineralógii pravoľavý strechan
makrodoncia nadmerne veľké zuby
makroedafón iný názov makrofauny tvorenej väčšími živočíchmi, ktoré sú súčasťou pôdneho spoločenstva
makroekonómia teória skúmajúca chovanie ekonomiky ako celku
makroelement biogénny prvok, ktorý sa v živých organizmoch nachádza vo väčších množstvách
makrofagocytóza schopnosť buniek pohlcovať väčšie častice
makrofauna iný názov makroedafónu, súboru väčších živočíchov do veľkosti 10 mm žijúcich v pôde
makroflóra vegetácia normálnych rozmerov
makrofyzika náuka o objektoch pozorovateľných voľným okom, odbor fyziky
makrogenerátor vo výpočtovej technike prekladač makroinštrukcií
makrognatia zväčšená brada, nadmerne veľká brada
makrografia chorobné písanie veľkými písmenami
makrocheiria neúmerne veľké ruky

makroinštrukcia vo výpočtovej technike inštrukcia, ktorá je pri preklade nahradená vopred stanovenou postupnosťou inštrukcií rovnakého zdrojového jazyka

makroklíma podnebné vlastnosti veľkej zemepisnej oblasti

makroklimatológia výskum makroklímy

makrokozmos vesmír, hviezdny svet; svet ako celok

makrokryštalický zložený z veľkých kryštálov

makromélie neúmerne veľké ruky alebo nohy, končatiny

makromolekula molekula polymérnych látok reťazovitého typu tvorená tisíckami až miliónmi atómov

makromolekulárna chémia náuka o vzniku, vlastnostiach a správaní makromolekulárnych látok

makroorganizmus organizmus viditeľný voľným okom

makropaleontológia výskum väčších skamenenín, súčasť paleontológie

makroparazit parazit viditeľný voľným okom

makroplanktón planktón zložený z väčších živočíchov

makropsia zraková porucha, pri ktorej postihnutý vidí predmety väčšie ako v skutočnosti sú

makroseizmika výskum zemetrasení priamym pozorovaním bez prístrojov, odbor seizmiky

makroskopický viditeľný, pozorovateľný voľným okom

makula chorobná škvrna

makulár koncept spisu; kniha na rukopisné záznamy o jednaní

makulatúra odpadový popísaný alebo potlačený papier; chybné tlače alebo výťažky; bezcenná tlačovina alebo kniha

mal-, male- prvá časť zložených slov s významom zlý, zhubný

mala fide v zlej viere, so zlým úmyslom

malabsorpcia porucha trávenia pri niektorých črevných ochoreniach

-malácia druhá časť zložených slov s významom mäknutie

malácia mäknutie tkaniva, najmä kostného

maladaptácia nedostatočná prispôsobivosť organizmu

maladjustácia neprispôsobivosť požiadavkám a potrebám celku

malaga ťažké sladké španielske víno

malagelo korenené dezertné víno

malachit zásaditý uhličitan meďnatý, nerast, ozdobný kameň

malako- prvá časť zložených slov s významom mäkkýš

malakofyt rastlina rozširovaná mäkkými

malakológia náuka o mäkkýšoch

malakón nepriehľadný zirkón s veľkým obsahom rádioaktívnych prvkov

malapropizmus nesprávne používanie cudzích slov vo význame slov zvukovo podobných

malária bahenná zimnica spôsobená krvným parazitom prenášaným komármi rodu Anopheles

malarik človek trpiaci maláriou

maláriológ odborník v maláriológii

maláriológia odbor lekárstva, ktorý sa zaoberá výskumom a liečbou malárie

malátny telesne ochabnutý, unavený, bezvládný; spôsobujúci mdlobu, slabosť

male mužské pohlavie, muž

maledikcia pohana, prekliatie, zlorečenie

maleficium zločin, trestný čin

maleolárny členkový

maleus v anatómii kladivko, sluchová kostička

malevolencia snaha škodiť; škodoradosť, zlomyseľnosť

malformácia znetvorenie, vrodená vývojová úchyľka tvaru

maliciózny zlomyseľný, ľstivý; škodoradosť

malignita zhubnosť nádorového tkaniva

malígny škodlivý, zhubný, napr. nádor

malik v arabčine kráľ; prímenie arabských vládcov; v islamskom náboženstve označenie boha

mallardit vodnatý síran mangánu, nerast

Malleus maleficarum v latinčine Kladivo na čarodejnice, kniha dominiánskych mníchov Institoris a Spengera z 15. storočia, ktorá slúžila ako príručka pri procesoch s čarodejnicami

malm horný najmladší jurský útvar, biela jura

malnutrícia zlá výživa, podvýživa

malosol najjemnejší druh kaviáru

malpa ploskonosá juhoamerická opica
malström točivý búrlivý prúd v Severnom mori u nórskeho pobrežia vytvorený stretnutím dvoch príbojových vln vnikajúcich do úžiny z dvoch protiľahlých strán
maltáza enzým meniaci sladový cukor - maltózu - na hroznový cukor
maltézsky vzťahujúci sa na rytiersky rád Johanitov, maltézskych rytierov
maltóza sladový cukor vznikajúci zo škrobu pôsobením amyláz
malum necessarium v latinčine nutné zlo
malus prirážka k poistnému vyberaná pri nadmernom alebo opakovanom výskyte poistnej udalosti v danom poistnom období
malva slez
malvázia druh silného sladkého gréckeho vína; silné pivo
malvazinka odroda sliviek a ringlôt; odroda jablone
malverzácia sprenevera peňazí falšovaním dokladov
malvica dužinatý plod, napr. hruška alebo jablko
mamaliológia náuka o cicavcoch, teriológia
mamba veľmi nebezpečný dlhý jedovatý had žijúci v tropickej Afrike
mambo latinskoamerický tanec pochádzajúci z Peru
mameluk otrok tureckého pôvodu, príslušník egyptskej armády zloženej z otrokov; v prenesenom význame neohrabaný človek, grobián
mamila prsná bradavka
mamma prs, prsná žľaza
mamograf röntgenový prístroj na vyšetrenie prsníkov
mamografia röntgenové vyšetrenie prsníkov
mamon majetok, bohatstvo, v pejoratívnom význame nadmerná túžba po bohatstve
mamut vymretý druh slona z doby ľadovej, s veľmi hustou srst'ou
mamutí v prenesenom zmysle veľký, obrovský
man za feudalizmu nevoľník, vazal
mana pokrm zázračne poskytnutý Izraelitom na púšti, božský pokrm; veľmi lahodný a posilujúci pokrm; melanézska mýtická predstava nadprirodzenej sily bohov, niektorých ľudí a predmetov
manat základná menová jednotka v Azerbajdžáne
manažér prevádzkar, riadiaci pracovník; profesionálny organizátor ume-

leckých alebo športových podujatí
mancando v hudbe: do stratena, zoslabovane, s ubúdajúcou silou
mancipácia prevod vlastníctva hnutel'nej veci z ruky do ruky pred svedkami
mančaft slangový výraz pre mužstvo, kolektív, tím
mandala magický kruh, symbolický útvar budhizmu
mandant poverovateľ, zmocniteľ, príkazca, osoba vydávajúca príkaz alebo poverenie k zastupovaniu
mandarín vysoký čínsky cisársky hodnostár
mandarínka citrusový plod s chuťou podobnou chuti pomarančov
mandát splnomocnenie, príkaz, poverenie; funkcia člena zastupiteľského zboru (napr. parlamentu)
mandatár zmocnenec; osoba, ktorá dostala poverenie k zastupovaniu
mandelinka hovorový názov pásavky zemiakovej, drobného bylinožravého chrobáka
mandibula dolná čeľusť vtákov, obojživelníkov a cicavcov; hryzadlá hmyzu
mandibula dolná čeľusť, sánka
mandľovník strom s jedlými plodmi
mandolína brnkací strunový hudobný nástroj
mandragora juhoeurópska rastlina s koreňom pripomínajúcim ľudské telo, ktorej v stredoveku pripisovali magické účinky
mandril druh africkej opice, mačiak
manekýnka predvádzачka odevov na módnych prehliadkach, modelka
manéver úhybný pohyb, predstierané konanie
manévre vojenské cvičenie s bojovými podmienkami
manéž kruhová cirkusová aréna; krytá vojenská jazdiareň
mangabej druh africkej opice
mangán ťažký kov, značka Mn
manganan zliatina medi, niklu a mangánu
manganit vodnatý oxid mangánu, čierny nerast obsahujúci mangán
mango, mangovník dužinatá tropická drevina žltej farby s chutnými sladkými plodmi
mangold listová zelenina, cvikla

mangrove tropický porast bahnomilných rastlín na pobreží
mangusta mačke podobná drobná africká šelma
-mánia druhá časť zložených slov s významom značné, chorobné zaujatie
mánia vášeň, vášnivá zaujatosť, vášnivá náklonnosť; druh duševnej choroby, zúrivosť
maniak šialenec; človek trpiaci utkvelou predstavou
maniéra bezduchý zabehnutý spôsob tvorby; spoločenské vystupovanie, spôsoby, chovanie
maniére zvyky, ustálené spôsoby práce alebo konania; vyumelkovaný, nevýrazný umelecký prejav; spoločenské chovanie, spôsoby
maniérizmus umelecká tvorba založená na maniére; slohové obdobie medzi renesanciou a barokom
manifest slávnostné verejné prehlásenie; dôležitý politický alebo spoločenský program, prevolanie
manifestácia verejný prejav; masové vystúpenie
manifestačný zjavný, zřejmý, zreteľný
manicheizmus asketické náboženské učenie Peržana Maniho z 3. storočia n. l.
manikúra odborné ošetrovanie rúk, najmä nechťov
maniodepresia chorobné stavy úplnej otupelosti z utkvelých predstáv
maniok rastlina tropickej Ameriky pestovaná pre koreňové hľuzy obsahujúce škrob, múka z týchto hľúz, kassava
manipul starorímsky vojenský oddiel, tretina starorímskej kohorty; súčasť omšového rúcha, ozdobný látkový pás nosený na ľavom predlaktí
manipulácia zaobchádzanie s niečím; postup tvorby alebo výroby; úprava tovaru; jednanie, najmä nečestné
manipulátor človek niečím alebo niekým manipulujúci; stroj, ktorého mechanizmus sa skladá spravidla zo segmentov vzájomne spojených kĺbmi alebo posuvnými mechanizmami na uchytenie a pohyb predmetov
manit, manitol alkoholický cukor v rastlinách
manitou, manitu pôvodne zázračná sila, neskôr boh Indiánov v Severnej Amerike
manko úbytok, strata, schodok, rozdiel medzi účtovnými údajmi a sku-

točným stavom
mano- prvá časť zložených slov s významom tlak, tlakový
manometer tlakomer
manostat prístroj udržiavajúci rovnaký tlak
manóza rastlinný cukor
manšester pozdĺžne vrúbkovaná vlasová tkanina; český ľudový tanec
mantika veštenie; vyvolávanie duchov
mantila čierny krajkový závoj zahaľujúci hlavu a ramená španielskych žien; pláštenka
mantinel obruba, kraj, ohrada; zvýšený okraj ihriska, napr. pre ľadový hokej; pružný okraj gulečnickového stola; vymedzenie priestoru, hraníc, možností pohybu
mantisa desatinná časť dekadického logaritmu uvádzaná v logaritmických tabuľkách
mantón veľká hodvábná šatka andalúzskych žien
mantra posvätné, magické slovo, ktorého opakovaním sa v jóge alebo v hinduizme dosahuje sústredenie
manu propria vlastnou rukou, vlastnoručne
manuál príručný zápisník; návod na použitie, príručka; klávesnica organu alebo harmónia
manuálny ručný
manudharma indická literárna pamiatka bráhmaizmu
manufaktúra remeselnícka dielňa; podnik s manuálnou – ručnou – výrobou
manul malý ázijský púštny dravec
manuskript rukopis
manzarda, manzardka podkrovie, podkrovná miestnosť, podkrovný byt; strecha zložená z dvoch rôzne sklonených plôch
manžeta zakončenie rukáva, obruba
maoizmus krajne ľavicová rovnostárska totalitná doktrína, podľa čínskeho politika Mao Ce-tunga
mapa zmenšené zobrazenie časti zemského povrchu
mapografia názov pre topografické merania a kartografiu
mara hlodavec žijúci v Argentíne

marabu africký bocian so silným zobákom živiaci sa zdochlinami
Marabut islamský veštec; asketický pustovník v severnej Afrike; hrob arabského svätca
maracas pár dutých drevených gulí, rumba gule
maral kaukazský jeleň
maran posmešné označenie násilne pokrsteného Žida a Maura v 15. storočí, tajne zachováajúceho pôvodné náboženské presvedčenie
maraska divorastúca višňa v Dalmácii
maraskino, maraschino višňový likér z marasky
marast bahno, bažina, blato; mizerné počasie
maratón dlhá, zdĺhavá, vyčerpávajúca činnosť
maratónsky beh vytrvalostný bežecký závod dlhý 42,2 km
marazmus schátralosť vekom; schátralosť duševná, morálna alebo telesná; zlé, nedôstojné pomery
marcato v hudbe: výrazne, dôrazne
marcia funebre smútočný pochod
marcia v hudbe: pochod, v pochodovom tempe
marciálny vojenský, vojnový; mohutný, statný (o postave)
marcipán krehký a jemný perník s medom; mandľová náplň do cukroví a zákuskov
mare tmavé zóny na Mesiaci a na Marse; more
maréna lososovitá ryba s veľmi chutným mäsom
maréna sladkovodná aj morská ryba
mareograf prístroj registrujúci zmeny výšky morskej hladiny
margarit priesvitný jednoklonný nerast
marginálie poznámky na okrajoch listu alebo na vonkajšom okraji stránky
marginálny okrajový, krajný, medzný
maribo polotvrdý syr z dánskeho ostrova Lolland
marihuana druh omamnej látky, hašiš, sušené listy indického konope, opíát
marimba xylofónový nástroj černošského pôvodu
marína obraz mora alebo jeho pobrežia; zastaralý výraz pre námorníctvo, loďstvo
marináda kyslý alebo sladkokyslý korenený nálev na nakladanie mäsa,

rýb a pod.

maringotka obytný drevený alebo plechový voz
marinný vzťahujúci sa na more
marioneta bábka vedená na nitiach alebo drôtoch
mariška slangový výraz pre marihuanu
maritímny morský; námorný
marka základná menová jednotka v Bosne a Hercegovine, predtým v Nemecku
markantný nápadný, výrazný, význačný
market trh
marketéria jemná intarzia
marketing koncepcia výrobnéj a obchodnej politiky firmy
markírovať predstierať, simulovať
markitán civilista predávajúci v žoldnierskych armádach potraviny a iný tovar
markitánka prostitútka sprevádzajúca žoldnierske jednotky na ich výpravách
markíz francúzsky šľachtický titul, stupeň medzi grófom a kniežat'om
markíza manželka markíza, titul šľachtickej; striedka nad oknom alebo vchodom na ochranu pred dažďom alebo slnkom; široké kreslo francúzskeho typu z 18. storočia
markovať značkovať, označovať; vytyčovať, vyznačovať; zaznamenávať, napr. predaný tovar
maroilles francúzsky mäkký syr s tenkou vrstvou plesne na povrchu
marón strom gaštan jedlý a jeho plod
maronita príslušník sýrsko-kresťanskej cirkvi
marsala druh talianskeho dezertného vína
maršal vysoká vojenská hodnosť, v poradí druhá po generalissimovi
maršálek predseda poľského Sejmu (parlamentu)
marše prímorské nížiny pri Severnom a Baltskom mori, občasne zaplavované
martellando v hudbe: búšivo
martini značka vermutu; miešaný nápoj z vermutu a ginu alebo vodky
martit veľmi kvalitná železná ruda

martýr mučeník

martýrion hrob mučeníka s oltárom, svätyňa na pamätnom mieste

martýrium mučeníctvo; doba veľkých utrpení; neznesiteľné trápenie

marxizmus teória marxistického poňatia dejín s vyvedenou vedúcou úlohou proletariátu

marža rozdiel, medzera; obchodná prirážka; rozdiel kurzov na rôznych burzách

masa hmota ako materiál, surovina; beztvará látka; veľké množstvo ľudí, dav

masaker hromadné vraždenie, zabíjanie ľudí; krviprelieanie

masáž hnetenie, trenie tela, poklep časti tela ako liečebný a osviežujúci prostriedok

mascagnit sulfát amónny, nerast

mascarpone čerstvý taliansky syr s vysokým obsahom tukov

masív mohutný celok, zhluk; hlavný horský hrebeň; mohutné pohorie

masívny celistvý, plný, hmotný, mohutný, obsahujúci veľké množstvo hmoty

maska škraboška, prestrojenie; predstieranie; nalíčená tvár; vonkajší kryt chladiča automobilu

maskarón plastický ozdobný motív v podobe ľudskej tváre

maskot talizman, predmet „pre šťastie“; hodvábná tkanina s pevnou osnovou

maskulinita mužské rysy chovania

maskulinizácia zmena ženských pohlavných znakov na mužské; transplantáciou pohlavných žliaz vyvolaná premena samice na samca

maskulínium slovo mužského rodu; mužský rod

masochista človek postihnutý masochizmom

masochizmus pohlavná zvrátenosť prejavujúca sa potrebou byť týraný sexuálnym partnerom, pociťovať bolesť alebo poníženie pri sexe

masoréti židovskí učenci, ktorí doplnili hebrejský text biblie poznámkami a znakmi pre správne čítanie

masový hromadný; davový; vyskytujúci sa vo veľkom množstve

mastaba staroegyptská kamenná hrobka bohatých občanov v tvare nízkeho skoseného ihlana

mastalgia bolesť v okolí prsnej žľazy bez patologickej príčiny, mastodynia

mastif anglické robustné psie plemeno s veľkou hlavou

mastika balkánsky aromatický likér

mastikácia žuvanie, kúsanie; spôsob úpravy surového kaučuku

mastitída zápal prsnej žľazy

mastix živica používaná pri výrobe lepidiel a lakov a v medicíne; zmes asfaltu a vápencovej múčky na povrch vozovky

mastocyt blúdivá bunka

mastodont vyhynutý chobotnatec doby ľadovej, predchodca slona; v prenesenom zmysle veľká, neprispôsobivá organizácia alebo spoločnosť

mastodýnia bolesť prsníkov

mastopatia nezhubné ochorenie prsnej žľazy s tvorbou cýst

mastoptóza previsnutie prsníkov

mastotómia chirurgické otvorenie prsníkovej žľazy

masturbácia pohlavné sebaukájanie, onania

masturbovať sám seba pohlavne ukájať; onanovať

masy ľud, široké vrstvy ľudu

mašallah arabský výraz „nech sa deje vôľa Allahova“

mašér psovod, pretekár so psím záprahom

maškaráda sprievod maskovaných postáv; smiešne oblečenie; pretváarka, falošnosť, neúprimné, niečo zakrývajúce konanie

mat koniec šachovej hry

matador zápasník s býkmi usmrcujúci toreádorom poranené zviera; vodca, predák

maté paraguajský čaj zo sušených listov rastliny obsahujúcej kofeín

matematika veda, ktorá sa zaoberá pôvodne číslami a geometrickými tvarmi, ale v súčasnosti zahrňuje veľa relatívne samostatných odborov; náuka o číselných, kvantitatívnych a priestorových vzťahoch; vyučovací predmet; učebnica tejto náuky

Mater dolorosa Matka Sedembolestná, zobrazenie Márie s ukrižovaným Kristom

mater matka; tlačová matrica; predstavená katolíckeho ženského kláštora

Mater verborum matka slov, v literatúre označenie stredovekých slovníkov

matéria látka, hmota; surovina; predmet; obsah, námet, napr. článku; skutočnosť existujúca mimo vedomia a nezávisle na ňom

matéria látka, surovina, hmota; predmet, podstata, obsah; námet

materiál hmota, surovina; látka, z ktorej sa niečo vyrába; podklad, prameň vedeckej, umeleckej alebo inej činnosti

materialistický hodnotiaci z hľadiska hmotných statkov, peňazí; vychádzajúci z materializmu

materializácia stelesnenie, zhmotnenie; uskutočnenie zámeru

materializmus vedecký názor považujúci hmotu, prírodu a bytie za prvé, vedomie a myslenie za vlastnosť hmoty, teda druhotné; sledovanie iba svojho vlastného záujmu a prospechu

materiálny hmotný, vecný, telesný; hmotársky, prospechársky

maternita materstvo

matchball v tenise a iných loptových hrách rozhodujúce podanie, ktorým možno ukončiť celé stretnutie

matiné popoludňajšia slávnosť alebo umelecký program

matiné predpoludňajšie spoločenské podujatie; menší koncert

matjes, mates solený sled naložený v oleji

matolína pevné zvyšky ovocia alebo hroznových bobúľ po vyľisovaní

matovanie odstraňovanie prirodzeného lesku rôznych materiálov

matriarchát rodové zriadenie so ženou ako vedúcou osobnosťou; spoločnosť založená na príbuzenstve a dedení v materskej línii

matrica negatívny tvar výrobku na odlievanie; podklad na výrobu kópií, napr. výkresov

matrika úradná kniha zápisov o narodeniach, sobášoch a úmrtiach obyvateľov

matrimónium manželstvo, sobáš

matrioška sada postupne do seba vkladaných figúrok, vyrábaná v Rusku

matroklinita u mimojadrovej dedičnosti dedičnosť znaku vždy po matke

matróna staršia úctyhodná žena; v pejoratívnom zmysle žena silnejšej postavy, často s prehnane vznešeným chovaním

matronymia odvodzovanie mena od mena matky

matróz námorník, lodník

maturácia dospievanie, dozrievanie

maturita záverečná skúška na stredných školách; skúška dospelosti

Matuzalem podľa biblie Noemov starý otec, ktorý sa podľa legendy dožil niekoľko sto rokov veku, v prenesenom zmysle veľmi starý človek

mauzerka slangový výraz pre druh vojenskej pušky konštruktéra Mausera

mauzóleum priestorná hrobka s povrchovou stavbou

maxi- prvá časť zložených slov s významom najväčší

maxila horná čeľusť stavovcov a niektorých bezstavovcov

maxilotómia preťatie hornej čeľuste

maxima životné pravidlo, zásada; stručná, vtipná, prozaická úvaha

maximalizácia smerovanie k najvyšším cieľom

maximalizmus úsilie o dosiahnutie najvyšších výsledkov bez ohľadu na podmienky a možnosti

maximálny najvyšší, najväčší, krajný

maximum najvyššia hodnota alebo miera; najvyššie množstvo; vrchol

mayday (mej dej) rádiové slovné tiesňové volanie, volanie o pomoc

mazdaizmus staroperzské náboženstvo proroka Zarathustru, zoroastrizmus

mazurka poľský národný tanec v trojštvrťovom rytme

mazut zvyšok po destilácii ropy, ťažký vykurovací olej; surovina na výrobu minerálnych olejov

mažoretka dievča v uniforme a vysokej obuvi v čele slávnostného sprievodu, kapely a pod.

Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa latinský výrok: moja vina, moja vina, moja najväčšia vina; od 11. storočia súčasť katolíckej formuly priznania a pokánia pri všeobecnej spovedi na začiatku omše

meander ornament z pravouhlej lomenej čiary; meandre = pravidelné zákruty rieky

mecenáš bohatý podporovateľ vedy a umenia

mečbol, matchball posledná, konečná lopta v stretnutí

medaila pamätný odznak, vyznamenanie; pamätný peniaz
medailón oválny privesok k náhrdelníku, najčastejšie s rytinou alebo vyobrazením; reliéfová výzdoba pomníka alebo priečelia budovy, spravidla oválna alebo kruhová; umelecky spracovaný slovný alebo obrazový portrét života a diela významnej osobnosti
médiá masovokomunikačné prostriedky (televízia, rozhlas, tlač, internet a pod.)
mediácia sprostredkovanie
medializácia zverejňovanie, poskytnutie publicity v masovokomunikačných prostriedkoch
mediálny stredný, stredový, tiahnuci ku stredu; týkajúci sa médií (televízia, rozhlas, tlač a pod.)
medián aritmetický priemer dvoch stredných hodnôt štatistických súborov; špiritista, vyvolávač duchov
mediastinálny medziľúčny
mediastinum medzihrudie
mediátor sprostredkovateľ
medicína lekárstvo, lekárska veda a prax; hovorové označenie fakulty lekárstva
medicinálny liečivý, liečebný; zdravotný, zdravotnícky; lekársky
medicinbal ťažká plnená kožená lopta
medicinman anglický názov lekára a kúzelníka u primitívnych a indiánskych kmeňov
medieval stredovek; druh písma latinky s naklonenou osou
medik študent medicíny
medikament liek
medikamentózny vyvolaný liekmi; uskutočňovaný pomocou liekov
medio- prvá časť zložených slov s významom stred, stredný, prostredný
mediokalcinóza ochorenie tepien, ktorého príčinou je ukladanie vápených solí
mediokrita prostrednosť, priemernosť
medisancia ohováranie, utŕhanie na cti; klebeta
meditácia premýšľanie, hĺbanie, rozjímanie
mediterán prvý stupeň mladších treťohôr

mediteránny stredozemský, týkajúci sa Stredozemného mora a krajín v tejto oblasti
médium prostriedok; prostredie; stredný článok niečoho; v špiritizme osoba, ktorá údajne sprostredkuje styk so zosnulými alebo vzdialenými osobami; masovokomunikačný prostriedok; v kulinárstve stredne prepečený
medula dreň, napr. kostná; miecha
medulárny miechový; dreňový
medúza morský živočích so zvonovitým rôsolovitým telom
medzimolekulárny jestvujúci, uskutočňujúci sa medzi molekulami
medziplanetárny jestvujúci, uskutočňujúci sa medzi planétami, napr. medziplanetárny let
Mefisto, Mefistoteles postava diabla, ktorý zvädzal doktora Fausta z rovnomeného Goetheho diela; v prenesenom zmysle škodoradostný človek
mefitický odporne páchnuci, smradľavý
mega- predpona s významom miliónteho násobku, násobku 10^6
megaflops jednotka výpočtovej rýchlosti, milión operácií pri pohyblivej desatinnej čiarky za sekundu
megafón zosilovač zvuku, hlásna trúba, reproduktor
megalit monumentálny kamenný pamätník z predhistorických čias, kamenný kváder na budovanie hrobiek a obrovských stavieb
megalo- prvá časť zložených slov s významom veľký, veľikášsky
megaloblast jedno zo štádií vývoja červenej krvinky
megalocyt veľká červená krvinka, ktorá vznikla z megaloblastu
megalofóbia chorobný strach z veľkých vecí alebo z veľkého priestoru
megalománia chorobné sebaoprečovanie, chorobná túžba vyniknúť, veľikášstvo, nadmerná túžba po sláve, moci a hmotných statkoch
megalopsia zraková porucha, pri ktorej sa predmety zdajú byť väčšie ako v skutočnosti sú
megaron v gréckej a egejskej kultúre dom s pravouhlým pôdorysom a s otvorenou predsieňou
megatona výbušná hodnota jedného milióna ton tritolu
megawatt milión wattov, značka MW

megawatthodina milión wattov za hodinu, značka MWh
Mege v starogréckej mytológii jedna z troch bohýň pomsty, v prenesenom význame zúrivá, škaredá a zlá žena, fúria
mechanika náuka o rovnováhe a pohybe telies; oblasť prírodných vied, ktorá sa zaoberá zákonmi pokoja a pohybu telies a tekutín; strojnictvo
mechanizácia zavádzanie strojovej výroby, nahrádzanie ručnej práce strojovou
mechanizmus stroj; zariadenie na prenášanie pohybu; ustálený, strojový postup
mechanofóbia chorobný strach z mechanizácie a automatizácie, zo strojov vôbec
meióza redukčné delenie pohlavných buniek so zmenšením počtu chromozómov na polovicu
meira iracký ovčí syr, ktorý dozrieva vo zvieracej koži
mejkap, make-up kozmetická úprava tváre; riedky krycí farebný krém
Mekka pútnické miesto islamu na Arabskom poloostrove, rodisko Mohameda, najposvätejšie miesto moslimov; v prenesenom význame cieľ snaženia, vytúžený cieľ, významné stredisko
mekonión obsah čriev novorodenca
mekonizmus chronická otrava ópium
mekteb islamská základná škola
mela-, melano- prvá časť zložených slov s významom tmavý, čierny
melagra prudká bolesť končatín
melamín heterocyklická dusíkatá zlúčenina
melange, melanž zmes, zmeska
melanchólia záдумčivosť, trudnomyselnosť, smútok
melancholický spôsobujúci melanchóliu; trpiaci melanchóliou
melancholik typ temperamentu; introvertný, citlivý, záдумčivý človek
melanín pigment podmieňujúci farbu tkanív, napr. očí, kože a vlasov, kožné farbivo
melanizmus tmavé sfarbenie pokožky pôsobením melanínov
melanodermia nadmerná pigmentácia pokožky
melanóm kožný zhubný nádor

melanoplastika plastická operácia tváre
melanóza nadbytok pigmentu v tele
melanóza nadmerné ukladanie pigmentu v tele
melanterit vodnatý sulfát železnatý, zelená skalica
melanž zmes, zmeska
melasa odpadový cukrový sirup
melazma kožné ochorenie prejavujúce sa tmavými škvrnami najmä na rukách a nohách
melbury anglický mäkký syr s plesňou na povrchu
melika starogrécka piesňová lyrika; melodická zložka skladby
melinit výbušnina obsahujúca kyselinu pikrovú
meliorácie vedecky podložené zlepšovanie prírodných podmienok poľnohospodárskych kultúr, napr. zavodňovaním alebo odvodňovaním
melioratívum zjemňujúce slovo, slovo so zlepšovacím významom
melír farebne odlišný pruh vlasov, jemné rôznofarebné pružky
melírovaný pestrý, rôznofarebný, pestrofarebný
melizma melodický rad tónov spievaných na jednu slabiku textu
melo- prvá časť zložených slov s významom piesňový, spevný, hudobný
melódia ľúbozvučný rad tónov, nápev; harmonická krása, súlad
melodičnosť spevnosť, ľúbozvučnosť
melodika súhrn znakov melódie; náuka o melódii
melodráma dráma s hudobným doprovodom; spojenie hovoreného javiskového prejavu s hudbou; dojemný výjav, dojemná scéna
meloman prehnaný milovník hudby
melománia prehnaná láska k hudbe
melomélia znetvorený vývin nadpočetných končatín
melón popínavá rastlina s veľkými, niekoľko kg ťažkými jedlými plodmi
melos spev, spevnosť, nápev; melodická reč
meloschíza vrodenný rázštep líca
Melpomené v starogréckej mytológii jedna z deviatich Múz, ochrankyňa tragického básnictva, symbol scénického umenia
membrána tenkostenné teleso, tenká blana; pružná tenká doštička; tenkostenné teleso prenášajúce namáhanie v ťahu, konštrukčný prvok v strojárstve, stavebníctve a pod.; v chémii polopriepustná blana

zadržávajúca väčšie molekuly; v biológii obalová vrstva buniek

membrum končatina, úd

memento mori pamätaj na smrť, v prenesenom zmysle pripomienka vážneho nebezpečenstva alebo smrti

memento varovné znamenie, upozornenie, výstraha

memoáre životné pamäte, spomienky, životné zápisky

memorandum pamätný spis; zápisná kniha

memoriál závod alebo súťaž na pamiatku športovca alebo športového funkcionára

menáda v starogréckej mytológii sprievodkyňa boha Dionýza, bakchantka; v prenesenom zmysle veľmi vášnivá, zmyselná a prudká žena

menarché prvá menštruácia

menažéria zverinec

mendelizmus učenie o základoch dedičnosti, náuka brnenského biológa Mendela (1822 – 1884); pomocou jednoduchých číselných pomerov zisťuje dedenie telesných znakov u potomstva

mene tekel naliehavé varovanie, tajomná výstraha

menhir v pôvodnom význame dlhý kameň; megalitický kultový pamätník, zvislý kamenný stĺp v niektorých častiach západnej Európy, pochádzajúci z mladšej doby kamennej, teda z čias približne 2500 rokov pred n.l.

menilit odroda opálu

meninga mozgová a miechová plena, blana

meningióm nezhubný nádor mozgovej pleny

meningitída zápal mäkkých plien mozgových

meningokok baktéria guľovitého tvaru spôsobujúca hnisavé zápaly mozgových plien (blán)

meniskus dutovypuklá alebo vypuklodutá šošovka v tvare mesiačika; zakrivenie povrchu kvapaliny v kapiláre; chrupavková kĺbová platnička v kolennom kĺbe

meniskus chrupavková kĺbová platnička, najmä v kolennom kĺbe; zakrivený povrch kvapaliny v úzkej nádobe

menopauza strata menštruácie po prechode

menora židovský sedemramenný svietnik, symbol židovskej viery

menoragia veľmi silné menštruačné krvácanie

menorea pravidelné krvácanie z rodidiel, mesiačky, menzes, menštruácia

menorrhoea menštruácia, pravidelné mesačné krvácanie žien, menzes, mesiačky

menostatikum liek zmierňujúci krvácanie z rodidiel

menštruácia, menorrhoea pravidelné mesačné krvácanie žien, mesiačky, menzes

menštruovať mať menštruáciu

mentalita duševný stav; spôsob myslenia a chápania, názor

mentálny duševný, rozumový, myšlienkový

mente captus nepríčetný, zbavený rozumu

mentol súčasť éterického oleja z mäty piepornej, terpenický cyklický alkohol v prírodných siliciach

mentor vychovávateľ, poradca; ten, kto karhá a pouča, mravokárca; v pejoratívnom zmysle človek, ktorý ustavične len karhá a pouča; druh vrúbľov ovocných stromov

mentorovať poučovať; karhať, povýšenecky napomínať

menu jedálny lístok; reštauračný obed alebo večera podávané ako celok bez výberu jednotlivých jedál; reštauračné jedlo s pevným poriadkom chodov za jednotnú cenu

menuet tanec v miernom tempe a v trojštvrťovom takte

menza študentská alebo iná spoločná jedáleň; stôl, oltárna doska

menzes menštruácia

meprobamat upokojujúci prostriedok

mercerácia pracovný postup, pri ktorom bavlnená tkanina získava hodvábny lesk a zvýši sa jej pevnosť

merenchým druh rastlinného pletiva s veľkými medzibunkovými priestormi

meridián pomyselná čiara na zemskom povrchu spájajúca miesta, na ktorých Slnko v rovnakom čase vrcholí, poludník

merino jemná látka z česanej priadze; plemeno ovce; jemné vlnené vlákno z merinových oviec

meristém rastlinné delivé pletivo

meritórny vecný, týkajúci sa danej veci alebo obsahu; podstatný

meritum podstata, vlastný obsah veci, jadro veci
merkantil príležitostné tlačoviny, napr. reklamné letáky, akcencia
merkantilizmus v 16. – 18. storočí hospodárska politika hľadajúca zdroje bohatstva v obchode a hromadení kapitálu, predovšetkým však zlata a striebra
merkurializmus otrava organizmu ortuťou a zlúčeninami ortute
merzolát penivý prací prostriedok
mesianizmus viera v príchod Spasiteľa alebo v zvláštne spasiteľské poslanie národa
Mesiáš v židovskej a katolíckej vierouke očakávaný spasiteľ; kto sa považuje alebo je považovaný za záchrancu
meskal halucinogén z listov agávy, silná stredoamerická liehovina
meskalín alkaloid z niektorých kaktusov, droga
mesmerizmus využitie hypnózy na liečebné účely, podľa nemeckého lekára Mesmera
Messalina tretia manželka cisára Claudia preslávená zhýralosťou, v prenesenom zmysle záletnica, zhýralá žena
mestic pôvodne miešanec belocha a Indiánky v Strednej a Južnej Amerike, dnes sa takto označujú všetci miešanci v tejto časti sveta
mešita islamská modlitebňa, centrum náboženského života islamu
mešuge hebrejský a neskôr slangový výraz pre popleteného, bláznivého človeka
meta- prvá časť zložených slov s významom cez, za, po, medzi, mimo, s
méta vytýčený cieľ
metablastém výrastok rastlinného pletiva
metabolický cyklus cyklus premeny látok v organizme, látková premena
metabolit organická látka, ktorá sa podieľa na metabolizme
metabolizmus látková premena v živých tkanivách
metadáta dáta popisujúce dátové prvky a dátové štruktúry
metafáza druhé štádium delenia bunkového jadra
metafora prenesenie významu jedného pojmu na druhý; použitie slova v prenesenom zmysle, obrazné pomenovanie na základe podobnosti
metafráza vyjadrenie obsahu literárneho textu opisom, napr. obsahu básne prózou

metafyzika filozofická náuka o nadzmyslových princípoch bytia; teória východiskových kategórií filozofie
metagenéza rodozmena
metagram hádanka so zámenou písmen
metachronizmus nesprávne časové umiestenie deja; časová chyba
metajazyk vo výpočtovej technike jazyk používaný na opísanie iného jazyka
metakarpus záprstie
metakutizácia zdrevnatenie blán buniek na koncoch koreňov
metál hovorový výraz pre vyznamenanie, medailu
metal kov
metalický kovový
metalíza náterová hmota obsahujúce kovové častice
metalooid prvok s vlastnosťami kovov aj nekovov, napr. arzén
metalurgia náuka o štruktúre kovov a zliatin
metalóza pľúc zaprášenie pľúc kovovým prachom
metalues ochorenie syfilitického pôvodu
metalurgia hutníctvo; náuka o dobývaní a spracovaní rúd
metaméra pravidelne sa opakujúce články tela niektorých živočíchov; článok tela nižších živočíchov so všetkými orgánmi
metamorfóza premena, zmena tvaru; vývoj orgánu odlišného od pôvodného genetického základu; premena hornín pôsobením horotvorných procesov; vývoj živočicha cez jedno alebo viac štádií larvy
metán bezfarebný horľavý plyn, zmiešaný so vzduchom prudko vybuchuje; banský plyn, najjednoduchší nasýtený uhlíkovodík; umelo sa vyrába pri spracovaní ropy a koksování uhlia
metanizácia úprava oxidu uhoľnatého na metán
metanol najjednoduchší, veľmi toxický alkohol, metylalkohol, drewný lieh
metapsychológia náuka o nadzmyslových, okultných javoch, parapsychológia, psychotronika
metastáza druhotné ložisko vzniknuté zavlečením nákazy z primárneho ložiska
metastázovať šíriť sa metastázami

metatartus, metatarzus priehlavok
metatarzalgia bolesť priehlavku
metatéza prešmyknutie hlások v slove
metatorax zadohrud', tretia časť hrude hmyzu
metatropizmus obrátenie úloh v sexualite, pasivita muža a aktivita ženy
metazoa mnohobunkové živočíšne organizmy
metempsychóza učenie o prevteľovaní a sťahovaní duší
metencefalón časť zadného mozgu
meteor v meteorológii názov pre jav pozorovaný na zemskom povrchu a v atmosfére s výnimkou oblakov; svetelný jav pozorovaný pri prelete meteoroidu zemskou atmosférou
meteorit meteor, ktorý prenikol až na zemský povrch
meteorizmus nadúvanie, tvorba plynov v črevách
meteoroid pevná častica pohybujúca sa vesmírom
meteorológia náuka o fyzikálnych dejoch v zemskej atmosfére; náuka o počasí; štúdium dejov prebiehajúcich v zemskej atmosfére
meteoropatia negatívny vplyv zmien počasia a podnebia na živé organizmy
meteorosenzibilita citlivosť na počasie a jeho zmeny
meteorotropizmus fyziologická reakcia organizmov na zmeny počasia a podnebia
meteorotropný negatívne reagujúci na zmeny počasia a podnebia
metér tlačiarenský sadzač lámajúci sadzbu
meter základná dĺžková jednotka, značka m; meradlo
metical menová jednotka Mozambiku
metóda spôsob skúmania alebo konania; sústavný postup vo vedeckej a inej činnosti
metodický sústavný, konaný podľa určitej metódy; premyslený, účelný
metodika náuka o zákonitostiach výučby; spôsob vedeckého výskumu a činnosti; návod; pracovný postup
methodisti príslušníci evanjelickej cirkvi, ktorá vznikla z cirkvi anglikánskej
metodológia náuka o všeobecných metódach vedeckej alebo inej činnosti; súbor metód určitého druhu činnosti

metománia chorobná túžba po alkohole
metonomázia preklad vlastného priezviska do cudzieho jazyka
metonýmia zámena slov na základe vnútornej vecnej súvislosti; zámena vecne súvisiacich pojmov; premenovanie, napr. „milujem Beethovena“ = Beethovenovu hudbu
metopa doska dórskeho vlysu, často s reliéfom
metopizmus rázštep lebečnej kosti zapríčinený nezarastaním švíkov
metoposkopia veštenie z vrások na čele
metralgia bolesti maternice
metráž dĺžka uvádzaná v metroch
metresa vydržiavaná milenka, súložnica, neviestka
-metri druhá časť zložených slov s významom aplikovaná veda, metóda merania alebo kvantitatívneho určovania
metrika náuka o rytmických formách básnického jazyka; v matematike pojem z teórie metrických priestorov; v hudbe náuka o rôznych druhoch taktu a ich funkciách
metriopatia starogrécka etická požiadavka miernosti a ovládania efektov
metritída zápal maternice
metro mestská podzemná dráha, skratka z francúzskeho slova metropolitain
metrológia náuka o meraní, mierach a meradlách
metronom prístroj na zvukové odmeriavanie rytmu, taktomer
metropola hlavné mesto; štát vo vzťahu ku svojim kolóniám; cirkevná provincia
metropolita arcibiskup katolíckej cirkvi; najvyšší pravoslávny duchovný hodnostár
metroptóza odstránenie maternice alebo jej časti
metroragia chorobné krvácanie z maternice mimo menštruačných cyklov
metrosalpingitída zápal maternice a vajcovodu
metrosexuál muž prehnane dbajúci o svoj zovňajšok, pravidelne navštevujúci kaderníka, pedikérku, manikúrku a pod.
metrum veršová miera, schéma rytmického usporiadania verša
metyl jednomocná organická skupina odvodená od metánu
metylácia zavádzanie metylu do organických zlúčenín

metylalkohol najjednoduchší alkohol, metanol, drevný lieh
mezaliancia nerovný sobáš medzi šľachticom a nešľachticnou; nevhodné spojenie
mezanín zvýšené prízemie, medziposchodie medzi 1. a 2. podlažím
mezencefalon stredný mozog
mezenchým zárodočné tkanivo, z ktorého sa vytvára pojivo, pojivové tkanivo
mezentérium okružie; blanitá časť pobrušnice, riasa pripájajúca črevné kľučky
mezkalín, meskalín alkaloid z mexických kaktusov, halucinogénna droga
mezo- prvá časť zložených slov s významom stredný, prostredný
mezoblast stredný zárodočný list, mezoderm
mezoderma stredná vrstva koreňovej kôry rastlín
mezofauna drobné živočíchy žijúce v pôde
mezofyl pletivo medzi dolnou a hornou vrstvou listu rastlín
mezofyt rastlina vyžadujúca mierne vlhkú pôdu
mezogastralgia bolesť v strednej krajine brucha
mezolit stredná doba kamenná; kryštalický nerast
mezolitikum stredná doba kamenná
mezonetový byt byt vo dvoch podlažiach, dvojpodlažný byt
mezopauza prechodná vrstva zemskej atmosféry, medzi mezosférou a termosférou
mezosféra vrstva atmosféry nad stratosférou, v ktorej klesá teplota s výškou až do asi – 90 st. Celzia
mezosóma stredná časť tela
mezoterapia v kozmetickej dermatológii dodanie výživných a regeneračných látok do pokožky mnohopočetnými vpichmi, aby sa koža vypla a vyhladila
mezotermálne ložiská vznikajú pri stredných tlakoch a teplotách, najčastejšie v stredných hĺbkach zemskej kôry
mezotermálny organizmus preferuje stredné teploty prostredia
mezotermné rastliny vyžadujú priemernú ročnú teplotu 15 – 20 stupňov Celzia
mezotorax druhá, stredná časť hrude hmyzu

mezozoikum druhohory
mezúra časová dĺžka nôt; nádoba na odmeranie väčšieho množstva kvapalín
mezza voce v hudbe: polohlasom, polohlasne
mezzo- prvá časť zložených slov s významom stredný
mezzoforte v hudbe: stredne silne
mezzopiano v hudbe: poloslabo, pomerne ticho
mezzosoprán stredne vysoký ženský hlas medzi altom a sopránom
mezzotinta druh medirytiny; prechodový odtieň medzi svetlom a tieňom vo výtvarnom umení, polotieň
Mg značka pre horčík
mg značka pre miligram
MHz značka pre megahertz
mí v gréckej abecede znak pre hlásku **m**
miazmus, miazma znečisťovanie ovzdušia škodlivými látkami; nákaza z vdychovaných výparov
migrácia sťahovanie obyvateľstva vo vnútri krajiny alebo z jednej do druhej; sťahovanie vtákov a iných živočíchov do iných lokalít; premiestňovanie iónov pôsobením elektrického poľa; v literatúre prechod rovnakej látky z jednej literatúry do druhej, výskyt rovnakej témy vo viacerých literatúrach s jedným základným prameňom; premiestňovanie, sťahovanie, zmena pobytu, prechádzanie
migréna bolestivý záchvat v polovici hlavy
migrenik osoba trpiaca migrénou
mihráb oltárny priestor obrátený k Mekke, oltár v islamskej mešite; typický vzor islamských modlitebných koberčekov
mikádo titul japonských cisárov, ktorý sa však používal iba v poézii; japonská spoločenská hra s tenkými tyčinkami; dámsky účes z krátkych vlasov
mikcia močenie
mikro- prvá časť zložených slov s významom malý; predpona vo význame milióntiny
mikrób jednobunkový živočíšny a rastlinný mechanizmus viditeľný mikroskopicky; mikroorganizmus

mikrobicídny schopný usmrcovať mikroorganizmy
mikrobiogénne prvky biogénne prvky vyskytujúce sa v organizme iba v malom množstve, napr. zinok
mikrobiológ odborník v mikrobiológii
mikrobiológia veda o organizmoch, k pozorovaniu ktorých treba použiť zväčšovacie a iné pomôcky
mikrobión najmenší živý organizmus
mikrobúria prítomnosť mikróbov v moči
mikrobus automobil na prepravu menšieho počtu osôb s mierne zväčšenou karosériou
mikrocefália neúmerne malá hlava
mikrócia neúmerne malé uši
mikrocyt malá červená krvinka
mikročip miniatúrna súčiastka z polovodivého materiálu, ktorá obsahuje miniatúrne elektronické obvody
mikrodermabrázia peeling pokožky mechanickým odlupovaním povrchových častíc kože za pomoci jemných kryštálov a masážnej sondy; používa sa v dermatológii
mikrodoncia neúmerne malé zuby
mikroedafón mikrofauna
mikroekonomika teória skúmajúca chovanie jednotlivých ekonomických subjektov
mikrofág bunka, ktorá dokáže usmrcovať a pohlcovať drobné častice, napr. baktérie
mikrofauna v pôde žijúce živé organizmy veľkosti do 0,1 mm
mikrofilm citlivý film s malou plochou
mikrofiš fotomechanicky zmenšená kópia pôvodného dokumentu
mikrofón zariadenie na premenu akustickej energie na elektromechanickú
mikrofyt drobnohládny, mikroskopický rastlinný organizmus
mikrognatia neúmerne malá brada
mikrografia chorobné písanie nápadne malým písmom
mikrochirurgia odbor chirurgie pracujúci s jemnou operačnou technikou, najmä v neurológii a plastickej chirurgii
mikroinštrukcia určuje elementárne operácie počítača

mikroklíma podnebné vlastnosti malej oblasti alebo priestoru, napr. obce, miestnosti a pod.
mikroklimatológia štúdium mikroklímy, súčasť klimatológie
mikrokozmos svet organizmov neviditeľných voľným okom
mikrolit veľmi drobný nástroj zo strednej doby kamennej; vzácny kubický nerast zo skupiny pyrochlóru; mikroskopická stavebná jednotka uhlia organického pôvodu; mikroskopické kryštály v horninách bohatých na sklo
mikrománia chorobné podceňovanie samého seba, vlastných schopností
mikromélia neúmerne malé končatiny
mikrometer meradlo veľmi malých dĺžok a uhlov
mikroorganizmus jednobunkový rastlinný alebo živočíšny organizmus viditeľný len mikroskopom, najčastejšie jednobunkový
mikropaleontológia výskum drobných skamenelín, súčasť paleontológie
mikroplanktón rastliny a živočíchy mikroskopickej veľkosti vznášajúce sa na vodnej hladine
mikropočítač číslicový počítač, ktorého základná jednotka obsahuje jeden alebo niekoľko mikroprocesorov, pamäť a vstupné a výstupné jednotky
mikroport malý mikrofón pripevnený na oblečenie účinkujúceho v televízii
mikroprocesor procesor tvorený jedným integrovaným obvodom
mikropsia zraková porucha, pri ktorej sa predmety zdajú byť menšie ako v skutočnosti sú
mikroskop prístroj na pozorovanie veľmi malých predmetov, neviditeľných voľným okom, drobnohlád
mikroskopia optické skúmanie mikroskopom
mikroskopický drobnohládny; neviditeľný voľným okom
mikrosomia trpasličí vzrast, nanizmus
mikrospánok veľmi krátky spánok
mikrospória plesňové ochorenie vlasovej pokožky, najmä u detí
mikrostómia neúmerne malé ústa
mikroštruktúra drobnohládna stavba pletiva živého organizmu alebo pevných látok, dôležitá pre ich celkové vlastnosti

mikroten vysokotlakový, lineárny, kryštalický polyetylén
mikrotrauma menšie poranenie, menší úraz
mikrovlna elektromagnetické žiarenie s vlnovou dĺžkou 10^+ až 10^{-1} m
mikrurgia chirurgický zásah do bunky pod mikroskopom
mikter podžalúdková žľaza; pankreas
mild chuťovo jemný, slabý, neostrý, nevýrazný
milénium tisíce výročie, tisícročnica
mili- predpona s významom tisícina
miliampér tisícina ampéra, značka mA
miliarda tisíc miliónov
miliárna tuberkulóza rozptýlená do všetkých tkanív, veľmi zhubná
milícia občianske dobrovoľnícke vojsko; ľudová armáda; ozbrojená jednotka občanov; v socializme ozbrojená zložka komunistickej strany; v Rusku názov polície
milieu prostredie, okolie; súhrn vonkajších životných podmienok; vyšívaná dečka
miligram tisícina gramu, značka mg
milimeter tisícina metra, značka mm
milinewton tisícina newtonu, značka mN
miliohm tisícina ohmu, značka mΩ
milión tisíc tisícov, $1000 \times 1000 = 1\,000\,000$
milisekunda tisícina sekundy
militantný bojovný, bojachtivý; bojový, bojujúci
militárie starožitnosti vzťahujúce sa na vojenstvo
militarizmus podriadenie štátneho a verejného života armáde a jej záujmom ako súčasť prípravy na vojnu; vojenský duch ovládajúci verejný život
Military Police vojenská polícia v USA a niektorých iných krajinách, skratka MP
mílius prívetivý a vľúdny človek; úlisný človek
milivolt tisícina voltu, značka mV
miliwatt tisícina wattu, značka mW
millefiori spôsob ozdobovania tzv. mozaikového skla, benátske sklo
mím herec hrajúci bez slov

mímánsa jedna z ortodoxných indických filozofických škôl na báze védskych rituálov, hlásajúca ideál spravodlivosti a aktívneho života
mimetezit nerast mimetit
miméza, mimesis u živočíchov napodobňovanie iných živočíchov alebo predmetov v záujme ochrany
mimika herecké umenie; umenie napodobňujúcich pohybov a posunkov tela, najmä tváre; výrazové pohyby tváre
mimikry schopnosť niektorých živočíchov prispôsobovať sa z ochranných dôvodov svojmu okoliu, napr. farbou srsti, tvarom tela a pod.; ochranné sfarbenie
mimolette francúzsky polotvrdý červený syr
mimóza citlivka obyčajná; rastlina s listami citlivo reagujúcimi na dotyk; chorobne citlivý človek
mimus krátka antická komická scénka z bežného života; mím
min. skratka pre minútu
mína podzemné alebo podvodné výbušné teleso; podzemná chodba, baňa
minaret štíhla veža pri islamskej modlitebni
minér robotník pracujúci s výbušninami na stavbe tunelov, podzemných chodieb a pod.
minerál nerast, anorganická prírodnina; štruktúrne homogénna látka vytvorená prírodným procesom
minerálie nerastné látky
mineralizácia premena mŕtvej organickej hmoty na anorganickú; rozklad organických látok na anorganické prostredníctvom mikroorganizmov
mineralizovať rozložiť organické látky na anorganické
mineralóg odborník v mineralógii
mineralógia veda o nerastoch, ich výskyte, vlastnostiach a premenách
ministra talianska ryžová polievka s mäsom a zeleninou
mini- prvá časť zložených slov s významom malý, krátky, drobný
miniatura drobná kresba v starých knihách; obraz malého formátu, drobnomalba; zdobnelina, zmenšenina, drobný predmet
miniaturizácia znižovanie súčiastok, najmä v elektronike, pri plnom zachovaní ich vlastností a funkcií

miniaturny malý, zdrobnený, zmenšený

minimalizmus druh abstraktného maliarstva v 50. rokoch 20. storočia; v hudbe štýl založený na exotických nástrojoch a etnických postupoch

minimalizovať stanoviť najmenšiu mieru alebo množstvo niečoho; znížiť na najmenšiu mieru; znižovať význam niečoho

minimálny krajne malý, najmenší, nepatrný

minimax ručný hasiaci prístroj

minimum najmenšia miera alebo množstvo; najmenšia hodnota, najmenšia časť

minister bez portfaj bez určenia rezortnej pracovnej náplne, titulárny minister, tzv. minister bez kresla

minister člen vlády

miništrant laický pomocník katolíckeho kňaza pri obrade alebo bohoslužbe

mínium oranžový až jasnočervený pigment, súčasť antikoročných náterov

mink norka americká, cenná kožušina

minnesang stredoveká milostná dvorská a rytierska poézia v Nemecku v 12. – 14. storočí

minnesänger stredoveký potulný spevák minnesangov

minojské písmo čiastočne rozlúštené písmo pôvodných obyvateľov starovekej Kréty

minorát feudálne nástupnícke právo najmladšieho člena šľachtického rodu

minorita menšina

minoritný menšinový

minorum gentium latinsky: nižšieho rádu; vo feudalizme označenie šľachtických rodov nedávno povýšených, na rozdiel od tzv. rodovej, teda starej šľachty

minstrel hlavný chrám, dóm, katedrála

minuciózny maličký, drobný, presný, úzkostlivý, puntičkársky, veľmi podrobný

mínus nedostatok, chyba; menej, bez; odpočítané; znamienko odčítania alebo záporu (-)

mínuska písmeno malej abecedy, minuskula

minuskula malé písmo

minúta jednotka času, 60 sekúnd; šesťdesiatina uhla, jednotka oblúkového stupňa; okamih, chvíľka

miocén oddelenie mladších treťohôr

mión elementárna častica patriaca medzi leptóny, patrí do druhej generácie fundamentálnych častíc

mióza zúženie zreničky

mirabelka druh sladkej slivky

mirabilit sulfát sodný, jednoklonný nerast

miracídium štádium vývoja motolíc

mirakulózny zázračný

mirákulum zázrak, zázračný skutok alebo jav; stredoveká náboženská hra o zázrakoch svätých

misál katolícka omšová kniha

miscelanea všehochuť; spisy rôzneho obsahu v jednej knihe

Miserere nostri Zmiluj sa nad nami; začiatok kajúceho žalmu v Starom zákone

Miserere úvodné slová katolíckej zádušnej omše

miserere, mizerére nepriechodnosť čriev s následným zvracaním obsahu, tzv. zauzlenie čriev

misia poslanie, úloha, posolstvo, určenie; zastupiteľský úrad; delegácia

misionár šíriteľ náboženstva medzi inovercami; šíriteľ nejakej ideológie medzi odporcami

missa omša, bohoslužba (katolícka)

missa solemnis slávnostná omša

misterioso v hudbe: tajomne

mistrál studený severozápadný vietor vo Francúzsku a na Jadrane

misurato v hudbe: v takte

mišna ústna židovská náboženská tradícia

mitigácia zmiernenie, zoslabenie, zjemnenie, upokojenie

míting, meeting stretnutie, schôdzka; verejné zhromaždenie

mitochondria drobné teliesko v bunkovej cytoplazme

mitóza nepriame delenie jadra bunky; karyokinéza

mitra v orientálnych krajinách pokrývka hlavy panovníka; bohoslužobná pokrývka hlavy vysokých katolíckych duchovných, infula

mix zmes, prímes

mixáž konečná úprava zvuku a hudby vo filme a v rozhlasových alebo televíznych nahrávkach; miešanie zvuku

mixed-pickles anglický výraz pre zeleninovú zmes v náleve

mixér elektrický kuchynský stroj; miešač nápojov, barman; zvukový technik, zvukár

mixoplódia výskyt buniek s jadrami s nerovnakým počtom chromozómov

mixoskopia sexuálne vzrušovanie sa sledovaním súložie iných

mixotrofia výživa rastlín schopných fotosyntézy, ktoré však potrebujú k vývoju aj organické látky

mixtúra zmes, napr. liekov a pod.; druh organového registra

mizandria chorobný odpor žien k mužom

mizantropia chorobná nenávisť k ľuďom; trvalá mrzutosť

mizerére, miserére hovorový výraz pre zauzlenie čriev

mizéria biedny stav, bieda, núdza, v prenesenom zmysle nešťastie, bieda, úbohosť

mizo- prvá časť zložených slov s významom odporu, nechute, nepriateľstva

mizogamia chorobný odpor k manželstvu

mizogýn človek trpiaci mizogýniou

mizogýnia chorobný odpor mužov k ženám

mizomus nepriateľ vzdelania, najmä vyššieho a umeleckého

mizopédia odpor k vlastným deťom

Mjanmarsko bývalá Barma

ml značka pre mililiter

mld. skratka pre miliardu

mlok salamandra, obojživelník

mm značka pre milimeter

Mn značka pre mangán

mnemotaxia opakované návraty zvierat'a na to isté miesto

mnemotechnika spôsob posilovania pamäte rôzne združenými pomocnými predstavami; technika pamäte

mníška druh motýľa

Mo značka pre molybdén

moa vyhynutý druh pštrosa

moaré, moiré charakteristická kresba, vzorovanie, štruktúra; jemná rušivá štruktúra na obrazovke alebo fotografii

mobiliár zariadenie objektu; prenosné zariadenie

mobile hnutelnosti, zvršky

mobilita pohyblivosť, živosť; pohyb peňažných prostriedkov; schopnosť premeniť hospodárske hodnoty na peňažné

mobilizácia uvedenie vojsk do bojovej pohotovosti; pohotovostná príprava na nejakú činnosť, uvedenie do pohotovosti

mobilizmus geotektonická hypotéza predpokladajúca horizontálny pohyb pevnín po spodných vrstvách zemskej kôry

mobilný pohyblivý; pripravený na použitie

móda dočasné zjednotenie vkusu, všeobecná obľuba

modalita spôsob diania, bytia, prevádzanie; okolnosti, možnosti, podmienky diania alebo činnosti; stupeň istoty nejakého súdu; uplatňovanie postoja hovoriaceho vo výpovedi, modálnosť; v hudbe spôsob skladby založený na inom ako dur-molovom systéme

modálny spôsobový, účelový

model vzor, príklad, predloha; návrh konštrukcie alebo výrobku v zmenšenom meradle; podklad pre zlievarenskú formu

modelácia plastické formovanie povrchu, tvar, forma

modeling predvádzanie modelov, práca modeliek; modelovanie

modem menič dátového signálu na modulovaný a naopak, zariadenie na prenos dát po telefóne

moder humusová alebo listová drvina tvoriaca prechod k vlastnému humusu; prechodná forma humusu bez úplnej humifikácie

moderácia miernosť, umiernenosť; zmiernenie; spomaľovanie neutrónov prostredníctvom moderátorov

moderato v hudbe: mierne, pokojne, umiernené

moderátor sprievodca televíznym alebo rozhlasovým programom, konferenciér

moderna súdobé umenie; formalistický a subjektivistický smer európs-

keho umenia z konca 19. storočia; v hudbe smer od konca 19. storočia

modernista propagátor moderných názorov; stúpenec modernizmu

modernizácia vylepšovanie, prispôsobenie súčasným nárokom a požiadavkám, inovácia

moderný súdobý, súčasný, zodpovedajúci súčasnému vkusu a záľube

moderovať mierniť, zmiernovať, obmedzovať

modestný skromný, zdržanlivý, mierny

modifikácia pozmenenie, úprava, prispôsobenie; zmena organizmu v medziach bežného vývoja

modifikátor látka regulujúca priebeh polymerácie

modistka žena zhotovujúca klobúky

modul hodnota, veličina, miera; absolútna hodnota komplexného čísla; súčasť elektronického zariadenia zvláštnej konštrukcie; pomocné zariadenie so zvláštnym účelom; konštrukčný prvok; pomerná jednotka určujúca pomery v kompozícii

modulácia formovanie, obmieňanie, zmena, prechod; periodická zmena kmitočtu tzv. nosnej vysokofrekvenčnej vlny; trvalý prechod z jednej tóniny do druhej

modularita skladobnosť, zostaviteľnosť

modulátor funkčná jednotka prevádzajúca signál na modulovaný signál vhodný na prenos

modus operandi spôsob prevedenia, podnikanie, realizácia

modus spôsob, druh, miera; slovesný spôsob; stupnica s iným usporiadaním ako dur-moll; stredoveká stupnica; v matematike stredná hodnota štatistického súboru

modus vivendi dočasná zmluvná úprava vzťahov medzi dvomi suverénnymi štátmi, najčastejšie medzi daným štátom a Vatikánom; spôsob spolužitia, životný štýl

modylion ozdobná podpera pod rímsou

mofeta výron suchého oxidu uhličitého po ukončení vulkanickej činnosti; žriedlo plynov sopečného pôvodu; zdroj kyslíčnika uhličitého väčšiny zdrojov minerálnych vôd

mogilália porucha výslovnosti

mogul titul moslimských panovníkov v Indii od 16. do 19. storočia

mohamedán vyznavač islamu, moslim, machmetán, muhamedán

mohér vlna z angorských kôz; veľmi lesklá a mäkká tkanina z nej

mohok krasokorčuliarska figúra

Mohykán príslušník vyhynutého kmeňa severoamerických Indiánov, v prenesenom zmysle ako **posledný mohykán**: posledný predstaviteľ alebo člen nejakého spoločenstva, názoru a pod.

mohyla kuželovitý násyp nad hrobom

moira grécky výraz pre osud, sudička

moka, mocca silná prevkavávaná (filtrovaná) čierna káva

mokasíny pôvodne črievice severoamerických indiánov z hrubej surovej kože; mäkké nízke poltopánky bez šnurovania

mol jednotka pre látkové množstvo; starší názov pre grammolekulu

mola ľudové označenie drobných motýlikov škodiacich šatstvu

molah, mulláh titul islamskeho sudcu alebo učenca

molalita koncentrácia roztoku vyjadrená počtom molov rozpustenej látky v 1 kg rozpúšťadla, molarita

molár zub „stolička“

molarita molárna koncentrácia; počet molov konkrétnej zložky v 1 litri roztoku

molbo dánsky syr eidamského typu

oldavit tektit, ktorý sa vyskytuje v južných Čechách a na západnej Morave, vltavín

molekula súbor atómov, ktorých pomer možno vyjadriť najmenšími celými číslami, skupina najmenej dvoch atómov spojených chemickou väzbou; najmenšia častica látky

moleskin silná pevná bavlnená látka

molestný obtiažny, obťažujúci, nepríjemný

moleta lekárnická trecia palička; valček na tlačenie alebo natieranie; rázítok

molino šatková aj dekoračná tkanina

molitan mäkký penový plast

moll mäkký; mäkká tónina s malou terciou v základnom trojzvuku, opak dur

mólo prístavná hrádza

moloch symbol nenásytnosti, žravosti a krutosti (podľa starosemitského boha Molocha)

Molotovov koktail zápalná fľaša používaná anarchistami a teroristami, podľa sovietskeho ministra zahraničných vecí Molotova

moluskum menší mäkký nádor na koži

molybdén tvrdý kov striebrobielej farby, značka Mo

molybdenit šedý nerast, molybdénová ruda

moment okamih, chvíľa; okolnosť; rozhodujúci činiteľ; dôvod; súčin hodnoty vzdialenosti alebo veličiny od daného bodu, napr. moment sily

momentálny okamžitý; existujúci alebo prebiehajúci práve v túto chvíľu

monáda v starovekej filozofii jedinečnosť ako jeden z princípov bytia; u Leibniza nedeliteľná nehmotná substancija, podstata sveta

monachos východokresťanský mních

monandria prítomnosť jedinej tyčinky v kvete; oplodňovanie jediným samcom; jednomužstvo

monarcha samovládca, panovník na doživotie

monarchia absolutistická panovník má neobmedzenú a výlučnú vládnú moc

monarchia forma štátu na čele s panovníkom ako samovládcom obmedzeným alebo neobmedzeným ústavou

monarchia konštitučná panovník má práva obmedzené ústavou a volenými zastupiteľskými orgánmi

monarchia parlamentná vládnú moc má volený parlament, panovník má predovšetkým reprezentačné povinnosti hlavy štátu

monartritída zápalové ochorenie jedného kĺba

monastýr východokresťanský, pravoslávny kláštor

monaurálny s jednoduchým zvukovým záznamom, opak stereofónneho

mondénny svetácky, veľkosvetský

monel zliatina niklu s 30 % medi, Monelov kov

monéra v 19. storočí zavedené označenie pre bezjadrový jednobunkový organizmus; staroveká vojnová loď s jedným radom vesiel na každej strane

moneta zastaralý výraz pre mincu, peniaz

monetarizmus ekonomická teória zdôrazňujúca význam peňazí

monetárny menový, peňažný

mongolizmus vrodená chyba prejavujúca sa poruchou duševného a telesného vývoja, najmä vrodenou úchylkou vo formovaní obličaja; vrodená mentálna retardácia spôsobená chromozómovou odchýlkou, Downova choroba

mongoloidný majúci mongolský ráz, mongoloidný výzor

moniliáza ochorenie spôsobené kvasinkami Candida, kandidóza

monilióza ochorenie plodov niektorých ovocných stromov spôsobené hubou Monilia

monitor druh vojnovej hliadkovej lode; televízny obraz na kontrolu príjmu; odpočívacia stanica; prehľad tlače; obrazovka ako zobrazovacia jednotka počítača; zariadenie na sledovanie dôležitých životných funkcií; detektor žiarenia; otočná prúdnicia s veľkým prietokom a prevodovým ovládaním; zariadenie na určovanie alebo nastavenie kmitočtu

monitorovanie pravidelná kontrola stavu pacienta; sledovanie tlače a iných masmédií; sledovanie pohybu kriminálnych živlov a pod.

monitorovať sledovať

monizmus učenie o jedinom princípe a základe bytia (hmotnom alebo duchovnom)

monk orientačné potápanie, plávanie pod vodou podľa mapy

mono- prvá časť zložených slov s významom jeden

monobrachia vrodená jednorukosť

monobrachius človek s jednou rukou

monocytóza nadmerné zvýšenie množstva monocytov v krvi

monódia jednohlas so sprievodom; sólová pieseň; hudobná skladba s jednou vedúcou melódiou

monoécia vytváranie samčích aj samičích kvetov na tej istej rastline

monoestria pripravenosť samice páriť sa jediný raz v roku

monofág živočích živiaci sa jedným druhom potravy

monofóbia chorobný strach z osamelosti

monoftong samohláska

monoftongizácia premena dvojhlásky (diftongu) na samohlásku (monoftong)

monofyzitizmus učenie o jedinej (božskej) prirodzenosti Ježiša Krista

monogamia jednoženstvo; párové spolužitie dvoch jedincov rôzneho pohlavia

monogenéza nepohlavné rozmnožovanie

monografia vedecké dielo o jedinom predmete; životopis jedinej osoby

monogram začiatkové písmená mena a priezviska, z nich vytvorená skratka

monochromatický jednofarebný, monochrómny; majúci len jednu vlnovú dĺžku

monochromatopsia schopnosť vidieť len jednu farbu

monochrómia jednofarebnosť

monokarpia schopnosť rastlín vytvárať plody len raz (jednoročné a dvojročné rastliny)

monokel optická šošovka len na jedno oko; výraz pre modrinu na oku

monoklínia obojpohlavnosť kvetov

monokracia samovláda, vláda jednotlivca

monokryštál jedinec s kryštálovou mriežkou zachovávajúci rovnakú orientáciu voči vonkajšiemu smeru

monokultúra pravidelné pestovanie jediného rastlinného druhu na tom istom pozemku

monokulus človek vidiaci len na jedno oko; obväz len na jedno oko

monolit kamenný stĺp vytesaný z jedného kusa; architektonický alebo plastický útvar z jedného kusa

monológ samovrava; dlhší prejav jedného človeka

monomachia súboj dvoch jedincov

monománia chorobné zaujatie, posadnutosť jedinou myšlienkou

monomér nízkomolekulárna látka, stavebný prvok makromolekúl

monometalizmus peňažný systém založený na existencii jedného drahého kovu ako základu peňažného obehu

mononukleárny jednojadrový; obsahujúci len jedno jadro

mononukleóza vírusové infekčné ochorenie so zdurením lymfatických uzlín

monoparéza obrna jednej ruky alebo jednej nohy

monoplán jednoplošník

monoplégia ochrnutie jednej končatiny

monopódia nevyvinutie jednej dolnej končatiny

monopol výhradné právo na výrobu alebo predaj niečoho; združenie výrobcov za účelom ovládnutia trhu určitým výrobkom alebo druhom výroby či služby

monosacharid jednoduchý cukor

monoskop jednoduchá televízna snímacia elektrónka; skúšobný alebo signálový televízny obraz, obrazec

monospermia oplodnenie jedinou spermiou

monosylabizmus jednoslabičnosť

monoteizmus jednobožstvo, viera v jediného boha

monotematický majúci jednu tému, o jednej téme

monotónia, monotónnosť jednotvárnosť; nudnosť, únavnosť, zdĺhavosť

monotónny jednotvárný

monotropia schopnosť látok vyskytovať sa v jedinom charakteristickom stave

monovalentný chemicky jednomocný

monoxid kyslíčnik s jediným atómom kyslíka

mons Veneris kožná vyvýšenina nad ženským vonkajším pohlavným ústrojenstvom, Venušin pahorok

monseigneur vo Francúzsku oslovenie princov a vysokej šľachty, neskôr oslovenie vyšších duchovných

monsieur francúzske oslovenie pána (pane)

monsignore oslovenie a titul vysokých katolíckych hodnostárov

monstera ozdobná izbová rastlina s veľkými lalokovitými listami, filodendron

monštrancia spravidla zlatá alebo strieborná schránka na vystavenie hostie pri katolíckych bohoslužbách, ostensorium

monštrum obluda, netvor, príšera; čo je neobvyklé veľkosťou alebo vzhľadom

monštruózný obludný; ohromný, obrovitý

montagnolo nemecký plesňový syr

montanistika náuka o baníctve

montánnny banský; horský

montasio taliansky polotvrdý syr v podobe plochého kotúča

montáž konečné spojenie výrobku zloženého z viacerých jednotlivých dielov; zostavenie jednotlivých dielov umeleckého diela, napr. filmu, do konečnej podoby; celok vytvorený zostavením z dielov

monté mladé štádium vývoja úhora

montgolfiéra cestovný balón plnený horúcim vzduchom, nazvaný podľa konštruktérov bratov Montgolfierovcov

montgomerák slangový výraz pre nepremokavý plášť vojenského strihu

monument veľký pomník; pamätník; rozmerné umelecké dielo

monumentalita mohutnosť, veľkosť, veľkoleposť

monumentálny veľkolepý, obrovitý, mohutný

monzún pravidelný tichomorský vietor vanúci podľa ročného obdobia striedavo na pevninu a z pevniny východnej Ázie

moonovec príslušník sekty kórejského reverenda Moona, známej okrem iného hromadnými sobášmi

moped malý motocykel; bicykel s prídavným motorčekom

mopslík malé plemeno spoločenského psa

mora v časomernej metrike základná časová jednotka zodpovedajúca dĺžke krátkej slabiky a polovičnej dĺžke dlhej slabiky; meškanie dlžníka s plnením záväzku alebo veriteľa s prijatím dlhu

moralita mravnosť, vedomie mravnosti, mravná zodpovednosť; stredoveká alegorická hra s mravoučnou tendenciou

moralizovať nabádať k mravnosti, dávať mravné ponaučenia, napomínať

morálka spoločenskými vzťahmi a pomermi podmienený spôsob chovania a mravné zásady jednotlivca a spoločenských skupín

morálny mravný, v súlade so všeobecnými zásadami mravnosti danej spoločnosti

moratórium odklad splatnosti pohľadávok; dočasné obmedzenie nejakej činnosti, napr. poskytovania správ o udalosti

moravikum týkajúci sa Moravy; geologicky časť Českého masívu na západnej Morave

morbidity pomer počtu chorých osôb k počtu obyvateľov; chorobnosť

morbídny chorý, nezdravý, chorobný; v umení úpadkovo chorobný

morbili osýpky

morbus choroba, ochorenie

morda slangový výraz pre silnú ranu, silný úder

mordacita kúsavosť, štipľavosť; leptavá sila

morelka višňa s tmavohnedými plodmi

moréna činnosťou ľadovcov vytvorený nános piesku, hliny a iných látok

moréna kamenný nános v podloží ľadovca

morenozit vodnatý sulfát niklu, nerast

morfé tvar

morféma časť slova s určitým vecným alebo gramatickým významom, napr. predpona; súhrnný názov pre predponu, príponu, koreň a koncovku

Morfeova náruč v prenesenom zmysle spánok (podľa starogréckeho boha spánku Morfea)

-morfia druhá časť zložených slov s významom tvar, tvarový, tvárnosť

morfin jedovatý alkaloid obsiahnutý v ópium, droga, morfium

morfinista človek závislý na morfiu

morfinizmus závislosť na morfiu

morfium morfin

morfo- prvá časť zložených slov s významom tvar, tvarovosť, vzťah ku tvaru

morfoγένéza vývoj tvaru, zmena tvarových vlastností

morfológia náuka o tvaroch a zmenách tvarov tela organizmov; náuka o tvare a zmenách tvaru zemského povrchu; gramatické tvaroslovie

morfóza odchýlky tvaru rastlín vyvolané veľkými zmenami prostredia počas ich vývoja

morganatický sobáš sobáš medzi šľachticom a ženou nešľachtického pôvodu

morganatický stavovsky nerovný

morganizmus v biológii smer o vplyve génov na dedičnosť

moritát hrôzostrašná historika spievaná kedysi v podobe tzv. kupeckej piesne

morituri te salutant celé: Ave, Caesar, morituri te salutant = Bud' zdravý,

Caesar, idúci na smrť ťa zdravia; pozdrav cisárovi, s ktorým nastu-
povali gladiátori do arény

mormón príslušník náboženského hnutia spájajúceho prvky kresťanstva,
islamu a židovstva, Cirkev Ježiša Krista svätých posledných dní

mormorando v hudbe: ručiac, nezrozumiteľne

morozita, moróznosť mrzutosť, nevrlosť

mortadela jemná talianska saláma guľovitého tvaru

mortalita úmrtnosť

mortifikácia umŕtvenie, rozklad, rozpad telesných tkanív; umorenie lis-
tiny alebo práva; prehlásenie neplatnosti alebo neúčinnosti listiny

mortinalita počet mŕtvo narodených v pomere k tisíc živo narodeným

mortinatálny mŕtvonarodený

morula najranejšie obdobie vývoja zárodku v podobe ryhovaného vajíčka

moruša ovocný strom z čeľade morušovitých a jeho plod

morzeovka zvláštny druh telegrafnej abecedy a čísiel z kombinácie
bodiek a čiarok, podľa vynálezcu Morseho

moskyt všeobecné označenie rôznych druhov komárov žijúcich v Afrike

moskytiéra ochranná sieť proti moskytom a inému obťažujúcemu hmyzu

moslim vyznavač islamu, mohamedán, muzulmán

mošus pižmo, voňavka

motel ubytovacie zariadenie s občerstvením pre motoristov

motet, moteto stredoveká viachlasná, najčastejšie duchovná skladba bez
doprovodu

motilita hybnosť, schopnosť pohybu

motív dôvod, podnet, pohnútko; námet, vedúca myšlienka umeleckého
diela; najmenšia samostatná hudobná myšlienka

motivácia odôvodnenie, zdôvodnenie, pozitívne ovplyvnenie cieľom
úsilia

moto- prvá časť zložených slov s významom motocykel, motor

motocykel jednostopové motorové vozidlo, motorka

motokros, motocross terénne preteky motocyklov

motor hnací stroj, pohonná jednotka, pohon

motorický hybný, pohybový

motorika celková pohybová schopnosť organizmu, súhrn telesných po-

hybov človeka, hybnosť

motorizmus súhrnné označenie všetkých javov a opatrení súvisiacich s
prevádzkou motorových vozidiel

motorobot jednoosý traktor používaný v parkoch a záhradníctvach

motto heslo, hlavný motív; krátka výstižná charakteristika

mozaika obraz alebo ornament zložený z drobných farebných kamienkov
alebo kúskov skla či keramiky; čo je pestré alebo zložené z drob-
ných častí; vírusové ochorenie rastlín

mozzarella taliansky tvrdý syr, pôvodne vyrábaný z byvolieho, dnes z
kravského mlieka

mramor odroda vápenca, metamorfovaná hornina používaná v staveb-
níctve a sochárstve, dobre leštiteľná

mrož mohutný morský cicavec s veľkými klami a typickými fúzami

MSDr. medicinae stomatologicae doctor, doktor zubného lekárstva, sto-
matológ, zubár

mudda bahnité usadeniny v stojatých alebo mierne tečúcich vodách tvo-
riace podložie v rašelinách

MUDr. medicinae universae doctor, doktor všeobecného lekárstva

mudra symbolické gesto vyjadrujúce citový stav alebo slúžiace ako poz-
návacie znamenie, používané pri náboženských a magických úko-
noch Indov

mudžahedín bojovník za vieru v svätej vojne, mudžáhíd

muezín islamský vyvolávač modlitieb z minaretu

muf rukávnik

mufla časť pece aj nádoba zo žiaruvzdorného materiálu

muflón divoká európska ovca

mufna, mufňa návlačka, nátrubok

mufti najvyšší moslimský duchovný, ktorý rozhoduje o nábožensko-práv-
nych otázkach a vysvetľuje šariju, islamské právo

mukel, mukl v socialistickom Československu slangový výraz pre väzňa,
najmä politického, zo slovného spojenia „muž určený k likvidácii“

mukoid zložená bielkovina, súčasť krvného séra, vaječného bielka

mul kríženec osla a kobyly; riedka bavlnená obväzová látka

mula kríženec osla a kobyly; riedka bavlnená obväzová látka

mulat miešanec belocha s černoškou alebo naopak
mulčovanie pokrývanie skyprenej pôdy organickými látkami, napr. kompostom, hnojom, listím a pod.
muliné, mouliné priadza z dvoch rôznofarebných nití; látka z nej
mulit nerastný kremičitan hlinitý, základná zložka niektorých keramických hmôt
mull humus s vysokým obsahom živín
mulláh, molah vykladač islamu; učenec; sudca
multi- prvá časť zložených slov dávajúca druhej časti význam mnoho-, mnohonásobný
multicelulárny mnohobunkový
multilaterálny mnohostranný
multimilionár mnohonásobný milionár
multiparazitizmus niekoľko druhov parazitov u jedného hostiteľa
multiparita viacrodosť
multiplex združený, mnohonásobný; najmodernejšia forma kina s viacerými kinosálami, pričom v každej sa premieta iný film
multiplexný mnohonásobný, mnohostranný
multiplexor zariadenie prijímajúce niekoľko vstupných signálov a zlučujúce ich do jediného výstupného signálu tak, aby každý vstupný signál mohol byť obnovený
multiplicita početnosť, mnohonásobnosť
multiplikácia násobenie; množenie, rozmnoženie
multiplikát jeden z niekoľkých exemplárov toho istého predmetu v zbierke
multiplikátor zariadenie zvyšujúce účinnosť iného zariadenia alebo stroja
multiprocessor počítač obsahujúci dva alebo viac procesorov s prístupom ku spoločnej hlavnej pamäti
multiprogramovanie spôsob činnosti počítačového systému umožňujúci súbežné vykonávanie rôznych programov na jednom procesore
multivesmír hypotetické chápanie vesmíru, v ktorom ako zložky vystupujú vesmíry podobné nášmu vesmíru
multivitamín prípravok obsahujúci niekoľko druhov vitamínov, polyvitamín

múmia mŕtvola chránená umelo alebo prirodzene pred rozpadom, najmä v starovekom Egypte; skamenelina vzniknutá mumifikáciou
mumifikácia kožná choroba gangréna sicca, suchá sneť, vysychanie tkaniva
múmio skalná živica vznikajúca v extrémnych podmienkach niektorých ázijských veľhôr zložitou premenou aj živočíšnych zvyškov v styku s minerálmi, vysoko biologicky účinná prírodná látka
mumps zápal príušnic, parotitída
mundánný svetový, týkajúci sa celého sveta
mundus vult decipi svet chce klamať, výrok nemeckého stredovekého spisovateľa Branta
mungo menšia indická šelma; vlnená tkanina z handier
munícia strelivo
municipalita mestský správny orgán; mestská správa
municipiálny obecný, mestský, komunálny, týkajúci sa obce alebo mesta
municipum starorímske dedinské mesto okrem Ríma; v niektorých krajinách mesto so zvláštnou samosprávou, vyňaté zo správneho obvodu
munificencia veľkorysosť, štedrosť
mura, mury vysokohorské kamenité suťové prúdy z naplavenín prívalových vôd
muralizmus hnutie monumentálneho maliarstva v 20. storočí v Mexiku
musaka balkánske dusené jedlo zo zeleniny s baraním mäsom aj bez mäsa, zapekané s vajcom
muskarín jedovatá súčasť muchotrávky (*Amanita muscaria*), znižuje krvný tlak a spomaľuje srdcovú činnosť
muskovit kremičitan hlinitodraselný, svetlá slúda
muskulárny svalový
muskulatúra svalstvo, svaly
mustang zdivočelý severoamerický kôň
muškát pelargónia, populárna okrasná rastlina; odroda hrozna používaná na výrobu korenistého vína; muškátový oriešok, druh korenia
muškátovník tropická drevina pestovaná pre muškátové kvety a oriešky
mušketa vojenská puška predovka s kresadlom
muškietier peší vojak s muškietou; dráb, panský sluha; vo Francúzsku do

konca 18. storočia šľachtický člen kráľovskej jazdnej gardy
mušľa ulita, lastúra; morský živočích
mutabilita premenlivosť, schopnosť sa meniť, nestálosť
mutácia zmena, obmena; čiastočná zmena centrálnej tlačie pre vidiecke vydania; zmena hlasu chlapcov v období dospievania; genetická zmena, obmena organizmu spôsobená zmenami v géne
mutagén chemický alebo fyzikálny faktor spôsobujúci mutáciu u živých organizmov; mutagénny činiteľ
mutant jedinec, ktorý vznikol náhodnou alebo úmyselnou genetickou zmenou, mutáciou
mutarotácia schopnosť organických zlúčenín meniť po rozpustení optickú otáčavosť
mutatis mutandis príslušnými, potrebnými zmenami, po nevyhnutných úpravách
mutilácia dedičná biologická porucha alebo defekt vyvolaný vonkajšími vplyvmi; zmrzačenie; skomolenie
mutovať meniť hlas v období pohlavného dospievania (u chlapcov)
mutualita vzájomnosť
mutualizmus trvalé a nevyhnutné spolužitie dvoch alebo viacerých foriem organizmov
múza umelecká inšpirácia, nadanie; žena inšpirujúca umelcov
Múza v starogréckom bájosloví jedna z deviatich bohýň vied a umení
múzejníctvo zakladanie, spravovanie a činnosť múzeí
múzeum ústav pre uchovanie a vystavovanie vedeckých a umeleckých, najmä historických zbierok
múzický týkajúci sa niektorého odboru umenia, umelecký
muzika teória hudby; v prenesenom zmysle prevádzkovanie hudby, hranie
muzikál hudobná veselohra
muzikálny hudobne nadaný
muzikológia hudobná veda
MVDr. medicinae veterinariae doctor, doktor veterinárneho lekárstva, zverolekár
MWh značka pre megawatthodinu

myalgia svalová bolesť
myanma základná menová jednotka v Mjanmarsku, bývalej Barme
myasténia chorobná slabosť svalov
mycélium podhubie
mycella dánsky plesňový syr
mycetofág organizmus, ktorý sa živí plesňami a hubami
mydriatikum látka rozširujúca zrenicu
mydriáza rozšírenie zrenice
myektómia chirurgické vybratie svalu alebo jeho časti
myelencafalón predĺžená miecha
myelín lipoproteín tvoriaci pošvy okolo nervov
myelitída, myelitis zápal miechy; zápal kostnej drene
myeloftíza absencia tvorby krviniek v kostnej dreni
myelóm nádor z plazmatických buniek, najčastejšie v kostnej dreni
myeloneuritída zápal miechy a obvodových nervov
myelopoéza tvorba krviniek v kostnej dreni
myiáza, myióza ochorenie postihujúce najčastejšie kožu a sliznice, vyvolané mušími larvami
myko- prvá časť zložených slov s významom huba, pleseň
mykobiont hubová časť lišajníkov
mykoid zložená bielkovina, súčasť krvného séra, vaječného bielka
mykológ znalec húb, odborník v mykológii
mykológia náuka o hubách
mykoplazmóza vírusové ochorenie rastlín, typ spolužitia húb s rastlinami
mykóza choroba rastlín, zvierat a ľudí spôsobená parazitickým hubami a plesňami
mylady anglické oslovenie ženy z vyššej spoločnosti, najmä manželky lorda
mylonit tektonicky rozdrvená a následne spevnená hornina
mylord anglické oslovenie šľachtica (lorda); oslovenie sudcu
myo- prvá časť zložených slov s významom sval, svalový
myoblast bunka svalového tkaniva
myocyt svalová bunka
myofibrila stiahnuteľné svalové vlákno

myofibróm nezhubný nádor z väzivového a svalového tkaniva
myogelóza bolestivé stvrdnutie svalu pri svalovom reumatizme
myograf prístroj na registráciu svalových sťahov
myokard srdcový sval, srdcová svalovina
myokarditída zápal srdcového svalu
myokardóza nezápalové ochorenie srdcového svalu
myoklonia krátke, kŕčové škľabanie, svalové kŕče
myológia náuka o svaloch
myóm nezhubný nádor zo svalového tkaniva v maternici
myoparalýza ochrnutie svalstva
myopatia choroba svalov
myopia krátkozrakosť
myorexa pretrhnutie svalu
myospazmus svalový kŕč
myotómia chirurgické preťatie svalu
myotónia tonické kŕče svalov, svalový sťah s oneskorenou relaxáciou
myóza zúženie rohokvovitej časti zrenice, opak mydriázy
myozín proteín svalovej fibrily zúčastňujúci sa na svalovom sťahu
myrha vonná živica z východoafrického stromu balzamovníku myrhového, používaná v medicíne a kozmetike
myrhovník subtropický krík s veľmi aromatickou živicom; balzamovník myrhový
myria- prvá časť zložených slov s významom desaťtisícnásobok
myriáda desaťtisíc; veľké, nesčíselné množstvo
myringitída zápal pobrušnice
myringoskopia zrakové vyšetrenie ušného bubienka
myringotómia prepichnutie ušného bubienka
myriofilum obľúbená akváriová rastlina, stolístok
myrmeko- prvá časť zložených slov s významom mravec, mravčí
myrmekogamia opelenie kvetov prostredníctvom mravcov
myrmekochória prenos rastlinných semien mravcami
myrmekológ znalec života mravcov, odborník v myrmekológii
myrmekológia náuka o mravcoch
myrta stálezelený stredomorský ker s drobnými bielymi kvetmi

mys skalnatý výbežok pevniny do mora
mystagong v starom Grécku kňaz vykonávajúci obrady len pre úzky okruh zasvätených; stredoveké duchovné hry pri veľkých cirkevných slávnostiach v chrámoch alebo chrámových priečeliach; záhada, tajomstvo, tajuplnosť; tajné učenie
mystérium tajomstvo, záhada, tajuplnosť; starogrécky náboženský obrad prístupný iba zasväteným; stredoveká náboženská hra
mysticismus náboženský svetový názor opierajúci sa o mystiku
mystický záhadný, tajuplný, mysteriózny
mystifikácia úmyselné klamanie, oklamanie nepravdivou správou, zahmlievanie skutočnosti; nepravdivá správa; podhodnené, zdanlivo pravdivé dielo
mystika viera v tajomný, božský nadprirodzený svet; viera v „zjavenie“ a v možnosť ľudského splynutia s bohom
mýtický bájoslovný, dávnoveký, vybájený
mytológia bájoslovie; náuka o starých mýtoch
mýtománia chorobné vymýšľanie nepravdivých príbehov, snaha vidieť v nejakej udalosti mystickú záležitosť
mýtus vymyslené rozprávanie o dávnoveku a jeho božstvách a hrdinoch; báje, výmysel, blud; pripisovanie nejestvujúcich vlastností
myxedém choroba z poruchy činnosti štítnej žľazy
myxo- prvá časť zložených slov s významom hlien, hlienový
myxofibrosarkóm zhubný nádor z hlienovitého a väzivového tkaniva
myxóm nezhubný nádor z hlienového tkaniva
myxomatóza smrteľná vírusová choroba niektorých domácich hospodárskych zvierat, najmä králikov
myxomycéty rastlinné amébovité organizmy rôsolovitého alebo slizovitého tela žijúce na hnijúcich rastlinách, dreve a pod.
myzofóbia chorobný strach z nákazy a zo špiny

N

n značka pre celé kladné číslo; značka pre neutrón

N značka pre dusík; značka pre newton

N. B. alebo NB skratka výrazu nota bene

nabla v matematike operátor alebo názov pre diferenciálny vektorový operátor, tzv. Hamiltonov operátor

nabob pôvodne v Indii posmešné označenie úradníka britskej Východoindickej spoločnosti v 18. storočí; titul správcu indickej provincie; neskôr orientálny kniežací titul; nadutý boháč

nacifikácia presadzovanie, uplatňovanie nacistických metód a zásad do života spoločnosti

nacionál pseudovlastenec

nacionále súhrn osobných údajov, najčastejšie v podobe písomného dokumentu

nacionálie osobné údaje; opis osoby

nacionalita národnosť

nacionalizácia znárodnenie

nacionalizmus prehnané vlastenectvo; ideológia na základe presvedčenia o výnimočnosti či dokonca nadržanosti vlastného národa

nacionálny národný, vzťahujúci sa k verejnému a politickému životu národa

nacizmus nacionálny socializmus; nemecký národný socializmus A. Hitlera

nadácia majetok natrvalo venovaný na všeobecne užitočný účel; donácia; nezisková, účelová organizácia

nadir podnožník; vrchol neviditeľnej časti pomyselných nebeskej poglobule; myslený bod na oblohe ležiaci priamo oproti zenitu

nadobor hviezda najvyššej svietivosti, s veľkým priemerom a nízkou hustotou

nafir perzsko-arabský dychový nástroj, druh trubky

nafta kvapalná prírodná živica z uhlíka a vodíka; frakcia získaná destiláciou ropy

naftalén aromatický uhl'ovodík, biela kryštalická látka

naftalín technický naftalén; prostriedok proti moľom

naftén nasýtený uhl'ovodík, ktorý sa nachádza v rope a používa sa v chemickom priemysle

naftol derivát naftalénu, používa sa v kozmetickom priemysle

nagan stará ruská vojenská pištoľ

nagana infekčné ochorenie koní a dobytká v Afrike prenášané muchami tse-tse

nahajka ruský korbáč zaťažený kovovými guľôčkami

nahib titul nižšieho správneho úradníka v islamských krajinách

naidka malý vodný červ riek a jazier

naigeria japonská forma voľného kladenia kvetov do vázy

naira menová jednotka Nigérie

naivita prostota, prirodzenosť, nenútenosť, nestrojenosť; hlúposť

naivné umenie laické, neškolené umenie, ktoré sa blíži umeleckému cíteniu a prejavu detí

najáda v starogréckom bájosloví vodná víla; plochá vodná larva s nedokonalou premenou, napr. u vážky

nakír perzsko-arabský ľudový nástroj pripomínajúci téglík potiahnutý kožou, na ktorý sa tľie dvomi paličkami

nakrit vodnatý kremičitan hlinitý

namáz moslimská modlitba odriekavaná päťkrát denne

namur najnižší stratigrafický stupeň horného karbónu

nandu juhoamerický pštrosovitý vták

nanizmus trpasličí vzrast vyvolaný poruchou činnosti žliaz s vnútorným vylučovaním, mikrosómia, nanosómia

nano-prvá časť zložených slov s významom malosť, drobnosť; predpona s významom miliardtina

nanocefália malý vzrast hlavy u trpaslíkov

nanomélie nadmerne krátke ruky a nohy u trpaslíkov

nao stredoveká plachtová loď s tromi alebo štyrmi sťažňami, nef

náos hlavná kultová miestnosť chrámu v antickom Grécku; miestnosť

gréckeho antického domu

napalm náplň vysokozápalných bômb, rôsolovitá látka; stužovadlo z palmitu sodného a hlinitého s ďalšími prísadami

napizmus teória, podľa ktorej pásmové pohoria vznikli nasúvaním príkrovov

narácia sprostredkovanie deja rozprávaním; v diplomacii úvodná formula textu uvádzajúca dôvod vydania listiny

naratívny rozprávajúci, vykladajúci

narátor rečník, rozprávač

narceín alkaloid ópia, droga

narcis okrasná cibuľovitá záhradná rastlina so žltými alebo bielymi kvetmi, patrí do čeľade amarylkovitých; v prenesenom význame človek trpiaci sebaláskou, márnivý človek

Narcis v starogréckej mytológii krásny chlapec zamilovaný sám do seba

narcizmus chorobná láska k vlastnému telu; márnivosť, sebaláska

nargilé orientálna vodná fajka, kalián

narko- prvá časť zložených slov s významom narkotikum, narkóza, narkotický

narkoanalýza liečba spočívajúca v omámení vedomia pacienta hypnotikami s cieľom umožniť komunikáciu lekára a pacienta

narkolepsia chorobná spavosť prejavujúca sa záchvatmi krátkeho spánku

narkoman človek užívajúci narkotiká

narkománia chorobná túžba po omamných látkach a ich trvalé užívanie; závislosť na omamných látkach

narkotik osoba užívajúca omamné látky

narkotikum droga; látka vyvolávajúca narkózu; celkové anestetikum, omamný prostriedok

narkotizácia strata vnímania bolesti a strata vedomia pacienta vyvolaná narkotikami, napr. pri operácii, uspatie narkotickými prostriedkami

narkóza celkové znecitlivenie organizmu napr. pri operácii

nartex krytá pravouhlá predsieň západného vchodu do starokresťanskej alebo byzantskej baziliky

narval morský cicavec podobný delfínovi

nasciturus ešte nenarodený, ale počatý jedinec

nasion koreň nosa

nastia, nastický ohyb rastový jav rastlín spôsobený vonkajšími dráždivými podnetmi, napr. svetlom alebo teplom

natalita pôrodnosť; nativita, demografický ukazovateľ počtu narodených na 1000 obyvateľov

natálny týkajúci sa narodenia

nativita pôrodnosť; natalita; vstupné údaje pre zostavovanie horoskopu zrodzenia, vzniku, založenia niečoho

nativizmus názor, že duši sú vrodené idey a poznanie je iba rozpomínanie

natívny prírodný

natrémia hladina sodíka v krvi

nátrium alkalický prvok sodík

nátriumbikarbonát sóda bikarbóna; jedlá sóda, biely prášok rozpustný vo vode, používa sa na zlepšenie trávenia

natrolit minerál zo skupiny zeolitov

nátron hydroxid sodný

nátryl druh melodickéj hudobnej ozdoby

natura naturans príroda tvoriaca (aktívna, tvorivá)

nátura povaha, prirodzenosť

naturálie prírodné látky; prirodzené veci alebo úkony; poľnohospodárske plodiny, suroviny, veci pre osobnú potrebu (uhlie a pod.) poskytované ako časť mzdy

naturalistický prirodzený, neskresľujúci, ostro realistický; drsný

naturalizácia zdomácnenie, napr. zvierat; udelenie štátneho občianstva cudzincovi

naturalizmus umelecký smer z konca 19. storočia zobrazujúci skutočnosť často až prehnane podrobne, najmä jej negatívne črty; názor na výlučnosť, oduševnelosť prírody

naturálny prírodný, prirodzený, pôvodný; nevyplácaný v peniazoch, ale napr. v potravinách či inom tovare

nature morte doslovne: mŕtva príroda; zátišie vo výtvarnom zmysle

naturel prirodzená povaha, svojráznosť v chovaní, nadanie, najmä umelecké; druh bavlnenej tkaniny

naturizmus hnutie za kult nahoty, nudizmus; smer vo francúzskej litera-

túre na konci 19. storočia

nau- prvá časť zložených slov s významom loď, morský

nafragium stroskotanie lode

naupatia morská nemoc, morská choroba

nauplius larva kôrovcov

nautický plavebný, moreplavecký

nautika náuka o správnom vedení lode, navigácia

nautilus stojatý pohár v podobe lode, ktorého čaša je tvorená z mušle

Nautila; ponorné čerpadlo; v prenesenom zmysle ponorka

nausea pocit nevoľnosti, nutkanie na zvracanie

naveta úzky dlhý výbrus drahých kameňov, lodička

navigácia odborné riadenie letu lietadla alebo plavby lode; riečna pobrežná hrádza, splavný prietok, kanál

nazála nosová hláska, nosovka

nazalizácia zmena ústnej hlásky na nosovú; zapojenie nosnej dutiny pri výslovnosti

nazarejskí prvotní kresťania židovského pôvodu; starokresťanská sekta hlásajúca záväznosť Starého zákona aj pre kresťanov; príslušníci maďarskej sekty v 19. storočí uznávajúcej ako prameň viery iba Nový zákon

nazarén stúpenec nazarenizmu; kresťan zo začiatku kresťanstva, nazarejec

nazarenizmus maliarsky smer 1. polovice 19. storočia usilujúci o znovuzkriesenie kresťanského umenia

nazarénstvo kresťanstvo

nazo-, naso- prvá časť zložených slov s významom nos, nosný, nosový

nazofaryngitída zápal nosohltana

NDP Net Domestic Product, čistý domáci produkt

Ndrangheta korzická mafia

ne vis in idem nie dvakrát o tom istom, obecná zásada trestného práva, že pre ten istý trestný čin nie je možné po právoplatnom rozsudku rozhodovať znovu

neandertálec pračlovek žijúci asi pred 100 000 rokmi

nearktís rastlinná a živočíšna oblasť Grónska, USA, Mexika a Kanady

neartikulovaný nečlánkovaný, nezrozumiteľný (rečový prejav)

nebula hmlovina; uzatvárateľná oplátka na liek v prášku; ľahký očný zákal

nebulant kto vyslovuje svoje myšlienky nejasne alebo zastiera určité skutočnosti, nebulista

nebulárny vytvorený z hmloviny, hmlovinový

nebulizátor rozprašovač

nebulózny hmlistý, nejasný, zastretý

necesér kazeta alebo malý kufrík na úschovu drobných toaletných alebo cestovných potrieb

necking erotická hra, erotické dotyky v hornej časti tela

nediskrétny nešetrný, nezachovávajúci zverené tajomstvo; dotieravý

nefelín kremičitan hliníka, draslíka a sodíka, horninotvorný nerast zo skupiny živcov

nefelometer prístroj na meranie koncentrácie látok založený na meraní rozptylu svetla; prístroj na meranie množstva rozptýlených častíc v atmosfére

nefelometria určovanie koncentrácie rozptýlených častíc meraním intenzity rozptylu svetla

neforemný nepekného alebo neurčitého tvaru; beztvary; nevzhľadný, neúhl'adný

nefoskop prístroj na určovanie smeru a rýchlosti pohybu oblakov

nefralgia bolesť obličiek; kolika

nefrektómia chirurgické odstránenie obličky (úplné alebo čiastočné)

nefrídia jednoduchý vylučovací orgán niektorých bezstavovcov

nefrídium jednoduchý vylučovací orgán niektorých bezstavovcov

nefrit zelený minerál zo skupiny amfibilov, ozdobný kameň

nefritída zápal obličiek

nefrocystitída zápal močového mechúra a obličiek

nefrocyt blúdivá bunka niektorých bezstavovcov

nefrogénny obličkového pôvodu

nefrografia röntgenové zobrazenie obličiek

nefrogram röntgenová snímka obličiek a močových ciest

nefrolit obličkový kameň

nefrolitiáza obličkové kamene
nefrológia náuka o obličkách a ich chorobách
nefromegália zväčšenie obličiek
nefrón základná funkčná a stavebná jednotka obličiek
nefroptóza blúdivá oblička
nefropyelitída zápal obličky a jej panvičky
neforária chirurgické upevnenie bludnej obličky
nefros oblička, ľadvina
nefróza chorobné odumieranie obličkových buniek s poškodením kanálikov, nezápalové ochorenie obličiek
negácia popieranie, zápor; odmietnutie tvrdenia, zamietnutie
negatív fotografická snímka s prevrátenými svetelnými hodnotami; fotografický, filmový alebo televízny obraz v doplnkových tónoch
negativizmus chorobný odpor ku všetkému, najmä v období puberty; popieranie všetkých kladných a zdôrazňovanie záporných javov; záporný vzťah k niekomu alebo niečomu
negatívne číslo záporné číslo = číslo menšie ako nula
negatívny záporný, odmietavý; odporujúci
negatívum záporná stránka; záporný slovesný tvar
neglizé spodná bielizeň; nedostatočné oblečenie
negácia popieranie, odmietanie; vo výpočtovej technike jednočlenná operácia, ktorej výsledok má opačnú hodnotu ako operand
negociácia vyjednávanie, dohadovanie, obchodné jednanie; sprostredkovanie
negovať popierať, odmievať; pôsobiť v zápornom zmysle
negramotnosť neznalosť čítať a písať, analfabetizmus; nevzdelanosť; nekultúrnosť
négritude černošská kultúra, hrdosť na černošský pôvod; hnutie moderných francúzsky píšucich Afričanov oslavujúcich černošstvo
negrizmus afrokubánska poézia, poézia kubánskych autorov s tematikou černošských náboženských a folklórnych zvykov
negroidný majúci černošský ráz, černošský
neguš etiópsky cisár
nekonformný neprispôsobivý; ktorý sa neprispôsobuje

nekro- prvá časť zložených slov s významom mŕtvy, umieranie, smrť
nekrobióza postupné odumieranie tkaniva; prežívanie tkaniva po smrti organizmu (vlasy, nechty a pod.)
nekrofág živočích živiaci sa mŕtvym telom iného živočícha
nekrofilia sexuálna deviácia, ktorá sa prejavuje erotickou náklonnosťou k mŕtvolám, nekrománia
nekrofyt rastlina žijúca na hmote z rozkladu odumretých organizmov
nekrológ prejav o zosnulom hodnotiaci jeho život a dielo; zoznam zosnulých (napr. mníchov)
nekromancia vyvolávanie duchov zosnulých, duchárstvo
nekropola veľké predhistorické a staroveké pohrebisko, mesto mŕtvych
nekropsia znalecká obhliadka a skúmanie mŕtvoly; pitva
nekróza odumieranie živočíšneho alebo rastlinného tkaniva alebo celých častí organizmu
nektár v starogréckom bájosloví nápoj bohov; lahodný nápoj; sladká vonná šťava kvetov na prilákanie hmyzu
nektárinka sladké ovocie podobné broskyni
nektón spoločenstvo väčších vodných živočíchov plávajúcich na hladine
nelegitímny nezákonný, odporujúci zákonu; nemanželský
nelineárna sústava sústava dvoch fyzikálnych veličín, ktorých vzťah nie je vyjadrený lineárnou rovnicou
nelson chvat v zátylku pri zápasení a pri zachraňovaní topiacich sa
nematóda hlíst (cudzopasný červ)
nemesis pomsta, odplata; spravodlivosť
Nemesis starogrécka bohyňa spravodlivosti a odplaty
nengó éra letopočtu v Japonsku, vyhlásená po prvý raz v roku 645, ktorá začína nástupom cisára na trón
nénia starorímsky žalospev; pohrebná pieseň; lyrická báseň
neo- prvá časť zložených slov s významom nový, novo-
neobiogenéza teória o vzniku života chemickou evolúciou, evolučná abiogenéza, autogónia
neocytóza nezrelé bunky v krvi
neodarvinizmus z Darwinových myšlienok vychádzajúca evolučná teória, podľa ktorej vonkajšie podmienky nepôsobili na vývoj orga-

nizmov

neofyt nový člen starokresťanskej cirkvi; nový člen nejakej organizácie

neogén mladšie treťohory

neoklasicizmus hudobný smer prvej polovice 20. storočia; smer výtvarného umenia 20. rokov 20. storočia; estetické tendencie a umelecké smery 20. storočia, novoklasicizmus

neoliberalizmus smer neoklasickej ekonómie po 2. svetovej vojne

neolit mladšia doba kamenná

neologizmus jazykový novotvar

neomorbida chorobnosť novorodencov do 10 dní po narodení

neomortalita úmrtnosť novorodencov do 10 dní po narodení

neomycín širokospektrálne antibiotikum používané pri liečbe kožných infekcií a rán

neomysta novosvätenec, práve vysvätený kňaz

neón chemický prvok, vzácny plyn

neonatálny novorodenecký

neonatológ detský lekár zaoberajúci sa vývojom a liečbou predčasne narodených detí

neonatológia vedný odbor skúmajúci vývoj predčasne narodených detí

neónka farebne svetielkujúca akváriová ryбка; farebne svietiaci výbojková trubica

neoplasticizmus maliarsky smer, najčistejší variant konštruktivismu

neoplazma nádor, novotvar

neoprén plastická látka získavaná polymerizáciou chloroprénu, podobná kaučuku, používaná na výrobu ochranných oblekov, napr. pre potápačov

neorealizmus umelecký smer na začiatku 20. storočia

neoténia pohlavná dospelosť lariev niektorých živočíchov; pohlavná dospelosť dosiahnutá v ranom období individuálneho vývoja rastlín, hneď po vyklíčení

neotenín juvenilný hormón

neotyp jediný exemplár živočícha alebo rastliny, typický jedinec

neovulkanit výlevná hornina z obdobia treťohôr a štvrtohôr

neozoikum geologická éra treťohôr a štvrtohôr, kenozoikum

nepotizmus zvýhodňovanie, presadzovanie príbuzných, rodinkárstvo, protekcia

neptúnium transuránový rádioaktívny prvok, značka Np

neptunizmus hypotéza o vzniku hornín a celej planéty Zem mechanickými a chemickými pochodmi z vodných roztokov; názor, že všetky horniny vznikli ako morské usadeniny

neritický patriaci k predbrežnému pásmu od čiary odlivu k okraju pevninského šelfu

nerka lososovitá tichomorská ryba

nerv vláknitý útvar v organizme živočícha alebo človeka, umožňujúci súhrn jeho funkcií; žilka na čepeli listu rastlín

nervný citlivý; pevný, silný, energický

nervosvalový týkajúci sa nervov a svalov

nervová sústava sústava buniek tvoriacich a prenášajúcich vzruchy

nervový vzťahujúci sa k nervom

nervóza nervová slabosť, precitlivosť, zvýšená nervová dráždivosť; nepokoj spojený s telesnými a duševnými bolesťami ako prejav poruchy nervovej činnosti

nervozita nervové vydráždenie, úzkosť, popudlivosť, duševný nepokoj

nescafé rozpustná zrnková káva, ľudovo „neska“

nestor najstarší člen spoločenstva, organizácie a pod.

nestorián stúpenec učenia biskupa Nestoria o dvojprirodenosti Ježiša Krista; člen Apoštolskej cirkvi východu

nešpecifický netypický, neobvyklý

nešpory popoludňajšie alebo podvečerné pobožnosti

netiquette, netiketa pravidlá slušného chovania na počítačovej sieti, sieťová etiketa, internetová etiketa

netto čistá váha bez obalu, čistý príjem, cena po zrážkach; čistý (o váhe, príjme a pod.)

neuma notová značka používaná v ranom stredoveku

neuralgia prudká bolesť obvodového nervstva

neurálny nervový

neurasténia nervová slabosť, neuróza, vyčerpanie

neurastenik človek trpiaci neurasténiou

neurín toxická látka vznikajúca pri rozpade bielkovín
neurit výbežok nervovej bunky
neuritída zápal nervu
neuro- prvá časť zložených slov s významom nervový
neurobiológia náuka o nervovom systéme, súčasť biológie
neuroblast nezrelá nervová bunka
neuroblastóm zhubný nádor z nezrelých nervových buniek
neurocyt nervová bunka
neurodermatitída, neurodermitída zápalové ochorenie kože spojené s tvorbou ohraničených ložísk z pupienkov a s vytrvalým svrbením
neuroendokrinológia vedný odbor študujúci vzťahy medzi nervovou sústavou a hormonálnou sekréciou
neurofibróm nezhubný nádor obvodových nervov
neurofyziológ odborník v neurofyziológii
neurofyziológia náuka o nervovej činnosti, súčasť fyziológie
neurofyziológia odbor fyziológie zaoberajúci sa činnosťou nervovej sústavy
neurohormón látka bielkovinovej povahy vylučovaná nervovými bunkami
neurochémia odbor chémie skúmajúci nervový systém
neurochirurg odborník v neurochirurgii
neurochirurgia zaoberá sa diagnostikou a chirurgickou liečbou ochorení nervového systému
neurokrínia produkcia hormónov nervovými bunkami
neuroleptikum látka pôsobiaca na psychózy
neuroológ odborník v neurológii
neurológia náuka o nervoch a prevencii, diagnostike a liečbe ich ochorení
neurologický týkajúci sa neurológie alebo neurológa
neuróm nádor z nervových vlákien alebo nervových buniek
neurón nervová bunka
neuropat človek postihnutý neuropatiou
neuropatia bližšie nešpecifikované ochorenie nervov
neuropatológia zaoberá sa nervovými chorobami
neuroplazma cytoplazma v tele nervovej bunky

neuroplazma cytoplazmatická zložka tela nervovej bunky
neuropsychiatria odbor psychológie zaoberajúci sa nervovými chorobami
neurosekrécia schopnosť nervových buniek tvoriť hormóny, tvorba hormónov nervovými bunkami
neurosekrét hormón vytvorený v procese neurosekrécie
neurospazmus nervový kŕč svalstva
neuroticizmus stav s neurotickými príznakmi, napr. plachosť
neurotický týkajúci sa neurózy alebo neurotika
neurotik človek trpiaci neurózou
neurotómia chirurgické preťatie nervu (aby sa odstránila bolesť)
neurotoxín jedovatá látka napádajúca nervové tkanivo
neurovaskulárny týkajúci sa nervového a cievneho systému
neuróza funkčné psychické ochorenie z poruchy vyššej nervovej činnosti, bez preukázateľnej chorobnej zmeny nervstva, neurasténia
neurulácia vývojové štádium, v ktorom sa vyvíja časť miechy a mozog zárodku
neustón spoločenstvo drobných živočíchov žijúcich v povrchovej vrstve vody
neutrál nezaradená rýchlosť v prevodovke, napr. auta; osoba zachováajúca nestrannosť, neangažovanosť
neutralíno hypotetická častica pochádzajúca z raného štádia vývoja vesmíru
neutralita nestrannosť, nezasahovanie do sporu iných; postavenie krajiny stojacej mimo mocenských zoskupení, pokiaľ je mlčky alebo výslovne uznávané inými krajinami
neutralizácia reakcia kyseliny so zásadou za vzniku vody a soli; vzájomné vyrovnanie nábojov, záporného kladným a kladného záporným; zrušenie účinnosti deja alebo veci
neutrálny bez vlastností kyseliny a zásady
neutríno elektricky nenabitá elementárna častica patriaca medzi leptóny
neutrón elektricky neutrálna elementárna častica
neutrum slovo stredného rodu
never say never nikdy nehovor nikdy

neverbálna komunikácia komunikácia bez slov, bez použitia reči
never-ending nekonečný, trvalý, večný
névus, naevus materské znamienko, rozšírená podkožná cieva alebo nahromadenie pigmentu
newton jednotka sily
nexus vzťah, spojitosť, súvislosť
ngultrum základná menová jednotka v Bhútáne
nick krycie meno, prezývka, napr. na internete
nidácia usadenie sa oplodneného vajíčka v maternicovej sliznici; hniezdenie
nielo, niello technika zdobenia kovových, najmä strieborných predmetov v šperkárstve a zbrojárstve
nife zemské jadro podľa pravdepodobného zloženia z niklu (Ni) a železa (Fe)
nigrín čierna odroda minerálu rutilu
nigromantia čiernokňažníctvo, čierna mágia
nigrosín umelé modročierne farbivo
nihil novi sub sole nič nové pod slnkom, výrok starožidovského filozofa ben Akibu
nihilizmus popieranie všetkých spoločensko-mravných zásad, bezzáškovosť
nika výklenok v stene; životné prostredie vyhovujúce potrebám určitého súboru rastlín alebo živočíchov
nikefóbia strach z víťazstva, z úspechu
nikel kovový nekorodujúci prvok, značka Ni
nikelín arzenid nikelnatý, nerast
nikol polarizačný hranol
nikotín silne toxický alkaloid v tabakových listoch
nikotinizmus otrava nikotínom v dôsledku nadmerného fajčenia
niktácia, niktitácia chorobné mrkanie, druh kŕča očných viečok
nimbostratus rozsiahla šedá vrstva oblačnosti
nimbus svätožiara; dobrá povesť, sláva niekoho; už nepoužívané označenie pre dažďové alebo snehové oblaky
nimród vášnivý lovec, poľovník

niób kov bielej farby, značka Nb
nirvána v budhizme stav najvyššej blaženosti
nit fyzikálna jednotka jasu, značka nt
nitrácia zavedenie jednej alebo viacerých skupín $-NO^2$ do organických zlúčenín
nitrát dusičnan; soľ kyseliny dusičnej
nitratín nerastný dusičnan sodný, čílsky liadok
nitrid zlúčenina dusíka s kovom
nitridovanie tepelné tvrdenie povrchu ocele sytením povrchovej vrstvy dusíkom v kvapalnom alebo plynnom prostredí
nitifikácia aerobný proces, pri ktorom prebieha oxidácia dusíkatých látok pomocou baktérií, súčasť premeny dusíkatých látok v pôde
nitril organická dusíkatá zlúčenina na báze kyanovodíka
nitrit soľ kyseliny dusitej; dusitan
nitritácia premena amónnych solí na nitrity pôsobením baktérií
nitrobenzén toxická látka vznikajúca nitráciou benzénu
nitrocelulóza nitrát celulózy, strelná bavlna
nitrofilný žijúci na mieste bohatom na dusík
nitrofóbný neznášajúci vyšší obsah dusíka v pôde
nitrofyt nitrofilná rastlina
nitrogén, nitrogenium dusík, značka N
nitroglycerín výbušnina, nitrát glycerínu; prostriedok na liečbu srdcových a cievnych ochorení
nitrometer merač obsahu dusíka v kyseline dusičnej
nitronatrit dusičnan sodný, vo vode rozpustný nerast
nitrovanie zavedenie nitroskupiny do organických zlúčenín
nivácia absencia premeny snehu a firnu na firnový ľad
niválny snežný, snehový
nivelácia vyrovnanie, urovnávanie; meranie nadmorských výšok terénu
nivelizácia vyrovnávanie na rovnakú úroveň, zrovnávanie, rovnostárstvo
nivelovať prevádzať niveláciu
nivó, niveau vodorovná úroveň terénu; úroveň, výšková hladina; stupeň vrodenej alebo dosiahnutých vlastností
nízkokalorický obsahujúci málo kalórií

nízkomolekulárne zlúčeniny zlúčeniny s molekulárnou hmotnosťou do 100

NN skratka výrazu nomen nescio (lat.), označenie podpisu v anonymnom liste

nobélium transuránový prvok, značka No

nobilita šľachta; urodzenosť

noblesa šľachta; tzv. lepšia spoločnosť; jemné chovanie, ušľachtilosť, vznešenosť, uhladenosť

nociceptor receptor registrujúci bolestivé podnety

nodus uzlina

noema-noesis myšlienka-myslenie

noetika náuka o hodnote a možnostiach ľudského poznania, teória poznania

noctambulizmus námesačnosť, druh nervovej choroby

noctur časť nočných modlitieb breviára

noctúria časté močenie v noci

nocturno nočná hudba, skladba pokojnej nočnej nálady; obraz nočnej krajiny

no lens volens chtiac nechtiac, voľky nevoľky

Noli tangere circulos meos Nedotýkaj sa mojich kruhov, výrok starogréckeho matematika Archimeda, ktorý chcel uchrániť v piesku narysované obrazce pred rímskym vojakom pri dobývaní Syrakúz

nomád kočovník

nomáda rod divokých parazitických včiel

nomen meno

nomen omen vlastné meno vyjadrujúce nejakú typickú vlastnosť alebo skutočnosť týkajúcu sa nositeľa mena; meno = znamenie

nomenklatúra názvoslovie; zoznam mien a pojmov; súhrn odborných výrazov určitého odboru

-nómia druhá časť zložených slov s významom 1. správa; 2. náuka

nomický všepostihujúci, obecný; vyjadrujúci zákonitosť

nominácia menovanie, označenie; určenie mien hráčov alebo pretekárov pre účasť na športovom stretnutí

nominál, nominále menovitá - nominálna - hodnota; čiastka peňazí, na

ktorú znie cenný papier

nominalizmus peňažná teória; názor na všeobecné pojmy ako na púhe mená, nie skutočnosti

nominálny menovitý, zodpovedajúci menovitej hodnote; vyjadrený v peniazoch

nominatim menovite, najmä

nominatív prvý pád skloňovania

nomo- prvá časť zložených slov s významom právo, pravidlo, poriadok, zákon

nomogenéza evolučná teória považujúca vývoj za riadený predurčenými prírodnými javmi, neovplyvňovaný prostredím

nomografia náuka o grafickom riešení matematických úloh

nomogram grafické zobrazenie riešenia rovnice

nomokracia vláda zákonov, zákonnosť

nomológia náuka o zákonoch javov

nomotetický zákonodárny; zákonitý

non plus ultra, nonplusultra lepšieho nad to niet; neprekonateľný, nepredstihnuteľný

non- prvá časť zložených slov s významom nie, ne-

non sequitur nevyplýva; chyba v uvažovaní

non troppo v hudbe: nie príliš

nona- prvá časť zložených slov s významom deväť, deväťnásobný

nóna v hudbe deviaty stupeň diatonickej stupnice; interval tvorený rozdielom deviatich stupňov diatonickej stupnice; v stredoveku v niektorých krajinách od poddaných vyberaný deviaty diel úrody, obdoba desiatku

non-corporation hnutie pasívneho odporu v Indii proti britskej koloniálnej nadvláde, odmietanie akejkoľvek spolupráce s Britmi, vedené a organizované od roku 1920 M. Gándhím; nespolupráca

nonet v hudbe komorná skladba pre deväť nástrojov alebo hlasov

noneto komorný deväťčlenný hudobný súbor

nonius posuvné meradlo na meranie menších zlomkov, dielikov hlavného meradla, vernier

nonkonformita chovanie nezhodujúce sa s normami a cieľmi spoločnos-

ti; neprispôsobivosť; rozdielnosť v myslení
nonóda elektrónka s deviatimi elektródami
nonparej, nonpareille stupeň veľkosti písma o šiestich bodoch
nonplusultra nič lepšieho nad to; neprekonateľná vec, neopakovateľný jav
nonsens nezmysel, absurdita; lyrický literárny žáner podobný groteske
nonstop nepretržite, bez zastávky, bez prerušenia
nonšalantnosť nenútenosť, nedbalosť, neformálnosť; okázalý nedostatok starostlivosti o zovňajšok alebo nedostatok horlivosti
nontronit vodnatý kremičitan s obsahom železa
nonvalér znehodnotený cenný papier, peniaze; umelecky nehodnotné dielo; neschopný, bezvýznamný človek
nonverbálny bez použitia reči, neverbálny
nóny v rímskom kalendári 5. alebo 7. deň v mesiaci
noosféra sféra vlády rozumu
nopál druh kaktusu
noradrenalín hormón nadobličkovej drene, norepinefrín
nordický severský, severný; škandinávsky, germánsky
norepinefrín hormón nadobličkovej drene, noradrenalín
norik plemeno chladnokrvných koní
norma smernica, pravidlo, merítko; vzor, príklad, hlavná zásada
norma vektora veľkosť, dĺžka vektora
normál obvyklá miera, pravidelný stav
normála priamka kolmá na dotykovú rovinu v bode dotyku, kolmica
normalita obvyklý stav, pravidelnosť, obvyklosť, chovanie zodpovedajúce normám
normalizácia uvedenie do bežného, obvyklého stavu; zavedenie jednotného typu určitých nástrojov, prístrojov a pod.
normálny obvyklý, pravidelný, bežný, v súlade so zvyklosťami a predpismi, nevybočujúci z obvyklej miery alebo stavu; prirodzený
normanna nórsky plesňový syr
normatív úradný predpis, pravidlo, smernica
normatívny určujúci záväznou normou
normo- prvá časť zložených slov s významom norma, normalizácia, nor-

málny
normoblast nezrelá červená krvinka normálnej veľkosti
normocyt červená krvinka normálnej veľkosti a s normálnym množstvom farbiva
normograf priehľadná šablóna na písanie na výkresoch a pod.
normovaný stanovený predpismi, plánom; opatrený normou
nosce te ipsum poznaj sám seba
nosofóbia, nozofóbia chorobný strach z chorôb
nosológia, nozológia náuka o chorobách
nostalgia clivota, clivá túžba, melanchólia
nostrifikácia udelenie štátneho občianstva; uznanie cudzieho vysokoškolského diplomu alebo vysvedčenia či oprávnenia
nostro účet banky na zúčtovanie bankových operácií so zahraničím
nota bene označenie pre poznámku v listoch alebo spisoch, skratka N.B.
nota hudobná značka pre tóny; znamenie, poznámka; nápev; základný ráz
nóta písomné formálne oznámenie medzi vládami odovzdávané diplomatickou cestou
notabene okrem toho; a to; dokonca; ešte naviac; označenie pre poznámku; všimni si dobre
notabilita významná osobnosť, hodnostár, dôležitý a vplyvný človek
notafília zbieranie papierových platidiel; náuka o nich
notalgia bolesti chrbta
notár právnik poverený štátom k určitým právnym úkonom
notebook druh malého osobného prenosného počítača, menšieho ako laptop
notícia dokazovacia listina; posledný kurz cenného papiera na burze
noticka poznámka, krátka, zväčša novinárska správa
notifikácia oznámenie; úradné oznámenie odovzdané cudzej vláde diplomatickou cestou, podanie nóty
noto- prvá časť zložených slov s významom nota, notový; chrbát, chrbtový
notodýnia bolesti chrbta
notochorda chrbtová struna

notorický zrejímavý, viditeľný, všeobecne známy, uznaný; nenapraviteľný, nechvalne známy

noumenon, noumeona vec o sebe, opak fenomenonu; vec poznateľná len rozumom

nova erupzívna hviezda, ktorá náhle veľmi prudko zažiarí a zase zhasína do pôvodnej svetelnosti; iba zdanlivo nová hviezda

novácia obnovenie, premena (napr. dlhu), inovácia

novátor obnoviteľ; človek presadzujúci nové myšlienky, nové pracovné metódy a pod.

novela nová úprava alebo doplnenie zákona; krátka poviedka, prozaický útvar stredného rozsahu a ucelenej kompozície

novelizácia obnovenie zákona; nové vydanie; obnovenie vo všeobecnosti

novéna deväťdenná pobožnosť

novial umelý analytický jazyk

novic v katolíckej cirkvi mníšsky čakatel, mladý mních pripravujúci sa na zloženie rehoľného sľubu

novofundlanský pes mohutné psie plemeno z ostrova Newfoundland, s plávacími blanami medzi prstami, používaný na záchranu topiacich sa

novum nová vec, novinka

noxa škodlivina

nozematóza infekčné ochorenie včiel spôsobené prvokom *Nosema apis*

nozo-, noso- prvá časť zložených slov s významom choroba, chorý

nozografia náuka o zemepisnom rozšírení chorôb

nozológia náuka o triedení chorôb

nuansa odtieň, jemný rozdiel, maličkosť

nubilita pohlavné dospievanie, puberta

nubuk koža z bravčovice alebo hovädziny so zamatovým límcem

nudita nahota, nahá postava

nudzismus hnutie za kult nahoty, propagovanie nahoty

nugát cukrovinka z čokoládovej zmesi

nuget, nugget kus rýdzeho vyryžovaného zlata

nukleárny jadrový, týkajúci sa jadra atómu

nukleo- prvá časť zložených slov s významom jadro, jadrový

nukleofil častica odovzdávajúca inej častici elektrón

nukleofilná reakcia interakcia voľných elektrónových dvojíc s elektrofilným centrom

nukleogenéza teória vzniku prvkov vo vesmíre jadrovou reakciou; vznik prvkov

nukleol, nukleolus zložka bunkového jadra, jadierko

nukleón spoločný názov pre elementárne častice tvoriace atómové jadro, neutróny a protóny

nukleoplazma plazma jadra bunky

nukleus bunkové jadro

nuklid súbor atómov s rovnakým protónovým a nukleovým číslom

nulifikácia prehlásenie za neplatné, zrušenie zmluvy z dôvodu neplatnosti

nulipara žena, u ktorej ešte nenastal pôrod

nulita absolútna neplatnosť

nulový bod v geodézii východiskový bod

nultý poludník základný poludník, ktorý prechádza hviezdárňou v anglickom meste Greenwich, z ktorého začína počítanie poludníkov na východ a západ

númen neosobná sila, božstvo

numerácia číslovanie

numerácia počítanie, číslovanie, vybavenie číslom

numéraire tovar slúžiaci ako cenové merítko

numerál vo výpočtovej technike diskkrétne zobrazenie čísla

numerale číslovka, slovo označujúce počet, poradie, diel alebo násobnosť celku

numeratív pád počítaného predmetu po číslovkách

numerus clausus obmedzený počet, uzavretý počet

numidia veľmi pikantný ovčí syr vyrábaný v Tunisku

numizmatika zberateľstvo mincí; náuka o minciach a mincovníctve

nunatek komplex skál vyčnievajúcich z ľadovca, na ktorom sa udržiujú rastliny počas zaľadnenia okolitej krajiny

nuncius diplomatický zástupca Vatikánu

nunčak nástroj ázijského bojového umenia, dva drevené obušky spojené reťazou

nupciálny svadobný, sobášny

nuraghi kamenné kupolové stavby na Sardínii a na Sicílii z obdobia neolitu a doby bronzovej, v rímskych časoch používané aj ako pohrebističia

núria kaprovitá akváriová ryбка

nús rozum, základný pojem antickej filozofie, príčina vedomia aj sebavedomia v človeku aj v kozme; princíp poriadku a vývoja; princíp intuitívneho poznania

nutácia špirálovitý pohyb niektorých rastlinných orgánov; kolísanie zemskej osy pôsobením príťažlivosti Mesiaca; otáčavé pohyby rastlín

nutria bylinožravý vodný hlodavec s hustou kožušinou a s plávacími blanami chovaný pre kožušinu aj mäso; kožušina z nutrie

nutričný výživný, vzťahujúci sa k výžive

nutriet, nutrieta zafarbená kožušina z jahniat

nutritívny výživný, vyživujúci

nuworld americký plesňový syr

ný v gréckej abecede znak pre hlásku n

nyala africký párnokopytník podobný antilope

nykt-, nykto- prvá časť zložených slov s významom noc, nočný, tma

nyktalgia nočné bolesti

nyktalopia šeroslepota z nedostatku vitamínu A

nyktofóbia chorobný strach pred tmou

nyktúria časté močenie v noci

nylon polyamidové vlákno; látka z tohto vlákna

nymfa starogrécka bohyňa prírodných síl; posledné larválne štádium vývoja hmyzu s nedokonalou premenou; malý pysk ohanbia v ženskom pohlavnom ústrojenstve

nymfea lekno

nymfeum, nymphaeum miesto zasvätené nymfám prameňov; jaskynná svätyňa; veľký vodotrysk s kaskádami

nymfický bujný, zmyselný

nymfitída zápal malých pyskov ohanbia

nymfománia chorobne zvýšený pohlavný pud žien

nymfomanka žena trpiaca nymfomániou

nymfotómia chirurgické preťatie alebo odstránenie malého pysku ohanbia

nystagmus očná choroba prejavujúca sa mimovoľným žmurkaním a zníženou zrakovou schopnosťou

O

O značka pre kyslík

O tempora, o mores ó časy, ó mravy, Cicerov povzdych nad pomermi svojej doby

O. K. (oukej) skratka anglického výrazu all correct, čítaj ól korekt, v preklade všetko v poriadku, správne, dobre; súhlas

oáza zavodnené miesto v púšti s porastom; miesto pokoja uprostred ruchu

obatzter syrový pokrm z Rakúska a Bavorska, pripravovaný z camembertu, cibule, červenej papriky a čierneho korenia

obdukcia pitevná obhliadka mŕtvoly, pitva; obalenie lieku cukrovou alebo želatínovou vrstvou, aby sa prekryla jeho nepríjemná chuť

obdukovať vykonávať obdukciu

obediencia poslušnosť; cirkevnosprávna podriadenosť nižších duchovných vyšším

obelisk ihlanovitý stĺp z jediného kusa kameňa

Oberon v starofrancúzskom a starogermánskom bájosloví kráľ duchov

obezita chorobná tučnota, nadváha

obi ozdobný pás ženského kimona

objekcia námietka

objekt vec, predmet; výrobná alebo hospodárska jednotka; samostatná stavba

objektív spojná optická sústava; sústava šošoviek fotoaparátu alebo ďalekohľadu

objektivita, objektivnosť nestrannosť, vecnosť, nezaujatosť

objektivizácia spredmetnenie, zovšeobecnenie; urobenie niečoho všeobecne platným

objektivismus nezaujatie vlastného či hodnotiaceho názoru

objektívny vecný, nestranný, neosobný, všeobecný

obkónický obrátene kuželovitý

oblácia ponuka, darovanie; dar

oblát osoba, ktorej bola predložená ponuka

obligácia záväzok, dlh; štátny dlhopis alebo iný cenný papier s jednoz-

načne určeným úrokom

obligátny nutný, povinný, nevyhnutný; pravidelný, bežný

obligatórny záväzný, nutný, povinný, obligátny

obligo záväzok, ručenie, záruka; súhrn zmenkových dlhov firmy

obliterácia sprácanie dlhu, umorenie; znehodnotenie prepísaním alebo pečiatkou; v medicíne uzáver priesvitu, napr. cievy

oblomovština pasivita, váhavosť, pasívne poddávanie sa osudu, apatia

obnubilácia strata vedomia, bezvedomie; dočasná strata pamäti

obol, obolus starogrécka drobná minca; malá suma peňazí; sprepitné, úplatok

obrepčia podvodné získanie nejakej výhody, najčastejšie zatajením rozhodujúcej skutočnosti

obrogácia zrušenie starého zákona novým s opačným obsahom

obscenita, obscénnosť oplzlosť, vulgárnosť, nehanebnosť

obsedantný nutkavý, naliehavý, vtieravý

observácia pozorovanie, sledovanie; meranie

observancia zvyk, obyčaj; zachovanie obvyklých rehoľných zvyklostí

observatórium pozorovateľňa, pozorovacia stanica; hvezdáreň

obsesia nutkavá, vtieravá myšlienka, chorobne utkvelá predstava; posadnutosť

obsesný neodbytný, nutkavý

obsidián prírodné sopečné tmavé sklo vytvorené rýchlym tuhnutím magmatu na zemskom povrchu

obsignácia súdne zapečatenie; potvrdenie, súhlas, povolenie

obskurant spiatočník, reakcionár

obskurnosť bezvýznamnosť; nekalosť; mravná závadnosť

obskúrny pokútny, temný; podozrivý

obsoletný zastaralý, nepotrebný, nepoužívaný, zbytočný

obstinácia označenie pre chorobnú zaťatosť, tvrdohlavosť, zanovitosť

obstipácia zápcha

obštrukcia prekážka, zábrana; v parlamente zmarenie prijatia zákona kladením rôznych prekážok; uzavretie priesvitu, nepriechodnosť (napr. čriev) spôsobená nádorom alebo cudzím telesom; zápcha

obtúzny nechápavý, tupý

obverzia nie vždy platný úsudok alebo záver
oceán svetové more
oceánida v starogréckej mytológii morská víla, dcéra vládca morí Okeanosa
oceánit vyvrelá hornina, odroda olivinického čadiča
oceanita stupeň, akým sa podnebie určitého miesta podobá oceánskemu podnebiu
oceánograf odborník v oceánografii
oceánografia náuka o moriach, ich fyzikálnych a biologických pomeroch, súčasť oceánológie
oceánológ odborník v oceánológii
oceánológia náuka o moriach a oceánoch z hľadiska biológie, geológie a oceánografie
ocella zložené oko hmyzu
ocelot mačkovitá šelma žijúca v Amerike
óda vzletná, ospevná lyrická báseň
odaliska otrokyňa (často biela) v tureckom háreme slúžiaca sultánovým manželkám
odeón starogrécka budova pre súťaž v speve; zábavná sieň; polkruhový priestor alebo budova pre spevácke a hudobné produkcie
odér vôňa; zápach, pach
Odin najvyšší boh v staroškandinávskej mytológii
odiózny nenávidený, protivný, opovrhnutiahodný
ódium nenávisť, opovrhnutie, hana
odo- prvá časť zložených slov s významom cesta
odon-, odont- prvá časť zložených slov s významom zuby, zubný
odontalgia bolesti zubov
odontoblast bunka na povrchu zubnej drene vytvárajúca sklovinu
odontogénia, odontogenéza vývoj zubov
odontogénny majúci zubný pôvod
odontológia zubné lekárstvo
odontóm nádor typický nadmernou produkciou zuboviny, predovšetkým na dolnej čeľusti
odontometria zisťovanie totožnosti mŕtveho z odtlačkov ďasien a zubov

v súdnom lekárstve
odorant ostro páchnuca látka pridávaná do vykurovacích plynov na signalizáciu úniku týchto plynov
odorizácia pridávanie ostro páchnucich látok do vykurovacích plynov na signalizáciu úniku týchto plynov
odysea dlhé putovanie, blúdenie; pestré životné osudy
oenománia pijanské bolesti hlavy, vyčíňanie
ofenzíva útok, výpad; útočná činnosť
oferovať ponúkať, predkladať ponuku, obetovať
oferta návrh, ponuka, napr. obchodná
ofertórium časť katolíckej omše, tzv. obetovanie
oficialita, oficiálnosť úradný charakter, úradný postoj; úradné jednanie
oficiálny úradný, služobný; slávnostný
oficier dôstojník; správca
oficína dielňa, remeselnícka alebo umelecká pracovňa
oficinálny uvedený v úradnom zozname liekov
oficiózny poloúradný, úradne nezaručený
oficium úrad, služba; povinná denná modlitba rímskokatolíckych rehoľníkov a klerikov; cirkevný úrad pápežskej kúrie; povinnosť
ofio- prvá časť zložených slov s významom had, hadí
ofiografia výskum hadov
ofiolatria uctievanie hadov u niektorých starovekých a primitívnych národov
ofiológia náuka o hadoch
ofiotoxín hadí jed
ofsajd postavenie mimo hry v niektorých loptových hrách
ofset tlač z plochy, prenosná rotačná tlač z plochy
oftalmia zápal očí
oftalmitída zápal oka
oftalmo-, oftalmi- prvá časť zložených slov s významom oko, očný
oftalmodynamometer prístroj na meranie očného tlaku ciev očného pozadia
oftalmochirurgia zaoberá sa operatívnou liečbou ochorení oka
oftalmológ odborník v oftalmológii, očný lekár

oftalmológia očné lekárstvo
oftalmoplégia ochrnutie svalov oka
oftalmoskop prístroj na vyšetrenie očného pozadia
oftalmoskopia vyšetrenie očného pozadia oftalmoskopom
ogam najstaršie známe keltské písmo
ogiva gotický lomený oblúk
ogival gotika, gotický sloh používajúci lomené oblúky
ohm jednotka pre elektrický odpor
ohmmeter prístroj na meranie elektrického odporu
ochlokracia hanlivé označenie pre vládu plebsu
ochronóza chorobné černanie tkaniva
Oidipov komplex podvedomá orientácia na rodiča opačného pohlavia a proti rodičovi rovnakého pohlavia
oikumena známa časť sveta u antických Grékov; súhrn ľuďmi trvale obývaných oblastí, ekuména
oikunymum miestne meno, meno sídla
oiomancia veštenie z letu vtákov
okarina ľudový dychový nástroj vajcovitého tvaru z pálenej hliny
okázia príležitosť, náhoda; príležitostná kúpa
okazionalizmus názor o príležitostnom božom sprostredkovaní duchovného a hmotného
okcident západ; západné krajiny; večer
okcidentál jeden z umelých jazykov, vytvoril ho prof. de Wahl
okenit vodnatý a zásaditý kremičitan vápenatý, trojklonný priehľadný nerast
oker nerastné alebo syntetické farbivo žltej až hnedej farby
oklúzia uzavretie, skus; záver, uzáver; prekážka, zábrana; v meteorológii proces uzatvárania teplého sektoru frontálnej tlakovej níže, spojenie teplého a studeného frontu; schopnosť tuhých látok pohlcovať plyny
oklúzia záverová spoluhláska (p, b, t, d, k, g)
okluzor prostriedok na zakrytie oka používaný pri liečbe detskej škľavosti
okra tropická rastlina s jedlými plodmi

okta-, okto- prvá časť zložených slov s významom osem, osemnásobný
oktaéder pravidelný osemsten
oktán nasýtený uhl'ovodík s ôsmimi atómami uhlíka
oktant astronomický prístroj na určenie zenitových vzdialeností kozmických telies; jedna z ôsmich častí priestoru získaných rozdelením tromi navzájom kolmými rovinami
oktateuch prvých osem kníh Starého zákona
oktáv osemdenné slávenie sviatkov; ôsmy deň po sviatkoch; formát papiera alebo knihy s rozmerom polovice kvartu
oktáva interval ôsmich tónov; ôsmy tón od základného; ôsma trieda osemročného gymnázia; osemveršový básnický útvar, stancia
oktet skladba pre osem nástrojov
okteto komorný osemčlenný hudobný súbor
oktogón osemuholník
oktogonálny osemuhlý
oktroj úradné povolenie alebo príkaz; vnútenie zákona, najmä ústavy hlavou štátu alebo vládou proti vôli parlamentu alebo za jeho neexistencie či nečinnosti; v niektorých krajinách na začiatku 20. storočia vyberaná potravinová daň na hraniciach veľkých miest
oktrojovať vnucovať, vnútiť, prikázať, nariadiť
okuba druh juhoamerickej palmy
okulácia očkovanie stromov a kríkov
okulár spojná optická sústava na pozorovanie obrazu vytvoreného objektívom
okulátor šošovka okulára
okulista očný lekár
okulistika starší výraz pre očné lekárstvo
okultizmus teória o pôsobení údajných tajomných, neznámych a nadprirodzených síl, viera v duchov a s ňou spojené praktiky
okultný zrakom nezistiteľný; v medicíne skrytý, tajný
okupácia privlastnenie; násilné vojenské obsadenie cudzieho štátneho územia s úmyslom trvalého zabratia
old-timer starý automobil, automobilový veterán
oleander okrasný jedovatý strom alebo ker

oleáta nákres na priesvitnom papieri, priesvitka
olefín nenasýtený uhl'ovodík s jednou dvojitou väzbou medzi atómami uhlíka v otvorenom reťazci, alkén
oleo- prvá časť zložených slov s významom olej, olejový
oleodukt ropovod
olfakcia čuchový vnem, čuchanie
olfaktológia náuka o čuchu a čuchových orgánoch
olfaktometer prístroj merajúci citlivosť čuchu
olfaktorický nerv čuchový nerv
olig-, **oligo-** prvá časť zložených slov s významom nepočetný
oligarchia vláda nevelkej skupiny osôb; vláduca skupina
oligémia znížené množstvo krvi v tele, málokrvnosť
oligocén najmladšie oddelenie starších treťohôr, paleogénu
oligodaktýlia vrodené nevyvinutie všetkých prstov
oligodoncia neúplný počet zubov
oligodynamia schopnosť ťažkých kovov ničiť baktérie
oligofág živočích živiaci sa určitými druhmi potravy
oligofágia výživa živočíchov len určitými druhmi potravy
oligofrénia slabomyseľnosť, mentálna retardácia
oligofrenik osoba trpiaca oligofréniou
oligochólia znížené vylučovanie žlče
oligochýlia znížené vylučovanie žalúdočných štiav
oligokardia spomalenie činnosti srdca
oligoklas sodnovápenatý živec, nerast
oligomenorea dlhotrvajúca menštruácia
oligopol štruktúra trhu charakterizovaná malým počtom predávajúcich
oligopson štruktúra trhu s malým počtom kupujúcich a veľkým počtom predávajúcich
oligosaprobia v typológii znečistenia vôd označenie pre čisté vody horských jazier a vodných tokov s malým počtom organizmov
oligosialia znížené vylučovanie slín
oligospermia zníženie množstva spermií v semennej tekutine (ejakuláte)
oligotrichia vrodený znížený rast vlasov
oligotrofia nedostatočná výživa organizmu, nedostatok živín

oligotrofný chudobný na živiny
oligúria znížené vylučovanie moču
oliva strom z čeľade olivovitých a jeho plod s vysokým obsahom oleja
olivenit zásaditý arzeničnan meďnatý, kosoštvorcový nerast
olivín kremičitan horečnatoželeznatý, žltozelený až olivovo zelený kremičitanový minerál
olivínovec vyvretá hornina s vysokým obsahom olivínu
olivovník strom s plodmi, z ktorých sa lisuje olej
Olymp v starogréckej mytológii hora v Grécku, na ktorej sídlili bohovia
olymp vrchol možností
olympiáda olympijské hry, vrcholná medzinárodná športová súťaž konaná každý štvrtý rok; vrcholná súťaž vôbec
om mani padme hum meditačná formula tibetských budhistov, s približným významom „ty klenot v lotosovom kvete“
omagra dna ramenného kĺbu
omartritída zápal ramenného kĺbu
omartróza degeneratívne ochorenie ramenného kĺbu
ombré, ombrés striedavo sa opakujúce farebné tieňovanie na niti alebo látke
ombro- prvá časť zložených slov s významom dažď, dažďový
ombrofilia prispôsobenie sa pre život vo vlhkom prostredí s nedostatkom svetla
ombrofilné rastliny ktoré znášajú vlhko a dažď v dobe kvetu, dažďomilné
ombrofóbia neprispôsobenie sa vlhkému prostrediu s nedostatkom svetla
ombrofóbné rastliny ktoré neznášajú dažď
ombrografia popis zrážkových pomerov v konkrétnej oblasti
ombrometer dažďomer, zrážkomer
ombudsman nezávislý štátny poverenec pre občianske záležitosti, ochrana verejných práv
omega posledná hláska gréckej abecedy, otvorené „o“; koniec; značka pre ohm
omen osudové znamenie, predtucha, predzvesť
omerta mafiánsky zákon mlčania

omfal-, omfalo- prvá časť zložených slov s významom pupok, pupočník, pupočný

omfalitída zápal pupka, najčastejšie u novorodencov

omfalokéla pupočná kýla, pupočná prietrž

omfalorexa pretrhnutie pupočníka

omfalos mýtický stred sveta; okrúhly posvätný kameň v Delfách považovaný za stred vtedy známeho sveta; v starom Ríme valcovitá stupňovitá tehlová stavba považovaná za ústredný bod Rímskej ríše; pupok sveta; v medicíne pupok

omikron hláska zovreté „o“ gréckej abecedy

ominózný zlovestný, neblahý, osudový, osudný

omisia opomenutie, vynechanie; trestný čin z opomenutia či zanedbania

omne vivum ex ovo všetko živé pochádza z vajca; výrok a teória anglického lekára Harveya

omni jure plným právom

omni- prvá časť zložených slov s významom všetko

omni tempore kedykoľvek, vždy

omnia mea mecum porto všetko svoje nosím so sebou

omnipotencia všemohúcnosť, všemocnosť

omniprezencia všadeprítomnosť

omnisciencia vševedúcnosť

omnium consensu so všeobecným súhlasom

omnium handicapová jazda v dostihoch; cyklistický dráhový trojboj

omnivor zvieraj živiace sa mäsitou aj rastlinnou potravou, všežravec, pantofág

omnivorja schopnosť živiť sa rastlinnou aj živočíšnou potravou, všežravosť

onania pohlavné sebaukájanie, masturbácia

onanista osoba prevádzajúca onániu, masturbant

onanizmus ukájanie pohlavného pudu masturbáciou

ondatra severoamerický hlodavec so vzácnou kožušinou, kožušina z ondatry

oneiro- prvá časť zložených slov s významom spánok, sen, snový

oneiromancia veštenie zo snov

onerozita zaťaženie právnym záväzkom

onerózný obtiažny, náročný, ťažký, obťažkaný povinnosťami

onchocerkóza ochorenie človeka alebo živočícha spôsobené cudzopasnými hlístami

oniománia chorobná túžba nakupovať

onko- prvá časť zložených slov s významom nádor, nádorový

onkogenéza vývoj zhubného nádoru

onkogénny rakovinový, rakovintvorný

onkológ odborník v onkológii

onkológia náuka o nádoroch, oblasť medicíny zaoberajúca sa prevenciou, diagnostikovaním a liečbou nádorových ochorení

on-line, online zapojenie, zapnutie, v chode, v prevádzke; zapojenie na ústredný počítač, spriahnutý

onomastika náuka o vlastných menách, onomatológia

onomastikon súpis vlastných mien, najmä v knižnej podobe, s jazykovým výkladom

onomato- prvá časť zložených slov s významom meno, slovo

onomatolália chorobné opakovanie rovnakých slov

onomatománia chorobný strach z vyslovenia určitého slova alebo čísla

onomatopojie slovné napodobenie prírodných zvukov, zvukomalebnosť

onomaziológia náuka o pomenovaní vecí, javov, vzťahov slovami

ontáριο odroda jabĺk

onto- prvá časť zložených slov s významom bytie, poznanie

ontogenéza celý vývoj rastliny alebo živočícha od zárodku až po zánik; vývojové štádiá psychiky človeka

ontogénia náuka o vzniku zárodku a jeho vývoji od oplodnenia vajíčka po dosiahnutie pohlavnej zrelosti

ontológia idealistické učenie o javoch oddeľujúcich proces poznania a skutočnosť; pokus dokázať existenciu boha z jeho pojmu, metafyzika

onus probandi váha dôkazu; kto niečo tvrdí, má to aj dokázať

onych-, onycho- prvá časť zložených slov s významom necht, nechtový

onychalgia bolesť nechta

onychektómia chirurgické odstránenie nechta

onychia zápal nechtového lôžka
onychofágia obhrýzanie nechtov
onychomykóza plesňové ochorenie nechtov
onychóza ochorenie nechtov, ich deformovanie
oo-, ovo-, ovi- prvá časť zložených slov s významom vajce, vaječný
oocyt bunka vznikajúca počas dozrievania vajíčka, ovocyt
ooforitída zápalové ochorenie vaječníka
oolemma obal vajíčka cicavcov
oológia náuka o vajciach ako spôsobe rozmnožovania
oomycéta druh nižších húb
oosféra samičia pohlavná bunka, ovosféra
opacita nepriehľadnosť, nepriehľadnosť; schopnosť pohlcovať žiarenie; číslo charakterizujúce priehľadnosť telesa
opál vodnatý oxid kremičitý, nepriehľadný nerast; na Slovensku sa ťažil pri Dubníku
opalescencia rozptyl svetla spôsobený malými časticami obsiahnutými v priehľadnej látke
opalizácia svetielkovanie pod dopadom svetla u pevných, kvapalných aj plynných látok
opcia prehlásenie úmyslu prijať určité štátne občianstvo alebo nejaký záväzok; zmluvná výhrada; možnosť voľby; predkupné právo
open otvorený; v športe prístupný amatérom aj profesionálom
opera buffa komická opera
opera javisková hudobná dráma; súbor realizujúci opery; operná budova
opera omnia celé dielo vedca alebo umelca; zbrané spisy; súborné vydanie
operácia chirurgický zákrok; ucelená časť výrobného procesu; vojnová činnosť vyššej vojenskej jednotky
operand prvok, s ktorým sa prevádza matematická operácia
operatér lekár vykonávajúci operáciu; obsluha vysielacky, filmovacieho, premietacieho a pod. prístroja
operatívny pohotový, pôsobivý, výkonný, účinný, pružne prevádzaný
operátor v matematike znak predpisujúci určitú výpočtovú operáciu; pracovník obsluhujúci počítač

opereta spevohra, hra so spevom, hovorenými dialógmi a tancom
operovať vykonávať chirurgický zákrok
opiát liečivo - droga - z omamných látok
opidum, oppidum opevnené keltské hradisko mestského typu; v starovekom Ríme mesto, najmä plánovane budované
opistoma zadná časť tela niektorých bezstavovcov
opistonefros vylučovací orgán obojživelníkov a rýb
opistotonus prehnutie tela dozadu pri kŕčovitých bolestiach svalstva chrbta
ópium zaschnutá šťava nezrelých makovíc obsahujúca alkaloidy a pôsobiaci omamne, droga
oponent odporca, protivník, súper; odborník posudzujúci vedeckú alebo odbornú prácu
oponovať odporovať
oportunizmus bezzásadovosť, prispôsobivosť, využívanie príležitostí
opozícia odpor, opak, rozpor; politické hnutie, ktoré je v rozpore s vládou politikou; protivládna strana alebo zoskupenie strán; v astronómii postavenie kozmického telesa, keď je Zem medzi ním a Slnkom, opak konjunkcie; v šachu postavenie oboch kráľov čo najbližšie oproti sebe; v medicíne poloha palca voči ostatným prstom
opozitum slovo opačného významu, antonymum
opresia pocit stiesnenosti
opresia potláčanie, utláčanie; stiesnenosť
opsonín súčasť krvnej plazmy zvyšujúca schopnosť požírať baktérie
optatív slovesný spôsob vyjadrujúci prianie
optický týkajúci sa optiky; svetelný
optika časť fyziky zaoberajúca sa svetlom, jeho prejavmi a vlastnosťami aj príslušnými prístrojmi; časť optického prístroja, ktorá prepúšťa a formuje svetlo
optimalizácia proces výberu najlepšieho variantu z množstva možných javov
optimálny najlepší, najvyhovujúcejší, spájajúci najlepšie znaky a vlastnosti
optimát šľachtic v starom Ríme

optimizmus dôverčivý vzťah k životu, kladný postoj; priaznivé a radostné poňatie sveta a života; sklon vidieť veci z lepšej stránky

opto- prvá časť zložených slov vzťahujúcich sa k videniu

optofón prístroj umožňujúci nevidiacim čítať pomocou sluchu

optometria meranie lámavosti svetelných lúčov v oku

optotyp tabuľka na skúšanie zraku

opulencia hojnosť, dostatok, nadbytok niečoho

opulentný bohatý, hojný

opuncia druh kaktusu

opus dielo, najmä umelecké, hudobné

orácia slávnostný prejav; okolky, caviky

orákul, orákulum veštba, prorocstvo, nejasný a záhadný výrok; veštiareň

orákulský záhadný, nejasný

orálny ústny

orangutan mohutný ľudoop žijúci na Sumatre a Borneu

orant postava s rukami zdvihnutými v modlitebnom prosebnom geste, symbol zbožnosti, duše alebo zobrazenia mŕtveho

orátor rečník; zástupca panovníka u vlády cudzej krajiny

oratórium rozsiahla orchestrálna a zborová skladba náboženského obsahu; oddelená modlitebňa v kostole, napr. pre panovníka

orbis pictus svet v obrazoch, svetoznáme dielo J. A. Komenského

orbis svet

orbita obežná dráha nebeských telies alebo umelého kozmického telesa okolo iného nebeského telesa; obežná dráha elektrónu; párová dutina v obličaji, v ktorej je uložené oko, očníca

orbitál v kvantovej teórii vlnová funkcia jedného elektrónu; oblasť najpravdepodobnejšieho výskytu elektrónu

orcín druh fenolu obsiahnutého v niektorých druhoch lišajníkov

ordálie, ordál staroveký tzv. boží súd, čiže skúmanie viny alebo neviny obžalovaného fyzickou skúškou, napr. ohňom

ordinácia vyšetrenie nemocného lekárom v jeho pracovni; lekárska pracovňa, ambulancia; svätenie katolíckych kňazov

ordinála priamka spájajúca dva priemety rovnakého druhu

ordinár katolícky biskup; kedysi riadny vysokoškolský profesor; odborný

nemocničný lekár

ordinariát katolícky duchovný úrad s právomocou diecézneho biskupa; druh riadnej vysokoškolskej profesúry

ordinárium celoročné liturgické predpisy

ordinárny riadny; obvyklý, bežný, všedný; vulgárny

ordinovať predpisovať pacientovi liek alebo postup liečby

ordo hodnosť, trieda, stav; duchovný alebo rytiersky rád

ordonanc vojenský sluha, poslíček

ordonancia príkaz, rozkaz; hlásenie; vojenská spojka, posol

ordovik útvar starších prvohôr

ordre du coeur rád srdca; dôvody mimo rozum, vec citu a viery

oreálny v geografii výškový stupeň vyšších oblastí pohorí

orebiti jedno z krídel husitského hnutia

oregáno druh korenia

orfeum spevná sieň

Orfeus v starogréckej mytológii muž, ktorý svojim spevom očaril celú živú prírodu, v prenesenom význame spevák s vynikajúcim hlasom

orfizmus stoicizmu blízke učenie o blaženosti na onom svete, odvolávajúce sa na Orfea; smer výtvarného umenia približujúci maliarstvo k poézii a hudbe

orgán diel; úd, funkčná časť tela, ústroj rastlín a živočíchov vykonávajúci určitú funkciu; tlmočník názorov; zložka politického hnutia, ktorá vykonáva rozhodnutia volených členov; hlas; prostriedok k prejavu názoru alebo vôle, napr. inštitúcia, časopis a pod.

organela bunková súčasť, jednobunkové organizmy u nižších živočíchov

organicizmus vysvetľovanie spoločenských procesov biologickými zákonitosťami živých organizmov

organická chémia zaoberá sa prvkami a zlúčeninami obsahujúcimi uhlík

organický ústrojný, živý; usporiadaný, ucelený; súvisiaci s rastlinným alebo alebo živočíšnym organizmom; prirodzene vyplývajúci; účelne usporiadaný

organika organická chémia; skladba vnútorne usporiadaných zložiek

organista hudobník hrajúci na organe

organizácia poriadok; zariadenie; účelové spojenie ľudí do kolektívu

sledujúceho spoločný cieľ alebo záujem; spôsob usporiadania

organizmus ústrojenstvo; jednotný živý celok, jedinec; súbor orgánov; samostatná živá bytosť; súbor zložiek určených k inej činnosti; vnútorné zloženie; usporiadaný a účelne zložený celok

organizovať zariadovať, zakladať, vytvárať, riadiť

organo- prvá časť zložených slov s významom orgán, orgánový, organický

organogenetický týkajúci sa organogenézy

organogenéza vznik a vývoj orgánov tvoriacich telo živého jedinca

organogénny vytvorený pôsobením organizmov alebo taký, ktorý z nich vznikol; vytvárajúci orgány

organografia popis orgánov a ich rozloženia v telách živočíchov a rastlín

organoleptika metóda zmyslového posudzovania potravín

organolit organická látka, napr. uhlie

organológia náuka o stavbe orgánov v živočíšnom a rastlinnom tele

organon nástroj, prostriedok, pomôcka myslenia a bádania; Aristotelove spisy o logike, považované neskoršími vydavateľmi za základný nástroj poznania

organopexa chirurgické prišitie orgánu

organopreparát liečivý výtlačok z orgánov živočíchov

organoterapeutikum liek pripravený z výtlačkov z orgánov živočíchov

organoterapia liečba liečivými výtlačkami z orgánov živočíchov

organotrof živočích živiaci sa organickou potravou

organotropizmus schopnosť konkrétnej látky pôsobiť na určitý orgán

organtín riedka tkanina plátnovej väzby z voľnejšej krútenej bavlnenej alebo zmesovej priadze, s tuhou apretúrou

organum raná forma viachlasného spevu

orgazmus vrchol vzrušenia pri pohlavnom styku, vyvrcholenie

orgiastický zmyslovo vzrušený, rozvášnený; v náboženskom vytržení

orgiazmus vytrženie, najmä náboženské, vyvrcholenie orgií

orgie staroveké bohoslužby sprevádzané hýrením; hýrenie, zmyslové rozvášnenie, neviazaná, bujará, výstredná zábava

orchester súbor hráčov na rôznych hudobných nástrojoch, ktoré sú navzájom v istom zvukovom vzťahu

orchestra miesto pre výstupy zboru v antickom divadle

orchestrión starý typ hudobného automatu napodobňujúceho zvuk orchestra

orchi-, orchio-, orcho-, orchid-, orchido- prvá časť zložených slov s významom varlatá, samčí pohlavný orgán, skrotálny

orchialgia bolesť semenníka

orchidea tropická rastlina s ozdobnými kvetmi a výraznou vôňou

orchidektómia chirurgické odstránenie semenníka

orchis varlatá

orchitída zápal varlát

orient východ; východné, orientálne krajiny

orientácia umiestnenie v priestore; schopnosť určiť polohu; riadenie určitým smerom, usmernenie; oboznámenie sa so situáciou, jej pochopenie

orientalistika náuka o jazyku, histórii a kultúre národov Orientu

orientalizmus orientálny charakter, prvok, spôsob myslenia

orientovať sa vyznať sa v mieste; poučiť sa, pochopiť situáciu alebo problematiku; riadiť sa určitým smerom

orientovať usmerňovať, klásť do určitého smeru; zoznamovať, vysvetľovať

oriflama stredoveká francúzska koruhva; posvätný symbol; vzácny prapor

origami japonské umenie papierových skladačiek

originál pôvodná vec alebo dielo, pravzor; pôvodné vyhotovenie, prvotlač; znenie v pôvodnom jazyku

originalita pôvodnosť; svojráznosť, myšlienková a tvorivá samostatnosť; zvláštnosť

originálny pôvodný; svojrázny, zaujímavý, zvláštny; neodvodený, nezávislý, osobitý, samostatný

originárny odvodený od vlastníckeho práva predchádzajúceho vlastníka

orkán prudký ničivý vietor s rýchlosťou nad 118 km za hodinu, uragán; búrlivý prival

orkus podsvetie

orloj vežové hodiny s bohatou výtvarnou výzdobou, ukazujúce okrem

času aj iné údaje, napr. astronomický čas, postavenie Slnka a Mesiaca na oblohe a pod.

ornament lineárna alebo plastická umelecká ozdoba, okrasa používajúca prírodné alebo geometrické motívy

ornamentalistika náuka o ornamentálnom umení; výzdoba ornamentami, ornamentika

ornát bohoslužobné rúcho katolíckych duchovných

ornitín prirodzená aminokyselina, ktorá je súčasťou niektorých antibiotík

ornito- prvá časť zložených slov s významom vták, vtáčí

ornitogamia opelenie rastlinných kvetov vtákmi

ornitochoria rozširovanie rastlinných semien a plodov vtákmi

ornitológia náuka o vtáctve, súčasť zoológie

ornitóza vírusové ochorenie vtákov prenosné na človeka

oro- prvá časť zložených slov s významom hora, horstvo; ústa, ústny

orogén pásmo zemskej kôry silne deformované horotvornými pohybmi do pásmových pohorí

orogenetický, orogénny horotvorný

orogenéza ondogénna deformácia zemskej kôry, vedúca k vyzdvihnutiu pohorí; horotvorné procesy

orografia náuka o vonkajšej podobe zemskeho povrchu, horopis; vlastností aktívneho povrchu podmieňujúce miestne zvláštnosti počasia a podnebia

orológia náuka o horstvách

orometria náuka o meraní tvarov zemskeho povrchu; morfometria

ortiel' rozsudok; nemilosrdné zhodnotenie

ortit kremičitan obsahujúci cín, nerast

orto-, ortho- prvá časť zložených slov s významom správny, priamy, rovný

ortocentrum priesečník priamok, v ktorých ležia výšky trojuholníkov

ortodiagrafia meranie veľkosti orgánov pri röntgenovom vyšetrení

ortodoncia oblasť medicíny zameraná na štúdium a liečbu nepravidelností chrupu

ortodoxia pravovernosť, absolútna oddanosť cirkevnému alebo inému učeniu

ortodoxný pravoverný, prísne dodržiavajúci cirkevnú alebo inú doktrínu; pravoslávny

ortodróma najkratšia spojnica dvoch miest na guľovej ploche

ortoepia súhrn pravidiel správnej výslovnosti; správna výslovnosť

ortofónia náuka o spisovnej výslovnosti hlások

ortogamia oplodňovanie samičích gamét samčými gamétami toho istého obojpohlavného jedinca; opelenie piestika peľom pochádzajúcim z rovnakého kvetu, samoopelenie

ortogenéza vývoj trvalo ovplyvňovaný okolitým prostredím; priamy vývoj, ktorý nie je určený prírodným výberom

ortognácia normálne uloženie čeľustí

ortogonalita pravouhlosť, kolmosť

ortogonálny pravouhlý, kolmý

ortografia pravopis

ortoklas hlinitokremičitan draselný, vyvretý nerast

ortomyxovírus pôvodca chrípky ľudí aj zvierat

ortopéd odborník v ortopédii

ortopédia odbor lekárstva, ktorý sa zaoberá chorobami pohybového ústrojenstva; ortopedické oddelenie alebo klinika

ortopnoe namáhavé dýchanie

ortoptika cvičenia na nápravu škuľavosti

ortorula kryštalická bridlica

ortosilikát ortokremičitan, prírodný silikát

ortoskopia zobrazenie bez skreslenia

ortotropizmus rast rastlín smerom nahor, ohyb rastlín nahor

orykto- prvá časť zložených slov s významom hornina, nerast

oryx africký párnokopytník s dlhými rohami

oryzae japonský plesňový syr

ós ústa

os, oss kosť

osárium kostnica; skrinka na telesné pozostatky

oscilácia kmitanie, chvenie, pohyb telesa; pravidelné striedanie biochemických a fyziologických funkcií organizmu

oscilátor zdroj kmitov; prístroj na ich výrobu

oscilo- prvá časť zložených slov s významom kmitanie, rýchle striedanie
oscilograf prístroj na pozorovanie a zaznamenávanie priebehu rýchlo premenných elektrických prúdov a napätí
oscilogram záznam, diagram oscilografu
osciloskop prístroj registrujúci opakujúce sa elektrické javy
oseín organizačná zložka kosti, kostný kolagén
osfreziológia náuka o čuchu
osifikácia tvorba kostí, kostnatenie
osifikovať premieňať sa na kosť
Osman Turek, podľa zakladateľa tureckej ríše Osmana I.
osmia divá včela
osmirídium prírodná zliatina osmia a irídia, nerast
osmit nerast
osmium kovový prvok, značka Os
osmo- prvá časť zložených slov s významom tlak, cukor, čuch
osmológia náuka o čuchu a čuchovom ústrojenstve; náuka o osmóze
osmoreceptor orgán citlivý na osmotický tlak v organizme
osmoregulácia zabezpečenie stáleho zloženia vnútorného prostredia organizmu úpravou obsahu vody a solí
osmotrofný organizmus prijíma povrchom tela roztoky potravy a výživy
osmotropizmus ohyby rastlín vyvolané pôsobením osmotického tlaku
osmóza samovoľné prenikanie kvapaliny alebo plynu prepážkou do roztoku inej kvapaliny alebo plynu; prenikanie živín bunkovou membránou
ossarium kostnica
ostalgia, ostealgia bolesti v kĺboch
osteitída zápal kostí
ostentatívny nápadný, zřejmý; okázalý; zdôraznený
osteo- prvá časť zložených slov s významom kosť, kostný
osteoartritída zápal kĺbov alebo kostí
osteoartróza nezápalové degeneratívne ochorenie kĺbu a jeho okolia
osteoblast nezrelá, nediferencovaná kostná bunka
osteoblastóm nádor vytvorený z buniek majúcich charakter kostného tkaniva

osteocyt zrelá, plne diferencovaná kostná bunka
osteodýnia bolesti v kostiach
osteoektómia chirurgické odstránenie časti kosti
osteofibróm nezhubný nádor z väzivového a kostného tkaniva
osteofyt kostný výrastok
osteogenéza vznik a vývoj kostnej hmoty, kostí
osteochondróm nezhubný nádor z kostného a chrupkovitého tkaniva
osteochondrosarkóm zhubný nádor z kostného a chrupkovitého tkaniva
osteológia náuka o kostiach
osteóm nezhubný nádor kostného tkaniva
osteomalácia mäknutie kostí v dôsledku úbytku vápenných solí
osteomyelitída zápal kostnej drene
osteonekróza odumieranie kostí
osteoperiostitída zápal kostí a okostice
osteoporóza kostná atrofia, rednutie kostí vo vyššom veku
osteosarkóm zhubný kostný nádor
osteosyntéza chirurgické spájanie úlomkov kostí
osteotómia chirurgické preseknutie kosti
ostéria malá krčma, krčmička
ostinato v hudbe: stále opakovanie tej istej témy v jednom hlase
ostitída zápal kostí
ostium otvor do srdca článkonožcov
ostrakizmus v starovekých Aténach črepinový súd; v prenesenom význame hlasovanie alebo prejavy smerujúce k vylúčeniu niekoho z nejakej činnosti
ostrakizovať vylúčiť zo spoločnosti, odsunúť stranou, ignorovať, zbaviť sa
ostrakon hlinený črep, hlinená tabuľka na písanie v antickom Grécku; pevná anorganická hmota tvoriaca rebrá mäkkýšov
osumilit vodnatý kremičitan, nerast
otalgia bolesť v uchu
otčestvo v ruskom a bulharskom prostredí meno po otcovi ako súčasť rodného mena
Othello postava z rovnomennej drámy W. Shakespeara, v prenesenom

zmysle žiarlivec

otiater ušný lekár

otiatria, **otol**ógia ušné lekárstvo

otitída zápal ucha

oto- prvá časť zložených slov s významom ucho, sluch

otoblenorea akútny zápal stredného ucha

otofón prístroj zosilňujúci zvuk pre nedoslýchavých

otolaryngológ odborník v otolaryngológii

otolaryngológia odbor, ktorý sa zaoberá krčnými a ušnými chorobami

otolit ušný kameň, teliesko v rovnovážnom ústrojenstve rýb

otolitiáza tvorba ušných kamienkov

otona druh rastliny trvalky

otoneuralgia bolesť ucha

otopexia chirurgická plastická operácia spočívajúca v pritiahnutí odstávajúcích ušnic

otoragia krvácanie z ucha

otorea výtok z ucha pri zápalových ochoreniach

otorinolaryngológ odborník na ušné, nosné a krčné choroby

otorinolaryngológia ušné, nosné a krčné lekárstvo

otoskleróza ušná choroba prejavujúca sa zmenou skladby vnútorného ucha a postupne sa zväčšujúcou nedoslýchavosťou

otoskop ušné zrkadlo na vyšetovanie ucha

otoskopia vyšetovanie ucha ušným zrkadlom

ottocento obdobie talianskeho umenia v rokoch 1800-1900

ouguiya menová jednotka Mauretánie

outlet výpredaj

outor časť lodného trupu v mieste, kde lodný trup prechádza do boku lode

output výstup, výsledok výroby; výstupná informácia, výstup dát

outsider kto stojí stranou; kto nemá nádej na víťazstvo, napr. v pretekoch; nerozhodujúci, nevýznamný subjekt; človek vyradený zo spoločnosti; niekto, s kým sa nepočíta

outsourcing zabezpečovanie pracovných síl z vonkajších zdrojov, napr. prostredníctvom agentúr prenajímajúcich brigádnikov a dočasných

pracovníkov

ouvertúra predohra; úvod, čo niečomu predchádza

ovácie okázalá verejná oslava; búrka potlesku, verejné prejavovanie nadšenia

ovál krivka alebo plocha vajcovitého tvaru

ovariálny vaječníkový

ovariektómia chirurgické odstránenie vaječníka

ovariola trubica, v ktorej sa u hmyzu tvoria a dozrievajú vajíčka

ovaritída zápal vaječníka

ovárium vaječník; semenník rastlín

overal ochranný pracovný odev, kombinéza

overlock endlovací, obnitkovávací stroj

oviari-, **ovario-** prvá časť zložených slov s významom vaječník, vaječníkový, vajce

ovicíd chemický prípravok na hubenie vajíčok roztočov

ovidukt vajcovod

oviparia rozmnožovanie vajíčkami, vajcorodosť

ovipariá živočíchy rozmnožujúce sa vajíčkami

ovipozícia kladenie vajíčok

ovium zrelá vajcová bunka

ovocyt bunka vznikajúca pri dozrievaní vajíčka, oocyt

ovogamia spojenie samčej a samičej gaméty

ovogenéza vznik a vývoj vajíčka

ovoglobulín globulín, ktorý sa nachádza v bielku vajca

ovoid rotačné teleso, ktorého poludník je vajcovitého tvaru

ovula rastlinné vajíčko v semenníku; druh morského mäkkýša

ovulácia pravidelné uvoľnenie zrelého vajíčka schopného oplodnenia z vaječníka

ovulum vajíčko rastliny; vajíčko

ovum vajíčko, dozretá vajcová bunka človeka alebo živočícha

oxacilín druh antibiotika

oxford silná porézná bavlnená tkanina, pruhovaná alebo kockovaná, s panama väzbou, používaná na šitie košiel a haleníek; najstarší stratigrafický stupeň hornej jury

oxid kysličník, zlúčenina chemického prvku s kyslíkom
oxidácia okysličovanie, zlučovanie s kyslíkom
oxidant okysličovadlo; látka schopná oxidovať inú látku
oxidovať okysličovať (sa)
oxy- prvá časť zložených slov s významom kyslík, kyslý
oxybióza život v kyslíkovom prostredí; vdychovanie kyslíka
oxycefália deformovaný tvar lebečnej dutiny človeka
oxygén, oxygenium kyslík, značka O
oxygenácia okysličenie
oxygenium prvok kyslík
oxygenoterapia liečba kyslíkom
oxymeter prístroj na meranie obsahu kyslíka v krvi
oxymóron básnický prívlastok významom zdanlivo odporujúci významu slova, ktoré rozvíja
oxymoron spojenie zdanlivo si odporujúcich slov
oxytetracyklín druh antibiotika
oxytocín hormón zadného laloku hypofýzy, používaný v pôrodníctve
ozaéna chronická choroba nosnej dutiny
ozo- prvá časť zložených slov s významom vzduch
ozón bezfarebný plyn s tromi atómami kyslíka vznikajúci z kyslíka účinkom elektrického výboja; čistý, sviežy vzduch
ozonizácia dezinfikovanie vody alebo vzduchu pridávaním ozónu, premena kyslíka na ozón
ozonizátor prístroj vyrábajúci ozón
ozono- prvá časť zložených slov s významom ozón, ozónový
ozonolýza štiepenie organickej zlúčeniny ozónom
ozónometer prístroj na meranie množstva ozónu vo vzduchu
ozonometria meranie množstva ozónu v zemskej atmosfére
ozonosféra časť stratosféry s vysokou koncentráciou ozónu

P

P značka pre fosfor; vo fyzike značka pre poise, značka pre peta-; medzinárodný symbol na textíliach upozorňujúci na možnosť čistenia iba benzínom a tetrachlóretylénom (perchlóretylénom)

p značka pre pond

pa- predpona s významom nepravý, falošný, lživý, zvyškový

Pa značka pre pascal

paakt úplne zmätočný, neplatný právny akt

pacatamente, pacato v hudbe: pokojne, kľudne, mierne

pacemaker prístroj stimulujúci činnosť srdca elektrickými impulzmi; kardiostimulátor

pacient chorý človek v lekárskej starostlivosti, osoba, ktorá sa lieči

pacifický mierny, mierumilovný; tichomorský

Pacifik Tichý oceán

pacifikácia upokojenie, uzmierenie, uvedenie do stavu pokoja

pacifizmus hnutie vystupujúce proti vojne, aj obrannej a oslobodzovacej

paciscent zmluvná strana; jeden z účastníkov zmluvy

pactum de contrahendo zmluva o budúcej zmluve, v ktorej si účastníci sľubujú plnenie určitej povinnosti, ale až po podpísaní ďalšej zmluvy

pačok vápenné mlieko

pačuli tropický vždyzelený ker, z ktorého sa získavajú silice používané pri výrobe parfumov

padok, paddock priestor, kde sa zhromažďujú závodné kone pred dostihom

padovana taliansky radový tanec zo 16. storočia, pavana, paduana

padre otec; oslovenie katolíckeho kňaza

padrone taliansky hostinský, krčmár

PaeDr. paedagogiae doctor, doktor pedagogických vied

paella španielsky pokrm z ryže s mäsom, zeleninou a typickým korením

paganizmus pohanstvo

pagát tromfová karta v tarokoch

pagina číslovaná strana knihy, najmä účtovnej; číslo stránky

pagoda vežovitá chrámová stavba v juhovýchodnej Ázii, najčastejšie stojaca nad pozostatkami budhistických svätcov; čínska porcelánová figúrka s pohyblivou hlavou

pahoehoe bazická láva s mierne zvlneným, hladkým sklovitým povrchom, tzv. povrazová láva

pacht nájom veci alebo práva a zmluva o tom

pachy- prvá časť zložených slov s významom hrúbka

pachycefália skrátaná a rozšírená lebka

pachyderma hrubokožec, napr. slon

pachydermia zväčšenie objemu a stvrdnutie kože

pachymeningitída zápal tvrdej mozgovej pleny

pachyonychia zhrubnutie nechtov

pachypleuritída zápal pohrudnice

pair v stredovekom Francúzsku a doteraz v Anglicku príslušník vysokej šľachty zasadaajúci v snemovni lordov

paka juhoamerický hlodavec podobný morčat'u, aguti

paket balík, zväzok

pakfong zliatina medi, niklu a zinku; tzv. čínske striebro, alpaka

pako druh juhoamerickej lamy, alpaka

pakovať baliť; vo výpočtovej technike zhust'ovať, prevádzať dáta do zhusteného tvaru

pakt zmluva, dohoda, najčastejšie medzinárodná

paladín jeden z dvanástich členov kráľovskej družiny Karla Veľkého; v prenesenom zmysle ochranca, zástanca, verný sprievodca, poradca

paládium chemický prvok, kujný kov striebornobielej farby, značka Pd; náboženský predmet, ktorý chráni mesto a krajinu, pôvodne posvätná soška bohyně Pallas Atény

palamída tuniakovi podobná ryba tropických morí

palatála palatálna hláska (artikulovaná na paláte, na podnebí)

palatalizácia mäkčenie hlásky

palatín v Uhorsku najvyšší dvorný úradník, zástupca panovníka, najvyšší

veliteľ vojska

palatinálny týkajúci sa podnebia (v ústach)

palatolália choroba reči, huhňavosť

palatoplastika plastická operácia rúžštetu podnebia

palatoschíza vrodený rúžštet podnebia

palatum podnebie (úst)

palcát stredoveká krátka zbraň; odznak hajtmanov; odznak richtárskej moci

palearktický, paleoarktický vzťahujúci sa k severnej časti Starého sveta,

teda k Európe, strednej a severnej Ázii a severnej Afrike

paleo-, pale- prvá časť zložených slov s významom dávny, starý

paleoantropológia náuka o pravekom človeku

paleobiológ znalec paleobiológie

paleobiológia náuka o predvekých organizmoch, súčasť paleontológie

paleobotanik odborník v paleobotanike, znalec predvekých rastlín

paleobotanika náuka o vyhynutých predvekých rastlinách

paleocén najstaršie oddelenie starších treťohôr, paleogénu

paleofytológia náuka o vyhynutom predvekom rastlinstve, paleobotanika

paleogén staršie treťohory

paleografia náuka o vývoji písma a o starých textoch

paleoklíma podnebie Zeme v najstarších časoch jej existencie

paleolit staršia doba kamenná

paleontológ znalec vyhynutých rastlín a živočíchov, odborník v paleontológii

paleontológia náuka o vyhynulých živočíchoch a rastlinách uplynulých geologických období skúmajúca skameneliny, paleobiológia

paleotyp prvotlač, kniha vytlačená pred rokom 1500, inkunábula

paleozoikum prvohory; doba pravekého živočíšstva

paleozoológ znalec vyhynutých živočíchov, odborník v paleozoológii

paleozoológia náuka o vyhynutých živočíchoch

palestra, palaistra staroveká zápasnícka škola; cvičisko, zápasište; pálka

paleta maliarska doska na miešanie farieb; technický obal na prepravu tovaru a mechanickú manipuláciu s ním; bohatá ponuka; slangovo: vysoký účet, vysoká cena tovaru alebo služby

paletizácia doprava a skladovanie tovaru na paletách, zavádzanie tejto metódy

paletka lovecká trofej z pierok

paleto polodlhý dámsky plášť

paliatívum liek alebo prostriedok zmierňujúci bolesť, ktorý však neodstraňuje jej príčinu

palilália chorobné opakovanie rovnakej vety alebo slova

palilógia opakovanie rovnakých slov na konci jedného a na začiatku druhého verša, epanastrofa

palimpsest rukopis písaný na pergamene na mieste zoškriabaného pôvodného textu; zlyhanie pamäte po nadmernej konzumácii alkoholu

palindróm slovo alebo niekoľko slov znejúcich pri čítaní spredu aj zozadu rovnako, napr. krk

palingenéza vývoj, pri ktorom sa objavuje charakter predkov v nasledujúcich generáciach; roztavenie horniny na magmu a jej opätovné stuhnutie na horninu žulovitého vzhľadu

palisády hradba z kolov, kolová hradba

palisander tvrdé a ťažké hnedočervené až fialové drevo niektorých tropických stromov, rosewood

pallium, pallium starorímsky voľný plášť; stredoveký korunovačný plášť cisárov; pápežská alebo arcibiskupská biela ramenná páska; úzky posvätený prapor, ktorý sa vyvinul z rovnomeného cirkevného symbolu

palla starorímsky zriasnený ženský odev

palma tropická a subtropická stromovitá rastlina s vejárovitými neopadávajúcimi listami

palmáre odmena právnomu zástupcovi alebo obhajcovi

palmíra vysoká tropická palma s vejárovitými listami, rozšírená v Indii

palmitín zlúčenina kyseliny palmitovej s glycerínom

paloš sečná a neskôr aj bodná zbraň, ťažký jazdecký meč s ostrím na jednej strane a s ochranným košom

palpa čuchový a hmatový orgán hmyzu

palpabilný hmatateľný, citlivý na pohmat

palpácia lekárske vyšetrenie hmatom

palpebra mihalnica

palpitácia subjektívne nepríjemne vnímané búšenie srdca

palpovať vyšetrovať pohmatom

palygorskit vodnatý kremičitan horečnatý, nerast

pamflet ostro polemický leták, hanopis

pampa argentínska step s prevahou suchomilných tráv

pampero silný studený južný vietor na juhoamerických pampách

pan- predpona s významom všetko, celý

pan šimpanz

Pan v starogréckej mytológii boh plodovej sily, lesov a stád, rád naháňal ľudom strach, odtiaľ výraz panický strach

panacea domnelý alchymistický všeliek; zázračný liek na všetky choroby

panama hladká mäkká tkanina s rovnomernou väzbou; slamený klobúk

panaríciom hnisavý zápal kožného a podkožného tkaniva prstov

panašovanie dvoj- alebo viacfarebné pruhovanie alebo škvrnitosť zelených častí rastlín

pancier kryt tela niektorých druhov živočíchov, najmä hmyzu; brnenie

pancierniček malá sladkovodná ryba pochádzajúca z Južnej Ameriky, u nás chovaná v akváriách

panciernik druh roztoča

pancytopénia pokles množstva krviniek v krvi, napr. pri leukémii

pañčašila päť zásad mierového spolužitia vyslovených roku 1955 indickým premiérom Néhrúom: nacionalizmus, internacionalizmus, demokracia, sociálny blahobyt, viera v Boha

pančenláma spolu s dalajlámom duchovná hlava Tibetu

panda prísne chránená dlhosrstá medvedíkovitá šelma žijúca v lesoch himalajskej oblasti

pandán proťajšok, doplnok, pendant; tropický strom alebo ker s voňavými kvetmi a dlhými listami

pandántiv, pendentív konštrukčný prvok sprostredkujúci prechod zo základne do klenby kopule

pandémia nákaza rozšírená na väčšej časti sveta, veľká epidémia

pandemónium v starovekom Grécku súhrn zlých duchov, démonov; sídlo démonov, chrám určený všetkým nadpozemským silám, ich vláda

pandermit vodnatý boritan vápenatý, nerast

pandit čestný titul indického bráhmanského učenca

pandora malý brnkací nástroj, talianska lutna alebo mandolína

Pandora v starogréckom bájosloví žena prinášajúca nešťastie

Pandorina skrinka prameň všetkého zla a biedy, podľa starogréckej báje o skrinke, ktorú dostala Pandora od bohov a z ktorej vypustila na svet utrpenie a biedu

panegyrika chváloreč, oslavný prejav

panel plošný stavebný diel, najčastejšie betónový; rozvodná doska; montážna doska nejakého prístroja a pod.

panem et circenses chlieb a hry; heslo starorímskych vládcov na utlmenie nespokojnosti ľudu

panendoskop prístroj na vyšetrenie močovej rúry a močového mechúra

panenteizmus názor na svet ako stelesnenie boha

panfóbia chorobný strach zo všetkého, z akéhokoľvek vzruchu v okolí, pantofóbia

pangenéza Darwinova hypotéza o tom, že vlastnosti organizmu sa prenášajú na potomstvo malými čiastočkami, ktoré nazval gemulami

pangermanizmus nemecká teória aj prax usilujúca pod zámkou zjednotenia všetkých Nemcov o ovládnutie susedných, predovšetkým slovanských národov

panhelénsky týkajúci sa celého Grécka, všetkých Grékov

panchart, parchant nemanželské dieťa; posledný riadok odstavca prevedený na prvý riadok ďalšej stránky, kde zostáva samotný

panchromatický citlivý na všetky druhy svetelného žiarenia

panika zdesenie, zmätok, strata rozvahy; nekontrolovateľný a nezvládateľný zmätok veľkého davu ľudí

panikulitída zápal podkožného tukového tkaniva

pankarditída zápal vrstiev srdcovej steny

pankreas slinivka brušná, podžalúdková žľaza

pankreatektómia chirurgické vybratie podžalúdkovej žľazy

pankreatín enzým produkovaný podžalúdkovou žľazou

pankreatitída zápal pankreasu

pankreatolitiáza tvorba kamienkov v podžalúdkovej žľaze

panmyelopatia zastavenie tvorby kostnej drene
pannerone taliansky syr, veľmi podobný gorgonzole
panó doska, výplň, výplňkový dekoratívny obraz, panel; rovné sedlo krasojazdcov
panoftalmia hnisavé zápalové ochorenie oka
panón oblastný stupeň stredného miocénu
panónska oblasť Malá a Veľká uhorská nížina so suchomilnou vegetáciou; pusta
panoptikum zbierka zaujímavostí; múzeum voskových figúr slávnych osobností; divadlo rozmanitostí
panoráma široký rozhľad, vyhládka; celkový pohľad na krajinu; veľký kruhový obraz; kruhové kino
panorámovanie postupné posúvanie obrazu na získanie vizuálneho dojmu laterálneho pohybu obrazu
Panova flauta hudobný nástroj zložený z píšťal, syrx
panslávizmus osvietenské liberálne hnutie usilujúce o zjednotenie slovanských národov, neskôr nacionalistický smer pod vedením ruských cárskeho kruhov
pansofia všeobecná múdrosť a vzdelanosť; v 16. a 17. storočí pokusy o spojenie vedy a náboženstva do jednej vedy; podľa J. A. Komenského súborné encyklopedické vedomosti
panspermia názor o pôvode života na Zemi prenesením mikroorganických zárodokov z vesmírneho priestoru
panspermizmus hypotéza o prenose zárodokov života medzi kozmickými telesami, panspermia
pánt okenný alebo dverný záves; popruh
panta pléré theón všetko je plné bohov, východisko panteizmu
panta rhei všetko plynie, všetko sa mení, svet je v neustálom pohybe, výrok starogréckeho filozofa Heraklita
pantaleon kladivkový cimbal zo 17. storočia, predchodca kladivkového klavíra
Pantalone v starotalianskej commedia dell'arte postava nedôverčivého bohatého a často vytrestaného starca
pantalóny dlhé nohavice, ktoré prišli do módy za francúzskej revolúcie

v 18. storočí

panteizmus učenie o jednote boha a prírody
pantenol prípravok obsahujúci pantoténovú kyselinu, používa sa pri liečbe popálenín a v kozmetike
panteón antický chrám zasvätený všetkým bohom; miesto na pochovávanie slávnych ľudí; sieň so sochami slávnych osôb národa; súbor bohov jedného náboženstva
panter leopard
panto- prvá časť zložených slov s významom Všetko dobré praje
pantofág živočích, ktorý sa živí všetkými druhmi potravy, všežravec
pantograf zariadenie na mechanické zväčšovanie obrazov a nárysov; zberač prúdu elektrických vozidiel
pantomíma štylizovaná umelecká nemohra
panychída grécko-pravoslávne nočné bohoslužby; pravoslávna omša za zosnulého; smútočná slávnosť, tryzna
panzootia rýchlo sa šíriaca nákaza postihujúca zvieratá na veľkom území
papagáj tropický vták so silným zobákom a pestrofarebným perím
papacha vysoká kožušinová čiapka, baranica
papaín enzým rozkladajúci bielkoviny na peptidy
papája, papaya strom veľmi podobný palme, pestovaný v tropickom pásme pre dužinaté jedlé plody
papaláš žargónové pomenovanie vysokého funkcionára alebo úradníka
papalizmus pápežský princíp katolíckej cirkvi
papaverín alkaloid obsiahnutý v ópiu
paperback kniha, spravidla menšia, v mäkkej väzbe, brožúra
papila jednobunkový útvar vytvorený zdurením pokožky, jej vydutím, kožná bradavka; bradavičnatý výrastok
papilitída zápal papily zrkovitého nervu
papilokarcinóm zhubný papilóm v močových cestách
papilóm druh nezhubného nádoru
papilovitý bradavkovitý
papiros cigareta s náustkom
papizmus pápežstvo; pápeženectvo
papovavír živočíšny vírus spôsobujúci nádorové ochorenia

pappenheimskí vojaci pluku generála Pappenheima v tridsaťročnej vojne; súvisí s výrokom Valdštejna „poznať svojich pappenheimských“, čiže vedieť, čo v kom je, nerobiť si ilúzie

paprikáš pokrm z kúskov mäsa dusených na paprike a podliatych smotanou

papula kožný pupenec, pľuzgier

papyrus šachor, vodná rastlina nílskej delty; zlepené prúžky listov tejto rastliny používané v starom Egypte ako materiál na písanie; rukopis písaný na papyruse

par avion lietadlom, letecky (medzinárodné označenie listových zásielok)

par excellence vynikajúci; predovšetkým, hlavne, absolútne; v pravom zmysle slova

par exemple napríklad

para orech olejnaté semeno juvie, juviový orech

para- prvá časť zložených slov s významom vedľa, spolu, pri; v lekárskejších názvoch vo význame odlišný, nenormálny; v chemických názvoch odvodený; parašutistický

parabelum, parabellum druh automatickej pištole

parabióza experimentálne spojenie niekoľkých organizmov do jedného celku a ich súžitie

parabola geometrický útvar, jedna z kužeľosečiek; v štylistike podobnosť, básnické prirovnanie

parabúlia chorobné potláčanie slobodného konania

paracentéza operatívne prepichnutie ušného bubienka

paráda nádhera, krása; prehliadka

paradentálny vzťahujúci sa na okolie zuba

paradentóza chronická choroba ďasien v okolí zubov

paradesant výsadkár, parašutista

paradesantný výsadkový

paradigma vzor, príklad; svet ideí v platónskej filozofii

paradox protizmyslové tvrdenie, také, čo odporuje zdravému rozumu; nepravdepodobnosť

parafa podpisová značka alebo skratka

parafernálny vedľajší

parafín zmes vyšších uhl'ovodíkov, bezfarebná alebo biela hmota používaná na výrobu sviečok a v kozmetike; nasýtený alifatický uhl'ovodík, alkán

parafráza voľné spracovanie, voľný výklad, vyjadrenie rovnakého obsahu inými slovami alebo prostriedkami; v umení voľné spracovanie cudzej predlohy

parafrázia chorobné preriekavanie sa

parafrénia duševná porucha, scestné myslenie, zblúdilosť

paragán slangovo: parašutista, výsadkár

paraganglión uzlík tvorený chromatofínnymi bunkami u prednej aorty

paragenéza spoločenstvo minerálov vytvorené jedným nerastotvorným procesom; plodnosť medzi rodičovskými formami a inak neplodným hybridom

parageuzia chuťová porucha, kvalitatívne zmenená chuť

paragliding parašutistická disciplína, plachtenie so špeciálne upraveným padákom

paragnóza porucha schopnosti poznávať zmyslami; poznávanie predmetov bez účasti zmyslov; jasnovidnosť

paragon účtenka, pokladničný blok, potvrdenka o platbe

paragonit sodná sl'uda

paragraf odstavec, článok, oddiel; vymedzená a číslom označená časť zákona, právnej normy alebo odborného spisu; grafická značka pre odstavec

paragrafia porucha schopnosti písať

paragram slovná hračka vytvorená zámenou alebo vypustením písmena

parachromatizmus farbosl'eposť

parachronizmus prenesenie dátumu nejakej udalosti do neskoršej doby

parainfekcia choroba nasledujúca po inom infekčnom ochorení

parakaučuk brazílsky kaučuk

parakinéza chorobná porucha koordinácie pohybov

parakláza trhlina v hornine vyvolávajúca pohyby vrstiev

paralália porucha reči, nahradzovanie správnej hlásky inou

paralaxa odchýlka, úchylka; uhol, pod ktorým sa z hviezdy javí polomer zemskej dráhy; určenie a údaj vzdialenosti hviezd; uhol, ktorý zvie-

rajú smery vedené z dvoch rôznych miest priestoru k pozorovateľnému telesu; zdanlivý rozdiel polohy predmetu vzhľadom k pozadiu pri pozorovaní z dvoch rôznych miest

paralela rovnobežka; prirovnanie, obdoba, podobnosť; príklad

paralelka vedľajšia, bočná trieda; pobočné zariadenie

paralelný rovnobežný, súbežný

paralexia zámena slov pri čítaní

paralipomeon dodatok, doplnok

paralogizmus chybný záver; nesprávny názor vyplývajúci z neznalosti veci

paralues štvrté štádium syfilisu

paralytický týkajúci sa paralýzy, paralytika

paralýza ochrnutie rúk alebo nôh; ochrnutie, ochromenie; strata citlivosti orgánu

paralyzátor chemická látka brzdiaca pôsobenie enzýmov; obranné zariadenie vydávajúce elektrický výboj paralyzujúci zasiahnutú osobu

paralyzovať ochromiť, oslabiť, urobiť neúčinným

paramagnetizmus zmagnetizovanie látok tak, že ich atómy majú nenulový magnetický moment

parameter pomocná premenná veličina v matematike; vyznačený úsek na kryštálových osiach; veličina udávajúca určitú základnú hodnotu výrobného procesu, zariadenia a pod. (napr. výkonnosť)

paramímia neschopnosť vyjadriť emócie primeranou mimikou

paramnézia porucha pamäti; spomínanie na udalosti, ktoré sa nestali

paramorfóza nahradenie jednej látky v hornine inou s rovnakým zložením; zmena štruktúry nerastov bez zmeny ich chemického zloženia

paramos v Andách náhorná plošina polopúštného charakteru, bez stromov

paramyxovírus vírus vyvolávajúci osýpky a zápalové ochorenia pľúc a priedušiek u detí

paranefritída zápal tkaniva v okolí obličky

parangon písmo o veľkosti 18 bodov

paranoidita vznik paranoidných príznakov

paranoik človek postihnutý paranojou

paranoja duševná choroba vyznačujúca sa bludnými predstavami, stihomamom, podozrievavosťou alebo žiarlivosťou pri plnom zachovaní intelektu

paranomia rozpor v zákonoch; protizákonnosť

paranormálne javy vedecky nevysvetliteľné javy a udalosti, využívané v rámci okultizmu

paranormálny mimo normality, neobyčajné schopnosti, napr. vnímanie

paraparéza čiastočné ochrnutie dolných končatín

parapet spodná plocha okenného otvoru; zábradlie; nízky múrik slúžiaci ako zábradlie

paraplégia obojstranné úplné ochrnutie dolných končatín

pararenálny nachádzajúci sa v okolí obličky

pararotacizmus nesprávna výslovnosť hlásky r

parasigmatizmus neschopnosť správne vyslovovať sykavky a ich nahradzanie inými hláskami

parasyfilis štvrté štádium syfilisu

parasymbióza spolužitie lišajníkov s hubami

parasympatikus časť autonómneho nervstva vystupujúca z chrbtice

parasystólia srdcová arytmia

parašutista výsadkár

parašutizmus zoskoky z výsadkového lietadla s použitím padáka

parataxia vetná súradnosť

parathormón hormón bielkovinovej povahy, regulujúci hladinu vápnika v organizme

parathormón hormón regulujúci hladinu vápnika v organizme

parátny pohotový, pripravený, okamžite použiteľný

paratónia neschopnosť uvoľniť svalstvo

paratrofia cudzopasníctvo

paratyfus infekčné črevné ochorenie s miernejšími príznakmi ako týfus

paratyreoidea prištítna žľaza

paraumbulikálny nachádzajúci sa v oblasti pupku

paraván španielska stena, ochranná stena, zástena

paravenózný nachádzajúci sa pri žile

parazit cudzopasník; rastlina alebo živočích využívajúci ako zdroj potra-

vy iné organizmy

parazitárny vyvolaný, spôsobený parazitmi

parazitémia preniknutie parazitov do krvného obehu pri niektorých chorobách, napr. malárii

parazitizmus súžitie dvoch organizmov, z ktorých jeden organizmus využíva druhý; cudzopasníctvo, príživníctvo

parazitný živiaci sa na úkor iného, cudzopasný

parazitocenóza koexistencia viacerých cudzopasníkov žijúcich v jednom hostiteľskom organizme

parazitofauna cudzopasné živočíchy

parazitofóbia chorobný strach z cudzopasníkov

parazitológ znalec cudzopasníkov, odborník v parazitológii

parazitológia náuka o cudzopasníkoch v organizmoch rastlín, živočíchov a ľudí

parazitovať priživovať sa, cudzopasiť na niekom alebo na niečom

parazol dáždňik, slnečník

parbleu dočerta; hrom a peklo....

parcela pozemok, najmä stavebný

parcelovať deliť pozemky

parciálny dielčí, čiastočný

pardál čierny panter, čierny leopard

pardon prepáčenie, odpustenie, milosť; žiadosť o dovoľenie; ospravedlnenie

parduna zadné a postranné lano na výstuhu s'ťažňov, súčasť pevného lanovia plachetnice

pare jedna z dvoch alebo niekoľkých rovnakých listín, rovnopis, prepis, kópia

pareidolia optický klam, zrakové vnímanie, kedy je vnem dotváraný v neskutočnej podobe

pareja malá motorová rybárska loď s vysokým voľným okrajom a rahnami na sušenie sietí

parekia súžitie dvoch druhov živočíchov, keď jeden vyhľadáva iného, ktorý mu poskytuje ochranu

parémia porekadlo, príslovie

parenéza povzbudzujúca reč

parenchým hubovité tkanivo orgánov živočíchov; epitelové tkanivo orgánov človeka; pletivo rastlinných buniek

parenklízia, parenklíza odchýlka, odklon

parentálny podávaný vnútrožilovo a vnútrošvalovo, napr. infúzia; rodičovský; taký, ktorý slúžil na kríženie

parentela príbuznosť prostredníctvom rovnakého predka

parentéza vsuvka, vložka; veta gramaticky nezačlenená do inej vety; zátvorka

parere odborný posudok; znalecké dobrozdanie

parergický vedľajší, dodatkový

parergon drobný príspevok, dodatkové dielo; výzdoba v rohoch starých máp

pareúnia pohlavný styk

paréza čiastočná strata hybnosti, neúplná obrna

parfém, parfum vôňa; voňavka

parfors, parforse, parforsný hon poľovačka na koňoch; hon na vysokú alebo čiernu zver

pargasiť nerast nachádzajúcich sa vo vápencoch

pari burzový kurz cenného papiera zhodný s jeho menovitou hodnotou

pária vydedenec; utláčaný, bezprávny človek; v Indii príslušník najnižšej spoločenskej vrstvy, kasty nedotknuteľných

pariácia zaplatenie dlhu

paricídium otcovražda

Paridov súd v starogréckej mytológii rozhodnutie Parida (Paris), v spore troch bohýň o krásu dal jablko bohyni Afrodite

parietálny bočný, postranný; týkajúci sa temennej kosti, temenový, nachádzajúci sa pri hornej strane hlavy; nachádzajúci sa na stene hrudníka a pľúc

parírovať odraziť ranu, odkryť; odblaniť mäso, odstrániť z neho tuk; čeliť, odpovedať; poslúchnuť, podrobovať sa, vyhovieť niekomu

parišad rada dvorných hodnostárskych v Indii počas maurskej nadvlády

parita rovnosť, rovnoprávnosť, rovnakosť, rovnocennosť; rovnaký počet; zmenný pomer mien dvoch štátov; počet pôrodov

Parížska komúna obdobie revolučnej vlády parížskych robotníkov v roku 1871

parka dlhšia športová bunda s kapucňou

parkán priestor medzi dvomi hradbami; priestor medzi hradbami a domami v stredovekých mestách a hradoch; ohrada, plot

parket prízemná časť divadelného hľadiska, kina a pod.; tanečný priestor; oddelené miesto pre burzových maklérov na burze

parking parkovisko, parkovanie

parkinsonizmus Parkinsonov syndróm; stav po zápale mozgu charakterizovaný stuhnutosťou svalstva, nesprávnym držaním tela a mimovoľnými pohybmi rúk alebo nôh

parkúr jazdecká dráha s rozostavanými prekážkami

parlament snem, snemovňa, národné zhromaždenie; najvyšší zastupiteľský orgán

parlamentár vyjednávač medzi bojujúcimi stranami; hovorca, prostredník medzi spornými stranami; člen parlamentu

parlamentarizmus metóda štátnej moci, keď parlament má dominantné postavenie vo vzťahu k výkonnej moci; parlamentná demokracia

parlando v hudbe: hovorene; skôr hovoriť ako spievať; spievať hovoreným hlasom

parlér rečník, hovorca

parmezán, parmazán tvrdý taliansky a švajčiarsky syr s malým obsahom vody, ktorý sa veľmi ťažko krája, ale je veľmi trvanlivý

parmica ryba teplých morí

Parnas grécke pohorie, na ktorom podľa starogréckych báji sídlili básnici a Múzy; v prenesenom význame poézia, básnici

parnasizmus francúzsky literárny smer 2. polovice 19. storočia

paródia zosmiešňujúce napodobňovanie vážneho diela; smiešne napodobňovanie pohybov a spôsobu reči známej osoby; čo je smiešne podobné niečomu inému

parodont závesný aparát zuba, tkanivo okolo zuba

parodontológia súčasť stomatológie, ktorá sa zaoberá liečbou ústnych tkanív

parodontóza chronický zápal tkanív v okolí zubov

parochňa falošná vlasová pokrývka hlavy

parola heslo, najmä vojenské; nezaručená správa, vymyslená informácia

paronomázia hromadenie slov odvodených z rovnakého základu, podobne znejúcich

paronychia zápal nechtového lôžka

paronymon, paronymum slovo vonkajšou podobou podobné inému, ale významom odlišné

parorexia zvláštna chuť na niektoré druhy jedál a ich neobvyklé kombinácie, napr. v tehotenstve

parosmia, parozmia chorobná porucha čuchu

parotída, parotis príušná žľaza

parotis príušná žľaza

parotitída zápal príušnic, mumps

paroxyzmus prudký záchvat choroby; silný záchvat; zvýšená horotvorná a sopečná činnosť, neočakávaný výbuch sopky

pars časť (na receptoch), diel

pars pro toto stylistické použitie dielčieho slova na označenie širšieho pojmu (napr. chlieb namiesto výživa, obživa)

parsek, parsec jednotka dĺžky vyjadrujúca astronomické vzdialenosti; vzdialenosť, z ktorej polomer zemskej dráhy – orbity – má rozmer jednej oblúkovej sekundy

parsonit fosforečnan uranylu a olova, nerast

part notový zápis jedného hlasu skladby, partes; divadelná alebo filmová rola

partaj slangovo: politická strana

partajník slangovo: príslušník politickej strany, pred rokom 1989 Komunistickej strany

parte úmrtné oznámenie

partenogamia spojenie dvoch samičích gamét

partenogenéza narodenie z panny; samoplodenie; vývoj vajíčkovej bunky na nový organizmus bez oplodnenia spermiov

partenokarpia vytvorenie plodu rastliny bez oplodnenia vajíčkovej bunky a vývoja zárodka, bezsemennosť

parter prízemná časť hľadiska kina alebo divadla; prízemie budovy;

v športovom zápase podpor kľačmo

partia úryvok, časť; jednotlivá hra, napríklad šachová alebo kartová;

v prenesenom význame partner pre výhodný sobáš

participácia účasť, podiel na niečom

participium prídavné

partikula kúsok, diel, časť, častica; gramatická častica

partikularizmus odstredivá snaha; úsilie o čo najmenšiu závislosť na ústrednom orgáne; zdôrazňovanie časti na úkor celku; drobná snaha vo verejnom živote; odštiepenectvo

partikulárny čiastočný; miestny; špeciálny; sebecký, individuálny

partitívny delivý, deliaci, čiastočný

partitúra podľa presných pravidiel usporiadaný notový záznam všetkých orchestrálnych alebo zborových hlasov na jednej strane notového papiera so samostatnými osnovami pre jednotlivé hlasy

partner spoločník, účastník, spoluhráč, protihráč, tanečník; druh, manžel

parton vo fyzike hypotetická elementárna častica

partus pôrod

partý, party večierok, spoločnosť, žúr

parvenu zbohatlík; obmedzený povýšenec

parvoviróza nebezpečné infekčné ochorenie psov

parvovírus neobalený vírus spôsobujúci niektoré ťažké ochorenia, pôvodca zápalových ochorení tráviaceho traktu

pas de deux v balete tanec v páre, vo dvojici

pas de quatre v balete tanec vo štvorici, štyroch tanečník

pas úradný preukaz alebo oprávnenie, cestovný doklad; dlhšia kolmá prihrávka; hláška v kartách o vynechaní hry; tanečný krok; priesmyk, prechod horským sedlom; krátky banský úsek, najmä na vetracie účely

pasant chodec, okoloidúci, prechodný návštevník, prechodný hosť

pasát stály vietor vanúci od obratníkov k rovníku severozápadným alebo juhozápadným smerom

pasáž prechod, prejazd, priechodný dom; veľkomestský prechod s obchodmi, kinami a zábavnými podnikmi; úryvok z diela; rýchly rad tónov; prechod súhvezdia poludníkom

pasážier cestujúci

pascal jednotka pre tlak

pasé odbyť, minulý, neaktuálny, bezpredmetný

pascha židovský sviatok; pravoslávna Veľká noc; veľkonočný tvarohový pokrm

pasia vášeň, nadšenie, záľuba, koníček

pasians zábavná kartová hra, ktorú hrá jednotlivec sám na skrátenie dlhej chvíle; ľahké liate sladké pečivo

pasiónál zbierka legend zo života cirkevných mučeníkov

pasivita trpnosť, nečinnosť, nebojovnosť, neaktívnosť, ústupčivosť; záporná neúčasť na verejnom dianí; neschopnosť niektorých kovových prvkov rozpúšťať sa v kyseline

pasívny kov ťažko reaguje so svojim činidlom

pasívum trpný rod sloves; dlh, prevaha záväzkov nad pohľadávkami; nedostatok

paso doble moderný rýchly spoločenský tanec španielskeho pôvodu štylizujúci pohyb matadora v aréne

pasovať povýšiť do rytierskeho stavu, povýšiť; slušať, padnúť, hodiť sa, vojsť sa; zasadzovať, napr. obraz do rámu

pasparta biely papierový rám medzi obrazom a dreveným rámom, obruba; vystužená lemovka dámskych šiat

passport cestovný pas; sprievodný list

passim tu a tam, rôzne, na rôznych miestach; široko a dlho (pri citovaní textov)

Passionara, La vášnivo oddaná, odvážna; čestný prívlastok španielskej revolucionárky Dolores Ibarruri

passionato v hudbe: vášnivo

pastel jemná farebná kresliarska krieda; dielo vytvorené technikou farebných kried

pastelová farba jemná, ľahkých svetlých odtieňov

pasterizácia konzervovanie tekutín, napr. mlieka ohriatím na určitú teplotu s cieľom zlikvidovať choroboplodné zárodky

pasterizácia spôsob konzervácie potravín, najmä mlieka, krátkodobým zahriatím pod bod varu

pastilka liek alebo liečivý prípravok spravidla okrúhleho tvaru, tabletká
pastis bezfarebný francúzsky žalúdočný likér s anízom, anízovka
pastiš napodobenina výtvarného alebo iného umeleckého diela a výrazu slávneho autora
pastofórium postranný priestor pri abside; miestnosť na úschovu hostií; výklenok v stene
pastor duchovný protestantskej cirkvi, najčastejšie evanjelickej
pastorále pastierska pieseň alebo hra; skladba oslavujúca dedinský život
pastorela vianočná pieseň; pastierska koleda
pastorok ozubené koleso s malým počtom zubov; nevlastné dieťa
pastozita nezdravá odutosť, spuchnutosť
pastózna maľba s hustým nanášaním olejovej farby
pasus krok; odstavec knihy alebo prejavu, úsek, úryvok, pasáž
paša titul vyšších tureckých úradníkov alebo dôstojníkov pridávaný za vlastné meno, najvyšší čestný osobný, teda nie dedičný titul v Osmanskej ríši; autoritatívny, namyslený, blahobytné žijúci človek rozmaznávaný ženami
pašalík hodnosť a funkcia pašu; územie v Osmanskej ríši, ktorého správcom bol paša
pašie časť evanjélií opisujúca poslednú večeru, zatknutie a súdenie Krista, jeho smrť a pohreb, pri katolíckych bohoslužbách sa čítajú alebo spievajú počas veľkonočného týždňa
paškál veľká veľkonočná kostolná sviečka
paškvil urážlivý písomný prejav, hanopis; výsmech, urážlivá a nepodarená napodobenina; umelecký brak, bezcenný výtvar
paštrnák druh zeleniny s chuťou podobnou petržlenu
pat jeden zo spôsobov zakončenia šachovej hry, nerozhodný výsledok; bezvýhodiskové postavenie
patafyzika umelecké hnutie bojujúce proti ľudskej hlúposti iróniou, satirou a výsmechom
patena, paténa miska, na ktorú sa počas omše kladú hostie
patent chránené výlučné právo na využitie vynálezu; právne chránený vynález; výsada, výhradné právo; panovnícka listina s účinnosťou zákona; lem, pružná pletenina na svetloch okolo pása a na rukávoch

patentka spínací mechanický gombík; larva pakomára žijúca vo vode
páter katolícky kňaz
paternalizmus otcovský, nadradený, ale partnerský a ochranný prístup
paternálny otcovský
paternita otcovstvo; pôvodcovstvo, autorstvo
páteroster nepretržitý osobný výťah s otvorenými plošinami, obežný výťah
patetický vzrušený, vášnivý, výrazný, citovo prehnaný, nadšený
patchwork dekoračná textilná technika založená na zošívaní kúsok látky, zhotovujú sa ňou napríklad vankúše, deky a pod.
-patia druhá časť zložených slov s významom choroba, chorobný stav, liečenie
patiens v jazykovede osoba, zviera alebo vec zasiahnutá dejom
patina zelenkavý povlak na kovových predmetoch; starobyľý vzhľad; charakteristický ráz niečoho
patio otvorený vnútorný priestor domu nadväzujúci na rímske átrium
patitul názov knihy umiestený na nepárnej strane pred titulnou stranou
patizón druh tekvice s diskovitými plodmi používanými ako zelenina
pato- prvá časť zložených slov s významom utrpenie, vášeň; značiaca vzťah ku chorobe
patofóbia chorobný strach z chorôb
patofyziológ odborník v patofyziológii
patofyziológia náuka o chorobných pochodoch a zmenách funkcií organizmu v priebehu choroby, patologická fyziológia
patogén živý pôvodca ochorenia, napr. baktéria, vírus, choroboplodný zárodok
patogenéza vznik a vývoj chorobných zmien v tele
patogénny choroboplodný, schopný vyvolať ochorenie
patografia vedný odbor zaoberajúci sa duševnými poruchami a chorobami
patológia náuka o chorobných zmenách v ľudskom organizme, náuka o chorobách; nezdravý zjav v spoločnosti
pátos vzrušený stav, prudké pohnutie mysle; vzletný spôsob prejavu
patriarcha praotec, zakladateľ rodu; v niektorých cirkvách titul najvyš-

šieho hodnostára; najstarší člen kolektívu; vážený, dôstojný starec
patriarchát rodové zriadenie s mužom ako vedúcou osobnosťou a dedičskou postupnosťou v mužskej línii; úrad a hodnosť patriarchu, územie ním spravované
patriciát zámožné mešťanstvo
patricij starorímsky príslušník mestskej rodovej šľachty, plnoprávny občan; starousadlý občan; bohatý, zámožný občan
patrimoniálny pánsky, vrchnostenský; rodový; otcovský
patrimónium dedičný rodový statok; slobodné pozemkové vlastníctvo
patriotizmus vlastenectvo, láska k rodisku
patristika odbor študujúci myslenie a teológiu cirkevných otcov
patroklinita otcovská dedičnosť
patrológia odbor teológie, ktorý sa zaoberá literárnym a historicko-kritickým štúdiom spisov cirkevných otcov
patrón ochranca, priaznivec; ochranný svätec; ochranca a podporovateľ katolíckeho kostola; náboj; čudný človek, čudák
patronát záštita; cirkevné patronátne právo nad kostolom; spolupráca dvoch kolektívov
patronymický odvodený od otcovho mena, otcovský
patronymikon, patronymikum meno odvodené od otcovho mena, zamestnania otca alebo iného mužského predka
paulínia ker rastúci v Južnej Amerike, so semenami obsahujúcimi kofeín
pauperita chudoba
pauperizácia znižovanie životnej úrovne, jej pokles; ochudobňovanie, zbedačovanie
paušál dohodnutá alebo stanovená suma na úhradu vopred presne neurčených, väčšinou pravidelných nákladov; úhrnný počet úkonov za jednotku času
paušalizovať stanoviť vo forme paušálu; všeobecne tvrdiť, zovšeobecňovať
paušálny zovšeobecňujúci; stanovený povrchno, odhadom; platený paušálom
pauza prestávka, oddych; svetlotlačová kópia originálu získaná na pauzovacím papieri

pauzovací papier, paузák priesvitný papier na kópie
páv hrabavý indický vták s korunkou na hlave a dekoratívnym chvostom, ktorý dokáže rozprestrieť do veľkého vejára
pavéza stredoveký vojenský štít; vrchný lupienok kvetov bôbových rastlín
pávia pagaštan páviový, strom so súkvetím červených kvetov, pôvodne z Ameriky
pavián mačiakovitá opica s červeným zadkom
pavilón malá záhradná besiedka, ozdobná stavba; prízemná stavba ľahkej konštrukcie na výstavné, nemocničné a iné účely; postranná časť väčšej hlavnej budovy
pavlán pavlač, balkón; mních katolíckeho rádu sv. Pavla
pax dei boží mier; v stredoveku obdobie zákazu súbojov
pax mier, pokoj; v stredoveku dočasný zákaz bitiek a súbojov
pax tecum pokoj tebe, mier s tebou
pax vobiscum mier s vami, pokoj vám; údajne pozdrav Krista jeho učeníkom, keď sa im zjavil po zmŕtvychvstaní v Jeruzaleme
pazigrafia medzinárodne uznávané a všeobecne zrozumiteľné písomné alebo číselné znaky (noty, arabské číslice a pod.)
páža mladý šľachtic žijúci na dvore iného šľachtica a konajúci tam drobné služby
Pb značka pre olovo
PCB polychlórované bifenyly
peacemaker mierotvorca, vyjednávač; kardiostimulátor
peán cievna svorka
peáž, peážna doprava vedúca čiastočne cez cudzie štátne územie; mýto, poplatok
pecorino veľmi tvrdý syr vyrábaný na Sicílii a Sardínii
pedagogika náuka o výchove a vyučovaní, metódach výučby
pedál zariadenie na prevod sily tlakom nohy, nožné riadenie, nožná páka, šlapadlo
pedant prehnane poriadkumilovný, malicherný a úzkoprsý človek; puntičkár, človek lipnúci na malichernostiach, často neprimeraného chovania

pedel zamestnanec vysokej školy sprevádzajúci akademických funkcionárov pri slávnostných príležitostiach; školník

pederast človek, ktorý sa dopúšťa pederastie

pederastia úchylná pohlavná náklonnosť muža k mužom, najmä k mladým chlapcom, homosexualita

pedestrián chodec; kto pestuje chôdzu ako šport

-pédia druhá časť zložených slov s významom výchova, nápravná výchova, liečba

pediater odborník v pediatrii, detský lekár

pediatria detské lekárstvo

pedikulóza zavšivavenie

pedikulus voš

pedikúra odborné ošetrovanie nôh, starostlivosť o nohy

pediment mierne naklonená erózna plocha pri úpäti svahov

pedipalpy druhý pár príušných končatín, napr. pavúkov

pedo- prvá časť zložených slov s významom pôda, pôdný; dieťa, detský; krok

pedobiológ odborník v pedobiológii

pedobiológia biológia dieťaťa; náuka o pôdných organizmoch; pôdna biológia

pedofil človek postihnutý pedofiliou

pedofília úchylná pohlavná náklonnosť k deťom

pedogenéza vznik a vývoj pôd z hornín; partenogenetické rozmnožovanie larválnych štádií

pedogeografia náuka o pôdných typoch

pedológia pôdoznanectvo, náuka o pôde; náuka o dieťati zo všetkých odborných hľadísk

pedometer krokomer

pedometria meranie výšky a hmotnosti detí

pedopatológia náuka o detských chorobách; defektológia

pedopsychológ odborník v pedopsychológii, detský psychológ

pedopsychológia psychológia dieťaťa

pedosféra vrchná časť zemskej kôry tvorená pôdou

pedum berla, pastierska palica nosená pri liturgických obradoch v ľavej

ruke

peeling, piling odstraňovanie kúskov odumretej pokožky krémom obsahujúcim hrubé častice

peep-show erotické predstavenie sledované priezormi v oddelených kabínkach

peer príslušník vysokej anglickej šľachty, vo Francúzsku pair

Pegas, Pegasus v starogréckom bájosloví okrídlený kôň hrdinu Persea, symbol poézie a básnikov

pegmatit žulová vyvrenina, hornina nachádzajúca sa v magmatických horninách

pejorácia zhoršovanie

pejoratívny zhoršujúci, hanlivý (výraz, veta a pod.)

pejoratívum hanlivé slovo vyjadrujúce záporný pomer, nepriateľstvo, slovo s hanlivým alebo zhoršujúcim významom

pekan orechovitý subtropický strom s plodmi nazývanými orechy puma; hikória pekanová

pekinský palácový pes dlhosrstý menší pes pôvodom z Číny

pektáza enzým obsiahnutý v ovocí, ktorý vyvoláva rôsolovenie ovocných štiav

pektín polysacharid obsiahnutý v rastlinách, spôsobuje rôsolovenie

pektináza enzým rozkladajúci pektíny

pektinizácia rôsolovenie ovocných štiav

pektorálny hrudný, prsný

pektóza pektínová látka nachádzajúca sa v dužinatom ovocí, spôsobuje rôsolovenie

pekuliárny osobitý, vlastný; odchyľujúci sa od normálu

pekuniárny peňažný, finančný, vyjadrený v peniazoch

pelagiál oblasť voľnej vody od hladiny ku dnu, svet širého mora, opak litorálu

pelagra choroba vyvolaná nedostatkom vitamínu B², tzv. lombardské malomocenstvo

pelargónia muškát, populárna okrasná rastlina

pele-mele, pel-mel všehochuť, piate cez deviate, rôznorodá zmes

pelerína plášť, pláštenka cez ramená

peleta guľovitý útvar, granula, drobná častica vytvorená peletizáciou; malá pilulka na podkožnú implantáciu

peleta malá tabletka na podkožnú implantáciu

peletizácia zbaľovanie, dražovanie (forma liekov)

pelikán bocianovi podobný vodný vták s dlhým zobákom

pelit súhrnné označenie ílovitých hornín, napr. bridlíc a ílov

pel-mel napreskáčku, piate cez deviate; zmätok, zmes

pelmeny varené taštičky plnené mletým mäsom

pelofilný, pelogénne rastliny bahenné, rastúce v bahnistej močaristej pôde

peloidy slatinné a rašelinové zeminy, bahno používané pri bahenných kúpeľoch

pelota tuhý pružný vankúšik na kýlovom páse k zatlačeniu vystupujúcich orgánov; španielska národná loptová hra; kožený čln juhoamerických Indiánov

pelotáž menej kvalitná kľbková vlna

pelotón väčšia skupina spoločne idúcich alebo bežiacich pretekárov, prípadne cyklistov

pelucidita priesvitnosť nerastov

pelucidny priehľadný, priesvitný

pelucitída priesvitnosť nerastov

pelvilitotómia chirurgické odstránenie obličkového kameňa

pelvimeter prístroj na meranie vonkajších rozmerov ľudskej panvy

pelvis panva

pemfigus kožné ochorenia neznámeho pôvodu

pemza kremičitý alebo umelý brusný materiál, sopečné sklo pórovitej až penovitej štruktúry

penále peňažná pokuta za nedodržanie zmluvy

penalta pokutový kop alebo hod v loptových hrách

penát starorímsky ochranný bôžik domova

pendentný otvorený, nevybavený, trvajúci

pendler človek dochádzajúci pravidelne za prácou cez hranice štátu

pendlovať pohybovať sa sem a tam, prechádzať

pendlovky kyvadlové hodiny

pendrek obušok; čiernohnedá až čierna gumovitá tyčinka obsahujúca rastlinný výťažok, cukrovinka; vôbec nič

pendulácia kolísavý pohyb zemskej osi

Penelopa v starogréckom bájosloví Odysseova žena, verne čakajúca na jeho návrat; v prenesenom zmysle verná žena

peneplén zarovnaná časť zemskeho povrchu s malými výškovými rozdielmi, parovina

peneseizmická oblasť oblasť s veľmi zriedkavým výskytom zemetrasení

penetrácia prenikanie, vnikanie; priechod, hĺbka; preniknutie spermie do vajíčka

penetrancia prenikavosť; ostrozrakosť

penetrantný prenikavý, napr. zápach

penicilín antibiotikum produkované niektorými plesňami a hubami, vyrobené synteticky

penicílium skupina plesní používaných na výrobu antibiotík

peninsula poloostrov

penis mužský pohlavný orgán, falus

penitencia ľútosť, pokánie

penitenciár spovedník

penitent kajúcnik

pennín zásaditý hlinitokremičitan horčíka a hliníka, nerast

penológia náuka o výkone testu

penta- prvá časť zložených slov s významom päť

pentaéder päťstenový útvar

pentafenol pesticíd na likvidáciu plesní, kvasiniek a baktérií

Pentagon budova v tvare päťuholníka, v ktorej sídlo ministerstvo obrany USA

pentagon päťuholník

pentalógia päťdielne umelecké dielo; súbor piatich umeleckých diel

pentameter druh časomerného verša

pentametrický v botanike päťpočetný

pentán nasýtený uhl'ovodík s piatimi atómami uhlíka

Pentateuch päť kníh Mojžišových Starého zákona

pentatlon klasický ľahkoatletický päťboj – beh, skok do diaľky, hod

diskom a oštepom a zápas

pentatonika päťtónová stupnica; hudobná sústava používajúca päť tónov v oktáve

pentén nenasýtený uhl'ovodík s piatimi atómami uhlíka

pentity päťmocné alkoholy

pentlandit niklová ruda, nerastný sulfid s obsahom niklu a železa

pentóda elektrónka s piatimi elektródami

pentolit trhavina zo zmesi pentitu a tritolu

pentóza cukor s piatimi atómami kyslíka v molekule

pentózan pentózový polysacharid vyskytujúci sa vo vlákninách

pentrit trhavina používaná pri výrobe rozbušiek

penumbra polotieň obklopujúci jadro slnečnej škvrny (oveľa tmavšiu umbru), svetlejšia časť slnečnej škvrny

penzia dôchodok; dávka dennej stravy poskytovaná ubytovacím zariadením

penzión ubytovacie zariadenie s celým zaopatrením

penzionát kedysi výchovný ústav, najmä pre dievčatá, s ubytovaním a celým zaopatrením

penzum presne určená pracovná úloha; množstvo denne určenej práce

peón v krajinách Latinskej Ameriky poľnohospodársky robotník

peoplemeter merač sledovanosti televíznych programov

pepermint prímies mäty piepornej

peperómia drobnokvetá rastlina tropického pásma, u nás pestovaná ako izbová rastlina

pepito, pepita drobne kockovaná látka

peplopauza horná hranica vrstvy atmosféry do výšky 1500 – 2000 metrov, v ktorej sa často vyskytuje inverzia teploty vzduchu

pepsín tráviaci enzým obsiahnutý v žalúdočných šťavách

pepsinogén bielkovina žalúdočnej šťavy, z ktorej vzniká pepsín

peptáza enzým, ktorý štiepi bielkoviny

peptický týkajúci sa pepsínu

peptid produkt štiepenia bielkovín, ktoré sú zložené z aminokyselín

peptidáza enzým vyvolávajúci štiepenie bielkovín

peptón produkt rozkladu bielkovín

peptonizácia rozkladanie bielkovín na peptóny

per acclamationem verejné hlasovanie zdvihnutím ruky, aklamáciou

per analogiam podobne, analogicky

per annum ročný, za rok, ročne

per anum konečníkom, cez konečník

per aspera ad astra drsnou cestou ku hviezdám; bojom k víťazstvu

per capita na hlavu, spravidla štatistický alebo ekonomický ukazovateľ vzťahujúci sa na jednotlivca

per conto na účet

per exemplum napríklad

per fas et nefas právom aj neprávom

per maiora väčšinou hlasov

per nefas neprávom, nedovolené

per occasionem príležitostne

per os podávaný ústami, napr. liek; ústne

per partes po častiach

per pedes pešo

per predpona s významom pre, cez, prostredníctvom, nad, celkom, veľmi, na, po

per rectum cez konečník, konečníkom

per rollam obežník; vybavenie spisu jeho rozoslaním všetkým aproban-
tom bez zvolania formálnej porady

per rollam obežníkom, vo forme obežníka, písomne

per vaginam cez pošvu, pošvou

peracidita prekyslenie žalúdočných štiav

perakútny priebeh choroby veľmi prudký

perama obchodná plachetnica v Egejskom mori

perambulátor počítač otáčok, otáčkomer

peras medzinárodná hranica, obmedzenie

perboritan zlúčenina peroxidu vodíka s boritanom

perbunan syntetický kaučuk

per cento jeden diel zo sto, stotina celku

per cento stotina celku, stý diel; číslo udávajúce počet jednotiek pripadajú-
cich na sto dielov rovnakého druhu; značka %

percentuálny stotinový, vyjadrený v stotínach, v percentách
percepčia vnímanie, vnem; zmocnenie sa
percepcionalizmus učenie, podľa ktorého je zmyslové vnímanie jediným základom celého myslenia a vedomia
perceptibilita schopnosť vnímať, vnímavosť
perceptor zmyslový orgán
percipient príjemca
perdaktília nadmerný počet prstov
pereat! nech zhynie!
peregrínny cudzí, cudzokrajný
peregrinus v rímskom práve slobodný príslušník cudzej obce, ktorej právu podliehal
peremptorický konečný, neodvolateľný, právoplatný; naliehavý
perena trvalka, trvalá rastlina
perestrojka sovietska politika prestavby hospodárskeho systému krajiny a uvoľnenia vlády jednej strany
perex úvodná, hrubo vytlačená časť článku; uvedenie
perfekcia dokonalosť; záver, zakončenie
perfekcionalizmus túžba byť dokonalý, úplný
perfektívny dokonavý (o slovese)
perfektívum dokonavé sloveso
perfektný dokončený, uzavretý, úplný; dokonalý, bezchybný
perfektum minulý tvar slovesa; slovesný čas vyjadrujúci výsledok deja; vyjadrujúci dej skončený v minulosti a zasahujúci svojimi výsledkami do prítomnosti
perfídia, perfídnosť vierolomnosť, predajnosť, hanebnosť, zrada, podlosť
perfídny zradný, vierolomný
perforácia dierkovanie, prederavenie, prevrtávanie; zúbkovanie (poštovej známky) prederavenie orgánu, napr. slepého čreva
performancia umelecké predstavenie; činnosť, prevedenie
perfundovať v medicíne: premývať
perfúzia prietok tekutiny určitým prostredím, napr. prietok krvi pečeňou alebo obličkami, absorbérom (hemoperfúzia) alebo oxygenerátorom

(mimotelový obeh pri operáciách srdca); prečistenie krvi v určitom orgáne
pergamen vyhladená jemná koža používaná kedysi na písanie, viazanie kníh a pod.; papier podobných vlastností; listina písaná na tejto kože; pevný papier neprepúšťajúci tuky a kvapaliny
pergamin tenký priesvitný papier, náhrada pergamenu
pergelácia proces zamrzávania pôdy
pergelisol trvale zamrznutá pôda, permafrost
pergola stĺpkovitá záhradná konštrukcia bez celistvého zastrešenia, hore spojené voľne stojace stĺpy, porastené popínavými rastlinami tvoricimi zastrešenie
perhoreškovať s odporom odmietať; s rozhorčením odporovať; rozhodne sa brániť; znižovať čo do významu
perhumídny nadmerne vlhký, napr. perhumídne počasie
perhydrol koncentrovaný peroxid vodíka
peri- prvá časť zložených slov s významom okolo, okolný
periaapendicitída zápal v okolí appendixu
perianálny nachádzajúci sa v okolí konečníka
periant kvetný obal, okvetie
periaortitída zápal tkaniva okolo srdcovnice
periarteriálny nachádzajúci sa v okolí tepny
periarikulárny nachádzajúci sa v okolí kĺbu
periaxiálny nachádzajúci sa okolo osi
peribola vyjadrenie myšlienky okľukou; štylistické použitie opisu
pericentrálny nachádzajúci sa blízko stredu
pericentrum bod na dráhe kozmického telesa obiehajúceho okolo iného kozmického telesa, v ktorom sú obe telesá najmenej vzdialené; bod na dráhe hviezdy, planéty a pod., v ktorom je ústrednému telesu (Zemi, Slnku a pod.) najbližšie
periculum in mora nebezpečenstvo z omeškania
pericystitída zápal v okolí močového mechúra
periderm, periderma kôra rastlín, rastlinné pletivo
peridot iný názov olivínu
peridrom v antických chrámoch chodba medzi múrom a stĺporadím

periféria okraj, obvod; okrajová časť veľkomesta
periferický okrajový, obvodový; periférny
periférny okrajový, obvodový
perifokálny nachádzajúci sa v okolí centra ochorenia
perifrastika záľuba v používaní formy opisu, opisné vyjadrovanie
perifrása opisné vyjadrenie
perigastritída zápal pobrušnice okolo žalúdka
perigeum bod, v ktorom je nebeské teleso najbližšie k Zemi, opak apogea
perigón okvetie, kvetný obal z rovnakých lístkov
perihélium miesto, kde je planéta najbližšie k Slnku, príslnie
perichondrium väzivová blana pokrývajúca chrupku; ochrupka
perikard osrdcovník, väzivový vak obklopujúci srdce
perikarditída zápal osrdcovníka
perikarp oplodie
periklas oxid horečnatý, nerast
periklinálny smerujúci zo stredu k obvodu
perikolitída zápal väziva okolo čreva
perikopa výňatok z biblie čítaný pri omši
perikranium vonkajší obal lebečnej kosti
perila aromatická ázijská jednoročná rastlina
perimentrium časť pobrušnice obalujúca maternicu
perimeter prístroj na určovanie zorného poľa očí
perimyelografia röntgenové vyšetrenie ochorenia miechy
perimyokarditída zápal osrdcovníka a srdcového svalu
perinatálny pôrodný, týkajúci sa obdobia 10 dní po pôrode
perinefritída zápal tkaniva v okolí obličiek
perineum hrádza (pošvová)
perineurálny nachádzajúci sa v okolí nervu
perióda časový úsek, obdobie; pravidelne sa opakujúci dej; doba medzi dvomi pravidelne sa opakujúcimi javmi; sústava prvkov v periodickej sústave; skupina číslíc opakujúcich sa v periodickom desatinnom zlomku; menštruácia
periodicita pravidelnosť
periodický pravidelne sa opakujúci, pravidelne sa objavujúci, pravidelný

periodizácia rozdelenie deja na časové úseky
perioik v starogréckych štátoch slobodný občan bez občianskych práv
perioist okostica
periosteomyelitída zápal okostice a kostnej drene
periostitída zápal okostice
peripatetický konaný pri chôdzi; prechádzajúci sa; aristotelovský
peripetie rozhodujúci obrat, dejový zvrät drámy alebo románu; problémy, ťažkosti
periporitída kožná choroba novorodencov spôsobená stafylokokmi
peripteros v starom Grécku chrám obklopený zo všetkých strán stĺpovými
perirenálny nachádzajúci sa v okolí obličky
periskop optický prístroj na nepriame pozorovanie obzoru, napr. zo zákopov, z ponorky a pod.; jednoduchý symetrický objektív
perispermatitída zápal v okolí semenovodu
peristaltika rytmické sťahovanie svalov tráviaceho ústrojenstva
peristola zvýšenie napätia steny žalúdka po jedle
peristyl stĺpový balkón na vonkajšej strane stavby, nádvorie so stĺpovou chodbou
peritoneum pobrušnica
peritonitída zápal pobrušnice
perivaskulárny nachádzajúci sa v blízkosti ciev
perjurácia krivá prisaha
perkelt jedlo z malých kúskov mäsa okorenené paprikou
perkolácia lúhovanie; vylúhovanie látok za studena
perkolát roztok látky získanej lúhovaním
perkusia, percussion náraz, úder; lekársky poklep; explózia výbušniny úderom alebo nárazom; bicie nástroje
perl písmo o veľkosti 5 bodov
perla drobný guľovitý útvar vznikajúci v dutine lastúrnikov; výrastok na parohoch
perleť povrchová vrstva vnútra lastúry
perlit vulkanické sklo s guľôčkovitou odlučnosťou; tepelnoizolačný materiál; štruktúrna zložka voľne chladených ocelí

perloočka malý kôrovec s čiastočne priesvitným telom
perlorodka lastúrnik produkujúci perly
perlovec druh motýľa
perlustrácia úradná prehliadka osoby za účelom zistenia totožnosti
perm najmladší útvar prvohôr
permafrost trvale zamrznutá pôda; pergelisol
permanencia trvanie, zotrvalosť, stálosť; pohotovosť; nepretržitá činnosť
permanentný trvalý, stály, nepretržitý
permeabilita priestupnosť, priepustnosť; priechodnosť; konštanta vyjadrujúca magnetické vlastnosti látky; schopnosť horniny prepúšťať vodu pórmí
permeabilný priepustný
permeancia magnetická vodivosť látok
permisia dovolenie, súhlas
permit priepustka, povolenka, dovolenka
permutácia zmena poradia v súvislom slede vecí alebo dejov; zámena poradia matematických množín
pernazálny prechádzajúci alebo podávaný nosom
perniciózný zhubný, nevyliciteľný
perón nástupište na stanici, plošina
peroneus lýtkový
peronospóra parazitická plesň na rastlinách, najčastejšie na viniči a chmeli
perorácia záverečná časť rečníckeho prejavu zhrňujúca všetky jeho podstatné body
perorálny podávaný ústami, napr. liek
peroxid látka obsahujúca peroxyskupinu –O-O-
peroxid vodíka zlúčenina kyslíka s vodíkom, obsahujúca peroxidickú väzbu
perpendikulárny zvislý, kolmý
perpetuálny stály, zotrvačný, večný
perpetuita zotrvalosť, stálosť, nemennosť, ustavičnosť
perpetuum mobile fiktívny stroj, ktorý sa pohybuje nepretržite svojou vlastnou silou, bez prísunu energie; večný samohyb; rýchla hudobná

skladba v neustálom pohybe drobných tónov
perplex bezradný, popletený, zmätený
perseidy meteorický roj objavujúci sa každoročne v auguste a prichádzajúci zdanlivo od súhvezdia Perseus
perseverácia utkvelosť, lipnutie na niečom alebo na niekom; nutkavé zotrvávanie a znovuvybavovanie dojmov, opakovanie slov
perseverancia stálosť, zotrvávanie, pevnosť, vytrvalosť; úpornosť
persifláž zosmiešnenie, posmešné napodobňovanie
persolvovať vyplatiť, zbaviť sa dlhu; vykonať omšu
persona grata milá, obľúbená, žiaduca osoba; cudzinec, voči ktorému nie sú námietky;
persona non grata nežiaduca, nevítaná osoba, napr. diplomat z hľadiska prijímajúcej krajiny
persona suspecta podozrivá osoba
personál kolektív zamestnancov, zamestnanci nejakého podniku
personálie osobné údaje
personalita osobnosť
personalizmus názor o jedinečnosti človeka; vzťah človeka a osobného Boha
personalizovaný zosobnený, zľudštený; s ľudskými rysmi a vlastnosťami
personifikácia zosobnenie, zľudštenie; prisudzovanie ľudských vlastností neživým veciam alebo abstraktným pojmom
perspektíva spôsob zobrazovania priestorových útvarov, pri ktorom sa zbiehajú rovnobežky a vzdialené predmety pôsobia menšie; vyhlíadky do budúcnosti; hľadisko, stanovisko; výhľad
perspirácia kožné dýchanie, odparovanie vody z tela cez pokožku, potenie
pertinencia príslušnosť k hlavnej veci v právnom zmysle
pertubácia prefúknutie vaječníc
perturbácia porucha, rušivý vplyv; odchýlka od eliptickej alebo parabolickej dráhy nebeského telesa v dôsledku príťažlivosti planét
pertusia čierny kašeľ, kašeľ vyvolávajúci zvracanie
pertussis infekčné ochorenie detí prejavujúce sa zvracaním, záchvatmi kašľa a dusením; čierny kašeľ

perverzia, perverzita, perverznosť zvrátenosť, najmä pohlavná; zvrhlosť

pervitín umelo pripravovaná droga typu benzedrínu s účinkami podobnými účinkom kokaínu

perzekúcia prenasledovanie, stíhanie, napr. pre politickú, národnú alebo inú príslušnosť

Perzia Irán

perzián čierna kožušina troj- až osemďňového mláďaťa karakulskej ovce

perzistencia stálosť, vytrvalosť, tvrdošijnosť

pes planus plochá noha

pesach jarné židovské sviatky

pesar antikoncepcná membrána v tvare klobúčika, nasadzuje sa na krčok maternice; pošvová vložka na udržanie normálnej polohy maternice

pesimizmus záporný postoj, nedôvera v kladné hodnoty života; osobná a spoločenská beznádejnosť, strata perspektív, nedôvera v budúcnosť

pesimum krajný stupeň nepriaznivých podmienok pre život organizmu; najhoršie z dosiahnutelného

peso základná menová jednotka v Argentíne, na Filipínach a v niektorých iných štátoch

pesticíd chemický prostriedok proti biologickým škodcom

pestilencia mor, morová nákaza

pestis mor

petala lupienok koruny rastliny

petarda trieštivá výbušnina; prudká rana, úder

petent žiadateľ, uchádzač

petícia písomná prosba alebo žiadosť podpísaná väčším počtom osôb a adresovaná verejným činiteľom alebo orgánom

petit tlačiarenské písmo o veľkosti 8 bodov; žalobný návrh

petitio principii požiadavka dôkazu; logická chyba v dôkaze, spočívajúca v tom, že sa odvodzuje záver na základe predpokladu, ktorý je so záverom totožný alebo ho vyžaduje pre svoj dôkaz

-petra druhá časť zložených slov s významom krídla

petrefakt skamenelina, fosília; niečo nemenného, strnulého

petrifikácia skamenenie živočíchov a rastlín; trvalé zachovávanie urči-

tého stavu; vývojová strnulosť

petrifikácia skamenenie, zatvrdnutie, premena organického tkaniva na anorganické zložky; fosilizácia; trvalé zachovávanie určitého stavu; vývojová strnulosť, neschopnosť zmeny

petro- prvá časť zložených slov s významom kameň, hornina

petrofyt rastlina prispôbená životu na kameňoch

petrofyzika náuka o fyzikálnych vlastnostiach hornín

petrogenéza proces vzniku a vývoja hornín

petrograf odborník v petrografii

petrografia náuka o horninách, najmä jej popisná časť, petrológia

petrochémia chemické spracovanie uhl'ovodíkov z ropy a zemného plynu; súborné označenie chemického priemyselného odboru zaoberajúceho sa všetkými formami spracovania ropy a jej derivátov

petrolej rafinovaný bezfarebný destilát z ropy, používaný na vykurovanie, svietenie a v chemickom priemysle

petrológia náuka o výskume hornín z hľadiska ich zloženia, súčasť geológie

petróza rastliny rastúce v štrbinách drevín a skál

petting erotické praktiky bez súložie, mazlenie

petúnia rastlina s kvetmi v tvare zvončeka

peu a peu v hudbe: pomaly, postupne

pF značka pre pikofarad

pfund menová jednotka Sýrie, Cypru, Egypta a iných štátov

Ph značka pre fón

PharmDr. pharmaciae doctor, doktor farmácie

PhDr. philosophiae doctor, doktor filozofie

philosophia perennis večná filozofia; tomizmus

PhMgr. pharmaciae magister, magister farmácie

phoney war politika západných veľmocí po vyhlásení vojny nacistickému Nemecku, čudná vojna

pí v gréckej abecede znak pre hlásku p; Ludolfovo číslo

pia desideria zbožné prianie, nesplniteľné prianie

pia fraus klamstvo vyslovené v dobrom úmysle

piano klavír so zvislými strunami

pianissimo v hudbe: veľmi slabo, ticho

piano v hudbe: ticho; klavír s vodorovne vedenými strunami

piarista člen rádu rehoľných klerikov, ktorých úlohou bola výchova mládeže

pica štandardná veľkosť písma písacieho stroja

pick-up menší úžitkový automobil

picotit oxid uhlíka, horčíka, chrómu a železa, nerast tvoriaci súčasť čadiča

pedestál podnožie sochy; povýšenosť, výška; významné postavenie

piemontit zásaditý kremičitan vápnika, železa, mangánu a hliníka, nerast

piercing prepichovanie kože rôznych častí tela a ich ozdobovanie napr. krúžkami

pierot v pantomíme postava milenca

piesa krvný tlak

pieta zbožnosť, zbožná úcta, ohľaduplnosť, príchylnosť; úctivý ohľad; zobrazenie Panny Márie s Kristovým telom v lone

pietizmus obrodné protestantské hnutie zdôrazňujúce prostú osobnú zbožnosť

pietný zbožný, prejavujúci zbožnú úctu; úctivo ohľaduplný

piezo- prvá časť zložených slov s významom tlak, tlakový

piezoelektrina vznikajúca na plochách kryštálov tlakom, ťahom alebo ohýbaním

pigment drobné teliesko kožného farbiva; prášková látka nerozpustná v danom pojive, používaná na farbenie; látka rôzneho chemického zloženia uložená najmä v živočíšnych bunkách

pigmentácia zmena farby pokožky, najmä rôzne odtiene hnedej

pigmentofág fagocytická bunka likvidujúca pigment

pikador zápasník s býkom vybavený kopijou

pikantéria, pikantnosť zmyselná dráždivosť; dráždivá, dvojzmyselná historka; dráždivé jedlo

pikantný zmyselne dráždivý; dvojzmyselný, dráždivo chutný

piké spravidla biela bavlnená tkanina s plastickými vzormi na lícnej strane

piket kartová hra

pikilocyt červená krvinka nepravidelného tvaru

piknik jedlo v prírode, napr. na výlete

piko- prvá časť zložených slov s významom malý, nepatrný; predpona vo význame bilióntina

pikofarad čiastková jednotka elektrickej kapacity, značka pF

pikohertz čiastková jednotka kmitočtu, značka pHz

pikola malá flauta; v hre na schovávačku stanovené miesto a hráč strážiaci toto miesto a hľadájúci ukrytých hráčov

pikovanie presádzanie sadeníc; strmhlavý let nadol, tzv. taran

pikran soľ kyseliny pikrovej

piktograf obrázkové alebo z obrázkov odvodené písmo, napr. staroegyptské alebo čínske

piktogram nápis obrázkovým písmom; obrázkový diagram, piktograf; symbol na obrazovke počítača reprezentujúci funkciu, ktorá sa vykoná, keď naň používateľ ukáže

pilaf, pilav dusené baranie mäso s ryžou

pilaster stĺpovitý výstupok z múra s hlavicou, drievkom a pätkou

pilot vodič lietadla, letec; kormidelník; vodič pretekárskeho automobilu; morská ryba, druh makrely

pilot, pilota základový stĺp zapustený do zeme, ihla

pilóza nadmerné ochlpenie tela alebo niektorej jeho časti

pilulka liečivý prípravok guľovitého tvaru

pimelitída zápal tukového tkaniva

pimelóza tučnota, tuková degenerácia

piment nové korenie

pimentovník tropický ker alebo strom, ktorého plody sa sušia a používajú sa ako nové korenie

pinakotéka obrazáreň

pinč malé spoločenské plemeno psa

pingpong stolný tenis

pínia druh borovice v Stredomorí

piňola jedlé semeno pínie, píniový oriešok

pinit druh muskovitu, nerast

pinjin čínsky systém prepisu čínskych znakov

pint britská objemová jednotka = 0, 568 l

pinta stará objemová miera pre kvapaliny a sypké látky = cca 1,5 litra

pinxit maľoval; označenie u maliarovho mena na obraze, skrátene pinx., pxt. alebo p.

pinzeta jemné klieštiky na uchopenie malých predmetov, napr. vaty

pión elementárna častica patriaca medzi hadróny, mezón; šachová figúrka pešiaka

pionier priekopník; v socializme člen mládežníckej školskej organizácie; zákopník, príslušník ženijného vojska

pipa veľká juhoamerická žaba; sopečný kanál

pipe-line ropovod, plynovod; diaľkové potrubné vedenie; informačný kanál, linka, spojenie; zreťazenie

piperazín organická látka rozpúšťajúca kyselinu močovú

piperín alkaloid v bobuľkách čierneho korenia

pipeta laboratórna kalibrovaná sklenená trubica na presné odmeriavanie malého objemu kvapalín

piraňa dravá juhoamerická riečna ryba

pirát námorný lupič

piroga čln juhoamerických Indiánov vydlabaný z kmeňa stromu

piroplazmóza parazitické ochorenie zvierat prenášané kliešťami

pirôžky pečené taštičky s mäsovou, zeleninovou alebo sladkou náplňou

pirueta rýchly krúživý pohyb okolo vlastnej osi, otočka, obrat

pisanit vodnatý síran medi a dvojmocného železa, nerast

Pisces vo zverokruhu: Ryby

piscivorný živočích živiaci sa len rybami

pisoár keramická mušľa na pánskych verejných záchodoch na vykonávanie malej potreby; pánsky verejný záchod

pista stopa, dráha; letisková pristávacia plocha

pistácie semená rovnomenného stromu zo Stredomoria, pistáciové oriešky

pistacit kremičitan vápenato-hlinito-železitý, horninotvorný nerast

pistola stará francúzska a španielska zlatá minca

pištoľ ručná streľná zbraň; zariadenie na jemné rozprašovanie kvapalín; dlhá štíhla fl'aša

pita vták tropického pásma Austrálie, Afriky a Indie

pitanga myrtovitý ker alebo strom s červenými plodmi

pitaval zbierka príbehov o slávnych kriminálnych prípadoch

pité jemné pečivo

pitiatizmus hystéria

pitoreskný malebný, farbistý; pôvabný

pityriáza kvasinkami spôsobené plesňové ochorenie kože

pium desiderium nesplniteľné, zbožné želanie

pivonka ozdobná pivonkovitá rastlina s veľkými kvetmi

pivot, pivotman vedúci hráč v niektorých kolektívnych športových hrách, napríklad basketbale

pix vo farmácii: decht, smola

pixel obrázkový prvok, miniatúrna bodka citlivá na svetlo

pizza taliansky slaný koláč

pizzicato brnkavo (na strunových nástrojoch); spôsob hry, pri ktorom vzniká tón brnkáním prstov na struny sláčikového nástroja

pižmo vonná látka, výlučok z pižmového mechúra kabara pižmového, mošus

pižmoň severoamerický turovitý párnokopytník

pižmovka rastlina páchnuca pižmom; vták tropického pásma Ameriky

placebo prostriedok neobsahujúci účinnú látku, jeho liečebný efekt je vyvolaný presvedčením pacienta, že je liečený

placenta plodový koláč, orgán zabezpečujúci látkovú výmenu medzi matkou a plodom v maternici; semenice u rastlín

placentácia proces vytvárania placenty

placet schvaľuje sa, platí, súhlas, schválenie

plagálny odvodený, vedľajší (v hudbe)

plagiát umelecká alebo vedecká krádež, podvod; napodobenina cudzieho diela a jeho vydávanie za vlastné

plaidoyer záverečná reč obhajcu alebo žalobcu v trestnom súdnom konaní

plak zubný povlak

plaké slabá vrstva kovu pokrývajúceho iný kov

plaketa doska s nápisom alebo obrazom na jednej strane; pamätná doska

plán zámer, úmysel; vopred daný rozvrh postupu; náčrt, osnova, nákres

planácia proces zarovňavania povrchu eróziou

planerit vodnatý a zásaditý fosforečnan medi a hliníka, nerast

planéta teleso obiehajúce okolo Slnka; obežnica; lístok s predpoveďou fiktívnej budúcnosti predávaný napr. na jarmokoch

planetárium zariadenie premietajúce pohyby nebeských telies na pologulovitú premietaciu plochu

planétka drobné vesmírne teleso obiehajúce okolo Slnka medzi Jupiterom a Marsom

planetocentrický vzťahujúci sa na stred planéty

planetoid asteroid, planétka

planetológia náuka o štúdiu planét z fyzikálneho, chemického a pod. hľadiska

plani-, plan- prvá časť zložených slov s významom rovina, rovinný, v rovine

planika ker subtropického pásma s bobuľami sladkej chuti

planimeter prístroj na určovanie veľkosti plochy

planimetria náuka o vlastnostiach rovinných útvarov, súčasť geometrie

planimetrovanie určovanie plôch na mape planimetrom

plankonkávna šošovka ploskodutá; s jednou plochou rovnou a druhou dutou

planktológia náuka o planktóne

planktón spoločenstvo drobných organizmov pohybujúcich sa pasívne vo vode

planocyt plochá červená krvinka, tzv. bludná krvinka

plánografia fotochemické rozmnožovanie kresieb, plánov a pod.

plantalgia bolesť chodidla pri státi pri tzv. plochej nohe

plantárny týkajúci sa chodidla nohy, chodidlový

plantáž veľká poľnohospodárska plocha na produkciu úžitkových plodín spravidla v monokultúre

plantofram odtlačok chodidla

plantogram zariadenie na zhotovenie odtlačku chodidla

plantýn druh banánovníka, ktorého plody sú jedlé až po tepelnej úprave

planž, planža koberec, na ktorom sa šermuje

planžeta tenký, pružný, väčší kovový pásik

plast materiál, ktorého podstatnou zložkou sú polyméry; umelá hmota

plastelína tvárna pružná hmota na modelovanie

plasticita bezproblémové prispôsobovanie sa organizmu prostrediu

plasticita tvárnosť, poddajnosť, výstižnosť; schopnosť organizmu prispôbiť sa prostrediu

plastický chirurg vykonávajúci chirurgické zákroky s cieľom zlepšiť vzhľad pacienta, napr. zväčšením prsníkov, zmenšením nosa a pod.

plastický tvárny, tvárlivý, poddajný; trojrozmerný, priestorový

plastid útvar v rastlinných bunkách ohraničený dvojitou biomembránou, schopný tvoriť farbivá

plastidóm plastóm

plastifikácia zmäkčovanie tuhej látky na zvýšenie jej elasticity

plastifikátor chemická látka zlepšujúca spracovateľnosť hmôt

plastik odborník v plastickej chirurgii

plastika reliéf, socha, sochárske dielo vytvorené nanášaním hmoty; sochárstvo; chirurgické obnovenie porušených tkanív tela; názornosť, výraznosť

plastóm súbor plastidov v bunke, ktoré sú nositeľmi genetickej informácie; plastidóm

plastrón náprsenka; šermiarsky ochranný kryt hrudníka, ochranný nákrčník

platan listnatý strom, u nás rozšírený v parkoch

platesa druh morskej ryby

platforma plošina, nástupište; základňa, tribúna; východisko činnosti; v geológii spodná stavba

platina drahý kov mimoriadne odolný proti chemickým vplyvom a vysokej teplote, značka Pt

platinové kovy skupina vzácnych kovov

plató náhorná rovina, plošina; veľký podnos; plošinový nákladný voz železničný alebo cestný; fáza doznievania alebo dočasného poklesu, napr. sexuálneho vzrušenia

platonický oduševnený; čistý, bez zmyselnosti, nepohlavný, neerotický; neskutočný, formálny, nedotiahnutý, bez výsledku

platonizmus názor o prvotnosti ideí pred hmotným svetom

plauzibilný zrozumiteľný, pochopiteľný, prijateľný, pravdepodobný

playa plošina v medzihorských púštnych panvách so soľnými jazerami

a piesčitými, prachovými alebo štrkovými usadeninami

playback, plejбек postsynchrónne nahrávanie zvuku k obrazu alebo obrazu ku zvuku predtým už natočenému; prehrávanie z magnetofónu alebo CD-prístroja počas „spevu“ speváka na pódiu (ten iba otvára ústa, akoby skutočne spieval); spôsob snímania filmového alebo televízneho obrazu na hotový zvukový pás

playboy, plejбой zámožnejší muž žijúci intenzívnym sexuálnym a spoločenským životom, často sa zabáva, strieda partnerky

playmate krásne dievča, modelka z titulky, spravidla víťazka súťaže krásy

play-off, play off záverečná časť dlhodobých športových súťaží, napr. NHL

playstation herná konzola umožňujúca hrať počítačovým hrám podobné hry na televíznej obrazovke, bez počítača

plazma priesvitný druh chalcedónu; ionizovaný plyn s vysokou koncentráciou nábojov; živá bunková hmota bez jadra; bezfarebná krvná tekutina; plazmový televízor

plazma, krvná tekutina obsahujúca krvné bielkoviny

plazmagén gén uložený v cytoplazme bunky; jednotka dedičnosti

plazmalema vonkajšia bunková membrána

plazmatológia veda o živej hmote

plazmatómia delenie plazmy

plazmid molekula DNA nesúca doplnkovú genetickú informáciu

plazmín enzým krvnej plazmy

plazmoblast nezrelá plazmatická bunka

plazmocyt plazmatická bunka

plazmocytóm zhubné ochorenie vyvolané plazmatickými bunkami kostnej drene

plazmódium mnohobunkový útvar zo splynutia buniek; jednobunkový živočích

plazmochémia náuka o fyzikálnych a chemických reakciách v plazme

plazmón súbor genetických faktorov

pláž kamenisté alebo piesočné pobrežie rieky alebo mora s možnosťou kúpania

plebejec v starovekom Ríme príslušník najnižších vrstiev, bezprávny,

chudobný človek; nevýznamný, obyčajný človek

plebiscit ľudové hlasovanie o dôležitom štátnom alebo verejnom akte, referendum

plebs slobodné, ale bezprávne obyvateľstvo antického Ríma; chudoba, prostý ľud

pléd veľká vlnená šatka, prikrývka

plédovať obhájiť, prihovoriť sa za niekoho

-plégia druhá časť zložených slov s významom ochrnutie, mŕtvica

plégia ochrnutie, úplná strata hybnosti

pleistocén staršie oddelenie štvrtohôr, dilúvium

plejáda veľká skupina ľudí; skupina ľudí spojených rovnakými záujmami; v literatúre skupina siedmich vynikajúcich starogréckych tragikov z alexandrijských čias; skupina francúzskych básnikov 16. storočia

Plejády označenie pre súhvezdie Kuriatka; v mytológii sedem dcér boha Atlanta, ktoré spáchali samovraždu a premenili sa na súhvezdie

plenárny konaný za plnej účasti členov alebo pozvaných

plenér voľná príroda; maľba vo voľnej prírode podľa skutočnosti

plenipotencia neobmedzená plná moc

pleno titulo plným titulom, plným menom (označenie v adrese alebo záhlaví listu bez uvedenia titulu a namiesto oslovenia), skratka P.T. alebo p.t.

plénium celok všetkých členov nejakej organizácie alebo kolektívu; valné zhromaždenie konané za účasti všetkých členov organizácie

pleomorfizmus premenlivosť tvaru, mnohotvárnosť rastlín, napr. húb

pleonazmus zbytočné hromadenie slov rovnakého významu

pleoptika liečba tupozrakosti zakrytím zdravého oka na niekoľko hodín denne

pleréza smútočná páska na odeve; čierny okraj smútočného oznámenia; pštosie pero ako ozdoba dámskych klobúkov

plero-cerkoid štádium vývoja pásomnice

pletora prekrvenie; prebytok voľných peňazí na trhu

pleura pohrudnica; popľúcnica; platnička po oboch stranách telových článkov hmyzu a členovcov

pleuralgia bolesť pohrudnice
pleuritída zápal pohrudnice
pleurodel africký alebo španielsky mlok
pleurodýnia bolesť na hrudi
pleuropneumónia súčasný zápal pľúc a pohrudnice
pleuropulmonálny týkajúci sa pohrudnice a pľúc
pleuroskopia vyšetrenie pohrudnice endoskopom
pleurotómia chirurgické otvorenie hrudníkovej dutiny
pleustón súbor organizmov žijúcich na vodnej hladine
plexiformný v anatómii: spleťový
plexisklo organické sklo
plexitída zápal nervovej spleti, nervového zväzku
plexus nervový zväzok, spleť nervov alebo ciev
plexus solaris nervový pletenec za žalúdkom
plezír rozptýlenie, rozkoš; zábava
pliensbach stratigrafický stupeň spodnej jury
plinta, plintus štvorcová doska, základňa stĺpovej pätky
pliocén horný útvar mladších tret'ohôr
plisé husté riasenie látky; trvalé, spravidla natuho zažehlené záhyby
pljeskavica restovaná placka z mletého baranieho a hovädzieho mäsa, vajec a cibule
plomba umelá výplň zubov; uzáver, uzavieracia pečať
plotter vo výpočtovej technike kresliace zariadenie, súradnicový zapisovač
plumula vegetačný vrchol rastlinného klíčka
plurál majestatikus množné číslo používané namiesto jednotného v prejavoch panovníkov (napr. „my, z božej milosti, kráľ“)
plurál množné číslo
plurale tantum pomnožné podstatné meno
pluralita mnohosť, početnosť, rozmanitosť
pluralizmus filozofický smer uznávajúci existenciu viacerých podstát, opak monizmu
plurifokálny v medicíne: mnohohožiskový
plurilaterálny viacstranný, mnohostranný

pluripara mnohorodička, viacnásobná rodička, žena, ktorá už viackrát rodila
plus značka kladnej veličiny, znamienko pre sčítanie; výhoda, prednosť; viac
plusquamperfektum predminulý čas sloviess
plutokracia vláda bohatých, peňazí a majetku; bohaté vládnuce vrstvy
plutón veľké teleso vyvretej horniny
plutonické horniny vyvreté horniny
plutonit v zemskej kôre stuhnutá hlbinná vyvrelina
plutonizmus teória o sopečnom pôvode hornín a o sopečnej činnosti ako príčine pohybov zemskej kôry, dnes považovaná za nesprávnu
pluviál daždivé a teplotne mierne obdobie pleistocénu; plášť do dažďa; liturgický odev katolíckych kňazov; korunovačný plášť nemeckých cisárov
pluvioskop prístroj na meranie dažďových zrážok
plymó, plumeau prikrývka, horná perinka na detský kočík
pneumatachograf prístroj zaznamenávajúci počet dychov
pneumatický vzduchový, vzduchom plnený alebo poháňaný, vzdušný, využívajúci vzduch k nejakej činnosti
pneumatika vzduchom plnená gumová obruč kolies motorových vozidiel
pneumatóza hromadenie plynov v tkanivách a orgánoch
pneumatúria chorobné vylučovanie plynov močom
pneumo-, pneumato-, pneumono- prvá časť zložených slov s významom vzduch, vzduchový
pneumocystóza parazitické ochorenie pľúc
pneumocyt epitelová bunka v stene pľúcneho vaku
pneumograf prístroj zaznamenávajúci frekvenciu dýchania
pneumochirurgia pľúcna chirurgia
pneumokok bakteriálny pôvodca ochorení dýchacích ciest, patogénny mikrób vyvolávajúci napr. zápal pľúc, kokovitá baktéria Streptococcus pneumoniae
pneumokonióza zaprášenie pľúc
pneumolitiáza výskyt pľúcnych kamienkov
pneumológ odborník v pneumológii

pneumológia náuka o chorobách dolných ciest dýchacích, pohrudnice a medzihrudia

pneumónia zápal pľúc

pneumonitída zápal vmedzereného pľúcneho tkaniva, medzitkaniva

pneumorágia krvácanie do pľúc

pneumotómia chirurgické prerušenie pľúcneho tkaniva

pneumotorax prirodzená alebo umelá plynatosť pľúc prevedená na vyraďenie pľúc pri liečbe tuberkulózy

Po značka pre polónium

poco v hudbe: málo, trochu

podagra dna prstov nôh

podécia vzpriamená časť stielky lišajníkov

podesta zvýšený stupienok určený na vystúpenie niekoho; odpočívadlo na schodišti

pódium vyvýšená časť podlahy, stupeň, stupienok; javisko

podnebný typ podnebie vyznačujúce sa nemennými charakteristickými znakmi počasia

podovírus bakteriálny vírus s genetickou informáciou

podzol pôda vylúhovaná podzemnou vodou

poéma väčšia lyricko-epická báseň so závažným myšlienkovým obsahom

poenológia náuka o nápravných prostriedkoch v trestnom práve

poét, poéta básnik

poetický básnický; pôvabný, kúzelný, vzletný; vyznačujúci sa zmyslom pre poéziu

poetika náuka o výstavbe slovesného diela; náuka o básnickom umení

poetizmus avantgardný smer českej poézie 20. rokov 20. storočia; básnické slovo

poézia básnictvo, básnické umenie; poetičnosť, pôvab, kúzlo

pofidérny pochybný, nedôveryhodný

pogo výrazový tanečný prejav, nepárový kreatívny tanec

pogrom násilná akcia proti niektorým skupinám obyvateľstva z národnostných, náboženských, rasových a iných dôvodov; krvavé masové prenasledovanie, vraždenie

poikilocyt červená krvinka nepravidelného tvaru

poikilocytóza zmena tvaru červených krviniek pri anémii

poikilotermia závislosť látkovej výmeny živočíchov od teploty prostredia

poinfarktový nasledujúci po infarkte

pointa vtipné prekvapujúce vyvrcholenie umeleckého diela, anekdoty, epigramu a pod.; hlavná myšlienka literárneho diela

pointer krátkosrsté plemeno poľovného psa zo skupiny stavačov

pointilizmus novoimpresionistický spôsob maľby formou drobných farebných bodiek

pokál pohár, čaša

poker hazardná hra s kartami alebo kockami

pól točňa; priesečník myslenej predĺženej zemskej osi s nebeskou sférou, svetový pól; bod zvláštneho významu; koncová svorka elektrického zdroja; krajný bod, opačný, protiľahlý bod; krajnosť, protiľahlosť

polarimetria náuka o vlastnostiach opticky aktívnych látok v súvislosti s ich schopnosťou stáčať rovinu polarizovaného svetla

polariskop prístroj merajúci vnútorné napätie v skle pri zaťažovaní vonkajšou silou

polarita protiľahlosť, protikladnosť, rôznosť v protiľahlých koncoch, dvojpólovosť; prejavy magnetických a elektrických vlastností na póloch telies; rozlíšenie tela rastliny z hľadiska funkcie a tvaru na spodnú časť a vrcholovú časť

polarizácia proces, pri ktorom teleso preberá elektrický moment v elektrickom poli, získava polaritu

polarizátor zariadenie na polarizovanie svetla

polarizovaný prejavujúci polarizáciu

polárny deň obdobie za polárnym kruhom, keď nezapadá Slnko; trvá približne 6 mesiacov

polárny kruh severná a južná rovnobežka ohraničujúca polárny vrchlík smerom k pólu

polárny týkajúci sa oblasti okolo pólu; protiľahlý

polarografia elektrochemická metóda analýzy roztokov

polaroid fotografický prístroj s okamžitými pozitívnymi snímkami; polarizačný filter

polder pobrežná pôda získaná odvodnením alebo vysušením morského

náplavu, ležiaca nižšie ako more a chránená hrádzami
polemický odporujúci, sporný, útočný, bojovný
polemika vedecký alebo umelecký spor; prudká výmena názorov, diskusia
polenta kukuričná kaša
poli- prvá časť zložených slov s významom mesto, mestský
polícia výkonná ozbrojená bezpečnostná zložka verejnej správy na prevenciu a odhaľovanie kriminality a boj proti nej
poliklinika zdravotnícke zariadenie so všetkými hlavnými odbornými ambulanciami
polinóza, pollinosis senná nádcha
poliomyelitída detská obrna
poliovírus živočíšny vírus vyvolávajúci detskú obrnu
polis v starom Grécku mestský štát ako základná ekonomická a politická jednotka
politika riadenie štátu; programovanie a realizácia verejnej, spoločenskej a štátnej správy a záležitostí; aktívna účasť na veciach verejných; vzťahy medzi štátmi
politikum politická vec alebo záležitosť
politizácia pridávanie politického charakteru, rázu
politruk politický komisár v bývalej Sovietskej armáde
politúra hladká lesklá povrchová vrstva vytvorená bezfarebným lakom
polje zo srbochorvátčiny pochádzajúce označenie pre povrchovú krasovú zníženinu s plochým nánosovým dnom, prepadlinu v krasovej oblasti
pólo loptová hra na koňoch alebo vo vode
poloelipsa polovica elipsy
pólokošľa tričko s košľovým golierom, ktoré nosia hráči póla, u nás nesprávne nazývané polokošľa
polonéza poľský slávnostný tanec v miernom tempe
polonina horská pastvina v ukrajinskej časti Karpát
polonistika náuka o jazyku, histórii a kultúre poľského národa
polónium rádioaktívny prvok, značka Po
polstrovaný čalúnený

polúcia samovoľný výtok semena u mužov
polucionizmus nadmerný samovoľný výron semena u mužov
polutant znečisťujúca látka
poly- prvá časť zložených slov s významom veľa, mnoho, mnohý, hojný, viacnásobný; vyskytujúci sa v zloženom molekulovom stave
polyadenitída opakovaný zápal žliaz
polyakrylát priehľadná surovina na výrobu náterov, lepidiel a pod.
polyamid termoplast na výrobu fólií a vlákien
polyandria pohlavný zväzok ženy s viacerými mužmi; pohlavné spolužitie jednej samice s viacerými samcami; veľký počet tyčiniek v kvete rastliny
polyarchia vláda viacerých osôb, opak monarchie
polyartikulárny mnohokĺbový
polyartritída zápal kĺbov
polybazit sulfid striebra, antimónu a medi, nerast
polycentrický majúci viac centier
polydaktýlia viacprstosť, výskyt viacerých prstov
polydipsia nadmerný smäd, napr. pri cukrovke
polyéder mnohosten
polyekrán súčasné premietanie filmu na viacerých plochách
polyémia nadmerné zvýšenie množstva krvi v organizme
polyester plast s esterovou skupinou v makromolekule
polyestria viacnásobná ruja samíc v roku
polyetylén plastická látka, polymér etylénu
polyfág živočích živiaci sa rôznorodou potravou
polyfágia nadmerná chuť do jedla, pažravosť; živočíchy, ktoré sa živia pestrou rastlinnou a živočíšnou potravou
polyfónia viachlas, viachlasnosť; spôsob hudobnej skladby zloženej z niekoľkých samostatných hlasov
polygamia pohlavný styk niekoľkých samíc a samcov; výskyt jedнопohlavných a obojpohlavných samičích a samčích kvetov na tej istej rastline
polygenéza vznik nového typu organizmu v rôznych dobách alebo na rôznych miestach

polygenizmus teória o nejednotnom pôvode jednotlivých ľudských rás
polygénný rozličného pôvodu
polyglón uzavretý mnohouholník
polyglot človek ovládajúci niekoľko cudzích jazykov
polygon mnohouholník
polygrafia tlačiarenský priemysel
polygrafia výrobný odbor zahŕňajúci všetky druhy tlačiarenských techník; súbor grafických vyšetrovacích metód používaných najmä v kardiológii
polygýnia párenie sa jedného samca s niekoľkými samicami alebo muža s niekoľkými ženami; mnohopiestikovosť rastlín
polyhistor človek s veľkým všeobecným vzdelaním; znalec niekoľkých vedných odborov
polyhybrid kríženec z viacnásobného kríženia odlišných rodičov
polyhydróza nadmerné potenie
polychlórované bifenyly toxické deriváty bifenyly používané ako mazivo a prísady do náterových hmôt, skratka PCB
polychlórovaný obsahujúci rôzny počet atómov chlóru v molekule
polychrómia mnohofarebnosť; farebná výzdoba plastiky alebo stavby
polychronický biologický druh, ktorý vznikol v niekoľkých časových úsekoch
polykarbonát plastická látka
polykarpia opakované dozrievanie a kvitnutie trvalých rastlín
polykarpium plod vytvorený viacerými plodolistami
polykaryocyt bunka s viacerými jadrami
polykondenzácia chemická reakcia, ktorou z nízkomolekulárnych látok vzniká makromolekulárna zlúčenina
polykondenzát látka vytvorená polykondenzáciou
polykultúra porast vytvorený viacerými druhmi rastlín
polymélia chorobný výskyt nadmerného počtu končatín
polymér polymerizáciou vytvorená makromolekulová látka
polyméria chemický jav, pri ktorom majú organické zlúčeniny rovnaké zloženie, ale rozdielne molekulové hmotnosti; v biológii mnohočetný kvet

polymerický zložený, mnohočlenný, z viacerých častí
polymerizácia zlučovanie molekúl základnej látky do veľkých celkov
polymeter teplomer skombinovaný s vlasovým vlhkomerom, používa sa na meranie rosného bodu
polymetylmetakrylát plastická látka známa ako plexisklo
polymorfia mnohotvárnosť, rôznotvarosť, heteromorfia, polymorfizmus
polymyozitída prudký zápal svalov
polymyxín druh antibiotika, ktorý sa používa pri močových infekciách
polyneuritída zápal periférnych nervov
polynóm mnohočlen (v matematike)
polyodoncía výskyt väčšieho počtu zubov
polyopia zraková porucha prejavujúca sa dvojitým videním
polyp druh mechúrnik; stopkatý útvar, výrastok na sliznici, najmä nosnej
polyporóza choroba stromov, rozklad dreva pôsobením húb
polypóza výskyt niekoľkých polypov v jednom orgáne
polypragmázia použitie niekoľkých liečebných postupov súčasne
polypropylén pružná plastická látka, polymér propylénu
polysacharid makromolekulárna látka, organická zlúčenina vytvorená spojením veľkého množstva monosacharidov, napr. celulóza či škrob
polysarcia nadmerná tučnota, obezita
polysémia mnohoznačnosť, viacvýznamovosť
polyserozitída súčasný zápal niekoľkých serózných blán
polysinusitída zápal oboch tvárových - prinosových - dutín
polysomatia prítomnosť polyploidných aj diploidných buniek v jednom tele
polyspermia súčasné vniknutie niekoľkých spermii do toho istého vajíčka
polystyrén polymér styrénu, veľmi ľahká umelá plastická hmota používaná predovšetkým na tepelné a zvukové izolácie, termoplast
polysymetria súmernosť podľa niekoľkých osí súmerností alebo rovín
polysyndeton nadmerné opakovanie spojky vo vete
polytechnická výchova spája teoretické vyučovanie s výrobnou praxou
polytechnika vysoká škola s odbormi mnohých technických vied
polyteizmus mnohobožstvo
polytokia niekoľko naraz splodených potomkov

polytop organizmus žijúci na niekoľkých oddelených miestach v lokalite, kde je rozšírená jeho pôvodná forma

polytrichia nadmerné ochlpenie; nadmerný rast vlasov

polyuretán plastická látka so širokým priemyselným využitím, napr. pri výrobe lepidiel

polyúria chorobné zvýšenie vylučovania moču

polyvaccína kombinovaná očkovačacia látka proti niekoľkým chorobám

polyvalencia viacnásobné chemické mocenstvo

polyvinylacetát plastická látka používaná pri výrobe lakov a lepidiel

polyvinylchlorid umelá plastická hmota s veľmi širokým výrobným a spotrebným využitím, polymér vinylchloridu, skratka PVC

polyvitamínový obsahujúci niekoľko vitamínov, napr. polyvitamínový prípravok

pomaranč, orange citrusové ovocie so sladkou dužinou, plod pomarančovníka

pomarančovník ker alebo strom rodu Citrus, pestovaný pre chutné plody so sladkou dužinou

pomfrity, pommes frites zemiakové hranolky smažené v oleji

pommes frites smažené zemiakové hranolky

pomológ znalec ovocných stromov, odborník v pomológii

pomológia náuka o ovocných stromoch, ovocinárstvo

pompa okázalosť, lesk, nádhera

pompadúrka dámska kabelka v tvare malého vaku

pompel citrónovník s horkými plodmi bohatými na vitamín C

pompézny okázalý, vypočítaný na vonkajší efekt

pompónka okrasná rastlina s guľovitými kvetmi

pomposo v hudbe: okázalo, slávnostne

pončo, poncho vlnený prehoz bez rukávov a s otvorom pre hlavu, používaný v Latinskej Amerike

ponderácia váženie, vyvažovanie

pondus závažie na hodinách

poník malý kôň, pony

ponk remeselnícky pracovný stôl

pontifex člen najvyššieho starorímskeho kňazského zboru, veľkňaz; pá-

pež

pontifikál liturgická kniha katolíckych biskupov

pontifikálie biskupské insígnie, odznaky a rúcha

pontifikát hodnosť a úrad rímskeho pápeža, doba jeho funkcie

pontón plochý člň na zostavovanie prechodov cez rieku; plavák

Pontus staroveké označenie Čierneho mora; pohorie v Malej Ázii

pony druh malých vytrvalých koníkov

pool monopolistické združenie firiem s cieľom rozdeliť si trh alebo jednotlivé obchody; obsah všetkých zásob živín v bunke

pooperačný stav stav pacienta po operácii

pop pravoslávny kňaz; slangový výraz pre populárnu hudbu

pop-art, popular art populárne umenie; výtvarný smer používajúci okrem klasických prostriedkov a postupov aj nové techniky, napr. montáže predmetov v obraze

popcorn pražená kukurica, pukance

popelín tenká mäkká hustá tkanina spravidla s plátenou väzbou

pop-music zábavná, populárna hudba, najmä tanečná; populárna piesňová tvorba

populácia obyvateľstvo; ľudnosť; geneticky a ekologicky vymedzený súbor jedincov rovnakého biologického druhu žijúci v spoločnom prostredí; skupina hviezd tvoriacich jednotný celok

populacionizmus teória o nutnosti zvýšenia počtu obyvateľov, politika zameraná na ovplyvňovanie populácie

popularita obľúbenosť vo verejnosti

popularizácia šírenie vedeckých a iných poznatkov všeobecne zrozumiteľným spôsobom; podpora rastu obľúbenosti verejne známej osobnosti; zrozumiteľný výklad

populizmus úsilie o získanie priazne bez ohľadu na vec samotnú

pór cibulovitá zelenina; drobný otvor na povrchu tela, vyústenie ústroja

porcia dávka

poréznosť, porozita priepustnosť látok pre kvapaliny alebo plyny

porézny pórovitý

porfýr vyvrelá hmota obsahujúca väčšie zrná iných látok

porfyrický nerovnako zrnitý

porfyrín súhrnný názov pre fyziologické farbivá, napr. chlorofyl
porfyrinúria chorobný výskyt porfýnu v moči
poriománia chorobná túžba utekať z domu, túlať sa
pornografia sexuálne dráždivá fotografia, kniha, film a pod.; zobrazenie sexuálnych aktivít aj s pohlavnými orgánmi; literárny a výtvarný brak s hrubým sexuálnym obsahom
pórovka huba spôsobujúca bielu hnilobu dreva
poróza úbytok kostného tkaniva
porpezit paládiové zlato obsahujúce paládium, prírodné zlato
porridge ovsená kaša
port prístav, prípojné miesto
porta látkový okraj, lemovka; brána, dvere, terénny priechod; mocenský orgán v tureckej ríši; stretnutie, prehliadka skupín country hudby
portabilita prenosnosť počítačových programov
portable prenosný, napr. počítač
portál ozdobný vchod alebo vjazd do budovy, tunela; ozdobný okraj javiska, v ktorom sa pohybuje opona, prechod medzi javiskom a hľadiskom
portatile malý prenosný oltár
portatív malý prenosný organ
portefeuille, portfaj aktovka na spisy; odbor pôsobnosti ministra
portfólio rozdelenie investičných zdrojov s cieľom znížiť riziko, skladba cenných papierov
portiéra ťažký látkový záves nad dverami
portikus stĺporadie, spravidla pred vchodom do budovy; stĺpová predsieň, kryté stĺporadie
portland stratigrafický stupeň jury
portmonka peňaženka, náprsná taška
porto poštový poplatok za dopravu zásielky, poštovné
portrét vyobrazenie osoby, podobizeň
posesia vykonávanie práva pre seba, držba práva
posesívny privlastňovací (napr. zámeno); vyjadrujúci príslušnosť
posesor držiteľ veci alebo práva
posibilita možnosť

post factum po čine, po prevedenom, keď sa stalo
post festum až potom; neskoro; oneskorene; keď už je koniec; po skončení
post Christum (natum) po Kristovi, po jeho narodení, nášho letopočtu
post meridiem po poludní, popoludní, skratka p.m.
post miesto; funkcia, postavenie
post mortem po smrti; nasledujúci po smrti
post partum po pôrode
post- prvá časť zložených slov s významom po, nasleduje
postament podstavec, základ napr. pre sochu, podnož
poste restante zaslanie zásielky na poštu iba s udaním mena príjemcu alebo hesla, takže príjemca si ju vyzdvihne sám
poster výsledky práce zverejnené na vedeckej konferencii na tabuliach a stojanoch formou tabuliek, komentovaných tém a fotografií; plagát
posterior neskorší; posledný; zadný
posteriorita následnosť; neskoršie poradie; oneskorenie, meškanie
postgraduál ďalšie odborné štúdium po dokončení vysokej školy
postgraduálne štúdium odborné štúdium na vysokej škole po jej absolvovaní s cieľom dosiahnuť vyššiu kvalifikáciu
posthumný posmrtný
posthumum dielo nájdené alebo vydané po smrti autora
posthumus dieťa narodené po smrti otca, pohrobok
postila zbierka kázní a výkladov textov evanjelia
postilión kočič poštových vozov
postindustrializmus teória vývoja spoločnosti po priemyselnej ére
postkomunistický vzťahujúci sa k obdobiu po páde komunistického režimu
postludium dohra, spravidla voľne improvizovaná, najmä na organe
postmenštruačný týkajúci sa obdobia po skončení menštruácie
postmodernizmus prístup ku svetu a poňatie skutočnosti aj poznania ako neredukovateľnej plurality a preto odmietajúci univerzálny výklad
postmortálny týkajúci sa obdobia po smrti

postnatálny nasledujúci po narodení
postoperačný nasledujúci po operácii, pooperačný
postpenitenciárny nasledujúci po výkone trestu odňatia slobody
postponovať odkladať, odsúvať, klásť dozađu
postpozícia kladenie nejakého slova, častice alebo tvaru za príslušné slovo
postpozitívny umiestený za príslušné slovo, napr. člen
postpuberta obdobie po puberte; postpubescencia
postpubertálny po puberte; ešte nie úplne zrelý
postpubescencia obdobie po puberte; postpuberta
postscript vo výpočtovej technike program umožňujúci definovať a vytvárať znaky na typografické účely
postskriptum dodatok v liste, skratka P.S. alebo PS
postsynchrón dodatočné ozvučenie napr. filmu
postulácia požiadavka, žiadosť
postulát požiadavka; predpoklad prijímaný bez dôkazu
postvulkanický nasledujúci po skončení činnosti sopky
potamológia náuka o tečúcich povrchových vodách, riekach
potamoplanktón riečny planktón
potáš uhličitan draselný, žieravina
Potemkinove dediny klamné predstieranie úspešnej činnosti, najmä verejnej
potemkinovský predstieraný, vytvorený pre efekt, zdanlivý
potencia moc, výkonnosť, sila, schopnosť; schopnosť plodenia alebo pohlavného styku; matematická mocnina
potenciál fyzikálna veličina určujúca stav poľa v konkrétnom bode; výkonnosť, tvorivá kapacita; súhrn všetkých podmienok pre úspešnú činnosť v hospodárstve, vojenskom umení a pod.
potenciálny možný, uskutočniteľný, účinný, prípadný
potencovaný zosilnený, umocnený, vystupňovaný
potentát vládár, panovník; vysoký hodnosťár; veľký pán, papaláš
potentný schopný, výkonný; schopný pohlavného styku a oplodnenia
potománia chorobná túžba po alkohole, pijanstvo
potos okrasná liana s pozdĺžnymi kožovitými listami, scindapsus

potpourri zmes, všehochuť; zmes melódií a úryvkov z jedného alebo viacerých hudobných diel; sušené a aromatizované kvety
potsdam predtým horné oddelenie kambria
potto druh africkej opice
pound force anglo-americká jednotka pre silu (4,44822 newtona)
pound v anglosaských krajinách libra; britsko-americká jednotka hmotnosti = 0,454 kg
pour féliciter k blahoželaniu, miesto na blahoželanie, skratka P.F.
pour prendre congé na rozlúčku, skratka na navštívenkách p.p.c.
pour rendre visite k návšteve, miesto návštevy, ktorá sa neuskutočnila (navštívený nebol prítomný)
pourparler nezáväzný rozhovor; neformálna diskusia, jednanie medzi diplomatmi
power-play presilová hra v hokeji
póza postoj; jednanie pre vonkajší efekt, predstierané chovanie
pozauna nátrubkový hudobný nástroj, trombón
pozér strojený, neúprimný, pretvarujúci sa človek
pozícia postavenie, poloha; stanovište, miesto; umiestenie; poloha tela, postoj; miesto v spoločnosti s ohľadom na význam a pod.
pozitív skutočný obraz fotografovaného predmetu; prvý stupeň prídavných mien a prísloviak
pozitivismus smer usilujúci o spojenie vedeckého poznania jednotlivých disciplín a odmietajúci akékoľvek špekulácie
pozitívny kladný, prisvedčujúci; skutočný, vecný, určitý, zistený, dokázaný; s kladným nábojom
pozitívum kladná stránka veci, javu alebo udalosti
pozitrón kladne nabitá častica, antičastica k elektrónu
Pozsony maďarský názov Bratislavy
PR z anglického výrazu public relations = vzťahy s verejnosťou; oddelenie pre styk s verejnosťou vo väčšej alebo významnej firme, napr. televízii
praestácia plnenie záväzku; platenie dlhu
prag stratigrafický stupeň devónu
pragmatický vecný, praktický, zodpovedajúci potrebám praxe; dbajúci

o vnútorné súvislosti; rozumne a chladne uvažujúci

pragmatika časť semiotiky analyzujúca znaky vzťahov k ich hovorcom (nositeľom)

pragmatizmus vecnosť; nezaujatosť, zameranie na efektivitu a užitočnosť riešenia problému

practicizmus sklon k praktickej činnosti s podceňovaním teoretických znalostí; zmysel pre praktickú činnosť

praktický účelný, založený na praxi; uskutočniteľný, reálny, skutočný; majúci zmysel pre skutočnosť; obratný, šikovný

praktikábel prenosná časť javiskovej výpravy

praktiky osvedčené spôsoby jednania; intrigy, nečestné jednanie

pránajama sústava dychových cvičení s reguláciou doby vdychu, zadržania dychu a výdychu

pranostika predpoveď počasia, budúcich udalostí a pod.

pratotechnika sústava pestovateľských opatrení u trávnatých porastov

pravotár zastaralý výraz pre právnika alebo advokáta

prax cieľavedomá, organizovaná činnosť; základ poznania; výkon zamestnania; jednanie, konanie; zbehlosť, skúsenosť; okruh činnosti

praeodým prvok zo skupiny vzácnych zemín, značka Pr

pre- predpona s významom pred, nad

preambula úvodná časť významného dokumentu, napr. ústavy; slávnostný predhovor

preambulum v hudbe: predohra, prelúdium

prebenda dôchodok cirkevného hodnostára; odmena, dôchodok

precedens prípad, ktorý sa stal skôr; predchádzajúci prípad určujúci alebo ospravedlňujúci prípady nasledujúce

preceptor starší výraz pre učiteľa alebo vychovávateľa

precesia otáčanie osi symetrie zotrvačníka voči pevnému smeru v priestore

preciozita, precióznosť strojenosť, vyumelkovanosť, neprirodzené chovanie; dokonalosť umeleckého slohu

precipitácia náhliivosť; zrážanie chemických látok; vznik novej oddelenej pevnej fázy vo fáze kvapalnej alebo skondenzovanej kvapalnej látky v plynnej fáze

precizácia upresnenie, presné vyjadrenie, vymedzenie, určenie

precízny presný

predácia dravý spôsob života, aktívne vyhľadávanie a lovenie koristi predátorom pre potravu

predátor šelma, dravec, živočích živiaci sa ulovenou korisťou

predentín nezvápenatená zubovina

predestinácia predurčenie, najmä v náboženskom zmysle; vopred určená budúcnosť, osud

predeterminácia predurčenie; názor, že vývoj organizmu je vo všetkých fázach vopred určený

predikácia prisúdenie; výpoveď o podmete, subjekte; skladobný vzťah slovesa a časti vety, ktorú toto sloveso riadi

predikant kazateľ

predikát prídomok, prívlastok; šľachtický titul; časť súdu alebo výroková funkcia vypovedajúca o subjekte alebo premennej; v gramatike prisúdok

predikatív vetný člen charakterizovaný tesným spojením so slovesnou sponou

predikatívum druh plnovýznamových slov vyjadrujúcich stav všeobecného, explicitne nepomenovateľného nositeľa (napr. smutno), subjektívne nálady a pocity, alebo majú význam modálneho alebo subjektívneho hodnotenia dejov vyjadrených vedľajšou vetou alebo infinitívnou konštrukciou

predikcia odhad vývoja, predpoveď, predpoklad

predilekcia záľuba; priaznivý názor, kladné zaujatie

predispozícia vrodená alebo získaná náklonnosť, sklon, náchylnosť

predkultúra poľnohospodárska plodina pestovaná pred inou plodinou, predplodina

predominancia prevládanie, prevaha, nadvláda

predózovanie predávkovanie (lieku)

prefabrikácia výroba konštrukčných častí stavieb priemyslovým spôsobom

prefácia predhovor; v katolíckej omši tzv. modlitba vďaky

prefekt starorímsky vysoký správny úradník; v niektorých krajinách titul

policajného riaditeľa; vedúci v bohosloveckom internáte; vo Francúzsku titul najvyššieho úradníka departementu

prefektúra vo Francúzsku vyšší správny alebo policajný úrad, úrad prefekta; budova alebo miestnosť tohto úradu; správny obvod riadený prefektom

preferans kartová hra; hra na gulečníku

preferencia výhoda, prednosť, zvýhodnenie

prefix predpona

prefixácia tvorenie slova predponou

preformovať vopred vytvárať, vopred určovať

pregnancia, pregnantnosť výrazová presnosť, výstižnosť, výraznosť, jadrnosť, vyhranenosť

pregnantný výstižný, presný

pregravácia preťaženosť, nadmerné zaťaženie

prehistória obdobie vývoja ľudstva od prvopočiatku do čias, z ktorých sa zachovali písomné záznamy; prvotné obdobie niečoho; absolútne začiatky

prehnit vodnatý kremičitan s obsahom vápnika a hliníka, nerast

prejotácia vznik a existencia polosamohláskového „i“ medzi spoluhláskou a samohláskou, najčastejšie v nárečiach

prejudícia právny prípad určujúci aj spôsob posudzovania podobných neskorších prípadov

prejudikát v právnej vede rozhodnutie, ktoré je smernicou pre podobné ďalšie prípady

prejudikovať rozhodnutím otázky určiť postup a riešenie v neskoršom podobnom prípade

prekambrium pomenovanie praveku pred kambriom, najstaršia doba dejín Zeme

prekarcinóm chorobná zmena tkaniva, ktorá môže viesť ku vzniku karcinómu

prekardialgia bolesť v okolí srdca

prekárrium prenechanie bezplatného užívania veci do odvolania

prekérny neistý, ťaživý, trápny, chúlостivý, nepríjemný

prekludovať vylúčiť z užívania práva po uplynutí času, počas ktorého

sa právo nepoužilo

preklúzia zánik práva jeho neuplatnením v stanovenej - prekluzívnej - lehote

prekognícia v psychológii: predvídanie budúcnosti, jasnovidnosť

prekurzívny, prekurzórny predbežný, skorší

prekurzor východisková látka, častica, z ktorej vyniká chemickou premenou výsledný produkt, napr. droga

prelát biskup alebo iný cirkevný predstavený s podobnou právomocou a jurisdikciou; vyšší úradník pápežskej kúrie

preliminár predbežný rozpočet; predbežná zmluva

preliminovať vopred stanoviť, vopred určiť

prelúdium predohra, úvodná časť skladby; skladba voľnej formy pre klávesový nástroj

premedikácia príprava pacienta na anestéziu pred operačným zákrokom podávaním utišujúcich liekov

premeditácia predbežná úvaha, rozmýšľanie

prémia odmena; mimoriadna výhra; príplatok ku mzde za mimoriadne výkony; poistné, pravidelná suma platená podľa zmluvy poistencom; udeľovaná cena, darček

premiant žiak s vynikajúcim prospechom

premiér ministerský predseda, predseda vlády

premiéra prvé predstavenie umeleckého diela; prvé vystúpenie umelca

premise predpoklad; propozícia; prvá, východisková časť úsudku

premolár predná stolička (zub)

premonštráti rád rehoľných kanovníkov založený v Prémontré

premortálny predsmrtný, týkajúci sa obdobia pred smrťou

prenatálny týkajúci sa obdobia medzi počatím a pôrodom

prenotácia predbežný záznam; predbežné ujednanie podmienok budúcej zmluvy

preparácia príprava, prípravné práce; upravenie biologického objektu na potreby výskumu

preparát umelý prípravok; predmet na určitý účel pripravený alebo spracovaný; vypchatý živočích; liečivý, chemický a pod. prípravok

preponderancia duševná alebo telesná prevaha; prevládanie

prepošť predstavený kapituly, v katolíckej cirkvi vyšší hodnosťár pri kapitulárnom kostole; titul farára historicky významného kostola

prepozícia gramatická predložka

prepućium predkožka pohlavného údu alebo klitorisu

préria trávnatá step v miernych pásmach Severnej Ameriky

prerogatív prednosť, výsada, výhradné právo

preromantizmus umelecké tendencie a smery 2. polovice 18. storočia vyrovnávajúce sa s klasicizmom a tvoriace vnútorne rôznorodý prechod k romantizmu

pres časová tieseň; tlak, tlačnica; lis

presantný naliehavý, nutný, nutkavý, súrny

Presburg nemecký názov Bratislavy, Prešporok

presbyteriánstvo evanjelická forma cirkevnej organizácie založená na zásade obecného kňazstva veriacich

presbytérium chrámový priestor vyhradený kňazom, napr. okolo hlavného oltára

préséance v diplomacii právo prednosti v oficiálnom spoločenskom styku

presénium obdobie pred starobou, približne od 50. do 60. roku života

preskripcia predpis, nariadenie, predpísanie, dispozícia; premlčanie, zákaz vymáhateľnosti, žalovateľnosti

prestácia výkon; dávka; plnenie

prestissimo v hudbe: veľmi rýchlo, ešte rýchlejšie než presto; veľmi rýchle tempo

prestíž úcta, vážnosť, význam, vplyv, dôstojnosť, vonkajšia povesť

presto v hudbe: veľmi rýchle tempo

preš lis

Prešporok starší názov Bratislavy, Presburg

pretenciózny náročný; domýšľavý

pretendent uchádzač, nápadník

pretenzia nárok, požiadavka

préteritum minulý čas vyjadrujúci dej v minulosti skončený a bez vzťahu k prítomnosti

preterovať vynechať, nechať bez povšimnutia, obísť, preskočiť pri povyšovaní

pretext vymyslený dôvod, zámienka

prétor starorímsky vyšší súdny úradník; vysoký súdny úradník

pretorián príslušník starorímskej cisárskej gardy; v prenesenom význame slepo oddaný prívrženec

prevalencia prevaha, presila; demografický ukazovateľ vyjadrujúci pomer počtu chorých ľudí k počtu obyvateľov

prevarikácia zakázané zastupovanie oboch sporných strán rovnakým právnym zástupcom

prevencia vopred urobené opatrenie, predchádzajúce zaistenie, včasná ochrana alebo obrana, predchádzanie niečomu

preventívny predchádzajúci niečomu, napr. chorobe; slúžiaci na prevenciu

prevízia bystrozrak, prezieravosť, predtucha

prezencia prítomnosť, účasť na niečom

prézens prítomný čas slovesa

prezent dar; v prenesenom význame nehodný človek, darebák

prezentácia predstavenie sa; predloženie, preukázanie; návrh, podanie

prezervatív mužský antikoncepčný prostriedok, kondóm, primeros

prezident individuálna volená hlava republiky; predstavený niektorých orgánov, úradov, organizácií a spoločností

prezídium predsedníctvo; riaditeľstvo, napr. policajného zboru

prezumpcia domnienka, predpoklad; pravdepodobnosť

priapický, priapský necudný, nehanebný; súvisiaci so stoporením penisu

priapizmus dlhodobé bolestivé stoporenie mužského pohlavného údu vyvolané pohlavným vzrušením

prim prvý zo skupiny nástrojov, prvý hlas

príma prvotriedny, výborný, skvelý, veľmi kvalitný alebo chutný

prima prvý, základný tón stupnice; prvá trieda gymnázia

prima rate druh úrokovej miery, spravidla pre najlepších klientov

prima vista splatné na predloženie, zmenka splatná pri predložení; v hudbe: hrať z listu, bez prípravy

prima volta prvé zakončenie skladby pri opakovaní

primabalerína vedúca, sólová tanečnica v balete

primaciálny palác palác primasa katolíckej cirkvi

primadona popredná sólová speváčka v opere; v prenesenom význame zhýčkaný človek, nafúkanec, domýšľavec

primapara prvorodička

primár elektrický prúd vychádzajúci priamo zo zdroja; vedúci lekár nemocnice alebo oddelenia

primariát miesto - funkcia - primára

primárius hráč na prvé husle v kvartete; koncertný majster v orchestri

primárny prvotný, základný, pôvodný

primas najvyšší katolícky hodnostár v danej krajine, spravidla arcibiskup

primáš vedúci cigánskeho orchestra, prvý huslista

primát prvenstvo, vedúce postavenie; prednostné postavenie pápeža ako hlavy katolíckej cirkvi

primáti súhrnný názov najvyššieho radu cicavcov (poloopíc, opíc, človeka)

primátor starosta štatutárneho mesta

primáž prirážka k dopravnému

primícia prvá omša novo vysväteného katolíckeho kňaza

primipara žena rodiaca prvý raz, prvorodička

primitív človek na najnižšom stupni vývoja; zaostalý, hrubý, prostoduchý, nevzdelaný človek

primitívnosť jednoduchosť, prostota; duševná zaostalosť; nedokonalosť

primogenitúra feudálne nástupnícke a dedičské právo prvorodeného syna, prvorodenectvo

primordiálny pôvodný, prvotný

primula menší kvet z rodu prvosenok

primus inter parens prvý medzi rovnými, panovník

primus prvý z mnohých; prvý žiak v triede čo do prospechu

princ nevládnuci člen panovníckeho alebo kniežacieho rodu

princíp základná myšlienka, všeobecná zákonitosť; východisková zásada, pravidlo; vo fyzike základný zákon, z ktorého možno odvodzovať iné zákony, napr. princíp zachovania energie

principál šéf kočovného divadla, cirkusu alebo iného súboru; hlavný hudobný register organu

principálny hlavný, základný

princiálny zásadný, zásadový

printer tlačiareň (stroj, zariadenie)

priorita prvenstvo, prednosť, prednostné právo; časová prednosť, prednostný nárok, vec majúca prednosť

prius skoršia, predchádzajúca vec, predchádzajúci prípad alebo spis

privácia olúpenie, odňatie; strata; nedostatok

privatívny zbavovací, zbavujúci, odnímajúci, popierajúci

privatizácia deatizácia, odštátnenie, prevedenie majetku z vlastníctva štátu do vlastníctva iných, neštátnych subjektov

privátny súkromný, osobný, neverejný, dôverný

privilégium výsada, prednostné právo; výhradné právo a listina o tom

prix cena, odmena v súťaži; súťaž, preteky

prizma hranol – najčastejšie sklenený - rozkladajúci dopadajúce svetlo; kryštálový tvar s plochami rovnobežnými s osou; podmienky určujúce spôsob pohľadu, hľadisko

pro die denne, na deň; denná dávka lieku

pro domo pre vlastnú potrebu; iba pre vnútorné účely, dôverne

pro forma iba naoko; iba z formálnych dôvodov, „aby sa nepovedalo“

pro futuro pre budúcnosť

pro memoria na pamiatku; na pripomínanie si

pro mortuo vyhlásiť niekoho za mŕtveho

pro- prvá časť zložených slov s významom pred-, napred, predný; súhlas, sympatie

proantéza predčasný vývoj kvetu

probabilita pravdepodobnosť

probátny vyskúšaný, osvedčený

problém úloha, ktorú treba riešiť; doteraz nerozhodnutá otázka, najmä vedecká; nevyriešená, sporná vec alebo otázka

problematický pochybný, neistý, sporný, nerozhodnutý

problematika súbor neriešených otázok; to, čo má byť vyriešené

procedúra spôsob jednania a vybavovania; zložitý jednanie; jednací poriadok; postup pri nejakej činnosti, spravidla zložitejší; súbor liečebných úkonov, napr. v kúpeľoch

proces priebeh, sled, vývoj, plynulo sa vyvíjajúci dej; súdne konanie

procesor zariadenie počítača, ktoré vykonáva operácia s dátami, „srdce“ počítača

próciom najľahší izotop vodíka

procovský povýšenecký, nafúkaný, vystatovačný

prodigiozín bakteriálne farbivo

prodoncia dopredu vysunuté zuby dolnej čeľuste

prodróm neistý počiatočný príznak choroby, predzvesť ochorenia

producent výrobca, zhotoviteľ; výrobný podnikateľ; kto hradí náklady výroby filmu, divadelného predstavenia a pod.

produkcia výroba, ťažba; súhrn výrobkov; tvorba, najmä umelecká; umelecký alebo artistický výkon; verejné predvádzanie nejakých výkonov

produkovat' sa predvádzať sa; verejne okázalo vystupovať

produkovat' vyrábať, tvoriť, plodiť (o pôde); vytvárať

produkt výrobok, výsledok činnosti alebo prírodného diania; súhrn výrobkov danej spoločnosti za danú dobu

produktivita schopnosť vyrábať, výrobnosť; plodnosť; výnosnosť; intenzita výroby; tvorivá činnosť

produktívny výrobne zdatný, výkonný; plodný; výnosný, výdatný

profanácia znesvätenie, zneuctenie, banalizovanie

profánnny svetský; bežný, všedný, každodenný; znesväcujúci

profáza začiatočná fáza nepriameho delenia bunky

profesia povolanie, odbor činnosti

profesionál zárobkovo činný človek; človek ktorý športuje alebo vykonáva inú činnosť za peniaze, ako svoje povolanie; špičkový odborník vo svojej profesii

profesionalita odbornosť

profesný rehoľný, mníšsky, rádový

profesor stredoškolský učiteľ; hodnosť a titul vysokoškolského učiteľa

profét prorok

profil pohľad zo strany; prierez, rez telesom; obrys budovy; znázornenie ľudskej postavy pohľadom zo strany; charakter človeka

profilácia vývoj, vytríbenie vlastností, ujasnenie priorít

profilovať vytvárať profil niečoho, dávať niečomu tvar, rozčleniť; zame-

riavať povrch územia v pozdĺžnom aj priečnom smere

profit zisk, výťažok, úžitok

profundál hlbinná oblasť stojatých vôd

profundita hĺbka, hlbina; dôkladnosť

profúzny nadmerný, silný, prebytočný; nezadržiteľný; ďalekosiahly

profylaktický zamedzujúci nákaze, ochranný; zaoberajúci sa cieľenou prevenciou

profylaktikum ochranný liek zamedzujúci vzniku choroby

profylaxia opatrenie vopred urobené, najmä zo zdravotníckeho hľadiska; súbor zdravotníckych opatrení na zabránenie vzniku choroby; prevencia

progenitúra potomstvo, potomkovia

progéria predčasné starnutie pri vývoji zastavenom na detskom stupni

progesterón ženský pohlavný hormón ovplyvňujúci počatie a priebeh tehotenstva

proglotída článok tela pásomnice

prognácia u niektorých ľudských skupín, najmä negroidných, nápadné vyčnievanie čeľustí

prognostika teória vypracovania odhadov budúceho vývoja

prognóza predpoklad ďalšieho vývoja ochorenia

prográdny vyvíjajúci sa dopredu, pokrokový

program pracovný plán; smernice pre činnosť; predstavenie, napr. divadelné; zoznam uvádzaných predstavení; úloha pre počítač; kroky vedúce k vopred určenému cieľu

progrencia postup, postupné šírenie, pokračovanie

progres pokrok, postup, napredovanie, vzostup, rast

progresia postup, vzostup, rast; zväčšenie

progresívny postupujúci, šíriaci sa

prohibícia zákaz, zamedzenie, napr. predaja a konzumácie alkoholu

projekcia premietanie; zobrazenie priestorových útvarov v rovine; predstavovanie si budúcej situácie

projekt návrh, plán; úmysel, predsavzatie, zámer; stavebno-konštrukčná alebo organizačno-finančná dokumentácia

projektil strela

projektívna geometria náuka o vlastnostiach geometrických útvarov
projektor premietací prístroj
prokaín miestne anestetikum a látka predlžujúca účinky penicilínu, novokaín
proklamácia verejné prevolanie, prehlásenie; oznámenie
proklition predklonka
proklízia spojenie neprízvučného slova s nasledujúcim prízvučným do jedného prízvukového celku; sklon dopredu, predklon
prokreačný plodivý
Prokrustovo lôžko nepríjemné, trápne postavenie
proktalgia bolesť konečníka
proktektázia rozšírenie konečníka
proktektómia chirurgické odstránenie konečníka
proktitída zápal sliznice konečníka
prokto- prvá časť zložených slov s významom konečník, konečníkový
proktodýnia bolesť alebo ochorenie konečníka
proktológia náuka o chorobách konečníka
proktorágia krvácanie z konečníka
prokúra všeobecné splnomocnenie k zastupovaniu podniku vo všetkých právnych, obchodných a prevádzkových podmienkach
prokurátor verejný žalobca, štátny zástupca v súdnom konaní
prokurista splnomocnenec podnikateľa s právom prokúry; konateľ
prolaktín hormón predného laloku hypofýzy ovplyvňujúci činnosť vaječníc
prolaps v medicíne: poklesnutie orgánu
prolegoména predhovor, úvod do niektorého vedeckého odboru, úvodná časť
proletariát starorímska chudoba; trieda námezdných pracujúcich ľudí v robotníckych profesiách
proliferácia bujnenie, novotvorenie, chorobný rast tkaniva; prerastanie plodu alebo kvetu osou rastliny
prolín jedna zo základných aminokyselín
prolixný podrobný, bohatý; rozvláčný (v reči)
prológ úvod, predhovor; úvodná časť drámy, vstup

prolongácia predĺženie lehoty; odklad splatnosti alebo plnenia záväzku
promemoria pamätný spis, zápis na pamiatku
promenáda prechádzka, prechádzková cesta; hromadné prechádzanie sa (v meste, v parku a pod.)
promesa sľub, prísľub; dlžobný úpis; poukážka na budúce akcie
promile tisícina celku, tisíci diel; číslo udávajúce počet jednotiek pripadajúcich na tisíc dielov rovnakého druhu
prominent popredná, významná osobnosť, vplyvný jednotlivec, vedúci činiteľ
promiskuita miešanie, zmiešanie, premiešanosť; nezodpovedné a časté striedanie sexuálnych partnerov
promissor planéta v horoskope veštiaca určitú udalosť
promócia slávnostné udelenie vysokoškolskej hodnosti; slávnostné ukončenie štúdia na vysokej škole alebo univerzite
promotér v profesionálnom športe organizátor stretnutí a zápasov
promotion zakladateľstvo, podnet, podpora; úvodná, zavádzacia reklama
promotor vysokoškolský funkcionár, ktorý riadi a vykonáva promóciu; v chémii látka zvyšujúca aktivitu katalyzátora
promptný pohotový, pripravený; okamžitý, rýchly
promulgácia zverejnenie; verejné vyhlásenie, oznámenie; vyhláška
promycélium v botanike prvotné podhubie
pronácia otočenie hornej končatiny dlaňou nadol, opak supinácie
pronáos predsieň antického chrámu
pronefros predoblička, vývojové štádium obličky
pronomen zámeno
prononovaný ostro vyslovovaný; rozhodný, zdôraznený, jasne vyložený, zrejмый; povestný, dobre známy (spravidla neslávne)
pronto rýchlo, zrazu, naraz
pronunciamento prehlásenie, prevolanie; v krajinách Latinskej Ameriky častý spôsob vyhlásenia vojenského prevratu
pronuncius titul nuncia povýšeného na kardinála; zástupca nuncia počas jeho neprítomnosti v úrade
pronymfa larválne štádium hmyzu
propadién dvojitý uhl'ovodík, alén

propagácia reklama; rozširovanie, rozmnožovanie myšlienok a názorov, dávanie na známosť; šírenie choroby do okolia ohniska; zámerné množenie mikroorganizmov

propaganda ovplyvňovanie širokého okruhu ľudí určitými myšlienkami a názormi, ich oboznamovanie s opatreniami štátnych či vládnych orgánov; šírenie ideí a názorov s cieľom získať pre ne prívržencov

propán plyný uhl'ovodík vznikajúci pri niektorých chemických procesoch, používaný ako chemická surovina, pohonná látka, na vykurovanie a pod.

propán-bután vysoko horľavá zmes propánu a butánu

propedeutika úvod do vedného odboru; príprava

propeler lodná skrutka; lietadlová vrtuľa

propén uhl'ovodík s jednou dvojitou väzbou, používaný pri výrobe dezinfekčných prostriedkov

properdín bielkovina nachádzajúca sa v krvnom sére

propín plyný uhl'ovodík s jednou trojmocnou väzbou

proplazmocyty nezrelá plazmatická bunka

propolis včelí tmel s voskom s baktericídnymi vlastnosťami, slúžiaci na tvorbu plástov a využívaný v liečiteľstve a pri výrobe liekov

proponovaný navrhnutý, plánovaný

proponovať navrhovať, zamýšľať, pripravovať, chystať

proporcie pomer veľkosti, správny rozmerový vzťah; rozmery dané vzájomným vzťahom veľkostí; rovnováha

proporcie telesné rozmery

proporcionalita pomernosť, úmernosť častí v rámci celku; súmernosť

propozícia návrh, ponuka, plán, rozvrh, program; zámer

propriety drobné predmety osobnej potreby

proprium vlastné podstatné meno, spravidla označujúce jeden denotát

proprotón jadro atómu vodíka s kladným elektrickým nábojom, základná stavebná jednotka jadra atómu

propulzia rýchly, mimovoľný pohyb dopredu; vyvodzovanie ťahu potrebného na prekonanie odporov, napr. pri pohybe lietadla alebo lode

propyleje vstup, monumentálna vstupná brána starovekých aj chrámových stavieb; predbránie

propylit vyvrelina vytvorená pôsobením termálnych vôd

prorogácia predĺženie, odročenie, odklad; dohoda strán o príslušnosti súdu

proscénium predscéna, časť javiska pred oponou

prosektor patológ vykonávajúci pitvy; primár pitevne

prosektúra miestnosť alebo objekt, kde sa konajú patologicko-anatomické pitvy

proselyta obrátený, ten kto prestúpil na novú vieru

prosfora dary chleba a vína prinášané na omšu; v pravoslávnej viere chlieb zo pšeničného kvaseného cesta nahrádzajúci pri prijímaní hostiu

prosiopézia skracovanie slov na začiatku, napr. .... brý deň

prosiť na zdravie! (prípitok)

proskribovať prehlásiť za štvanca, postaviť mimo zákon, vylúčiť zo spoločnosti, zavrhnúť, verejne odsúdiť

proskripcia prenasledovanie, vypovedanie do vyhnanstva; v starovekom Ríme pôvodne verejné oznámenie predaja, najmä otrokov, neskôr zoznam a verejné vyhlásenie osôb postavených mimo zákon; verejné zavrhnutie

proskynézia nábožné pokľaknutie s klaňaním až k zemi

prosóma predná časť tela niektorých členovcov, hlavohrud'

prosopagnózia neurologická porucha, pri ktorej postihnutý nerozoznáva tváre

prospekcia vyhľadávanie a prieskum nerastných ložísk; pátranie

prospekt vyhliadka, celkový pohľad; pozadie javiska; reklamný leták; návod na použitie tovaru; veľkomestská široká ulica v ruskom prostredí, bulvár; priečelie organu;

prosperita úspešný vývoj, úspech, blahobyť; úspešný hospodársky trend

prostata mužská pohlavná žľaza; predstojná žľaza, predstojnica; ochorenie tejto žľazy

prostatalgia bolesti prostaty

prostataktómia operatívne odstránenie zdurenej prostaty

prostatik muž so zväčšenou prostatou

prostatitída zápal prostaty

prostatodýnia bolesť prostaty
prostetický nebielkovinový; náhradný
prostitúcia pohlavný styk za úplatu; v prenesenom zmysle kupčenie s vlastným presvedčením
prostrácia všeobecná telesná ochabnutosť sprevádzaná veľmi často zastrením vedomia
prostylos v antickom Grécku chrám s radom stĺpov v priečelí
protagón bielkovinová zložka myelínu v nervových vláknach
protagonista hlavný predstaviteľ hry, hlavná postava románu; vedúca osobnosť
protagoreizmus učenie gréckeho sofistu Protagora, podľa ktorého mierou všetkých vecí je človek
protárium prvokličok
protamín najjednoduchšia bielkovina s nízkou molekulárnou hmotnosťou
protanopsia neschopnosť vnímať červenú farbu
proté filozofia prvá filozofia, základné východiská úvah o bytí
proteid zložená bielkovina majúca okrem bielkovinovej aj nebielkovinovú zložku
proteín základná zložka buniek živých organizmov
proteinúria vylučovanie bielkovín močom, albuminúria
proteíny jednoduché bielkoviny
proteizmus schopnosť zmien, menlivosť, tvárnosť
protekcia priazeň, ochrana poskytovaná vplyvnou osobou, prihovorenie sa za niekoho; záštita
protektor ochranca, priaznivec, podporovateľ; krycia vrstva plášťa pneumatiky; správca protektorátu
protektorát ochrana, záštita; stav závislosti jednej krajiny od druhej; spravidla násilím vynútená forma nadvlády mocnejšieho štátu nad slabším
protektorát ríšsky forma fašistickej okupácie Čiech a Moravy v rokoch 1939 – 1945
protektorovanie oprava obežnej plochy pneumatiky navulkanizovaním nového gumového povlaku

protenoid vo vode nerozpustná jednoduchá bielkovina
proterozoikum starohory, obdobie medzi prahorami a prvohorami, eozoikum
protest námietka, prejav nesúhlasu, odpor; zmenkové osvedčenie
protestantizmus reformačné náboženské hnutie a z neho vzniknuté evanjelické cirkvi
protetik odborník v protetike
protetika náuka o náhradách stratenej alebo nedokonale vyvinutej časti tela vrátane jej funkcie
protéza umelá náhrada chýbajúcej časti tela
protežovať ochraňovať, podporovať niekoho osobnou intervenciou v jeho prospech, priať niekomu, dávať niekomu prednosť na úkor iného
protistológia náuka o jednobunkových živočíchoch a rastlinách
proto-, protero- prvá časť zložených slov s významom prvý, prvotný, pôvodný
protobiológia náuka o vzniku života na Zemi, súčasť biológie
protoderm pletivo vytvárajúce pokožku rastlinných orgánov
protofilný schopný viazať protóny
profyty označenie nižších druhov rastlín (baktérie, huby, riasy a pod.)
protogenéza rozmnožovanie rastlín pučaním
protokláza tektonické rozdrvenie vyvrelých hornín pred ich stvrdnutím
protokol zápis o jednaní; zápisy o stálom pozorovaní nejakého javu; súhrn pravidiel pre styk medzi diplomatmi; oddelenie ministerstva zahraničia pre záležitosti cudzích zastupiteľských úradov; vo výpočtovej technike množina sémantických a syntaktických pravidiel, ktoré určujú chovanie funkčných jednotiek pri komunikácii
protón stabilná elementárna častica s kladným elementárnym nábojom, ťažšia ako elektrón, patrí medzi nukleóny
protónové číslo počet protónov atómového jadra, atómové číslo
protopektín druh pektínu vyskytujúceho sa predovšetkým v ovocí
protoplazma metabolicky aktívna základná živá hmota bunky; cytoplazma
prototyp vzor, predobraz; prvý overovací výrobok; skúšobný výtlačok

protozoá jednobunkové živočíšne organizmy, prvoky

protozoológia náuka o prvokoch

protrahovaný vleklý, trvajúci dlhšie ako obvykle

protrakcia odklad, zdržanie

protraktor navigačný prístroj zložený z kruhu a troch ramien, pomocou ktorého sa do námornej mapy zakresľuje poloha lode

protuberancia výron plynov na povrchu Slnka, obrovské oblaky plazmy v slnečnej koróne

proudhonizmus politický a filozofický smer robotníckeho hnutia v 19. storočí, ktorý usiloval o dosiahnutie ideálu spravodlivosti a rovnosti vzájomnou spoluprácou slobodných združení drobných výrobcov, vyhlásením majetku za krádež, spoluzakladateľ anarchizmu

proustit sulfid arzenitostrieborný

proveniencia pôvod, miesto výskytu, vzniku alebo výroby

proverbium príslovie

providencia prozreteľnosť, predvídavosť

providencializmus presvedčenie o božskej alebo božej prozreteľnosti

provider pripojovač, sprostredkovateľ trvalého alebo dočasného pripojenia ku komunikačnej sieti, napr. internetu

provincia vidiek vo vzťahu k hlavnému mestu; väčšie správne územie štátne alebo cirkevné; krajina pripojená k inej krajine a na nej závislá; vidiecky kraj ako celok voči hlavnému mestu; obvod pôsobnosti katolíckeho arcibiskupa

provinciál volený alebo menovaný predstavený rehoľnej provincie; slangový výraz pre obyvateľa oblasti mimo metropolu

provincializmus vidiecky ráz; malomestská obmedzenosť, nedostatok širšieho rozhl'adu

provitamín látka, ktorú živočíšne organizmy dokážu premeniť na vitamín

provízia peňažná odmena za sprostredkovanie

provízor správca; zodpovedný vedúci lekárne; správca kláštorného majetku

provizórium dočasné opatrenie alebo stav; dočasný stav, dočasnosť, prechodný stav

provizórny dočasný, prechodný

provokácia podnecovanie k činnosti; vyzývavý čin alebo chovanie; poburujúci čin; v medicíne: vyvolanie choroby

provolone taliansky tvrdý syr z kravského mlieka v tvare zrezaného kužeľa

proximálny blízky, najbližší; bližší k stredu, k centru; v biológii bližší k trupu a hlave

proximita blízkosť

próza neveršovaný, v prostej reči písaný literárny prejav; všednosť, triednosť

prozencefalon predný mozog

prozenchým základné pletivo rastlín

prozódia náuka o rytmickej, jazykovej a zvukovej stránke veršov; veda o zvukových vlastnostiach jazyka

prozopit fluorid hlinitovápenatý, nerast

prozopopoa zosobnenie, zobrazenie niečoho nového ako živého; rečnícky obrat, pri ktorom nejestvujúci alebo neprítomný človek akoby prehovoril ústami rečníka

prozyleta prebehlík; človek obrátený na inú vieru; nový horlivý stúpenec nejakej viery alebo idey

prudéria prehnaná hanblivosť, nemiestna hanblivosť; pokrytectvo vo veciach sexu

prurigo druh kožného ochorenia známy ako svrbľavka

pruritus svrbenie

ps značka pre pikosekundu

psalmódia spev žalmov v gregoriánskom chorále

psaltérium kniha žalmov

psamit usadená hornina

psamofilný žijúci na piesočnatých pôdach

psamofyt rastlina žijúca na piesočnatej pôde

psamón organizmy obývajúce piesočnaté oblasti; piesočnaté dno

psefit hrubozrná hornina, napr. rôzne zlepenice

pseudo- prvá časť zložených slov s významom nepravý, napodobnený, lživý, falošný, kvázi

pseudoamitóza neštandardné mitotické delenie jadra bunky

pseudofarby vo výpočtovej technike farby ľubovoľne priradené obrazu reprezentujúcemu hodnoty dát, ale nie jeho prirodzenú podobu

pseudofóbia chorobný strach z pristihnutia pri klamstve

pseudofosília nepravá skamenelina

pseudogavidita nepravé tehotenstvo

pseudoinštrukcia vo výpočtovej technike zápis v zdrojovom jazyku, ktorý sa neprekladá do cieľového jazyka, iba ovplyvňuje preklad

pseudokód vo výpočtovej technike kód, ktorý pred prevedením vyžaduje preklad

pseudokríza prechodné rýchle zníženie horúčky

pseudológia chorobný sklon k luhaniu, vymýšľaniu si

pseudomor infekčné ochorenie hydiny, hydínový mor

pseudonym nepravé, prijaté, najčastejšie umelecké meno, kryptonym

pseudopuberta predčasné dozrievanie vyvolané poruchou žliaz s vnútornou sekréciou

pseudosmia čuchová halucinácia

pseudotuberkulóza infekčné ochorenie zvierat prenosné na človeka

pseudotumor nepravý tumor

pseudourémia nepravá urémia

pseudoxantóm v medicíne nepravý xantóm

psí v gréckej abecede meno pre **ps**

psilóza, psilósis strata vlasov alebo rias (mihalníc)

psitacizmus chorobná strata názornosti v myslení a chorobné uvádzanie slov bez uvedomenia si ich významu

psitakóza tzv. papagájia choroba, ťažké vírusové ochorenie prenosné z niektorých vtákov na človeka

psofokarp bôbovitá africká a ázijská dvojklíčna rastlina s jedlými semenami

psogometer prístroj na meranie sily zvuku

psoriatik osoba trpiaca psoriázou

psoriáza kožné ochorenie známe ako lupienka

psychasténia duševná choroba charakteristická narušením duševnej rovnováhy a nedôverou v seba samého

psychastenik osoba trpiaca psychasténiou

psyché duša, duševno

psyché grécky výraz pre dušu, duch, duševno, psychiku, myseľ, vnútorný svet

psychedelický zámerne silne pôsobiaci na psychiku, zintenzívňujúci vnemy

psychiater odborník v psychiatrii

psychiatria lekárstvo duševných chorôb; príslušné oddelenie zdravotníckeho zariadenia

psychický duševný; oduševnelý

psychika duševno; súhrn duševných vlastností, stavov a procesov; vnútorný svet človeka

psycho- prvá časť zložených slov s významom duša, duch, duševný

psychoanalýza metóda psychologického výskumu zaoberajúca sa predovšetkým podvedomím

psychodráma psychoterapeutická metóda využívajúca postupy plnenia – hrania – rôznych rolí

psychofarmakológia farmakológia psychických a nervových chorôb

psychofarmakum prostriedok pôsobiaci upokojujúco na duševnú činnosť

psychofyziológ odborník v psychofyziológii

psychofyziológia odbor psychológie orientovaný na psychologické pochody súvisiace s fyziologickými procesmi centrálného nervového systému

psychogénia psychická porucha, ktorú vyvolávajú duševné stresy

psychohygiena súhrn preventívnych opatrení na udržanie duševného zdravia; duševná hygiena

psychochirurgia chirurgická liečba psychických ochorení

psychokinéza ovplyvňovanie pohybov neživých predmetov silou vôle, telekinéza

psychológ odborník v psychológii

psychológia veda o zákonitostiach a prejavoch duševnej činnosti; spôsob myslenia; duševný stav

psychomantia okultný styk medzi dušami alebo s duchmi, vzývanie mŕtvych

psychometria náuka o meraní duševných prejavov

psychopat človek trpiaci psychopatiou
psychopatia duševná porucha, duševná úchylnosť
psychopatológ odborník v psychopatológii
psychopatológia náuka o duševných chorobách
psychopédia odbor špeciálnej pedagogiky, ktorý sa zaoberá dôsledkami mentálneho postihnutia detí, ich výchovou a vzdelávaním
psychosexuálny týkajúci sa psychických prejavov sexuálneho života
psychosféra oblasť prejavov duševného života
psychosociálny duševný, súvisiaci so životom medzi ľuďmi
psychosomatický psychicky ovplyvňujúci fyziologický proces alebo jav
psychotechnika druh aplikovanej psychológie skúmajúcej duševné schopnosti, napr. predpoklady pre výkon určitého povolania, pomocou špeciálnych testov
psychotechnika skúmanie duševných dispozícií ľudí na výkon určitého povolania
psychoterapeut odborník v psychoterapii
psychoterapia liečba duševných chorôb určitými technikami, športom, špeciálnym prístupom lekára k pacientovi a pod.
psychotest slúži na zistenie psychických vlastností človeka; psychologický test
psychotrauma negatívny zážitok dlhodobo aj krátkodobo škodlivo pôsobiaci na duševné zdravie človeka
psychotronika odbor zaoberajúci sa výnimočnými psychickými schopnosťami, napr. telepatiou či jasnovidečtvom; metapsychológia, parapsychológia
psychotrónny psychikou spôsobený, vytvorený; duševného pôvodu
psychotropný ovplyvňujúci duševnú činnosť, psychiku, napr. určité druhy liekov
psychóza davová hromadná psychická reakcia na vonkajší podnet
psychóza ťažšia duševná porucha; hromadná psychická reakcia na určité vonkajšie podnety prejavujúca sa nepokojom alebo nadmerným záujmom, zaujatím
psychro- prvá časť zložených slov s významom chladný, vlhký
psychroalgia súčasné vnímanie hladu a bolesti

psychrofilná rastlina pre svoj život potrebuje relatívne nižšie teploty a má krátke vegetačné obdobie
psychrofóbná rastlina neznáša vlhké a chladné prostredie
psychrometer prístroj na meranie relatívnej vlhkosti vzduchu
pštros veľký africký nelietajúci vták s malou hlavou a dlhým krkom
Pt značka pre platínu
pterodaktyl, pterodaktylus vymretý druh vtákojašterov
ptilóza, ptilósis zápal okraja očného viečka so stratou rias
ptoamíny amíny vznikajúce pri rozklade živočíšnych bielkovín; mŕtvolné jedy
ptomainémia prítomnosť ptomainov v krvi
ptóza, ptosis v medicíne označenie pre klesnutie, zníženie, pokles orgánu
ptyalín slinná amyláza, enzým nachádzajúci sa v slinách
ptyalitómia chirurgické odstránenie kameňov v slinnej žľaze
ptyalizmus nadmerné vylučovanie slín
ptyalolit kamienok v slinnej žľaze
ptyalolitiáza výskyt kamienkov v slinnej žľaze
Pu značka pre plutónium
puberta pohlavné dospievanie, dosahovanie pohlavnej a psychickej zrelosti, pubescencia
pubescencia puberta, štádium dospievania
public relations, PR styk s verejnosťou, vzťah k verejnosti; cieľavedomé ovplyvňovanie verejnosti sociologickými a psychologickými prostriedkami
publicistika verejná spravodajská činnosť v masovokomunikačných prostriedkoch; žurnalistika
publicita zverejnenie, dávanie na známosť; verejný ohlas
publikácia dielo uverejnené v tlačenej podobe; uverejnenie, najčastejšie tlačou
publikovanie vydanie tlačou, vydanie tlačeného diela; zverejnenie v rozhlase alebo televízii
publikum verejnosť, diváci, obecenstvo
pucolán sopečný popol, prísada do malty
puč sprisahanie, spiknutie prevedené malou skupinou ľudí, násilný poli-

tický prevrat

puhel, pudlík menšie psie plemeno s kučeravou nepříznuou srst'ou

pudelpointer hrubosrsté poľovnícke psie plemeno

puding druh rôsolovitého múčnika; pokrm varený vo vodnom kúpeli

pueblo indiánska dedina; mesto alebo dedina v španielskom alebo mexickom prostredí

puerilita chlapčenskost'; detinskost', detské chovanie

puerilizmus detské, detinské správanie sa dospelého človeka

puerilný detský, detinský, naivný, infantilný, nezrelý

puerpera šestonediel'ka, rodička

puerperium obdobie po pôrode, známe ako šestonedelie, keď sa rodidlá upravujú do pôvodného stavu

puerperium šestonediel'ka

puffer tlmivý, tlmiaci roztok

puk v anglických povestiach prešibaný škriatok; kotúč z tvrdenej gummy v ľadovom hokeji

pula základná menová jednotka v Botswane

pulard mladá vykrmená sliepka

puli maďarské ovčiarske psie plemeno s dlhou srst'ou

pulman typ prepychového železničného osobného vozňa

pulmo pľúca

pulmolit pľúcny kamienok

pulmonálny pľúcny

pulmonalstenóza zúženie pľúcnice a ním vyvolané ochorenie

pulmonektómia chirurgické odstránenie časti pľúc

pulmotor kyslíkový prístroj na nútenú ventiláciu pľúc pri poruche dýchania

pulóver pleteninový horný odev bez zapínania, obliekaný cez hlavu

pulpa silne prekrvené tkanivo niektorých orgánov, dreň, dužina; polotovár z ovocia na prípravu marmelády; zvyšky pri výrobe cukru alebo liehu, melasa

pulpit stojan na noty; vyšší písací stôl so šikmou doskou; výčapný pult

pulpitída zápal kostnej drene

pulpitita, pulpitis zápal zubnej drene

pulverizácia mletie na prášok, práškovanie; drvenie na prach

pulvila prísavný orgán na nohách hmyzu

pulz krvný tep, rytmické sťahovanie srdca spôsobujúce nárazy krvi na tepnové steny; pravidelne sa opakujúci impulz

pulzácia jednosmerná pravidelná zmena fyzikálnej veličiny; pravidelná zmena priemeru hviezdy so zmenami jej povrchovej teploty; priebeh podľa pulzu, klesanie a stúpanie podľa pulzu

pulzovať chvieť sa; meniť sa, tepať

puma juhoamerická mačkovitá šelma; bomba

pumpky športové nohavice podkasané pod kolenami

punc úradná značka na výrobkoch z drahých kovov; typická vlastnosť určitého človeka; odtlačok

punč horúci aromatický alkoholický nápoj

punk nekonformné generačné hnutie, najmä amatérsky hudobný štýl a spôsob obliekania mládeže od 70. rokov 20. storočia v USA a Veľkej Británii; vyznačuje sa zámernou primitívnosťou, agresivitou a drsnosťou

punkcia prepichnutie telovej dutiny na liečebné alebo diagnostické účely, napr. na vypúšťanie tekutín z tela

punkt bod, miesto, bodka, oddiel knihy, punktum

punktácia predbežný návrh dohody upravený do bodov, hláv a pod.

punktum bod, bodka, punkt; presne; dosť, stačilo, koniec, hotovo

punktúra spôsob liečby niektorých nervových chorôb zabodávaním ihiel do určitých miest tela, akupunktúra, ignipunktúra

pupa iný názov pre kuklu, vývojové štádium medzi larvou a dospelým hmyzom

pupila zrenica; kruhový otvor optických prístrojov, ktorým vniká alebo vychádza zväzok svetelných lúčov

pupilometer prístroj na meranie zreníc

pupočná šnúra spája zárodok s placentou, plodovým lôžkom

purány posvätné indické texty

purga sibírska snehová búrka

purgácia prečistenie; prehánadlo; zbavenie podozrenia, najčastejšie súdnym výrokom

purgatívum prehľadlo
purgatórium očistec v katolíckej viere
purifikácia očistenie; vymazanie dlhov a záväzkov z pozemkovej knihy
purim židovský sviatok oslavovaný koncom februára
puritán stúpenec cirkevného reformného hnutia v Anglicku v 16. storočí; človek s prehnane prísnyimi mravnými zásadami
purizmus úsilie o jazykovú čistotu; úsilie o slohovú čistotu v umení
purpur sýta červenofialová farba
purpura početné bodkovité krvácanie do kože, sliznice a vnútorných orgánov; zmes kadidla a vonného dreva, ktorá po zapálení vonia
purulencia hnisanie
pusta trávnatá step na maďarskej nížine
pustula pľuzgierok na koži naplnený vodou alebo hnisom
pustulóza, pustolosis hnisavý zápal pokožky pripomínajúci kiahne
putatívny domnelý; omylom pokladaný za pravý alebo platný, napr. sobáš
putrefakcia hniloba, hnitie
putrídny hnisavý, zahŕňajúci, zhnitý, hnilobný
putto, putti drobná nahá detská postavička dopĺňajúca architektonickú dekoráciu
puvoár plná moc, splnomocnenie, oprávnenie
puzzle obrazová skladačka; rébus, hlavolam
PVC skratka pre polyvinylchlorid
pyartróza hnisavý zápal kĺbu
pyelitída, pyelitis zápal obličkovej panvičky
pyelolitotómia chirurgické odstránenie kameňov z obličkovej panvičky
pyelonefritída zápal obličky a obličkovej panvičky
pyeloscopia röntgenové vyšetrenie obličkovej panvičky
pyémia prítomnosť baktérií v krvi v zhlukoch alebo v úlomkoch infikovanej tromby, septikopyémia
pygidium štítok chrániaci koniec tela chrobákov alebo iných živočíchov; chvostový štít trilobitov
pygmej trpaslík; príslušník domorodého kmeňa v Afrike, typického malým vzrastom a svetlou pleťou
pygostyl zrastený rudiment niekoľkých posledných chvostových stavcov

u vtákov
pyknický zavalitý, tučný
pyknolepsia epilepsii podobné krátke stavy bezvedomia a poruchy pohybu u detí
pyknometer hustomer
pyletrombóza trombóza vrátnicovej žily
pylón vežová vstupná brána staroegyptských stavieb; podstavec pre tzv. večný oheň; stožiar visutých alebo zavesených mostov podpierajúci nosné lano, reťaz
pylor zúžený koniec žalúdka, vrátnik
pylorektómia chirurgické odstránenie pyloru
pylorostenóza zúženie pyloru
pyo- prvá časť zložených slov s významom hnis, hnisavý
pyometra hnisavý zápal maternice
pyonefritída hnisavý zápal obličiek
pyoperitoneum hnis v brušnej dutine
pyorea, pyorrhea vytekanie hnisu, odtok hnisu
pyotorax hnisavý zápal pohrudnice
pyramída viacboký ihlan; ihlanovitá stavba nad hrobmi egyptských faraónov
pyramidálny obrovský, obrovitý, veľký
pyranometer prístroj na meranie slnečného žiarenia, solarimeter
pyré zemiaková, ryžová alebo iná kaša, kašovitá hmota
pyrén aromatický uhl'ovodík v dechte
pyretikum látka vyvolávajúca horúčku
pyrex sklo odolné proti náhlym zmenám teploty, varné sklo
pyridoxín vitamín B6, ktorý sa nachádza v obilných klíčkoch, vnútornostiach, mlieku a pod.
pyrit modifikovaný disulfid železnatý, nerast používaný pri výrobe kyseliny sírovej
pyro- prvá časť zložených slov s významom oheň, žiara, tepelný
pyrofágia hltanie ohňa
pyrofóbia chorobný strach z ohňa
pyrofyty rastlina, ktorej rozšírenie podporujú požiare

pyrogén látka, ktorá po vstreknutí do organizmu spôsobuje horúčku

pyrogénny spôsobujúci horúčku

pyroklastická hornina hornina vytvorená nahromadením a spevnením materiálu vyvrhnutého sopkami

pyrolatria uctievanie ohňa

pyrolýza tepelný rozklad látok

pyrolyzát produkt tepelného rozkladu látok

pyroman človek s chorobnou záľubou v ohni, so sklonsmi k podpaľáčstvu

pyrománia chorobný sklon k podpaľáčstvu

pyromantia veštenie z ohňa

pyrometamorfóza premena látkovej štruktúry pôsobením vysokej teploty

pyrometer prístroj na meranie vysokých teplôt, žiaromer

pyrometria meranie vysokých teplôt

pyrop ohnivočervený kubický nerast, kremičitan horečnatohlinitý, český granát

pyroretín fosílna živica v hnedom uhlí

pyrosiderit základná zložka limonitu, hnedel'a

pyroskop prístroj na odhad vysokých teplôt, žiaromer

pyrotechnik odborník na manipuláciu s výbušnami

pyrotechnika výroba výbušnín, ich používanie a zneškodňovanie; výroba látok pre ohňostroje a umenie zaobchádzať s nimi

pyroterapia liečba niektorých zápalových ochorení zvýšením teploty

pyróza pálenie záhy v dôsledku prekyslenia žalúdka

pyrrhonizmus v 4. storočí pred n.l. smer hlásajúci krajnú skepsu, nespôľahlivosť ľudského poznania

Pyrrhovo víťazstvo draho zaplatené, s veľkými stratami vydobyté (podľa víťazstva epýrskeho kráľa Pyrrha nad Rimanmi v roku 279 pred n.l.)

pýthia predpovedajúca osoba, veštkyňa; osoba s tajomnými, dvojzmyselnými výrokmi

pýtický tajomný, záhadný; nejasný, dvojzmyselný, dvojznačný

pyxis schránka na hostie v katolíckom kostole v ranom stredoveku, v antike aj na ukladanie šperkov

pyžamo dvojdielny nočný odev

Q

q značka pre metrický cent

quadrata monumentálne ručne písané písmo raného stredoveku štvorcového tvaru

quadrilla štvorylka

quaeritur o to ide

quai nábrežie; nástupište, napr. na železničnej stanici

quarter britská jednotka hmotnosti (2,7 kg)

quasi ako, akoby, skoro, do istej miery, kvázi

quasimodo nevzhľadný, škaredý človek, najmä s telesnou chybou, netvor

quattrocento obdobie talianskej renesancie v rokoch 1400 – 1500

quetzal základná menová jednotka v Guatemale

Quickov test určuje čas zrážanlivosti krvnej plazmy a jej faktory

quiéto v hudbe: pokojne, mierne

quinta essentia piata podstata, pôvodne éter, hlavný prvok, všetkým prenikajúci, ktorý Aristoteles pripojil k Empedoklovým prvkom zemi, vode, vzduchu a ohňu; to hlavné, to podstatné, jadro veci, kvintesencia

quiproquo zámena osôb v dráme; nedorozumenie

Quirinál bývalý kráľovský, dnes prezidentský palác v Ríme; v prenese-
nom zmysle taliansky kráľ alebo prezident

Quirit v antickom Ríme plnohodnotný občan

quisling zradca, kolaborant s fašistami

quo vadis? kam kráčaš?

quod erat demonstrandum čo malo byť dokázané; tradičná formula uzatvárajúca dôkaz

quod libet čo sa páči, zmes; používa sa ako podstatné meno **kvodlibet**; v stredoveku názov veľkých výročných dišpút celej univerzity

quod licet Iovi, non licet bovi Čo je dovolené Jovovi, nie je dovolené volovi: čo si môže dovoliť vládca bohov, nemôže si dovoliť smrteľný (každý)

quodlibet piate cez deviate; zmes; nezrozumiteľná táranina
quotidiana malarická horúčka, ktorá sa opakuje denne

R

R v matematike značka pre pravý uhol; vo fyzike značka pre rezistenciu; predtým pre röntgen

R.A.F. skratka výrazu Royal Air Force, Kráľovské vojenské letectvo Veľkej Británie

raabizácia tereziánska reforma, podľa ktorej sa časť vrchnostenskej pôdy pridela za poplatok nevoľníkom

rabat zľava veľkoodberateľovi, zrážka z ceny; široká dvojradová klopa inej farby u uniformy

rabato okrajový úzky záhon pri sadových cestách

rabdovírus vírusový pôvodca besnoty

rabiát zúricec, surovec

rabies besnota

rabín židovský duchovný a učiteľ náboženstva

rabulista prekrucovač pravdy; chvastúň, táraj

rabulistika prekrúcanie pravdy

race závod, dostih, súťaž

racemát opticky neaktívna zmes rovnakého množstva pravotočivej a ľavotočivej formy tej istej látky

racemizácia premena opticky aktívnej látky na opticky neaktívnu, racemickú zmes

racionalita rozumové chápanie, rozumový, racionálny prístup

racionalizácia zdokonaľovanie ľudskej činnosti, zvyšovanie jej účinnosti; zvyšovanie hospodárnosti; súhrn opatrení na najúčinnnejšie využívanie pracovnej sily a techniky na základe najmodernejších poznatkov vedy a techniky; dodatočné odôvodňovanie pôvodne iných motívov

racionalizmus zdôrazňovanie rozumu ako nezávislého nástroja poznania so súčasným odmietaním skúseností a zmyslového vnímania; presvedčenie o neobmedzených schopnostiach ľudskeho rozumu

racionálne číslo číslo vyjadriteľné podielom dvoch celých čísel

racionálny rozumový; účelný, úsporný, hospodárny

racionovať rozdeľovať, prideľovať

racketeering vydieračstvo, výpalníctvo, vymáhanie platenej ochrany; ;politické machinácie, politikárčenie

raclette švajčiarsky a francúzsky polotvrdý syr s vysokým obsahom tuku

rad staršia jednotka pre dávku ionizujúceho žiarenia; značka pre radián

radar skratkové označenie pre zariadenie na elektromagnetické meranie vzdialeností, rozmerov a iných údajov cieľového predmetu, rádiorokátor

radektómia chirurgické odstránenie miechového koreňa

radiácia žiarenie, vyžarovanie, sálanie

radiálny lúčovitý, lúčový; stredový, idúci v smere polomeru

radián jednotka pre rovinný uhol, ktorý na obvode kruhu vytína oblúk s dĺžkou polomeru kruhu, značka rad

radiant bod na oblohe, z ktorého zdanlivo vylietavajú meteory

radiátor článkované alebo ploché vykurovacie teleso

radicivorný živiaci sa podzemnými časťami rastlín

radikál skupina atómov obsahujúca nepárový elektrón; spoluhlásková skupina nesúca význam; pribojný, nekompromisný človek; stúpenec radikalizmu

radikalizácia rast, stupňovanie nekompromisnosti, nezmieriteľnosti, krajnosti

radikalizmus dôsledný spôsob myslenia a jednania; nekompromisná politická a iná verejná činnosť; bezohľadnosť, nezmieriteľnosť, riešenie za každú cenu

radikotómia chirurgické preťatie miechového koreňa

radikula korienok, embryonálna fáza vývoja koreňov rastlín

radio- prvá časť zložených slov s významom žiarenie, elektromagnetické vlny; rádium, rádiový; rádio, rozhlasový prijímač

rádio slangový výraz pre rozhlasový prijímač aj zariadenie

rádioaktivácia vyvolanie chemickej reakcie rádioaktívnym žiarením

rádioaktivita schopnosť niektorých atómových jadier vysielat' rádioaktívne žiarenie, emitovať častice; prítomnosť rádioaktívnych látok

rádioaktívny javiaci rádioaktivitu; súvisiaci s rádioaktivitou

rádioastronóm odborník na rádiový výskum vesmíru
rádioastronómia výskum vesmíru pomocou rádiového žiarenia, súčasť astronómie
rádiobiológ odborník v rádiobiológii
rádiobiológia výskum účinkov ionizujúceho žiarenia na živé organizmy
rádiodiagnostika röntgenológia
rádioekológia výskum vplyvov ionizujúceho žiarenia na životné prostredie
rádiofarmakum rádioaktívna látka používaná na diagnostické alebo terapeutické účely
rádiofor puzdro obsahujúce rádioaktívne soli, používané pri liečbe
rádiofyzika náuka o elektromagnetickom vlnení
rádiogénny vytvorený rozpadom rádioaktívneho nuklidu
rádiogravimetria gravimetria pracujúca s rádioaktívnymi činidlami
rádiochémia náuka o rádioaktívnych nuklidoch, žiarení a jeho účinkoch na hmotu
rádioizotop nestabilný izotop
rádioliečba rádioterapia
rádiológia náuka o rádioaktívnych látkach a o všetkých druhoch žiarení dôležitých v lekárstve, ich využívaní aj ochrane pred nimi
rádiolokácia meranie a určovanie polohy a pohybu telies v priestore pomocou odrazených elektromagnetických vln; rádionavigácia
rádiolokátor zariadenie na zisťovanie rýchlosti a pohybov objektov metódou odrazu elektromagnetických vln, radar
rádiolýza rozklad látok pôsobením žiarenia
rádiometeorológia výskum pôsobenia atmosféry na ultrakrátko rádiové vlny
rádiometer prístroj na meranie ionizujúceho žiarenia, rádioaktivity
rádiometria odbor, ktorý sa zaoberá meraním energie prenášanej žiarením; náuka o rádioaktívnych vlastnostiach hornín
rádionavigácia meranie a určovanie polohy a pohybu telies v priestore pomocou odrazených elektromagnetických vln; rádiolokácia
rádioskopia vyšetrenie ionizujúcim žiarením
rádiosonda meteorologický prístroj pripojený k balónu a vysielajúci rá-

diové informácie o stave ovzdušia
rádiotelefónia prenášanie všetkých druhov zvukov pomocou elektromagnetických vln
rádiotelegrafia prenášanie Morzeových a iných prerušovaných signálov pomocou elektromagnetických vln
rádiotelekomunikácie súhrnné označenie všetkých spojových prostriedkov využívajúcich elektromagnetické vlny (rozhlas, televízia, rádiotelefónia, rádiotelegrafia a pod.)
rádioteleskop zariadenie umožňujúce pozorovať vesmírne telesá pomocou rádiových vln
rádioterapia liečba rádioaktívnym ožarovaním
radista človek obsluhujúci vysielaciu stanicu, rádiostanicu
rádium striebřistý rádioaktívny kov, značka Ra
rádus polomer; vretenná kosť
radix koreň; podiel váhy vyššieho rádu a váhy najbližšieho nižšieho rádu číselnej sústavy
radón vzácny rádioaktívny plyn, najťažší plyn, značka Rn
radula ryhovaná alebo zúbkovaná doštička, rohovitá páska v ústnej dutine slimákov
rádža, radža titul indických a malajských kniežat; nižší úradník alebo šľachtic v južnej a juhovýchodnej Ázii
rádžajóga kráľovská jóga, duševná jóga
rafinácia čistenie, odstraňovanie nežiadúcich prímiesí a nečistôt z látok a technických výrobkov, napr. cukru, kovov a pod.
rafináda biely konzumný cukor
rafinéria továreň na rafináciu surovín alebo polotovarov, napr. cukru alebo ropy
rafinovanosť premyslenosť k dosiahnutiu výsledku, vychytralosť, prefikanosť
rafinovaný očistený od prímiesí; premyslený, prefikáný, ľstivý
raft plávajúci ostrov; väčší gumený čln; plť
rafting splavovanie divokých riek na gumených člnoch
ragáda bolestivá trhlinka kože
ragby, rugby kolektívna loptová hra, kombinujúca hádzanú a futbal, ame-

rický futbal

-ragia druhá časť zložených slov s významom výron, vytekanie, krvácanie

raglán odevný strih s klinovým rukávom

ragtime spôsob hry s množstvom synkôp

ragú pikantné jedlo z drobných kúskov mäsa, najmä hydinového a diviny; biela polievka z teľacieho a kuracieho mäsa s opečenou zeleninou

rachi-, rachio- prvá časť zložených slov s významom chrbtica, chrbticový

rachialgia bolesť chrbtice

rachický, rachitický neduživý

rachis hlavná stonka súplodia a súkvetia

rachitída krivica, choroba detí z nedostatku vitamínu D

rachitik človek trpiaci rachitídou

raison d'etre zmysel bytia, dôvod bytia

rajón obvod, okrskok; sféra vplyvu, pôsobnosti; umelý hodváb

rajtky jazdecké nohavice, bríčesky

raketa lietajúci stroj poháňaný spätným tlakom plynov spaľovaných vlastným motorom; signálna vojenská strela; pyrotechnický náboj so svetelnými efektmi; tenisové náradie s výpletom

rakija balkánska pálenka

rallentando v hudbe: pomalšie, voľne

Ráma v staroindickom náboženstve a legendách stelesnenie boha Višnu; hrdina staroindického eposu Rámájána(m)

ramadán islamský pôstny mesiac

ramasovať hromadiť, zhromažďovať, nakúpiť

ramifikácia vetvenie, rozvetvovanie, napr. rieky

rampa vyvýšená plošina, napr. na nakladanie tovaru

ranč dobytkárska farma, najmä v USA

rančéria v niektorých krajinách Latinskej Ameriky menšie vidiecke sídlo

rančo bydlisko, byt; roľnícka chatrč alebo usadlosť v Latinskej Amerike

rand základná menová jednotka v Juhoafrickej republike

rande schôdzka, stretnutie zaľúbencov

rang oblasť pôsobnosti, kompetencia; stupeň hodnosti alebo postavenia

ranger príslušník jazdnej polície; príslušník jednotky špeciálneho určenia;

jazdec

rání manželka rádžu

ranvej, runway vzletová a pristávacia dráha

ranžírovať riadiť, organizovať, zoraďovať, napr. železničné vagóny

rap čierny kôň, vraník; hudobný štýl založený na jazykovej kreácii

rapé druh šňupavého tabaku

rapidamente v hudbe: rýchlo, náhlivo

rapídny rýchly, súrny, prudký

rapír tenká dlhá šermiarska zbraň s tupým koncom podobná kordu

raport služobné hlásenie; spojenie, vzťah, súvislosť; vzťah medzi hypnotizérom a hypnotizovanou osobou

rapsódia starogrécka epická báseň s bohatierskou tematikou; moderná lyrická báseň vznešeného obsahu; inštrumentálna skladba s dramatickým obsahom

raptus prudký záchvat zúrivosti po úzkostnom stave; únos, lúpež

rara avis vzácny vták; v prenesenom význame niečo neobyčajné, vzácne, cenné, vzácny hosť, neobvyklá návšteva, tzv. biela vrana

rarefikácia rednutie, uvoľňovanie tkanív alebo kostí

rarita vzácnosť, unikát, zberateľská cennosť, čo sa vyskytuje veľmi vzácné a v malom množstve

rasa odroda, plemeno

rasizmus teória o údajnej nadradenosti niektorých ľudských plemien a na jej základe uplatňovaná politika nerovnosti plemien a diskriminácie tzv. menejcenných etník alebo celých národov

raster sieťka, mriežka; linkovaný papier

ráta starší výraz pre splátku dlhu

ratanha, ratanhia juhoamerický ker s koreňmi bohatými na triesloviny

ratifikácia potvrdenie, schválenie; vyslovenie súhlasu s medzinárodnou dohodou príslušným ústavným orgánom

ratihabícia dodatočné schválenie právneho aktu alebo právnej skutočnosti

rating stanovenie sadzieb alebo dávok, tarifa; bodové hodnotenie rizík, medzinárodne ustálená klasifikácia miery dôveryhodnosti

ratio rozum; pomer; dôvod

rattan, ratan druh rákosia

raut večerné spoločenské podujatie vo forme recepcie; hostina, soaré

rave monotónna hudba s cieľom priviesť poslucháča do tranzu

ravioli malé cestovinové taštičky s mäsovou plnkou

razancia dôraz, dôraznosť, prudkosť, sila, pribojnosť

razia náhla policajná prehliadka verejnej miestnosti, v žargóne šťára

razúra vyškriabané alebo vymazané miesto v texte

ražniči viac druhov mäsa prekladaného cibuľou a opečeného na ražni

re solmizačná slabika pre tón d

-rea, -rrhoea druhá časť zložených slov s významom vytekanie, výtok

reabsorpcia opätovná absorpcia, vstrebávanie

readmisia prijatie, pripustenie naspäť

reagencia, reagens, reagent pomocná látka vyvolávajúca príslušnú chemickú reakciu v skúmanej látke; činidlo, skúmadlo

reagovať odpovedať na vonkajší podnet, zaujať stanovisko, prejavovať názor; vstupovať do chemickej reakcie

reakcia spätné pôsobenie, spätný tlak; zvrat; odpoveď na vonkajší popud; chemický dej, pri ktorom sa mení látkové zloženie hmoty; odpor niektorých spoločenských vrstiev proti nastupujúcej revolúcii a jej účinkom; spiatočnosť

reakcia spätné pôsobenie; odpor proti niečomu; chemický pochod

reaktant látka vznikajúca pri chemickej reakcii

reaktivácia obnovenie aktivity alebo aktívneho stavu; znovuoživenie; nové vzplanutie choroby; znovuprijatie do činnej služby

reaktivita schopnosť chemicky reagovať

reaktívny prvok chemický prvok schopný reagovať

reaktívny tryskový, prúdový, poháňaný tryskovým motorom

reaktor jadrový zariadenie umožňujúce využitie riadenej štíepnej reakcie

reaktor zariadenie na prevádzanie riadených jadrových reakcií; laboratórne zariadenie na chemickú premenu látok

real stará španielska, brazílska a portugalská minca; priestor mimo televízne alebo filmové štúdio tvoriace bezprostredný objekt televízneho alebo filmového záberu, napr. športová plocha a pod.

real základná menová jednotka v Brazílii

realgár sulfid arzénu, lesklý nerast

realie skutočnosti; vecnosti, vecné poznatky, vecné údaje; vecné nauky; súhrn poznatkov verejného a súkromného života určitého miesta a doby

realimentácia obnovenie výživy, zlepšovanie jej stavu

realista vecne uvažujúci a konajúci človek; stúpenec realizmu

realita skutočnosť; nehnuteľnosť

realitka slangový výraz pre firmu obchodujúcu s nehnuteľnosťami, realitnú kanceláriu

reality show televízne programy, ktorých účinkujúci žijú určitý čas, spravidla niekoľko mesiacov na mieste izolovanom od okolitého sveta a pod stálym dohľadom kamier

realizácia uskutočnenie, prevedenie, vykonanie; predaj, speňaženie

realizmus vecnosť, zmysel pre skutočnosť; umelecká metóda zobrazovania skutočného života, ľudských vzťahov a stavu spoločnosti v 19. a 20. storočí

reálna mzda skutočná hodnota mzdy vzhľadom ku kúpnej sile peňazí

reálny skutočný, vecný, hmotný

realokácia znovurozdelenie, opätovné rozmiestenie

reanimácia oživovanie, kriesenie, obnova základných funkcií, resus-citácia

Réaumurova stupnica kedysi používaná stupnica teplomeru s bodom varu na 80 stupňoch R (=100 stupňov Celzia), v pomere k Celziovej stupnici 4:5

reazumovať obnoviť, zahájiť (úradné konanie a pod.)

rebab sláčikový nástroj perzsko-arabského pôvodu, najstarší typ 2-3 strunových huslí

rebarbora záhradná rastlina s dužinatými listovými stopkami, zelenina

rebel, rebelant odbojník, povstalec; burič, spurná osoba

reblochont francúzsky polomäkký krájaný syr

rébus hádanka s nápovedou, hlavolam; zložitá otázka, niečo ťažko zrozumiteľné

recedovať pohľadávku postúpiť ju pôvodnému veriteľovi

receiver kombinácia zosilovača a tuneru; medzivalcový parojem

recent nedávne až súčasné geologické obdobie
recentný terajší, súčasný; nový, čerstvý
recenzia odborný posudok vedeckého alebo umeleckého diela; ocenenie, zhodnotenie
receptia príjem, prijatie; slávnostné prijatie hostí verejne významnou osobou; prijímacia kancelária hotela
recept, receptis rada, návod; zloženie prípravku; písomná požiadavka lekára na výrobu či vydanie lieku, lekársky predpis
receptivita, receptívnosť vnímavosť, schopnosť vnímania a prijímania vonkajších podnetov
receptor čidlo; príjemca
recesia ústup, pohyb späť; dočasný hospodársky pokles; výstrednosť v chovaní, obliekaní a pod.; výstredný žart
recesivita ústup dedičných znakov u miešancov; sklon k ustupovaniu; recesívny stav
recidíva opakovateľnosť, návrat
recidíva, recidivita opakovanie, návrat; opakovanie trestného činu tým istým páchatelom; návrat choroby
recidivista človek opakujúci trestné činy, za ktoré bol v minulosti už trestaný
recipient príjemca; zvonovitá nádoba na úschovu alebo spracovanie materiálov vo vákuu
reciprocita vzájomnosť, vzájomné poskytovanie výhod, najmä v zahraničnom obchode
recitácia umelecký prednes, prednášanie
recitál celovečerné vystúpenie jedného umelca, sólový koncert, koncert skladieb jedného autora
recitando v hudbe: recitatívnym spôsobom
recitatív v opere spev sólistu v jednej hlasovej polohe blízkej hovorenej reči, spevná deklamácia
recitátor prednášač, deklamátor
reconquista v 11. – 13. storočí znovudobytie Pyrenejského polostrova Portugalcami a Španielmi, ktorí porazili Arabov
recte vlastne, správne

recyklácia opätovné využitie surovín z odpadu, napr. výroba papiera zo starého papiera
redakcia skupina autorov alebo spracovateľov informácií alebo literárnych diel; spravodajská a všeobecne novinárska časť vydavateľstva novín a časopisov, rozhlasu a televízie; konečná autorská a vydavateľská úprava textu pred vytlačením
redempcia právo spätného výkupu predanej nehnuteľnosti alebo veci, spätná kúpa
redhibícia vrátenie chybného alebo poškodeného tovaru proti vráteniu kúpnej ceny
redingot dlhý kabát nariasený v páse
redisový so splošteným hrotom (redisové pero)
redivivus oživený, obnovený
redopp najkratší cval koňa
redoxný dej redukčno-oxidačný dej, pri ktorom prebieha súčasne oxidácia aj redukcia
reducent rozkladač, organizmus rozkladajúci mŕtvolu organickú hmotu na nižšie látky, deštruent
reductio ad absurdum nepriamy dôkaz
redukcia zníženie, obmedzenie, zmenšenie; prevedenie na jednoduchšiu formu; prevod; chemická reakcia, pri ktorej klesá oxidačné číslo prvku, napr. sa odoberá kyslík; zjednodušenie matematického výrazu
reduktáza enzým vyvolávajúci redukciu látok
redundancia nadbytočnosť, hojnosť
redundantný opakovaný, nadbytočný; rezervný, záložný, istiaci
reduplikácia zdvojenie, zdvojovanie
reduta malý pevnostný uzavretý val s priekopou; maškarný ples; budova na organizovanie plesov a väčších tanečných zábav
reedícia nové vydanie
reel írsky a škótsky párový tanec vo svižnom rytme
reelný skutočný, ozajstný; spoľahlivý, čestný
reemigrácia spätná emigrácia, návrat emigranta do vlasti
reeskomp, reeskont ďalší predaj eskontovanej zmenky
reexport vývoz predtým dovezeného tovaru (po úprave a pod.)

refektár, refektórium spoločná kláštorňá jedáleň
referát posudok, hodnotiacia správa; politická alebo odborná prednáška; pracovný úsek, oddelenie
referencia doporučenie; dobrozdanie, posudok; vzťah jazykovej jednotky ku konkrétnemu predmetu mimojazykovej skutočnosti v texte
referendum ľudové hlasovanie
referent odborný pracovník; spravodaj, rečník
refiž vyvýšené nástupište do prostriedkov hromadnej dopravy, nástupný ostrovček
reflácia zámerné zvýšenie cien a rozšírenie peňažného obehu
reflektant uchádzač, záujemca, žiadateľ
reflektivita konštantný činiteľ odrazu hrubšej vrstvy látky
reflektor čelový zrkadlo osvetľujúce vonkajšie dutiny, používané v otorinolaryngológii
reflektor svetlomet; zrkadlová časť svetelných zdrojov na zosilnenie účinkov a usmernenie lúčov; zrkadlový ďalekohľad; súčasť jadrového reaktora na odrážanie uniknutých neutrónov späť
reflektovať zrkadliť, odrážať; uchádzať sa, robiť si nárok
reflex odlesk, odraz, spätný odraz svetla; reakcia organizmu na vonkajší podnet prostredníctvom nervov
reflexia zrkadlenie, odrážavosť; premýšľanie, zahĺbenie sa, rozjímanie; sebazpoznanie; zvaženie okolností a súvislostí
reflexívum zvrtné zámeno alebo sloveso
reflexológia náuka o reflexoch
reflux spätný tok
reforma obnovenie, zmena, náprava, oprava, zlepšenie
reformácia obnovenie, pretvorenie, náprava; stredoveké nábožensko-sociálne nápravné hnutie v Európe v 15. a 16. storočí
reformizmus hnutie za presadenie reforiem spoločenského, politického alebo hospodárskeho života
refrakcia lom svetelných lúčov pri prechode do iného prostredia; zmena smeru zvukových vln v dôsledku zmeny prostredia, ktorým prechádzajú; vyjadrenie stupňa chyby ľudského oka v dioptriách
refrakterná fáza čas, počas ktorého sval neodpovedá na podnet

refraktometria metóda určovania indexu lomu a stanovenia koncentrácie látok v roztokoch
refraktor veľký šošovkový ďalekohľad; súčasť zariadenia na usmerňovanie svetelných lúčov
refrén opakovaná časť básne alebo piesne
refrigerácia ochladzovanie, schladenie
refrigerátor chladnička, chladiace zariadenie
refúgium útočisko
refundácia náhrada zaplatenej sumy, náhrada výdavkov
refúzia opätovné zlúčenie
regál nábytok s otvorenými policami, etažér; výhradné právo panovníka na činnosti prinášajúce majetok
regata preteky športových lodí; slávnosť na lodiach; modrobielo prúžkovaná bavlnená tkanina na zástery a pracovné oblečenie
rege, reggae jamajský hudobný štýl, v podstate náboženského charakteru
regelácia proces striedavého zamrzávania a rozmrazovania, roztápanie sa ľadu zvýšeným vonkajším tlakom a nové zmrazenie vzniknutej vody po odstránení tlaku
régence prechodný umelecký sloh vo Francúzsku za panovania Ľudovíta XIV. a Ľudovíta XV., francúzske rané baroko
regenerácia znovuzrodenie, náhrada odumretých častí organizmu novými
regenerát regeneráciou obnovená časť orgánu alebo tkaniva
regenschori organista a zbormajster v katolíckych chrámoch
regent zástupca panovníka v dobe jeho nemoci, neprítomnosti a pod., správca štátu; správca viacerých panstiev jedného majiteľa
regest stručný opis obsahu písomností
regiment pluk; v prenesenom zmysle veľké množstvo ľudí
región krajina, krajinný celok, okrsk, oblasť, kraj, miesto, okruh; správny celok
regionalizmus úsilie o väčšiu nezávislosť, samostatnosť regiónov; lokálne patriotické tendencie; umelecké hnutie tematicky aj obsahovo zamerané na danú oblasť
regionálny krajový, oblastný, týkajúci sa určitého miesta
register abecedný zoznam, súpis

registrácia zápis do zoznamu, záznam, zaznamenávanie
registratúra zbierka úradných spisov a skriňa na ich ukladanie; zápis, záznam
registrovať zaznamenať, zaznamenávať; písomne zachytávať priebeh jednania alebo prejavu; všímať si, postrehnúť
reglement zvláštny predpis
reglementácia úradná úprava, dozor, opatrenie
regolit nepremiestený zvetralinový plášť, horná vrstva zemského povrchu z nespevneného materiálu v tropickom pásme, elúvium
regradácia opätovné zlepšenie pôdy
regredient osoba s postihovým právom, postihovateľ
regres návrat, ústup; postih, náhrada, právo na náhradu; v logike postup od zvláštneho ku všeobecnému, od účinku k príčine
regresát osoba, proti ktorej sa postih vykonáva, regresný dlžník
regresia útlm, ústup, úpadok, pokles; štatistická metóda anatómie; pri niektorých duševných chorobách oživenie starých spomienok na udalosti a zážitky z detstva; ústup mora a obnaženie pevniny; spätný vývoj jedinca a zjednodušenie jeho funkcií; jednostranná závislosť náhodnej veličiny od inej; v biológii úchylka vo vývoji organizmu prejavujúca sa výskytom niektorých znakov predchádzajúcich vývojových etáp; v matematike závislosť jedného znaku vyšetrovaného javu na aritmetických priemeroch iného znaku
regrút odvedenec (na vojnu)
regula pravidlo, predpis, smernica; rehoľa, rehoľné pravidlo
regulácia úprava, usmerňovanie, riadenie, zámerný zásah do priebehu niečoho; udržiavanie sledovanej veličiny na približne rovnakej hodnote alebo jej pozmeňovanie podľa určitých pravidiel; vodohospodárska úprava riečneho toku
regulatív príkaz, predpis, smernica; regulujúci činiteľ
regulátor zariadenie na samočinnú reguláciu alebo osoba, ktorá niečo reguluje, usmerňovateľ, upravovateľ; chemický tlmivý roztok
rehabilitácia obnovenie bývalého stavu; poskytnutie zadošťučinenia; odčinenie krivdy, ospravedlnenie; navrátenie cti, bezúhonnosti, znovuzískanie práv; zahľadanie následkov odsúdenia; nápravné leká-

stvo

rehydrácia, rehydratácia zavodenie organizmu po strate tekutín
reiki jedna z metód prírodného liečenia
reimplantácia znovuvrastanie niektorých častí tela do pôvodného tkaniva
reimport nový dovoz predtým vyvezeného tovaru
reinfikovať znovu nakaziť
reinkarnácia viera v nové vtelenie duše do iného tela po smrti, nové vtelenie duše, prevtelenie
reinštalácia znovuuvedenie do úradu alebo funkcie; opätovné uvedenie, otvorenie výstavy; preinštalovanie počítačového programu; obnovenie bývalého stavu, znovuustanovenie bývalých pomerov
reintegrácia opätovné spojenie; znovuustanovenie celku, spoločenstva; obnovenie starých pomerov
reivindikácia žaloba na navrátenie - vydanie - veci od nevlastníka, vlastnícka žaloba
reizmus smer uznávajúci existenciu iba konkrétnych predmetov a popierajúci samotnú existenciu vzťahov
rejekcia u prežívavcov vyvrhnutie sústa z predžalúdka; neprijatie transplantátu organizmom; odmietnutie, zamietnutie žaloby alebo odvolania
rekapitulácia súhrnné opakovanie, zhrnutie
rekatolizácia úsilie o navrátenie protestantov do rímskokatolíckej cirkvi
rekcia riadenosť, riadenie
reklama ovplyvňovanie spotrebiteľov ku kúpe, propagácia, nábor, doporučovanie, hromadná ponuka, verejné vychvaľovanie tovaru, služieb a pod.
reklamácia uplatňovanie námietky; sťažnosť, vytýkanie chýb tovaru so žiadosťou o opravu alebo výmenu
rekognícia uznanie pravosti dokumentu; overenie, potvrdenie; uvedomenie si skôr poznaného, vnímaného
rekognoskácia prehliadka terénu, obhliadka možného miesta bojov; preskúmanie, prieskum
rekomandácia odporúčanie, príhovor
rekomando doporučené; doporučená poštová zásielka

rekompenzácia odškodné, náhrada škody
rekonciliácia uzmierenie
rekonštitúcia obnovenie, znovuzriadenie
rekonštrukcia obnovenie predchádzajúceho stavu; prestavba, prepracovanie
rekonvalescencia zotavovanie sa po prekonanej chorobe pred úplným uzdravením
rekonverzia opätovná premena; prevedenie vojrovej výroby na mierovú
rekord uznaný najvyšší výkon; najlepší výkon alebo výsledok nejakej činnosti
rekordér záznamové nahrávacie alebo prehrávacie zariadenie
rekordný vrcholný, špičkový, najlepší vo svojom odbore
rekreácia osvieženie, občerstvenie, oddych, odpočinok; organizovaná dovolenka
rekriminácia vzájomné obviňovanie, vyčítanie, zvaľovanie viny
rekrudescencia nové zhoršenie choroby
rekryštalizácia proces spojený s premenou hornín; opakovaná kryštalizácia s cieľom získať čistejšie produkty
rekta- prvá časť zložených slov s významom priamo, priamy
rektalgia bolesť konečníka
rektálny konečníkový
rektangulárny pravouhlý
rektascenzia jedna z rovníkových súradníc hviezdy
rektektómia chirurgické odstránenie konečníka
rektifikácia oprava, korektúra, spresnenie; mnohonásobná frakčná destilácia na oddelenie tekutých zmesí; občasné nastavenie jemných meracích prístrojov; výpočet dĺžky oblúkov krivky; skorigovanie a uvedenie do správneho stavu, napr. dráhy lietadla; zostrojenie úsečky o dĺžke oblúka
rektitída zápal konečníka
rekto-, rekt- prvá časť zložených slov s významom konečník
rektor najvyšší funkcionár vysokej školy, univerzity alebo cirkevnej školy
rektoskop prístroj na priame vyšetrenie konečníka
rektoskopia vyšetrenie konečníka

rektum konečník
rekultivácia znovuuvedenie porušeného pozemku do stavu schopného obrábania
rekuperácia spätné získavanie; zhromažďovanie energie, odpadových látok na opätovné využitie
rekuperátor potrubný výmenník tepla
rekurencia opakovanie, opakovaný výskyt alebo skutočnosť; výskyt vývojových foriem organizmov morfológicky takmer zhodných s príbuznými organizmami väčšieho geologického veku
rekurentný vracajúci sa, zvratný, návratný; vedúci dozadu
rekurz sťažnosť na súdne alebo správne rozhodnutie
rekurzia návrat rečových orgánov do pokojovej polohy
rekvalifikácia získanie novej užitočnej schopnosti, novej kvalifikácie
rekviem katolícka zádušná omša; skladba na text tejto omše
rekvirovať požadovať, zabavovať, zhabať
rekvizícia zabavenie, zhabanie z moci úradnej, najmä v čase naliehavej potreby; žiadosť súdu alebo úradu o právnu pomoc iného súdu alebo úradu
rekvizita náležitosť, výzbroj, náradie; divadelné javiskové alebo televízne scénické zariadenie, potrebné pre určitú hru
relácia vzájomný pomer, vzťah; spojenie; správa, oznámenie; rozhlasové alebo televízne vysielanie konkrétneho programu; množina všetkých usporiadaných dvojíc prvkov
relantácia v medicíne: opätovné vsadenie
relaps obnovený záchvat; nové prepuknutie choroby
relata refero uvádzam iba to, čo som počul; ako som kúpil, tak predávam
relativita, relatívnosť vzťahnosť, podmienenosť, podmienená platnosť, pomernosť; vzťah fyzikálnych dejov pozorovaných v rôznych sústavách
relativizmus idealistický názor považujúci poznanie za podmienené, nie za objektívne pravdivé
relatívum vzťahné zámeno
relátor spravodaj, referent; zapisovateľ; slovná väzba alebo symbol vyjadrujúci spojenie medzi členmi vzťahu (relácie), vzťahový znak

relaxácia povolenie, zmiernenie; ochablosť, uvoľnenie svalov; pokles napätia, celkové fyzické a duševné uvoľnenie

relaxín ženský pohlavný hormón v žltom teliesku; rozširuje pôrodné cesty pri pôrode

relé prístroj alebo zariadenie pôsobiace iba v prípade zmien v obvodoch, elektrický spínač; súčasť mechanizmu organu; reťaz hlások v pevnosti; pevnostná spojovacia chodba

relevácia zbavenie povinnosti alebo záväzku; úľava; oslobodenie spod obžaloby

relevancia závažnosť, dôležitosť; právoplatnosť termínu

relevantný dôležitý, závažný, podstatný, rozhodujúci

reliabilita spoľahlivosť výskumnej techniky alebo metódy

relief plastika vystupujúca nad základnú plochu alebo mierne zapadajúca pod jej úroveň; plastická mapa; tvárnosť zemského povrchu

religionistika štúdium vzniku a vývoja náboženského myslenia a rôznych náboženstiev

religioso v hudbe: zbožne, nábožne, posvätné

religiozita, religióznosť náboženskosť, náboženské založenie, sila viery

relikt prebytok, zostatok, zvyšok; pozostatok organizmov vyskytujúcich sa pôvodne v iných prírodných podmienkach

reliktové žiarenie elektromagnetické žiarenie pokrývajúce celý vesmír

relikvia pozostatok tela svätca alebo jeho osobných predmetov; pamätná, milá, drahocenná vec

relikviár schránka na relikvie

relokácia obnovenie nájmu

reluktancia magnetický odpor v uzavretom magnetickom obvode zodpovedajúci ohmickému odporu elektrického obvodu; váhavosť, zdržanlivosť

reluovať peňažne nahradiť plnenie určitej povinnosti

relútum peňažná náhrada za naturálne dávky, stravné a pod.

rely, rallye hviezdicová jazda; súťažná jazda automobilov z rôznych miest do spoločného cieľa, automobilové a motocyklové súťaže vôbec

réma jadro výpovede

remake prerobenie; nové vydanie, nové spracovanie; pieseň v inej ako

pôvodnej verzii

remanencia trvanie, zotrvávanie; zvyšková magnetizácia po zániku vonkajšieho magnetického poľa vo feromagnetickom materiáli

remanentný trvajúci, zvyškový

remark značka alebo drobný motív na okraji grafickej dosky

rembours zmenková pôžička, ktorú banka povoľuje dovozcovi na úhradu dovezeného tovaru

remedium liek, liečivý prostriedok; dovolený rozdiel medzi zákonným a skutočným obsahom kovu v minci

remedúra náprava, oprava

remilitarizácia znovuoobnovenie armády, znovuvyzbrojenie, spravidla proti zákazu medzinárodnej dohody, mierovej zmluvy a pod.

reminiscencia spomienka, ohlas

remis nerozhodný výsledok šachovej hry, remíza

remisia vrátenie poštovej zásielky; odpustenie dlhu, zľava; dočasné zlepšenie choroby

remitencia poukázaná peňažná čiastka, úhrada, zásielka; odpor, vzdorovitosť

remitenda nepredané knihy alebo časopisy vrátené vydavateľovi

remitent kto vracia nepredané výťažky ako remitendu; prvý vlastník zmenky, ktorému má byť zaplatené

remíza nerozhodný výsledok športového zápasu; úschovňa a opravovňa vozidiel mestskej hromadnej dopravy, najmä koľajovej, vozovňa

remízka drevinový porast v nezalesnenej krajine, hájnik

remonštrácia námietka; odpoveď na pripomienku; protest

remonta mladý, ešte nevytvorený kôň

remontácia opätovné kvitnutie rastliny vo vegetačnom období

remorkér loď s vlastným pohonom na vlečenie, prípadne tlačenie iných plavidiel

remoska krytá elektrická panvica na pečenie

remuláda druh pikantnej majonézovej omáčky

remunerácia odškodnenie, náhrada; mimoriadna peňažná odmena poskytovaná na konci roka

ren oblička, ľadvina

renálny obličkový, ľadvinový
rendez-vous, rande stretnutie, schôdzka zaľúbencov
renegát odpadlík, prebehlík, odrodilec; enzým zvyšujúci krvný tlak
renesancia obnovenie, nový rozkvet; európska epocha kultúrneho a duchovného rozvoja v 14. – 16. storočí
renitencia odpor, vzdor, spurnosť, vzdorovitosť
rénium striebrobiele lesklý a tvrdý kov s vysokým bodom tavenia, stopový prvok
renografia vyšetrenie obličiek pomocou kontrastnej látky
renomé dobrá povest', dobré meno; známosť
renomovaný uznávaný a známy človek, uznávaný odborník vo svojej profesii
renovácia obnovenie, uvedenie do pôvodného stavu, oprava
renta výnos, výťažok; pravidelný dôchodok z kapitálu, nehnuteľnosti a pod.
rentabilita, rentabilnosť výnosnosť, ziskovosť; ukazovateľ pomeru zisku k vlastným nákladom výroby
rentiér dôchodca; osoba žijúca z renty
renumerácia splatenie, zaplatenie, vyrovnanie pohľadávky
renunciácia vzdanie sa, odmietnutie určitých práv
reo- prvá časť zložených slov s významom prúd, prúdiť, tiecť
reobáza minimálna intenzita elektrického prúdu nevyhnutná na vyvolanie činnosti nervu alebo tkaniva
reofilný živočích žijúci v tečúcich vodách
reofóbny živočích žijúci v stojatých vodách
reofyt rastlina žijúca v tečúcich vodách
reológia štúdium chovania látok pri deformácii
reorganizácia nové usporiadanie, nová úprava, preorganizovanie systému alebo štruktúry
reostat prístroj umožňujúci plynulú zmenu elektrického odporu, regulovateľný odpor
reotaxia pohybová reakcia organizmov vo vodnom prúde
reotropizmus orientačný rastový pohyb koreňov proti prúdu vody alebo v smere prúdu vody

reovírus vírusový pôvodca ochorenia tráviaceho systému a horných dýchacích ciest
rep staršia jednotka žiarenia
reparácia náhrada škody, odškodnenie; náhrada vojnových škôd štátom, ktorý bol všeobecne alebo mierovou zmluvou uznaný za vinníka vojny; prehliadka a oprava stroja alebo zariadenia po skúšobnej prevádzke
reparát opravná skúška
repartícia rozdelenie, rozvrhnutie, napr. nákladov
repatriácia hromadný alebo jednotlivý návrat do vlasti osôb nútene vysťahovaných alebo takých, ktoré sa vysťahovali dobrovoľne
repelent chemická látka odpudzujúca hmyz
reperkúzia odraz, spätný náraz; opakovanie toho istého tónu na klavíri
repertoár súbor hier alebo operných predstavení zaradených do programu divadla v určitom období; zoznam rolí naštudovaných jednotlivým hercom alebo spevákom
repetatur pokyn na lekárskom predpise na opakované užívanie lieku
repetícia opakovanie; opakovacia hodina; notové znamienko pre opakovanie určitej časti skladby
repetitóriium stručný prehľad učiva alebo iných poznatkov, najmä pre opakovanie na skúšku
replantovať znovu vsadiť, previesť replantáciu
replika odpoveď; prejav odpovedajúci na kritiku; umelecké výtvarné dielo, ktoré sa námetom aj prevedením v podstate zhoduje s originálom iného diela
replikácia obnovenie, opätovné uvedenie, rozmnoženie, zdvojenie, re-duplikácia
report správa, oznámenie, ohlásenie; hlásenie
reportáž živý novinársky, televízny alebo rozhlasový opis udalosti alebo skutočnosti; umelecké spravodajstvo
reportér spravodaj; človek prinášajúci reportáže
represálie násilné odvetné opatrenia za skutočnú alebo domnelú nepriateľskú činnosť obyvateľstva; forma nátlaku na cudzí štát, aby upustil od protiprávneho jednania

represia obrana, zábrana; potláčacia činnosť, útlak; potlačenie traumatizujúcich zážitkov do oblasti nevedomia; potlačenie tvorby genetickej informácie

represor látka viazaná na operačný gén

reprezentácia zastúpenie, zastupiteľstvo; okázalé vystupovanie na verejnosti; účasť v národnom športovom družstve

reprint pretlač, opakovaná tlač

reprivatizácia reštitúcia, privatizácia pôvodne súkromného majetku

repríza opakované divadelné alebo iné umelecké predstavenie; opakovanie témy alebo časti hudobnej skladby

reprobácia odmietnutie, neuznanie; prepadnutie u skúšky s možnosťou opakovania; vylúčenie z večnej spásy

reprodukcia napodobenie originálu výtvarného diela; opakovanie čítaného alebo počutého prejavu; obnovovanie výrobného procesu; prenos zvuku zo zvukového nosiča; dopĺňovanie látok, ktoré organizmus rôznym spôsobom vylúčil; nahradenie odňatej časti orgánu prídavnými orgánmi; vybavovanie si predstáv

reproduktor zariadenie na reprodukciu zvuku, amplión

reptílie plazy; kože z exotických zvierat, napr. tuleňov alebo krokodílov

republika z latinského res publica, vec verejná; štátne zriadenie, ktorého predstavitelia sú volení na určitú ústavou určenú dobu, štát je založený na zastupiteľskej demokracii

repudiácia zavrhnutie, zamietnutie; jednostranné odmietnutie platnosti štátnych dlhov

repulzia odvrhnutie, ostré odmietnutie; odpudivá sila, odpudivosť

repuzoár predmet umiestnený na obraze v popredí, aby sa zvýšil priestorový dojem

reputácia povest', spravidla dobrá, úcta, vážnosť, meno vo verejnosti

requiescat in pace nech odpočíva v pokoji (nápis na hrobách)

res cogitans a res extensa vec myslíaca a vec rozšírená

res latinský výraz pre vec

res publica vec verejná; štát, republika

resekcia operatívne odstránenie časti orgánu, napr. žalúdka alebo pľúc

resentiment zatrpkosť, pozostatok pocitu krivdy, poníženia

reserukcia zmŕtvychvstanie

reservé rezervácia, vopred objednané, zahovorené, obsadené

reskript panovnícky alebo pápežský úradný výnos s podpisom

resocializácia znovuuvedenie – navrátenie – do spoločnosti, do normálneho života

resolvens, resorbens liek podporujúci rýchlejšie rozpúšťanie a vstrebávanie látok

resorpcia pohlcovanie, vstrebávanie, vsakovanie

respektíve lepšie povedané, pokiaľ sa týka

respirácia dýchanie

respirátor dýchací prístroj (proti prachu, plynu a pod.), používaný aj pri oživovaní

respírium oddych, prestávka; miesto určené na odpočinok

respiro platobná lehota; úverová lehota; odklad platenia peňažného záväzku

respondent osoba, ktorej sa pýtajú; účastník ankety

ressentiment (franc.) zvyšok pocitu krivdy; pocit pomsty; hnev na pôvodcu krivdy

rest zvyšok; nedoplatok, nedokončená práca

restantná zásielka nevyzdvihnutá; ponechaná na vyzdvihnutie adresátom

restez v notách pokyn pre zotrvanie v rovnakej polohe, na tej istej strune

restovať rýchlo opekať na tuku

résumé, rezumé (franc.) zhrnutie, prehľad, stručný obsah prejavu, článku a pod.

resuscitácia oživovanie, kriesenie; privádzanie k normálnej činnosti orgánu, napr. po úraze a pod.

resuscitátor lekár vykonávajúci resuscitáciu

rešerš, rešeršovanie hľadanie, pátranie; vyšetrovanie a správa o ňom; prešetrovanie, preverovanie

rešpekt úcta, vážnosť; hanblivosť, bázeň, nadmerná úcta

rešpektovať vážiť si, mať v úcte, uznávať; riadiť sa podľa niečoho alebo niekoho, dodržiavať, zachovávať

reštart opakovaný štart; nové spustenie počítača alebo iného zariadenia

reštaurácia obnovenie, znovuzriadenie; hostinec, pohostinstvo s podáva-

ním jedál

reštaurátor umelecký pracovník prevádzajúci odbornú obnovu poškodeného umeleckého diela

reštaurovanie obnova, ozdravenie, opätovné zariadenie, reštaurácia

reštitúcia uvedenie do pôvodného stavu; obnovenie; náhrada; vrátenie pôvodnému majiteľovi

reštrikcia obmedzenie, zmenšenie, zníženie počtu, napr. zamestnancov; výhrada

reštrukturalizácia prispôsobenie, zmena, zlepšenie štruktúry, systému, organizácie, pomerov; reštruktúrácia

rét najmladší stratigrafický stupeň triasu

retábel, retabulum oltárny nástavec

retaliácia odveta, odvetný úder

retardácia spomaľovanie, zvoľňovanie, oneskorovanie; oneskorený, spomaľený vývoj

retardér spomaľovač, napr. chemická látka spomaľujúca reakciu; umelo vytvorená prekážka na ceste na spomalenie jazdy

retencia zadržanie; schopnosť zapamätať si; uchovanie, zachovanie

reticelli sklo s vláknami usporiadanými do sieťového vzoru, nitkové sklo

retikulácia sieťovanie, mriežkovanie, praskanie, zvrásnenie

retikulárny sieťkový, sieťovito usporiadaný

retikulín živočíšna bielkovina podobná kolagénu, vyskytujúca sa v retikulárnych vláknach

retikulocyt predposledné štádium vývoja červených krviniek

retikulum sústava kanálikov v bunke, retikulárne pletivo; druhý predžalúdok prežúvavcov

retina sietnica oka

retinitída zápal sietnice oka

retinoblastóm malígný, zhubný nádor sietnice

retinol nenasýtený alifatický alkohol rozpustný v tukoch

retinopatia ochorenie sietnice

retinoskop prístroj na vyšetrenie sietnice

retinospóra záhradná forma ihličnatých drevín pri zachovaní ich vývoju mladého štádia

rétor rečník; učiteľ rečníctva, rétoriky

rétorika rečnícke umenie; náuka o rečníctve; záľuba v rečnení; krasorečenie, bezobsažné rozprávanie, rétoričnosť

retorta laboratórna skúmavka, krivul'a

retorzia protiopatrenie, odvetné opatrenie; otočenie sa dozadu, obrátenie

retrakcia v medicínskom význame sťahovanie, zmrštenie, odtiahnutie, skrátenie

retrakčné právo výhrada spätnej kúpy zaistená zmluvne predávajúcemu pre prípad budúceho predaja dnešným kupujúcim, právo spätnej kúpy

retranslácia diaľkový prenos vysielania rozhlasovej alebo televíznej stanice pomocou medzistaníc

retribúcia náprava, odčinenie; náhrada, napr. škôd spôsobených vojnou; vrátenie majetku

retriever plemeno poľovníckeho psa

retro- prvá časť zložených slov s významom späť (časovo alebo miestne)

retroaktivita spätná platnosť, aktivita, funkčnosť

retroflexia ohnutie orgánu smerom dozadu

retrogénia nápadne ustupujúca brada

retrogradácia útlm, pokles, regresia

retrogradný spätný, spiatočný, opačný

retrospektíva pohľad späť, vybavenie si minulých udalostí, spomienka

retroverzia naklonenie, prehnutie orgánu dozadu

retrovírus obalený živočíšny vírus vyvolávajúci rôzne infekcie, zhubné nádory, leukémiu aj AIDS

retuš oprava chýb obrazu, fotografie alebo kresby; zásah do vzhľadu; úprava pozitívnej fotografie prevádzaná najčastejšie na negatív; drobná oprava jemných prístrojov

reuma hovorové pomenovanie reumatizmu

reumatický vzťahujúci sa na reumatizmus

reumatizmus postihnutie pohybového ústrojenstva (kĺbov, svalov) sprádzané bolesťami a poruchami funkcie, reuma

reumatológ odborník v reumatológii

reumatológia medicínsky odbor, ktorý sa zaoberá diagnostikovaním, lie-

čením a prevenciou reumatických ochorení

revakcinácia preočkovanie

revakcinovať preočkovať

revalorizácia, revalvácia zhodnotenie meny, zvýšenie jej hodnoty

revalvácia prehodnotenie, zhodnotenie, zvýšenie výmenného kurzu meny

revanš odvetá, odplata, pomsta

revanšizmus hnutie usilujúce o odvetu za prehranú vojnu; tendencia odplácať, hlásanie a presadzovanie odplaty, pomstychtivosť

revelácia odhalenie, prejavenie; zjavenie

reverencia vzdávanie pocty, uctievanie; prejav úcty, poklona, úklon; dôstojnosť, vážnosť

reverend dôstojný pán; anglosaský titul duchovného

reverenda dlhý zvrchný odev kňazov, úradníkov a učencov

revéria snenie; zádumčivá skladba

reverz písomný súhlas s liečebným postupom, s rozhodnutiami lekárov; prehlásenie o vzdaní sa práv alebo nárokov za určitých podmienok; rub mince alebo medaile

reverzia návrat, obrat, otočenie; nedovolený návrat vyhnaného alebo vyhosteného

reverzibilita schopnosť prebiehať opačným smerom, vratnosť do predchádzajúceho stavu

reverzibilný vratný, schopný spätného procesu

reverzný vratný, zvrtný, návratný, schopný pracovať v opačných smeroch; rubový

revident titul alebo hodnosť niektorých verejných, štátnych alebo súkromných úradníkov

revidovať preskúmať, prehliadnuť, skúšať, prevádzať revíziu

review recenzia, kritika; správa, prehľad; revue

revír okrskok, územie (poľovnícke, policajné a pod.), teritórium

revirement presun rozpočtových položiek; vyrovnanie a účtovné prenášanie vzájomných záväzkov

revitalizácia obnova životných funkcií, oživenie, vzpruha, posilnenie

revival oživenie, obnova, obroda, renesancia; nové vydanie, uvedenie

revízia prehliadka; preskúmanie, preskúšanie, kontrola; oprava

revizionizmus oprava alebo úprava daného stavu alebo názoru; v robotníckom hnutí úsilie o revíziu marxistickej teórie

revokácia zrušenie alebo odvolanie predchádzajúceho rozhodnutia

revolta odpor, povstanie, vzbura, odboj

revolúcia prechod skokom zo starej kvality do novej; prechod, spravidla za použitia násilia, od jednej spoločenskej formácie k druhej, spravidla pokrokovejšej; prevrat

revolver ručná strelná zbraň s otáčavým bubienkom; revolverový sústruh, obrábací stroj s otáčavou hlavou; otáčavý nosič

revolving otáčajúci sa, rotačný, otočný

revue prehliadka; výpravná scénická prehliadka hudby, spevu a tanca; druh obrázkového časopisu s informáciami z určitej oblasti života; dramatický žáner zostavený zo samostatných výstupov spojený do zdanlivého celku

revulzia prerušenie choroby použitím dráždidiel na inom mieste; odvedenie

rex kráľ, panovník

rezeda žltosivá rastlina so žltými kvetmi

rezerva záloha; zdržanlivosť, odmeranosť

rezervácia výhrada; zaistenie vopred, napr. vstupenky; zákonom chránená prírodná alebo pamiatková oblasť; vyhradená oblasť pre určitú skupinu ľudí alebo etnikum, napríklad Indiánov v USA

rezervný záložný, náhradný, zásobný

rezervoár zásobník, nádržka, nádrž; zásoba, záloha

rezervovanosť zdržanlivosť, upätosť

rezervovaný uložený ako zásoba alebo záloha; objednaný vopred, zaistený; upätý, zdržanlivý, odmeraný

rezidencia honosné bydlisko, obydlie; sídlo hlavy štátu alebo iného vedúceho štátneho činiteľa, napr. veľvyslanca

rezident vedúci cudzieho zastupiteľského úradu; hlava cudzej rozviedky v tuzemsku; usídlený, bývajúcí

rezidentný bývajúcí, usídlený; skrytý, nezjavný; programy alebo dáta trvalo uložené na určitom pamäťovom zariadení

reziduálny zostávajúci, zvyškový, doznievajúci

rezíduum zvyšok, zostatok
rezignácia odovzdanosť; zrieknutie sa, vzdanie sa, napr. úradu
rezistencia odolnosť voči vonkajším vplyvom; ohmický odpor, elektrický odpor kladený obvodom pri prechode jednosmerného prúdu, reálna zložka impedancie; odpor, odolnosť, nepoddajnosť, schopnosť aktívneho odporu
rezistivita veličina charakterizujúca elektrický odpor látky, merný elektrický odpor
rezistor odporník, odpor
rezolúcia uznesenie, rozhodnutie kolektívneho orgánu; zhrnutie záverov, uznesení alebo požiadaviek z rokovania
rezolutívny rozvázovací (o podmienke)
rezolútny rázny, rozhodný; účinný
rezonancia ohlas, súznenie, ozvena; zhoda kmitočtov vlastných kmitov sústavy s kmitočtom zdroja; názov krátko žijúcich hadrónov
rezonátor zariadenie na zosilnenie alebo tlmenie zvuku
rezort odbor alebo okruh úradnej činnosti; úrad alebo jeho časť s určitou úradnou činnosťou, ministerstvo
rezultát výsledok
rezultatív druh minulého času, ktorý svojimi dôsledkami zasahuje do súčasnosti
rezultovať vyplývať, pochádzať, nasledovať; vznikáť pri chemickej reakcii
rezumé, resumé zhrnutie; prehľadný obchod
réžia náklady podnikania, domácnosti a pod.; umelecké vytváranie javiskového, rozhlasového, televízneho, filmového alebo iného diela, umelecké riadenie hry; vedenie, riadenie, usporiadanie niečoho
režim vládna sústava, spoločenská sústava, systém; spôsob života; rozdelenie pracovnej doby, usporiadanie činností v priebehu dňa
režisér tvorivý umelecký pracovník poverený réžiou
Rf značka pre rutherfordium
Rh faktor antigén červených krviniek; vlastnosť krvi nezávislá na krvnej skupine, ktorá za určitých podmienok môže viesť ku zrážaniu krvi
Rh negatívny neobsahujúci Rh faktor v krvi

Rh značka pre ródium
rheseasténia porucha hlasu prejavujúca sa jeho slabosťou, neschopnosťou hovoriť
rhesus juhoázijská opica rodu *Macaca* používaná na laboratórny výskum vlastností krvi, makak Rhesus
ria úzky dlhý záliv podobný fjordu, ale plytší
rial základná menová jednotka v Saudskej Arábii, Jemene a v Iráne, rijál
rias morské lievikovité pobrežie zo zaplavených prepadnutých riečnych údolí
ríbezľa ker rodu *Ribes* s bielymi, červenými alebo čiernymi bobuľami; plody tohto kra
riboflavín vitamín B; nachádza sa v mlieku, pečeni a vajciach
ribonukleová kyselina nukleová kyselina nachádzajúca sa v jadre, chromozómoch a cytoplazme; významne sa podieľa na syntéze bielkovín
ribozóm základná častica cytoplazmatickej bunky zložená z bielkovín a nukleových kyselín, na ktorej prebieha syntéza bielkovín
ribstol telocvičné náradie, tzv. švédsky rebrík
ricín olejnatá rastlina a olej z nej pripravený, ricínový olej
rickettsia mikroorganizmy medzi vírusmi a baktériami, parazitujúce v živých bunkách organizmov; vyvolávajú ťažké ochorenia, napr. škvrnitý týfus
ricotta čerstvý taliansky syr zo srvátky
riel základná menová jednotka v Kambodži, rijál
rif podmorský útes pri hladine; opakovaný sprievodný motív pri džezovej improvizácii
riff vlna, vlnka; charakteristická džezová nástrojová figurácia
rifle pevné plátené nohavice, džínsy
rift hlboká priekopa ohraničená zlomami, dlhé úzke údolie
rigidita tuhosť, nekompromisnosť, nepružnosť, nepoddajnosť, stuhnutosť, odmerané chovanie; v medicíne: strnulosť svalov alebo psychických procesov
rigor mortis posmrtná stuhnutosť
rigorizmus prehnaná prísnosť; strnulosť myslenia; prísnosť názorov a jednaní; neúprosnosť

rigoroso v hudbe: prísne, presne v takte
rigorozita prísnosť, zásadová pevnosť; strnulosť
rigoróznosť, rigoróza skúška, ústna skúška konaná za účelom dosiahnutia doktorátu
rigorózny precízny, presný; nekompromisný, prísny
rigotte francúzsky mäkký syr z kravského mlieka
Rigvéda najstaršia indická zbierka náboženských piesní z čias 4500 - 2500 pred n.l.
rijál, rial, riel, riyal menová jednotka niektorých štátov, najmä arabských
riketsia, rickettsia mikroorganizmus medzi vírusom a baktériou, parazitujúci v živých bunkách a vyvolávajúci ťažké infekčné ochorenia, napr. škvrnitý týfus
rikša východoázijský dvojkoľosový vozík na dopravu osôb alebo tovaru ťahaný človekom, skútrová alebo motocyklová trojkolka; muž, ktorý ťahá alebo riadi rikšu
rilasciando v hudbe: postupne zvoľňovať, zmierňovať
rinforzando v hudbe: zvýraznene, dôrazne, zosilnene
ring kruh; bojisko, zvýšené a povrazmi ohradené zápasište, napr. pre box, zápasenie a pod.
ringgit menová jednotka Malajzie
ringlota veľká slivka
ringo kolektívna sieťová hra s jedným alebo dvomi gumenými krúžkami
rinitída zápal nosnej sliznice, nádcha
riino-, rhino- prvá časť zložených slov s významom nos, nosný, nosový
rinoceros nosorožec
rinofaryngitída súčasný zápal nosovej a hltanovej sliznice
rinokyfóza tzv. orlí nos
rinolaryngitída súčasný zápal nosovej a hrtanovej sliznice
rinológia náuka o nosných chorobách; nosné lekárstvo
rinoskop prístroj na zrakové vyšetrenie nosovej dutiny
rinoskopia vyšetrenie nosovej dutiny rinoskopom
riový členený zálivmi, riasový
riposta odvetný sek v šerme, odvetný boj
risi-bisi pokrm z ryže a hrachu

risk riziko, nebezpečie
riskantný nebezpečný, odvážny, spojený s rizikom
risposta druhý hlas v kánone alebo fúge, ktorý zodpovedá prvému hlasu alebo ho napodobňuje
riss ľadová doba, obdobie s veľmi chladným podnebí
ristringendo v hudbe: stále rýchlejšie
risus sardonius sardonický smiech, trpký, křčovitý smiech
risvegliato v hudbe: živšie, veselšie
ritardando v hudbe: postupne voľnejšie, spomalene, pomaly zvoľňovať
ritenendo v hudbe: voľnejšie
ritornel formy trojveršovej lyrickej poézie vyslovujúcej prostú myšlienku; inštrumentálna časť árie refrénovito sa opakujúca
rittberger druh krasokorčuliarskeho skoku
rituál súbor predpisov pre výkon bohoslužby; predpísaný postup pri nejakom úkone
rítus náboženský obrad; slávnostný zvyk, zvyklosť, kultová akcia
rival súper, sok, protivník
rivalita súperenie
riviéra morské pobrežie s upravenými plážami a spoločenskými zariadeniami; náhrdelník z niekoľkých radov drahokamov
rizalit výstupok budovy na priečelí po celej jej dĺžke
riziko nebezpečenstvo neúspechu, nezdaru alebo straty
rizo-, rhizo- prvá časť zložených slov s významom koreň
rizoderma pokožka rastlinných koreňov
rizológia náuka o koreňoch rastlín, súčasť botaniky
rizón hypotetická častica, z ktorej sa vraj skladajú kvarky
Rn značka pre radón
RNA skratka pre ribonukleovú kyselinu; nahradila kedysi používanú skratku RNK
RNDr. rerum naturalium doctor, doktor prírodných vied
RNK staršia skratka pre ribonukleovú kyselinu
ró v gréckej abecede znak pre hlásku r
roadster osobný automobil s otvorenou dvojmiestnou karosériou
rojalizmus ideová, politická a často aj ozbrojená podpora princípu krá-

ľovského režimu, monarchizmus

róba dámske večerné šaty

robinzon, robinson človek žijúci osamelo alebo primitívne

robinzonáda dobrodružný život podľa hrdinu románu Robinson Crusoe; výskok brankára po lopte letiacej stranou, podľa anglického brankára Robinsona

robot umelý mechanický človek; vysoko automatizovaný stroj; viacúčelový kuchynský stroj; zariadenie automaticky reagujúce na podnety okolia a súčasne na toto okolie spätne pôsobiace

robotika vedný odbor zaoberajúci sa výskumom a vývojom robotov

robustný silný, mohutný, pevný, odolný

rock od 50. rokov 20. storočia hudba so zdôraznenou rytmickou zložkou

rodamín organické farbivo používané na prípravu mikroskopických preparátov

rodenticíd chemický prostriedok proti hlodavcom

rodeo kovbojské závody na divokých neosedlaných koňoch; divoká nespútaná zábava, recesia

rodit ródiové zlato, vzácny nerast

ródiu striebrolesklý kov z platinovej skupiny, nerozpustný v kyselinách ani v lúčavke kráľovskej, značka Rh

rododendron alpská ruža, krík rodu Rhododendron s tuhými neopadavými listami a nápadne farebnými kvetmi, alpská ruža

rodochrozit uhličitan manganatý, mangánová ruda

rodonit kremičitan manganovápenatý, nerast

rodopsín svetlocitlivé červené farbivo na sietnici oka

rogalo závesný klzák, deltoid, deltaplán

rocheta, rochetka krátke biele obradné rúcho katolíckych kňazov a ministrantov

rokaj, rocaille v rokokovej architektúre ornamentálny motív vychádzajúci z tvaru mušle; sklenené sekané koráliky

rokambol druh cesnaku, cesnak siaty perlovka

rokenrol, rock'n roll, rock and roll americký hudobný štýl, ktorý vznikol prelínaním černošskej a belošskej ľudovej tanečnej hudby, s výraznou rytmikou; rýchly tanec amerického pôvodu vo štvorštvrtovom

takte so synkopami

rokfór, rokfort, roquefort chýrny francúzsky plesňový syr z ovčieho mlieka

rokoko dekoratívny preumelkovaný sloh neskorého baroka z konca 18. storočia

roks tvrdá plnená cukrovinka v tvare lízatka

rola herecká úloha, poslanie; zvitok papiera

rolba horské pásové vozidlo na dopravu po snehu a na úpravu lyžiarskych tratí alebo ľadových plôch

roler-skate kolieskové korčule

roleta sťahovací záves dverný alebo okenný

roló záclona, ktorá sa dá zvinúť, zrolovať

rolovať zvinúť, stáčať; ísť lietadlom po leteštnej ploche; posúvať po obrazovke monitora objekt, ktorý je väčší ako plocha displeja

ROM permanentná pamäť počítača

romadúr nemecký mäkký syr s výraznou vôňou a chuťou

román rozsiahle prozaické dielo; rozsiahle vykreslenie určitej epochy alebo osudov niekoľkých generácií; životný príbeh

romanca básnická forma ľudového alebo rozmarného obsahu; milostná pieseň; menšia skladba lyrického rázu; španielsky básnický útvar na pomedzí lyriky a epiky

romaneskný majúci prvky romantickej napínavosti, sklon k fantastičnosti

romaneto kratšia románová poviedka, najčastejšie fantastického rázu, založená na postupnom objasňovaní záhady rozumovým vysvetlením

romanistika odbor zaoberajúci sa jazykom, kultúrou a históriou románskych národov

romanizmus smer nizozemského maliarstva v 16. storočí usilujúci sa o plastické podanie postáv a o prehĺbenie obrazového priestoru

románsky sloh západoeurópsky a stredoeurópsky umelecký sloh z počiatku stredoveku, opierajúci sa o antickú rímsku a byzantskú tradíciu

romantický vzdialený skutočnosti; nevšedný, citový; záhadný, neobyčajný, dobrodružný

romantika dobrodružnosť; sklon k bezcieľnému snívaniu; malebnosť, výnimočná krajinná krása; tajomná, rozprávková krása, pôvab, čaro

romantizmus európsky umelecký smer z konca 18. a začiatku 19. storočia, zdôrazňujúci citovosť, fantáziu a subjektivismus, najmä vo vzťahu k národnej minulosti

rombický majúci tvar kosoštvorca

romboid kosodĺžnik

rombus kosoštvorec

rondel stavba oválneho pôdorysu; oválna skupina kríkov, krovín alebo stromov; básnický útvar s 12 až 16 veršami členenými do 3 slôh

rondo v inštrumentálnej hudbe forma založená na návratoch k hlavnej téme; obrat lode o 180° po približne kruhovej dráhe

rondó, rondeau básnický útvar s 2 alebo 3 slohami so záväzným opakovaním prvého verša na konci poslednej slohy

rondon čašnícka vesta

röntgen staršia jednotka pre ožiarenie; prístroj na presvecovanie častí tela alebo hmoty röntgenovým žiarením

röntgenodiagnostika diagnostika röntgenovým žiarením

röntgenogram snímka zhotovená röntgenovým žiarením

röntgenokardiografia zobrazenie srdca röntgenom

röntgenológ odborník v röntgenológii

röntgenológia náuka o využití röntgenového žiarenia v lekárstve; oddelenie nemocnice, kde sa prevádzajú vyšetrenia röntgenom

röntgenové žiarenie elektromagnetické žiarenie s vlnovou dĺžkou 10-11 až 10-8 m

rooming in nemocničný pobyt matky s novorodencom po pôrode v jednej miestnosti

ropa tekutá zmes uhľovodíkov; zemný olej

roráty katolícka adventná ranná omša; spevy pri tejto omši

roripa rastlina rodu Rorippa

rosewood ružové až fialové drevo niektorých tropických stromov, pali-sander

Rosinanta biedny, úbohý kôň, podľa knihy Don Quijote

rosomák severská kunovitá šelma živiaca sa zdochlinami

rostrum ozdoba na kýle antických lodí; miesto pre rečníka

rošáda jeden zo šachových ťahov

rotácia otáčanie, obeh; pravidelná výmena miest určitého okruhu vecí alebo osôb; v matematike jeden z diferenciálnych operátorov; otáčavý pohyb vesmírnych telies okolo vlastnej osi

rotang druh liánovitej palmy, španielske rákosie

rotátor dve častice otáčajúce sa okolo osi prechádzajúcej ich ťažiskom

rotel ubytovacie a stravovacie zariadenie v autobusovom prívесе alebo poschodovom autobuse

rotoped stacionárny bicykel, používaný v domácnostiach alebo posilňovniach na zlepšenie fyzickej kondície

rotor otáčavá časť elektromotora alebo rotačných strojov; nosná konštrukčná časť vrtuľníka

rotovať točiť sa, otáčať sa, obiehať, krúžiť, kolovať

rotunda stavba, najčastejšie chrámová, s kruhovým pôdorysom; lomené písmo oblejších tvarov u malých písmen

rotvajler mohutný strážny alebo policajný pes

round-table rokovanie pri okrúhlom stole, ako rovný s rovným; všeobecné označenie medzinárodnej konferencie vedcov, umelcov a pod.

rover starší člen skautskej organizácie; druh auta

rowdie futbalový fanúšik, vandal, výtržník

rozárium ružový sad; veľký záhon ruží

rozela austrálsky papagáj

rozeola plošná kožná vyrážka jasnočervenej farby

rozeta ružica; bohato zdobené kruhové okno v gotickom slohu; druh výbrusu drahých kameňov

rozmarín okrasný ker s drobnými modrými kvetmi a voňavými listami

RSDr. rerum socialium doctor, doktor sociálno-politických vied

rtg. skratka pre röntgen

rubáška pánska u krku uzavretá košeľa nosená ako zvrchný odev

rubato v hudbe: v nepravidelnom, uvoľnenom tempe

rubel' základná menová jednotka v Rusku, Bielorusku a Tadžikistane

rubelit farebná odroda turmalínu

rubeola vírusové infekčné ochorenie prejavujúce sa vyrážkou, ružienky

ruberoïd druh dechtovanej lepenkovej krytiny
rubídium prvok zo skupiny alkalických kovov, značka Rb
rubín priehľadný drahokam, ohnivočervená odroda korundu
rubis vo švajčiarských hodinkách označenie počtu kameňov, rubínov
rubivírus vírusový pôvodca ružienky (rubeoly)
rubor v medicíne: sčervenanie pri zápale
rubrika úsek, odstavec knihy, stĺpec, kolónka; stála časť novín s jednotným stálym záhlavím; rozpočtová položka
rubrum vonkajšia strana úradného spisu; vonkajší list žalobného spisu s návrhom rozsudku alebo uznesenia
rudamente v hudbe: drsne, hrubo
ruderálna rastlina rastlina rastúca na rumoviskách
rudiment prežitok, zvyšok, zakrpatelá časť, čo zakrnelo; základ; zakrpatelý, nevyvinutý orgán
rudimentárny zakrpatelý, skomolený; prvopočiatočný, zárodočný, základný
ruina zrúcanina, rozvalina, troska; veľmi schátralý, zničený človek
ruinovať ničiť, privádzať na mizinu
ruksak batoh
rula hornina zložená zo živca, slúdy a kremeňa
roláda, roláda zavinutý pokrm s náplňou; v hudbe druh koloratúry
ruleta hazardná hra; otočná doska s číslicami a žliabkami na hazardnú hru rovnakého mena
rumba moderný pomalý spoločenský tanec kubánskeho pôvodu
rumelka nerastný sulfid ortuťnatý
rumen prvý a najväčší žalúdok prežúvavcov, bachor
ruminácia prežúvanie potravy
rumor hluk, rozruch, nepokoj; povest' obiehajúca vo verejnosti
rumunizmus jazykový prostriedok prevzatý do iného jazyka z rumunčiny alebo podľa rumunčiny v ňom vytvorený
run náhly nápor na banku, banková panika; náhly nával; výzva na spustenie počítačového programu; choď, začni!
runa starogermánsky písmenný znak; značka, vrub; symbolické znamenie
runda pohostenie spolustolovníkov po jednom poháriku nápoja, ktoré

spravidla prechádza striedavo na ostatných
runway, ranvej letisková rozjazdová plocha, štartovacia dráha
rupia základná menová jednotka v Indii a Indonézii
rupiah, rupja indonézska rupia, menová jednotka Indonézie
ruptúra trhlina, roztrhnutie (tkaniva a pod.) vonkajším zásahom
ruralizmus literárny smer zameraný na dedinskú tematiku
rurálny vidiecky, dedinský, sedliacky
rusifikácia porušovanie
rusiopatia na človeka prenosné ochorenie ošípaných, známe ako červienka
rusistika odbor zaoberajúci sa jazykom, históriou a kultúrou rusky hovoriacich národov
rusticita dedinskosť, sedliackosť; neobratné, hrubé chovanie
rustika omietková napodobenina kamenných kvádrov; tlačiarenské písmo s výrazným tieňovaním vodorovných a zvislých čiar
rustikál za feudalizmu sedliacka neslobodná pôda, podliehajúca daňovej alebo robotnej povinnosti
rustikálny sedliacky, vidiecky, ľudový; hrubý, sedliacky prirodzený, neotesaný; vyplývajúci z jednoduchého dedinského života
ruta druh byliny so žltozelenými páchnucimi kvetmi
ruténium tvrdý kovový prvok, značka Ru
rutil prírodný oxid titaničitý
rutilizmus rusovlasosť, červené sfarbenie vlasov
rutina remeselná šikovnosť, zručnosť, pohotovosť; skúsenosť, praktizujúca mechanická činnosť, často bezduchá; program alebo časť programu, ktorá je vyvolaná iným programom alebo sama sebou a môže mať všeobecné alebo obvyklé použitie
rutinér praktik; šikovný, zručný, skúsený, svoje remeslo dobre ovládajúci človek; ostrieľaný, zo skúseností vychádzajúci pracovník
Rydbergova konštanta univerzálna konštanta vyjadrujúca základný energetický stav elektrónu vo vodíkovom atóme
ryolit vyvrelá hornina, ktorej zloženie je veľmi podobné žule
ryps tkanina s pozdĺžnymi, priečnymi alebo šikmými vrúbkami z rôznych druhov priadze

rytmika náuka o rytme; umenie rytmického výrazu; rytmická gymnastika

rytmus rovnomerne členený prirodzený pohyb; miera rovnosti v čase a priestore; pravidelne členený stavebný celok aj s okolím; pravidelné striedanie prízvuchých a neprízvuchých dôb v hudbe a poézii; pravidelné striedanie fáz nejakého deja

ryton, rhyton staroveká nádoba v podobe zvieracieho rohu

S

S značka pre síru; značka pre siemens; označenie najmensej veľkosti odevov

s značka sekundy

SA Sturm-Abteilung = úderný oddiel, útočný oddiel, nacistická uniformovaná organizácia, tzv. hnedé košeľe, založená A. Hitlerom v roku 1921

sabat odpočinutie; v židovskom náboženstve deň odpočinku, sobota

sabeizmus uctievanie hviezd, druh astrolatrie; náboženstvo v Mezopotámii a v arabských krajinách pred islamom

sabotáž záškodníctvo; úmyselné poškodzovanie výrobného procesu alebo verejného majetku; marenie činnosti iných

sacerdocium kňazstvo

sacerdotálny kňazský; posvätný

sáda staronordické bájoslovné alebo historické rozprávanie; rozsiahla epická báseň alebo román opisujúci spravidla deje dlhšieho časového rozsahu a osudy viacerých generácií

sadista človek postihnutý sadizmom

sadizmus chorobný prejav pohlavného pudu ukájajúceho sa v telesnom týraní partnera; rozkoš z krutosti

sadomasochista človek s prejavmi sadomasochizmu

sadomasochizmus kombinácia sadizmu a masochizmu u človeka

saducej člen sekty vyššieho kňazstva jeruzalemského chrámu, ktoré politicky a nábožensky viedlo Židov

safari lovecká výprava v Afrike; zoologická záhrada imitujúca africké prírodné prostredie; oblečenie s prvkami loveckého štýlu

safián jemná lesklá koža z kozľat'a, jahňat'a alebo teľat'a

sflorit arzenit kobaltu, modrý nerast

sága staroseverská epická próza, stredoveký islandský a škandinávsky hrdinský príbeh; románová kronika osudov niekoľkých generácií

rodu; rozsiahle rozprávanie; druh veľkej kobyľky

sagacita citlivosť, vnímavosť

sagitálny rovnobežný so strednou pozdĺžnou rovinou tela alebo so stredovou osou rastliny

Sagittarius vo zverokruhu: Vodnár

ságovník palma, ktorá rastie v Indonézii a na Novej Guinei

sahel africký typ krajiny so suchomilnou vegetáciou na okraji Sahary, od Atlantiku až k Červenému moru

sáhíb v arabskom prostredí pán, veliteľ; v Indii a na Blízkom východe oslovenie a označenie Európana; zdvorilé oslovenie vo všeobecnosti

sahli sálový hokej s ľahkou loptou a ľahkými hokejkami, floorball

sacharáza enzým štiepiaci sacharózu

sacharid látka zložená z uhlíka, kyslíka a vodíka, dôležitá súčasť organizmu živočíchov aj rastlín; glycid

sacharín náhrada cukru pre diabetikov, cukerin

sacharometer prístroj na jednoduché určovanie obsahu cukru v roztokoch

sacharóza repný alebo trstinový cukor

sajdkára postranný vozík motocykla

sajga druh stepnej antilopy žijúcej na ukrajinských a mongolských stepiach

saké japonské ryžové víno

sakija kolesové čerpadlo poháňané dobytkom, používané na zavlažovanie polí v Egypte

sakka kávová náhrada z menejcenných častí kávových zŕn

sakralita posvätnosť

sakrálny posvätný, svätý, chrámový; bohoslužobný; krížový, bedrový

sakrament sviatosť v poňatí katolíckej cirkvi

sakramentár katolícka liturgická kniha používaná do 10. storočia

sakrárium otvor v podlahe blízko hlavného oltára alebo nádoba slúžiaca na vylievanie vody použitej pri náboženskom obrade

sakristia vedľajšia prípravná miestnosť v katolíckom chráme

sakrolumbálny týkajúci sa oblasti krížov a bedier

sakrosanktita nedotknuteľnosť, posvätnosť
sakrosanktum posvätná, nedotknuteľná vec
sakrovertebrálny týkajúci sa krížovej kosti a chrbtice
sakura japonský druh okrasnej čerešne s bielymi alebo ružovými kvetmi
salacita chorobne zvýšený pohlavný pud
salam alejkum mier s vami, pokoj s vami; islamský pozdrav
salamandra mlok; elementál, duch ohňa
salangana morský vták, morská lastovička
salár mzda, odmena za prácu; soľ pridelovaná ako súčasť platu starorímskym vojakom a úradníkom
saldo konečný súčet alebo rozdiel účtovných položiek, zostatok na účte
saldokonto hlavná účtovná kniha
salep hľuzy niektorých druhov orchideí, z ktorých sa získavajú látky proti hnačke
salezián člen rehoľnej kongregácie svätého Františka Salezského, ktorá sa zaoberá výchovou mládeže a ošetrovaním chorých
salchow druh krasokorčuľarskeho skoku
salicín glykozid salicylalkoholu, ktorý sa nachádza vo vŕbovej kôre a používa sa v lekárstve
salický obsahujúci zlúčeniny hliníka a kremíka
salicyl kyselina salicylová
salicylan ester alebo soľ kyseliny salicylovej
salicylát soľ kyseliny salicylovej
salina zariadenie na odparovanie soli; slané jazero v arídnych oblastiach v medzihorských panvách
salinita slanosť, obsah soli
salivácia nadmerné vylučovanie slín
salla terrena veľká renesančná alebo baroková hala otvorená do záhrady, otvorená budova v záhrade
salmiak chlorid amónny, číry alebo biely nerast
salmonela druh baktérií vyvolávajúci črevné choroby (salmonelózy, brušný týfus, paratýfus)
salmonelóza akútna horúčkovitá črevná nákaza spôsobená salmonelami
salón spoločenská prijímacia miestnosť; umelecká alebo iná výstava;

popredná krajčírska, kadernícka a pod. firma; výstava obrazov, automobilov a pod.
salónny určený, vhodný pre salón, prepychový; spoločensky uhladený, jemný; zábavný
salpingitída, salpingitis zápal vaječného vodu
salpinx vaječovod
salsa bahenná sopka; druh slanej omáčky; latinskoamerický tanec
saltato v hudbe: skákavým šmykom sláčika
salto mortale smrteľne nebezpečný akrobatický premet; odvážny, zúfalý čin
salto premet, skok s obratom vo vzduchu
salubrita zdravý stav organizmu; normálne zdravie
salut vojenský pozdrav, vzdanie pocty strelbou z diel alebo pušiek
salva guardia vojenská ochrana, vojenský doprovod
salva hromadný súčasný výstrel
Salvátor spasiteľ, vykupiteľ v kresťanských náboženských predstavách
salve! buď pozdravený! buď zdravý!
salvo errore et omissione účtovná doložka „s výhradou omylu a opomenutia“, skratka s.e.e.o.
samana indický asketický pútnik
samaritán dobrovoľný ošetrovateľ chorých; človek preukazujúci druhému pomoc a milosrdenstvo
samaritánstvo preukazovanie milosrdenstva a pomoci druhým
samárrium lantanoidný prvok, značka Sm
samba moderný spoločenský tanec v svižnejšom tempe
sambucín látka obsiahnutá v čiernej baze, druh antibiotika
Samiel v hebrejčine satan, diabol, zlý duch
samizdat vydávanie zakázanej literatúry alebo literatúry zakázaných autorov
samoderžavie cárska absolutistická samovláda
samovar prístroj na varenie vody na prípravu čaju
sampan malá východoázijská obytná, spravidla riečna loď
samsara v indických filozofických predstavách večný kolobeh narodenia, smrti a nového narodenia

samsø dánsky tvrdý syr
samson silák, podľa biblického Samsona
sámum piesočná búrka v afrických a predoázijských púšťach; horúci suchý vietor severoafrických a arabských púští
samuraj príslušník nižšej japonskej vojenskej šľachty
sanabilný schopný uzdravenia, vyliečiteľný, zhojiteľný
sanácia ozdravenie; náprava; prestavba; vyliečenie choroby; štátna finančná podpora neprosperujúcim štátnym alebo súkromným firmám
sanatórium špecializovaný liečebný ústav
Sancta Sedes Svätá stolica, v prenesenom význame Vatikán
sancta simplicitas svätá prostota
sanctum officium kardinálska kongregácia na udržiavanie čistoty katolíckej vierouky
sandál v antike spravidla kožená podošva pripevnená koženými remienkami k nohe; druh ľahkej letnej obuvi
sandžak správny kraj v Osmanskej ríši; odznak tureckého vojska v podobe kopije s konským chvostom
sanforizácia, sanforizovanie spôsob zušľachtovania tkanín
sanguis krv
sanguitest sérum na určovanie krvnej skupiny
sangvinický horkokrvný, výbušný, prudký (o povahe človeka)
sangvinizmus horkokrvnosť, prudkosť
sangvitest sérum na určenie krvnej skupiny
sanita pôvodne zdravie; zdravotnícka služba, záchranná služba; vojenský zdravotnícky oddiel; hovorový výraz pre sanitku
sanitácia vytváranie hygienických podmienok; uzdravenie
sanitár ošetrovateľ, zdravotník
sanitárny deň deň určený na hygienickú očistu priestorov
sanitný vzťahujúci sa na sanitu, sanitáciu
sanitra liadok, dusičnan sodný
sankcia súhlas, potvrdenie zmluvy, zákona a pod.; donucovací prostriedok, postih, napr. finančný vo forme pokuty
sankcionovať uznávať, schvaľovať, potvrdzovať; stanoviť následky, pos-

tiť, trestné opatrenie
sánkhja staroindický filozofický systém prírody a vedomia, dualistická filozofia
sanktifikácia svätorečenie, kanonizácia
sanktissimum najposvätejší, nedotknuteľná vec; posvätné, tajomné miesto; oltárna sviatosť
sanktuárium svätostánok na oltári katolíckeho chrámu, tabernákulum
sanktus denaturovaný lieh; spev pri katolíckej omši
sanseviéra tropická rastlina s dlhými mečovitými listami z čeľade ľaliovitých, izbová rastlina známa aj ako svokrin jazyk
sanskrt, sanskrit staroindický spisovný, neskôr literárny a bohoslužobný jazyk
santal strom tropického pásma s voňavým tvrdým a ťažkým drevom
santolina drobnolistá stredomorská okrasná rastlina
santon stratigrafický stupeň kriedy
santonín derivát naftalénu, jedovatá látka
santos druh brazílskej kávy alebo bavlny
sápa rastlina s veľkými kvetmi fialovej farby
sapa v pozičnej vojne približovací alebo spojovací zákop
sapér zastaralý výraz pre zákopníka, ženistu
sapfický lesbický; vzťahujúci sa k typickej forme starogréckej lyriky
sapfinizmus, sapfizmus pohlavný vzťah medzi ženami, lesbický vzťah
sapientácia proces vývoja človeka sprevádzaný vývojom mozgu, myslenia a psychiky
sapienti sat múdre mu napovedz; kto vie, rozumie
saponát syntetická látka na pranie alebo čistenie
saponifikácia zmydeľňovanie, výroba mydla
saponit nerast s bieliacimi účinkami, pridáva sa do práškov na pranie
sapro- prvá časť zložených slov s významom rozkladajúci sa, hnijúci, hnilobný, zhnitý
sapróbia sústava triedenia vôd v prírode podľa osídlenia živými organizmami v závislosti na kvalite vody a stupni znečistenia
saprobický hnilobný, hnijúci, zahnívajúci
saprobiológia výskum vplyvu odpadových vôd na vodné organizmy

saprobiont organizmus žijúci v znečistenej vode
saprofág organizmus živiaci sa hnilobnými látkami
saprofilia vlastnosť organizmov živiacich sa hnijúcimi látkami
saprofyt rastlinný organizmus živiaci sa odumrelými organickými látkami
saprogénny vyvolávajúci rozklad
Saracéni stredoveký názov Arabov, neskôr všetkých vyznavačov islamu
saracénka zakrivená arabská šabl'a
sarafán ruský ženský odev
saranča byľinožravý hmyz v obrovských rojoch ničiaci rastlinstvo
sarcína guľový mikrób
sardela drobná morská sled'ovitá ryba, dlhá 1 - 15 cm
sardinka drobná morská sled'ovitá ryba, dlhá asi 10 cm
sardonický kľčovitý, nútený, neprirodzený (úsmev)
sardonyx odroda achátu používaná v glyptike, pruhovaný nerast
sargas hnedastá bohato rozvetvená chaluha
Sargasové more časť Atlantického oceánu, spravidla bezveterná a s veľkým výskytom sargasu
sárí indické ženské šaty, pruh látky omotaný okolo tela; v prenesenom význame dlhý odev v indickom štýle
sarin nervový jed, bojový plyn
sarkazmus kúsavý, ironický vtíp; trpký výsmech, posmech
sarko-, prvá časť zložených slov s významom telo, mäso
sarkofág bohato zdobená kamenná alebo kovová rakva alebo náhrobok; živočích živiaci sa mäsom uhynutých živočíchov
sarkóm nezrelý zhubný nádor mezenchýmového pôvodu
sarma dusené závitky z mletého mäsa v kapustovom alebo hroznovom liste, tolma, dolma, golubcy
sarmat najvyšší oddiel miocénu
sarmatské rastliny teplomilné rastliny, ktoré sa po dobe ľadovej rozšírili z juhorských stepí do strednej Európy
sarong látka nosená okolo bedier v krajinách juhovýchodnej Ázie
sáronská ruža v prenesenom zmysle krásne dievča, podľa údolia Saron v Izraeli
saros obdobie 18 rokov a 11 dní, po ktorom sa takmer presne opakujú

zatmenia Slnka a Mesiaca
satán diabol, pokušiteľ, stelesnenie zla; jedovatý hriúb
satelit stály sprievodca, nohsled, súputník; družica nebeského telesa; politicky a hospodársky závislá krajina; predmestie alebo menšie mesto v konurbácii, súmestí
sateloid umelá družica poháňaná raketovým motorom
satemový patriaci do základnej skupiny indoeurópskych jazykov s charakteristickým vývojom troch línií velár odlišným od vývoja v jazykoch kentumových
satén lesklá tkanina
Satchmo prezývka Luisa Armstronga, džezového speváka a hudobníka
satira neľútostný výsmech; literárne alebo iné dielo kritizujúce ľudské alebo spoločenské nedostatky ironickým, výsmešným spôsobom
satisfakcia zadosťučinenie
satoria hašterivá, zlá žena
satrapa staroperzský provinčný miestodržiteľ; samovládca, despota
satrapia vojenská a daňová oblasť v Perzskej ríši na čele s dosadeným správcom nazývaným satrapa
satrapizmus krutovláda, hrôzovláda
saturácia nasýtenie, napr. roztoku; ukojenie, uspokojenie potreby
saturejka aromatická bylina pestovaná v záhradách ako korenie a liečivá rastlina
saturnálie rímske oslavy boha Saturna
saturnizmus otrava olovom
saturovať nasýtiť; uspokojiť, ukojiť potrebu
satyr zmyselný človek; symbol hrubej zmyselnosti, neukojiteľného pohlavného pudu
satyriáza chorobne zvýšený mužský pohlavný pud, mužská hypersexuality
sauce, sós omáčka
sauna potný kúpeľ, striedanie studeného kúpeľa s horúcim; zariadenie na potný kúpeľ
sauriáza, sauria vrodená chyba kože vyznačujúca sa nadmernou tvorbou rohovinovej vrstvy

savana juhoamerická trávnatá step; rozsiahle trávnaté porasty s riedko roztrúsenými drevinami na okraji rovníkového pásu

save our souls zachráňte naše duše, skratka **SOS**

savoir vivre umenie žiť; spôsob života; spoločenské chovanie

saxofón jazýčkový kovový dychový nástroj v džezovej hudbe, ságo

Sb značka prvku antimón

Sc značka pre skandium

sC značka pre statcoulomb

scampi malé morské lastúrniky

scaramouche, scaramuccio typ intrigána v starofrancúzskej a starotalianskej komédii

scéna javisko; miesto deja; časť drámy, výstup; výjav

scenár divadelná kniha obsahujúca praktické prevádzkové pokyny pre uvedenie hry; podrobný opis jednotlivých scén filmu alebo televízneho diela s praktickými prevádzkovými pokynmi; vopred pripravený postup

scénéria krajina, krajinné prostredie, výhľad, pozadie; úprava javiska

scénografia javiskové výtvarníctvo; odbor divadelnej vedy, ktorý sa zaoberá javiskovým výtvarníctvom

sceptrum žezlo

science-fiction označenie umeleckej vedecko-fantastickej literatúry, filmu, rozhlasovej hry a pod., sci-fi

scientizmus, scientológia bezbrehá dôvera v postupy, možnosti a schopnosti vedy; vedeckoteoretický program, podľa ktorého sa metódy a výsledky tzv. exaktných vied majú preberať a využívať na tvorbu teórií v spoločenských vedách; náboženské hnutie pochádzajúce z USA, chápané samo seba ako vedu o ľudskej duši, ale patriace svojimi metódami medzi najproblematickejšie svetonázorové organizácie na svete, scientologická cirkev

scientológia teória vedy, poznania, náuka o vedách, ich vývoji a triedení; označenie scientologickej cirkvi, scientizmus

sci-fi z výrazu science fiction, vedecko-fantastický (film, literatúra)

scilizmus otrava prudkým srdcovým jedom obsiahnutým v morskej cibuli, byline rodu *Urgines*, rastúcej a pestovanej v Stredomorí

scindapsus okrasná liana, potos

scintigrafia zobrazovanie orgánov ľudskeho tela pomocou rádionuklidov zavedených do tela, gamagrafia

scintilácia iskrenie, mihotanie, záblesky vznikajúce v niektorých látkach pri prelete ionizujúceho žiarenia

scio me nihil scire viem, že nič neviem, preklad výroku filozofa Sokrata

sciofilný vyskytujúci sa na zatienených miestach, heliofóbny

sciofóbny vyskytujúci sa, žijúci na silne osvetlených miestach, heliofilný

scirocco teplý vlhký vietor nad Talianskom zo Sahary

scisia rozdelenie, rozpoltenie

scisúra rez, rezná rana, rozrezanie

Scorpio vo zverokruhu: Škorpión

screen obrazovka počítača

screening, skríning metóda vyhľadávania časových foriem chorôb alebo odchýlok od normy v danej populácii pomocou testov

Scylla starogrécky názov morského víru v Messinskej úžine naproti Charybde, v prenesenom zmysle zo Scylly do Charybdy, čiže z dažďa pod odkvap alebo z blata do kaluže

Se značka prvku selén

seansa zasadnutie, sedenie; špiritistické sedenie, vyvolávanie duchov

seborea, seborrhagia nadmerné vylučovanie kožného mazu, mazotok

seborrhagia nadmerné vylučovanie kožného mazu, mazotok

sec značka pre sekans; označenie takmer nesladkých šumivých a dezertných vín

secco sucho, krátko, úsečne

secento obdobie talianskeho umenia v rokoch 1600 – 1700

secernovať oddeľovať, odstraňovať; vylučovať

secesia odštiepenie, odštiepenectvo; odchod, odlúčenie; výtvarný smer z konca 19. a začiatku 20. storočia vyznačujúci sa dekoratívnosťou, najmä v užitom umení a architektúre

secesný odštiepenecký; úpadkový

secírovať zastaralý výraz pre pitvanie

second-hand, secondhand z druhej ruky, nepriamo; predaj použitých vecí, najčastejšie oblečenia

sedan štvordverový uzavrený automobil
sedatívum liek na utíšenie bolesti, podráždenia a pod.
sedícia vzrušenie, povstanie, nepokoj
sedília v kostole alebo v starovekom dome výklenok so sedadlom
sediment usadenina, usadená hornina; usadené častice tuhej látky v roz-
toku
sedimentácia usadzovanie pevných látok, hornín a pod.; usadzovanie
červených krviniek; geologické procesy vedúce ku vzniku usade-
ných hornín; určenie veľkosti častíc kvapalných alebo tuhých látok
na základe ich pádovej rýchlosti v pokojovom prostredí
sedimentovať usadiť sa
sedimetria mikroanalytické určovanie množstva zložky z objemu jej zra-
zeniny
sedisvakancia doba, po ktorú je neobsadený úrad pápeža alebo biskupa
segment úsek, časť, diel, kruhový výsek; časť tela, telesa alebo stroja v
podobe kruhového úseku
segmentácia členitosť; členenie; článkovanie
segno notová značka, od ktorej sa má skladba opakovať
segregácia odlíšenie, odlúčenie, oddelenie; odlúčenie určitej časti obyva-
teľstva z rasových, náboženských a iných dôvodov
seitan polotovar makrobiotickej stravy pripravený zo pšeničnej múky
seizmická početnosť otrasov zemskej kôry v určitej oblasti, frekvencia
zemetrasení
seizmický súvisiaci so zemetrasením
seizmika veda o príčinách vzniku a o priebehu zemetrasení, súčasť geo-
fyziky
seizmo- prvá časť zložených slov s významom otras, zemetrasenie
seizmograf prístroj na grafické zaznamenávanie zemetrasení
seizmológ znalec zemetrasení, odborník v seizmológii
seizmológia náuka o zemetrasných javoch a ich registrácii, o javoch prí-
buzných so zemetraseniami, súčasť geofyziky
seizmonastia pohyby orgánov rastlín vyvolané dotykom alebo otrasmi
sejf bezpečnostná schránka v bankovom trezore; nedobytná pokladňa
sejp odval riečnych usadenín alebo zvetralín rôznych hornín, vzniknutý

ryžovaním
sekans, sekanta jedna z goniometrických funkcií, pomer predpony v pra-
vouhľom trojuholníku k príľahlej odvesne
sekantoida krivka zobrazujúca priebeh sekanty
sekcia úsek; oddelenie, odbor; pitva
sekonda v šerme spodná sklopná poloha zbrane ako výzva alebo krytie
sekrécia vylučovanie sekrétov; rozpustenie nerastu v hornine a jeho vylučovanie v trhlinách
sekrét výlučok; tajomstvo; záchod; pečať, pečatný prsteň
sekretariát úradovňa vedúceho orgánu, ústavu, inštitúcie a pod.; pomoc-
ný správny orgán vyššej organizačnej zložky hospodárskej alebo
politickej
sekt prírodné šumivé víno s obsahom oxidu uhličitého, vyrobené kvase-
ním vo fľašiach
sekta náboženská skupina odštiepenecov od základnej cirkvi; uzavretá
politická alebo náboženská skupina
sektárstvo odštiepenectvo
sektor ohraničený úsek, pracovný odbor; kruhový alebo guľový výsek;
definovaný výsek magnetickej stopy alebo skupiny stôp na magne-
tickom nosiči vymedzený určitým uhlovým natočením pamäťového
nosiča a priradenou adresou
sektorový nábytok zostavovací nábytok, skladajúci sa z jednotlivých
voľne zostaviteľných dielov
sekularizácia zoštátnenie cirkevného majetku; presadzovanie svetského
pred cirkevným, laicizácia, obmedzovanie cirkevného vplyvu
sekulárny neveriaci, nevyznávajúci náboženstvo, ateistický
sekunda šesťdesiatina minúty, základná fyzikálna jednotka času; druhá
trieda osemročných stredných škôl; druhý stupeň diatonického hu-
dobnej stupnice; interval medzi susednými tónmi
sekundant svedok alebo rozhodca pri súboji; pomocník, ochranca; osoba
sprevádzajúca boxera a starajúca sa o neho v prestávkach boja
sekundár nemocničný lekár, ktorý nie je vedúcim oddelenia
sekundárny druhotný, druhoradý, vedľajší, odvodený
sekundogenitúra feudálne dedičské a nástupnícke právo druhorodeného

syna a jeho potomkov

sekundovať pomáhať, podporovať, sprevádzať, prízvukovať

sekurita istota, bezpečnosť; poistenie

sekvencia následnosť, postupnosť; prenesenie hudobného motívu o stupeň vyššie alebo nižšie; sled filmových záberov toho istého motívu, nálady a pod.

sekvester vnútená úradná správa majetku, sekvestúra; odumretá časť tkaniva

sekvestrácia odstránenie odumretej časti tkaniva zo živého tkaniva

sekvestrovať prevádzať sekvestráciu

sekvoja dlhoveký mohutný ihličnatý strom, dosahuje výšku až 100 metrov

seladón človek prehnane uhladeného chovania a zovňajšku, spravidla starší; nápadník, milovník; orientálna kamenina alebo porcelán s nazelenalou polevou; svetlozelená farba

selanka idyla

seldžuk druh orientálnych kobercov, najstarší známy typ

selekcia výber, voľba, vylučovanie; šľachtiteľský výber

selektivita citlivosť prístroja, napr. rozhlasového

selektívnosť výberovosť; schopnosť, presnosť rozlíšenia, výberu, selektivita

selén síre podobný nekovový prvok, značka Se

seléna Mesiac, Luna

selenid soľ kyseliny selenovodíkovej

selenit vláknitá odroda sadrovca

selenografia náuka o zobrazení povrchu Mesiaca

selenológia náuka o Mesiaci, jeho tvare, pohybe, vnútornej stavbe a jeho pozorovaní

self- prvá časť zložených slov s významom sám, vlastný

selfaktor automatický dopriadač stroj

selfmademan človek, ktorý dosiahol úspech vlastnými silami; samouk

selo v ruskom a chorvátskom prostredí dedina

séma znak

semafor návěstidlo na riadenie cestnej alebo železničnej dopravy svetelnými signálmi; vo výpočtovej technike premenná používaná na

vynútenie vzájomného vylučovania

sémantém základ slova, ktorý je nositeľom jeho významu

sémantika odbor jazykovedy zaoberajúci sa obsahovou stránkou slov

sémantizácia nadobúdanie vecného významu slov

sémaziológia náuka o význame slov

semeiografia náuka o notovom písme

semester školský alebo študijný polrok

semi- prvá časť zložených slov s významom polo-, polovičný

semiaridný polosuchý

semifinále polofinále; stretnutie posledných štyroch súperov

semihumidný polovlhký

seminár kurz, školenie, cvičenie; internátny cirkevný ústav

sémiológia, sémiotika náuka o znakovej funkcii, napr. jazyka; náuka o príznakoch chorôb

sémiotika náuka o príznakoch chorôb, sémiológia

semióza znakový proces, ktorého základnými činiteľmi sú znak, ním označený jav a užívatelia znaku

semiš plastický velúr

semitizmus náklonnosť k židovstvu, podpora Židov, židomilstvo

semitológia odbor zaoberajúci sa jazykom, históriou a kultúrou semitských národov

semitský vzťahujúci sa k národom špecifickej jazykovej skupiny v Prednej Ázii; židovský

semivokál hláska foneticky blízka samohláske, ale vyskytujúca sa na okraji slabiky, polosamohláska

semper fidelis vždy verný

semtex obchodný názov plastickej trhavy z českého Semtína

senát starorímska rada starších; v niektorých krajinách, napr. v Česku, druhá komora parlamentu; zbor sudcov

sendvič obložený chlebiček; sendvičový panel (viacvrstvový)

senescencia starnutie rastlín

senilita, senilnosť starecká slabosť, schátralosť vekom

senilný starecký, starobou upadnutý

senior starší z dvoch osôb; najstarší člen kolektívu; príslušník staršej

vekovej kategórie; člen zboru požívajúci mimoriadnu úctu
seniorát dôstojnosť najstaršieho člena kolektívu; feudálne dedičské a nástupnícke právo najstaršieho člena rodu; vyšší duchovný obvod evanjelickej cirkvi na čele so seniorom
seniorita rodové alebo spoločenské postavenie vyplývajúce z absolútnej alebo relatívnej staroby
senium fyziologické starnutie
señor pán, muž
señora pani, žena
señorita slečna
sentencia myšlienka, výrok, poučka, stručná historka
sentiment citovosť, citlivosť; cit
sentimentalita rozcitlivosť, emocionálna nálada vyznačujúca sa romantičnosťou, plačlivosťou
sentimentalizmus prílišná citlivosť, precitlivosť, sentimentálnosť; umelecký smer v literatúre na prelome 18. a 19. storočia
sentimentálnosť citovosť, prevaha citu; citlivosť; rozcitlivosť
sentinel nákladné auto poháňané parou
senussi prívrženec islámskeho rádu v severnej Afrike
senza v hudbe: bez
senzácia citové vzrušenie; vzrušenie verejnej pozornosti; vzrušujúca udalosť alebo jav; umelecký alebo artistický výkon na hranici technickej alebo fyzickej nemožnosti
senzál burzový maklér, sprostredkovateľ
senzibil človek s mimoriadnymi schopnosťami vnímania, najmä mimozmyslového, médium
senzibilita citlivosť, vnímavosť
senzibilizácia, senzibilácia zvýšenie, rozšírenie citlivosti
senzitivita, senzibilita citlivosť, schopnosť prijímať podnet
senzor zariadenie registrujúce fyzikálnu veličinu a meniace ju na elektrický signál, snímač, čidlo
senzorický zmyslový
senzorium v medicíne vedomie, stav vedomia
senzualita zmyslovosť, zmyselnosť

senzualizmus prevažne citový postoj k okoliu; učenie o zmysloch ako jedinom zdroji poznania
sepalum kališný lístok v kvetoch rastlín
separácia izotopov oddeľovanie alebo obohacovanie frakcií izotopov zo zmesi
separácia oddelenie; odlišenie; rozdelenie; odlúčenie; oddelená miestnosť; špeciálna väzenská cela - samotka
separandum oddelene uložené účinné liečivo
separát zvláštny výtlačok stati alebo časti diela, samostatná kópia časti pôvodne väčšieho celku
separatizmus politické úsilie o oddelenie časti štátneho územia od jeho celku
separátny zvláštny, oddelený; jednotlivý, samostatný
separé oddelený, samostatný menší priestor; oddelene, samostatne
separovaný oddelený, odlúčený
sépie dvojžabrový morský dravý hlavonožec; žltohnedá farba z tela sépie; maliarska technika založená na kresbe touto farbou
sepsa otrava krvi, zaplavenie organizmu baktériami
septet skladba pre sedem nástrojov
septeto sedemčlenný komorný hudobný súbor, sedem spevákov alebo hudobníkov
septický obsahujúci choroboplodné zárodky, nákazlivý
septik lokálna čistička odpadových vôd
septikémia prítomnosť baktérií v krvi
septilión vo Francúzsku a v USA číslo 1024, u nás a vo Veľkej Británii 1042
septima siedmy tón stupnice; siedma trieda gymnázia; interval tvorený rozdielom siedmich stupňov diatonickej stupnice
septum v medicíne priehradka, napr. nosná
sepulkrálny náhrobný, náhrobkový
sequens nasledujúci, napr. stránka knihy a pod.
seraf, serafín anjel najvyššieho rádu
serafínsky anjelský, nebeský, nadpozemský
serail palác moslimského sultána, spravidla s háreмом; ženské oddelenie

paláca; jemná svetlá vlnená tkanina

serak ľadovcový blok na priečnych trhlinách na povrchu ľadovca, neurované hromadenie ľadu na konci ľadovca, sérac

serenáda večerná milostná pieseň; inštrumentálna skladba lyrického ladenia s viacerými časťami

serendipita schopnosť nájsť stratené, neznáme; drobná zbytočnosť len tak pre radosť

serenita jasnosť, zreteľnosť; rozjarenosť, bujarosť

serežán príslušník pohraničnej stráže na juhovýchode Rakúsko-Uhorska

séria rad, sled; väčší počet niečoho, čo má spoločné znaky a tvorí celok; v geológii oddelenie

seriál umelecké dielo z viacerých častí a vydávané alebo predvádzané na pokračovanie

serikultúra hodvábnictvo, pestovanie priadky morušovej s cieľom získať surový prírodný hodváb

serioso v hudbe: vážne

sériový hromadný, vyrábaný alebo vyskytujúci sa v sériach; zoradený za sebou

seriózny vážny, ozajstný; riadny, spoľahlivý

sermon rečnícky prejav, preslov

séro- prvá časť zložených slov s významom sérum, sérový

sérodiagnostika určovanie chorôb podľa prítomnosti protilátok

sérológ odborník v sérológii

sérológia náuka o vlastnostiach a chovaní protilátok v sérach

séropozitívny majúci pozitívny nález nákazy v krvnom sére

séroterapia liečba sérom

sérotonín tkaninový hormón ovplyvňujúci zrážanie krvi

seróza blana vystieľajúca telové dutiny, napr. pobrušnica

serpent drevený dychový nástroj

serpentárium terárium pre hady

serpentín kremičitan horečnatý, žltozelený minerál

serpentína ostrá niekoľkonásobná zákruta cesty, rieky a pod.; ohyb; všetko, čo sa hadovito prehýba; dlhý papierový prúžok, ktorý sa pri hodení krúti

sérum číra žltá kvapalina tvoriaca časť krvnej plazmy; tekutá zložka krvi, ktorá vzniká z plazmy po zrazení a ktorá sa používa ako očkovacia látka

serval malá africká stepná mačkovitá šelma

server sieťový počítač poskytujúci služby ostatným počítačom v sieti

servilita, servilnosť poníženosť, podlízavosť, pätolízačstvo

servilný podliezavý, poklonkujúci, prehnane úctivý, pätolízačský

servírovať podávať, napr. na stôl

servis služba, najmä zákazníkovi; komplexná údržba strojov a pod.; celok servírovacích nádob; uvedenie lopty do hry, podanie v tenise

servítka obrúsok

servitut služobnosť; užívacie právo k cudzej veci, najčastejšie k pozemku

servomotor pomocný motor, ktorým sa zvyšuje výkon vlastného stroja

servovať v tenise a niektorých iných loptových hrách zahájiť hru podaním lopty na súperovu stranu

servus pozdrav; úradný sluha, posol

serž druh bavlnenej tkaniny

seržant policajná a vojenská hodnosť, poddôstojník, čatár

sesilný pevne usadený, prirastený

sestercius starorímska strieborná minca

sestína lyrický nerýmovaný útvar románskej poézie, provensálska a nes-kôr talianska piesňová forma

set časť hry v tenise a niektorých iných loptových hrách; sada, súprava, stavebnica, kit

seter dlhosrstý írsky alebo anglický stavač, psie plemeno

settecento obdobie talianskeho umenia v rokoch 1700 - 1800

settlement sídlisko; osada, koloniálne územie

setup vo výpočtovej technike nastavenie; počítač a prídavné zariadenia

severita prísnosť, strohosť

sex, sexus pohlavie; pohlavný pud; pohlavný život; milostné zážitky

sexagon šesťuholník

sex-appeal, sexepíl silná pohlavná príťažlivosť, erotické kúzlo

sexizmus diskriminácia podľa pohlavia, najmä žien; orientácia na sex, zdôrazňovanie sexuality

sexshop predajňa erotických pomôcok, erotických filmov a časopisov
sexta šiesty tón diatonickej stupnice; šiesta trieda gymnázia
sextant prenosný uhlomer; prístroj na meranie uhlových vzdialeností hviezd a na určovanie zemepisnej polohy
sextet skladba pre šesť nástrojov alebo spevákov
sexteto súbor šiestich hudobníkov alebo spevákov
sextil aspekt o hodnote 60 stupňov
sextilión v USA a vo Francúzsku číslo 1021, u nás a vo Veľkej Británii 1036
sexturista človek cestujúci za sexuálnymi zážitkami do krajín s rozšírenou prostitúciou, napr. do Thajska alebo na Filipíny
sexualita pohlavnosť, pohlavný život jedinca; fyzické vzťahy medzi príslušníkmi oboch pohlaví
sexuológ odborník v sexuológii
sexuológia náuka o pohlavnom živote, jeho prejavoch a poruchách
sexus pohlavie
sezam jednoročná bylina pestovaná pre olejnaté semená
sezóna ročné obdobie; obdobie určitej činnosti alebo existencie niečoho, napr. divadelná, lyžiarska, hubárska sezóna a pod.
sfalerit sulfid zinočnatý, čiernohnedý nerast, zinková ruda
sféroidný klinovitý, klinový
sféra guľa, guľová plocha; okruh, oblasť; kruh, vrstva; odbor činnosti alebo pôsobnosti, rozsah pôsobnosti; nebeská klenba tvaru guľovej plochy s nekonečne veľkým polomerom
sférický guľový; týkajúci sa nadzemských priestorov
sféroid rotačný mierne sploštený elipsoid podobný zemeguli
sféroidný guľovitý, guľový
sférológia náuka o guli a guľových útvaroch
sférometer prístroj na meranie krivosti guľových plôch
sfinga, sfinx bájoslovná postava s telom leva a ľudskou alebo vtáčou hlavou a jej plastické zobrazenie; v prenesenom význame tajomná, záhadná vec, tajomný človek
sfingomyelíny fosfatidy obsiahnuté v mozgu, pľúcach, pečeni a iných orgánoch

sfinkter zvierač (sval)
sforzato v hudbe: zosilnene, dôrazne, sforzando
sfragistika náuka o pečatiach ako súčasť historickej vedy
sfumato šerosvitová maľba
sfygmo- prvá časť zložených slov s významom tep, pulz
sfygmológia náuka o krvnom tepe
sgrafito výtvarné ozdobenie steny preškriabaním mokrej omietky na farebný podklad
shag jemný fajkový tabak
sherry ťažké sladké španielske víno
shilin menová jednotka Somálska
shilingi menová jednotka Tanzánie
shocking šokujúci, urážlivý, trápny, budiaci pohoršenie
show predstavenie, bohaté výtvarné, svetelné, zvukové efekty
showroom predvádzací priestor, napr. v predajniach automobilov
schéma názorné zobrazenie, vzor, nárys; osnova, náčrt, rozvrh; neživotná konštrukcia literárneho diela; neskutočné, zjednodušené a myšlienkovy ploché vyličenie deja
schematický naznačený, názorný, prehľadný, načrtnutý; zjednodušujúci, povrchný, plochý
schematizácia mechanické znázornenie, vytváranie schém; neživotné, šablónovité, mechanické podanie, vyjadrenie, schematizmus
scherzo rozmarná skladba v živom pohybe; časť cyklickej skladby, napr. symfónie, v tomto pohybe
schizma rozkol, rozštiepenie, najmä cirkevné
schizo- prvá časť zložených slov s významom rozpad, rozštiepenie
schizofrénia duševná choroba, rozštiepenie osobnosti
schizogónia nepohlavné rozmnožovanie rozpadom jadra materskej bunky na množstvo jadier dcérskych
schizoidný prejavujúci sa odporom k spoločnosti, uzavretosťou, samotárstvom a pod., vnútorne rozpoltený
schizotymný introvertný, uzavretý, rozporuplný, citlivý človek
scholastika stredoveká dogmatická formalistická filozofia; školometstvo; formalizmus vo vede a výchove; nezažitá, povrchná vzdelanosť

SI skratka pre Medzinárodnú sústavu jednotiek

Si značka pre kremík

sial vonkajšia časť zemskej kôry obsahujúca predovšetkým kremík a hliník

sializmus nadmerné vylučovanie slín

sialo-, **sial-** prvá časť zložených slov s významom slina, slinný

sialorea zvýšené vylučovanie slín; ptyalizmus

Siam starší názov Thajska

siamské dvojčatá dvojčatá zrastené niektorou časťou tela

sibilanta sykavka (s, z)

siblicita zabitie súrodenca

sibyla v prenesenom význame veštica, čarodejníca

sic tak; naozaj; tak je to doslova; takto (upozornenie, že nejde o tlačovú chybu)

Siddhárta = ten, kto dosiahol svoj cieľ; Siddhárta Gautama = Budha

siderálny, **siderický** hviezdny

siderický rok hviezdny rok, čas medzi dvomi návratmi Slnka k tej istej hviezde

siderit šedohnedý až čiernohnedý nerast, stredne výdatná železná ruda, uhličitan železnatý

sidero- prvá časť zložených slov s významom železo, železný, oceľ, oceľový

siderofóbia chorobný strach pred bleskom a búrkou

sideropénia nedostatok železa v krvi

siderotypia oceľotlač

sideróza choroba vznikajúca impregnáciou tkanív, napr. pľúc alebo oka, železom, železným prachom

sidi pán (oslovenie v arabčine)

siemens jednotka elektrickej vodivosti

siena žltohnedá až červenohnedá hlinka

sierra pohorie, horské pásmo v Španielsku a v Latinskej Amerike

siesta pokoj, odpočinok, najmä popoludňajší; chvíľa pohody

sifón sódová voda v špeciálne uzavretých fľašiach; uzáver záchodového potrubia; prirodzená podzemná nádrž s výtokom pod hladinou;

prudké zúženie podzemnej krasovej chodby, ktorej strop sa vnára do kvapalnej alebo pevnej výplne jaskyne

sigma druh elementárnej častice; grécky názov písmena „s“

sigmatický tvorený príponou obsahujúcou hlásku s

sigmatizmus chybná výslovnosť sykaviek

signácia podpis, podpisovanie

signál dohodnutý znak, znamenie, návestie

signalizácia prenášanie správy na väčšiu vzdialenosť optickými, zvukovými a inými znameniami; dávanie znamení, vysielanie znamení

signalizácia v medicíne: podmieneno-reflexná činnosť

signatár kto podpisuje zmluvu, najmä medzinárodnú, alebo verejné prehlásenie; zmluvná strana

signatúra značka, znamenie, nápis; podpis, znak podpisu, najmä autorovho na umeleckom diele; návod na používanie lieku uvedený na jeho obale

signet grafický znak tlačiarne alebo vydavateľstva; pečiatka s podpisom panovníka; pečatný prsteň

signifiant zvuková alebo grafická zložka jazykového znaku, ktorou sa niečo označuje

signifikácia význam, významnosť; označenie, označkovanie; znak, znamenie

signifikantný príznačný, dôležitý

signifikátor ukazateľ

signora pani, talianske oslovenie vydatej ženy

signore pán, talianske oslovenie muža

signoria vláda republikánskych obcí v Taliansku

signorina slečna, talianske oslovenie

signovať podpísať, parafovať, opatriť značkou

Signum laudis = znamenie slávy, vojenské vyznamenanie v Rakúsko-Uhorsku

signum znamenie, znak, značka; podpisová značka; odznak starorímskych vojenských jednotiek

sicherheitsdienst, SD bezpečnostná služba nacistického Nemecka

sika menší druh jeleňa, žijúci vo východnej a južnej Ázii; vydáva charak-

teristický piskľavý zvuk

sikatív chemické sušidlo

Sikha príslušník severoindickej bojovej náboženskej sekty, ktorá sa roku 1919 zúčastnila na oslobodzovaní spod britskej nadvlády

silán kremíkovodík, zlúčenina kremíka s vodíkom

siláž konzervovaná zmes rastlinného odpadu s vysokou biologickou hodnotou používaná ako objemové krmivo pre dobytok

silážovanie konzervovanie rastlinného odpadu

silcar zmes karbidu kremíka s prímiesou oxidu kremičitého

silentium, silencium ticho, mlčanie; večierka

silesiakum spis vydaný na území Sliezska alebo vzťahujúci sa ku Sliezsku

silica éterický olej, zmes éterických vonných látok

silicid zlúčenina kremíka s kovmi

silicifikácia premena na kremíkovú látku

silicit kremičitá usadenina

silícium kremík, značka Si

silikát kremičitan, soľ kyseliny kremičitej; horninotvorný nerast

silikatóza zaprášenie pľúc prachom z kremičitanov

siliko- prvá časť zložených slov s významom silícium, kremík, kremíkový, kremičitý

silikón plast, syntetická makromolekulárna organokremičitá zlúčenina, používa sa napr. aj ako prsný implantát pri zväčšovaní poprsia

silikóza choroba zo zaprášenia pľúc prachom z kysličníka kremičitého

silimanit kyslíkatý kremičitan hlinitý, kosoštvorcový nerast

silo veľkosklad - zásobník - obilia, rúd a iných sypkých hmôt, spravidla v podobe vysokých vežových stavieb

silon umelá polyamidová hmota používaná pri výrobe látok na šitie odevov a doplnkov, najmä pančúch

silskin kožka morských plutvonožcov; imitácia kožušín s jednostranne česaným vlasom

silt usadená hornina; prach

siltovec usadenina s obsahom siltu; prachovec

silueta tieňový obraz; obrys, obrysová čiara

silúr útvar starších prvohôr

silvester posledný deň v roku, 31. december, podľa pápeža Silvestra I.

simá odkvapový žľab antických chrámov, z toho odvodený architektonický prvok ukončujúci okraj stavby; spodná vrstva zemského obalu s prevahou kremíka (Si) a horčíka (Ma)

simax varné sklo

simering tesniaci krúžok hriadeľa

simile podobný; podobne, rovnako

simili sklenená napodobenina drahokamu so zrkadlovou plôškou

similia similibus latinský výraz znamenajúci podobné podobným (liečiť); základná zásada homeopatie

similizer odborník na výrobu sklenených napodobení drahokamov

simonia svätokupectvo, obchodovanie s cirkevnými funkciami a hodnosťami

simplex jednoduché, nezložené slovo; spôsob telegrafného prenosu striedavo oboma smermi; textilný stroj na výrobu osnovnej obojlicnej pleteniny

simplifikácia prílišné zjednodušovanie, zjednodušenie

simulácia predstieranie, najmä choroby; predstierané právne konanie; pretváрка, simulovanie

simultánne delenie vznik niekoľkých buniek z jednej

simultánný súčasný, súdobý, prevádzaný súčasne, napr. šachová partia jedného proti niekoľkým hráčom a pod.; spoločný, nedeliteľný

sin značka pre sínus

sinantrop opočlovek, ktorého pozostatky sa našli v Číne

sinantropný prispôbený životu v podmienkach zmenených človekom

sinantropus opočlovek, typ pračloveka objaveného v Číne, sinantrop

sinapizmus liečba prostriedkami obsahujúcimi horčicový olej

sinekúra funkcia katolíckych duchovných bez povinností; výnosný, bezpracný alebo málo namáhavý úrad alebo funkcia

singl v tenise stretnutie dvoch hráčov; čln s jedným veslárom; muž alebo žena bez partnerky či partnera

singulár jednotné číslo podstatných mien a zámien, opak plurálu

singulare podstatné meno v jednotnom čísle

singulare tantum pomnožné podstatné meno

singularita jedinečnosť; ojedinelosť, výnimočnosť; bod anomálneho chovania fyzikálnej veličiny, kde dochádza k narušeniu časopriestoru, bod alebo miesto, v ktorom neplatia známe fyzikálne zákony

singularizmus učenie o jedinom základe sveta, monizmus

sinistrotný ľavotočivý

sinnfeinizmus protibritské nacionalistické hnutie za írsku nezávislosť od počiatku 19. storočia, podľa hnutia Sinn Fein

sino- prvá časť zložených slov s významom čínsky, Čína

sinológia veda o Číne, čínskych dejinách, jazyku a kultúre

sinter porézna hornina vznikajúca vyzrážaním z roztokov; v hutníctve spečenec

sinus dutina v tele

sínus goniometrická funkcia, značka sin

sinusitída, sinusitis zápal vedľajších - prinosových - nosných dutín

sínusoida grafické znázornenie priebehu funkcie sínus; sínusová krivka

sionizmus hnutie za vytvorenie samostatného židovského štátu a zjednotenie všetkých Židov sveta

sir pán; zdvorilé oslovenie muža; pred krstným menom titul šľachtica vo Veľkej Británii

siréna byľinožravý morský živočích; druh obojživelníka; silný mechanický alebo elektrický zvukový zdroj; bájna morská víla; zvodná žena

siriáza úpal, choroba z prehriatia tela pri opaľovaní alebo dlhodobejšom pobyte na slnku

sirtaki temperamentný grécky ľudový tanec, preslávil ho Anthony Quinn vo filme Grék Zorba

sirup sladký tekutý liek; koncentrovaný roztok cukrov; sladká ovocná šťava

sisal pevné hladké lesklé vlákna z listov agáve

sistovať zastaviť úradnú alebo súdnu činnosť alebo rozhodnutie

sit venia verbo nech je prepáčené tvrdé slovo; s prepáčením, s dovolením

sitatunga africký párnokopytník

sitofóbia chorobný strach z jedla

sitosterol sterol rastlinného pôvodu

situácia postavenie, poloha; celkový stav, pomery, okolnosti; zobrazenie

terénu, objektu a pod.

situovaný umiestnený, položený; žijúci v dobrých pomeroch, hmotne zaisťovaný

siven druh lososovitej ryby

sizyfovská práca nesmierne náročná, namáhavá a márna činnosť

skabies infekčná choroba kože, svrab

skabióza ochorenie spôsobené roztočmi

skafander nepriepustne uzavretý potápačský oblek alebo oblek kozmonauta

skalár veličina dostatočne určená svojou číselnou hodnotou (čas, objem a pod.); opak vektora; akváriová rybka

skald stredoveký škandinávsky spevák hrdinských piesní

skalp stiahnutá koža s vlasovým porastom hlavy (indiánska trofej)

skalpel malý chirurgický nožik

skandium kovový prvok, značka Sc

skandovať výrazne a rytmicky prednášať verše; hromadne prevolávať heslá

skanzen národopisné múzeum pod šírým nebom, nazvané podľa švédskeho múzea rovnakého mena

skapolit kremičitan, chlorid a uhličitan; nerast

skarabeus africký chrobák, ktorý bol v starom Egypte posvätný; hovnivál

skarifikácia odvedenie krvi narezaním kože na viacerých miestach; rýhovanie lúky

skarlatína infekčné ochorenie šarlach

skarn premenená zrnitá hornina s obsahom železa a vápnika

skartácia vyradovanie a likvidácia starých spisov

skat kartová hra

skateboard doska na výkyvných kolieskach

skating jazda na kolieskových korčuľiach

skato- prvá časť zložených slov s významom výkal

skatofág živočích, ktorý sa živí výkalmi; koprofág

skatofágia požíranie výkalov

skatofilný žijúci na výkaloch, koprofilný

skatológia vedecké skúmanie výkalov; v prenesenom význame pornogra-

fická literatúra s vulgárnymi výrazmi; vulgárny slovník
skauting športovo-výchovné hnutie zdôrazňujúce vzťah k prírode
skeč krátky humorný alebo satirický výstup
skeet strelnica pre športovú streľbu z brokovnice na asfaltové terče
skelet kostra; základná časť stavebnej konštrukcie
skeleton nízke pretekárske sane ovládané v polohe na bruchu
skener, scanner čítacie zariadenie, snímač grafickej informácie z papierovej predlohy
skepsa pochybovanie, pochybovačnosť; nedôvera v schopnosť poznania
skepticizmus pochybovanie, nedôverčivosť, skepsa; názor spochybňujúci možnosť pravdivého poznania, známy aj ako pyrrhonizmus
skeptický pochybovačný, nedôverčivý, triezvy v posudzovaní a hodnotení
sket, scat spôsob džezového spevu
ski lyže
skiaskopia röntgenové prežarovanie tela
skica náčrt, nákres, zbežný záznam výtvarníka; črta
skif jednosedadlový dvojveslový športový čln
skiffle hudba súborov hrajúcich na primitívne nástroje; hudba nadväzujúca na americké folklórne prejavy
skijéring jazda na lyžiach ťahaných koňom alebo motocyklom
skinefekt tzv. povrchový jav, pri ktorom vysokofrekvenčný striedavý prúd preteká predovšetkým po povrchu vodiča
skinhead holohlavý; príslušník skupiny mladých ľudí s holými hlavami, spravidla s hrubým, výtržnickým, násilným až rasistickým chovaním, skin
skip šikmý (výsypaný) výťah; výklopný korček
skipark lyžiarske stredisko s komplexným poskytovaním služieb
skipping, skipping rýchle vysoké skrčovanie prednožmo; beh - aj na mieste - s dôrazom na zdvíhanie kolien
skléra očné bielko
sklereida rastlinná bunka s hrubými stenami, tzv. kamenná bunka
sklerektáza vydutie očného bielka
sklerektómia chirurgické odstránenie časti očného bielka

sklerenchým bunkové pletivo z hrubostenných buniek
skleritída zápal očného bielka
sklero- prvá časť zložených slov s významom tvrdý, tvrdosť, suchý, suchosť
sklerodermia chronické kožné ochorenie spojené so zápalom a stvrdnutím kožného väziva
skleróm infekčné ochorenie nosa a dýchacích ciest
sklerometer prístroj na určovanie tvrdosti nerastov a hornín
skleroproteín nerozpustná bielkovina, ktorá je súčasťou väzivových a podporných tkanív
sklerotický týkajúci sa sklerózy alebo sklerotika
sklerotik človek postihnutý sklerózou
sklerotínóza ochorenie rastlín prejavujúce sa hnilobou
sklerotizácia proces vedúci ku kôrnateniu
skleróza kôrnatenie, chorobné stvrdnutie tkaniva
skleróza multiplex roztrúsená skleróza
skolabovať zrútiť sa, utrpieť kolaps
skolecit vodnatý hlinitokremičitan vápenatý, nerast
skolióza chorobné vybočenie chrbtice
skonto zrážka z ceny pri platení v hotovosti, zľava
skontrácia zúčtovanie a vyrovnanie vzájomných pohľadávok a dlhov na bežnom účte medzi dvomi stranami
skontro kontrola stavu pokladne; zisťovanie peňažnej hotovosti
-skopia druhá časť zložených slov s významom zisťujúci, detekujúci
skorbut choroba z nedostatku vitamínu C; prejavuje sa vypadávaním zubov, mäknutím kostí, krvácaním a malátnosťou
skordatúra iné ladenie strún ako býva obvyklé
skóre číselný stav alebo výsledok športového stretnutia
skorodit vodnatý arzeničnan železitý, nerast
skoryl zásaditý kremičitan a boritan sodíka, nerast
skotofóbia chorobný strach z tmy
skrambler menič sledu bitov vysielaných modemom do dátového spoja
skreč odstúpenie pred športovým stretnutím alebo v jeho priebehu s dôsledkom plnej straty bodov v prospech súpera; vzdanie sa bez boja

skrejper stroj na odkopávanie zeminy v rovnom teréne, škrabač
skribent pisateľ; pisálek
skrining, screening zisťovanie skorých foriem ochorenia prostredníctvom testov
skript písomný prejav; filmový pomocný záznam režiséra o priebehu nakrúcania
skriptá rozmnožené vysokoškolské učebné texty
skriptka pracovníčka filmového štábu poverená vedením skriptu
skriptorium stredoveká pisárska dielňa alebo škola
skrofulóza tuberkulóza krčných miazgových - lymfatických - uzlín
skrotum kožný vak, v ktorom sú uložené varlatá, miešok
skrumáž v kolektívnych loptových hrách zhuk hráčov
skrutínium spočítanie hlasov pri voľbách; hlasovanie; volebné kolo
skul cvičná športová vesliarska loď
skulér veslár na párovej lodi
skulptúra sochárstvo; sochárske dielo vznikajúce odstraňovaním hmoty, napr. kameňa
skunk kunovitá šelma vystrekujúca pri nebezpečenstve páchnucu tekutinu
skupština v juhoslovanskom prostredí zhromaždenie, snem
skúter karosované jednostopé motorové vozidlo na dopravu v meste
skutterudit arzenit kobaltu, štvorcový nerast
skvadra skupina, hlúčik, tím, mužstvo
skyeteriér dlhosrsté plemeno teriérov
slabing, slabbing valcovacia stolica na ploché ingoty
slajd, slide diapozitív; pojazdné sedadlo v závodných veslárskych člnoch; blana používaná pri písaní a priamom premietaní pri prednáškach a prezentáciach
slalom lyžiarsky alebo vodácky závod s povinným prejazdom tyčových bránok; kľúčkovanie
slam dve najvyššie hry v bridži, malý a veľký slam
slang svojrázny jazyk príslušníkov určitej spoločenskej alebo pracovnej skupiny
slavianofil obdivovateľ Slovanov a všetkého slovanského, slavofil
slavikum kniha, listina alebo článok v slovanskom jazyku alebo týkajúci

sa slovanských národov
slavistika odbor zaoberajúci sa jazykom, históriou a kultúrou slovanských národov
slide pozitívny filmový obrázok; pojazdné sedadlo športového člna
sling miešaný nápoj zo sladkého likéru, liehoviny (džinu), cukru a citrónovej šťavy
sliper domáca obuv s mäkkou podošvou; ľahká vychádzková obuv
slipper domáca obuv, ľahké črievice, papuče
slipy pánska spodná bielizeň
slogan heslo, najmä reklamné alebo v danej dobe mimoriadne rozšírené; stále opakovaná myšlienka
slot nábežná plôška pred krídlom lietadla na usmernenie prúdenia; miesto na pripojenie zvukovej alebo inej karty v počítači
slovacikum slovenská listina alebo kniha v cudzích múzeách alebo knižniciach; cudzojazyčné dielo týkajúce sa Slovenska a Slovákov; slovenské slovo v cudzojazyčnom texte
slovakistika odbor, ktorý sa zaoberá jazykom, históriou a kultúrou slovenského národa
slovenikum slovinská listina alebo kniha v cudzích múzeách alebo knižniciach; cudzojazyčné dielo týkajúce sa Slovinska a Slovincov; slovinské slovo v cudzojazyčnom texte
slovenistika výskum jazyka, kultúry a histórie slovinského národa
slum štvrť chudoby, brloh
slump náhly a prudký pokles cien alebo kurzov na burze
smaragd kremičitan berylnato-hlinitý, nerast, odroda berylu, sýtozelený drahokam
smeč v tenise a volejbale prudké zrazenie lopty cez sieť, útočný úder do lopty
smithsonit uhličitan zinočnatý, nerast
smog hustá hmla z dymu v ovzduší veľkých miest a priemyslových streďísk
smoking pánsky večerný čierny oblek s lesklými klopami
smolnica fosílna pôda s obsahom uhličitanu vápenatého a ílu
snack-bar rýchle občerstvenie, bufet

snajper, sniper strelec zo zálohy, odstrel'ovač
snakeboard doska na kĺzanie po snehu, asi 5x dlhšia a širšia ako snowboard
snob polovzdelanec, nedovzdelanec; nafúkanec; pokrytecký obdivovateľ všetkého módného
snobizmus predstieraná vznešenosť; nadutosť, povýšenectvo
snowboard špeciálna doska na kĺzanie po snehu
soaré, soirée spoločenský večer; večerné slávnostné predstavenie (divadelné, filmové a pod.) alebo koncert
sobol' kunovitá šelma so vzácnou kožušinou
soccer anglické označenie európskeho futbalu
sociabilita spoločnosť, sklon alebo potreba sa združovať, družnosť; socialita
socialita sociabilita
socializácia zospoločenšenie, zoštátnenie; uskutočnenie zásad socializmu; budovanie spoločnosti podľa zásad socializmu; proces osvojenia jazyka, ľudských foriem, noriem chovania, hodnôt, medziludských vzťahov
socializmus spoločenské zriadenie charakteristické spoločenským vlastníctvom výrobných prostriedkov (po ich znárodnení) a vládou jednej politickej strany (komunistickej) ako aj veľkou mierou neslobody obyvateľov; učenie Marxa, Engelsa a Lenina o budovaní takejto spoločnosti
sociálny spoločenský; týkajúci sa úsilia o zlepšenie alebo zmenu ľudskej spoločnosti; týkajúci sa vzťahu jedinca ku spoločnosti; týkajúci sa hmotného zabezpečenia jedinca v spoločnosti
societa spoločnosť, združenie, spoločenstvo
sociolekt jazyk alebo jazykový štýl určitej skupiny ľudí
sociológia veda o ľudskej spoločnosti, spoločenských javoch a vzťahoch
sociologizmus snaha vysvetľovať všetky, aj individuálne javy spoločnosti pôsobením spoločenských vplyvov
socius spoločník, druh
sóda uhličitan sodný, biely práškovitý zmäkčovač vody
sodál člen katolíckeho laického bratstva, sodality

sodalit hlinitokremičitan sodný a chlorid sodný, nerast
sodalita katolícke laické bratstvo
sodar prístroj na sondovanie spodných vrstiev atmosféry, využívajúci spätný rozptyl zvukových vln
sodík alkalický kový prvok, značka Na
sodný vzťahujúci sa na zlúčeniny sodíka
sodoku ochorenie potkanov spôsobené baktériou Spirillum minus prenosné na človeka pri uhryznutí
sodoma mravná skaza, spustlosť, prostopašnosť, podľa biblického mesta Sodoma
sodomia pohlavná úchylka, pohlavný styk so zvieratami, zoofília
sofa pohovka s operadlami po stranách aj vzadu, leňoška
sofistika vyvodzovanie klamných záverov a dôkazov; prekrúcanie významu slov s cieľom oklamať; používanie sofizmatov
sofistikovaný dobre premyslený, dobre zorganizovaný, dobre fungujúci, napr. systém niečoho, využívajúci prepracované, zložité metódy
sofizma, sofizmus klamný záver; zdanlivý dôkaz; záver vyvedený na oklamanie druhého
soft poddajný, mäkký
softbal, softball pálkovaná hra pochádzajúca z baseballu, ale s mäkšou loptičkou
software, softvér počítačový program
soirée spoločenský večer; večerné slávnostné predstavenie (divadelné, filmové a pod.) alebo koncert; soaré
sója motýľokvetá rastlina, ktorej semená sú dôležitou potravinárskou surovinou pre vysoký obsah bielkovín a tukov
sokel podstavec, podmurovka, päta
sól koloidná disperzná sústava tuhých častíc v tekutom prostredí; piata solmizačná slabika pre tón g; menová jednotka Peru
solanín jedovatý alkaloid obsiahnutý v zemiakových hl'uzách a klíčkoch
solar pletenec autonómnych nervov pred hornou časťou brušnej aorty, solar plexus
solarimeter prístroj na meranie slnečného žiarenia
solárium miestnosť alebo prístroj na umelé ožarovanie horským slnkom

s cieľom zhnednutia pokožky; miestnosť na umelé ožarovanie chorých

solarizácia ožarovanie slnečnými lúčmi; nedokonalé sčernanie fotomateriálu pri nadmernom osvetlení

solarizácia skla zmena farby skla pôsobením slnečného žiarenia

solárny slnečný, týkajúci sa Slnka

soldateska nedisciplinované vojsko; vojenská zberba

solecizmus nesprávne použitie slova; jazyková chyba

solenoid valcová cievka s rovnako hustými závitmi rovnakého kruhového tvaru po celej dĺžke

solex pneumatické meradlo nepatrných pohybov alebo zmien dĺžky

solfatára horúci výron sírových plynov a vodných pár, často ako postvulkanický jav

solicitácia vymáhanie, naliehavá žiadosť

solicitant žiadateľ

solicitátor advokátny úradník s oprávnením len na isté právne úkony

solid, solidus zlatá rímska minca; pevné chemické skupenstvo; krivka v rovnovážnom diagrame zloženia a teploty zliatin udávajúca koniec kryštalizácie alebo tuhnutia zliatiny

solidarita súdržnosť, spolupatričnosť, vzájomnosť, súdržnosť, pospolitosť; ochota vzájomne si pomáhať a podporovať sa

solidarizmus úsilie o vzájomnú pomoc, spoluprácu alebo podporu; ochota ku vzájomnosti, súdržnosť

solideo guľatá čiapočka vyšších katolíckych hodnostárov

solidita pevnosť, súdržnosť; spoľahlivosť, miernosť

solidnosť spoľahlivosť, slušnosť

solidný pevný, súdržný; spoľahlivý, poctivý, riadny, slušný

soliflukácia pohyb roztopených povrchových vrstiev v arktickom prostredí; pôdotok, pomalý pohyb pôdy po zamrznutom podloží

solilokvium samovrava, monológ

solipsizmus subjektivistický názor považujúci vlastné ja za jedinu realitu a všetko ostatné za púhy prchavý jav; extrémny egoizmus

sólista samostatný hráč, spevák alebo tanečník

solitárny osamotený, samotársky; ojedinelý

solitér samotár, osamotený jedinec; vec vyskytujúca sa samostatne, jednotlivito; samostatne vybrúsený a zasadený diamant

solitéra osamelo rastúca alebo sa vyskytujúca rastlina

solmizácia označenie tónov solmizačnými slabikami (do-re-mi-fa-sol-la-si) a použitie tohto označenia pri speve; metóda speváckej prípravy

solmizačné slabiky do-re-mi-fa-sol-la-si

sólo vystúpenie jednotlivca; skladba pre jedného hráča, speváka alebo tanečníka; prejav jedinca

sololit tvrdá drevovláknitá doska, stavebná izolačná doska zo slamy a stavebnej hliny, solomit

solončak pôda s výraznou akumuláciou rozpustných solí v pôdnom profile; slanisko

solonec typ pôdy s veľkým obsahom vody, pôda s akumuláciou rozpustných solí a koloidov v spodných vrstvách

solstícium slnovrat, rovnodennosť

solubilita schopnosť rozpúšťať sa v roztoku, rozpustnosť

solubilizácia prevedenie látky do stavu roztoku pôsobením detergentov

solubilný schopný rozpúšťať sa v roztoku, rozpustný

solúcia chemický roztok; splnenie právneho záväzku

solutréen predposledný stupeň staršej doby kamennej

solux obchodná značka a všeobecné označenie infračerveného žiariča pre domáce použitie; tzv. horské slnko

solvát pevná látka obsahujúca molekuly rozpúšťadla

solvatácia obalenie častíc rozpustenej látky molekulami rozpúšťadla

solvencia platobná schopnosť, likvidita, solventnosť

solvencium látka rozpúšťajúca hliený a uľahčujúca vykašliavanie

solventný schopný platiť; v chémii uvoľňujúci, rozpúšťajúci

soma súbor orgánov a orgánových sústav človeka, ľudské telo

soman chemická bojová látka, nervovo-paralytická tekutina s obsahom fosforu a fluóru

somatický telový, telesný, vzťahujúci sa k telu

somatizácia prenesenie, odvedenie psychického napätia do telesnej oblasti

somato- prvá časť zložených slov s významom telo, telesný
somatológ odborník v somatológii
somatológia teloveda, náuka o stavbe a činnosti jednotlivých orgánov ľudského tela
somatopédia náuka o výchove a vzdelávaní chorých a telesne postihnutých ľudí
somatotrofný týkajúci sa rastu ľudského tela
somatotropín rastový hormón predného laloku hypofýzy
somatotyp súhrn tvarových a funkčných telesných znakov človeka
sombrero juhoamerický klobúk so širokou strechou, najmä v Latinskej Amerike
somnambul námesačník
somnambulizmus námesačnosť, porucha spánku blízka hypnóze
somnambulný mráкотný, nevedomý, v polospánku, nie celkom pri zmysloch
somnifera lieky na spanie, uspávacie prostriedky
somnilógia, somnilokvia hovorenie zo spánku
somnilokvia hovorenie zo spánku
somnolencia chorobná ospalosť, spavosť
son fyzikálna jednotka pre hlasitosť
sonant, sonanta slabikotvorná hláska, napríklad „s“ v citoslovci „pst“, sonora, likvida
sonar akustický zameriavač, ultrazvukový lokátor, echolot, hydrolokátor
sonáta komorná viacvetová inštrumentálna skladba pre sólový nástroj s doprovodom alebo bez neho
sonatina malá a technicky jednoduchšia sonáta
sonda prístroj na skúmanie alebo meranie neľahko prístupných miest; vrtná súprava; umelá družica vyslaná do medziplanetárneho priestoru na realizáciu určitých meraní; prístroj na vyšetrenie telových dutín; skúšobná jama, vrt
sondáž prieskum; pátranie v málo prístupných miestach alebo priestoroch
sondovanie skúmanie sondou; opatrné, nenápadné pátranie, vyzvedanie, nepriame zisťovanie
sonet forma lyrickej básne s dvomi štvorveršíami a dvomi trojveršíami

song pieseň, popevok, najmä náladový
sonografia diagnostická metóda, echografia
sonometer prístroj merajúci citlivosť sluchu
sonora sonorná hláska, sonata, likvida
sonorita zvučnosť, zvuková sila napr. ľudského hlasu
sonórny zvučný, plno znejúci, zvukovo výrazný
sopor silná strata vedomia, hlboký útlm mozgovej činnosti po úraze a pod.
soprán najvyšší ženský alebo chlapčenský hlas; vrchný hlas vo štvorhlase
sorabistika odbor skúmajúci jazyk, históriu a kultúru Lužických Srbov
sorbát plyn viazaný látkou
sorbent látka schopná viazať tuhé, kvapalné alebo plynné látky
sorbit monosacharid, umelé sladidlo
sordina dusítko hudobných nástrojov
sordo v hudbe: tlmene
sorgo, sorgum obilnina teplých oblastí, cirok
sororát v niektorých rodových spoločenstvách obyčaj, podľa ktorého dostane muž po úmrtí manželky za novú manželku jej mladšiu sestru
sorpcia schopnosť tuhých látok viazať plyny a roztoky
sorta druh, akostná trieda; odroda kultúrnych rastlín
sortiment výber, zostava tovaru; súbor a zloženie jednotlivých druhov tovaru alebo výrobku podľa typov, značiek, rozmerov a pod.
SOS skratka anglického výrazu save our souls, čiže spaste naše duše = medzinárodné rádiatelegrafické volanie o pomoc ohrozených lodí a lietadiel alebo pri iných katastrofách
sós, sauce omáčka, zálievka šalátov alebo mäsa
sostenuto v hudbe: zdržanlivo
soteriológia kresťanské učenie o Ježišovi ako vykupiteľovi a spasiteľovi
sofista hlúpy, urážlivý výrok; drzá poznámka, drzosť
soul duša; precítený hudobný a spevácky prejav, štýl severoamerickej černošskej hudby
sound zvuk, zvukový
soundback doprovod, rytmická alebo doprovodná zložka sóla, skladby; inštrumentálny doprovod vokálu

soundtrack zvukový záznam, zvuková stopa; gramofónová platňa s originálnym zvukovým záznamom filmu

sour miešaný nápoj z liehoviny, cukrového sirupu a citrónovej šťavy

source prameň, zdroj, napr. údajov alebo surovín

souvenir suvenír, drobný spomienkový predmet

spaciokardiografia priestorové znázornenie elektrického poľa srdca

spácium priestor, medzera; časový úsek medzi dvomi inými; spatium

spadix šúl'ok, strapcovité okvetie

spam nevyžiadaná reklama zasielaná elektronickou poštou

sparkling trblietavá polyamidová tkanina

sparmánia izbová rastlina s bielymi kvetmi a chlpatými listami

sparringpartner tréningový partner, napr. v boxe, simulujúci protivníka

spartakiáda hromadné verejné telovýchovné vystúpenie

Spartakus legendárny trácky gladiátor, vodca vzbury otrokov a gladiátorov proti Rímskej ríši

spastický kŕčový, kŕčovitý, v kŕči

spatium priestor, medzera; časový úsek medzi dvomi inými; spácium

spazma, spasmus kŕč, kŕčový záchvat

spazmo-, spasm- prvá časť zložených slov s významom kŕč, kŕčový

spazmofilia sklon ku kŕčom

spazmolytikum látka, liek uvoľňujúci kŕče

spasmus kŕč, mimovoľné stiahnutie svalstva

speaker hovorca, hlásateľ; v Anglicku predseda Dolnej snemovne, v USA predseda Kongresu

speciácia proces vzniku druhu

species vzhl'ad, druh, vonkajšia podoba; druh, odroda; určitá, za inú nezameniteľná vec; jednotka systematizácie organizmov

specimen ukážka, vzorka; pokus; zvláštnosť

Spectabilis titul a oslovenie dekana fakulty vysokej školy

spektákel divadelné predstavenie, show

spektakulárny, spektakulózny na obdiv daný, neobvyklý, zvláštny, budiaci pozornosť, senzačný, okázalý

spektrálny súvisiaci so spektrom; slovo, ktorého pripojenie ku svetelnej veličine označuje, že ide o monofrekvenčné žiarenie a veličina je

funkciou frekvencie

spektr- prvá časť zložených slov s významom spektrum, obraz

spektrofotometria meranie množstva spektra, spektrálna fotometria

spektrografia zaznamenávanie spektier spektrogramom

spektrochémia náuka o spektrách látok

spektroskop prístroj rozkladajúci svetlo na spektrum

spektroskopia náuka o vzniku, vlastnostiach a druhoch spektier

spektrum dúhový pás; usporiadanie hodnôt nejakej veličiny podľa veľkosti; usporiadanie žiarenia podľa vlnových dĺžok; paleta, stupnica, škála

spekulum nástroj rozširujúci vchody do úzkych telových dutín a umožňujúci tak ich vyšetrenie

speleo- prvá časť zložených slov s významom jaskyňa, jaskynný

speleológia náuka o jaskyniach; prieskum jaskýň

speleoterapia liečba pobytom v jaskyniach

spencer rovný kabátik

sperma výlučok samčích pohlavných žliaz s obsahom spermií; ejakulát

spermárium orgán produkujúci samčie pohlavné bunky

spermata chrématón semená, podstaty jednotlivých vecí

spermatid bunka, z ktorej sa vyvíja spermia; spermatoblast

spermato- prvá časť zložených slov s významom sperma, spermie

spermatoblast spermatid

spermatocid chemická látka ničiaca spermie

spermatocystitída zápal semenných vačkov

spermatocyt bunka, v ktorej prebieha priame bunkové delenie

spermatofor útvar obsahujúci spermie, ktorý samce niektorých živočíchov ných druhov vkladajú do pohlavného orgánu samice

spermatogenéza vznik a vývoj samčích pohlavných buniek

spermatozid samčia gaméta

spermatúria prítomnosť spermií v moči

spermia samčia pohlavná bunka ľudská alebo živočíšna

spermiogenéza tvorba spermií, posledná fáza spermatogenézy

spermovium oplodnené vajíčko

sperylit arzenid platiny, nerast

spiccato v hudbe: ľahkým, skákavým rytmom (pri hre na husliach)
spíker, speaker rečník, hovorca
spikula výron plazmy z fotosféry Slnka cez chromosféru do koróny
spil vrátok, rumpál na horizontálne vlečenie vagónov alebo lode
spiláž strata na tovare v námornej doprave preniknutím vlhka v dôsledku nekvalitného balenia
spilit výlevná vyvrelá hornina
spin mechanický moment hybnosti elementárnej častice podľa kvantovej mechaniky
spina bifida rázštep chrbtice
spina hrbolček, trň; chrbtica
spinalgia bolestivosť chrbtice
spinálny hrebeňový, trňový; chrbticový, miechový
spinel oxid horčíka a hliníka, nerast
spinet strunový klávesový nástroj, druh čembala; predchodca klavíra
spino- prvá časť zložených slov s významom chrbtica, chrbticový
spinoocerebrálny týkajúci sa mozgu a miechy
spiranta trená spoluhláska, napr. f, š, ch, frikatíva
spirea krík s drobnými kvietkami; tavoloňník
spirém počiatočná fáza nepriameho delenia bunky
spirit duch, povaha, celkový ráz
spirituál duchovná pieseň severoamerických černocho
spiritualita duchovnosť, duchovná podoba alebo vlastnosť
spiritualizmus extrémny idealizmus; názor, že bytie je duchovnej povahy
spirituálny duchovný; duchový, nadzmyslový
spirituoso v hudbe: s nadšením
spiritus agens hlavný činiteľ; pôvodca, iniciátor
spiritus duch; dych
spiro- prvá časť zložených slov s významom dych, dýchanie, dychový
spirograf prístroj zaznamenávajúci dýchacie pohyby
spirografia zaznamenávanie dýchacích pohybov a frekvencie dychu
spirogram záznam spirografu
spirochéta jednobunkový choroboplodný organizmus
spirometer prístroj na meranie kapacity pľúc

spitfire jednomiestna britská stíhačka z čias druhej svetovej vojny
splanchno- prvá časť zložených slov s významom útrobný, útroby
splen-, spleno- prvá časť zložených slov s významom slezina, slezinný
splendid isolation skvelá izolácia; princíp britskej zahraničnej politiky v 19. storočí na báze neúčasti na konfliktoch európskych mocností a zamerania sa na koloniálnu expanziu; výhodnosť ostrovnej polohy umožňujúca tzv. nezávislú politiku
splendídny skvelý, nádherný
splenektómia chirurgické odstránenie sleziny
splenický týkajúci sa sleziny
splenomegália zväčšenie sleziny
splín, spleen životná únava, nuda; melanchólia, melancholická skleslosť
spódium uhlie vyrobené pálením kostí za neprístupu vzduchu; kostné uhlie; živočíšne uhlie
spodumen kremičitan lítia a hliníka, bezfarebný nerast
spoiler, spojler aerodynamický štít; rušič vztlaku, interceptor
spólia v antickom Ríme vojenská korisť; právo na huteľnú pozostalosť po katolíckom duchovnom, patriaca jeho najbližším príbuzným
spoliácia lúpež, plienenie
spondej dvojslabičná zostupná stopa, časomerná stopa s dvomi dlhými slabikami
spondeo et polliceor sľubujem a zaväzujem sa; odpoveď promovanych na sľub prednesený promotérom
spondylalgia bolestivosť stavcov chrbtice
spondylitída zápal stavcov chrbtice
spondylopatia ochorenie stavcov alebo chrbtice
spong huba
spongín základná bielkovinová súčasť morských húb
spongioblast nezrelá bunka podporného nervového tkaniva
spongiológia náuka o morských hubách
spongióza hubovitá časť kostnej drene
sponsálie zásnuby, zasnúbenie; zasnubné dary
spontaneita, spontánnosť samovoľnosť; ničím a nikým neovplyvnené konanie; mimovoľný, nenútený, bezprostredný prejav

spontánnosť samovoľnosť, živelnosť, spontaneita
spontánný pôrod mimovoľný, samovoľný
sponsor mecenáš, podporovateľ vedy, umenia alebo športu; patrón, ochranca
spóra výtrus, nepohlavná rozmnožovacia bunka húb; kľudová forma tyčinkovitých baktérií odolná voči nepriaznivým vplyvom
sporadický zriedka sa vyskytujúci, ojedinelý, rozptýlený, roztrúsený, občasný
sporo- prvá časť zložených slov s významom semeno, semenný, výtrus, výtrusný
sporocysta štádium vývoja motolíc
sporofyl výtrusný list, list nesúci spóry; výtrusnica
sporogéza tvorba spór
sporogónia nepohlavné rozmnožovanie niektorých druhov prvkov
sporožiro druh bezhotovostného bežného účtu
spot kúsok, trocha; reklamný šot, vstup
spray, sprej rozprašovač; látka na rozprašovanie alebo postrekovanie
spreadsheet tabuľkový kalkulátor, napr. Excel, kalkulačný program
sprej, spray rozprašovač; časť prístroja na rozprašovanie liečivých roztokov a látok
sprejer tvorca graffiti, farebnými sprejmi vytvorených nápisov a obrázkov na múroch a pod.
sprit lieh, liehovina; ocot zo zriedeného liehu
sputnik umelá družica
sputum hlien, vykašliavaný sekrét, výlučok z hrtana a pľúc, ľudovo chrchel
spyware počítačový program zhromažďujúci informácie o organizáciách alebo osobách bez ich vedomia (prostredníctvom internetu)
square štvorec, kocka; námestie
squash loptová hra pre dvoch hráčov, ktorí raketou odpaľujú gumovú loptičku od stien hracieho priestoru
squaw indiánska vydatá žena; slangovo: ženská, baba
srdcový stimulátor prístroj povzbudzujúci činnosť srdca elektrickými impulzmi, kardiostimulátor

srež ľadová hmota, zľadovatený sneh, firn
SS skratka výrazu Schutzstaffel, ochranné oddiely; tzv. čierne košele, organizácia založená roku 1925 A. Hitlerom ako jeho osobná telesná stráž, neskôr elitná jednotka nemeckej armády
Stabat mater stála matka; počiatkové slovo katolíckej latinskej hymny; počiatkové slová stredovekej pašiovej sekvencie
stabilita pevnosť, stálosť, ustálenosť; rovnováha
stabilizácia ustálenie, upevnenie; uvedenie do pôvodného rovnovážneho stavu
stabilizovaný stav ustálený stav
stabilný trvalý, stály, nemenný, pevný; nepohyblivý, neprenosný
staccato v hudbe: odrazeno, krátko, s nedodrzaním celej dĺžky tónu
stacionár zariadenie na krátkodobý pobyt so zaistenou odbornou starostlivosťou
stacionárny ustálený, s pevným stanoviskom; nemenný; nezávislý na čase
stacker program na zvýšenie kapacity pevného disku počítača
stadiál studené obdobie v dobe ľadovej
stafylodermia stafylokokmi vyvolané hnisavé ochorenie kože
stafylogénny vyvolaný stafylokokmi
stafylokok guľovitý mikrób vyvolávajúci hnisanie a hnisavé vyrážky
stagflácia obdobie recesie sprevádzané infláciou, ekonomická stagnácia
stagiona divadelné herné obdobie, divadelná sezóna; dlhšie hostovanie cudzieho súboru
stagnácia zastavenie pohybu, ustrnutie, uviaznutie; nečinnosť; zastavenie hospodárskeho rozvoja spojené s poklesom investičnej činnosti a zotrvávaním výroby na rovnakej úrovni
stalagmit stojatý cencúľ
stalagnát cencúľový stĺp, ktorý vznikol zrastením stalagmitu a stalaktitu
stalaktit visiaci, visutý cencúľ
stancia osemveršový básnický útvar, oktáva
stand-by byť pripravený, v pohotovosti
stand-by úver úver na prekonanie prechodného deficitu; pohotovostný, podporný, pripravený úver

standing ovation potlesk postojacky
stanín sulfid medi, cínu a železa, štvorcový nerast
staniol veľmi tenký list cínu alebo hliníka, tenká kovová fólia
stanóza zaprášenie pľúc prachom oxidu ciničitého
stante pede keď noha ešte stojí; ihneď, okamžite; slangovo štandopéde
star koncertná, filmová, spevácka, divadelná alebo športová hviezda, celebrita
stasimon v starogréckej dráme spev zboru
statampér jednotka elektrického prúdu, značka sA
statarický pomalý, pozvoľný, voľne postupujúci
statcoulomb jednotka elektrického množstva, značka sC
State Department ministerstvo zahraničných vecí USA
statfarad jednotka elektrickej kapacity, značka sF
stathenry jednotka indukčnosti, značka sH
statický stály, pevný, nehybný, nemenný, pokojný; vo fyzike týkajúci sa statiky
statika náuka o rovnováhe síl a hmôt v stavebníctve; časť mechaniky, ktorá sa zaoberá rovnováhou síl; pokoj, nehybnosť
statív podstavec, stojan fotografického alebo iného prístroja
statocysta orgán rovnováhy niektorých živočíchov
statocyt rastlinná bunka s obsahom škrobu
statohm jednotka elektrického odporu
stator nehybná časť elektrického dynama alebo podobného otáčavého stroja, napr. ventilátora
statsiemens jednotka elektrickej vodivosti, značka sS
statua socha
statuárny sošný, týkajúci sa sochy
status nascendi stav látky schopnej reakcie vo chvíli vzniku
status postavenie, stav; právny stav alebo pomery; stav chorého a protokol o ňom
status praesens daný, okamžitý stav choroby
status quo ante predchádzajúci, minulý stav; stav pred určitou inou udalosťou
status quo prítomný, súčasný stav, stav v tejto chvíli

statvolt jednotka elektrického napätia, značka sV
staurolit hlinítokremičitan železa, nerast
stáza nahromadenie krvi
stazimorfia zastavenie vývoja rastlín alebo orgánu
stáž dlhší študijný pobyt na skúšku; klinická prax medikov; praktická výučba
steak rýchlo opečený plátok hovädzieho mäsa
steapsín enzým pankreatickej žľazy rozkladajúci tuky
stearan soľ kyseliny stearovej
stearín zmes voľných nasýtených mastných kyselín, najmä kyseliny palmitovej a stearovej, surovina na výrobu mydiel, sviečok a pod.
steatit zásaditý kremičitan horčíka, nerast; mastenec
steatopygia nahromadenie tuku v oblasti bokov
steatorea tuková stolica
steatóza chorobné všeobecné stučnenie tela; nadbytok tuku v tkanive
steeloskop optický prístroj na zisťovanie akosti zloženia ocele
steplechase prekážkový beh alebo dostih; terénny beh, prekážkový beh na 3 000 metrov
stefanit prírodný sulfid antimónu a striebra, strieborná ruda
stegosaurus treťohorný veľjašter s mohutným krycím pancierom
stechiometria časť chémie študujúca kvantitatívne zákonitosti pri chemických reakciách pomocou výpočtov na základe chemických vzorcov a rovníc
stejšň, station kombinovaná karoséria auta na prepravu osôb aj nákladu, dodávka
stéla starogrécky stĺpový náhrobok s plastickou výzdobou
stelárny hviezdny, hvezdnatý
stelážový hraničný
stelit netvárna zliatina kobaltu s chrómom, uhlíkom, wolfrámom alebo inými prvkami
stella hviezda
stenický silný, plný sily, robustný, odolný
steno- prvá časť zložených slov s významom úzky, tesný
stenocefália tvarová úchylka hlavy spôsobená predčasným zrastom švov

lebky

stenodaktylografia strojový tesnopis

stenofág živočích živiaci sa len určitým druhom potravy

stenografia tesnopis, písmo umožňujúce písať rýchlosťou hovorenej reči

stenokardia kŕčovitité zúženie srdcových ciev spojené s pocitom úzkosti

stenokória zúženie zrenice

stenotypia tesnopisné zaznamenávanie hovoreného slova a jeho prepis na písacom stroji alebo počítači

stenóza chorobné zúženie orgánu tela

stentorický, stentorský hlasitý, zvučný, zvukovo silný

step rozsiahle trávnaté a bylinné priestory mierneho pásma; druh tanca s vyklepávaním rytmu okovanými podrážkami

stepper zariadenie umožňujúce chôdzu na mieste s cieľom zlepšiť kondíciu

steradián hlavná jednotka priestorového uhla

stereakustika, stereoakustika odbor akustiky zaoberajúci sa vnímaním stereofónneho zvuku

stereo- prvá časť zložených slov s významom priestor, priestorový

stereoefekt priestorový vnem

stereofónny zvuk snímaný a reprodukováný s priestorovým vnemom

stereografia zobrazenie guľových telies v rovine

stereochemia náuka o priestorovom usporiadaní atómov v molekule

stereoizomér izomér odlišujúci sa priestorovým usporiadaním atómov v molekule

stereoizoméria odlišnosť látok v priestorovom usporiadaní atómov v molekule

stereometria náuka o priestorových geometrických útvaroch

stereopsia priestorové videnie sveta, binokulárne videnie, pri ktorom vzniká aj priestorový vnem

stereoskop optický prístroj na priestorové vnímanie obrázkov

stereoskopia priestorové videnie

stereotyp jednotvárný, ustálený, obvyklý vzorec chovania, konania a myslenia

stereotypný ustálený, bežný, nemeniaci sa; jednotvárný

sterický priestorový

sterilácia spôsob konzervovania potravín s cieľom zničiť rozkladné zárodky

sterilita stav bez choroboplodných zárodkov; umelo vyvolaná neplodnosť

sterilizácia ničenie choroboplodných zárodkov, spravidla vysokou teplotou alebo varom; zbavenie plodnosti lekárskeym zákrokom

sterilizátor prístroj na ničenie choroboplodných mikroorganizmov

sterilizovaný zbavený choroboplodných mikroorganizmov; zbavený plodnosti

sterilizovať prevádzať sterilizáciu; zbavovať choroboplodných látok

sterilný zbavený choroboplodných látok; neplodný

sterkobilín žľčové farbivo v čreve

sterkorálny výkalový; týkajúci sa stolice

sterkus výkaly, stolica

sternbergit sulfid striebra a dvojmocného železa, nerast

sternitída zápal hrudnej kosti

sternotómia chirurgické preťatie hrudnej kosti

sternum hrudná kosť

steroid zlúčenina vyskytujúca sa v živočíšnych aj rastlinných organizmoch

sterol organická zlúčenina zo skupiny steroidov, napr. cholesterol

steso v hudbe: zdĺhavo, pretiahnuto

stesso v hudbe: ten istý; rovnakým tempom, tým istým spôsobom

stetoskop lekárske načúvací prístroj

stetoskopia vyšetrovací metóda dýchacích a srdcových šelestov a srdcových oziev plodu posluchom, načúvaním pomocou stetoskopu; fonendoskopia

stevard, stevardka pracovník alebo pracovníčka obsluhujúci cestujúcich v lietadle alebo na lodi, palubný sprievodca, letuška

stibán antimónovodík; toxický bezfarebný plyn

stibikonit oxid antimónu, nerast

stigma v medicíne: vrodené alebo dedičné znaky; nápadná škvrna na tele niektorých živočíchov; dýchací otvor hmyzu; svetlocitlivá škvrnka v bunke niektorých prvokov; znamenie, stopa po niečom, napr.

zranení; znamenie hanby

stigmasterol kryštalická látka používaná na výrobu steroidných hormónov

stilbén kryštalická látka používaná pri výrobe lakov a farieb

stilbit vodnatý hydrokremičitan vápenatý, nerast

stileto krátka úzka dýka

stilton anglický plesňový syr, nazývaný aj kráľom syrov, pôvodne vyrábaný zo surového, dnes z pasterizovaného mlieka

stilus dutá časť piestika

stimul, stimulus ponuka, podnet k činnosti, motivácia; dráždidlo

stimulácia povzbudenie, podnecovanie, dráždenie

stimulátor látka povzbudzujúca rast živočíchov a rastlín

stimulovať povzbudzovať, podnecovať niečo, napr. krvný obeh

stipulovať zmluvne určovať, vymedzovať; zjednávať

stoa starogrécka stĺpová sieň; starogrécka filozofická škola hlásajúca duševnú vyrovnanosť a pokoj

stochastický náhodný

stoicizmus názor zdôrazňujúci sebaovládanie, vyrovnanosť; vnútorná vyrovnanosť, duševný pokoj

stoický pokojný, kludný, duševne vyrovnaný, pohodový, pevný

stoichein krok, článok radu; základný prvok, princíp

stóma ústna dutina

stomachikum žalúdočný liek podporujúci chuť do jedla

stomachoskopia vyšetrenie žalúdka, známejšie ako gastroskopia

stomatitída zápal sliznice ústnej dutiny

stomato- prvá časť zložených slov s významom ústa, ústny

stomatológ odborník v stomatológii, zubný lekár

stomatológia náuka o chorobách ústnej dutiny a zubov, zubné lekárstvo

stomatóza neurčené ochorenie ústnej dutiny

stop zastavenie; zastav! stoj!; telegrafická bodka

stoper, stopper v niektorých kolektívnych hrách označenie stredného obrancu alebo hráča zastavujúceho súperových útočníkov už v strede poľa

stopky špeciálne hodinky na meranie veľmi krátkych časových intervalov,

napr. na tisíciný sekundy

stopovať zastavovať; zastavovať motorové vozidlá za účelom bezplatného zvezenia

stóra sťahovacia záclona cez celé okno

storno oprava, vymazanie nesprávnej účtovnej položky; zrušenie objednávky alebo kúpnej zmluvy

story príbeh, historka, rozprávanie, román

strabizmus škulavosť

straddle valivý štýl v skoku do výšky

stradivárky husle z dielne slávneho talianskeho husliara Antonia Stradivariho a jeho synov

strand, štrand morské pobrežie, pláže v morských kúpeľoch

strangulácia uškrtenie, zaškrtenie; obesenie

strangúria bolestivé močenie

stratégia náuka o príprave a vedení veľkej vojnovéj operácie; veda o vedení boja; umenie viesť kolektív s cieľom dosiahnuť veľké spoločné ciele; dlhodobý zámer činnosti na dosiahnutie určitého cieľa

stratifikácia vrstvenie hornín, ukladanie vo vrstvách; rozvrstvenie, napr. spoločnosti; ukladanie semien vo vlhkom piesku, aby intenzívnejšie klíčili

stratigrafia popis vrstiev; náuka o postupnosti horninových vrstiev a útvarov, o ich zložení a vlastnostiach

strato- prvá časť zložených slov s významom vrstva

stratokumulus sivé alebo biele vrstvy oblakov v tvare ploských kameňov

stratopauza prechodná vrstva atmosféry medzi stratosférou a mezosférou

stratosféra vyššia časť zemskej atmosféry, od 11 do 80 km

stratovízia televízny diaľkový prenos pomocou umelej družice Zeme

stratovulkán navrstvená sopka

stratum geologická vrstva

stratus vrstva; sivá jednotvárna vrstva oblakov podobná hmle vo výške asi 1 km

strazza príručná účtovná kniha

streamer magneticko-páskové záznamové zálohovacie zariadenie

strečing v športe postupné dlhotrvajúce preťahovanie

strečový elastický, pružný (napr. strečová tkanina)

street-worker pouličný pracovník, pomáhajúci napr. prostitútkam alebo narkomanom priamo v teréne rozdávaním prezervatívov a jednorazových injekčných striekačiek

streptodermia streptokokmi vyvolaný zápal kože

streptokok guľovitý alebo prehnutý mikroorganizmus spôsobujúci hnisanie, kožné a dýchacie choroby, napr. angínu, zubný kaz

streptomycín antibiotikum z plesní rodu *Streptomyces*, účinné najmä proti tuberkulóze

stres súhrn pocitov spôsobených provokujúcimi činiteľmi rôzneho druhu, napr. infekčnou chorobou, chladom, duševným pohnutím, šokom z telesného poranenia a pod.; jednostranne orientovaný tlak hornín v zemskej kôre

stresor príčina stresu

stresovať nadmerne zaťažovať organizmus, najmä psychiku

stresujúci vyvolávajúci stres

stretta v hudbe: rýchla záverečná časť skladby alebo árie

stria trhlina na pokožke bokov alebo brucha žien ako dôsledok tehotenstva

striangulačná čiara stopa po škrtení rukou, povrazom a pod.

stridulácia cvrkot, cvrlikanie vydávanie zvuku trením jednej časti tela o inú, napr. u hmyzu

striga čarodejnica, ježibaba

striktný prísny, určitý, strohý, presný, nekompromisný

striktúra chorobné zúženie priesvitu dutého orgánu, najmä zjazvením

striptíz sexuálne dráždivé postupné obnažovanie sa pred divákmi

strobilácia nepohlavné rozmnožovanie niektorých druhov mechúrnikov

stroboskop prístroj na meranie periodických kmitov alebo otáčania pomocou prerušovaného osvetlenia; prerušované lúčovité osvetlenie na diskotékach

stroboskopia optický klam založený na prerušovanom osvetlení, používaný pri štúdiu periodických javov

strofa sloha

strofika časť nauky o verši zaoberajúca sa skladbou strofy; strofické uspo-

riadanie básnického diela

strofulus ochorenie kože so svrbiacimi pupencami

stroke veslár u kormidla viacsedadlovej závodnej lode, ktorý udáva tempo veslovania

stroma podporné väzivové tkanivo orgánu

stroncianit uhličitan strontnatý, nerast

stroncium striebornobiely lesklý prvok zo skupiny alkalických zemín

struma zdurenie štítnej žľazy, hrvol'

strumigén látka znižujúca tvorbu hormónu štítnej žľazy

struna vo fyzike základný jednorozmerný objekt, základný objekt teórie strún, v predstavách a modelovom zobrazení nekonečne tenká niť

struvit vodnatý fosforečnan horčíka, nerast

strychnín bezfarebný prudko jedovatý alkaloid

stúpa, stupa orientálna stupňovite sa zužujúca vežovitá budhistická chrámová stavba, pagoda

stupidita, stupídnoť hlúposť, duševná obmedzenosť, tuposť, nedostatok inteligencie

stupor chorobná duševná strnulosť, tuposť mysle, úplná strata duševnej a telesnej aktivity

stuprum pohlavné zneužitie, zprznenie

styler krátka úzka dýka

stylistický v medicíne: tyčinkovitý, tyčinkový

styling, stájling slohová úprava, prepracovanie textu; tvarovanie predmetu alebo úprava vzhľadu človeka pre zlepšenie estetického dojmu a funkčnosti

styrax cudzokrajný strom s voňavou živicom

styrén nenasýtený uhl'ovodík používaný pri výrobe polystyrénu a syntetického kaučuku

styropor ľahčená guma

Styx v antickom bájosloví rieka pretekajúca podsvetím

sua sponte z vlastnej usilovnosti, vlastnej snahy; z vlastného podnetu; sám od seba

suave v hudbe: ľúbezne, sladko

sub auspiciis pod záštitou

sub finem krátko pred smrťou

sub rosa pod ružou; pod sľubom mlčanlivosti, dôverne (v súvislosti so znakom ruže nad spovednicami ako symbol mlčanlivosti)

sub specie aeternitatis z hľadiska večnosti, v porovnaní s večnosťou, pod zorným uhlom večnosti; neuvažovať malicherne, ale v porovnaní s dôležitejšími vecami

sub specie z hľadiska; s ohľadom na

sub utraque specie pod oboma spôsobmi

sub voce pod hlasom

subakútny menej náhly; mierny čo do priebehu; nie tak prudký

subakválny vyskytujúci sa alebo prebiehajúci pod vodou

subakvatický vznikajúci pod vodou, podvodný

subalternácia služobná alebo spoločenská podriadenosť, subordinácia

subalterný podriadený, nižší (v služobnom poradí)

subantarktická oblasť prechodná subpolárna oblasť na južnej pologuli

subarktická oblasť prechodná oblasť medzi arktickou a boreálnou oblasťou

subatlantický patriaci k prechodnej oblasti medzi atlantickým a kontinentálnym pásmom

subatlantik podnebné obdobie holocénu, vyznačujúce sa ochladením a zvlhčením, nasledujúce po subboreále

subboreál podnebné obdobie meziholocénu so suchým a relatívne teplým podnebím, nasledujúce po atlantiku

subdominanta štvrtý stupeň tónovej stupnice; na tomto tóne postavený akord

subdukcia vyvodenie záveru alebo definície zo známych znakov; podsúvanie litosférických dosiek

subekumena prechodne obývané územie

subepidermálny podkožný, nachádzajúci sa pod pokožkou

subepiteliálny nachádzajúci sa pod epitelom

subfebrilný týkajúci sa mierne zvýšenej telesnej teploty pod 8 stupňov Celzia

subfertilita znížená plodnosť a malý počet potomkov

subfosília nedávno vzniknutá skamenelina, u ktorej ešte nedošlo k nahra-

deniu organickej zložky, poloskamenelina rastliny alebo živočícha

subfosilny čiastočne skamenelý

subinka v internetovom slangu označenie ženy hľadajúcej alebo udržiavajúcej vzťah, v ktorom hrá podriadenú, submisívnu úlohu

subito v hudbe: náhle, rýchlo, ihneď

subjekcia rečnícka otázka, ktorú si rečník sám hneď zodpovie

subjekt podmet; podstata; osobnosť, bytosť; mysliaci a konajúci jedinec

subjektivita, subjektívnosť osobný názor alebo stanovisko; predpojatnosť, neschopnosť vecného posúdenia; posudzovanie všetkého z hľadiska vlastného ja

subjektivismus učenie o osobnosti ako základnom meradle všetkého diaľnia a vývoja; zobrazenie skutočnosti podľa osobných, vnútorných predstáv a pocitov

subkomisia podvýbor; dielčia komisia so zvláštnymi úlohami, podriadená širšej alebo hlavnej komisii

subkontinent pevnina patriaca ku kontinentu ako jeho samostatná časť; väčšia časť pevniny, najčastejšie veľký polostrov, ktorá tvorí relatívne kompaktný celok

subkortikálny uložený pod kôrou; podkôrový

subkutánný podkožný

sublicencia oprávnenie udelené majiteľom licencie inej osobe, organizácii a pod., podlicencia

sublimácia priama premena tuhej látky na plynnú a naopak; zjemňovanie, povznášanie myšlienok; prenesenie záujmov sociálne prijateľným smerom

sublimát prudko jedovatý prášok chlorid ortuťnatý, moridlo na drevo

sublimný jemný, vznešený

sublimovať prechádzať sublimáciou; prevádzať sublimáciu

sublitorál pobrežná časť vodnej nádrže ležiaca pod hranicou normálneho stavu vody, zarastená najmä rákosím

subluxácia vykĺbenie

submarínny podmorský

submerzia ponorenie; krst

submerzný ponorený vo vode, vodný, rastúci pod vodou, žijúci vo vode

submisia oddanosť, podriadenosť, pokora, rezignácia
subordinácia služobná podriadenosť, poslušnosť; podradnosť, závislosť
subpolárny ležiaci pri polárnom kruhu, nadväzujúci na polárnu oblasť smerom k rovníku
subreta mladá operetná speváčka
subrogácia získanie veriteľských práv postúpením pohľadávky
subsidiencia pokles, klesanie, zosadenie
subsídia podpora, peňažná pomoc, príspevok
subsidiarita rešpektovanie právomocí organizačne nižších úrovní
subsidiárny podporný, dodatočný, náhradný, pomocný
subskribovať vopred objednávať, upisovať, napr. pôžičku a pod.
subskripčia predplatenie; podpísanie, povolenie, schválenie
subsonický pomalejší ako rýchlosť zvuku, podzvukový
subspecies v biológii: poddruh
substancia hmota, látka; podstata, nemeniteľný základ, prapodstata; majetok, imanie; vo farmácii: liečivo v tuhom stave
substantívum podstatné meno
substerálny nachádzajúci sa pod hrudnou kosťou
substitúcia zastúpenie; zámena, náhrada; dosadenie iných premenných do matematického výrazu; chemická reakcia spojená s nahradením skupiny atómov inou skupinou atómov
substituent prvok nahrádzajúci pôvodný prvok pri substitúcii
substituovať v matematike: dosadzovať čísla
substitút zástupca, náhradník
substrát základ, podklad, predpoklad; podstata, základná látka; živná pôda
subsumácia podradenie, včlenenie; zhrnutie
subsumpcia podradenie pojmu zvláštneho pojmu všeobecnejšiemu
subtilita, subtilnosť nežnosť, útlosť, jemnosť; podrobnosť, zovrubnosť
subtilný drobný, nežný, krehký, jemný
subtrahovať odčítať, odpočítať
subtrópy na oboch pologuliach oblasť ležiaca medzi trópmi a miernym pásomom
subvencia pomoc, podpora; peňažná podpora z verejných prostriedkov

subverzia podvratná činnosť, prevrat
subway podchod; podzemná dráha, metro
sucre základná menová jednotka v Ekvádore
sučuk, sudžuk orientálna cukrovinka
sudácia potenie, vylučovanie potu
sudatórium parný kúpeľ alebo iné zariadenie na vyvolanie potenia; prostriedok na vyvolanie potenia
suficiencia dostatočnosť, dostatok; normálna funkcia orgánu
suficit prebytok peňazí a pod.; stačí, dosť, vystačí
sufita horný záves; javisková dekorácia; kryté pozdĺžne svietidlo k nepriamemu osvetleniu
suffix prípona
sufizancia samolúbosť, domýšľavosť
súfizm smer islamskej mystiky ovplyvnený kresťanstvom a budhizmom
sufle nakyprený, kyprý; náryp zľahčený snehom z bielkov
sufler šepkár v divadle
suflovať napovedať, našepkávať
sufokácia udusenie, násilná smrť spôsobená zabránením prístupu vzduchu do pľúc alebo prenosu kyslíka ku tkanivám
sufóza mechanický odnos jemnejšieho materiálu z hornín, zemín alebo pôdy podzemnou vodou
sufragán svätiaci biskup; biskup podriadený arcibiskupovi
sufragium hlasovacie právo; odovzdaný hlas pri voľbách alebo hlasovaní
sufražetka pred 1. svetovou vojnou Angličanka bojujúca o volebné právo a rovnoprávnosť žien; energická, bojovná žena
sufúzia krvná podliatina, modrina
sugerovať duševne ovplyvňovať, vnuknúť, podnecovať; nahovárať niečo
sugescia duševný vplyv; pôsobenie na myseľ druhého; povzbudzovanie cudzích predstáv; predstava vyvolaná cudzou vôľou
sugestívny ovplyvňujúci, pôsobivý, podmanivý
sugestopédia metódy učenia využívajúce telesné a psychické uvoľnenie
sui generis svojho druhu
suicídium samovražda

suita sprievod, doprovod, družina; pôvodne tanečná, teraz iba orchestrálna skladba o niekoľkých častiach

sujet syžet

sukces úspech

sukcesia postupnosť, nástupníctvo; postupný prechod rastlinného spoločenstva do iného; časová postupnosť hornín

sukcesívny postupný, následný

sukcinit skamenená živica pravekých stromov, jantár

sukkót, sukhót židovský sviatok stánkov

sukuba, sukubus v stredovekých ľudových poverách smilný démon, najčastejšie ženského pohlavia, ženský démon, zvrhlá čarodejnica

sukulencia dužinatosť, prispôsobenie suchému a slnkom zaliatemu stanovišťu zhrubnutím orgánov, ktoré sú zásobárňou vody

sukulent suchomilná rastlina s hrubými dužinatými nadzemnými orgánmi, v ktorých zadržiava vodu pre obdobie sucha, napr. kaktus

sukursála pobočný závod, filiálka

sukus jadro, podstata, napr. problému; zahustená ovocná šťava

sula morský vták

sulfan sírovodík, zlúčenina vodíka a síry

sulfatácia proces vzniku sulfátov

sulfatid lipid, ktorý sa nachádza v tkanive mozgu

sulfáty soli kyseliny sírovej, sírany

sulfidácia pridávanie síry do organických zlúčenín

sulfidy sírniky, soli kyseliny sírovodíkovej

sulfitácia sírenie

sulfity siričitany

sulfo- prvá časť zložených slov s významom síra

sulfón organická zlúčenina obsahujúca síru

sulfonamid, sulfamid amid sulfanových kyselín; liečivo zastavujúce rozmnožovanie baktérií

sulfónan soľ kyseliny sulfónovej

sulfur síra, značka S

sulka ľahký dvojkoľosový vozík pre klusácke dostihy

sultán titul panovníka v islamských krajinách

suma čiastka; súhrn väčšieho počtu číselných položiek, úhrn

sumácia sčítanie, zhrnutie, hromadenie

sumarizácia rekapitulácia, zhrnutie

sumárny hromadný, súhrnný, úhrnný

sumbisívny poddajný, povolný, ústupčivý; podriaďujúci sa cudzej vôli

summit vrchol; stretnutie najvyšších predstaviteľov

summum najvyššie množstvo alebo miera niečoho

sumo japonský zápasnícky šport

sumptuózny nákladný, drahý; márnotrpný

suná, sunna tradícia, zvyk; súhrn islamských právnych a morálnych predstáv, Mohamedových skutkov a výrokov

sund morský prieliv, úžina v severných moriach

suosan umelé sladidlo

supé neskorá večera

super extra, prírma, senzačný, špičkový, fantastický

superaerodynamika aerodynamika veľmi zriedených plynov

superarbitrácia zastaralý výraz pre preskúmanie zdravotného stavu branca alebo vojaka z hľadiska jeho zbavenia vojenskej povinnosti

superdominanta šiesty stupeň tónovej stupnice

superfetácia oplodnenie vajíčok z rozličných ovulácií počas toho istého tehotenstva

superficiálny povrchový, jestvujúci na povrchu

superficiárny stavebnoprávny, týkajúci sa právnych otázok všetkých zmien na pozemku (stavebných a iných)

superfosfát fosforečné hnojivo

superintendant vedúci, kontrolór, inšpektor, dozorca, náčelník; evanjelický duchovný dozorca nad viacerými zbormi; policajná hodnosť v Anglicku

superior vrchný, horný; predstavený katolíckeho kláštora alebo väčšieho rádového obvodu

superiorita prevaha, nadradenosť; povýšenosť

superlatív tretí stupeň stupňovania; najvyššia chvála, najvyššie hodnotenie

superman nadčlovek

supermarket veľká samoobslužná predajňa potravín a doplnkového tovaru

supernova výbuch hviezdy, pri ktorom sa celá hviezda rozpadne

superpartneri vo fyzike dve častice, ktorých spin sa líši o polovicu a sú k sebe priradené supersymetriou

superplus prebytok

superpozícia skladanie; umiestnenie nad niečím, nadradenie, nadstavba, prekrytie; základný geologický zákon o veku vrstiev

superpyrín liek proti horúčke a bolestiam

supersenzitivita precitlivosť, nadmerná vnímavosť

superpersonický nadzvukový, rýchlejší ako je rýchlosť zvuku v danom prostredí

superstícia povera, poverčivosť

superstrát zanikajúci jazyk podmaniteľskej národnosti rozplývajúci sa v jazyku podrobenej národnosti

supersymetria vo fyzike princíp symetrie, ktorý dáva do súvisu dve častice (superpartnerov) s odlišným spinom, teória kvantovej fyziky

supervízia dozor, kontrola, dohľad, inšpekcia

supinácia poloha predlaktia, pri ktorej palec smeruje dopredu a nahor; otočenie končatín zvonku; pri hre na klavír alebo na husle otáčavý pohyb predlaktia dlaňou nahor

supinum neurčitý slovesný tvar blízky infinitívu, po slovesách vyjadrujúcich pohyb, smer alebo účel

suplé zvratný chmat v zápase

suplement doplnok, dodatok, príloha

suplent náhradník, zástupca; zastaralý výraz pre vypomáhajúceho profesora na strednej škole

supletívny doplnujúce ohýbanie slova tvarmi od iných základov

suplika žiadosť, prosba, petícia

suplikácia prosba, žiadosť

suplovať doplňovať, vyplňovať; zastupovať, nahrádzať

suponovať predpokladať, mať za to; podriaďovať, podkladať; predstavovať naoko nepriateľa pri vojenskom cvičení

support podpora, podpera, nosník

supositorium prípravok určený k zavedeniu do telovej dutiny, napr. čípek
supozícia podmienený návrh; predpoklad, domnienka; určenie daného množstva možných významov

supra- prvá časť zložených slov s významom najvyšší, nadradený

supralitorál pribrežná časť vodnej nádrže mimo dosah záplavy

supraporta výzdoba nad oknom alebo dverami

suprarenalizmus zvýšená hormonálna činnosť nadobličiek

suprarenálny nadobličkový

suprasternálny nachádzajúci sa nad hrudnou kosťou

suprema lex najvyšší zákon, najvyššia právna norma

supremácia, supremát najvyššia vládna moc; zvrchovanosť; nadradenosť, nadvláda; prevaha

suprematizmus vo výtvarnom umení smer geometrickej abstrakcie na začiatku 20. storočia

supresia potlačanie, zatlačovanie, útlak; zatajenie

supurácia hnisanie

súra kapitola islamského koránu; výrok z koránu

surdomutizmus hluchonemosť

surf surfovacia doska, doska na jazdu po vlnách morského príboja; moderný spoločenský tanec

surfing športová jazda po morských vlnách na doske nazývanej surf

surma starodávny hudobný nástroj; smútočná znelka; technický výraz pre antimónit

surogácia nahrádzanie; podstrčenie náhrady za pravú vec

surogát náhrada; podstrčená vec; vec, ktorá nahrádza z moci zákona inú vec

surrealizmus európsky avantgardný umelecký smer po 1. svetovej vojne usilujúci o spojenie skutočnosti so snovou fantáziou; nadrealizmus

sursum corda nahor srdce; v katolíckej omši výzva veriacim

surveillancia epidemiologická bdelosť

survey celkový systematický prehľad údajov, výskum, mapovanie, prieskum, pozorovanie

susceptia prijatie, prevzatie

suscitácia v medicíne: vzrušenie

suspekcia podozrenie, podozrievanie

suspektný podozrivý; v medicíne: vyvolávajúci podozrenie na určitú chorobu

suspendovať odložiť, zrušiť platnosť; zastaviť účinnosť; zbaviť úradu alebo funkcie; dočasne potlačiť; rozptýliť tuhú látku v kvapaline

suspenzácia dočasné pozbavenie práva, zbavenie hodnosti; rozptýlenie častíc tuhej látky v kvapaline

suspenzia dočasný odklad, odročenie; spravidla len dočasné pozbavenie úradu alebo funkcie; kvapalina s jemne rozptýlenými tuhými časticami

suspenzívny odkladný, odkladajúci; rozptyľovací

suspensor, suspensorium závesný obväz, podpínadlo, chránič varlát

sustentovať podporovať, vyživovať

suši japonský pokrm pozostávajúci zo surovej ryby s ryžou, v podobe závitku v liste

sutana vrchný dlhý, až po kotníky siahajúci odev katolíckych kňazov, klerika

sutanela krátky kabátec katolíckych kňazov

suterén podzemné podlažie budovy; pivničný byt alebo priestor

sútra krátke pravidlo; bráhmanská príručka pravidiel

sutúra pevné, nepohyblivé väzivové spojenie lebečných kostí, šev; chirurgické spojenie tkanív pomocou ihiel a nití, steh

suvenír spomienka, spomienkový predmet

suverén neobmedzený vládca, panovník; kto niečo absolútne ovláda

suverenita zvrchovanosť; najvyššia, nikým a ničím neobmedzená moc vládna, panovnícka a pod.; dokonalé ovládanie niečoho

suzafoon drezový dychový nátrubkový nástroj

suzerenita obmedzené zvrchované právo štátu; odvodená zvrchovanosť

svámí pán; titul jogínov

svastika staroindické kultové znamenie v podobe hákového kríža, ktoré zneužili nemeckí fašisti

swap druh výmenného obchodu

swift bankový symbol; kód banky používaný na prevedenie rýchlej finančnej transakcie

swing rytmický štýl džezovej hudby; húpavý tanec

swingers párt spoločná akcia prívržencov výmeny sexuálnych partnerov

switch druh výmenného obchodu; prepínač, spínač, vypínač

swizzl ľadový alkoholický, spravidla rumový koktail

sybaritizmus pôžitkárstvo, rozmarnosť

sycígia začiatok novolunia alebo úplnku Mesiaca

syfilid syfilitická vyrážka

syfilis pohlavná choroba, tzv. lues alebo tvrdý vred

sykofant staroaténsky žalobca z povolania; zradca, udavač; žalobník

sykomora figovník

sykóza kožné ochorenie vo vlasoch a na tvári

sylaba slabika

sylabizmus princíp usporiadania verša na základe ustáleného počtu slabík

sylabotonizmus princíp usporiadania verša na základe pravidelného striedania prízvuchných a neprízvuchných slabík v radoch s rovnakým počtom slabík

sylabus prehľad alebo výťah z obsiahleho vedeckého diela

sylfa, sylfida krehké, nežné ženské stvorenie; ženský duch vzduchu; éterické stvorenie; pôvabné dievča

sylogizmus úsudok zo všeobecného na zvláštne; logická sústava troch výrokov, keď z dvoch predpokladov je vyvodенý záver

sylvanit nerast zo skupiny teluridov

sylvín chlorid draselný, nerast používaný na výrobu hnojív

symachia spojenectvo, spoločenstvo spojencov

sybiont organizmus žijúci s iným organizmom v symbióze

symbióza vzájomne užitočné súžitie organizmov rôzneho rodu

symbol znak, znamenie; predmet, ktorý predstavuje všeobecnejší pojem; znamenie s hlbším alebo skrytým významom; znak matematickej veličiny; chemická značka prvku

symbolika používanie znamení na označovanie alebo oznámenie, symbolistika, symbolizovanie

symbolizmus používanie symbolov, symbolický význam, symbolika; umelecký smer konca 19. storočia

symetrála osa súmernosti

symetria súmernosť, symetričnosť

symetrický súmerný

symfília druh živočíšnej symbiózy, keď jeden živočích je druhým pestovaný a poskytuje mu za to sladké šťavy

symfónia rozsiahla orchestrálna skladba o niekoľkých častiach s hlbším myšlienkovým obsahom; lahodne pôsobiaca zmes

symfýza pevné spojenie dvoch kostí

sympatektómia odstránenie sympatickej uzliny alebo nervu

sympatetické liečenie pomocou zariekavania, amuletov a pod.

sympatetický citovo rovnako naladený

sympatia súcitenie, súlad, duchovná spriaznenosť, náklonnosť, obľuba

sympatický nerv ovládajúci činnosť útrobov

sympatický súcitiaci, majúci rovnakú náladu; príjemný, milý, vzbudzujúci náklonnosť

sympatikus, sympatik rebríčkovito usporiadaná samostatná časť nervového systému vystupujúca z miechy

sympatizovať súcítiť, mať rovnakú náklonnosť; prejavovať priateľskú city

sympatria výskyt dvoch alebo viacerých príbuzných druhov organizmov na rovnakom území

sympódium súosie

sympóziium odborná porada vedeckých pracovníkov; rozhovor, debata odborníkov o závažnej téme; medzinárodná vedecká porada; duchaplný verejný rozhovor, debata; rozhovor na filozofický námet

symptóm príznak, znak, úkaz

symptomatický príznačný; zameraný na príznaky choroby, nie na jej príčiny

symptomatika náuka o príznakoch chorôb, symptomatológia

syn- predpona s významom spolu

synagóga židovský chrám alebo modlitebňa; zhromaždenie Židov

synalgia súcitenie bolesti, jej vnímanie nielen z chorého, ale aj zo zdravého orgánu

synantropia výskyt živočíchov alebo rastlín v blízkosti človeka

synapsia spojenie medzi nervovými bunkami

synastria porovnávanie horoskopov v astrológii

syndesmológia náuka o väzivách a kostných spojeniach

syndesmóza spojenie kostí väzivom

syndik, syndikus splnomocnený zástupca alebo predstaviteľ

syndikalizmus smer odborového hnutia odmietajúci zaťahovanie politiky do práce odborov

syndikát obchodná organizácia; pred 2. svetovou vojnou v Španielsku a vo Francúzsku forma robotníckej odborovej organizácie; kedysi názov záujmovej organizácie niektorých zamestnaneckých skupín, napr. syndikát novinárov a pod.

syndróm súhrn príznakov určitej choroby; súčasný výskyt niekoľkých typických príznakov

synechia zrastenie dvoch častí tela, ich spojenie

synechotómia prerušenie zrastov, preťatie zrastov

synekdocha štylistická zámena časti za celok a naopak

synekia spolužitie dvoch druhov živočíchov v jednom príbytku

synekológia náuka o vzťahoch spoločností rastlín k prostrediu

synektika filozofická výmena názorov vedúca k rozvoju nových nápadov, k riešeniu

synendrion, synendrium poradné zhromaždenie, štátna rada, najvyšší súd; veľká židovská rada

synergetika náuka o javoch, pri ktorých nastávajú kvalitatívne zmeny za určitých podmienok v stave nerovnováhy; štúdium systémov, pre ktoré sú podstatné kooperatívne javy

synergetikum znečisťujúca látka spôsobujúca ďalšie znečistenie

synergia spolupráca, súčinnosť; súčinnosť svalov pri vykonávaní určitého pohybu

synergizmus vzájomná pomoc niekoľkých organizmov; zosilňovanie liečivého účinku kombináciou dvoch rovnako pôsobiacich liekov; učenie o súčinnosti človeka s Bohom

synestézia súčasné pôsobenie viacerých zmyslových dojmov; súznenie zmyslov

syngamia splynutie pohlavných rozmnožovacích buniek

syngenetický vzniknutý v rovnakom čase

syngenetika náuka o vývine rastlinných spoločenskíev
synchondróza chrupkové spojenie kostí
synchorológia náuka o rozšírení rastlinných spoločenskíev
synchro- prvá časť zložených slov s významom súčasný, časovo zladený
synchrociklotrón kruhový urýchľovač ťažkých nabitých častíc, fázotron
synchrón zariadenie zaisťujúce súčasnosť akcií, napr. ozubených kolies, zvuku vo filme a pod.
synchrónia súčasná existencia, súčasný priebeh javov
synchronizácia uvedenie do časového súladu, do spoločného rytmu; pri výrobe filmového alebo televízneho záznamu uvedenie obrazu a zvuku do časového súladu
synchronizátor prístroj alebo zariadenie na udržanie zhodného chodu dvoch strojov alebo súčastí toho istého stroja
synchronizmus súčasnosť; súlad v čase; zhoda pohybu dvoch kmitajúcich telies
synkarión jadro bunky vytvorené splynutím dvoch jadier
synkinéza mimovoľný pohyb, napríklad horných končatín pri chôdzi
synklinála ohyb horninových vrstiev alebo súboru hornín do korytovitého prehnutia
synkopa hlboké bezvedomie; náhla smrť; rytmický útvar vznikajúci presunutím prízvuku z ťažkej doby na ľahkú; vypustenie neprízvučnej samohlásky medzi dvomi spoluhláskami
synkopa rytmické prenesenie prízvuku z ťažkej na ľahkú dobu; rozpojenie nôt
synkratia spoluvláda, súvládie
synkretizmus, synkréza úsilie o spojenie rôznorodých prvkov myslenia, náboženských predstáv, umeleckých sústav a pod. do jednotného útvaru, elekticizmus
synkrýzia celkové zhodnotenie, posúdenie celku, kritické zhodnotenie
synoda cirkevný snem; zhromaždenie cirkevných zástupcov v evanjelickej cirkvi; do roku 1917 najvyšší orgán ruskej pravoslávnej cirkvi
synonymia jav, keď v jazyku rôzne slová majú rovnaký alebo podobný význam, synonymita
synonymum slovo rovnakého alebo veľmi podobného významu, súznač-

né slovo

synopsia, synopsis zhrnutie, súhrn, prehľad; stručný obsah deja hry alebo filmu; výťah z diela
synoptická mapa zachytáva výsledky meteorologických pozorovaní na danom území
synoptický prehľadný, prehľadne zostavený, zhrnutý
synostóza zrast susediacich kostí
synovia, synovium kĺbová výstelka, maz
synsémantický neplnovýznamový
syntagma vetná dvojica
syntaktický vetný, skladobný
syntax náuka o vetnej väzbe a vetnom význame slov, skladba v gramatickom zmysle; vo výpočtovej technike pravidlá pre tvorbu prípustných kombinácií symbolov
syntaxon názov kategórií rôznej hierarchickej úrovne používaných pri klasifikácii rastlinných spoločenskíev
syntetický zlučujúci, spájajúci, súhrnný; umelo chemicky vytvorený
syntetizovať zlučovať, vnútorne spájať; umelo vyrábať
syntéza spojenie, zjednotenie; zlučovacia chemická reakcia, vznik zložitých chemických zlúčenín z látok jednoduchých; tretí stupeň Hegelovho vývojového procesu, opak analýzy
synúria vylučovanie cudzích teliesok močom
syringa orgován
syringóm nádor potných žliaz
syrinx dychový hudobný nástroj zložený z píšťal, Panova flauta
systaltický sťahujúci, zmršťujúci (sa)
system jednotne upravený celok; usporiadaná sústava myšlienok a pod. premyslený, usporiadaný postup, organizácia, dej, vývoj, systém; spôsob usporiadania vecí, myšlienok a pod.
systematický sústavný, usporiadaný; zodpovedajúci nejakému systému; plánovitý, zámerný; neustály, stále sa opakujúci
systematika náuka o triedení rastlín a živočíchov, náuka o tvorbe systémov, usporiadaní a triedení vecí a pojmov
systemizácia, systematizácia roztriedenie; roztriedenie a obsadenie za-

mestnaneckých miest v podniku alebo úrade s určením náplne práce a platov; zaradenie niečoho alebo niekoho do systému; organizačný poriadok, usporiadanie

systemológia náuka o zložitých systémoch a ich vnútorných väzbách

systemológia sťah svalu srdcových komôr, opak diastoly; skrátenie dlhej slabiky v časomernom verši

syzygia spoločný názov pre astronomickú konjunkciu a opozíciu

syzygiológia poučka z náboženskej filozofie o jednote a integrácii osobnosti

syžet, sujet predmet umeleckého diela, typ námetu alebo obrazu, umelecký zámer; návrh; námet, dejová schéma, konkrétne naplnenie fabule

Š

šábess odpočinutie; židovský sviatok, siedmy deň v týždni (sobota), deň pokoja a bohoslužieb, sabat

šablóna vzor, vzornica, predloha; ustálený, zaužívaný spôsob života, tvorby a pod.; forma pre sieťový obraz na rozmnožovacích strojoch; pomôcka na kontrolu správnych tvarov výrobkov; pomôcka na obkresľovanie odevných strihov; pomôcka na kreslenie kriviek, krivítka

šablónovitý urobený podľa šablóny; napodobený, vzniknutý opakovaním už daného vzoru

šafiit člen islamskej právnickej školy

šafran rastlina rodu *Crocus* s fialovými, bielymi alebo žltými kvetmi, ktorej sušené blizny sa používajú ako korenie a potravinárske farbivo

šagrén useň z oslej, kozej alebo konskej kože so zrnitým ozdobným povrchom, chargin

šáhbanu šachova manželka

šáhinšáh titul bývalého iránskeho panovníka, kráľ kráľov

šach titul iránskeho (perzského) panovníka; hra s 32 bielymi a čiernymi figúrkami na šachovnici so 64 políčkami; upozornenie pri tejto hre, že kráľ protivníka je ohrozený

šachor drobnokvetá rastlina podobná tráve, rastúca na vlhkých pôdach; africká rastlina, z ktorej v Egypte vyrábali papyrus

šajn rakúska papierová mena po roku 1813

šajtan v hebrejčine diabol, čert

šakal psovité stepná a púštna šelma východného Stredomoria

šalamúnsky veľmi múdry, uvážlivý (podľa legendárneho múdreho kráľa Šalamúna)

šalanda predtým miestnosť pre služobníctvo v mlyne alebo v pivovare

šalmaj starodávny druh píšťaly, najmä pastierskej; organový register

šalotka druh drobnej cibule, šarlotka

šalupa jednot'ažňová pobrežná loď; veľký čln

šalvar dlhé, široké, spravidla hodvábne nohavice orientálnych žien, nes-
kôr aj mužov

šalvia aromatická liečivá rastlina; sušené listy zo šalvie lekárskej, z ktorých sa vyrábajú liečivá

šama indický spevavý vták podobný drozdovi

šaman mongolský kňaz, kúzelník; u mnohých ázijských národov kňaz a kúzelník v jednej osobe

šambriera dlhý bič cvičiteľa koní v manéži

šames sluha v synagóge, židovský kostolník

šampiňón jedlá biela huba, pestovaná často aj umelo, pečiarica

šampion preborník, vynikajúci športovec; víťaz šampionátu

šampionát majstrovstvá, spravidla národné; vrcholná športová súťaž

šampón jemný tekutý umývací prostriedok

šanca nádej, vyhliadka; príležitosť; hradby, valy, opevnenie

šanon kancelársky poriadok spisov

šansón pieseň zábavného alebo spoločensky závažného obsahu; chanson

šantán ľudová zábavná miestnosť s pesničkovým programom, s kabare-
tom

šantáž vydieranie

šantung hodvábna tkanina s uzlíkmi z vlákien priadky morušovej

šanžán hodvábna tkanina s meňavým farebným vzorom

šap odpadové hodvábne vlákno

šapitó cirkusová strešná plachta, cirkusový stan

šaráda druh slabikovej hádanky; hádanka, záhada

šaríja systém islamského práva, základné životné smernice pre vyznava-
čov islamu

šarivary stredoveká veselica s artistickými číslami; hromadné vystúpenie
artistov, spoločné vystúpenie všetkých účinkujúcich v cirkusovom
finále

šarkan rozprávkový drak

šarlach ľudový výraz pre skarlatínu

šarlát jasnočervená farba; červená drahocenná tkanina

šarlatán podvodník, falošný človek; podvodný, tzv. zázračný lekár

šarm pôvab, osobné kúzlo, príťažlivosť

šarpej pes čínskeho pôvodu s výrazným prebytkom kože, ktorá tvorí záhyby

šarpia menšia plachetnica; roztrhané plátno používané ako obvazy

šarža zastaralý výraz pre vojenskú hodnosť; malá divadelná úloha; vsádzka do vysokej alebo keramickej pece

šasi hnacia a nosná časť motorového vozidla (motor, prevodové ústrojenstvo, podvozok); chassis

šašlik, šašlyk kúsok mäsa opečený na ražni

šatľava väzenie

šaton sklenená napodobenina brúseného drahokamu so zrkadlovou spodnou plôškou; záchytná obruba šperku na zasadenie drahokamu

šči polievka zo zeleniny, kapusty a mäsa

ščot v ruskom prostredí guľôčkové počítadlo

šéf, šéf- nadriadený, hlavný, vrchný, vedúci

šejk náčelník beduínskeho kmeňa, staršina rodu, arabský vládca kniežatstva

šejker, shaker nádoba na miešanie nápojov

šek bankový príkaz alebo poukážka; poštová poukážka

šekel základná menová jednotka v Izraeli

šelak prirodzená živica, produkt látkovej výmeny samičiek ázijských červcov, používa sa napr. pri výrobe pečatného vosku

šelf časť morského pobrežia, ktorá leží nižšie ako more

šelma dravý cicavec loviaci živú korisť

šeltia plemeno pastierskych psov s dlhou srst'ou, menší druh kólie

šém meno a tabuľka s týmto menom, ktorým bol podľa povesti oživovaný Golem

šeol podsvetie v Starom zákone

šeps podkladový náter plátna pod maľbou

šerbet orientálny chladený nápoj z ovocia a cukru

šerif v Anglicku a v USA správny úradník so súdnou a policajnou právomocou

šerpa pruh ozdobnej tkaniny; vysokohorský sprievodca, nosič; poradca, tajomník, administrátor delegácie

šery, sherry sladké ťažké víno

šet severoafrická soľná bažina; krátky filmový reportážny alebo dokumentárny záber, šot

šetland, shetland druh kvalitnej ovčej vlny

ševiot stredne hrubá vlna z cheviotských škótskych ovci

ševron tkanina z mäkkej česanej priadze

šibolet heslo, poznávacie znamenie

šifon stredne hrubé až hrubšie bavlnené bielené plátno

šifra dohodnuté heslo, tajný znak; správa napísaná dohovorenými znakmi; podpisová značka; skratka mena

šiíta príslušník islamského prúdu uznávajúceho iba korán a neuznávajúceho sunnu

šik vkusný; vkus; ladný, vhodný, „šmrncovný“

šikana umelá brzdiaca zákruta; úmyselná zlovoľná prekážka, príkorie; ľstivé, zákerné jednanie; výkon práva smerujúci iba k poškodeniu druhého

šikanovať týrať, trápiť, robiť príkorie, klásť úmyselné prekážky

šikhara typ zakrivenej stupňovitej strechy stredovekého indického chrámu

šiling základná menová jednotka v Keni, predtým v Rakúsku

šilt štítok čiapky

šimpanz človeku najbližší ľudoop

šinoazéria dielo čínskeho pôvodu alebo napodobňujúce čínske predlohy

šintoizmus starojaponské náboženstvo uctievané prírodné sily a predmety, mŕtvych predkov a národných hrdinov

šíráz cenný iránsky vlnený koberec s vysokým pestrým lesklým vlasom; iránsky nepravý perzián

širm slnečník; dáždnik; tienidlo

šírvánšáh titul vládcov Šírvánu, stredovekého štátu v 8. - 16. storočí na území dnešného Azerbajdžánu

škála stupnica, usporiadanie

škandál pohoršujúca udalosť, verejné pohoršenie, verejná hanba

škandalizovať verejne hanobiť, zahanbovať, pohoršovať

škandinavistika odbor zaoberajúci sa jazykom, históriou a kultúrou škan-

dinávskych národov

škandinavizmus hnutie za kultúrne, politické a ekonomické zjednotenie škandinávskych krajín Dánska, Nórska a Švédska v 19. storočí

škapuliar druh amuletu; časť kňazského rúcha niektorých rádov v podobe širokého pruhu látky s otvorom pre hlavu, splývajúceho vpredu a vzadu cez hábit až ku kotníkom

škára prekrvená a inervovaná väzivová vrstva kože pod pokožkou, korium

škorpión druh článkonožca s jedovatým bodacím ústrojom na konci tela

škrupule prehnaná úzkostlivosť alebo svedomitosť; rozpaky, ohľady, pochybnosti

škultét šoltýs, zakladateľ dediny v stredovekom Uhorsku, vybavený určitými právomocami

škuner plachetnica s dvomi sťažňami

škuta široký riečny vlečný čln

šláger úspešná skladba v žánri zábavnej hudby; úspešný, dobre predajný výrobok; akýkoľvek úspešná záležitosť vyhovujúca momentálne-
mu vkusu

šlágwort kľúčové slovo, heslo, napr. v divadle koniec textu upozorňujúci, že pokračuje partner

šlajfka slangový výraz pre kravatu

šlik sediment v dolných tokoch riek a na pobreží mora, kde sa mieša sladká voda so slanou

šnorchel dýchacia trubica na potápanie

šodó v horúcom kúpeli ušľahané žĺtky v bielom víne, rôzne ochutené; riedky vanilkový puding

šofar židovský dychový nástroj z baranieho rohu používaný pri bohoslužbách

šofér vodič motorového vozidla

šogun, šógun starojaponský najvyšší vojenský veliteľ; neskôr cisárom poverený zemský vládca, vojenský diktátor vládnuci namiesto nominálneho cisára

šok rana, otras, úder; psychický otras, mimovoľná reakcia na prekvapujúce, neuveriteľné zistenie; môže byť vyvolaný aj umelo ako je-

den z druhov liečby

šoking pohoršujúci, urážlivý, spoločensky neprijateľný, šokujúci
šolet, šoulet židovské jedlo, husacina pečená s vareným hrachom, krúpami, prípadne s ryžou a so šalátom

šoltýs v stredovekom Uhorsku zakladateľ dediny s niektorými privilégiami a s určitou súdnou a správnu právomocou, škultét

šomáň prerušenie výroby, zastavenie práce; ušlý zisk, nezamestnanosť; prerušenie plavby pre prekážky na vodnej ceste

šortky krátke nohavice, hot pants

šot filmový záber, krátka spravodajská snímka; severoafrická soľná bažina, šét

šotolina drobný štrk

šovinizmus neznášanlivá, výbojná forma nacionalizmu

špagety dlhé tenké cestoviny

špachtľa stierka, pomôcka murárov, maliarov a sochárov

špalier zástup ľudí v dvoch radoch lemujúci cestu

španiel menšie plemeno poľovného psa

špargľa rastlina z čeľade ľaliovitých, chutná zelenina

špecialista odborník, odborný znalec

špecialita zvláštnosť, výnimočnosť; odbor činnosti, predmet záujmu; nevšedný, neobvyklý druh tovaru, najmä potravinárskeho

špecializácia obmedzenie činnosti na jeden odbor; forma deľby práce; postup od všeobecného ku zvláštnemu

špeciálna mapa vojenská mapa v mierke 1:75 000

špecifický zvláštny, výlučný, osobitý, obmedzený na určitú vec alebo jav

špecifikácia výpočet jednotlivých kusov alebo častí; bližšie určenie, triedenie, členenie; osobitý znak

špecifikum zvláštnosť, osobitosť, osobitý znak, jedinečná vlastnosť

špecifita, špecifičnosť zvláštnosť, vlastnosť obmedzená na jedinú vec alebo jav; výlučnosť

špedícia zasielateľstvo

špeditérstvo činnosť spočívajúca v obstarávaní prepravy zásielok vlastným menom na cudzí účet, zasielateľstvo

špekulácia uvažovanie, myslenie, rozumová úvaha; druh vypočítavosti, založenej na púhom odhade; premyslené jednanie na dosiahnutie nejakého úspechu, napr. osobného alebo obchodného

špekulatívny hlbavý, premýšľavý, rozumovo uvažujúci; opierajúci sa o premyslenú úvahu; vypočítavý, riskantný

špenát rastlina rodu *Spinacia*, pestovaná ako zelenina

špic plemeno psov s bohatou srst'ou

špicel' donášač

špión vyzvedač, pátrač

špionáž vyzvedačstvo

špirála krivka v podobe závitú; závitnica, skrutkovnica

špiritizmus duchárstvo; viera v duchov, duše mŕtvych a možnosť komunikovať s nimi

špiritus lieh

špitál pôvodne vojenská, neskôr všeobecná nemocnica

špíz grilovacia ihla; kúsky mäsa grilované na ihle, ražniči

šprint beh na krátke vzdialenosti (do 400 metrov); beh s najväčším vypätím síl

šprota, šprot drobná morská ryбка podobná sled'om

špurt zrýchlenie tempa na konci bežeckého alebo cyklistického závodu; rýchly záver závodu, finiš

šrafa krátka čiarka na označenie spádnic na mape; krátka čiara, pomocou ktorej sa tieňuje (šrafuje) kresba

šramel viedenský ľudový súbor s niekoľkými hráčmi

šrapnel delostrelecký granát

šrégom slangový výraz pre šikmo, naprieč

šrot hrubé mleté jadrové krmivo; kovový odpad

štáb orgán veliteľ'a vyššej vojenskej jednotky; poradný alebo pracovný orgán vedúceho pracovníka

štadión športové ihrisko so závodnou dráhou, spravidla trávnatou viacúčelovou plochou a stupňovitým hľadiskom; antická dĺžková miera, 147 až 192 metrov

štádium stupeň vývoja, časový úsek; obdobie

štafáž vedľajšia časť; skupina prizerajúcich sa osôb; doprovod; výzdoba,

výprava

štafeta rýchly posol; rozostavný beh v ľahkej atletike, kde pretekári pretekajú jeden po druhom na vymedzenom úseku; beh alebo jazda podobná rozostavnému behu so slávnostným posolstvom a pod.;

štafírovať vyzbrojovať, vypracovať, vychystávať; zdobiť, najmä lemovkou; obšívaať, všívať podšívku

štafle dvojité rebrík

štandard obvyklá, bežná úroveň, norma, merítko, kritérium, všeobecne uznávaný vzor

štandarda nevel'ká, spravidla štvorcová vlajka, koruhva, prapor; doska alebo pruh látky s nápisom neseným v sprievode

štandardizácia jednotná úprava, normovanie, egalizácia

štandardný jednotný, pevný, ustálený; vyrobený podľa jednotného vzoru, normy

štart začiatok, východiskový bod; okamih a miesto zahájenia závodu alebo športového stretnutia; vzlet lietadla; spustenie motora

štartér osoba dávajúca povel ku štartu; spúšťač; zapal'ovač elektrických žiariviek

štatarium stanné právo, obmedzenie niektorých občianskych práv

štatista vedľajšia postava drámy alebo filmu; člen komparzu; púhy nezúčastnený divák alebo pozorovateľ

štatistika náuka o číselnom zisťovaní výskytu určitých javov na základe počtu pravdepodobnosti; číselné skúmanie spoločenských, ekonomických a iných javov alebo dejov

štatovať, aj statovať vystupovať v divadle alebo vo filme ako štatista; niečoho sa pasívne zúčastniť ako púhy divák alebo pozorovateľ

štatút stanovy, pravidlá organizácie, firmy a pod.

štatutárny stanovený zákonom alebo štatútom

štipendium verejná finančná študijná podpora

štof vlnená tkanina

štok chmeľový ker; veľká pivovarnická nádoba; slangovo: poschodie

štokerla malá stolička bez operadla

štola časť liturgického rúcha katolíckych kňazov pri bohoslužbách; odmena za cirkevný úkon, napr. krst; dlhý pruh látky alebo kožušiny

používaný ako ozdobný prehoz cez ramená; druh závinu

štolba správca koniarne

štôla razená chodba

štras, strass olovnaté sklo na napodobeniny drahokamov, takáto napodobenina šperku

štruk, štruks vlnená pevná tkanina s kordovou väzbou na pánske športové alebo jazdecké nohavice

štruktúra stavba, vnútorné usporiadanie látky; vnútorný poriadok, podstatá, sústava; v chémii usporiadanie jadier atómov v molekule; usporiadanie častíc v hornine

štrukturalizmus systémový, sústavný prístup; skladobné hľadisko; jazykovedná a literárnovedná metóda; moderný architektonický smer

štrukturovaný členený, usporiadaný, hierarchizovaný

študent poslucháč vysokej školy, žiak strednej školy

štúdia prípravné práce k väčšiemu umeleckému alebo vedeckému dielu; rozvrh diela; kratšia odborná práca

štúdio pracovňa; umelecká dielňa; sieň na filmové, televízne alebo rozhlasové nakrúcanie; pokusná, experimentálna scéna

štúdium učenie sa na vyššej alebo na vysokej škole; sústavná vedecká alebo odborná teoretická činnosť; vzdelávanie sa, získavanie vedomostí

štuka jemná omietka, najmä stropov zo sadry, vápna, jemného piesku a pojiva, ozdobná omietka; balík zvinutej látky; určité množstvo priadze

štukatúra plastická výzdoba stien a stropov, štuka

štukolustro leštená vnútorná omietka s prísadou mramorovanej múčky, imitácia mramoru, lesklá štuka

štulpňa pančucha bez chodidla; hrot v kopačkách

štumpa polotovar plsteneho klobúka

šturm útok; poplach

štýl sloh, vonkajší charakter umeleckého diela; spôsob umeleckého zobrazenia

štylistika náuka o slohu lietarárneho diela

štylizácia úprava slovného prejavu; úprava hudobnej skladby, aby bola

v súlade so zámerom; zdôrazňovanie určitých všeobecných vonkajších znakov umeleckého diela; neprirodzené, prispôbené, vyu-melkované chovanie

šúdar príslušník najnižšieho zo 4 stavov staroindickej kastovej spoločnosti, tzv. nedotknuteľný

šunt odporová časť meracieho alebo regulačného elektrického systému, bočník; nekvalitný tovar, brak, šmejd; ničomník, darmošľap

šuplera posuvné meradlo

šváb hmyz s mäkkými krovkami

švabach lomená nemecká latinka, fraktúra

švadrona menší jazdecký oddiel vedený rotmajstrom

švenk pohyb kamery z jedného bodu na druhý

švenkovať uhýbať, zatačať; pohybovať kamerou

švindel' podfuk, podvod

T

T značka pre jednotku tesla; značka pre termodynamickú teplotu v kelvinoch; značka pre trícium

t značka pre tonu; značka pre čas

Ta značka pre tantal

tab vystupujúca časť kartotékového lístka

tabak rastlina s veľkými listami, ktoré obsahujú nikotín a upravujú sa na rôzne fajčiarske výrobky; sušené listy tabaku

tabakóza ochorenie spôsobené zaprášením pľúc tabakovým prachom

tabard, tabart stredoveký zriasnený plášť univerzitných majstrov a baka-lárov, bez rukávov, často lemovaný kožušinou, na bokoch otvorený

tabarin nočný podnik so zábavným programom

tabasko, tabasco pálivé tekuté korenie z čili papričiek, liehu, octa, čer-vej papriky a soli

tabela tabuľka, obrazec; nástenný zoznam

tabelátor stroj na spracovanie derných štítkov

tabernákulum časť oltára v katolíckych kostoloch, v ktorej je uložená monstrancia, svätostánok, sanktuárium; baldachýnový prístrešok, vežovitá strieška nad oltárom, soškou, náhrobkom a pod.

tabes dorsalis ochorenie miechy nasledujúce po infekcii neliečeného syfilisu, vysychanie miechy

tabes hnieť; rozklad; vysychanie miechy pri syfilise

table d'hôte jednotné jedlo v reštauráciach za jednotnú cenu

tablet snímacia tabuľa v podobe dosky, vybavená kurzorom, perom s hrotmi alebo optickým krížom; grafpad

tablo, tabló skupinový obraz z jednotlivých fotografií; nástenka

tabloid obrázkový časopis malého formátu

tabon austrálsky vták s veľmi silnými nohami

tabríz nízky viazaný perzský koberec s kvetinovým vzorom

tabu nedotknuteľný, posvätný; posvätná, nedotknuteľná vec; vec, ktorej sa treba vyhnúť aj v reči; čo je zakázané

tabuizácia vylučovanie, odstraňovanie slov alebo tém

tabula rasa uhladená, vymazaná, nepopísaná doska; nepopísaný list; bezskúsenostný stav po narodení, prvotný stav mysle bez dojmov a predstáv

tabulácia tlačový výstup zostavený prevažne z tabuliek

tabulátor, tabelátor zariadenie na mechanické posunovanie valca písacieho stroja; zariadenie u písacích strojov alebo počítačov umožňujúce radenie údajov do zoznamov alebo tabuliek; klávesa ovládajúca toto zariadenie

tabulatúra zápis nástrojovej hudby, podobný partitúre

tabun jedovatý bojový plyn

taburet nízke čalúnené kreslo bez operadla

taburetká nízka čalúnená sedačka bez operadla

tacet v hudbe: dlhšia odmlka hlasu alebo nástroja

taek, talk zásaditý kremičitan horečnatý, nerast

taekwon-do kórejské bojové umenie

tael stará čínska minca a váhová jednotka

taenia pásomnica

tafefóbia chorobný strach pred pochovaním zaživa

taffia liehovina vyrobená zo šťavy cukrovej trstiny

taflovanie obkladanie stien a stropov drevenými doskami

tafonómia náuka o skamenelinách, súčasť paleontológie

tafrinóza ochorenie sliviek spôsobené hubou Taphrina pruni

tafrogeňa proces vzniku a formovania priekop a riftov v zemskej kôre

taft lesklá tkanina z prírodného alebo umelého hodvábu s plátňovou väz-bou

tagilit vodnatý a zásaditý fosforečnan meďnatý

tahara v islame čistota získaná rituálnym umytím pred modlitbou

tachistoskop prístroj merajúci rýchlosť postrehu na základe rýchleho striedania obrázkov a lístkov s písmenami

tacho-, tachy-, tacheo-, tachisto-, tachysto- prvá časť zložených slov s významom rýchlosť, rýchly

tachograf zariadenie zaznamenávajúce rýchlosť vozidla, jeho zastavenie, odstavenie a pod. na papierový kotúč

tachometer rýchlomer, otáčkomer
tachyfágia rýchle hltanie, hltavosť
tachyfémia rýchle hovorenie až k nezrozumiteľnosti, tachylália
tachygrafia písanie skráteným spôsobom, tesnopis, rýchlopis, brachygrafia
tachykardia zrýchlená srdcová činnosť nad 90 tepov za minútu, opak brachykardie
tachylália rýchle hovorenie až k nezrozumiteľnosti
tachymeter prístroj na meranie uhlov a vzdialeností v teréne
tachyóny hypotetické častice, ktoré sa pohybujú len nadsvetelnou rýchlosťou
tachypnoe zrýchlený dych
tai-chi čínska liečebná gymnastika
taille postava, línia tela; časť tela medzi hrud'ou a bokmi, pás
taille royale priama ročná daň na vydržiavanie vojska francúzskeho kráľa
tailleur po francúzsky krajčír
tailor po anglicky krajčír
tajfún východoázijská veterná smršť, vyvinutý tropický cyklón
tajga boreálny súvislý pás ihličnatých lesov v severnej časti Sibíri
taka základná menová jednotka v Bangladéši
takeláž súhrnné označenie pre celkové oplachtenie lode
takeover zakúpenie, prevzatie jedného podniku druhým
taklid absolútne dodržiavanie pokynov teológov a právnikov bez samostatného uvažovania o otázkach viery, práva a morálky
takt rytmický celok; časová miera hudobnej melódie a jej zobrazenie v notách dvomi zvislými čiarami v osnove; úsek vety s jedným hlavným prízvukom a oddelený výdychovou pauzou; ohľaduplnosť, šetrnosť, jemnosť vo vystupovaní
taktika správne a možnostiam zodpovedajúce jednanie; metóda vedenia boja menšieho rozsahu; zámerný postup pri nejakom počínaní, plánované adekvátne konanie
taktilný hmatový, dotykový
taktizovať konať neúprimne; uhýbať s odpoveďou alebo s rozhodnutím; vypočítavo sa prispôsobovať okolnostiam; manévrovať

taktný ohľaduplný, vkusný, jemný, šetrný
takyr rozsiahla hlinitá oblasť v Strednej Ázii, v lete s vysychajúcimi jazerami, v ktorých sa hromadia soli
tala samojský dolár, menová jednotka Západnej Samoy
thalamus, thalamus časť medzimozgu, podkôrové centrum
talár dlhý splývavý vrchný odev niektorých verejných funkcionárov, napríklad sudcov, vysokoškolských učiteľov a pod.
talaso- prvá časť zložených slov s významom more, morský
talasofóbia chorobný strach pred morom
talasogenéza vznik morských priekop a preliačin spôsobený poklesom zemskej kôry
talasogénny morského pôvodu, morský
talasografia náuka o mori
talasokracia obdobie, keď väčšinu zemskeho povrchu pokrývalo more
talasoterapia liečba kúpaním v mori
talavoty predhistorické stavby na Baleárskych ostrovoch
talent starogrécka váhová jednotka (150 kg) alebo jednotka množstva peňazí; nadanie, schopnosť; nadaný človek
talion odplata; v práve odvetá zodpovedajúca miere pôvodného činu
tárium prvok zo skupiny vzácnych kovov, značka Tl
talizman predmet údajne schopný ochrániť nositeľa pred nešťastím a prinášať mu šťastie, amulet, maskot
talk show program, ktorého súčasťou alebo hlavnou náplňou je rozhovor s významnými hosťami
talkie-walkie, tolki-volki ručné vysielacky
talkóza zaprášenie pľúc mastencom (talkom)
tallowwood veľmi tvrdé a ťažké drevo svetlohnedej farby z tropického stromu Eucalyptus microcorys, používané na výrobu nábytku
talmi pozlátený tombak, nepravé zlato
talmud starožidovský náboženský súbor výkladov ku Starému zákonu; súbor židovskej náboženskej tradície
talmud-tóra škola pre židovských chlapcov orientovaná na výučbu talmudu a tóry
talón dobropis; kupón cenných papierov; držadlo sláčika; mať v talóne

= mať v zálohe, pre každý prípad

tamandua americký primitívny cicavec živiaci sa mravcami a iným hmyzom

tamarak ťažké a veľmi trvanlivé drevo amerických smrekovcov

tamariškus ozdobný stredomorský ker s ružovými kvetmi

tambor vojenský bubeník, spravidla u vyššej jednotky; v rakúsko-uhorskej armáde titul kapelníka vojenskej hudby; kotúč papiera na papierenskom stroji

tambour, tambur plochá časť drieku stĺpa, tzv. bubon; kruhovitá murovaná časť kupoly s oknami; ozubený valec mykacieho stroja; železný valec na navíjanie papiera v papierňach; arabský strunový lutnový nástroj

tambura srbský ľudový brnkací nástroj

tamburína španielsky a taliansky ľudový bicí neladený nástroj podobný bubienku, na okraji s hrkáčkami a zvončekmi, baskický bubienok

tamburína tanierový bubienok s roľničkami na doprevádzanie tanca

tampiko vlákno z agáve, agávové konope

tampón valček alebo iný tvar z vaty alebo gázy na ošetrovanie rany alebo na vkladanie do vagíny pri menštruácii; kožený balíček používaný na nanášanie farieb na dosku

tamponáda upchatie rany gázou, aby sa zastavilo krvácanie

tampónovanie zapchávanie rany tampónom

tampónovať robiť tampónovanie

tamtam bubon afrických domorodcov používaný pri kultových obradoch a na dorozumievanie na diaľku; čínsky kovový hudobný bicí nástroj bez určitej tónovej výšky

tana druh cicavca, ktorý sa živí hmyzom

tanato-, thanato- prvá časť zložených slov s významom smrť

tanatofóbia nadmerný strach zo smrti

tanatológia náuka o smrti a okolnostiach okolo nej

tanatománia chorobná túžba po smrti

tanatóza schopnosť niektorých chrobákov predstierať smrť a chrániť sa tak pred nebezpečenstvom

tandem sedadlo za vodičom motocykla; bicykel pre dve osoby; dvojica

vedúcich hráčov, napr. vo futbale, hokeji a pod.

tanezrouft kamenistá púšť s výrazne zníženou vlhkosťou vzduchu

tangá, tangáče dámske nohavičky, ktorých zadná časť je nahradená tenkým pásikom látky, šnúrkou

tangara pestrofarebný americký tropický vták

tangel humus bohatý na zvyšky rastlín

tangenciál v geometrii dotykový bod

tangenciálna doprava obvodová, neprechádzajúca stredom mesta alebo aglomerácie

tangenciálny nachádzajúci sa v smere dotyčnice; dotyčnicový

tangens jedna zo šiestich goniometrických funkcií daná pomerom priľahlej a protiľahlej odvesny, značka tg

tangenta priamková dotyčnica

tangentoida krivka znázorňujúca priebeh funkcie tangens, tangentová krivka

tangerínka malá mandarínka s malými semenkami

tango temperamentný spoločenský tanec pôvodom z Latinskej Ameriky

tangovať týkať sa, dotýkať sa

tangram štvorec rozdelený na sedem častí, z ktorých sa dajú zostavovať rôzne obrazce, figúry a obrysy predmetov

tanín ester odvodený od glukózy, organická zlúčenina obsiahnutá napr. v čajových lístkoch; dôležitá súčasť trieslovín

tanistra vojenský batoh, torna, torba

tank obrnené pásové terénne bojové vozidlo; nádoba na dopravu alebo úschovu kvapalín

tanka japonská básnická forma s piatimi veršami; indická jednotka hmotnosti

tanker loď upravená na dopravu tekutých látok a plynov; nádržová loď

tantacizmus neľúbozvučné hromadenie rovnakých hlások, najmä na začiatku niekoľkých slov vo vete

tantal tvrdý ťažný kov odolný voči kyselinám, značka Ta

Tantalove muky veľké, dlhodobé nadmerné telesné a duševné utrpenie, podľa báje o útrapách kráľa Tantara

tantiéma finančná odmena členov predstavenstva obchodnej spoločnosti

vyplácaná z čistého zisku; honoráre spevákov, hercov, spisovateľov a iných výkonných umelcov za opakovanú prezentáciu ich diel napr. v rozhlase, televízii, vydávanej literatúre a pod.

tantra symbolické indické náboženské spisy tantrizmu

tantrizmus staroindické učenie o vyslobodení z pozemského bytia, náboženský útvar stavajúci do popredia náboženský erotizmus, zdôrazňujúci ženský princíp

tanzanit zásaditý kremičitan hliníka a vápnika

tao cesta; morálne konanie človeka ako cesta kozmického poriadku

taoizmus staročínsky náboženský a filozofický smer založený Lao-c' em v 6. storočí pred n.l. ponúkajúci paradoxnými výpoveďami dosiahnutie múdrosti cestou prehodnotenia a relativizácie zdanlivých rozporov

tapa primitívna papierovina získavaná v tichomorských krajinách z kôry stromov

tapanhuna brazílsky miešanec černochova a Indiánov

tapeta papierové, textilné alebo plastické obloženie stien

tapetum vnútorné jednovrstvové výstelné pletivo, výstelka

taping spevňovanie pomocou lepiacich pások, napr. kĺbov pri športe

tapioka druh škrobu z hl'úz tropického manioku, maniokový škrob, maniok

tapír tropický nepárnokopytník s horným pyskom pretiahnutým do krátkeho chobota

tapiséria nástenný koberec; tkané čalúnenie

tára rozdiel medzi hrubou a čistou hmotnosťou tovaru, hmotnosť obalu

taran čelný útok, útok priamym nárazom

tarantela veľmi rýchly tanec pôvodom z južného Talianska; druh rýchlej virtuóznej skladby pre klavír a husle

tarantula druh pavúka z rodu Lycosa, vyskytujúci sa v stredomorskej oblasti; vtáčkar

taras násyp, val, hrádza, oporný múr, klada

tarasnica stredoveká zbraň

tarbagan hlodavec so vzácnou kožušinou; kožušina z tohto hlodavca

tardamente v hudbe: zvolna

tardando v hudbe: zdĺhavé, zdĺhavo

tardo v hudbe: voľný, pomalý, zdĺhavý

targúm samaritánsky alebo židovský preklad biblie do aramejčiny

tarhoňa prílohová cestovina v podobe drobných guľôčok

tarifa sadzobník, cenník, taxa

tárogató cigánsko-maďarský drevený dychový nástroj, zvukom podobný saxofonu

taroky druh kariet so 78 listami, vyhradenými vešteniu budúcnosti a meditáciám

tartan škótska kockovaná - károvaná - látka, druh vzoru a farebnej kombinácie na vlnenej škótskej látke; pevná a pružná umelá hmota používaná ako krytina športových závodných dráh a hracích plôch

tartar podsvetie, záhrobie, príbytok duší

Tartaros v starogréckej mytológii podsvetie

tartrát soľ kyseliny vínnej; vínan

tarzalgia bolestivá plochosť chodidiel

tarzo-, tarz- prvá časť zložených slov s významom priehlavok, priehlavkový, zapriehlavkový; očné viečko

tarzus článkované chodidlo niektorých druhov hmyzu; časť kostry zadnej končatiny suchozemských stavovcov; väzivová polmesiačikovitá doštička tvoriaca tuhý základ očného viečka

tastatúra klávesnica, klaviatúra

tašizmus smer v maliarstve a grafike 50. rokov 20. storočia zameraný na automatické kladenie farieb v podobe škvŕn

tata hrubé podlahové rohože v japonských obytných miestnostiach

tatami žinenka používaná pri džude; zápasište s touto žinenkou

tau v gréckej abecede znak pre hlásku t

tauón elementárna častica patriaca medzi leptóny, člen tretej generácie fundamentálnych častíc

tauromachia býčie zápasy

Taurus vo zverokruhu: Býk

tausagy trvalá rastlina stredného pásma podobná púpave, s koreňmi obsahujúcimi prírodný kaučuk

taušírovanie dvojfarebná plošná technika vykladania kovu kovom inej

farby, tausovanie, tausia

tauto- prvá časť zložených slov s významom rovnaký, zhodný, zhodnosť

tautogram veršový útvar, v ktorom všetky verše začínajú rovnakým písmom, tautacizmus

tautológia nahromadenie viacerých slov rovnakého významu; v matematike pravdivý výraz; definícia kruhom, dôkaz dokazovaným

tautomer fyzikálne aj chemicky odlišná forma rovnakej zlúčeniny

tautoméria zvláštny prípad izomérie; látky rovnakého chemického zloženia reagujú za rôznych podmienok v zmysle rôznych štruktúrnych vzorcov

tautonymum rôzne slová rovnakého jazyka s rovnakým významom patriace k rôznym jazykovým oblastiam

taverna juhoeurópska krčmička, vinárnička, hostinec

tavol'a ozdobný ker s malými bielymi kvetmi

tavolín trváca rastlina

tavol'ník ozdobný ker s malými bielymi alebo červenými kvetmi v súkvetí

taxa pevný poplatok alebo cena, dávka, sadzba

taxácia odhad, ohodnotenie, stanovenie dane, sadzby, ceny

taxameter prístroj zaznamenávajúci počet najazdených kilometrov a príslušný poplatok

taxatívny menovitý, uvedený výpočtom; určitý, podrobne uvedený; úplný, vyčerpávajúci

taxflácia rast daňovej sadzby spôsobený rastom nominálnych príjmov

tax-free nepodliehajúci dani, oslobodený od dane

taxia pohyb voľne žijúcich organizmov, najmä prvokov, v dôsledku vonkajších podnetov; v medicíne dopravenie na správne miesto

taxidermia preparovanie živočíchov

taxík nájomné osobné alebo nákladné motorové vozidlo

taxón názov súboru jedincov odlišujúcich sa určitými znakmi a vlastnosťami od všetkých ostatných taxónov

taxonómia odbor biológie, ktorý sa zaoberá klasifikáciou organizmov – živočíchov, rastlín aj človeka

taxovať hodnotiť, oceňovať

Tb značka pre terbium

tbc skratka slova tuberculosis, tuberkulóza

Te značka pre telúr

té, thé čaj, bylinkový čaj

teatralita, teatrálnosť divadelnosť; predstieranie navonok; strojenosť; „hranie divadielka“

teatrálny divadelný; strojený, predstieraný

tebain kryštalická biela látka používaná ako liek, derivát morfinu

tečovať dotknúť sa pri hre lopty alebo puku, v tenise alebo volejbale dotknúť sa siete

tedeum, Te Deum latinský liturgický hymnus, ďakovný chválospev; pôvodne starokresťanský hymnus te deum laudamus = teba, Bože, chválime; používa sa pri radostných cirkevných príležitostiach

teenager –násťročný, mládež vo veku 13 – 19 rokov

tefila židovská modlitebná kniha; židovská modlitba

teflex plastická hmota používaná na izoláciu

teflón obchodný názov termoplastu polytetrafluóretylénu

tefroit kremičitan manganatý, nerast

tegelén najstaršie teplé obdobie pleistocénu v severozápadnej Európe, tegelenský interglaciál

téglik laboratórna nádobka na tavenie kovov alebo práškovanie

tegment príklop, prikrývka; vrchná vrstva chrbtových doštičiek štítko-
nožcov

technécium rádioaktívny prvok s dlhým poločasom rozpadu

technika súbor činností, pracovných spôsobov a výrobných prostriedkov určených na stále dokonalejšie využívanie prírodných síl a zdrojov; ľudská činnosť smerujúca k výrobe hmotných statkov; spôsob činnosti; pracovná metóda, odborná znalosť postupu pri určitej činnosti; praktická zručnosť

techno- prvá časť zložených slov s významom technika, technický

technokracia zvýšená až maximálna účasť technickej a vedeckej inteligencie, technikov a manažérov na riadení spoločnosti a štátu

technokratizmus teória spoločnosti zdôrazňujúca úlohu výroby a techniky

technológia náuka a praktická metóda spracovania hmoty alebo polotova-

ru vo výrobnom procese; výrobný postup

technologizmus smer nadradzujúci úlohu výroby a techniky vo vývoji spoločnosti nad všetko ostatné

teín alkaloid obsiahnutý v listoch čajovníka, kávovníka a niektorých iných tropických rastlín

teint pleť; farba pleti v obličaji

teizmus učenie pripúšťajúce reálnu existenciu boha na zemi a jeho pôsobenie

-téka druhá časť zložených slov s významom zbierka; schránka

tektit prírodné sklo vytvorené pravdepodobne pretavením terestrických hornín po dopade meteoritu, alebo hmota vyvrhnutá z Mesiaca po dopade obrovského meteoritu

tektogenéza pohyby a procesy, ktorými vznikajú tektonické štruktúry zemskej kôry

tektológia náuka o štruktúre živých organizmov, štrukturálna morfológia

tektonický súvisiaci s premiestňovaním časti zemskej kôry, s tektonikou

tektonik odborník v tektonike

tektonika náuka o stavbe a pohyboch zemskej kôry; náuka o vnútornej výstavbe umeleckého diela; umelecké vyjadrenie stavebných konštrukcií a náuka o tom

tektonity horniny vytvorené pohybmi jednotlivých súčastí

tektonizmus teória vysvetľujúca geologické pochody predovšetkým pohybmi zemskej kôry

tektonosféra horná vrstva zemskej kôry, v ktorej dochádza k tektonickým pohybom

tela tkanivo, väzivo; riedka bavlnená tkanina

telalgia bolesť prsnej bradavky

telamon podpera, spravidla v priečelí budovy v podobe obrej mužskej postavy, atlant

tele- prvá časť zložených slov s významom ďaleko, na diaľku, diaľkový; televízny

teleangiektázia trvalé rozšírenie kapilár viditeľných na koži v podobe červených nitiek

telex fax, prístroj na odosielanie a prijímanie textových dokumentov

alebo kresieb elektronickou cestou telefónnymi linkami

telegnózia schopnosť poznávať predmety a udalosti na diaľku

telegrafia diaľkový prenos informácií rádiovým alebo po vedení s trvalým grafickým výstupom na prijímacej strane

telegram písomná správa, oznámenie poslané telegrafickou cestou

telekinéza schopnosť vyvolávať pohyby predmetov psychickým pôsobením a bez dotyku ktoroukoľvek časťou tela

telekomunikácie súhrn všetkých diaľkových spojových prostriedkov; oznamovacia technika

telemark obrat, otočka, napr. v tanci; zmena smeru jazdy na lyžiach; došková pozícia v skokoch na lyžiach

telemarketing predaj cez telefón

telemechanika riadenie činnosti strojov alebo zariadení na diaľku; zariadenie na tento účel

telemeter diaľkomer

telemorfa vývoj húb, v ktorom sa tvorí zygota

telemorfia pôsobenie chemotropických látok na konkrétny organizmus na diaľku

telencefalon najvyšší oddiel centrálnej nervovej sústavy, veľký mozog

teleobjektív optické zariadenie na fotografovanie vzdialených predmetov

teleológia teória o účelnosti všetkého diania a vývoja, o tom, že celové dianie prebieha podľa vopred daného plánu k určenému cieľu

teleonómia cieľové zameranie systémov v živej prírode

telepatia prenášanie myšlienok; jasnovidectvo

teleprint diaľnopis

teleran navigačný systém na pristávanie lietadiel pri zlej viditeľnosti

telerecording záznam televízneho obrazu na film

teleshopping druh televíznej reklamy, predaj prostredníctvom televíznej obrazovky

teleskop veľký astronomický ďalekohľad

telestézia v parapsychológii vnímanie bez účasti známych zmyslových orgánov, pri ktorom sa spájajú informácie so špecifickým objektom s pohybovou reakciou na ne, napr. prútkarstvo

televízia prenos obrazu a zvuku na diaľku pomocou elektromagnetických

vln a ich zobrazenie na obrazovke televízora
televízor prístroj na zobrazovanie diaľkovo prenášaných obrazov – televízneho vysielania
telex medzinárodné označenie diaľnopisu
telmaplanktón planktón v menších stojatých vodách
telofáza štvrtá fáza nepriameho delenia bunkového jadra, pri ktorej sa tvoria dcérske jadrá a delí sa cytoplazma
telotaxia priamočiare zameranie pohybu organizmu smerom na cieľ alebo stimulačný zdroj
telquel doložka o vzdaní sa námietky pre prípadnú chybu tovaru
telúr chemický prvok, striebrobiela krehká látka polokovového charakteru; značka Te
telúran soľ kyseliny telúrovej; telurát
telurický vzťahujúci sa na Zem
telurid nerast s vysokým obsahom telúru; zlúčenina telúru s kovmi
telúrovodík bezfarebný páchnuci plyn
telygénia produkcia potomkov prevažne samičieho pohlavia
telzon posledný článok zadočku členovcov
téma predmet činnosti alebo úvahy; námet, hlavná myšlienka; v jazykovede východisko výpovede; kmeňotvorná prípona, príznak
tematika okruh otázok alebo problémov, ktorými sa zaoberá niekoho úvaha, umelecké alebo vedecké dielo a pod.; súhrn tém
témbr, timbre odtieň, sfarbenie, farba
tempe indonézske jedlo, skvasené varené sójové bôby
tempel kostol alebo bohoslužobné zhromaždište nekresťanských cirkví, posvätné miesto, chrám; synagóga
tempera krycia rýchloschnúca farba rozpustná vo vode alebo oleji; obraz maľovaný touto technikou
temperament povaha, letora, súbor dynamických osobnostných vlastností; živá, prudšia povaha; citová a rozumová zložka povahy
temperamentný čulý, živý, prudký, vzrušivý
temperátna zóna oblasť mierneho pásma severnej pologule
temperatúra stupeň tepla, teplota; typ ladenia hudobného nástroja spočívajúci v rozdelení oktávy na dvanásť rovnakých poltónov

temperované ladenie klavíra rovnomerné tak, aby oktáva mala dvanásť rovnakých poltónov
temperovanie zahrievanie a udržiavanie teploty na stanovenej hodnote; úprava intervalov v rámci oktávy, temperované ladenie
temperovaný zahrievaný, s udržiavanou teplotou; mierny, umiernený
templár príslušník prvého duchovného stredovekého rytierskeho rádu na ochranu pútnikov vo Svätej zemi; rád založený po 1. krížovej výprave do Jeruzalema roku 1119, oficiálny názov Chudobní rytieri Kristovi od chrámu Šalamúnovho
tempo rýchlosť pohybu alebo deja; pohyb meraný časom
temporale v katolicizme vianočný a veľkonočný okruh s ich prípravnými dobami
temporálne svetské práva a príjmy spojené s duchovnou funkciou katolíckych duchovných
temporálne variácie zmena vzhľadu niektorých zvierat v priebehu roka
temporálny časový, týkajúci sa času; udávajúci čas alebo udávaný časom; svetský (z hľadiska katolíckej cirkvi); týkajúci sa spánku na hlave; v cirkevnom práve svetský
temporárny dočasný, netrvalý, prechodný
temulencia mdloby spôsobené otravou plesňami žijúcimi na niektorých druhoch tráv
tenacita stuhnutosť, napätosť, tuhosť
tenalgia bolesť šľachy
tenardit síran sodný, kosoštvorcový nerast
tenaty trojdielna lovecká sieť; nástrahy, osídla
tendencia úsilie, smer snaženia; úmysel, sklon; smer vývoja
tendenčný zameraný, prejavujúci úmysel; zaujatý
tender prívos lokomotívy na dopravu uhlia a vody; sprievodná loď; verejná písomná ponuka na prevedenie prác alebo dodávku zariadení a tovaru
tendinitída, tendinitis zápal šľachy
tendo- prvá časť zložených slov s významom šľacha, šľachový
tendoplastika plastická operácia šľachy
tendorafia chirurgické zošitie šľachy

tenebrizmus maľba prudko striedajúca svetlo a tieň, temnosvit, šerosvit
tenektómia chirurgické vyňatie časti šľachy
tenerifa šitá krajka
tenezmus nutkanie na stolicu
tenge základná menová jednotka v Kazachstane
tenióza, teniáza črevné parazitárne ochorenie vyvolané pásomnicou
tenis loptová hra dvoch alebo štyroch hráčov s tenisovou raketou
tenit prirodzená zliatina železa a niklu obsiahnutá v meteoritoch
tennó v japončine nebeský vládca, oficiálny titul japonského cisára
tenor najvyšší mužský hlas
tenotómia chirurgické pret'atie šľachy
tent cirkusový stan
tentamen pokus, skúška; na stredovekých univerzitách prvá časť bakalárskej skúšky
tenuis neznená koncová spoluhláska
tenuto v hudbe: držane, s dodržaním plnej časovej hodnoty
tenzia pár tlak nasýtených pár
tenzia tlak, napätie
tenzid povrchovo aktívna látka
tenzimeter prístroj na meranie tlaku nasýtených pár
tenzimetria meranie tlaku nasýtených pár; metóda zisťovania napätia na základe meraní zmien materiálu sledovanej konštrukcie
tenzný úzkostný, napätý
tenzometer prístroj na meranie tlakov, rozťažnosti a napätia látok a konštrukcií
tenzor napínač (sval); súbor prvkov určujúcich fyzikálnu alebo geometrickú veličinu v konkrétnej súradnicovej sústave
teo-, theo- prvá časť zložených slov s významom boh, boží
teocali aztécka chrámová stavba na vysokej stupňovej pyramíde
teocentrizmus svetonázor považujúci za základ sveta boha, ktorému je všetko podriadené
teodicea zdôvodnenie, ospravedlňovanie božej existencie
teodolit prístroj na meranie a vytyčovanie zvislých a vodorovných uhlov
teofágia obrad, pri ktorom veriaci konzumovali to, čo považovali za telo

svojho boha, aby sa mu priblížili
teofánia zjavenie boha
teofóbia chorobný strach z božieho trestu
teofylín alkaloid nachádzajúci sa v listoch čajovníka
teogonia názory na pôvod, vznik, zrodenie bohov a sveta
teokracia = božia vláda; vládna moc cirkvi a duchovenstva, koncentrácia moci v rukách cirkvi a duchovných
teolatria uctievanie boha, bohoslužba
teológia štúdium náboženstva; bohoslovenstvo; veda zaoberajúca sa náboženskou vierou, jej zdrojmi a predmetmi
teologumeon teologická poučka
teománia duševná porucha prejavujúca sa náboženským blúznením
teomantia poverčivé jasnovidectvo z tzv. božieho vnuknutia
teomorfný zobrazený v božskej podobe, predstavovaný ako boh
teonómny daný, určený tzv. božím zákonom
teopneustia inšpirácia „od boha“, božie vnuknutie
teoréma poučka, veta sumarizujúca určité logicky dokázateľné skutočnosti; všeobecne platný výrok
teória čísel náuka o vlastnostiach najmä celých čísel, súčasť matematiky
teória relativity teória o priestore, čase a gravitácii ako relatívnych veličinách
teória učenie; sústava vedúcich myšlienok určitej oblasti poznania; zo-všeobecnenie praktických skúseností
teozofia mystické učenie o bohu a božstve vôbec, spájajúce názory okultizmu, panteizmu a kresťanstva
tepalum kvetný lístok kvetov s rovnako sfarbeným kalichom a korunou, perigón
tepidárium v starorímskych kúpeľoch miestnosť s teplým vzduchom; teplovzdušný skleník
tepich z nemčiny pochádzajúci slangový výraz pre koberec
tequila silný mexický alkoholický nápoj
tér dnes už nepoužívaný výraz pre decht
teraco, terako liata zbrúsená podlahovina bez špár z kamennej drte v cementovej malte

terakota druh pálenej hliny hnedočervenej farby; keramické výrobky ;
architektonická plastika z tejto hliny

terakota pálená hlina; pórovina z pálenej hliny a výrobok z nej

terapeut ten, kto vykonáva terapiu

terapeutický týkajúci sa terapie alebo terapeuta

terapeutika náuka o spôsobe liečby chorôb; liečenie

terapeutikum liek

-terapia druhá časť zložených slov s významom liečenie, liečebný postup, terapeutika

terapia spôsob liečby, napr. fyzikálnymi metódami, liekmi a pod.; odbor medicíny, ktorý sa zaoberá liečbou, jej metódami a prostriedkami

teraristika chov menších suchozemských živočíchov v teráriách

terárium nádrž s vodou, hlinou a rastlinami na chov plazov a obojživelníkov

terasa mierne naklonená plocha s bočným svahom, terénny stupeň; plochá strecha so zábradlím

terato- prvá časť zložených slov s významom netvor, obluda; chyba

teratofóbia chorobný strach tehotných žien z narodenia znetvoreného dieťaťa

teratogén fyzikálny alebo chemický faktor prostredia vyvolávajúci vznik vrodenej poruchy

teratogenéza proces vzniku a vývoja vrodenej chyby

teratogónia náuka o znetvorených živých organizmoch

teratológia náuka o novotvaroch, o bujnejúcich živých organizmoch; náuka o vrodených chybách orgánov alebo organizmov

teratóm embryonálne založený nádor

terátum v medicíne: netvor, monštrum

terbium chemický prvok, značka Tb

terceron miešanec belocha a mulatky

tercet, terčeto skladba pre tri nástroje alebo tri hlasy, trio

terceto, terčeto trojčlenný hudobný súbor, s tromi hráčmi alebo tromi spevákmi, trio

tercia tretia trieda gymnázia; tretí tón stupnice; písmo s veľkosťou 16 bodov

terciána trojdňová maláriová horúčka

terciárny tretí v poradí, tretieho stupňa; nevýrobný, týkajúci sa služieb obyvateľstvu = terciárna sféra; v medicíne: nachádzajúci sa v treťom štádiu ochorenia

terciér treťohory

tercína trojveršová sloha zložená z desať- alebo jedenásťslabičných jambických veršov

terč vrchná časť klobúka huby

terčik látka vystavená toku častíc v kozmickom žiarení alebo v reaktore

terčovec brazílska ryba s diskovitým tvarom tela a pestrým sfarbením

tereбра ústroj na kladenie vajíčok do lariev v dreve u blanokřídneho hmyzu

tereка africká a juhoamerická korytnačka dorastajúca do dĺžky 1 metra

terén územie; pozemok, stavebná plocha; exteriér; krajina vo voľnej prírode; miesto výskytu určitého javu; miesto, po ktorom sa niekto pohybuje; pracovná oblasť

terestrický, terrestriálny pevninský; pozemský, týkajúci sa Zeme

tergo zadná strana

teriér anglické plemeno poľovníckych, prípadne spoločenských psov

terigénny pevninový, vzniknutý na pevnine

teriológia náuka o cicavcoch, mamaliológia

teriomorfizmus predstava boha v podobe zvieratá; zobrazovanie boha vo zvieracej podobe, zoomorfizmus

teritorialita právna zásada, podľa ktorej sa pri posudzovaní právnych skutočností aplikuje právny poriadok príslušného územia

teritoriálny územný, týkajúci sa určitého územia

teritórium územie, obvod; štátne územie; vymedzená časť územia spadajúca pod jednotnú správu (štátnu, cirkevnú a pod.)

term energetický stav atómu alebo molekuly; konštrukčný prvok v jazyku konceptuálnej schémy, ktorý slúži ako odkaz na entitu

terma prírodný horúci prameň, žriedlo; starorímske verejné kúpele

termálna voda minerálna voda s teplotou nad 20 °C

termálne vody minerálne vody teplejšie ako 25 stupňov Celzia

termálny, termický tepelný, horúci, vzťahujúci sa k horúcim žriedlam

alebo k teplu

termidor jedenásty mesiac francúzskeho revolučného kalendára z 18. storočia

termika zvislá činnosť tepelných vzdušných prúdov, dôležitá pre bezmotorové lietanie; náuka o teple a s ním súvisiacich javoch; prúd stúpajúceho teplého vzduchu

termín lehota, stanovená alebo dohodnutá; odborný výraz alebo pomenovanie

terminácia ukončenie chemickej reakcie, zánik aktívnych centier reťazových a katalyzovaných reakcií

terminál prekladište, konečná stanica; vstupné a výstupné zariadenie počítača

terminálny konečný, záverečný, posledný, koncový

terminatívne sloveso obmedzovacie sloveso, napr. podržať, vybehnúť

terminatívny ukončujúci, zakončujúci

terminatívum dokonavé sloveso vyjadrujúce začiatok aj koniec deja, terminatívne, obmedzujúce sloveso

terminátor rozhranie medzi osvetlenou a neosvetlenou časťou telesa slnečnej sústavy

terminológia názvoslovie, najmä odborné, odborný jazyk

terminus technicus odborný výraz alebo názov; technický termín, výraz, názov v odbornom názvosloví

termisol žiaruvzdorná keramická hmota pre elektrické vykurovacie telesá

termistor polovodičový prvok využívajúci závislosť odporu na teplote, nelineárny odpor

termit veľmi žravý tropický hmyz žijúci v spoločnostiach; všekaz; zmes hliníka a kysličníka kovu vykazujúca po zapálení vysokú teplotu, používa sa na zváranie

termitofília spolužitie niektorých živočíchov s termitmi

termitoxénia spolužitie s termitmi

thermo-, **thermo-** prvá časť zložených slov s významom teplo, teplý

termobarograf prístroj zapisujúci tlak a teplotu vzduchu

termočlánok zariadenie zložené z dvoch polovodičových alebo kovových látok tak, aby bolo možné získať maximálne termoelektromo-

torické napätie

termodifúzia tepelná difúzia

termodynamika náuka o tepelných javoch a ich zákonitostiach; teoretický odbor fyziky, ktorý sa zaoberá vlastnosťami makroskopických sústav bez ohľadu na ich mikroštruktúru

termofil teplomilný organizmus

termofília schopnosť organizmov prispôbiť sa vyšším teplotám prostredia; teplomilnosť

termofilný teplomilný, vyžadujúci teplé prostredie

termofóbia chorobný strach z tepla

termofyt teplomilná rastlina

termogenéza zvyšovanie produkcie tepla v tele teplokrvných živočíchov vystavených chladu

termograf prístroj na meranie a zaznamenávanie zmien teploty vzduchu

termografia zobrazovanie teplotných rozdielov na povrchu ľudského tela termografom - zariadením zachytávajúcím teplo

termogram záznam termografu

termochémia náuka o tepelných javoch chemických procesov

termokauter lekárske prístroje na vypaľovanie, napr. bradavic

termokinetika náuka o šírení tepla

termokolor špeciálny farebný náter meniaci po ohreve na určitú teplotu farbu a používaný na meranie teploty, termometrická farba

termolabilita tepelná nestabilita

termolabilná látka látka, ktorá sa pri zvýšených teplotách mení

termolýza rozklad zlúčeniny pôsobením tepla

termometer starší výraz pre teplomer

termometria náuka o spôsoboch merania teplôt a prístrojoch na meranie teplôt, súčasť fyziky

termomorfóza rastová zmena tvaru rastlín vyvolaná tepelnými zmenami prostredia

termonastia rastové pohyby rastlinných orgánov vyvolané zmenou tepelných podmienok prostredia

termonukleárna reakcia zlučovanie atómových jadier pri súčasnom uvoľňovaní obrovského množstva tepelnej energie

termonukleárny založený na tepelnej energii uvoľnenej pri jadernej reakcii

termopauza horná hranica termosféry

termoplast plast, ktorý účinkom tepla opakovane prechádza do plastickeho tvaru a ochladením tuhne

termoplasticita tuhnutie materiálu pri ochladzovaní a mäknutie pri pôsobení tepla

termoreceptor zmyslový orgán živočíchov a človeka slúžiaci na vnímanie tepla a chladu

termoregulácia udržovanie, usmerňovanie teploty

termorezistencia odolnosť materiálov voči teplu

termoset plast, ktorý pôsobením tepla nezvratne stuhne

termosféra vrstva zemskej atmosféry od 80 do 450 km nad Zemou, kde teplota vzduchu s výškou stúpa až do 1500 stupňov Celzia, ďalej zostáva rovnaká

termoska nádoba z dvojitého skla na uchovanie teploty nápojov

termostabilita tepelná stabilita

termostabilný nemeniaci sa ani pri znížených alebo zvýšených teplotách

termostat zariadenie na automatické udržovanie teploty v danom prostredí alebo prístroji

termotézia citlivosť organizmu na teplo, schopnosť organizmu vnímať tepelné podnety

termoterapia liečba teplom

termotropizmus pohyb rastlín vyvolaný zmenou teploty

terno v starej lotérii sústava troch vsadených alebo víťazných čísel; kedysi trojica uchádzačov o úradnícke miesto

terofyt jednoročná rastlina

teror hrôza, hrôzovláda, vláda násilia; zastráňovanie, hrozba násilím

terorizmus súhrn metód hrubého zastráňovania použitím násilia a sily, spravidla s politickým podtextom, zastráňovanie protivníkov násilnými metódami

terp, terpa zvýšené obydlie na ochranu proti záplavám na pobreží Severného mora, najmä v Holandsku, vyvýšenina navrhovaná ľuďmi v periodicky zaplavovaných nízko položených oblastiach

terpén prírodná organická zlúčenina typu uhľovodíkov a ich derivátov, terpenoid

terpenický odvodený od terpénu

terpentín kvapalina zo živice ihličnanov, používaná pri výrobe lakov, farieb a pod.

terpín dvojmocný alkohol terpenického radu

terra habitatis obývaná zem, ekumena

terra incognita neznáma, neprebádaná zem; v prenesenom význame neznáma, nepreskúmaná vec alebo odbor

terra mara kolová stavba z bronzovej doby v severnom Taliansku

terra pôda, zem

terra- prvá časť zložených slov s významom zem,; násobok 1012

tertium comparationis v príklade tretej veci: spoločný znak slúžiaci ako základ porovnávania dvoch iných vecí

tertium non datur tretia vec neexistuje; tretej možnosti niet

tesar asymetrický fotografický objektív s veľkou svetlosťou

tesil obchodný názov nekrčivej syntetickej tkaniny z polyesterového vlákna

tesla jednotka magnetickej indukcie, značka T

test skúška; spôsob rýchleho preskúšania a preskúmania vedomostí alebo schopností; rýchla skúška zariadenia, napr. lietadla

testa osemenie rastlín; obal semena

testament posledná vôľa, závet

testes muti nemá svedkovia; tak sa v rímskom práve nazývali vecné dôkazy spáchaného činu

testikula mužské varlatá

testimonium svedectvo, svedecká výpoveď

testis samčia pohlavná žľaza; varlatá

testis unus, testis nullus jeden svedok, žiadny svedok; jedna zo zásad rímskeho práva, ktorú neskôr prevzali aj právne systémy iných krajín

testosterón mužský pohlavný hormón produkovaný v mužských pohlavných žľazách

tetan, tetanus infekčná choroba nervového systému, tzv. ochrnutie šije

tetania chorobná svalová dráždivosť
tête á tête francúzsky výraz pre „dôverné“, „medzi štyrmi očami“
tetický stanovujúci, určujúci; kladný, tvrdiaci
tetovanie pigmentácia kože alebo sliznice úmyselným alebo neúmyselným poranením; farebné obrazce vpichované do pokožky; trvalé značkovanie zvierat do miest s tenkou holou kožou
tetra druh akváriovej ryby; mäkká, spravidla biela tkanina v plátnovej väzbe používaná na plienky a osušky
tetra druh malej akváriovej ryby
tetra- prvá časť zložených slov s významom štyri
tetraboritan soľ kyseliny tetraboritej; tetraborát
tetracyklín širokospektrálne antibiotikum
tetracyt jedna z dcérskych buniek, ktorá vzniká v procese meiózy z materskej bunky
tetraéder pravidelný štvorsten
tetraedrit sulfid antimónu a medi s prímiesou ortuti, nerast
tetragón štvoruholník
tetrahexaéder kockový dvadsaťštyristen
tetrachlór chlorid uhličitý
tetrachlóretalén chlorovaný uhl'ovodík
tetrachlóretán chlorovaný uhl'ovodík
tetrachlórmétán chlorid uhličitý, používaný ako náplň hasiacich prístrojov
tetralógia štvordielne literárne alebo dramatické dielo
tetranitrometán bezfarebná kvapalina používaná ako palivo raketových motorov
tetrapetálny kvet kvet so štyrmi okvetnými lístkami
tetrapód štvornožec
tetrapódia metrický celok zo štyroch úzko spätých stôp
tetrarcha v staroveku vládár bez kráľovského titulu podriadený Rímu a vládnuci v jednej štvrtine štátu
tetrarchia územie spravované tetrarchom; vláda štyroch
tetrit alkoholický cukor so štyrmi atómami uhlíka
teurgia poverčivá údajná schopnosť pôsobiť na bohov alebo duchov,

aby slúžili človeku, magické zaklínanie bohov alebo démonov
text doslovné znenie; znenie knihy a písomného alebo hovoreného prejavu; slová piesne alebo inej spevnej skladby; záznam jazykového prejavu; písmo o veľkosti 20 bodov
textúra vnútorné usporiadanie, zloženie, skladba; tkanina, tkanivo; typ gotického knižného písma
téza dokázateľné alebo dokazované tvrdenie; poučka, zásadná myšlienka; prízvučná slabika v stope
tezaurácia hromadenie peňazí a zlata ako pokladu a tým ich odoberanie z prirodzeného obehu; zhromažďovanie zlata alebo iných menových hodnôt ako pokladu
tezaurus veľká slovná zásoba, slovný poklad; lexikon, veľký slovník; pokladnica, zásobáreň
tg, tang značka pre tangens
TGV Train a Grand Vitesse, francúzsky systém vysokorýchlostnej železničnej dopravy
Th značka pre tórium
thaj chi staročínsky pojem pre prvopočiatkový chaos; súbor cvičení
thalasofóbia chorobný strach z mora a veľkých vodných plôch
Thália v starogréckom bájosloví Múza divadelného umenia, veselej poézie a komédie
thalofyt rastlina s nečleneným telom, napr. riasa
thalom nečlenené rastlinné telo bez koreňov, lodyhy a listov, thalus
thanatofóbia chorobný strach pred smrťou
thanga lámaistický nezarámovaný plátenný obraz s výjavmi božstiev
ThDr. Theologiae doctor, doktor teológie, bohoslovetva
theatrum mundi divadlo sveta, svet ako divadlo
tholos starogrécka kruhová stĺpová stavba
thomizmus učenie scholastického filozofa Tomáša Akvinského, základná sústava stredovekej katolíckej teológie
thrash hudobný štýl využívajúci najmä bicie nástroje
thriller napínavý, vzrušujúci, strašidelný príbeh
thymus vzrastová žľaza pod prsnou kosťou
thyrsos v starogréckej mytológii palica boha Dionýza, ovenčená brečta-

nom a révou

Ti značka pre titán

tiamín, thiamín vitamín B1, antineuritický vitamín obsiahnutý v kvasniciach, zemiakoch a pod.

tiára pôvodne pokrývka hlavy babylonských a perzských panovníkov, neskôr trojitá pápežská koruna

tibia holenná kosť

tiebreak, tajbrejk skrátená, zrýchlená časť športových sieťových hier, napr. v tenise

tiers-état tretí stav; zástupcovia buržoázie vo francúzskych generálnych stavoch od roku 1802

tifosi talianski futbaloví fanúšikovia

tiger veľká mačkovitá šelma so žltoranžovou srst'ou s čiernymi pruhmi, žijúca predovšetkým v Ázii

tigmo- prvá časť zložených slov s významom dotyk, tlak, náraz

tigmonastia dotykom vyvolaná rastová reakcia rastlín

tigmotaxia lokomočná pohybová reakcia organizmu vyvolaná dotykom

tigon kríženec tigra a levice

tik mimovoľné šklbanie v obličaji, spravidla nervového pôvodu

tik, teak cudzokrajný strom poskytujúci vzácne stredne tvrdé drevo

tiket vstupenka, cestovný lístok, potvrdenie o stávke

tilasit arzeničnan vápnika, železa a horčíka, nerast

tilda v niektorých jazykoch znamienko mäkkenia v podobe vlnovky nad príslušnou hláskou; slovníkový znak opakovania hesla alebo jeho časti

tilit spevnená moréna zo starých zľadnení

tilosaurus vyhynutý obrovský morský jašter

tím družstvo, skupina, kolektív

timbre sfarbenie, odtieň, farba hlasu

timbrológia náuka o poštových známkach

time-out oddychový čas

timer časomerač, štartovacie stopky

timing načasovanie, časové rozvrhnutie, voľba správnej chvíle

timitida, timidita bojzlosť, ustráchanosť

timokracia štátne zriadenie, v ktorom sa občianske práva určujú podľa majetku občana, vláda peňazí

timológia náuka o etických a estetických hodnotách, timetika

timonický nepriateľský k ľuďom, nenávidiaci ľudí

timoroso v hudbe: ustrašene

tinama americký nelietajúci vták podobný bažantovi

tinea plesňové ochorenie kože, kožná vyrážka

tingtangl zábavný podnik podradnej úrovne

tinkcia farbenie mikroskopických preparátov na zvýšenie výraznosti

tinktúra výťažok z liečivých bylín, živočíšnych a rastlinných drog; roztok

tinta odtieň šedočiernej farby; atrament; výlučok chobotnice, ktorý sfarbuje vodu

tintinnado v hudbe: cingavo, zvonivo

tio-, thio- prvá časť zložených slov s významom síra

tip nápojeď, pokyn; stávková predpoveď; odhad výsledku závodu, dostihu, stávky a pod.

típí indiánsky kužeľovitý stan s kolovou kostrou

tiptop, tip-top dokonalý, skvelý, bezchybný

TIR Transports Internationaux Routiers, medzinárodná automobilová doprava

tiráda záplava slov; chvastavá reč; veľavravnosť, uvravenosť; prázdne rozprávanie, táranie; v hudbe dlhý rad rýchlo hraných alebo spievaných tónov; druh melodickéj ozdoby pri speve; väčšia skupina veršov v starofrancúzskych eposoch

tiráž vydavateľské a tlačiarenské údaje na konci knihy

tiré, turet pomlčka, vodorovná spojovacia čiarka medzi slovami

tironské noty latinské starorímske skratkové písmo

Titan najväčší mesiac Saturna

titán striebrobiely ľahký tvrdý kov, značka Ti; velikán, najmä duševný; obor; človek búriaci sa proti moci

titaničitan soľ kyseliny titaničitej

titanid podvojná zlúčenina titanu s iným prvkom

titanit kremičitan s obsahom titanu a vápnika, zelený alebo hnedý jednoklonný nerast

titanizmus obrovitosť; velikášstvo
titánomagnetit odroda magnetitu s obsahom titánu
titánsky obrí, obrovitý; nadľudský
titer miera účinnosti chemického roztoku; váhová jednotka na určovanie hrúbky hodvábného vlákna; cenný papier a jeho titulný list
titilácia ľahké, mierne svrbenie
titon stratigrafický stupeň hornej jury v mediteránnej oblasti
titrácia metóda kvantitatívnej chemickej analýzy, odmerná analýza na základe presného merania objemu pridávaného odmerného činidla
titubácia potácanie sa ako prejav poruchy vyššej nervovej sústavy
titul označenie hodnosti; čestné oslovenie; právny dôvod nároku; názov knihy, článku, umeleckého diela; nadpis
titulár stály vedúci diplomatickej misie
titulárny majúci titul len podľa mena; čestný, honorárny
titulok názov, nadpis; písaný text vo filme
tixotropia dej, pri ktorom prechádzajú niektoré látky z tuhého stavu do kvapalného a naopak
tizian, ticián červenohnedá farba, podľa charakteristickej farby Tizianových obrazov
Tl značka pre tálium
Tm značka pre túlium
TNT značka pre trinitrotoluén, silnú výbušninu
toaleta dámske spoločenské oblečenie; stolík so zrkadlom na česanie a úpravu ženského zovňajšku; obliekareň; záchod
toark najmladší stupeň spodnej jury
toast opekaný chlebiček, hrianka; prípitok
toasting opekanie; naživo pridávané rytmizované a rýchle verbálne vsuvky používané napr. diskdžokejmi
tobogan vyššia stavba so špirálovitou kĺzačkou; kanadské športové sane
toddy alkoholický nápoj z kvasenej šťavy niektorých paliem; horúci miešaný alkoholický nápoj
tofé, toffee mliečna karamelka, maslový bonbón
tofu, tou-fu sójový syr
tóga starorímsky vrchný zriadený mužský odev v podobe prehozu; dlhý

vrchný odev
tohuva biblické označenie chaosu pred stvorením sveta
toka ručne tvarovaný dámsky klobúk bez krempy; úzky baret; čiapka ozdobená perami
tokáň mäso nakrájané na rezančeky a dusené s paradajkami a vínom alebo smotanou
tokáta, toccata hudobná skladba voľnej formy pre klávesové nástroje
toko- prvá časť zložených slov s významom pôrod, pôrodný, rodiť
toko vták s čiernobielym perím; japonská myšlienková polícia v rokoch druhej svetovej vojny
tokoferol prírodný alebo syntetický vitamín E podporujúci plodnosť
tokofóbia chorobný strach žien z pôrodu
tokogónia plodenie, pohlavné rozmnožovanie
tokograf prístroj na sledovanie plodu; kardiograf
tokografia zaznamenávanie činnosti maternice pred pôrodom a počas pôrodu
tokológia pôrodníctvo, náuka o pôdoch
tolerancia znášateľnosť, trpezlivosť; povolená odchýlka od predpísanej vlastnosti alebo činnosti stroja alebo zariadenia; povolená odchýlka od presnosti prístroja
toliar pôvodne európska strieborná minca, jednotka európskych mincových sústav; menová jednotka Slovinska
tolma dusené závitky z mletého mäsa v liste kapusty alebo viniča, golubcy, dolma, sarma
tolos, tholos starogrécka kruhová stavba
tolstobik veľká kaprovitá ryba pôvodom z východnej Ázie, chovaná aj v našich rybníkoch
toluén bezfarebná, ľahko zápalná kvapalina aromatického zápachu, metylbenzén
toluol technický toluén
tomahawk vojnová vrhacia zbraň severoamerických Indiánov, kamenná sekera s drevenou rukoväťou alebo palica s hlavicou
tomatín steroidný alkaloid v rajčiakoch
tombak zliatina medi s prímiesou zinku používaná pri výrobe ozdobných

predmetov

tombola lotéria s vecnými výhrami

tombolo piesočný val spájajúci ostrov alebo skupinu ostrovov s pevninou, zreteľný najmä pri odlive

tomel subtropický a tropický ovocný strom a jeho plod žltej, oranžovej alebo červenej farby veľkosti pomaranča; churma, hurmikaki

-tómia druhá časť zložených slov s významom rezanie, chirurgický zákrok

tomo- prvá časť zložených slov s významom rezanie, chirurgický zákrok

tomograf röntgenový prístroj zobrazujúci vrstvy vnútorného zloženia tela

tomografia zobrazovanie rozloženia fyzikálnej veličiny v dvojrozmernom reze skúmaného objektu, napr. ľudského tela, s využitím počítačovej techniky

tomogram tomografická snímka

tomsenolit vodnatý fluorid vápnika, hliníka a sodíka

tomsonit vodnatý alumosilikát vápenatosodný, kosoštvorcový nerast

tomus, tom zväzok, diel knihy

tón zložka hudobného zvuku; zvuk chvejúceho sa pružného telesa; zafarbenie, odtieň

tona vedľajšia jednotka hmotnosti, značka t (1000 kg)

tonalita pomer jednotlivých tónov skladby k základnému tónu; vzťah tónin skladby k základnej

tonálny je vo vzťahu k základnému tónu alebo tónine; zvukový

tonáž priestorový obsah lode; nosnosť lode

tondo kruhovitý obraz

toner práškový pigment používaný v kopírovacích strojoch a tlačiarňach

tonet, thonet nábytok z ohýbaného dreva

tonifikácia dosiahnutie svalového napätia

tonik, tonic šumivý nápoj s obsahom chinínu

tónika prvý, základný tón stupnice; základný akord tóniny

tonikum povzbudzujúci, posilujúci liek, kozmetický prípravok

tónina príslušnosť tónového materiálu hudobnej skladby k určitej stupnici; odtieň reči

tonizačný posilujúci

tonizátor elektrický prístroj zvyšujúci svalový tonus

tonkin druh bambusového dreva

tono- prvá časť zložených slov s významom tón, tónový

tonografia grafické zobrazenie tlaku krvi

tonometer prístroj na nepriame meranie tlaku krvi

tonometria priame aj nepriame meranie tlaku krvi

tonooscilograf prístroj na grafický záznam hodnôt krvného tlaku

tonus vnútorné napätie svalov a ciev

tonzil odfarbovací hlinka na čistenie olejov

tonzila krčná mandľa, lymfatické tkanivo podobné mandli, umiestené pod podnebnými oblúkmi v nosohltane

tonzilektómia chirurgické odstránenie mandlí aj s puzdrom

tonzilitída zápal podnebných mandlí

tonzilomykóza ochorenie krčných mandlí vyvolané plesňou

tonzúra hladko vyholené miesto na temene hlavy katolíckych kňazov a mníchov; obrad, pri ktorom biskup alumnovi symbolicky pristrihol vlasy na piatich miestach a tým ho slávnostne uviedol do duchovného stavu a do svojej diecézy

top vrchol, špička; najlepšie umiestenie v súťaži

topa budhistická hrobka

topalgia topoalgia

topás fluorokremičitan hlinitý, priehľadný, rôzne sfarbený kosoštvorcový nerast, polodrahokam

topasit hornina s obsahom kremeňa a topásu

topasolit odroda andraditu

topásovec hornina s veľkým obsahom topásu

topika súbor pravidiel pre správne usporiadanie rečnickeho prejavu, vedeckej práce a pod.; umenie správnej argumentácie; súbor pravidiel pre teologickú argumentáciu pomocou biblických citátov

topikum miestne meno

topinambur juhoamerická rastlina slnečnica hľuznatá; jedlé hľuzy známe ako židovské zemiaky

topo- prvá časť zložených slov s významom miesto, miestny

topoalgia lokalizovaná bolesť
topofóbia strach z určitého miesta
topografia náuka o vonkajšom vzhľade a mapovaní zemského povrchu; miestopis; topografické mapovanie; v medicíne: opis jednotlivých oblastí tela a uloženia orgánov
topografická mapa mapa zobrazujúca polohopis a výškopis určitého územia
topografický plán zmenšené rovinné zobrazenie plochy
topochémia náuka o reakciách na povrchu alebo vnútri pevných látok, súčasť fyzikálnej chémie
topoi pevné klišé alebo myšlienkové schémy spoločné celej kultúrnej oblasti
topológia odbor geometrie zaoberajúci sa skúmaním vlastností geometrických útvarov, ktoré sa zachovávajú pri vzájomne jednoznačných obojstranných spojitých zobrazeniach
toponarkóza miestne znečistenie
toponeuróza lokálna neuróza
toponomastika, toponymia náuka o miestnych menách a ich pôvode
toponymum vlastné meno topografického objektu, zemepisné meno
topspin v stolnom tenise spodný úder s hornou rotáciou loptičky
tóra päť kníh Mojžišových; židovský kultový predmet s ich zápisom, vlastný židovský náboženský zákon, Pentateuch
torak-, torako- prvá časť zložených slov s významom hrudník, hrudníkový, hrud', hrudný
torakalgia bolesť hrudníka
torakálny hrudný
torakodýnia hrudná neuralgia
torakochirurgia chirurgia hrudníka
torakomeióza chorobné zmenšenie hrudníka
torakoplastika plastická operácia hrudníka znehybňujúca polovicu pľúc pri tuberkulóze
torakoschíza vrodený rázštep hrudníka
torakostenóza chorobné zúženie hrudníka
torakotómia chirurgické otvorenie hrudníka

torax hrudník, hrud'
torbernit vodnatý fosforečnan medi a uranylu, nerast
toreádor zápasník s býkmi pri býčích zápasoch
torero peší zápasník s býkmi
torický vytvorený kombináciou dvoch rôznych krivostí na tej istej ploche
torii ozdobná brána japonských chrámov pozostávajúca z dvoch zvislých a dvoch priečných brvien
torit nerast s obsahom tória
tórium rádioaktívny sivý mäkký ťažný kov používaný vo vákuovej elektrotechnike, značka Th
torkret omietka striekaná pod tlakom
torment starorímsky obliehací prak, katapult
tormentácia technická skúška pevnosti
torna batoh
tornádo veterná smršť na juhu USA
torogummit zásaditý kremičitan tória a uránu, nerast
toroida krivka rovnobežná s elipsou
torpédo vzdušná alebo podmorská strela s vlastným pohonom
torpidita otupenosť, malátnosť, necitlivosť
torpidný apatický, ľahostajný, malátny, tupý, necitlivý, odolný; neprístupný liečbe
torpor strnulosť, ochablosť, nečinnosť
torr stará jednotka atmosférického tlaku
torteliny talianske cestoviny, taštičky plnené mäsom
tortikolis chorobný sklon hlavy do strany, príčinou je krč alebo skrátene kývač
tortila, tortilla kukuričná placka v Španielsku a Južnej Amerike
torton stratigrafický stupeň miocénu mediteránnej oblasti
tortúra mučenie, týranie; trápenie, utrpenie, súženie; stredoveké útrpné právo
torulóza infekčné ochorenie vyvolané kvasinkami Cryptococcus neoformans, postihuje pľúca, kožu a nervový systém
torus kvetné lôžko
tory, toryovec, toryovia anglická konzervatívna strana z konca 18. storo-

čia, sústred'ujúca veľkú buržoáziu, veľkostatkárov a vysoké duchovenstvo; expresívne: člen britskej konzervatívnej strany

torzia krútenie, točenie, stáčanie

torzo zlomok umeleckého alebo vedeckého diela; neúplne zachované sochárske dielo; pahýľ, kýpeť

tosto v hudbe: rýchlo

totalita čas úplného zatmenia Slnka alebo Mesiaca; násilný režim formálnej, nejestvujúcej jednoty národa; úplnosť, celosť; filozofická kategória, vyskytujúca sa najmä u Kanta, kde tvorí jednu z 12 kategórií, syntéza jednoty a plurality

totalita úplnosť, celosť; násilný režim formálnej jednoty národa a štátu; vláda jednej strany, napr. za socializmu

totalizátor majiteľ stávkovej kancelárie pri dostihoch; stávková kancelária

totálny úplný, bezvýnimočný

totem u severoamerických Indiánov plastický symbol mystického predka, od ktorého kmeň odvodzuje svoj pôvod

totemizmus náboženské uctievanie symbolu, totemu; viera v moc, pomoc a ochranu totemu

totum všetko; celok, celkovosť

tourmalet španielsky polotvrдый syr

tournedos rýchlo pečený hrubší rezeň z hovädzieho chrbta

tox-, toxi-, toxiko- prvá časť zložených slov s významom jed, jedovatý

toxémia výskyt toxínov v krvi

toxicita jedovatosť, výskyt jedov

toxický jedovatý; poškodzujúci organizmus

toxidermitída zápal kože vyvolaný jedovatými látkami

toxigenita schopnosť mikroorganizmov produkovať jedy

toxigénny jedovatý; otrávený

toxiká jedovaté látky, jedy

toxikogenita schopnosť mikroorganizmu produkovať jedy, toxigenita

toxikológ odborník v toxikológii

toxikológia náuka o jedoch a ich účinkoch

toxikologický týkajúci sa toxikológie alebo toxikológa

toxikoman človek trpiaci závislosťou na toxických látkach

toxikománia pravidelné užívanie látok vyvolávajúcich psychické zmeny; drogová závislosť

toxikopatia ochorenie, ktorého pôvodcom sú jedovaté látky

toxikóza chorobný stav podobný ako po požití jedu

toxín jedovatá látka vyvolaná v tele baktériami; bakteriálny jed živočíšneho alebo rastlinného pôvodu

toxipexa zničenie jedov v otrávenom organizme

toxodon vyhynutý juhoamerický bylinožravý cicavec, väčší ako nosorožec

toxofory chĺpky húseníc

toxokaróza, larválna toxokaróza parazitné ochorenie zvierat prenosné na človeka, pôvodcom sú larvy škrkaviek

toxón záškrtový jed spôsobujúci ochrnutie orgánov

toxoplazmóza parazitárne ochorenie zvierat prenosné na človeka

trabant družica, sprievodca, nohsled; značka veľmi jednoduchého auta vyrábaného v bývalej NDR; dodatočný elektrický impulz na synchronizáciu televízneho obrazu

trabuko krátka hrubá kubánska cigara

track klusácka dostihová dráha; pravidelná lodná trať medzi dvomi prístavmi; stopa na kompaktnom disku, na CD

trackball guľový ovládač, najčastejšie na prenosných počítačoch, nahradzajúci myš

trademark ochranná známka tovaru, obchodná značka firmy

tradeskancia tropická nenáročná popínavá rastlina s malými lesklými lístočkami a bielymi kvetmi

tradeunionizmus britské odborové hnutie obmedzujúce sa na ekonomické a sociálne požiadavky

tradícia dlhodobá zvyklosť; národné kultúrne dedičstvo; súhrn zvyklostí prenášaných z generácie na generáciu; ústne podanie; v židovskej a kresťanskej teológii súbor poučiek a pravidiel opierajúcich sa o historický vývoj, nie o bibliu; v právnickve skutočný alebo symbolický prevod vlastníctva k hnutelnej veci

tradicional džezový orchester hrajúci neworleánsky štýl zo začiatku 20.

storočia

tradicionalizmus lipnutie na tradíciach; úmyselné udržiavanie starých zvykov a zvyklostí

tradovať odovzdávať, oznamovať, ďalej šíriť

traducianizmus názor, že zrodením človek dedí nielen telo, ale aj bohom stvorenú dušu rodičov

tradukcia prevod, preklad, prevedenie, prenesenie; opakovanie toho istého slova s pozmeneným významom

tradukcionym meno spisovateľa preložené do cudzieho jazyka

trafika stánok alebo menšia predajňa s tabakovými výrobkami, novinami a časopismi; v prenesenom zmysle teplé miestečko za odmenu, bez väčšej práce a s dobrým príjmom

tragant zaschnutá šľava z kôry gréckej a maloázijskej rastliny kozinec

tragédia dramatické zobrazenie osudového konfliktu, ktorého jednotlivý alebo kolektívny nositeľ v boji prehráva; nešťastná udalosť, pohroma; neblahý konflikt, tragičnosť

tragický smutný, nešťastný, zdrvujúci, hrozný

tragika osudovosť, osudový zvrät; nešťastná, zdrvujúca udalosť; tragická povaha niečoho

tragikomédia divadelná hra s tragickými a komickými prvkami, striedajúca tragické a komické situácie; udalosť vážneho rázu, ktorá v sebe ukrýva aj prvky komického charakteru

trache-, tracheo- prvá časť zložených slov s významom priedušnica, priedušnicový

trachea vzdušnica živočíchov; rastlinná cieva rozvádzajúca vodu a rozpustené minerálne látky

trachealgia bolesti priedušnice

tracheitída, tracheitis zápal priedušnice

trachel-, trachelo- prvá časť zložených slov s významom krčok maternice

tracheloktómia chirurgické odstránenie krčka maternice

tracheloplastika plastická úprava krčka maternice po pôrode

trachelorafia chirurgické zošitie krčka maternice

tracheobronchiálny týkajúci sa priedušnice a priedušiek

tracheolarynginálny týkajúci sa priedušnice a hrtanu

tracheoragia krvácanie z priedušnice

tracheoskop zrkadielko na vnútorné vyšetrenie maternice

tracheoskopia vyšetrovanie priedušnice tracheoskopom

tracheospasmus kŕč priedušnice

tracheostenóza chorobné zúženie priedušnice

tracheotómia chirurgické otvorenie priedušnice

trachodon vyhynutý bylinožravý jašter

trachóm chronický hnisavý zápal očných spojiviek a rohovky

trachyfónia chrapot, chrapľavosť hlasu

trachyt jemnozrnná výlevná hornina s prevahou živcov z obdobia treťohôr

trajekt prevoz, kompa; loď na prevážanie vlakov a vozidiel, ferry, ferryboat

trajektória elektrónu dráha elektrónu v elektrickom alebo elektromagnetickom poli

trajler pôvodne prívesný obytný voz k automobilu; vlečné vozidlo, podvalník

Trák príslušník národa Trákov, žijúceho v antických dobách na území dnešného Bulharska; prezývka gladiátora Spartaka, vodcu povstania gladiátorov a otrokov proti Rímskej ríši

trakcia ťaženie, natiahnutie, napr. chrbtice; extenzia

trakcia ťah, pohon, náhon

trakt trať, dráha; súvislý rad domov; účelovo oddeliteľná časť komplexu budov; ústrojenstvo, napr. tráviace

traktát vedecké pojednanie; stredoveké učené pojednanie o náboženských otázkach; nudný a rozvláchny prejav alebo spis

traktor viacúčelové ťažné kolesové alebo pásové motorové vozidlo; posunovač papiera do tlačiarne počítača

traktotómia chirurgické preťatie nervových spojov

traktovať zaobchádzať s niekým; hostiť, obslúžiť; pojednávať; podávať, pojednávať určitým spôsobom

traktúra časť mechanizmu organa uvádzaná do pohybu stlačením klávesu

trambus nákladný automobil, ktorého predná časť karoséria je predsunutá pred nápravu

tramontana studený severný vietor v Taliansku
tramp táborník vo voľnej prírode
trampolína strunový odrazový mostík; odrazový pružinový alebo gumenný nafukovací matrac; skokanská doska plavcov
trán rybí tuk, rybí olej
trankvilizér liek odstraňujúci strach a chorobnú úzkosť
trans- prvá časť zložených slov s významom cez, naprieč, nad, z druhej strany
transakcia obchodný alebo bankový prevod; podnikanie, obchod
transakčná analýza druh interakčnej psychoterapie
transarktický vedúci cez Arktídu
transatlantický zámorský, zaoceánsky
transcendencia nadskutočnosť, nadzmyselnosť; čo leží za rozumovou a zmyslovou skúsenosťou; nadzmyselné, nadskutočné
transcendentálny termín Kantovej filozofie „od počiatku vlastný rozumu a podmieňujúci skúsenosť, nie skúsenosťou získaný“; už rozumu dané, nezískané skúsenosti; presahujúci, prekračujúci
transcendentný presahujúci zmyslové aj rozumové chápanie, nadskutočný
transcentrálny pôsobiaci medzi centrami nervového systému
transept priečna loď v bazilike
transfer prevod, napr. informácií, vedomostí, peňazí a pod.; presídlenie, presun
transfigurácia premena, prepracovanie, prerobenie, pretvorenie; prevtenie
transfinitný prekračujúci hranice, neohraničený, nekonečný
transfixia chirurgické uvoľnenie zrastov
transfokácia postupná zmena merítka celého obrazu vyvolávajúca zdanie pohybu celého segmentu alebo jeho časti smerom k pozorovateľovi alebo od neho
transfokátor objektív s premenlivou ohniskovou vzdialenosťou
transformácia osobnosti subjektívny pocit premeny človeka na inú osobnosť
transformácia rovníc odvodenie rovnice z konkrétnej rovnice, pri kto-

rom sú korene oboch rovníc v určitom algebraickom vzťahu
transformácia v matematike prechod od jednej sústavy súradníc k inej, vyjadrený príslušnými matematickými vzťahmi; premena striedavého prúdu z vyššieho na nižšie napätie a naopak pri rovnakej frekvencii; pretvorenie, premena, pozmenenie; zmena počtu fáz na účelnejšie využívanie elektrických strojov; jeden zo spôsobov komponovania tzv. konkrétnej hudby
transformátor netočivý elektrický stroj na premenu napätia striedavého elektrického prúdu bez zmeny kmitočtu
transformovať pretvárať, meniť, previesť, prevádzať
transfundovať vykonávať transfúziu
transfúzia prevedenie krvi z jedného tela do druhého; prenikanie plynu nádobou
transfuziológia náuka o transfúzii krvi
transgestizmus prevzatie určitých pohybov opačného pohlavia, napr. gestikulácie
transgresia prestup mora cez pevninu, zaliatie morom; prekročenie znakov oboch rodičov potomstvom druhej generácie; prekročenie, prestup, porušenie
transgresív v jazykovede: prechodník
transketonácia prenos ketonickej skupiny na organické látky
transkódovanie elektronická premena signálu farebnej televízie z jednej sústavy do druhej
transkontinentálny vedúci cez pevninu, kontinent
transkribovať prepisovať, písať iným spôsobom; prevádzať do iného druhu písma; písať cudzí text foneticky; upravovať skladbu pre iné obsadenie orchestra
transkripcia prepis; prevod textu, najmä cudzieho; úprava skladby pre iné nástrojové obsadenie
transkutánný podávaný cez kožu
translácia posúvanie úsečiek; posuvný pohyb tuhého telesa, pri ktorom všetky jeho body majú v danom momente rovnakú rýchlosť; preklad, preloženie; skutočný pohyb Slnka v priestore; rovnobežné premiestnenie stavebného prvku bez zmeny jeho rozmeru

translalógia teória umeleckého prekladu

translokácia premiestňovanie

translunárny vyskytujúci sa za dráhou Mesiaca

transmigrácia migrácia, presídľovanie, presťahovanie; prevteľovanie, sťahovanie duší

transmisia prevodový remeň na pohonnej časti stroja; prevod, prenos, vysielanie, sprostredkovanie

transmutácia premena, premenlivosť; vo fyzike jadrová premena, prirodzená alebo umelá premena prvkov na iné prvky v rámci jadrovej reakcie; v alchýmii premena obyčajných kovov na zlato

transparencia priesvitnosť, priehľadnosť, priepustnosť

transparent pruh látky s heslom alebo iným nápisom nosený pri manifestáciach; priesvitný obraz alebo nápis; hodvábný zamat

transparentný priehľadný, priesvitný; zrejмый, zreteľný

transpirácia vyparovanie vody povrchom rastlín; odparovanie vody povrchom pokožky; preniknutie informácie na verejnosť

transplantácia prenesenie tkaniva alebo časti orgánu na iné miesto organizmu alebo na druhý organizmus; štepenie alebo premostenie na poranené miesto na kmeni rastliny

transplantát prenášané tkanivo alebo orgán pri transplantácii

transplantovať prevádzať transplantáciu

transplutóniové prvky rádioaktívne prvky s atómovým číslom vyšším ako 94

transponder rádiová elektrická aparatúra telekomunikačnej družice určená na prenos rádiových signálov

transponovať prevádzať, prenášať

transport preprava, doprava, prevoz, premiestnenie; súhrn ľudí a vecí prepravovaných na iné miesto

transpozícia prenesenie, prevedenie z jednej oblasti do druhej; prevod skladby do inej tóniny; v matematike výmena dvoch prvkov v permutácii; prestavba chromozómov vyvolaná tromi po sebe idúcimi fragmentáciami

transsexuál človek, u ktorého sa prejavujú znaky transsexualizmu

transsexualizmus túžba po zmene pohlavia, sexuálna porucha

transsonický nadzvukový, rýchlejší ako zvuk, supersonický

transsudát nezápalový výron krvnej tekutiny do telových dutín, tekutina nahromadená v telovej dutine, výpotok

transudácia potenie, vylučovanie telesných tekutín; prenikanie krvi do tkaniva alebo telových dutín

transudát nezápalový výron krvnej tekutiny do telových dutín, tekutina nahromadená v telovej dutine, výpotok

transurán rádioaktívny prvok s atómovým číslom vyšším ako 92

transverzála mimostredová komunikácia; spojovacia komunikácia; priečka; priamka pretínajúca geometrický útvar; v botanike rovina kolmá na mediánu

transverzálny priečny

transverzostómia vyústenie priečnej časti hrubého čreva navonok k odvádzaniu obsahu

transvestit, transvestita človek trpiaci transvestizmom

transvestitizmus chorobná snaha žiť ako osoba opačného pohlavia

tranz hypnotický alebo extatický stav, mráкотný stav

tranzistor polovodičový prvok pracujúci ako elektrónka alebo spínací prvok elektronického obvodu; polovodičový rozhlasový alebo televízny prijímač

tranzit prechod, priechod, prejazd; preprava cez územie iného štátu

tranzitivita druh vzťahu medzi dvomi veličinami

tranzitívne sloveso prechodné sloveso, tranzitívum

tranzitívnosť prechodnosť, prechodnosť

traper, trapper severoamerický lovec kožušín, zálesák

trapéz, trapéza lichobežník; visutá hrazda; chrbtový sval spájajúci lopatku s chrbticou

trapéza lichobežníkový výbrus kameňa; starogrécka zmenáreň

trapezoid rôznobežník

trasa geodeticky vymieraná krivka na zemskom povrchu; vytýčený smer komunikácie, stavby a pod.; spojenie medzi východiskovým a cieľovým bodom; trať

trasant vystaviteľ zmenky

trasát ten, kto má zaplatiť cudziu zmenku

trascinando v hudbe: vleklo, vleklym tempom
trast, trust forma združenia podnikov, ktoré nemajú vlastnú výrobnú, obchodnú ani správnu samostatnosť
trata vydaná, cudzia zmenka
tratoria, trattoria malá reštaurácia, hostinec
tratto v hudbe: pretiahnuto
trauma úraz, poranenie; duševný otras
traumatik človek postihnutý traumou
traumatizácia zraňovanie, poškodzovanie, ublíženie; narušenie integrity, odolnosti
traumatizmus stav organizmu po traume
traumatizovať spôsobovať traumu
traumatogénny vznikajúci traumou
traumatológ odborník v traumatológii
traumatológia oblasť medicíny, ktorá sa zaoberá prevenciou, diagnostikou a liečbou poranení, najmä pohybového ústrojenstva, úrazové lekárstvo
traumatológia úrazové lekárstvo
traumatologický týkajúci sa traumatológa alebo traumatológie
traumatóza bližšie neurčené ochorenie vznikajúce vniknutím infekcie do rany
travé časť klenby, úsek mosta medzi piliermi
travér vzor s priečnymi prúžkami, tkanina s týmto vzorom
travers druh úhybného kroku koňa pri tzv. vysokej jazdeckej škole, travers; travér
travertín vápnitá usadenina vznikajúca pri vylučovaní uhličitanu vápenatého z vodných prameňov
traverza nosník, trám; druh hrádze pri tzv. sústreďení toku; priečny prechod pri horolezeckom zliezaní stien; úhybný manéver, pohyb pri šerme
travestia zosmiešňujúca obmena vážneho literárneho diela, druh paródie
travestita človek obliekajúci sa do šiat opačného pohlavia
travestovať zosmiešňovať
trecento obdobie 14. storočia v talianskom umení

trechmannit červený nerast
trekking fyzicky náročná turistika
trema ležatá dvojbodka používaná v niektorých jazykoch na označenie oddelenej výslovnosti dvojhlasok, napr Citroën = sitro-én
tréma strach, pocit neistoty a rozochvenia pred nejakou dôležitou udalosťou, spravidla pred verejným vystúpením
trema vrodená medzera medzi horným rezákmí
trematód, trematóda bezstavovec cudzopasiaci v pečeni, tráviacom trakte a v cievach stavovcov, motolica
trematodóza trematódami vyvolané parazitárne ochorenie zvierat prenosné na človeka
tremedok najstarší stratigrafický stupeň ordoviku
tremolando v hudbe: roztrasene, s tremolovaním
tremolit vláknitý kremičitan obsahujúci vápnik a horčík, nerast
tremolo chvenie tónu pri speve alebo pri hre na nástroji, najmä sláčikovom
tremor chvenie (svalov)
tremulant organový register na docielenie tremolovaných tónov
trenažér automatické sálové zariadenie na vyučovanie jazdy motorovým vozidlom, lietania a pod. simuláciou
trenčkot pánsky plášť do dažďa s opaskom a náramenníkmi
trend základný smer vývoja alebo priebehu sledovaného javu; smer, krivka vývoja, vývojová tendencia
tréner odborný športový cvičiteľ, kouč
tréning sústavný telocvičný alebo športový výcvik; plánovitá príprava na športové stretnutie alebo preteky
trepan chirurgický nástroj na otvorenie lebky pri operácii mozgu
trepanácia chirurgické otvorenie lebečnej dutiny; vyvrtanie zuba až do dreňovej dutiny
trepanga morská uhorka
trepanovanie trepanácia
trepidácia v medicíne: chvenie
tres faciunt collegium = traja tvoria spolok; zásada, že už v prítomnosti troch osôb možno verejne vystupovať a prednášať; zásada rímskeho práva, že k založeniu organizácie sú potrební najmenej traja

ľudia

treska druh ryby severných morí

treuga Dei = boží mier; v stredoveku zákaz použitia zbraní alebo iného druhu fyzického násilia v určitom období, najmä v čase cirkevných sviatkov

trezor pancierová bezpečnostná skriňa na úschovu peňazí, dokumentov, cenných predmetov, zbraní a streliva

tri- prvá časť zložených slov s významom tri, trojitý, trojitosť

triáda trojica; vo filozofii trojstupňový ráz vývojového procesu; tri dcérske bunky vznikajúce z jednej materskej; trojica; čínska mafia

triál trojné číslo

trializmus voľné spojenie troch samostatných štátnych území; delenie podľa troch princípov, napr. vo filozofii delenie človeka na telo, dušu a rozum; pred prvou svetovou vojnou úsilie o vytvorenie trojštátia Rakúska, Uhorska a Chorvátska

triangel trojuholník; geodetická meracia veža s pevne zamontovaným základným zariadením

triangulácia vymeriavanie plochy a výšok terénu pomocou sústavy trojuholníkov

trianon pavilón v parku vzdialený od hlavnej budovy

trias najstarší útvar druhohôr významný rozvojom plazov a vznikom cicavcov

triatlon súťaž zložená z troch disciplín: plávania, jazdy na bicykli a behu

tribadia, tribadizmus pohlavný styk medzi ženami

tribalizmus kmeňové povedomie, povedomie príslušnosti ku kmeňu

tribochémia náuka o chemických procesoch v pevných látkach, súčasť fyzikálnej chémie

tribológia náuka o trení a opotrebovaní povrchu látok

tribometer prístroj na meranie trenia

tribún starorímsky ľudový vodca; populárny ľudový vodca

tribúna vyvýšené miesto pre rečníka alebo predsedníctvo väčšieho zhromaždenia; zvýšené javisko na umelecké vystúpenia; zvýšená časť hľadiska, najmä na štadiónoch

tribunál zvýšené miesto pre sudcovské kreslo; zbor sudcov

tribunát hodnosť a funkcia starorímskeho tribúna

tribus v zoológii systematická jednotka medzi čeľaďou a rodom; v botanike systematická jednotka nižšia ako druh; označenie troch kmeňov pôvodného rozdelenia starorímskeho obyvateľstva; neskôr mestský okrsk v antickom Ríme

tribút daň, poplatok, clo; starorímska daň z hlavy; vynútená daň predpísaná víťazom podrobenej krajine

triceps trojhlavý ramenný sval; v starogréckej mytológii trojhlavý pes v podsvetí

tricinium trojhlasá skladba

triduum trojdenná katolícka slávnosť

tridymit oxid kremičitý, nerast

triéder dvojité d'alekohľad so sústavou optických hranolov dávajúci neprevrátený obraz

trienále umelecká prehliadka konaná každé tri roky

trienálny trojročný

trienium trojročné obdobie

triér stroj na čistenie obilného zrna

triéra staroveká loď s tromi radmi veslárov

trifoliáta subtropická drevina

trifólium ďatelina, trojlístok

trifórium úzka chodba nad arkádami bočných múrov gotického chrámu; tri združené okná

trifurkácia rozdelenie na tri vetvy

triga staroveký dvojkolesový voz ťahaný spravidla trojzáprahom; kamenená plastika na rímsach významných budov v podobe trojzáprahu

trigeminus trojklanný nerv

trigón trojuholník

trigonella švajčiarsky a nemecký syr s vysokým obsahom bylín a korení

trigonometer základný vrcholový bod pri triangulácii

trigonometria náuka o riešení matematických úloh o trojuholníkoch pomocou goniometrických funkcií

trigonometrické tabuľky obsahujú hodnoty trigonometrických funkcií

trihybrid trojnásobný kríženec
trichalgia bolesť pociťovaná pri dotyku vlasov
trichauxia nadmerné ochlpenie
trichína ľudský aj živočíšny parazit svalovec
trichinela larva trichíny, svalovca
trichinelóza na človeka prenosné ochorenie svalov zvierat spôsobené červom svalovcom
trichlóretylén chlorovaný uhl'ovodík, rozpúšťadlo
trichlórmétán bezfarebná kvapalina, chloroform
tricho- prvá časť zložených slov s významom vlas, chlp
trichobezoár kľbkovitý útvar v žalúdku z prehltnutých chlпов a vlasov, napr. u mačiek
trichoblast bunka pokožky, z ktorej vyrastá chlповý výrastok
trichofágia premotávanie vlasov
trichofóbia chorobný strach z vlasov (napr. v jedle)
trichofýcia plesňové infekčné ochorenie kože
trichóm chlп; výrastok pokožkovej bunky
trichomonáda parazitický bičíkovec žijúci v rôznych orgánoch, slizniciach a črevách ľudí aj zvierat, často spôsobuje akútne zápaly
trichomoniáza infekčné parazitárne pohlavné ochorenie spôsobené bičíkovcom pošvovým (*Trichomonas vaginalis*), prejavujúce sa u žien akútnym zápalom sliznice pošvy, u mužov prebieha skryte
trichomycín antibiotikum používané pri liečbe trichomonádových infekcií
trichotómia delenie na tri časti alebo do troch skupín; malicherné zaobehranie sa nedôležitými vecami
trichóza chorobná porucha rastu vlasov
trichromázia normálne farebné videnie
trichuriázia ochorenie črevného traktu; trichocefalóza
trik obratný kúsok; obratný kaukliarsky výkon; úskok; umelé navodenie ilúzie skutočnosti vo filme a pod.; spôsob zhotovenia alebo spracovania kinematografického obrazu, ktorým sa určitej situácii dodá dojem skutočnosti
triklinický trojklonný

trikolóra trojfarebný prápor alebo stužka
trikot tesne priliehajúce oblečenie; pružná pletená tkanina
trikotáž pletený tovar
trikotín pružná jemná pletená tkanina
trikyslík ozón
trilaterálny trojstranný
triliarda miliarda biliónov
trilingvizmus aktívne používanie troch jazykov; zákonom určená rovnoprávnosť troch jazykov v jednom štáte, napr. vo Švajčiarsku
trilión milión biliónov
trilobit vyhynutý druh prvohorných lastúrníkov z obdobia kambria až spodného karbónu s pancierom rozdeleným na tri časti
trilógia rozsiahle literárne alebo filmové dielo s tromi časťami; trojdielne umelecké dielo
trilok chvejivý, vlnivý tón
trimer, trimér zlúčenina zo spojenia troch molekúl rovnakej látky; malá plôška na odtokovej hrane kormidla lietadla, slúžiaca na vyváženie režimu letu; malý premenný kondenzátor na doladovanie obvodov
trimester študijné obdobie troch mesiacov
trimorfia schopnosť látky vytvárať tri modifikácie odlišné štruktúrou, trimorfizmus
trimovať vypnúť alebo nastaviť sústavu plachiet do ideálneho stavu voči sústave lode; správne rozložiť náklad lode; upravovať srst' psov
trimurti božská trojica v hinduizme – Brahma, Višnu a Šiva
tringelt slangový výraz pre sprepitné
trinita božia trojica podľa kresťanského poňatia a východných náboženstiev
trinitári katolícky rád z 12. storočia, vyznavači božej trojice
trinitrát dusičnan
trinitrocelulóza nitrát celulózy v bavľne
trinitrotoluén vysoko výbušná trhavina, zn. TNT; tritol
trinom trojčlen v matematike
trinus aspekt o hodnote 10°
trio skladba pre tri nástroje alebo tri hlasy; komorný súbor troch nástrojov;

trojica ľudí alebo vecí

triola tri noty namiesto dvoch rovnakého druhu

trip cesta, výlet; omámenie, halucinácie spôsobené drogou

tripaflavín horká kryštalická látka, antiseptikum

tripalmitín glycerín nachádzajúci sa v rastlinných a živočíšnych tukoch

tripanozóma, trypanozóma bičíkovec cudzopasiaci v krvi, spôsobuje najmä spavú nemoc

tripartita stretnutie troch strán, trojdohoda; na Slovensku spolupráca vládnych orgánov, odborov a zamestnávateľských zväzov

tripartitný trojstranný

tripeptidy peptidy s tromi aminokyselinami

triplégia úplné ochrnutie jednej ruky a oboch nôh

triplet zložený z troch, trojica; spektrálna čiara tvorená tromi čiarami tesne pri sebe; trojšoškovový nesymetrický objektív; bicykel s tromi sedadlami

triplicita trojitosť, výskyt v trojakej podobe

triplit fosforečnan mangánatoželeznatý s fluórom, nerast

triploidit zásaditý fosforečnan železa a mangánu, nerast

tripódia metrický celok zložený z troch tesne spätých stôp, trojstopý verš

tripolit odroda opálu, nerast používaný na tepelnú a zvukovú izoláciu

tripsín tráviaci enzým

triptych, triptychon trojdielny obraz, najmä oltárny; umelecké dielo s tromi časťami

triptyk medzinárodná colná priepustka pre automobily

tripus trojnožka; antická obetná nádoba s tromi nohami

triréma staroveká loď s tromi radmi vesiel, triéra

trisacharid sacharid zložený z troch molekúl monosacharidov

trisómia prítomnosť troch rovnakých chromozómov v jadre bunky

trisómia, trizómia prítomnosť troch rovnakých chromozómov v bunkovom jadre

triste v hudbe: smutno, trúchlivo

tristný smutný, trúchlivý; nudný, trápny

tritanopia ťažká forma farbosleposti

tritikale medzirodový kríženec pšenice a žita

tritol trinitrotoluén, výbušnina

tritón rod obojživelníkov; atómové jadro trícia, ťažkého izotopu vodíka

tritónka morský mäkkýš s veľkou špicatou ulitou; ulita tohto mäkkýša

triumf v antickom Ríme slávnostný návrat víťazného vojvodu; oslavovanie úspešného človeka alebo kolektívu; veľký úspech, víťazosláva; slávnostný sprievod víťaza

triumvir jeden z troch členov rímskeho triumvirátu; člen trojčlennej skupiny vládcov alebo rozhodujúcich osobností

triumvirát v antickom Ríme vláda troch osôb so spoločnou konzulskou a súdnou právomocou; vláda troch, trojvládie, spojenectvo troch ľudí

trivalencia trojmocnosť

trivialita, triviálnosť hrubosť; všednosť, otrepanosť, jednoduchosť, bezvýznamnosť

trivium trojcestie; historický názov základného stupňa stredného vzdelania s tromi disciplínami: gramatikou, dialektikou a rétorikou; stredoveká základná škola s tromi predmetmi: čítanie, písanie a počítanie

trizómia tri rovnaké chromozómy v jadre bunky

trockizmus názory L. D. Trockého a jeho stúpencov, odlišné od oficiálnej bolševickej politiky; neskôr ideovo politický smer sústredený v tzv. IV. Internacionále, zameraný proti stalinizmu a kapitalizmu

trofej korisť, úlovok; v antickom Ríme pamätník víťazstva z ukoristených zbraní; ukoristená nepriateľská zbraň alebo bojová zástava; lovecká korisť, úlovok; víťazné znamenie, spomienka na lov; cena za vynikajúci výkon, napr. športový

troficita štandardný stav tkanív

trofický výživný, výživový, potravný

trofika funkcia nervových vlákien regulujúca výživu a látkovú premenu tkanív

trofizmus minerálne bohatstvo pôdy

trofo- prvá časť zložených slov s významom potrava, výživa

trofoblast vonkajšia povrchová vrstva buniek ryhujúceho sa vajíčka v štá-

diu moruly

trofocyt vlastná tuková bunka živočíchov zhromažďujúca zásobné látky

trofofyl zelený list rastliny, v ktorom prebieha fotosyntéza

trofochromatín chromatín s vyživovacou funkciou v bunke

trofomorfóza predčasný vývin organizmu

trofonómia náuka o výmene látok v organizme

trofopatis ochorenie spôsobené poruchou výživy

trofoplast bunka s dôležitou funkciou pre výživu a látkovú výmenu v rastlinách

trofoplazma vyživovacia plazma

trofosporofyl asimilačný list s výtrusnicami

trog údolie modelované ľadovcom, ľadovcové koryto, brázda s charakteristickým tvarom písmena U

troglobiont organizmus trvalo žijúci v jaskyniach

troglobyt predhistorický obyvateľ jaskýň, jaskynný človek

trogón vták s dlhým chvostom a krátkymi nohami žijúci v pralesoch Ázie, Afriky a Ameriky

trochej dvojslabičná stopa s dlhou (prízvučnou) a krátkou (nepρίζvučnou) slabikou

trochoida rovinná krivka, epicykloida, hypocykloida, cykloida

troilit sulfid železnatý

trojan neškodne sa tváriaca počítačová aplikácia, ktorá je však programom na páchanie škôd, sama sa nemnoží

trokar nástroj na nabodnutie telovej dutiny, chirurgická ihla

troktolit hlbinná vyvrelina z olivínu a plagioklasu

trolej drôtené elektrické horné vedenie na napájanie elektrických vlakov alebo pouličných vozidiel

troll škriatok v staronordických bájach

trombektómia chirurgické odstránenie trombu

trombikulóza svrbivé kožné ochorenie s vyrážkami

trombín látka meniaci rozpustnú bielkovinu krvnej plazmy na fibrín a vyvolávajúca zrážanie krvi

trombo-, **tromb-** prvá časť zložených slov s významom krvná zrazenina, krvné doštičky

tromboangitída zápal ciev na nohách, tzv. Bürgerova choroba

tromboarteritída zápal artérií sprevádzaný zrážaním krvi

trombocyt krvná platnička, krvná doštička

trombocytopénia pokles počtu krvných doštičiek

trombocytóza nárast počtu krvných doštičiek

tromboflebitída zápal žíl

trombogén látka, ktorá sa tvorí v pečeni alebo kostnej dreni a meniaci sa na trombín

trombolýza rozpúšťanie krvnej zrazeniny

trombón nátrubkový dychový nástroj, pozauna

trombopatia porucha krvných doštičiek

trombopénia nedostatok krvných doštičiek v krvi

trombóza chorobný vznik krvnej zrazeniny v srdci a cievach; tým vyvolaná choroba

trombus krvná zrazenina v cievach alebo v srdci

tromp zaklenutý výklenok tvoriaci najmä v orientálnej a románskej architektúre prechod medzi mnohouholníkovým pôdorysom a kruhovou klenbou; prečnievajúci klenutý spojovací článok medzi podperou a kopulou

trona vodnatý uhličitan sodný, nerast

tropán heterocyklická zlúčenina v niektorých alkaloidoch

tropeum pamätník víťazstva s trofejami; ozdobný emblém v podobe plastiky trofejí nad hlavnou rímsou priečelia budov

tropický rok doba medzi dvomi nasledujúcimi priechodmi Slnka jarným bodom

tropický súvisiaci s trópami, charakteristický pre trópy; nevlastný, obrazný, prenesený

tropikalizácia úprava tovaru dovážaného do tropických oblastí pred vplyvom tamojšieho podnebia

tropiko jemná vzdušná vlnená tkanina

tropín cyklický alkohol v niektorých alkaloidoch

tropizmus ohyb organizmu alebo jeho časti smerom k vonkajšiemu podráždeniu; tiahnutie k niečomu

tropo- prvá časť zložených slov s významom obrat, smer

tropofyt rastlina, ktorá môže striedavo žiť vo vlhkom a suchom prostredí

tropopauza prechodná vrstva atmosféry medzi troposférou a stratosférou ležiaca v miernych zemepisných šírkach vo výške 10 – 15 km, s teplotou -56 až -60 C°

troposféra najnižšia vrstva zemskej atmosféry, od 8 do 17 kilometrov, v ktorej klesá teplota s výškou v priemere o 6,5 C° na 1 km a v ktorej prebieha väčšina meteorologických dejov, ktoré sa označujú ako počasie

troposkop prístroj na precvičovanie zraku

tropotaxia mimovoľný pohyb živočícha smerom k vonkajšiemu podráždeniu

tropo v hudbe: veľa, veľmi

tropus niečo obrazne povedané, metafora, synekdocha; druh katolíckeho omšového chválospevu; vložka do liturgického spevu pod melismatické koloratúry

trópy horúce pásmo medzi dvomi obratníkmi, pás okolo rovníka

trojská váha anglická jednotka váhy drahých kovov a kameňov

trubadúr rytiersky básnik a spevák milostných a hrdinských piesní a balád v 12. a 13. storočí

truck, trak ťahač, podvozok, nákladný automobil, kamión

trucker, traker vodič kamióna

truizmus všednosť, často opakovaná vec alebo výrok

trumf karta prebíjajúca ostatné karty; pádny dôkaz, silná námietka, nezvratný dôkaz

trusirérka odborníčka na aranžovanie sukní v období turnýrovej módy v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch devätnásteho storočia

trust forma organizácie podnikov rovnakého odvetvia, trust

truvér druh melodickéj ozdoby spočívajúcej v rýchlom opakovaní tónu a hornej sekundy

trypanozomiáza parazitárne ochorenie živočíchov

trypsín tráviaci enzým žalúdočnej šťavy štiepiaci bielkoviny

tryzna slávnosť na počesť zosnulých

tse-tse tropická bodavá mucha prenášajúca spavú nemoc

tsuga ihličnatý strom s krátkym ihličím a malými šiškami

tsumebit zásaditý síran a fosforečnan medi a olova, nerast

tsunami mohutná prílivová vlna spôsobená podmorským zemetrasením, cunami

tuán oslovenie „pán“ v malajčine

tuba trúbka, rúra; sluchovod; vajcovod; trúbka vysokého hlasu, kovový dychový nástroj

tubektómia chirurgické odstránenie vajcovodu

tuber koreňová hl'úza

tuberín rastlinný globulín v zemiakoch

tuberkulid kožný prejav tuberkulózy

tuberkulín látka používaná pri diagnóze tuberkulózy; získava sa z kultúr tuberkulózných bacilov

tuberkulóza infekčné ochorenie spôsobené tzv. Kochovými bacilmi a postihujúce rôzne časti tela, predovšetkým pľúca

tuberóza veľkokvetá tropická rastlina

tubokurarín účinná zložka jedu kurare spôsobujúca svalové ochrnutie

tuboovaritída zápal vajcovodu a vaječníka

tubulárny, tubulózný rúrovitý, valcovitý

tubulus v medicíne: kanálik, trubica

tubus valec, rúra, trubica; trubica d'alekohľadu alebo mikroskopu

tucet dvanásť kusov, číslo 12

tuf pevný sopečný nános popola a piesku, sopečná usadenina

tufur kopčekovitý tvar pôdy

tugra kedysi na tureckých štátnych dokumentoch, minciach, poštových známkach a pod., kaligrafický podpis sultána

tugrik menová jednotka Mongolska

tuja štíhly ihlanovitý ihličnatý strom z čeľade cyprusovitých, zerav

tukan stredo- a juhoamerický pestro sfarbený šplhavý vták s mohutným zobákom zo strán splošteným

tularémia infekčná choroba hlodavcov prenosná na človeka

tuleň morský cicavec žijúci v arktických moriach

tulipán veľkokvetá cibuľnatá bylina s dlhým stvolom

túlium vzácny kov, značka Tm

tulu kríženec jednohrbej a dvojhrebej ťavy

tumba náhrobok v múre
tumbler veľký pohár bez stopky
tumefakcia opuch, zdurenie na povrchu tela
tumescencia zdurenie
tumor nádor, najmä zhubný, novotvar; opuchnutie zapáleného tkaniva
tumult zhuk ľudí, rozruch, pobúrenie
tumultuoso v hudbe: búrlivo, nepokojne
tumulus predhistorický náhrobok v podobe mohyly; katafalk pre zádušnú omšu
tundra severská močaristá step, bezlesé územie polárneho pásma severnej pologule s nízkou vegetáciou, trvale zamrznutou pôdou a močiami
tunel podzemný klenutý spojovací priedchod pre komunikáciu, vodný tok a pod.; podzemná chodba
tuner rozhlasový prijímač bez zosilňovacieho koncového stupňa; ladič, vyladovač
tuniak morská makrelovitá ryba s chutným mäsom
tunicella liturgický odev nižších katolíckych duchovných
tunika starorímsky spodný odev; stredoveký odev vládarov a kniežat, plášť; tkanivový obal na vegetačnom vrcholku rastlín; prehoz cez sukňu ženského oblečenia; odev voľného strihu
tupé pôvodne nakaderené, do výšky vyčesané vlasy; malá parochňa začesaná do vlastných vlasov, príčesok
turbácia zmätok, nepokoj
turban orientálna pokrývka hlavy z dlhého pásu látky omotaného okolo hlavy
turbína rotačný lopatkový motor využívajúci spádovú vodu a pod.
turbo- prvá časť zložených slov s významom turbína, turbínový
turboalternátor alternátor poháňaný parnou alebo plynovou turbínou
turbokompresor odstredivý kompresor
turbomotor synchronný elektrický motor na pohon turbokompresorov a odstredivých čerpadiel
turboreaktívny motor využívajúci výbuchu reaktívnych látok vo vzduchovej turbíne
turbot morská ryba pobrežných vôd Európy

turbulencia vírenie, prúdenie; v meteorológii nepravidelné vzdušné prúdenie spôsobené vznikom vírov; nepravidelné kolísanie veľkosti, smeru a rýchlosti prúdenia tekutiny; nepokoj, vzrušenie
turf dostihová dráha; dostihový šport
turica rastlina s malými fialovými kvetmi
turingit vodnatý kremičitan hlinito-železnato-horečnatý, nerast
turistika súhrn činností súvisiacich s aktívnym pohybom a pobytom v prírode
turmalín hexagonálny nerast
turmalinit hornina z turmalínu a kremeňa
turmon optická pomôcka uľahčujúca slabozrakým čítanie
turnaj krátkodobá súťaž niekoľkých družstiev alebo jednotlivcov
turné okružná cesta, umelecký zájazd, séria vystúpení
turniket otáčavé zariadenie pri vchode do verejného priestoru umožňujúce vstup oddelene iba po jednej osobe; dávkovacie zariadenie pri balení tovaru; v medicíne prístroj na dočasné zastavenie krvácania
turnus pravidelne sa opakujúce poradie určitej činnosti; pravidelné striedanie, napr. zájazdových skupín
turon stratigrafický stupeň hornej kriedy
turul posvätný vták starých maďarských kmeňov, symbol maďarstva
tusikácia pokašliavanie
tuš čierna farba; slávnostné fanfáry
tutti-frutti rôzne ovocie; pestrá zmes
tutulus kovová, spravidla bronzová gombíková ozdoba na pohrebnom alebo slávnostnom rúchu alebo konskom poťahu
tutvetit alkalická hornina z albitu, egerínu a mikroklínu
tvíd, tweed mäkká vlnená látka z hrubej česanej alebo mykanej priadze s farebnými uzlíkmi
tvil, twill jemná bavlnená alebo hodvábná krepová tkanina
twist spoločenský tanec vo štvordobom takte; bavlnená priadza
twistová operácia technika finančných operácií na voľnom trhu
tybing oceľový, liatinový alebo železobetónový dielec montovaných skruží v tuneloch a banských chodbách

tyfrológia starostlivosť o zrakovo postihnuté osoby a ich spoločenské zaradenie

tyflopädagogika výchova a vzdelávanie zrakovo postihnutých ľudí

tyflóza slepota

tyfóm zoskupenie týfusových buniek príznačné pre brušný týfus

týfus infekčné ochorenie s horúčkami a hnačkami

týfus brušný týfus, ktorý postihuje črevá

týfus škvrnitý infekčné ochorenie s horúčkami, prenášané všou

tyloma mozol'

tylóza mozolovitosť

tylozín antibiotikum používané pri liečbe pľúcnych infekcií zvierat

tymian malá rastlinka, ktorej aromatická vňať sa suší a používa ako korenie; materina dúška, jej sušená vňať

tymín základná zložka nukleových kyselín

tymol hlavná zložka niektorých rastlinných éterických olejov

tymopatia úzkosť, nestálosť

tymovírus rastlinný vírus spôsobujúci mozaikovú chorobu rastlín

tympania plynatosť čriev

tympanofónia hučanie v uchu

tympanon trojuholníková alebo segmentovaná plocha ako výplň štítu, často ozdobená reliéfom

tympanoplastika chirurgické odstránenie chronického zápalu stredného ucha a zlepšenie sluchu

tympanotómia chirurgické preťatie a odklopenie bubienka

tympany bicí hudobná nástroj z dvoch pologúl' potiahnutých kožou, kotol

tyndalizácia prerušované zahrievanie tekutín s cieľom zničiť spóry mikroorganizmov

typ živočích alebo rastlina predstavujúca určitý druh; skupina jedincov s takmer rovnakými znakmi; predstaviteľ, reprezentant spoločných vlastností

typický vzorový, spoločný druhu, skupine; druhový, spoločný znak

typizácia obmedzovanie počtu výrobkov výberom užšieho počtu podľa najvhodnejších parametrov a hospodárskej potreby; usmernenie činnosti na určitý okruh, druh; roztriedenie podľa typov

typografia technika tlače z výšky, kníhtlač; súhrnné označenie pre tlačiarenský priemysel

tyran v starovekom Grécku samovládca, ktorý získal moc nezákonným spôsobom, samozvaný diktátor; krutovládca

tyrania krutovláda, násilie, útlak

tyranosaurus vyhynutý dvojnohý dravý veľjašter z obdobia hornej kriedy v Severnej Amerike

tyreogénny vznikajúci v štítnej žľaze

tyreoglobulín bielkovina obsahujúca jód, používaná pri liečbe niektorých ochorení štítnej žľazy

tyreoidea štítna žľaza

tyreoidektómia odstránenie štítnej žľazy

tyreoiditída zápal štítnej žľazy

tyreoiditída, tyreoiditis zápalové ochorenie štítnej žľazy

tyreológia odbor, ktorý sa zaoberá chorobami štítnej žľazy, ich liečbou a prevenciou

tyreotoxikóza choroba spôsobená zvýšenou tvorbou a vylučovaním hormónu štítnej žľazy, tzv. Basedowova choroba

tyreotropín hormón vylučovaný predným lalokom hypofýzy

tyreóza chorobné prejavy zvýšenej činnosti štítnej žľazy

tyrfobiont živočích žijúci len na rašeliniskách

tyristor polovodičový spínací prvok, riadený usmerňovač

tyrkys zásaditý fosforečnan meďnatohlinitý, bledomodrý až zelený dráhodokam

tyrolienna ľudový spoločenský tanec v Tirolsku; tirolská pieseň s jódlovaním

tyroxín hormón štítnej žľazy potrebný k okysličovaniu živín vo všetkých bunkách tela, tyreoidálny hormón

tyrozín aminokyselina nachádzajúca sa v bielkovinách

tyrozinúria vylučovanie tyrozínu močom

U

u značka pre atómovú hmotnostnú jednotku

U značka pre urán

ubi bene, ibi patria kde je dobre, tam je vlast'

ubikácia spoločná ubytovňa; krytý priestor pre zvieratá chované v zajatí

ubikvist organizmus, ktorý môže žiť kdekoľvek, v akomkoľvek prostredí, kozmopolita

ubikvita schopnosť žiť v rôznych podmienkach, všadeprítomnosť

UBV-systém štandardný systém hviezdnych veľkostí pre fotoelektrické a fotografické merania s tromi optickými filtermi

ued suché púštne údolie najmä na Sahare, zaplnené vodou iba po zimných a jarných dažďoch, vádí

UFO skratka: Unidentified Flying Object, neidentifikovaný lietajúci predmet, lietajúci tanier

ugrofinistika odbor skúmajúci jazyky, históriu a kultúru ugrofínskych národov (Fínov, Estóncov a Maďarov)

ucha ruská rybia polievka

ukijoe japonský farebný drevorez so žánrovou tematikou

ukulele strunový brnkací nástroj, havajská gitara so štyrmi strunami

ulalgia bolesť čeľuste

ulcerácia tvorba vredov, vredovatenie

ulcerózny vredový, vredovitý

ulcus vred, najmä žalúdka alebo dvanástnika

ulema mohamedánsky vykladač náboženstva a zákonov, znalec koránu, teológ a právny poradca

ulexit vodnatý a zásaditý boritan sodíka a vápnika, nerast

ulita vápenatá škrupina chrániaca telo niektorých mäkkýšov

ullmanit sulfid niklu a antimónu, nerast

ulma lakt'ová kosť, laket'

ulmifikácia pôdotvorný proces, pri ktorom sa organické zvyšky menia na rašelinu

ulmit prirodzená kyselina humínová

ulna lakt'ová kosť

ultima ratio posledný, krajný prostriedok

Ultima Thule bájna zem niekde na konci sveta; niečo nedosiahnuteľne vzdialené, odkiaľ sa už nedá pokračovať

ultimátum kategorická požiadavka spojená s vyhrážkou násillia; naliehavá, bezpodmienečná požiadavka; výzva jedného štátu druhému, aby prijal určité podmienky alebo splnil požiadavky pod hrozbou zahájenia vojny; posledné napomenutie

ultra-prvá časť zložených slov s významom nad, cez, krajne, neobyčajne

ultraakustika náuka o ultrazvuku, súčasť fyziky

ultračastica ultramikroskopická častica

ultrafialové žiarenie, UV neviditeľné žiarenie, ležiace za fialovou čiarou spektra, s vlnovou dĺžkou od 100 do 400 nm

ultrafialový nachádzajúci sa za fialovou farbou spektra

ultrafiltrácia oddeľovanie nízkomolekulárnych látok

ultraizmus literárny smer po 1. svetovej vojne hlásajúci prerušenie vzťahov s tradíciou; bezstarostnosť; zaujatie pre témy modernej doby

ultrakrátke vlny kmitočtové rádiokomunikačné pásmo v rozsahu 300 – 3000 Mhz, decimetrové vlny, skratka UKV, UHF

ultramarín prírodný aj syntetický modrý pigment; sýtomodrá farba

ultramontanizmus hájenie centralistických záujmov katolíckej cirkvi a pápeža aj proti záujmom štátnym a národným

ultrasonografia sonografia

ultrazvuk zvuk s kmitočtom nad 20 000 Hz, čiže za hranicou normálnej počuteľnosti

ultražiarenie ultrafialové žiarenie

ulvit oxid železa a titánu

umakart obchodná značka pre umelý kartón; papier vytvrdený pomocou umelej živice

umangit selenid medi

umbela súkvetie, okolík; strechovitý baldachýn, menšie oválne nebesá na prenášanie oltárnej sviatosti

umbikus pupok

umbra tmavé jadro slnečnej škvryny
umiak kožený čln indiánskych žien
umlaut prehláska
umpire hlavný tenisový rozhodca a vyvýšené miesto, kde sedí
un poco v hudbe: trochu
UN skratka výrazu United Nations, Spojené národy, Organizácia spojených národov, OSN
unanimita jednomyselnosť, jednota názorov
unanizmus estetický smer vo Francúzsku začiatkom 20. storočia, presadzujúci kolektívnu súdržnosť ľudí
undbundling rozdelenie firmy na právne samostatné časti
uncia, unca anglická váhová jednotka, jedna šesťnástina libry = 28,35 gramu; staroveká rímska jednotka hmotnosti aj minca; stredoveká jednotka hmotnosti
unciálne písmo veľké tlačené zaoblené písmo nerozoznávajúce malé a veľké písmená, unciála
undácia trvalé vlnenie zemskej kôry na veľkej ploche vplyvom slabého, ale stáleho tlaku v obdobiach pevninotvorných pohybov
underground pod zemou, podzemný; neoficiálne hnutie alebo kultúrny smer, tajný prúd protestujúci proti konformite, oficiálnej kultúre; disent, ilegality, hnutie odporu
undina vodná víla, rusalka v staronordickej mytológii; nádobka na vyplachovanie oka
undulácia vlnenie, kmitanie; zvrásňovanie zemskej kôry vplyvom bočného tlaku pri horotvorných pohyboch
unfair, unfér nečestné, neslušné, nepatričné konanie; v športe nešportové konanie, ktoré je v rozpore s pravidlami slušnej hry
ungelt stredoveký trhový poplatok; miesto výberu tohto poplatku; v stredovekých mestách sklad tovaru a miesto pobytu cudzozemských kupcov
unguentum lekárenská masť
uni- prvá časť zložených slov s významom jeden, jednotný
únia jednota, zväzok, spolok; zjednotenie organizácií, štátov a pod.
uniat príslušník gréckokatolíckej cirkvi

uniatská cirkev zjednotená gréckokatolícka cirkev vytvorená v roku 1596 spojením poľskej a litovskej pravoslávnej cirkvi s rímskokatolíckou a pod rímskym pápežom
unicelulárny jednobunkový
unifikácia zjednotenie, zjednocovanie, jednotnosť, spojenie do jedného celku
uniforma jednotný odev, najmä ozbrojených zložiek, napr. polície a armády
uniformita jednotnosť, jednotný ráz; dobrovoľná alebo vynútená jednotnosť názorov, obliekania, chovania a pod.
unikát jediné vyhotovenie diela, jediný jestvujúci exemplár; jediná vec svojho druhu, unikum
unikum jedinečná vec, jedinečnosť, vzácnosť, unikát; maďarský bylenný likér
unilaterálny jednostranný, jestvujúci len na jednej strane
Union Jack britská štátna vlajka
union jednota, spojenie, zväzok, spolok, združenie
uniparita samica, ktorá v jednom vrhu privádza na svet len jedno mláďa
unisex jednopohlavnosť; nerozlíšenosť mužského a ženského oblečenia a účesu
unisono jednohlasne, jedným hlasom; súhlasne; jednohlas; jednomyseľne
unit merná jednotka, diel, dielik
unitarizmus systém organizácie štátnej moci vykonávanej jednotne ústrednou vládou; náboženské hnutie zdôrazňujúce jednotu Boha a odmietajúce dogmu o Trojici
unitárny jednotný
univalentný jednomocný (prvok)
univerbizácia vytváranie jednoslovných pomenovaní z viacslovných; nahrádzanie dvojslovného výrazu jednoslovným, napr. Čedok = Československá dopravná kancelária
univerzalita všestrannosť, všeobecnosť použitia, schopností, vedomostí, vzdelania
univerzalizmus všestrannosť, všeobecnosť; zdôrazňovanie všeobecného proti čiastočnému; metafyzický názor považovania sveta za nadra-

dený celok; smer usilujúci o objavenie jazykových univerzálií indukzívne a súčasne s tým operovať kategóriami spoločnými pre všetky jazyky

univerzálny všeobecný, všestranný; všestranne schopný alebo vzdelaný; všestranne použiteľný, napr. nástroj

univerzita vysoká škola väčšinou humanitného zamerania

univerzum vesmír, kozmos

unkcia namazanie masťou; pomazanie tzv. sväteným olejom (obrad v katolíckej cirkvi)

unlimited neobmedzený, neohraničený

UNNRA skratka výrazu United Nations Relief and Rehabilitation Administration, pomocná akcia OSN v roku 1945 a nasledujúcich rokoch pre krajiny postihnuté vojnou

unus pro multis jeden za všetkých

up to date moderný, zodpovedajúci poslednej móde alebo názorom

upanišády staroindické náboženské a filozofické texty, podklad bráhmanského učenia

upas tropický strom, z ktorého Malajci získavajú prudký šípový jed; šípový jed z tohto stromu, ančar

update aktualizácia, zdokonalenie; úprava tej istej verzie počítačového programu za novšiu

upgrade vyššia verzia počítačového programu

uracil pyramídová báza, jedna zo základných zložiek nukleových kyselín

uragán prudká víchrica v Severnej Amerike, hurikán

uralolit fosforečnan vápnika a berýlia, nerast

urán kovový rádioaktívny prvok, značka U

uranín oxid uraničitý, rádioaktívny nerast

uranizmus pohlavná náklonnosť muža k mužovi, mužská homosexualita

urano- prvá časť zložených slov s významom urán, uránový; nebo, hviezdna obloha

uranografia zobrazenie, opis hviezdnej oblohy

uranolatRIA uctievanie nebeských telies ako božstva

uranológia hvezdárstvo

uranometria zobrazovanie hviezdnej oblohy s označovaním hviezd pís-

menami gréckej abecedy

uranopilit vodnatý a zásaditý síran uránu, nerast

uranoskop hviezdny glóbus

urát soľ kyseliny močovej

uratória výskyt kyseliny močovej a jej solí v moči

urbanizácia vytváranie mestského rázu vidieckych sídiel; sústredovanie obyvateľstva do miest

urbanizmus, urbanistika architektonická výstavba miest a sídlisk; časť územného plánovania

urbariálny týkajúci sa niekdajšieho poddanského pozemkového majetku a poddanských povinností; poddanský

urbárium, urbár druh pozemkovej knihy

urbi et orbi mestu a svetu; pápežské slávnostné posolstvo a požehnanie určené celej katolíckej cirkvi

urbura v stredoveku kráľovský príjem z baní na striebro

urea močovina

urémia chorobné vylučovanie moču do krvi, zlyhanie obličiek; hromadenie dusíkatých látok v organizme spôsobené nedostatočnou funkciou obličiek

uretán karbamín etylnatý, uspávací prostriedok; liek proti leukémii

ureter močovod

ureter-, uretero- prvá časť zložených slov s významom močovod

ureterolitiáza tvorba kamienkov v močovode

ureterostenóza zúženie močovodu

ureterotómia chirurgické otvorenie močovodu

uretikum močopudný prostriedok

uretra močová rúra

uretritída zápal močovej rúry

uretro- prvá časť zložených slov s významom močová trubica

uretrocystitída súčasný zápal močovej rúry a močového mechúra

uretroea výtok z močovej rúry

uretroragia chorobné krvácanie z močovej rúry

uretroskop optický prístroj na vyšetrenie močovej rúry

urgencia upomienka, naliehanie, nátlak na vybavenie

urgentný naliehavý, neznášajúci odklad, upomínaný
-úria druhá časť zložených slov s významom moč
urín, urína moč
urinácia močenie
urinoterapia liečba pitím vlastného moču alebo obkladmi namočenými do vlastného moču
urna popolnica, nádoba na úschovu popola zosnulých; schránka na voľné lístky
uro- prvá časť zložených slov s významom moč, močový
urobilín žlté farbivo vylučované močom pri chorobách pečene
urobilinúria prítomnosť urobilínu v moči
urocystektómia chirurgické odstránenie močového mechúra
urogenitálny týkajúci sa močového a pohlavného ústrojenstva
urogénny vznikajúci z moču
urografia röntgenové vyšetrenie obličiek a močových ciest
urolit močový kameň
urolitiáza výskyt močových kameňov
urológ odborník v urológii
urológia náuka o chorobách močových a mužských pohlavných orgánov, ich prevencii, diagnostike a liečbe
uropatia nešpecifikované ochorenie močového ústrojenstva
urquell staroprameň, starý prameň, prazdroj
uršilínka slangovo voršilka, členka ženského rehoľného rádu založeného v 16. storočí na výchovu dievčat a starostlivosť o chorých
urtikária kožné ochorenie, ľudovo koprivka
ustaša chorvátska fašistická organizácia počas II. svetovej vojny
ustašovec chorvátsky fašista, člen organizácie ustaša
ustav najstaršia, až do 14. storočia používaná forma cyriliky v cirkevnej slovanskej literatúre, vytvorená z gréckej unciály a typická priamymi veľkými písmenami
ustrica morský lastúrník s veľmi chutným mäsom
usucapio nadobudnutie práva na základe dlhodobého oprávneného používania, tzv. vydržanie majetku
ususfructus právo používať veci a ich plody bez práva meniť podstatu

veci; užívacie právo
ut infra ako bude ďalej uvedené
ut stará solmizačná slabika, teraz „do“; latinsky aby, ako
ut supra ako bolo vyššie uvedené
utenzilie potrebné veci, nevyhnutnosti; náradie
uteralgia bolesť maternice
uterinný maternicový
uterizmus kŕč svalstva maternice
utero-, uter- prvá časť zložených slov s významom maternica, maternicový
uteropexia chirurgické pripevnenie, prišitie maternice
uterosalpingografia röntgenové vyšetrenie maternice a vajcovodov s pomocou kontrastnej látky
uterotómia chirurgické otvorenie maternice
uterotonikum liečivo vyvolávajúce sťahy svalstva maternice; používa sa napr. pri pôrode
uterus maternica
util pomyselná jednotka užitočnosti predmetu
utilita užitočnosť, funkčnosť; menší užitočný počítačový program
utilitarizmus postoj a hodnotenie podľa miery užitočnosti
utilitárny prospechársky, pozerajúci na zisk, uprednostňujúci úžitok
utilité prospech, úžitok
utilizácia využitie, zúžitkovanie
utlimatívny rozhodný, krajný, bezpodmienečný; vydierajúci
Utopia názov knihy anglického stredovekého filozofa Tomáša Moora; neexistujúca, vysnená krajina
utópia neuskutočniteľné želanie alebo zámer; neuskutočniteľná predstava; umelecký druh fantastickej literatúry
utopický nejstávajúci, neskutočný, neuskutočiteľný, nerealizovateľný
utrakvizmus stredoveké reformné hnutie „pod obojím“, kališníctvo; presadzovanie dvojjazyčnosti vo verejnom živote
uvarovit kremičitan chrómu a vápnika, nerast
uvea stredná vrstva očnej gule, dúhovka
uveitída zápal dúhovky

uvula čípok hrtanu

uzancia zvyk, obyčaj, najmä obchodný

úzký profil najslabší článok výroby, zásobovania, služieb a pod.; nedostatkový tovar alebo služba

uzuálny obvyklý, bežný

uzurpácia násilné uchvátenie, bezprávne prisvojenie si

uzurpátor uchvatiteľ, samozvanec, panovačný človek

úzus zvyk, zvyklosť, obyčaj; bežné používanie, obvyklá prax; v právnej praxi právo používať vec bez práva na výnosy

V

V značka pre vanád; značka pre volt; rímska číslica päť

V1, V2 kódové označenie nemeckých raketových striel v 2. svetovej vojne

VA značka pre voltampér

vabank v hazardnej hre hra o celý vklad, o všetko, hazard; staviť všetko na jednu kartu

vacat je prázdne, chýba; prázdna, úmyselne nepotlačená stránka knihy, vakát

vacatio legis doba medzi okamihom platnosti a účinnosti právnej normy, doba medzi vyhlásením právnej normy a dňom nadobudnutia jej účinnosti

vade retro me Sathana = z cesty, Satan; tak odpovedal Kristus Satanovi, ktorý ho odniesol na vysokú horu a sľuboval mu vládu nad svetom

vadémékum pod' so mnou; príručka, sprievodca, rukoväť, knižný radca, informačná publikácia

vádí vyschnuté riečište v severoafrickej púšti, najmä na Sahare, naplňajúce sa len po zimných a jarných dažďoch

vádium súdna záruka, istota, záloha zložená ako záruka na splnenie určitého nároku

vadózna voda vsiaknutá zo zemskeho povrchu zo zrážok do podzemných vrstiev a zúčastňujúca sa vodného kolobehu

vadózny spodný, plytký

vae victis beda porazeným

vafle, waffle oplatka

vagabund tulák; v prenesenom zmysle darebák

vagabundáž tuláctvo, potulka

vagant stredoveký potulný študent, spevák a básnik

vagilná fauna túlavá, potulujúca sa zver, bez stáleho miesta výskytu

vagilný pohyblivý, potulný, túlavý

vagína rozšírená dolná časť listu rastliny; ženská pošva

vaginitída zápal sliznice pošvy, zápal pošvy

vaginismus ženská pohlavná porucha spočívajúca v mimovoľných krčovitých sťahoch pošvy

vaginorektálny týkajúci sa pošvy a konečníka

vaginoskop prístroj na vizuálne vyšetovanie vagíny; pošvové zrkadielko

vaginoskopia vyšetovanie pošvy pošvovým zrkadielkom

vagireh malý kus koberca utkaný ako vzor na vyskúšanie pôsobivosti farieb

vágnosť nejasnosť, neurčitosť

vágnny neurčitý, neistý; nejasný, nepresný

vago- týkajúci sa bludného nervu

vagón koľajové vozidlo bez vlastného pohonu

vagotómia chirurgické preťatie bludného nervu

vagotónia funkčná porucha vegetatívneho nervového systému, zvýšená dráždivosť parasympatického nervstva, najmä bludného nervu

vagus bludný nerv

vacherin polomäkký syr z východného Francúzska a západného Švajčiarska

vacherol francúzsky mäkký plesňový syr

vajang, wajang druh orientálnej bábky ovládanej zospodu, javajka

vajda náčelník cigánskeho kmeňa

vajdelot kňaz pohanských Prusov

vajgela ozdobný parkový ker

vajšja, vaišja príslušník tretieho stavu indickej kastovej spoločnosti

vakácie prázdniny

vakancia uprázdnené miesto

vakantný voľný, neobsadený

vakát chýba; je voľný; v knihe prázdna, nepotlačená strana; neobsadený úrad

vakcína očkovacia látka proti infekčným chorobám

vakcinácia ochranné očkovanie

vakuo dutina v bunke, vyplnená tekutinou

vakuom vakuoly v bunke

vákuovanie vyčerpanie plynu z uzavreného priestoru

vákuum vzduchoprázdny alebo inak celkom prázdny priestor; nezaplnený priestor, prázdne miesto

valach vykastrovaný samec koňa

valát v kartách hra, pri ktorej jedna strana získava všetky zdvihy

valdhorna lesný roh

valedikcia prejav na rozlúčku

valencia schopnosť atómu alebo skupiny atómov viazať sa s inými atómami alebo ich skupinami; väzba; v biológii schopnosť organizmu prispôbiť sa podmienkam prostredia

valenčný schopný viazať sa s niečím; väzbový

valentinit oxid antimónu, nerast

valentný platný; vážiaci sa

valér cena, hodnota; odstupňovanie odtieňa farby; estetická hodnota umeleckého diela

valeriána liečivá rastlina; vo farmácii: extrakt pripravený z pakoreňa valeriány

valerová kyselina alkánová kyselina používaná v kozmetickom priemysle

valetéria strojová práčovňa a žehliareň

valgózny uchyľujúci sa od normálnej priamej polohy dovnútra, vbočený, ohnutý do tvaru písmena x

Valhala v staronordickej mytológii miesto, kam prichádzajú po smrti padlí hrdinovia, Walhalla

válí v predrepublikánskom Turecku vysoký správny úradník, miestodržiteľ

valída matka tureckého sultána

validácia overenie, preverenie; kontrola hodnoty výšky účtu; uznanie právoplatnosti zmluvy, listiny a pod.

validita platnosť, právoplatnosť

valín aminokyselina, jedna zo základných zložiek bielkovín

valizéria vodná rastlina pestovaná aj v akváriách

Valkýra v germánskej mytológii bojovná panna sprevádzajúca padlých hrdinov do Valhaly

valor cena, hodnota; cenný papier; cenný predmet

valorizácia zhodnocovanie, zhodnotenie; súbor opatrení na zvýšenie hodnoty meny alebo cien tovaru; vytváranie hodnôt

valuátor vstupné zariadenie poskytujúce číselnú hodnotu

valuta mena, zahraničná mena; hotovostné peniaze cudzích štátov; termín splatnosti

valvula chlopňa

valvulitída zápal chlopne

vamp upír; zvodná, vypočítavá žena; atraktívna a sebavedomá žena

vampír, vamýr vlkodlak, upír; v severných častiach Južnej Ameriky žijúci druh netopiera; vydierač, bezohľadný človek

vampum indiánske platidlo a ozdoba z mušličiek a ulít slimákov navlečených na povrázok, vamlum

vanád ťažký kovovo strieborný lesklý prvok používaný na zušľachtovanie ocele

vanadinit nerast obsahujúci vanád

vandal surový ničiteľ, barbar

vandalizmus, vandalstvo; surové, nezmyselné ničenie umeleckých a iných hodnôt

vandrovka cestovanie, potulovanie sa, potulka

vanilín aromatický aldehyd vyskytujúci sa vo vanilke

vanilka tropická rastlina s tenkými tobolkami; aromatické plody vanilky

vanitas márnosť, márne snaženie

vanitas vanitatum márnosť nad márnosť

vapiti, wapiti kanadský jeleň s nazad lomeným parožím

vaporizácia vyparovanie

varan jašter rodu Varanus s dlhým krkom, najväčší jašter žijúci v tropických krajinách

varant skladový zástavný list

varia rôzne veci, rôznorodá zmes

variabilita, variabilnosť premenlivosť, kolísavosť; odchýlnosť

variácia vrodená odchýlka od normálneho stavu; zmena priebehu určitej veličiny; nerovnosť mesačného pohybu; druh kombinácie v kombinatorike; tvarová odchýlka; skladba obmieňajúca danú základnú tému

variancia rozptyl

variant, **varianta** zmena, obmena, odchýlka; premenná veličina; jedno z možných riešení

variátor stabilizátor prúdu; prevodové súkolie pre plynulú zmenu prevodu

varicela nepravé kiahne

varieta rôznosť, rozličnosť, rôznotvarosť, odchýlka, obmena; v botanike odroda; organizmy odlišné od iných skupín rovnakého druhu genetickými odchýlkami

varieté podnik so zábavným, artistickým, tanečným a iným programom pri reštauračnom zariadení

varikozita výskyt varixov, zhluk kŕčových žíl

variola pravé kiahne

variometer prístroj na určovanie zmeny určitej fyzikálnej veličiny

varioobjektív transfokátor, objektív s možnosťou meniť ohniskovú vzdialenosť a merítka obrazu

variovať meniť, meniť sa, premieňať, premieňať sa, odchyľovať, odchyľovať sa

varix kŕčová žila

varlatá párové samčie pohlavné žľazy

varna spoločenský stav staroindickej spoločnosti

varotrón polovodičový generátor svetla

varozita vybočenosť kĺbov

varózny uchýľujúci sa od normálnej priamej polohy von, vybočený

varroáza parazitárne ochorenie dospelých včiel a včelieho plodu

varta stráž, hliadka

várus najmenší choroboplodný organizmus

vaskulárny cievny

vaskulózny cievnatý

vatelín teplá riedka osnovná pletenina používaná ako izolačná vložka do kabátov

vaterit uhličitan vápenatý, nerast

vatu menová jednotka Vanuatu

vaudeville veseloherné divadlo francúzskeho typu; veselohra alebo fraška

so spevom a tancom

vavrín strom alebo ker s tuhými listami, ktoré sa sušia a používajú ako korenie

vazal za feudalizmu lénny poddaný; štát závislý na inom, spravidla mocnejšom štáte; v prenesenom zmysle podriadený, závislá osoba

vazari v džude polovičný bod iponu

vazelína plastická zmes pevných a kvapalných uhl'ovodíkov, základ rôznych masť

vazo-, **vaz-** prvá časť zložených slov s významom cieva, cievny

vazodilatácia rozšírenie ciev

vazokonstrikcia zmrštenie, zúženie ciev

vazoneuróza prejavuje sa zvýšeným sť'ahom alebo rozšírením ciev

vazotónia napätie cievy

vazotonikum liek spôsobujúci zvýšenie tlaku ciev

védánta završenie vied; staroindický filozofický a náboženský systém

vedeta populárna speváčka; umelecká hviezda, star; zastaralý výraz pre dvojicu poľných stráží

veduta pevnostná pozorovateľňa; celkový pohľad na mesto, panoráma krajiny s podrobnosťami

védy zbierky najstarších indických literárnych pamiatok; indické náboženské posvätné knihy

vegetabílie produkty rastlinného pôvodu

vegetabilizmus výtvarný smer založený na motívoch a farbách odvodených z tvarov a farieb rastlín

vegetácia súbor rastlinných spoločenstiev na určitom území; obdobie rastu rastlín a plodín; zdurená nosohltanová mandľa; bradavica

vegetarián človek živiaci sa výlučne rastlinnou potravou

vegetatívne rozmnožovanie nepohlavné rozmnožovanie

vegetatívny týkajúci sa všetkých životných funkcií s výnimkou pohlavného rozmnožovania a dráždivosti

vegetovať žiť, rásť; biedne žiť, živoriť

vehemencia ráznosť, pádnosť, veľké úsilie

vehementný rázny, silný, pádný, úderný

vehikel vozidlo, voz chabej úrovne

vehikulum prostredník, nositeľ; látka riediaci alebo objemovo zväčšujúca liek pre jeho ľahšiu prípravu alebo podávanie

vejmutovka druh severoamerickej borovice pestovanej aj v parkoch

vekslák ilegálny zmenárnik, osoba protizánne obchodujúca s valutami

vektor veličina určená veľkosťou, smerom a zmyslom, opak skalára; živých prenášajúci infekčné ochorenie, medzihostiteľ

velára zadopodnebná spoluhláska

velárny zadopodnebný, tvorený na zadnom podnebí (hláska)

veliger larva morského mäkkýša

velín jemný, tenký, hladný papier; riadiaca jednotka elektrárne alebo iného závodu či komplexu

veloce v hudbe: rýchlo, náhlivo, svižne

velociped bicykel

velodrom cyklistická závodná dráha v podobe oválneho štadióna

velter, welter hmotnostná kategória napr. v boxe, zápasení či vzpieraní

veľtucet 12x12=144 kusov; číslo 144

velum, vélum zadné (mäkké) podnebie; ľahký textilný horizontálny záves nad otvoreným architektonickým priestorom; štvorcová prikrývka kalicha; liturgická pokrývka ramien a rúk

velúr teľacia alebo hovädzia koža s jemným rovnomerným vlasom; vlnená tkanina s krátkym vlasom na lícnej strane

velvet tkaný koberec s rezaným vlasom; bavlnený zamat

véna žila

venaktázia chorobné rozšírenie žily

vendeta krvná pomsta

venerabilis vysoko vážený

venerabilný ctihodný, úctyhodný

venerická choroba pohlavná choroba

venerik človek trpiaci pohlavnou chorobou

venerológ odborník vo venerológii

venerológia lekárstvo pohlavných chorôb, zaoberá sa prevenciou, diagnostikou a liečbou pohlavných chorôb, ich evidovaním a kontrolou

veneseckia otvorenie žily

veni, vidi, vici prišiel som, videl som, zvíťazil som (údajný Caesarov

výrok); používa sa pri ľahkom víťazstve

venografia röntgenové zobrazenie žíl po ich naplnení kontrastnou látkou

venózný žilový

ventil záklopka, klapka; riaditeľný uzáver na riadenie, obmedzovanie a zastavenie prúdenia plynov, kvapalín a pod.; záklopka; náhle uvoľnenie psychického napätia, zlosti, stresu

ventilácia dýchanie; vetranie, výmena vzduchu v priestore; zariadenie na tento účel

ventilátor vetrák, vetracie zariadenie

ventrálny brušný, útrobný

ventrikulárny týkajúci sa srdcovej alebo mozgovej komory; týkajúci sa žalúdka

ventrodorzálny predozadný

venula žilka

Vénus vulgivaga označenie starorímskej bohyně lásky – Venuša potulujúca sa medzi ľuďmi; v prenesenom význame ľahká žena

Venuša obežnica slnečnej sústavy

veraikon, vera ikon údajný odtlačok Kristovej tváre na plátenej šatke

veranda zastrešený, spravidla presklený prístavok domu

verba movent, exempla trahunt slová povzbudzujú, príklady tiahnu

verba volant, scripta manet slová uletia, napísané zotrvá

verbalizmus nadmerné hromadenie slov, uvravenosť

verbálna nóta v diplomacii ústne prednesená sťažnosť, prianie a pod., doprevádzané neformálnym písomným dokumentom

verbálny slovný, slovami vyjadrený; slovesný

verbena okrasná rastlina; železník

verbis expressis výslovne

verbovať získavať niekoho slovami, presviedčaním, sľubmi; získavať vojakov pre armádu

verbum sloveso

verdikt rozsudok, výrok, ortieľ

verdúra stredoveký nástenný koberec, druh tapisérie s rastlinnými motívmi

verifikácia overenie, potvrdenie správnosti, pravosti

veritas vincit pravda víťazí, heslo českých kališníkov a českého prezidenta

verizmus taliansky umelecký smer na prelome 19. a 20. storočia usilujúci o pravdivé vyjadrenie reality

vermicelli tenké talianske rezance

vermifóbia chorobný strach pred červami a črevnými parazitmi

vermut dezertné víno

vernier odčítavacia pomôcka pozorovaných stupníc, nonius

vernisáž slávnostné zahájenie výstavy

veronika trváca rastlina s malými kvietkami, ktorej vňať sa používa na liečebné účely

versológia literárnovedný odbor zaoberajúci sa skúmaním verša

versta stará ruská dĺžková miera (1 versta = 1067 m)

versus, verzus proti

vertebra stavec

vertebrálny stavcový

vertebrata stavovce

vertex miesto na oblohe, ku ktorému smerujú zdanlivé pohyby hviezd

verticilióza infekčná parazitická choroba cievného systému rastlín

vertigofóbia chorobný strach zo závratu

vertikál hlavná kružnica prechádzajúca zenitom a nadirom, kolmá k rovine obzoru, obdoba zemského poludníka, výšková kružnica

vertikála zvislá priamka alebo úsečka, zvislica

vertikalizmus úsilie o uplatňovanie zvislej línie

vertikálny zvislý

vertizola druh pôdy v oblastiach s periodickým presýchaním pôdy

veruka bradavica, výrastok na koži s drsným povrchom, spravidla vírusového pôvodu

verva nadšenie, zápal, zanietenie, vzlet, vzplanutie

verzála, verzálka veľké začiatkové písmeno

verzatilita pohyblivosť, hybnosť; zbehosť; mnohonásobná použiteľnosť

verzatilka patentná ceruzka s vymeniteľnou tuhou

verzia znenie, podoba, spôsob podania; výraz, poňatie; výpoveď z vlastného pohľadu

verzifikácia prevedenie do veršov, zveršovanie, veršovanie

verzírovaný zbehlý, znalý, skúsený

vesna jar

vesperale katolícka liturgická kniha s nešporovými textami s notáciami

vestálka kňazka v chráme bohyne Vesty v antickom Ríme; starorímska panenská kňazka; v prenesenom význame cudné, počestné dievča

vestfál stratigrafický stupeň horného karbónu v Európe

vestibul predsieň, dvorana, vstupná miestnosť, hala

vestibulárny aparát orgán rovnováhy v uchu, vestibulum

vestibulológia odbor zaoberajúci sa diagnostikou a liečbou porúch rovnovážneho ústrojenstva

vestibulum v medicíne: predsieň; vchod napr. dutiny nosnej, ústnej

veterán vyslúžilec; účastník športovej súťaže pre najstaršiu vekovú kategóriu

veterinár zverolekár

veterinárstvo vedný odbor, ktorý sa zaoberá liečbou zvierat; zverolekárstvo

veto zakazujem; prejav nesúhlasu; právo odporovať rozhodnutiu so zrušovacím účinkom

vetovať odporovať, vznášať námietky; použiť práva veta

vexácia dráždenie; týranie

vexillum klasický rímsky prapor štvorcového tvaru

vexiloid predchodca praporu z iného materiálu ako textilu

vexilológia náuka o vlajkách a praporoch

veziko- prvá časť zložených slov s významom mechúr, mechúrový

vezikokéla kýla močového mechúra

vezikula ohraničená dutina v pokožke alebo pod ňou, pl'uzgier

vezikulitída, vesiculitis zápal semenných váčkov

vezír titul najvyšších sultánových pomocníkov a radcov v predrepubli-kánskom Turecku; vysoký štátny hodnostár v niektorých islamských krajinách, minister

vezuvián zásaditý kremičitan vápnika, hliníka a horčíka, nerast

via facti vývojom vecí; v skutočnosti

via... cez..., cestou cez...; cesta; ulica

viadukt oblúkový most, spravidla železničný, nad údoliami a vodnými tokmi

vibrácia chvenie, tras, kmitanie, vlnenie

vibrafón samoznejúci ladený hudobný bicí nástroj

vibranta hláska vznikajúca chvením jazyka, kmitavá spoluhláska (r)

vibrato v hudbe: chvejivo; prirodzené kolísanie frekvencie a amplitúdy tónu pri speve alebo nástrojovej hre

vibrátor vibrujúca erotická pomôcka v tvare penisu

vibro- prvá časť zložených slov s významom chvenie, kmitanie, vibrácie

vibrovať kmitať, chvieť sa

vice- prvá časť zložených slov s významom namiesto niekoho, niečoho, zástupca, druhý v poradí

vice versa naopak, obrátene; skratka v.v.

vicepremiér miestopredseda vlády

vicinálny susedný, vedľajší; okrajový; miestny; vidiecky

viciózny hriešny, chybný; zlomyseľný, zlý

victoria regia najväčší a najkrajší druh lekná tropických krajín, viktória kráľovská

videat k nahliadnutiu, nech vidí (spisová značka)

video- prvá časť zložených slov v súvislosti s prenosom, záznamom a reprodukciou obrazu

videokonferencia konferencia umožňujúca zobrazenie účastníkov na televíznych obrazovkách

vidi videl som (spisová značka)

vidimácia overenie správnosti spisu alebo opisu listiny, porovnanie kópie s originálom

vidovať opatriť spis značkou, že bol vzatý na vedomie; overiť

vigilancia bdelosť, bdenie, ostražitosť; stav bdlosti

vigílie katolícke večerné bohoslužby; nočné hliadky

vigoň vlna americkej lamy vikune; priadza z vlneného odpadu bavlny

vigvam kopulovitý stanový príbytok severoamerických Indiánov, najčastejšie z byvolých koží

vihára indická kláštorňá stavba

vika bôbovitá popínavá rastlina používaná ako krmivo

vikár zástupca alebo pomocník katolíckeho biskupa; pomocník farára; kňaz poverený správou niekoľkých farností

vikariát vikárstvo; úrad, funkcia vikára; cirkevný správny obvod

víkend koniec týždňa – sobota a nedeľa

viking ranostredoveký škandinávsky moreplavec, námorný dobyvateľ, kupec alebo pirát

viklefizmus náboženské reformačné hnutie podľa zásad anglického reformátora 14. storočia J. Wiclefa, odmietajúce pápežstvo, svetské panstvo cirkvi, niektoré svätosti a pod.

vikomt francúzsky šľachtický titul pre stupeň medzi grófom a barónom

viktória veľkolistá vodná rastlina s bielymi kvetmi

viktóriánsky týkajúci sa doby panovania anglickej kráľovnej Viktórie (1837 – 1901), obdobie vrcholného rozkvetu britskej ríše; typický pre túto dobu

vikuña divoká juhoamerická lama s jemnou srst'ou

vila samostatne stojaci spravidla rodinný dom; starorímsky vidiecky dom

villalón okamžite konzumovateľný španielsky čerstvý syr

vilózny ochlpený, porastený vlasmi

vimpel malý trojuholníkovo pretiahnutý prapor

vimperk ozdobný trojuholníkový štít nad oknom alebo portálom gotického kostola

vinčestrovka, winchestrovka puška opakovačka

vindikácia právny nárok na vydanie neprávom zadržanej veci

vineta firemná nálepka na fľaši; drobná ozdoba na počiatočných stránkach kníh

vinkulácia viazanie výplaty peňažného vkladu alebo cenného papiera heslom alebo preukazným listom

vinyl radikál vytvorený odňatím atómu vodíka z etylénu

vinylácia vinylová zlúčenina vytvorená reakciou acetylénu

viola fialka; fínsky smotanový syr; sláčikový nástroj v altovej polohe

violácia násilie, znásilnenie; telesný útok; porušenie práva alebo veci

violencia násilnosť, násilie

violente v hudbe: prudko, útočne

violet spektrálna farba s najkratšou viditeľnou vlnou; fialové farbivo

violino v hudbe: husle; organový register
violka rastlina rodu Viola s malými kvetmi
violoncello sláčikový nástroj držaný medzi kolenami, ladený o oktávu nižšie ako viola
viomycín druh antibiotika
VIP skratka výrazu Very Important Person, veľmi dôležitá osoba, prominent
virago žena s mužskými pohlavnými znakmi, mužatka
virement prevod z jednej rozpočtovej položky do druhej; účtovný prevod
virémia prítomnosť vírusov v krvi
virginal strunový hudobný klávesový nástroj, predchodca klavíra
virginita panenstvo, panenskosť; pohlavná neporušenosť ženy
virgo intacta pohlavne nedotknuté dievča, panna
Virgo vo zverokruhu: Panna
virgul'a prútko, drevená alebo drôtená vidlica, zavesené závažie; nástroj prútkara alebo psychotronika
viribus unitis spojenými silami
virilita mužnosť, mužskosť, mužná sila
virilizácia virilizmus
virilizmus vytváranie mužských pohlavných znakov u chlapcov pred pubertou; vytváranie mužských pohlavných znakov u žien pri poruche nadobličiek
virilný hlas pred zavedením všeobecného volebného práva volebný hlas privilegovanej osoby, napr. boháča, šľachtica a pod.
virilný mužský, mužný
virión jednotlivá častica víru schopná napadnúť bunku a rozmnožovať sa v nej
virogénny vyvolaný vírusmi
viroológ odborník vo virológii
virológia náuka o vírusoch a o chorobách nimi spôsobených
viostatikum antivírusová látka
viróza všeobecné označenie chorôb spôsobených vírusmi
virtualita možnosť, schopnosť, potencialita, vnútorná sila
virtuálna častica vo fyzike častica, ktorú nemôžeme detekovať, ale o jej

existencii vieme z výsledkov merania jej vplyvu na iné častice
virtuálny účinný, možný, schopný; zdanlivý, domnelý
virtuóz dokonalý hráč na hudobnom nástroji; osoba dokonale ovládajúca svoj odbor, majster
virtuozita umelecká a technická dokonalosť; majstrovstvo, bravúra
virulencia jedovatosť, nákazlivosť; schopnosť mikroorganizmu prenikať do tela a vyvolať chorobu
vírus nebunková živá forma živých sústav, spôsobujúca ochorenie organizmov, najmenšia a najjednoduchšia známa biologická jednotka s vlastným enzýmovým systémom alebo odkázaná na parazitický spôsob života v bunkách baktérií, rastlín, človeka aj zvierat; skrytý program zavedený do systému počítača s cieľom škodiť, ničiť
vis maior vyššia moc, napr. povodeň, zemetrasenie, niečo, čo nemožno ovplyvniť; neprekonateľná prekážka, neodvratiteľná, neovplyvniateľná udalosť, vec
vis-á-vis naproti, oproti, prot'ajšok
viscera útroby, vnútornosti
viscerálny útrobný
visceroptóza pokles brušných útrov
viska, whisky, whiskey silný alkoholický nápoj z jačmenného sladu a iných obilovín
viskóza regenerovaná celulóza, surovina na výrobu umelého hodvábu a celofánu
viskozita odpor tekutiny ku šmykovej deformácii, príľnavosť; vnútorné trenie kvapalín
viskózny prejavujúci viskozitu
Višnu staroindické najvyššie božstvo objavujúce sa v desiatich prevteleniach
vita brevis, ars longa život je krátky, umenie je dlhé; začiatkové slová Hippokratových aforizmov
vita communis spoločný život; katolícky rehoľný predpis pre spoločný život mníchov v kláštoroch
vitagén vitamínová látka, dôležitý stavebný materiál a energetický zdroj
vitalita životnosť, životaschopnosť; živosť prejavu a jednania

vitalizmus názor o existencii nehmotnej životnej sily energie; literárny smer zameraný na prírodu a zmyslové zážitky

vitálny životaschopný, aktívny

vitamín biologicky účinná látka, dôležitá pre látkovú premenu v organizme

vitaminizácia obohatenie krmiva alebo potravín vitamínmi

vitaminológia náuka o vitamínoch a ich účinkoch v organizme

vitaminózný obsahujúci vitamíny

vitelín jedna z bielkovín vo vaječnom žĺtku

vitiligo kožné ochorenie s bielymi škvrnami na pokožke

vitraž, vitraj, vitrail maľba na skle; okno alebo sklenená stena zložená z farebných plôšok; sklo, okenná tabuľa

vitrina zasklená výkladná skriňa; zasklená skriňa pre vystavované predmety, napr. v múzeu

vitriol zastaralý názov pre kyselinu sírovú

vivacita živosť; životnosť

vivant! nech žijú!

vivaristika chov plazov a iných teplomilných živočíchov

vivárium uzavretý priestor pre chov drobných exotických teplomilných živočíchov

vivat! nech žije!; volanie na slávu

vivat, crescat, floreat nech žije, rastie a prekvitá

vivianit vodnatý fosforečnan železa, nerast

vivipária rodenie živých mláďat priamo z tela matky; živorodosť

vivisekcia chirurgický zákrok na pokusom zvierati zaživa a bez umŕtvenia

vivo v hudbe: živo

vizáž tvár, obličaj, výzor

vizážista človek, ktorý sa stará o úpravu tváre a celkového výzoru iných osôb

vízia vidina, zjavenie; zjav, tvár; básnická predstavivosť

vizibilita viditeľnosť

vizionár snílek, blúznivec

vizír priezor stredovekých rytierskych prilieb; priezor a muška ručnej streľnej zbrane; hľadáčik fotoaparátu

vizírka optický zameriavač, hľadáčik, napr. fotoaparátu

vizita návšteva; pravidelná lekárska kontrola v nemocniciach

vizitácia prehliadka, kontrola; vyšetrenie; inšpekcia činnosti nižšieho katolíckeho duchovného vyšším

vizitka navštívenka

vizuálny zrakový; týkajúci sa viditeľnosti zrakového vnímania

vízum úradné povolenie na vstup do cudzej krajiny

vogežit vyvretá hornina zložená z amfibolu, ortoklasu, plagioklasu a pyroxénu

vokabulár názov stredovekých slovníkov; zoznam, súpis, slovník

vokácia povolanie do funkcie, úradu a pod.; povolanie k niečomu

vokál samohláska

vokalista chrámový spevák; spevák sprevádzajúci hlavného speváka

vokaliza dlhšia melódia spievaná len na samohlásku

vokalizácia zmena hlásky na samohlásku; vkladanie samohlásky medzi spoluhlásky alebo pripájanie samohlásky k spoluhláske

vokalizmus sústava samohlások; náuka o samohláskach

vokálny spevný; týkajúci sa spevu a ľudského hlasu vôbec

vokáň diakritické znamienko nad písmenom **o** označujúce v slovenčine vyslovovanú dvojhlásku, napr. v slove kôň

vokatív piaty pád skloňovania

volant riadiace koleso dvojstopých motorových vozidiel

volapük umelý jazyk

volárny dlaňový, týkajúci sa dlane

volatilný prchavý, prelietavý; lietavý, lietajúci

volens nolens chtiac - nechtiac; voľky - nevoľky

volfrám tvrdý kov, používaný pri výrobe elektrotechnických súčiastok; značka W

volfráman soľ kyseliny volfrámovej

volframit volfráman železatomangánatý, nerast

voliéra veľká vtáčia klietka, napr. v zoologických záhradách

volkaméria krík s príjemne voňajúcimi kvetmi

volonté générale obecná vôľa; východisko teórie spoločenskej zmluvy

volontér dobrovoľník; ochotník

volt jednotka elektrického napätia, značka V
volta označenie pri opakovaní časti hudobnej skladby; starší taliansky spoločenský tanec v trojdobom takte
voltampér jednotka zdanlivého elektrického výkonu
voltampérmeter prístroj na meranie prúdu a napätia
voltmeter prístroj na meranie napätia elektrického prúdu
voltohmmeter prístroj na meranie elektrického napätia a odporu
voltýž akrobatické cvičenie na napätom lane; skok jazdca na neosedlaného koňa a cvičenie na ňom
volumen priestorový obsah, objem; zväzok knihy
volumenózny objemný, silný; mnohozväzkový (o knihe)
volumetria odmerná analýza
voluminometer prístroj na meranie objemu kvapalín
voluntarizmus filozofický názor považujúci za základ bytia vôľu alebo len podriadenosť rozumu vôli
voluta dekoračný architektonický prvok v tvare špirály
volvulus zauzlenie čriev
vomitívum prostriedok vyvolávajúci zvracanie
vorobievit odroda berylu
vortex plochý atmosferický alebo hydrosferický vír
vorvaň veľryba tropických morí
votácia voľba, volenie
votant súdny prísediaci s hlasovacím právom
votívny venovaný; ďakovný
vótum zaslúbenie, sľub; vyjadrenie názoru hlasovaním
voucher poukážka, záruka, potvrdenie
vox hlas
vox populi, vox Dei hlas ľudu, hlas boží
voyerizmus sexuálna úchylka charakteristická vybíjaním sexuálneho vzrušenia tajným pozorovaním pohlavného styku iných ľudí
vrak stroskotaná, opotrebovaná loď; zničený, opotrebovaný automobil
vrízea izbová rastlina s tmavozelenými listami
vúdú, voodoo mágia západoindických černochoch, pôvodne haitský kult s katolíckymi prvkami, šamanstvo

vulgarita surovosť, hrubosť; všednosť, vulgárnosť
vulgarizácia nesprávne zjednodušenie, sploštenie, skomolenie, vulgari-zovanie
Vulgáta v katolíckej cirkvi uznávaný preklad Biblie
vulgus vult decipi, ergo decipiatur ľud chce byť klamaný, tak je klamaný
vulkán sopka
Vulkán starorímsky boh ohňa
vulkanický sopečný
vulkanit vyvretá výlevná hornina
vulkanizmus sopečná činnosť
vulkanológ odborník vo vulkanológii
vulkanológia náuka o sopečnej činnosti
vulnerabilný zraniteľný
vulva ženské vonkajšie pohlavné ústrojenstvo, lono
vulvektómia chirurgické vybratie vulvy
vulvitída infekčný zápal vonkajších rodidiel
vulvovaginitída zápal vonkajších rodidiel a pošvy
vykryštalizovaný vytvorený v procese kryštalizácie
vysokomolekulárny makromolekulárny

W

W značka pre Watt; značka pre wolfrám

wad vodnatý oxid mangánu, nerast

wagnerizmus hudobný smer druhej polovice 19. storočia riadiaci sa umeleckými zásadami R. Wagnera, sledujúci vyváženosť všetkých zložiek v opere

wagons-lits železničné lôžkové vagóny; názov medzinárodnej spoločnosti prevádzkujúcej dopravu lôžkovými železničnými vozňami

walkman vreckový kazetový prehrávač, niekedy kombinovaný s rádioprijímačom

Walpurgina noc noc z 30. apríla na 1. mája, kedy sa podľa stredovekých nemeckých povestí zlietavali čarodejnice

waltz spoločenský tanec v trojštvrťovom takte, anglický valčík

wardit vodnatý a zásaditý fosforečnan sodíka a hliníka, štvorcový nerast

warrant doklad o plnej moci, postúpenie určitého práva

wat, watty bahenná morská plytčina pri pobreží Severného mora, pri odlive prístupná

Waterloo belgické mestečko, pri ktorom bol roku 1815 porazený cisár Napoleon; v prenesenom zmysle úplná porážka, absolútna prehra

waterproof nepremokavý, vodotesný

watt jednotka výkonu, ktorá sa rovná práci jedného joulu vykonanej za jednu sekundu, značka W

wattmeter prístroj na meranie výkonu elektrického prúdu

wavellit zásaditý vodnatý fosforečnan hlinitý, kosoštvorcový nerast

Wb značka pre weber

WC skratka výrazu water-closet, splachovací záchod

web medzinárodná počítačová sieť, internet, world wide web

weber jednotka magnetického indukčného toku, značka Wb

Wehrmacht bývalá branná moc nacistického Nemecka

wehrwolf vlkodlak; nemecká fašistická záškodnícka organizácia na konci 2. svetovej vojny

weismannizmus náuka o kontinuite zárodočnej plazmy
wei-su biele kryštáliky, výťažok zo sóje a strukovín; chuťová prísada do väčšiny čínskych jedál

wellingtonia mohutný strom sekvoja obrovská

welshteriér psie plemeno, waleský teriér

welter stredná hmotnostná kategória boxerov a zápasníkov

wenlock stratigrafický stupeň spodného silúru

werfen stratigrafický stupeň spodného triasu

westcoast, west coast vývojová fáza džezu v 50. rokoch 20. storočia na západe USA

western román, film alebo pieseň o Divokom západe

whigovia anglická liberálna strana v 17.- 19. storočí, reprezentovala najmä záujmy vidieckej šľachty, neskôr aj priemyslu

whippet krátkosrsté plemeno psa zo skupiny chrtov

whisky silná liehovina z prekvaseného obilia

whist kartová hra s 52 kartami pre 4 hráčov

WHO skratka Svetovej zdravotníckej organizácie

who's who kto je kto; označenie životopisných slovníkov a príručiek

windsurfing jazda po vodnej hladine na úzkom plaváku s plachtou poháňanou vetrom

wing krídlo; britská vojenská letecká jednotka, letka útvaru RAF

wolfhound hrubosrsté plemeno psa pôvodom z Írska používané pri love šeliem, írsky vlkodav

wolfrám tvrdý kov odolný proti teplu a kyselinám, používaný na výrobu žeraviacich vlákien

won menová jednotka Kórejskej republiky a KĽDR

woodcraft výchovný systém smerujúci k všestrannému zdokonaľovaniu človeka pobytom v prírode, lesná múdrosť

worcester ostro korenená prísada do omáčok, polievok a pod.

workohlizmus chorobná závislosť na práci

workshop dielňa; tvorivé, pracovné stretnutie

world wide web svetová pavučina, názov a často súčasť adresy celosvetovej počítačovej siete Internet; skratka www

wormhole tzv. červia diera, trubicovitá oblasť priestoru spájajúca dve

oblasti vesmíru

wrestling zápas dvoch súperov, pri ktorom je dovolené všetko, catch as catch can

wu tej spočinitie, nečinnosť; princíp taoizmu

wulfenit molybdénan olovnatý, štvorcový nerast, molybdénová ruda

würm najmladší glaciál alpského zaľadnenia nasledujúci po risse

wurtzit sírnik zinočnatý, hexagonálny nerast

X

x označenie neznámej alebo premennej veličiny v matematike; označenie jednej zo súradníc v geometrii

X rímska číslica desať; dnes už nepoužívaná jednotka vlnovej dĺžky röntgenového žiarenia

xantelazma žltý pupienok na koži a mihalniciach, spôsobený poruchou látkovej výmeny

xantín medziprodukt látkovej premeny nukleoproteidov, organická zlúčenina v moči, krvi a pod.

xantinúria zvýšené vylučovanie xantínu močom

xantipa hašterivá, zlá, hádavá žena

xanto- prvá časť zložených slov s významom žltý, plavý

xantodermia žltkasté sfarbenie pokožky u osôb postihnutých xantelazmou

xantofor žlté farbivo v pigmentových bunkách živočíchov

xantofylit jednoklonný sľudovitý nerast

xantochromatický v medicíne: žlto sfarbený

xantochrómia patologické žlté sfarbenie kože alebo mozgomiešneho moku

xantóm kožné ochorenie, ktoré sa prejavuje žltými škvrnami

xantomatóza rozmnoženie xantómov

xantopsia videnie predmetov v žltej farbe pri niektorých typoch žltacky alebo predávkovaní niektorých liekov

xantorizmus červené alebo žlté sfarbenie živočíchov, najčastejšie rýb

Xe značka pre xenón

xénia priamy vplyv otcovskej rastliny na niektoré znaky prejavujúce sa už na semene po opelení; drobná humorná báseň

xeno- prvá časť zložených slov s významom cudzí

xenobiochémia náuka o premenách organizmu cudzích látok pri pôsobení biologických systémov

xenobiotikum látka živým organizmom cudzia

xenoekia náhodný výskyt organizmu v úplne inom prostredí, než v akom obvykle žije

xenofília chorobná záľuba vo všetkom cudzom

xenofóbia chorobný strach zo všetkého cudzieho, nedôvera voči cudzincom

xenogamia opelenie rastliny peľom z rastliny iného druhu

xenoglosia schopnosť hovoriť v hypnotickom stave cudzím jazykom, ktorý sa hypnotizovaný nikdy neučil

xenokarpia opelenie rastliny z kvetu iného jedinca rovnakého druhu

xenokracia vláda, nadvláda cudzincov

xenolit cudzorodý úlomok v sopečnej hornine

xenón prvok zo skupiny vzácnych plynov, používaný napr. ako náplň do žiaroviek

xero- prvá časť zložených slov s významom suchý, suchosť

xerodermia vrodená suchosť kože

xerofília suchomilnosť rastlín

xerofilný suchomilný

xeroftalmia vysychanie očnej rohovky

xerofyt suchomilná rastlina

xerofytizmus suchomilnosť rastlín

xerografia jedna z techník elektrostatickej tlače

xerocházia zatváranie plodov niektorých rastlín pri daždi a ich otváranie za sucha

xerocheilia chorobná suchota pier

xeróm zasychanie a olupovanie rohovej vrstvy kože

xeromorfizmus schopnosť rastlín prispôbiť sa nedostatku vody a ich schopnosť rásť na suchých miestach

xerostómia sucho v ústach

xerothermný suchomilný a teplomilný

xerotický prispôbený suchému prostrediu

xeróza chorobná suchosť kože

XL označenie veľkosti odevov (S, M, L, XL, XXL, kde S je najmenšia veľkosť a XXL najväčšia)

xoanon archaická kultová socha božstva

X-ray röntgenové žiarenie

XXL označenie najväčšej veľkosti odevov

xylém drevo, drevná časť cievnych zväzkov rastlín

xylén medziprodukt výroby farbín a výbušnín, organická zlúčenina

xylo- prvá časť zložených slov s významom drevo, drevený, drevitý

xylobióza výživa niektorých organizmov drevom

xylofág živočích živiaci sa drevom

xylofágny živiaci sa drevom, drevožravý

xylofon bicí drevený hudobný nástroj

xylografia stavebnina z drevených pilín, Sorelovho cementu a pigmentu

xyológia náuka o štruktúre dreva, súčasť dendrológie

xyloimeter prístroj na určovanie kubického objemu dreva

xylotómia anatómia dreva

xylóza polysacharid obsiahnutý v niektorých stebľách a v dreve, drevný cukor

xylylbromid slzný plyn, bojová chemická látka

xystos v starogréckom gymnáziu atletická krytá dráha; záhrada v predsieňach starorímskeho domu; križová chodba v katolíckych kláštoroch

Y

y označenie vertikálnej osi v geometrii

Y značka pre ytrium

yama staroindický boh smrti; v indických náboženských predstavách prvorođený človek

Yankee, yankee rodák, typický obyvateľ Nového Anglicka; prezývka Američanov anglického pôvodu; v neamerickom prostredí prezývka rodeného občana USA, typického Američana

yantra indický kultový symbol

yard anglická a americká dĺžková miera (0,91 m)

Yb značka pre yterbium

yellow fever žltá horúčka; žltá zimnica, infekčné ochorenie vírusového pôvodu vyskytujúce sa v Amerike a v Afrike

yeoman člen gardy britskej kráľovnej, strážca londýnskeho Toweru; v stredovekom Anglicku slobodný vlastník pôdy s právom nosiť zbraň, tvoril základ stredovekej armády

yetti snežný muž, snežný človek

YMCA skratka výrazu Young Men's Christian Association, Kresťanské združenie mladých mužov, náboženská, výchovná a športová organizácia mládeže, založená v Anglicku v roku 1851

yperit dichlórdietylsulfid, horčičný plyn, prudko jedovatá bojová látka, použitá prvý raz v roku 1917 v Belgicku

ypres najstarší stratigrafický stupeň eocénu

ypsilon názov hlásky a písmena „y“

ysat výťažok z čerstvých liečivých bylín

ytrium kovový prvok, značka Y

ytterbium striebrobiely kovový prvok zo skupiny vzácnych zemín, značka Yb

yucca ľaliovitá tropická a subtropická americká rastlina, ktorej listové vlákna sa používajú na výrobu lán a rohoží

yuppie označenie mladých mužov v USA a západnej Európe, ktorí obchodnými transakciami dosiahli bohatstvo; noví zbohatlíci, nouveau riches

YWCA skratka výrazu Young Women's Christian Association, Kresťanské združenie mladých žien, obdoba YMCA pre dievčatá

yzop poloker pestovaný na juhu Európy ako korenie a liečivá rastlina

Z

z tretia neznáma alebo premenná veličina v matematike

zafír modrá odroda korundu, modrý drahokam

zair menová jednotka Zairu

zakar druh dane v islamských krajinách

zamat hladká tkanina s krátkym vlasom

zamba, zambo miešanka černocho a Indiánky v španielsky hovoriacich krajinách Južnej Ameriky

zambaigo miešanec Čičana a Indiánky alebo Indiána a Čičanky v strednej Amerike a v Mexiku

zaoceánsky nachádzajúci sa za oceánom

západníctvo ruské myšlienkové hnutie v 19. storočí požadujúce rozvoj Ruska podľa vzoru západnej Európy

zarzuela španielska ľudová spevohra

zavija cela islamského pustovníka; sídlo islamského náboženského bratstva

zdravotný kordón územie oddeľujúce oblasť zamorenú infekčnou chorobou od nezamorených oblastí, sanitárny kordón

zeatín rastový regulátor rastlín

zeaxantín farbivo vo vaječnom žĺtku

zebra africký koňovitý nepárnokopytník s tmavopruhovanou srstou

zebrano druh tvrdého dreva s tmavými pruhmi

zebroid kríženec zebry a koňa alebo zebry a osla

zebu zdomácnelý africký alebo ázijský tur s hrbom

zecchino bývalá benátska zlatá minca; neskôr mince v niektorých arabských krajinách

zeffiroso v hudbe: vzdušne, ľahko ako vánok

zefír stredne jemná látka v plátnovej väzbe z bavlnenej alebo zmesovej priadze, košeľovina

zefýr ľahký vietor, vánok; v antike teplý západný vietor

zeín bielkovina z kukuričných klíčkov

zeler mrkvovitá zelenina pestovaná pre hľuzu a vnať

zelóta horlivec; prívrženec krajne nacionalistickej židovskej strany v Judei v dobe rímskej nadvlády; fanatik

zélotizmus prehnaná horlivosť, fanatizmus, najmä náboženský

zemľanka obydlie alebo úkryt vybudovaný čiastočne v zemi

zen čínsko-japonský druh budhizmu, sústredené rozjímanie, meditácie zamerané na všestrannú disciplinovanosť jednotlivca; bod zlúčenia, zániku protikladov

zenana časť domu, hárem islamského vyznavača v Iraku a Indii

zend staroiránsky jazyk

zendavesta náboženské spisy staroiránskeho náboženstva pripisované Zoroastrovi

zenit nadhlavník; vrchol, vrcholový bod, priesečník zvislej priamky z miesta pozorovateľa s nebeskou sférou

zenitová hviezda hviezda prechádzajúca miestom pozorovania v blízkosti zenitu

zeolit vodnatý hlinitokremičitan vápnika, draslíka alebo sodíka, nerast

zepelin veľká riaditeľná vzducholod' cigarového tvaru

zerav tuja

zero nula

zeta hláska a písmeno „z“ v gréckej abecede

zeugma odchýlka od správnej vetnej skladby spočívajúca v spojení súradných členov väzobným vzťahom patriacim len jednému z nich, použitie jednej väzby u dvoch slovies s rôznou väzbou

zicflajš schopnosť obsedieť na jednom mieste, napr. pri práci; vytrvalosť

zikkurat starobabylónsky chrám v podobe veľkej štvorcovej viacposchodovej veže; vežovitá, stupňovito usporiadaná stavba, veža s tromi až siedmimi terasami s chrámom na vrchole

zinjantrop vymrelý homoidný primát, predchodca australopiteka

zinkit oxid zinočnatý, nerast; zinková ruda

zinkoxid oxid zinočnatý

zinočnatan soľ kyseliny zinočnatej

zinok kovový prvok, značka Zn

zipovať vo výpočtovej technike zhusťovať, prevádzať údaje do zhusteného tvaru, komprimovať

zippeit vodnatý síran uránu, nerast
zippus štvorcový ihlanovitý stĺp; v starovekom Ríme hraničný kameň, ukazovateľ cesty; náhrobný kameň
zips zdrhovadlo, bleskový uzáver
zirkón kremičitan zirkoničitý, nerast
zirkónium kovový prvok, značka Zr
zlotý menová jednotka Poľska
zoantropia duševná choroba, pri ktorej sa postihnutý cíti byť zvierat'om
zodiak zvieratník, zverokruh; súhvezdia, ktorými zdanlivo prechádza slnečná dráha; pás okolo ekliptiky rozdelený na dvanásť znamení
zoidiogamia opelenie rastlín sprostredkované živočíchmi, najmä hmyzom a vtákmi
zoisit zásaditý kremičitan vápenatohlinitý, kosoštvorcový nerast
zombie had, v západoafrických kultoch uctievaný ako boh; ostrý miešaný alkoholický nápoj; slangovo: živá mŕtvola
zóna pásmo, pruh; úsek; vzdialenosť; oblasť
zonda teplý suchý vietor vanúci z Ánd cez argentínske pampy
zoo- prvá časť zložených slov s významom živočích, živočíšny; živý
zoobentos súbor živočíšnych organizmov žijúcich na dne vody
zoocenológia náuka o živočíšnych spoločenstvách
zoocenóza časť biocenózy tvorená populáciami živočíšnych druhov, spoločenstvo živočíchov v krajine
zoocid jedovatý prostriedok na hubenie živočíšnych škodcov
zoedafón spoločenstvo živočíchov žijúcich v pôde
zoofág mäsožravec, mäsožravý živočích
zoofágia mäsožravosť živočíchov
zoofília láska ku zvieratám; sexuálna úchylka charakterizovaná ukájaním pohlavného pudu pohlavným stykom so zvieratmi, sodomia
zoofóbia chorobný strach pred zvieratami
zooforos vlys zdobený zvieracími motívami
zoogamia prenášanie rastlinného peľu živočíchmi
zoogenéza proces vývoja živočíšstva
zoogénny živočíšneho pôvodu, napr. horniny
zoogeografia náuka o zemepisnom rozšírení živočíchov

zoochoria šírenie rastlinných semien živočíchmi
zoolit skamenelina živočíšneho pôvodu
zoológ odborník v zoológii
zoológia náuka o zvieratách, živočíchopis
zoologický zvierací, živočíšny
zoom zmena merítka obrazu, zobrazenia; transfokátor, varioobjektív
zoomorfóza predstava boha v podobe zvierat'a; zobrazovanie boha vo zvieracej podobe, teriomorfizmus; živočíchom vyvolaný novotvar na rastline
zoon politikon človek ako spoločenský tvor
zoonóza choroba zvierat prenosná prirodzenou cestou na človeka
zoonymum vlastné meno zvierat'a
zoopaleontológia náuka o pravekých živočíchoch
zooparazit parazit, ktorého hostiteľom je živočích
zoopatológia náuka o chorobách zvierat
zooplanktón spoločenstvo živočíchov plávajúce na vodnej hladine, živočíšny planktón
zoopsychológia náuka o správaní zvierat; zvieracia psychológia
zoospóra výtrusy niektorých rias a húb slúžiace na nepohlavné rozmnožovanie
zoosterol sterol živočíšneho pôvodu
zootechnik kvalifikovaný odborník v poľnohospodárskej živočíšnej výrobe
zootechnika náuka o chove zvierat, najmä hospodárskych
zooterapia zverolekárstvo, náuka o liečbe zvieracích chorôb
zootómia anatómia živočíchov
zootoxín živočíšny jed
zootropný cudzopasiaci na živočíšnych bunkách
zorila africká kunovitá šelma
zoroastrizmus staroiránske náboženstvo proroka Zoroastra (Zarathustru) založené na predstave sváru dobra so zlom; mazdaizmus
zuáv príslušník bývalej francúzskej koloniálnej pechoty v Alžírsku
zygo- prvá časť zložených slov s významom pár, dvojica; spojenie, spájanie, splyvanie

zygoma jedna z lebečných kostí, šijová kosť

zygomorfia súmernosť kvetov podľa jednej roviny

zygospóra spájavý výtrus vytvorený spojením rovnakých gamét, spóra vytvorená pri pohlavnom rozmnožovaní niektorých húb

zygota oplodnené vajíčko živočíchov alebo oplodnená vaječná bunka rastlín obsahujúca diploidný počet chromozómov

zymáza enzým obsiahnutý v kvasinkách a pliesňach

zymológia náuka o kvasení

zymotický kvasný, kvasiaci, týkajúci sa kvasenia

Ž

žabó, žabot krajková ozdoba šiat okolo krku

žakár zložitá väzba alebo vzor textilu; tkáčsky stav na tkanie veľkých vzorov

žakér stredoveký potulný recitátor, spevák a hudobník

žaket pánsky oblek pozostávajúci z trojštvrťového čierneho kabátu a pási-
kavých čiernych alebo sivočiernych nohavíc

žako druh afrického papagája s výrazne červeným chvostom; papagáj
sivý

žalm biblický spev; smutná pieseň alebo báseň

žaltár, žoltár zbierka biblických žalmov; stredoveký strunový nástroj v
podobe harfy, predchodca cimbalu

žalúzia roleta; uzatváracia stena z navzájom sa prekrývajúcich dielcov

žandár príslušník žandárstva; slangovo: policajt

žáner typ významovej a kompozičnej výstavby s princípmi spoločnými
určitému okruhu umeleckých diel, druh umeleckého diela; obrázok
zo života umelecky spracovaný

žánrový farbisto životný; zobrazujúci jednoduchý život, farbisté životné
prostredie

žarakara juhoamerický jedovatý had

žardiniéra váza alebo stolík na kvety

žargón slangový jazyk určitej spoločenskej skupiny; odborný jazyk

želatína zmes bielkovín živočíšneho pôvodu, ktorá po namočení napu-
čiava, s vodou vytvára gél tuhúci po ochladení

želé rôsol

ženantný, žinantný chúlостivý, trápny, neprijemný, nemilý

ženijné vojsko technické vojsko na terénne úpravy a prípravu objektov
na bojové účely a premostovanie vodných tokov

ženista príslušník ženijného vojska

ženšen, ginseng trvalá rastlina s koreňom pripomínajúcim ľudskú pos-

tavu, používaná v lekárstve a farmácii

žertva obeť bohom, spravidla pohanským; obeť

žervé krémový syr

žerzej pletená alebo vlnená, prípadne hodvábná tkanina

žetón hracia známka, napr. v rulete; plastový alebo kovový kotúčik na-
hrádzajúci mincu napr. v nákupných vozíkoch

žirafa africký prežúvavý párnokopytník s dlhým krkom a škvrnitou srs-
ťou

žiro prevod pohľadávky, bezhotovostná platba; zmenkový rubopis

žironda veľkoburžoázna strana vo francúzskej revolúcii v 18. storočí

žokej, jockey profesionálny jazdec na pretekárskom koni

žold slangový výraz pre plat, mzdu, najmä v armáde

žoldnier príslušník platenej, najatej armády, námezdný vojak; zapredanec

žolík karta zastupujúca všetky karty rôznych hodnôt, Jolly Joker

žongláž artistická disciplína založená na zručnej manipulácii s predmetmi

žonglér artista prevádzajúci obratné cviky rukami a nohami; v prenese-
nom zmysle človek meniaci stanoviská a názory

žoržet hodvábná alebo vlnená jemná tkanina

žovialita, žoviálnosť bodrosť, blahosklonnosť, dobrosrdečnosť, príve-
tivosť, často strojená

žula vyvretá hornina z kremeňa, živca, sludy a pod.; granit

župa administratívny alebo územno-správny celok

župan domáci kabátik; správca župy; cestový obal niektorých múčnikov

žúr, žúrka večierok, spoločnosť, párty

žurnál denník; denná služba

žurnalista novinár, redaktor novín

žurnalistika novinárstvo

žužu druh detskej hračky; prívesok ku vreckovým hodinkám; mäkké cu-
kríky zo želatíny, tzv. gumené cukríky

žžonka nápoj z cukru a pálenky, ktorý sa na chvíľu zapáli